JOHN DOS PASSOS U.S.A./1919

John DOS PASSOS

U.S.A./1919

Çeviren: Oya Dalgıç

ADAM

«U.S.A. 1919»
ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım: Ekim 1985

Kapak Düzeni Erkal Yavi
282.01.032.296.257

John Dos Passos

●

U.S.A. II
1919

Roman

İngilizce'den çeviren Oya Dalgıç

Haber-film 20

Ah piyadeler piyadeler
Kulaklarının arkasına birikmiş pislikler

ORDULAR VERDUN'DE YERYÜZÜNÜN EN BÜYÜK SAVAŞINDA ÇARPIŞTI

150.000 KADIN ERKEK GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ YAPTI

ama bir başka, hem de çok önemli sorun daha çıktı. New York Borsası bugün dünyadaki tek bağımsız senet pazarıdır. Bu durumunu korursa kesinlikle dünyanın en büyük merkezi olacaktır pazarlanması için

İNGİLİZ DONANMASI HALİÇ'İ ALMAYA GÖNDERİLDİ

Süvariler topçular
Kahrolası istihkâmcılar
Haklayamaz siz piyadeleri
On bir bininci yılda bile

GELİBOLU'DA TÜRKLER TOMMY'LERDEN KAÇTI

savaş alanlarında çarpışmış olan askerlerimiz yurtlarına döndüklerinde güvenlik içinde oturup oynaşan, ne ol-

duğu belirsiz yeni düzen üzerine bir şeyler geveleyen Amerikalı için ne düşünecek? savaş canavarlığını yaşamış askerlerimiz, onun bu cılız budalalığına bakınca cinayetlerin, soygunculuk hırsının geniz yakan dumanlarıyla tüten, devrim alevleriyle tutuşmuş o uçsuz bucaksız Hiç Kimsenin Yurdu Avrupa'yı hatırlayacak

GREVCİ GARSONLAR KADINLARIN YARDIMINI İSTEDİ

Ah meşeler dişbudaklar, gözyaşları içinde
salkım söğütler
Yemyeşil büyür Kuzey Amerika'da çimenler

böylesine durumla karşılaşmak, ülkemizde dengeleri kurma amacıyla çok büyük tutarlarda parayı yurtdışından getirmek demektir

İçinde renk taşıyan tek şeyi, kendine özgü bir ruhu varmışçasına gemilerin kaskatı gövdelerinde kıpırdanan tek şeyi yani gemilerimizde dalgalanan bayrağı, düşündüğümde üzerine bağımsızlık hakkının, adaletin yazıldığı kâğıttan şeritleri ve bu hakları korumak için boydan boya yayılmış kan şeritlerini görüyormuşum gibi geliyor –sonra bir köşede, bu haklar için direnen her ulusu çepeçevre saracak masmavi berraklığın varlığını seziyorum

Ah, sımsıkı bağlayacağız Bayrağı direğin tepesine
Yeniden yazılacağız denizaltılarda askere

Joe Williams

Joe Williams elden düşme giysiyi sırtına geçirdi, içine kaldırım taşı koyduğu üniformasını iskelenin ucundan çamurlu

suya bıraktı. Öğleüstüydü. Ortalıkta kimseler yoktu. Sigara kutusunun yanında olmadığını görünce canı sıkıldı. Ambara geri döndüğünde onu bıraktığı yerde buldu. Bir keresinde Guantanamo'da sarhoşken aldığı Flor de Mayo purolarını bile barındırmış kutuydu bu. İçindeki yaldızlı kâğıdın altında Janey'in lise bitirme resmi, Alec'in motosikletli resmi, lisedeyken kaptanlığını yaptığı takımın beyzbol giysileriyle çekilmiş, tüm oyuncularla, koçun imzasını taşıyan bir resmi, Virginia Burnu açıklarında üç direkli bir gemiye yol gösteren babasının römorkörü, *Mary B. Sullivan*'ın eski, pembeye çalan, solmuş resmi, birkaç tıraş bıçağı, Villefranche'da birlikte olduğu Antoinette adlı kızın çıplak resmi, Malaga'da Fasılların yaptırdığı kemerin önünde, beyaz giysileri içinde iki arkadaşıyla çekilmiş kendi resmi, birkaç yabancı pul, bir paket sigara, Santiago kumsallarından topladığı on tane kırmızı, pembe şarapnel parçası vardı. Kutusunu koltuğuna sıkıştırmış, üzerinden dökülen sivil giysilerin içinde kendini bayağı hissederek ağır ağır işaret direğine doğru yürüdü, Plate Irmağı'nda düzen içinde ilerleyen donanmayı seyretti. Puslu bir gündü; az sonra ince uzun savaş gemileri çıkardıkları kıvrım kıvrım yoğun duman içinde bulanıklaştı.

Joe artık onlara bakmıyordu, paslı bir yük gemisinin limana girişini seyretmeye başlamıştı. Limana boşaltacağı epeyce yükü var gibiydi, su çizgisinin altındaki gövdesi yosun tutmuştu, yeşildi, pisti. Direğine mavi beyaz Yunan bay-

rağı, ön yanına, yarıya dek, solmuş sarı karantina bayrağı çekilmişti.

Arkasına sokulmuş olan bir adam İspanyolca bir şeyler söyledi. Mavi keten giysili, gülümseyen, kızıl saçlı biriydi, puro içiyordu ama nedense Joe ürktü ondan. "Çakmadım, ahbap," dedi, uzaklaştı, ambarların arasına daldı, sokaklardan geçti, sonra yine su kıyısına indi.

Maria'nın yerini bulamıyordu bir türlü, tüm yapılar birbirinin aynıydı. Camdaki kurmalı kemanı görünce tanıdı orasını. Havasız, anason kokulu izbeye girip bir elinde yapış yapış bira bardağıyla, kapıya asılmış boncuk perdenin gerisinden parıltılı çizgiler içinde görünen sokağa bakarak uzun süre durdu. Her an beyaz giysileri, sarı tabanca kılıfıyla bir gemicinin önünden geçmesini bekliyordu.

Barın arkasında sarışın, çarpık burunlu bir genç, sırtını duvara dayamış, boş gözlerle çevreye bakınıyordu. Joe kararını verince çenesini havaya kaldırarak çocuğa yaklaşmasını işaret etti. Delikanlı yanına geldi, barın üzerinden sırdaş havasıyla eğildi, bir eline yaslandı, ötekinde tuttuğu bezle muşambayı silmeye başladı. Bira bardaklarının muşamba üzerinde bıraktığı halkalarda toplanmış olan sinekler tavanda vızıldayan yığına katılmak için uçuştular. "Şey, ahbap, Maria'ya onu görmek istediğimi söylesene," dedi Joe fısıltıyla. Barın ardındaki delikanlı iki parmağını havaya kaldırdı. "İki pezo," dedi. "Hadi be sen de, ben yalnızca konuşacağım."

Maria, arkadaki kapıdan onu çağırdı. Solgun yüzlü, birbirinden ayrık iri gözlerinin altında mavimsi torbacıklar oluşmuş bir kadındı. İri göğüslerinin üzerinde iyice gerilmiş olan, buruş buruş, pembe giysisinin altında Joe göğüs uçlarının çevresindeki kırışık halkaları ayırt edebiliyordu. Arka odada bir masaya oturdular.

Joe açık kapıdan, "İki bira," diye bağırdı.

"Derdin ne anlat, iho de mi alma[1]?" diye sordu Maria.

"Doc Sidner'i çaktın mı?"

---

[1] Canım yavrum (ç.n.)

"Elbet, çakar ben bütün Yankiler. Ne istiyorsun, sen yok gitmek koca gemiynen?"

"Ben gitmek yok koca gemiynen... Ben var dövüşmek koca orospuçocuğynan, çakarsın ya?"

"Ché." Güldüğünde Maria'nın göğüsleri denizanası gibi sallanıyordu. Şişman elini Joe'nun ensesine koydu, yüzünü kendine doğru çekti. "Vah vah bebek... mor göz."

"Elbette, morarttı ya gözümü." Joe geri çekildi. "Astsubayın teki. Serdim onu yere, anlarsın ya... Bundan böyle deniz kuvvetleri bana göre değil... Sıranı savdım. Sahte denizci kâğıtları düzenleyen birini tanıdığını söyledi Doc... çakın değil mi? Benim işim ticaret gemileriyle bundan sonra, Maria."

Joe birasını bitirdi.

Kadın oturmuş, başını sallıyor, "Ché... pobrecito... Ché[1]," diyordu. Sonra ağlamaklı bir sesle, "Ne para var?" diye sordu.

"Yirmi," dedi Joe.

"O alır elli."

Vah... zavallıcık... vah (ç.n.)

"Öyleyse ağzıma edildi demektir."

Maria, iskemlesinin arkasına dolandı, alçaktan, gıdaklamaya benzer sesler çıkartarak şişko kolunu boynuna doladı, üzerine eğildi. "Dur bakalım, düşünmek biz... Papel?" Ensesine bastırdığı iri göğüsleri Joe'yu kaşındırıyordu; sabahları, böylesine ayık olduğunda onun dokunuşlarından hoşlanmıyordu. Ama sonunda kadın papağana benzer bir çığlık atana kadar kıpırdamadan oturdu orada. "Paquito... ven acá."[1]

Arkalardan bir yerlerden, pislik içinde, kırmızı yüzlü, kırmızı boyunlu, armut gibi bir adam çıktı. Joe'nun başı üzerinden İspanyolca konuştular. Sonunda kadın yanağını okşadı, "Oldu iş Paquito ben bildi nerde oturdu o... belki yirmi papel alır senden, ha?"

Joe ayağa kalktı. Paquito, yağlı aşçı önlüğünü çıkarıp sigara yaktı. "Çakarsın ya, denizci kâğıtları?" diyen Joe gidip karşısında dikildi. Adam başını salladı, "Oldu." Joe, Maria'ya sarıldı, usulca çimdikledi. "Sen iyi bir kızsın Maria." Kadın sırıtarak barın kapısına kadar peşlerinden gitti.

Dışarı çıktıklarında Joe çabucak sokağa göz attı. Asker giysili kimse yoktu. Sokağın sonunda, beton ambar yapılarının üzerinden siyaha boyalı bir vinç görünüyordu. Tramvaya binip hiç konuşmaksızın uzun süre gittiler. Paquito dürtünceye kadar Joe ellerini dizlerinin arasından sarkıtıp gözlerini döşemeye dikmiş oturdu. Şimdiden renkleri solmuş yeni beton evlerin oluşturduğu yoksul bölgede indiler. Paquito, ötekilere benzeyen bir kapıyı çaldı, gözlerinin çevresi kızarmış, atlarınki gibi koca koca dişleri olan bir adam açtı kapıyı. Kapı aralığında Paquito'yla uzun süre İspanyolca konuştular. Joe ayak değiştirip duruyordu. Konuşurken yan gözle kendisine bakmalarından kaç para koparabileceklerini kestirmeye çalıştıklarını anlıyordu.

Gel buraya. (ç.n.)

Tam Joe araya girecekken kapıdaki adam kötü bir İngiliz vurgusuyla konuştu. "Şu herife seni getirme derdine katlandığı için beş pezo ver de biz iki beyaz adam aramızda anlaşırız, nasılsa." Joe cebindeki bütün gümüş paraları çıkarıp verdi, Paquito uzaklaştı.

Joe, İngiliz'in peşinden, lahana, yanık yağ ve çamaşır kokan ön odaya girdi, içeride adam ellerini Joe'nun omzuna koydu, yüzüne, soluğundaki ucuz viski kokusunu saçarak, "Şey, dostum, kaç para verebilirsin?" dedi. Joe dişlerinin arasından, "Bütün param yirmi Amerikan doları," diye yanıtladı. Adam başını salladı. "Bizim parayla yalnızca dört kaat, desene... yine de ne yapabileceğimize bir bakmanın zararı yok, öyle değil mi, ahbap?" Adam gözlerini dikmiş kendisini süzerken Joe kemerini çözdü, çakısıyla birkaç dikişi söktü, uzunlamasına katlanmış, turuncu sırtlı iki Amerikan parasını çıkardı, özenle açtı paraları, tam adama verecekken aklına başka bir şey geldi, cebine soktu. Adam sırıtarak, "Şu kaatlara bir bakalım," dedi.

Adamın kıyıları kızarmış gözlerinde yaşlar varmış gibiydi; birbirimize yardımcı olmamız gerektiğini, dostuna yardım etmek için biri kendini tehlikeye attı mı da ona borcumuzu ödememiz gerektiğini falan anlattı. Sonra Joe'ya adını, yaşını, doğum yerini, ne zamandır denizlerde olduğunu sordu, ardından kapıyı özenle kilitleyerek içerideki odaya geçti.

Joe dışarıda durdu. Bir yerlerde tiktaklar çıkaran saat vardı. Çok ağır geçiyordu zaman. Sonunda Joe anahtarın kilitte döndüğünü duydu, elinde iki kâğıtla adam dışarı çıktı. Alnını kırıştırarak inceledi kâğıtları. "Senin için yaptıklarımın ne demek olduğunu anlıyorsun, değil mi?" dedi adam. Kâğıtlarda eksik yok gibiydi. Öteki kâğıt Titterton Deniz Yolları'na yazılmıştı, on şilinlik borcu bitene dek Joe'nun aylığından kesilmesini istiyordu. "Baksana bana sen," dedi Joe, "bu yetmiş dolar yapar, beni dolandırıyorsun." Adam

kendisini nasıl tehlikeye attığını düşünmesini, her şeyin ne kadar zor kotarıldığını anlattı, alt tarafı kendinin bileceği işti, ister alırdı kâğıtları, ister bırakırdı. Adamın peşinden her yana kâğıtların saçılmış olduğu iç odaya geçti, Joe masaya eğildi, dolmakalemle adının altına imzasını attı.

Tramvayla kent merkezine gittiler, Rivadavia Caddesi'nde indiler. Joe, adamın peşinden, bir ambarın arka bölümündeki işyerine girdi. "İşte sana pırıl pırıl bir delikanlı, Mr. McGregor," dedi adam, tırnaklarını kemirerek bir aşağı bir yukarı yürüyen aksi suratlı İskoçyalı'ya.

Joe'yla Mr. McGregor birbirlerini süzdü. "Amerikalı mısın?" "Öyle." "Amerikan parası üzerinden ödeme yapacağımızı ummuyorsundur sanırım."

İngiliz adam yanına gidip kulağına bir şey fısıldadı. Mr. McGregor kâğıtlara baktı, aklı yatmış gibiydi. "Oldu bu iş, defteri imzala bakalım... En son adın altını imzala." Joe imzasını atıp İngiliz'e yirmi doları verdi. Beş parası kalmamıştı. "Haydi, hoşça kal, dostum." Joe, adamın elini sıkmadan önce bir an duruksadı. "Eyvallah," dedi.

Mr. McGregor ters bir sesle, "Git eşyalarını topla, bir saat içinde burda ol," dedi. Joe, sigara kutusunu elinde tartarak, "Hiçbir şeyim yok. Kaçtım," dedi. "Öyleyse dışarıda bekle, biraz sonra seni *Argyle* gemisine göndereceğim." Joe, sokağa bakarak bir süre ambarın kapısında durdu. Yeterince görmüştü Buenos Aires'i. Mr. McGregor'u beklemek için üzerinde Tibbett&Tibbett, Mineli Taşlar, Blackcpool, yazılı pakete oturdu, yenen mi, yenik düşen mi olduğunu düşünüyordu. Şu Buenos Aires'ten basıp gidene kadar işleri yolunda gideceğe benziyordu.

Sine-göz (28)

annen ölüyor diye telgraf geldiğinde (tramvay tekerlekleri gıcırdadı fanusun çevresinde tüm okullardaki tüm

taş tahtaların üzerindeki tüm kalemler gibi) Fresh Pond'un kıyılarında yürürken nemli soğuk esintide çamurlu suyun salkım söğüt tomurcuklarının kokusu Boston'un kıyı sokaklarında gevşek takılmış dönemeç alma tekerlekleri üzerinde takırdayan tramvayların çığlığı acı tek tip bir giysi değildir git sars Booch'u Lenox'ta akşam yemeğinde şarap iç yakalamadan önce Federal

Nasıl da bıktım menekşelerden
Kaldırın hepsini önümden

ölüyor diye telgraf geldiğinde taş kalemlerin gıcırtısıyla çatladı fanus (sen nisan ayında bütün bir hafta boyu uyuyabildin mi hiç?) gri tren deposunda karşıladı beni fırıl fırıl dönen nisan tepelerinden sızan al turunç rengi krom yeşili mürekkeplerden yandı gözlerim Onun bıyıkları aktı yaşlı bir adamın yorgun yorgun sarkan yanakları Öldü o Jack acı tek tip bir giysi değildir odada zambakların balmumu kokusu odada (Senle Ben gömmeliyiz acıdan yapılmış bu tek tip giysiyi)

sonra ırmağın kokusu donuk donuk parıldayan Potomac Irmağı Indian Head'de küçücük çırpıntılı gümüşsü dalgacıklara ulaşıyor kuşlar vardı mezarlıkta yol kıyıları buğu içindeydi ilkbahar yüzünden dünyayı sarsacak kadar nisandı

Baban öldü diyen telgraf geldiğinde alacakaranlıkta Madrid'in saat beş kalabalığının karınca gibi kaynaştığı sokaklarında yürüdüm sert konyağın kırmızı şarabın gaz lambası yeşilinin günbatımı pembesinin kiremit rengi aşıboyasının kırık dökük parçaları içinde yürüdüm gözler dudaklar kırmızı yanaklar kahverengi boyunlar Notre istasyonunda gece trenine bindim nedenini bilmeden

Nasıl da bıktım menekşelerden
Kaldırın hepsini önümden

paramparça olmuş renk renk pırıltılı fanus özenle benzetilmiş büstler mimari ayrıntılar biçimlerdeki dilbilgisi
o kitabın sonuydu Oxford şairlerini pansiyon Boston'daki bayat zeytinyağı kokan küçük gürültülü odada bıraktım Ahora Şimdi Maintenant Vita Nuova oysa biz
Copey'in o güzelim okuma sesini duymuş olanlar gıcır gıcır ciltli kitapları okumuş olanlar derin derin soluyanlar (derin derin soluk alın bir iki üç dört) eter maskesinin altında balmumundan zambakları yapay menekşe kokularını soluyanlar oturanlar kahvaltı edenler kitaplıkta büstünün yanında Octavius'un
şimdi ölüydü o telgrafhanede
gümbürdeyen sarsılan tahta sırada geceyarısının içine atılan trendeyim suların içine atılan buharlı gemide güverte altından çıkıyorum bir soluk Atlantik esintisi çekmek için içime (oval yüzlü İsveçli kızla kocası arkadaşımdı) kızın azıcık patlak gözleri vardı birazcık huysuz bir konuşma biçimi *Zut alors*[1] derken denizaslanına balık atar gibiydi bize gülümsemesi karanlığımızı işitti göçmen işleri yetkilisi pasaportunu istedi Ellis Adası'na gönderemeyeceğini söyledi İspanyol gribi yüzünden ölüyordu

su camları yıkarken
Mutfak görevlisi
bujileri çakıyla temizlerken
FİRAR ETTİ

o orospunun yatağında Amerikan güllerini ezip un ufak ederken (sisler içindeki gece İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'yle tutuştu) çürüyen ölülerin tatlımsı kusmuk kokular cümbüşü içinden şakıyan üstün başarılarını dört yana savuran patlayıcıların badem kokusu

yarın ilk yılın ilk ayının ilk günü olsun istedim

Hay aksi! (ç.n.)

Hovarda

Jack Reed

Amerika Birleşik Devletleri Mareşallerinden birinin oğluydu; babası Oregon'da Portland'ın ileri gelenlerinden biriydi

Gelecek için umut veren bir çocuktu

bu yüzden ana babası okuması için doğuya gönderdi onu sonra da Harvard'a.

Harvard'da yayvan "a" sesine, ilerideki hayatta yararlı olacak ilişkilere ve iyi İngilizceyle yazılmış yazınsal değeri olan yapıtlara önem verilirdi... kirpiler bile Harvard'da evrensel kültürle donanırdı, orada donanamazsa hiçbir

yerde donanamazdı artık, Lowell'ler yalnızca Cabot'larla konuşurdu, Cabot'larla

Oxford Şiir Antolojisi'yle.

Reed umut veren bir delikanlıydı, ne Yahudiydi ne de sosyalist, Roxbury'li de değildi; güçlüydü, dayanıklıydı, açgözlüydü, her şeye karşı doymak bilmez bir açlık duyardı; bir erkek hayatında birçok şeyden tat almalıdır.

Reed erkekti; erkekleri sevdi kadınları sevdi yemek yemeyi, içki içmeyi, sisli geceleri, yüzmeyi, Amerikan futbolunu, uyaklı dizeleri, maçlarda yandaşlarını coşturmayı, güzel söylevler vermeyi, kulüplere üye olmayı sevdi (elbette en iyi kulüplere değil, kanı yeterince soylu akmıyordu damarlarında en iyi kulüpler için)

Kral Olacak Adam'ı okuyan Copey'nin sesini, *Urnburial*'ın ölgün bitişini iyi İngilizce yazını karaağaçlar altında akşam karanlığında Avludan yansıyan lamba ışıklarını

dershanelerdeki ölgün sesleri,

dökülen ölgün ölgün karaağaçları *Disk Atan Adam*'ı eski yapıların tuğlalarını büyüklerin anılarına adanmış giriş kapılarını hepsi de incecik seslerle sızlanan kendini tutan yaşlı kadıncıkları dekanları hocaları,

kendini tut; paslı çark gıcırdadı, dekanlar keplerinin altında titredi, çarkın dişlileri doğru döndü mezuniyet gününe ve Reed hayata atıldı:

Washington Alanı!

Geleneklere bağlılık artık küfür demekti; artık o Sullivan, Bleecker, Carmine sokaklarındaki külüstür İtalyan yapılarında geceyi geçirebilecek kiralık oda arayan Villon'du;

araştırmalar R.L.S.'in büyük bir zampara olduğunu kanıtlıyor,

Elizabeth çağında yaşayanlara gelince

hepsinin canı cehenneme.

Sığır taşıyan bir gemiye atla dünyayı gör serüvenler yaşa her geçirdiğin gece üzerine gülünç öyküler anlatabilirsin o zaman; erkek dediğin sevmeli... hızlanan nabız duyumlar bugünün duyumu sisli akşamlarda ayak sesleri taksiler kadınların gözleri... neler yoktu hayatında.

Avrupa bir tutam bayırturpuyla Paris'i istridye gibi yut;

ama Oxford İngiliz Şiir Antolojisi'nde olmayan şeyler de vardı dünyada. Linc Steffens birleşik işçi konfederasyonundan söz ediyordu.

Copey'ninki kadar yumuşacık sesle devrimden söz eden, elinde fener yerine Marx'ı tutan Diyojen Steffens tüm batıyı dolaşıyor o iyi adamı arıyordu, Socrates Steffens niçin devrim olmasın? diye sorup duruyordu.

Jack Reed bir fıçının içinde yaşamak şiir yazmak istiyordu;

ama boyuna karşılaşıp duruyordu devrimcilerle işçilerle güçlü dayanıklı adamlarla serserilerle işsizlerle seviyordu onları, niye devrim olmasın?

Böylesine çok şanssız insan varken aklını işine veremiyordu bir türlü;

okuldayken Bağımsızlık Bildirisi'ni ezberlememiş miydi? Reed Batılı'ydı, sözcüklerin taşıdığı anlama inanır, altlarında

başka şeyler aramazdı; Harvard Kulüp barında okul arkadaşıyla durup konuşurken ağzından çıkan her sözcüğe tırnağının ucundan dağınık saçlarının kıvrımına kadar bütün varlığıyla inanırdı (kanı yeterince soylu akmıyordu damarlarında Harvard Kulübü için, Alman Usulü Kulüp için, saygıdeğer New York Serbest Meslek Bohemleri Kulübü için).

Hayat, özgürlük, mutluluğu arama;

bunlar pek göze çarpmıyordu ipek fabrikalarında

1913'te,

grev üzerine yazılar yazmak için Paterson'a gittiğinde, gösteri yürüyüşü yapan tekstil işçileri aynasızlardan dayak yediğinde, grevciler deliği boyladığında; daha neye uğradığını anlayamadan kendisi de grevciydi, gösteri yürüyüşlerine katılıyordu, polislerden dayak yiyordu, deliği boyluyordu;

gazete yönetmeninin onu kefaletle serbest bıraktırmasına izin vermedi, hapishanede grevcilerle birlikte daha çok şey öğrenecekti.

Madison Alanı'nda Paterson Grevi adına büyük bir gösteri düzenlemesine yetecek kadar çok şey öğrendi.

Hiç kimsenin şanssız olmayacağı yeni toplum için umutlar beslemeyi öğrendi.

niçin devrim olmasın?

Metropolitan Dergisi onu Meksika'ya gönderdi

Pancho Villa'yı yazsın diye.

Pancho Villa ona yazmayı öğretti ve iskelet dağlar uzun kaktüsler zırhlı trenler mavi atkılara bürünmüş esmer kızlarla dolu küçük alanlarda çalan bandolar

kana bulanmış tozlar kurşun vızıltıları

çölün o devasa gecesinde, esmer alçak sesli köylüler ölen açlıktan ölen öldüren özgürlük için

toprak için su için okul için.

Meksika ona yazmayı öğretti.

Reed Batılı'ydı, sözcüklerin taşıdıkları anlama inanır, altlarında başka şeyler aramazdı.

Savaş, tüm Diyojen fenerlerini söndürüveren güçlü bir fırtınaydı;

iyi adamlar bir araya toplanıp makineli tüfekler istemeye başlamışlardı. Jack Reed sansür perdesini delip geçen, iyi bir öykü çıkarmak için hayatını tehlikeye atan o soylu savaş yazarları ırkının sonuncu üyesiydi.

Jack Reed en iyi Amerikalı yazardı o sıralar, biri tutup da savaş üzerine bir şeyler öğrenmek istedi mi

Alman cephesi,

Sırp yenilgisi,

Selanik konusunda onun yazdıklarını okuması yeterdi;

Çar'ın sendeleyen imparatorluğunda sınırların gerisinde gizli polisi atlatmıştı,

Cholm'da deliğe tıkılmıştı.

Ordudaki büyük adamlar onun Fransa'ya girmesine izin vermiyordu çünkü bir gece Alman siperlerinde topçularla şakalaşırken Fransa'nın bağrına çevrilmiş bir Alman topunu ateşlediğini söylüyorlardı onun... hovardalık işte ama sonuç olarak ne fark ederdi silahları kimin ateşlediği ya da onların nereye çevrilmiş olduğu? Reed paramparça olup havaya uçan çocuklarla birlikteydi,

Almanlarla, Fransızlarla, Ruslarla, Bulgarlarla, Selanik'te Gettoda yedi küçük terziyle birlikteydi,

1917'de

köylülerle, işçilerle birlikteydi

Petrograd'daydı Ekim ayında:

Smolni'deydi

Dünyayı Sarsan On Gün'de;

artık Villa'nın o güzelim Meksika'sı yoktu, artık Harvard Kulübü hovarda çılgınlıkları, Yunan tiyatrolarıyla ilgili tasa-

rılar, şiirler, bir zamanların savaş muhabirinin tatlı öyküleri yoktu
artık eğlence bitmişti
iş tatsızdı.

Delegeydi,
Amerika'ya döndüğünde suçlamalar, Kitle yargılamaları, Dünya Endüstri İşçileri üyelerinin yargılanmaları, Wilson'un zindanları ağzına kadar doldurması,
sahte pasaportlar, konuşmalar, gizli belgeler, salgın hastalık bölgelerine çekilen dikenli teller, gemilerin kömürlüklerine saklanmalar ayyuka çıkmıştı;
Finlandiya'da hapishanede tüm belgeleri çalındı,
şimdi artık şiir yazma olanağı kalmamıştı, rastlaştığı arkadaşlarıyla dostça çene çalmalar yoktu, yargıçla konuşup başını dertten çabucak kurtaran tatlı gülücüklü üniversiteli genç değildi artık;
şimdi Harvard Kulübü'ndekilerin hepsi Morgan-Baker-Stillman karışımı bankalar için güvenli bir dünya yaratmak amacıyla gizli servislere girmişlerdi;
salça kutusundan kahvesini yudumlayan düşkün, yaşlı adam Genelkurmayın casusuydu.
Artık dünya eğlenceli bir yer değildi,
orada yalnızca makineli ateşi, kundakçılık
açlıktan ölüm bit tahtakurusu kolera tifüs vardı
yaraları sarmak için sargı bezi yoktu, kloroform eter yoktu binlerce kişi kangren olmuş yaralardan, salgın hastalık bölgelerine kapatılmaktan öldü her yer casus doluydu.
Smolni'nin bütün pencereleri Besemer fırını gibi bembeyaz, sıcak parlıyordu,
hiç kimse uyumuyordu orada,
Smolni'deki dev fabrika günde yirmi dört saat çalışıyor insanlar uluslar umutlar büyük gönenç iyilik günleri itkiler korkular üretiyordu,

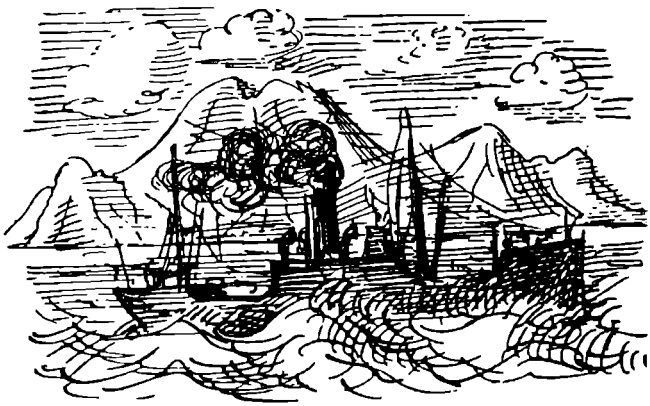
yeni bir toplumun
temelleri için
hammadde üretiyordu.

Bir erkek hayatında pek çok şey yapmalıdır.
Reed Batılı'ydı sözcüklerin gerçek anlamlarına inanır altında başka şeyler aramazdı.
Neyi var, neyi yoksa toplayıp kendini Smolni'ye attı,
ilk proleterya diktatörlüğüne;
S.S.C.B.'ye.
ilk işçi cumhuriyeti kurulmuştu,
ayaktaydı.
Reed yazılar yazdı, görevler yüklendi (her yerde casuslar vardı), eli kolu tutmaz olana kadar çalıştı,
tifüse yakalandı, Moskova'da öldü.

Joe Williams

Glasgowlu Kaptan Thompson'un hayvan derisi yüklü gemisi *Argyle*'de pasları kazıyarak, güneşte pişmiş, sıcaktan cızırdayan çelik levhaları kırmızı kurşunla astarlayarak, gün doğumundan karanlık bastırana kadar bacaları boyayarak, ağır pis ölü denizde sallanıp yuvarlanarak yirmi beş gün geçirdi: pis pis kokan baş kasarasındaki tahtakurusu dolu yataklar, insanın önüne yemek diye konulan kokmuş balıklar, çürük patatesler, bozuk fasulyeler, yemek masasının üzerinde ezilmiş hamamböcekleri, yönetmelik gereği verilen azıcık ıhlamur; insanın içini bulandıran yağmurlu sıcak, kızıl suların ötesinde, mavi sisler içinde Trinidad.

Boca'yı geçerlerken yağmur yağmaya başladı, eğreltiotlarının yoğun açık yeşiline bürülü adalar, sağanak yağış altında griye dönüştü. Gemiyi Port of Spain'de limana çektiklerinde herkes yağmurdan, terden iliklerine kadar sırılsıklam-

dı. Başında geniş kenarlı, mor gemici şapkasıyla sağa sola koşuşturan Mr. McGregor'un sesi kısılmıştı sıcaktan, buyruklarını kaba bir fısıltıyla vermek zorunda kalmıştı. Sonra yağmur perdesi kalktı, güneş parladı, her şeyden buhar tütmeye başladı. Sıcak dışında herkesin canını sıkan bir şey daha vardı, maden artığı yüklemek için Pitch Lake'e gideceklerı söyleniyordu.

Ertesi gün hiçbir şey olmadı. Ambar kapaklarını açtıklarında derilerden pis pis kokular yükseldi. İki sağanak arasında çıkan ateş gibi kızgın güneşte kurusun diye dışarı astıkları giysileri, yatakları, yeniden boşanan sağanakta içeri almaya olanak bulamadan sırılsıklam oluyordu. Yağmur yağarken sığınacak hiçbir yer yoktu; güvertedeki tente bütün yağmuru olduğu gibi aşağı sızdırıyordu.

Öğleden sonra Joe'nun nöbeti yoktu ama kıyıya çıkmak da anlamsızdı çünkü kimse aylığını alamamıştı. Joe su kıyısında, parka benzer bir yerde, bir palmiye ağacının altında sıraya oturmuş, gözlerini ayaklarına dikmişti. Yine yağmur yağmaya başladı, bir barın önündeki tentenin altına sığındı. Barda elektrikli serinleticiler vardı; açık kapıdan gelen serin esintiye rom, viski, başka buzlu içkilerin kokuları karışıyordu. Joe'nun canı bira içmek istiyordu ya cebinde beş parası

yoktu. Tentenin ucunda yağmur, boncuktan perde gibi asılıydı.

Yanında beyaz giysili, hasır şapkalı, gençten, Amerikalıya benzeyen biri duruyordu. Birkaç kez göz ucuyla Joe'ya baktı, sonra bakışları karşılaşınca gülümsedi. "A-a-amerikalı mısın?" dedi. Konuşurken biraz kekeliyordu.

"Öyle," dedi Joe.

Duraksama oldu. Sonra adam elini uzattı. "Kentimize hoş geldin."

Joe, onun biraz sinirli olduğunu farketti. Elini sıktığında adamın avucu hamur gibi yumuşaktı. Joe'nun hoşuna gitmedi bu.

"Burada mı oturuyorsun?" diye sordu.

Adam güldü. Mavi gözleri, dost görünümlü, sarkık dudaklı bir yüzü vardı. "Tanrı korusun... Şu Batı Hint gemisiyle bir iki gün önce geldim. Ço-o-o-ok daha iyi olurdu paramı harcamayıp evimde otursaydım. Avrupa'ya gitmek istiyordum ama şu savaş yüzünden mü-ü-ümkün değil."

"Sorma be, benim geldiğim baş belası yük gemisinde de hep bu konuşuluyor, savaş yani."

"Hiç anlamıyorum, niye attılar bizi bu deliğe, şimdi de gemiye bir şeyler oldu, iki gün daha burada kalacağız."

"*Monterey* gemisi mi?"

"Evet. Korkunç bir yer, kadından başka şey yok içinde. Konuşabileceğim bir adama rastladığım için çok seviniyorum. Burada da zenciden başka adam görünmüyor pek."

"Trinidad'da her renkten insan var gibi."

"Bana bak, bu yağmur kolay kolay durmayacak. Gel de benimle bir içki iç içeride."

Joe, kuşkuyla adamın yüzüne baktı. Sonunda, "Öyle olsun," dedi, "ama sana şimdiden söyleyeyim, karşılığında ben sana ısmarlayamam... beş param yok, şu rezil İskoçyalı da hiç peşin ödeme yapmıyor."

"Sen denizcisin değil mi?" diye sordu adam içeri girdiklerinde.

"Gemide çalışıyorum, bunu mu demek istiyorsun?"

"Ne içersin... burada çok güzel konyaklı içki yaparlar. Hiç içtin mi?"

"Ben bira içeyim... Hep bira içerim de."

Barın sahibi, geniş yüzlü, iç paralayıcı gülümsemesi çok yaşlı bir maymununkini andıran bir adamdı. Kırmaktan korkuyormuş gibi büyük bir özen göstererek bardakları önlerine koydu.

Buğulu bardaktaki bira soğuktu, çok güzeldi. Joe hepsini içip bitirdi. "Şey, beyzbol sonuçlarını biliyor musun? Son kez elime gazete geçtiğinde Senatörler birinci olacak gibiydi."

Adam hasır şapkasını çıkardı, mendille alnını sildi. Kıvırcık siyah saçları vardı. Sanki bir şeylere karar veriyormuş gibi bakıyordu Joe'ya. Sonunda "Şey, benim adım... Wa-wa-wa... Warner Jones," dedi.

"*Argyle* gemisinde bana Yank diyorlar... Deniz Kuvvetleri'nde Slim derlerdi."

"Demek Deniz Kuvvetleri'ndeydin, ha? Ben de seni ticaret gemisinde çalışan bir adamdan çok, askere benzetmiştim zaten, Slim."

"Öyle mi?"

Adının Jones olduğunu söyleyen adam aynı içkilerden ikişer tane daha ısmarladı. Joe kaygılanıyordu. Ama canı cehenneme, ordudan kaçtı diye adamı İngiliz topraklarında tutuklayamazlardı. "Beyzbol sonuçlarını biliyor musun? Liglerin durumu belli olmaya başlamıştır artık."

"Otelde gazetem var... bakmak ister misin?"

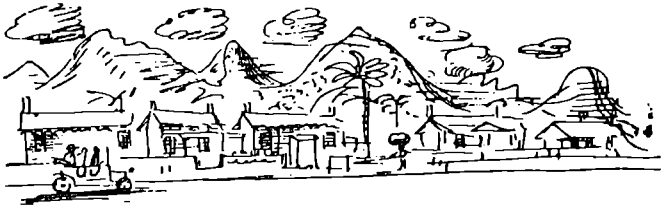
"İsterim, elbette."

Yağmur durmuştu. Bardan çıktıklarında kaldırımlar kurumuştu bile.

"Şey, ben arabayla şöyle bir adayı dolaşacaktım. Vahşi maymunları falan görebileceğimi söylediler. Niye sen de gelmiyorsun? Kendi kendime gezmekten bıktım usandım."

Joe bir an düşündü. "Bu giysilerle..."

"Canı cehenneme, burası Beşinci Cadde değil ki. Haydi yürü." Adının Jones olduğunu söyleyen adam genç bir Çinli'nin kullandığı pırıl pırıl bir Ford araba çevirdi. Çinli'nin gözünde gözlükler, üzerinde lacivert giysi vardı, daha çok üniversite öğrencisine benziyordu, İngiliz vurgulamasıyla konuşuyordu. Onları kent içinde, Mavi Göl çevresinde dolaştıracağını söyledi. Tam yola çıkacakları sırada adının Jones olduğunu söyleyen adam, "Dur bir dakika," dedi, bara koştu, elinde bir şişe konyakla geri geldi.

İngilizlerin yaptırdığı küçük evciklerin, tuğladan dernek yapılarının önünden geçerlerken, daha sonra Joe'ya bir yerlerde camdan bir tavan olması gerektiğini düşündürecek kadar yoğun sis içindeki kauçuk mavisi ormanlardan geçen yolda ilerlerken adam ivecenlikle konuştu durdu. Seröveniler yaşamayı, yolculuklar yapmayı nasıl da sevdiğini, canı çektiği gibi gemilere binip inmeyi, dolaşmayı, dünyayı görmeyi nasıl da istediğini, tıpkı Joe'nun yaptığı gibi yalnızca kendi alınterine, kas gücüne güvenerek yaşamanın çok görkemli bir şey olduğunu anlattı. Joe, "Sahi mi?" dedi. Ama adının Jones olduğunu söyleyen adam hiç aldırmadı Joe'ya, sürdürdü konuşmasını, nasıl da annesine bakması gerektiğini, bunun çok büyük sorumluluk olduğunu, bazen aklını kaçıracağını sandığını, bu yüzden doktora bile gittiğini, doktorun yolculuğa çıkmasını öğütlediğini, gemide yiyeceklerin çok kötü olduğunu, hazımsızlık çektiğini, kızlarını evlendirmek isteyen yaşlı kadınlarla dolu olduğunu geminin, kadınların böyle peşinden koşmalarının sinirine dokunduğunu anlattı. En kötüsü de yalnızlık hissettiğinde kafasından geçenleri anlatacak dostunun olmayışıydı. Dünyayı dolaşmış, karı kılıklı olmayan, hayatın ne olduğunu bilen, dostluğun güzelliğinden tad alabilecek, iyi, yakışıklı, işin aslına bakarsan tam Joe gibi bir dostu olması için neler vermezdi. Annesi onu korkunç kıskanırdı, yakın arkadaşı olmasına hiç dayanamazdı, arkadaş edindiğini anlar anlamaz ya hastalanır ya da arkadaşını görmesine izin vermezdi, çünkü oğlunun hep kendisine bağımlı kalmasını isterdi ama artık o, bunlardan bıkmış usanmıştı, bundan böyle canının çektiğini yapacaktı, annesi de her yaptığını bilmek zorunda değildi nasıl olsa.

Durmadan Joe'ya sigara veriyor, her seferinde, "Çok teşekkür ederim, bayım. Ben sigarayı bıraktım," diyen Çinli'ye de tutuyordu. Bir şişe konyağı bitirmişlerdi. Çinli arabayı dar bir yolun sonunda durdurup, "Mavi Göl'ü görmek istiyorsanız, buradan yedi dakika kadar yukarı tırmanmanız

gerekir. Trinidad adasının en güzel yeridir," dediğinde adının Jones olduğunu söyleyen adam, koltukta yavaş yavaş Joe'ya sokulmaya başlanuştı.

Joe arabadan çıktı, kırmızı, tüylü gövdesi olan koca bir ağacın altına çişini yapmaya gitti. Adının Jones olduğunu söyleyen adam ardından geldi. "Aynı şeyleri düşünen iki kafa," dedi. Joe, "Yaa," diye karşılık verdi, gidip Çinli'ye maymunları nerede görebileceklerini sordu.

"Mavi Göl," dedi Çinli, "onların en sevdiği yerlerden biridir." Arabadan çıktı, kara boncuk gibi gözleriyle, başlarının üzerinden dikkatle yeşilliğe bakmaya başladı. Ansızın eliyle gösterdi. Siyah bir şey sallanan yeşilliğin arkasındaydı. Ardından çığlığa benzer bir ses yükseldi, uzun ve sallanan sıçrayışlarla üç maymun daldan dala uçmaya başladı. Bir an içinde gözden yitmişlerdi, görünen tek şey sıçramış oldukları dalların aralıklarla sallanmasıydı. Birinin önünde asılı pembemsi bir yavru maymun vardı. Joe coşkuya kapılmıştı. Böyle vahşi maymun hiç görmemişti daha önce. Hızla önündeki dar yoldan tırmanmaya başladı, adının Jones olduğunu söyleyen adam onu izlemekte güçlük çekiyordu. Joe birkaç maymun daha görmek istiyordu.

Yokuş yukarı biraz yürüdükten sonra çağlayan sesi duymaya başladı. Nedense aklına Büyük Çağlayanlar, Rock Deresi geldi, içi yumuşacık duygularla doldu. Çağlayanın altında, çevresini koca koca ağaçların kapadığı küçük bir gölcük vardı.

"Tüh, kahrolasıca, canım suya dalmak istedi," dedi.

"Yılan yok mudur, Slim?"

"Yılanlardan zarar gelmez, önce sen onlara zarar vermezsen elbet."

Ama gölün kıyısına dek tırmandıklarında orada piknik yapmakta olan insanlar, ince, pembe mavi giysili kızlar, beyaz keten giysili birkaç erkek gördüler; çizgili şemsiyelerin altında toplanmışlardı. Bir kaç Hintli hizmetçi, sepetlerden yi-

yecek çıkartıyordu. Gölün karşısından eğitilmiş İngiliz seslerinin şakıması duyuluyordu.

"Lanet olsun, burada yüzemeyiz, hem maymun falan da yoktur."

"Onlara katılmak ister misin?.. Ben kendimi tanıtırım, sen de kardeşim olursun. Adını unuttuğum bir binbaşıya yazılmış mektup var yanımda ama ondan yararlanmayı düşünmeyecek kadar canım sıkkındı daha önce."

"Ne bok yemeye burda sürtüyorlar ki?" diyen Joe, yokuş aşağı inmeye başladı. Başka maymun da göremedi, arabaya vardıklarında iri yağmur damlaları düşmeye başlamıştı.

Adının Jones olduğunu söyleyen adam yüzünden yol yol ter akarak yanına geldiğinde Joe sırıtıp, "Bu yağmur o Tanrının cezası pikniklerinin içine sıçacak," dedi.

"Amma da hızlı yürüyorsun, Slim." Adam pufladı, sırtını okşadı.

Joe arabaya bindi. "Sanırım şimdi maymunları görmeye başka yere gidiyoruz."

"Beyler," dedi Çinli, "kente dönüyorum çünkü hemen kötü bir yağmur bastıracağını seziyorum."

Yarım mil yol aldıklarında yağmur öylesine bastırmıştı ki Çinli önünü göremez olmuştu: Başlarının üzerindeki metali döven yağmurun sesi, istim çıkartan gemi gibiydi. Adının

Jones olduğunu söyleyen adam yine konuşmaya başladı; yağmur yüzünden sesini duyurabilmek için bağırmak zorundaydı. "Şu sürdürdüğün hayatta bir sürü gülünç şey görmüşsündür, Slim."

Joe arabadan çıktı, ansızın iniveren yağmur perdesine yüzünü vererek durdu; yüzünü yalayan damlalar içini serinletiyordu. Adının Jones olduğunu söyleyen adam sigara tutarak yanına yaklaştı. "Denizciliği seviyor musun?"

Joe sigarayı aldı, yaktı, "Pek kötü değil," dedi.

"Bir sürü denizciyle arkadaşlık ettim... sanırım karaya ayak bastığınızda ortalığı birbirine katmaktan hoşlanıyorsunuz."

Joe, genellikle ortalığı birbirine katacak denli parası olmadığını, bazen top oynadığını, bunun da pek kötü olmadığını söyledi.

"Ama, Slim, bence denizciler kıyıya çıktılar mı ne yaptıklarına pek aldırmazlar."

"Belki bazı çocuklar kenti ayağa kaldırmaya çalışırlar ama çok ileri gitmelerine yetecek mangırları hiçbir zaman yoktur."

"Belki biz ikimiz Port of Spain'i ayağa kaldırabiliriz, Slim."

Joe başını salladı. "Olmaz, benim gemiye dönmem gerek."

Yağmur hızlandı, adının Jones olduğunu söyleyen adamın neler demeye çalıştığını duymasına fırsat vermeyecek gürültüyle arabayı dövmeye başladı, sonra yavaşladı, durdu.

"Hiç değilse benim otel odama gel, Slim, biraz içki içelim. Burada beni tanıyan kimse yok. Her istediğimi yapabilirim."

"Senin için sakıncası yoksa, şu memleketten gelen gazeteleri görmek isterdim."

Arabaya bindiler. Su basmış, kanal görünümü almış yollardan kente döndüler. Güneş sımsıcak çıktı, her şey mavi bir

buğuya gömüldü. Öğleüstünün bitimiydi. Kentin sokakları kalabalıktı; türbanlara bürünmüş Hintliler, temiz şık İngiliz giysileri giymiş Çinliler, beyazlar içinde kırmızı suratlı beyaz adamlar, bütün renklerin karmakarışık ışıltıları vardı.

Joe, üzerinden dökülen ıslak giysileriyle, uzamış sakalıyla otele girince tedirgin oldu. Merdivenlerden çıkarlarken adının Jones olduğunu söyleyen adam kolunu Joe'nun omzuna attı. İnce uzun, kepenkli pencereleri olan odası büyüktü, rom kokuyordu.

"Vay canına amma da terledim, ıslandım," dedi. "Yıkanacağım... ama önce birer cin söylesek daha iyi... Giysilerini çıkartıp rahatına bakmak istemez misin? Bu havada insanın derisi yeterince kalın bir giysi oluyor."

Joe başını salladı. "Çok kötü kokar," dedi. "Şey, şu gazeteler nerde?"

Adının Jones olduğunu söyleyen adam yıkanırken Hintli oda görevlisi içkileri getirdi. Joe tepsiyi aldı. Odanın içinde arkalara bir yerlere bakan Hintli'nin ince ağzında, kara gözlerinde beliren anlatım Joe'nun canını sıktı. Tütün rengi puştun çenesine yumruk atmak geldi içinden. Adının Jones olduğunu söyleyen adam, üzerinde ipek bornozla, çevresine serinlik saçarak girdi içeri.

"Otursana, Slim, birer içki içip çene çalalım." Sanki ağrıyormuş gibi usulca parmaklarını alnında gezdirdi, kıvırcık, kara saçlarının arasına daldırdı, koltuğa yerleşti. Joe odanın öteki ucunda iskemleye oturdu. "Vay canına, burada bir hafta daha kalırsam bu sıcak işimi bitirecek. Senin nasıl dayanabildiğine şaşıyorum, yani kol gücü isteyen bütün o işleri falan yaparken. Epeyce dayanıklı biri olmalısın."

Joe gazeteleri sormak istiyordu ama adının Jones olduğunu söyleyen adam konuşmaya başlamıştı yine; dayanıklı olmayı, dünyayı görmeyi, her tür adamla tanışmayı, her yere gitmeyi ne kadar çok istediğini anlatıyordu; oldukça garip şeyler görmüş olmalıydı, denizde geçirdikleri tüm o günler

boyunca, tüm o delikanlıların yan yana yatmaları çok garip olmalıydı, güçlü, dalgalı denizde alt alta üst üste epey yuvarlanmışlardı; sonra kıyıda geçirilen geceler, ortalığı ayağa kaldırmalar, karışıklık çıkartmalar, bir sürü delikanlının bir tek kızla yatması. "Ben de böyle yaşıyor olsaydım metelik vermezdim ne yaptığıma, ne yitirecek bir ünün var, ne de sana birinin şantaj yapması tehlikesi, yalnızca deliğe girmemeye çalışıyorsun, değil mi? İnan Slim, seninle gelip böyle yaşamak isterdim."

"Sahi mi?" dedi Joe.

Adının Jones olduğunu söyleyen adam birer içki daha getirtti. Hintli oda görevlisi gidince Joe gazeteleri sordu. "İnan bana, Slim, her yerde aradım. Atmışlar sanırım."

"Öyleyse benim de şu kahrolası gemiye dönme zamanım geldi demektir." Joe elini kapıya koydu.

Adının Jones olduğunu söyleyen adam koşarak yaklaştı, elini tuttu, "Hayır gidemezsin. Benimle eğlenceye geleceğini söyledin. Sen çok hoş çocuksun, inan pişman olmayacaksın. Beni böyle bırakıp gidemezsin, bende böyle sıcak duygular, işte canım aşk duyguları uyandırmışken bırakamazsın beni. Sen de benim hissettiklerimi hissetmiyor musun, Slim? Sana bir kıyakçılık yapayım. Elli dolar vereyim."

Joe başını salladı, adamı yolundan itti.

Kapıyı açabilmek için adamın çenesine yumruk atmak zorunda kalmıştı; beyaz mermer merdivenlerden koşarak inip sokağa çıktı.

Hava kararmak üzereydi; hızla yürüdü Joe. Her yanından ter boşanıyordu. Yürürken bir yandan sövüp duruyordu alçak sesle. Çok öfkeliydi, hırslıydı, memleketten gelen gazeteleri görmeyi ne de çok istemişti.

O öğle sonrasında oturmuş olduğu parka benzer yerin önünde dolaştı biraz, sonra rıhtıma yöneldi. Gemiye gitse iyi olacaktı. Lokantalardan gelen kızartma kokusu açlığını hatırlattı. Birine doğru yürümeye başladı ama sonra cebinde

beş parası olmadığı aklına geldi. Mekanik piyano sesini izleyerek kendini orospular mahallesinde buldu. Küçük evciklerin kapılarında her renkten, her biçimden kadın, zenci, yarı Çinli, Hintli kadınlar, birkaç solgun yüzlü şişman Alman ya da Fransız kadın vardı; önünden geçerken uzanıp omzuna dokunan zenci melezi kız korkunç güzeldi. Onunla konuşmak için durdu ama beş parası olmadığını söyleyince kız güldü, "Bas bakalım Züğürt Adam... Züğürtlere iş yok burda," dedi.

Gemiye vardığında aşçıyı bulup yalvararak biraz yiyecek koparmayı beceremedi, ağzına bir avuç kırıntı atıp onunla yetindi. Baş kasarası fırın gibiydi. İç çamaşırlarıyla güverteye çıktı, herkesin Tiny dediği Doverli bir genç olan pembe yüzlü gözcüyle bir aşağı bir yukarı yürüdü. Tiny kaptanla Mr. McGregor'un konuşmalarını dinlediğini, yarın St. Luce'e gidip kireç yükleyeceklerini, sonra İngiltere'ye döne-

ceklerini, ülkesini göreceği için çok sevindiğini, şu boktan gemiden çıkıp gideceğini söyledi. Joe çok iyi edeceğini, kendi evinin Washington'da olduğunu anlattı. "Ben de şu içine sıçtığım hayattan kurtulmak istiyorum, biraz para getiren bir iş bulacağım. Böyle yaşarken cebinde üç kuruşu olan tüm boklu gezginler parasını verip kıçını satın alabileceğini düşünüyor." Joe, Tiny'ye adının Jones olduğunu söyleyen adamı anlattı. Tiny katıla katıla güldü. "Elli dolar, on şilin yapar. On şiline ben bırakırdım adam kıçımı ne yaparsa yapsın."

Tam anlamıyla boğucu bir geceydi. Sivrisinekler Joe'nun çıplak kollarını, boynunu ısırmaya başlamıştı. Rıhtım dolaylarındaki durgun sudan tatlı sıcak bir buğu yükseliyor, su kıyısındaki ışıkları bulanıklaştırıyordu. Konuşmaksızın birkaç kez daha döndüler geminin çevresini.

Tiny kıkır kıkır gülerek, "Herif senden ne yapmanı istedi, Yank?" dedi.

"Canı cehenneme," dedi Joe. "Ben bu hayattan paçamı sıyıracağım. Ne olursa olsun, ne yaparsan yap, değneğin boklu ucu denizciye düşüyor. Haksız mıyım, Tiny?"

"Değilsin, dostum... on kaat ha. O orospu çocuğu utansın kendinden. Ahlak yozlaşması, başka bir şey değil. Birkaç denizci arkadaşınla adamın oteline gidip şantaj yapabilirsin. Bunun yarısı kadar edepsizlik ettikleri için şantajcılara para veren bir yığın pezevenk var Dover'de. Tatile diye buralara gelip delikanlıların peşine düşüyorlar. Şantaj yap ona, ben olsam yapardım."

Joe yanıtlamadı. Bir süre sonra, "Çocukken tropikal bölgelere gitmek istediğimi düşünürdüm," dedi.

"Burası tropikal bölge değil ki, canına yandığım, cehennemin dibi burası."

Birkaç tur daha attılar. Joe gidip küpeşteden eğildi, yapış yapış karanlığa baktı. Lanet olsun şu sivrisineklere. Suya tükürdüğü balgam küçük bir şapırtı sesi çıkardı. Baş kasarasına indi yine, yatağına büzüldü, battaniyesini başına çekti, ter içinde yattı. "İçine tükürdüğüm, beyzbol sonuçlarını öğrenmeyi nasıl da istemiştim."

Ertesi gün kömür aldılar, bir gün sonra da *Argyle* yine bulanık yeşil eğreltiotlarıyla kaplı adaların arasından Boca'yı geçerken Joe'ya zabitlerin odalarını boyatmaya başladılar, usta denizci olduğunu gösteren kâğıtları varken ona hâlâ deneyimsiz biri gibi davranmaları canını sıkıyordu. İngiltere'ye gidiyordu ama oraya vardığında ne yapacağını bilemiyordu, gemideki arkadaşları onun toplama kampına yollanabileceğini söylüyordu; İngiltere yandaşıydı ama oraya pasaportsuz giriyordu, hem şu savaş da sürüp gidiyordu, her yer casus doluydu; artık esinti tuzluydu, lumbar deliğinden dışarı göz attığında Trinidad açıklarındaki çamurlu su yerine masmavi okyanusu görüyordu, geminin iki yanından kayıp giden yüzlerce kırlangıç balığı vardı.

St. Luce limanı tertemizdi, denizle bağıntısı kesilmişti, hindistancevizi ağaçlarının altında kırmızı çatılı, bembeyaz

evler vardı. Yüklerinin muz olduğu anlaşıldı; ambarı tahta perdeyle bölmek, muzları asmak için kalaslar çakmak, tam bir buçuk günlerini aldı. Muz yükleme rıhtımına yanaşarak iki iskele çekip muzları ambara indirmek için küçük bir vinç çalıştırmaya başladıklarında karanlık bastırmıştı bile. Rıhtım, tayfalara bir şeyler bağıran, haykıran, gülen zenci kadınlarla, iriyarı aylak aylak dolaşan kara delikanlılarla doluydu. Yüklemeyi kadınlar yaptı. Bir süre sonra her biri bir muz hevengini baş ve omuzlarında taşıyarak iskele tahtala-

rından birinden gemiye tırmanmaya başladılar; siyah derili yaşlı kadınlar genç melez kızlar vardı aralarında, iri muz salkımlarının altında yüzleri terden parlıyordu, yırtık pırtık giysilerinin altında sarkan göğüslerinin sallanışı, kollarındaki yırtıklardan kara derileri görünüyordu. İskele tahtasının üzerine tırmandıklarında iriyarı iki zenci usulca demeti omuzlarından alıyor, ustabaşı bir kâğıt parçası veriyor, kadın öteki iskeleden yine rıhtıma iniyordu. Donki makinisti dışında tayfaların hiçbirinin yapacak işi yoktu. Kadınları, beyaz dişlerin, göz aklarının parıltısını, ağır göğüsleri, kalçalarının iki yana sallanışını seyrederek tedirginlik içinde ortalıkta dolaştılar. Kadınlara bakarak, kaşınarak, ayak değiştirerek durdular çevrede; laf atmaya bile kalkışmadılar. Kapkara, durgun bir geceydi, muzların kokusu, zenci kadınlardan yükselen terin pis kokusu sımsıcak sarmıştı çevreyi; arada bir rıhtıma yığılı kireçten belli belirsiz, canlılık veren bir esinti geliyordu.

Joe, Tiny'nin elini sallayarak kendisini bir yere çağırdığını gördü. Gölgede ardından gitti. Tiny ağzını onun kulağına yapıştırdı. "Burada nefis karılar var Yank, yürü hadi." Geminin baş bölümüne gittiler, ipe tutunarak rıhtıma kaydılar, ip ellerini acıttı. Tiny eline tükürüp birbirine sürttü. Joe da onun gibi yaptı. Sonra bir ambara daldılar. Ayaklarının dibinden kocaman bir sıçan kaçtı. Bulundukları yer kuş gübresi ambarıydı, pis pis kokuyordu. Arka yandaki küçük kapının ardı zifir gibi karanlıktı, bastıkları yer kumluydu. Sokak ışıklarından hafif bir parıltı ambarın üst bölümünü aydınlatıyordu. İçeride kadın sesleri, alçaktan gülüşmeler vardı. Tiny gözden yitmişti. Joe'nun eli bir kadının çıplak omzuna dokundu. Bozuk İngiliz vurgusuyla konuşan Batı Hint Adaları'na özgü bir kadın sesi, "Ama önce bir şilin vermelisin," dedi. Joe'nun sesi garipleşmişti. "Elbette yavrum, veririm." Gözleri karanlığa alışınca aynı işi yapan başkalarının da olduğunu gördü. Gülüşmeler, hırıltılı soluklar sarmıştı her

yanlarını. Gemiden vinç sesleri, muz yükleyen kadınların çıkardığı gürültüler geliyordu.

Kadın parasını istiyordu. "Haydi bakalım, beyaz oğlan, dediğini yap."

Tiny yanında durmuş pantalonunu ilikliyordu. "Hemen şimdi getiririz kızlar."

"Ah, elbette mangırları gemide unutmuşuz."

Peşlerinde koşan kızlarla ambarı geçtiler, birinin indirdiği ip merdivenden gemiye tırmandılar, soluk soluğa güverteye çıktılar, gülmekten iki büklüm oldular. Aşağıya baktıklarında kadınların rıhtımda koşup durduklarını, tükürdüklerini, sövdüklerini gördüler. Vahşi kedilere benziyorlardı.

Tiny şapkasını çıkartarak, "Selam, kızlar," diye bağırdı. Joe'nun kolunu yakalayıp güvertenin öteki ucuna çekti; iskele tahtasının yanında bir süre durdular.

"Hey Tiny, seninki babaannen olacak yaştaydı, değilse ne olayım," diye fısıldadı Joe.

"Nah babaannem, çok güzeldi, hoşuma gitti."

"Ne diyorsun sen be, en az altmışlıktı."

Tiny kırgın kırgın yürüyüp uzaklaşırken, "Amma da palavra... çok güzeldi, hoşuma gitti," diye yineledi.

Saçak saçak tepelerin ardından kıpkırmızı bir ay doğmuştu. İskele tahtasının üstünde kadınların taşıdığı muz hevenkleri, çalışmaları için yakılmış ışıkların altında kıvrım kıvrım yeşil bir yılanmış gibi parlıyordu. Ansızın Joe'nun içini tiksinti kapladı, uyku bastırdı. Aşağı indi, yatağına girmeden önce suyla sabunla iyice yıkandı. Ambarın arkasındaki orospular üzerine konuşan İngiliz, İskoç arkadaşlarını dinleyerek uyudu, "Kaç karıyla yattın, kaçını becerdin, samanların üzeri doluydu Arjantinli karılarla, Durbanlılar'la, Singapurlular'la." Yükleme gece boyu sürdü.

Öğleüstü Liverpool'a doğru yola çıktılar, yolculuğu çabuk bitirmek için ateşçi kazanın altına kömür atıp durdu, herkes yurdundan söz ediyordu. O yolculukta patlayıncaya

kadar muz yediler; her gün olgunlaşmış, yolculuğun sonuna kadar dayanması imkânsızlaşmış bir muz hevengi dışarı çıkartılıyordu. Herkes gemide silah olmayışından yakınıyordu ama Kaptan'la Mr. McGregor, saldırıya uğrama olasılığından çok muzlarını düşünüyordu. Üzerine elektrikli serinletici yerleştirilmiş ambarın çadır bezinden örtüsünü açıp aşağıya bakıyorlar, muzların zamanından önce olgunlaşacağından korkuyorlardı. Ambardaki saman sarısı muzlar herkesin alay konusu olmuştu.

Tropikal bölgeyi geçtikten sonra dört gün boyunca esen berbat bir kuzey rüzgârının içine girdiler, yolculuğun sonuna kadar hava çok pisti. Joe dümen başında geçirdiği dört saatin dışında yapacak şey bulamıyordu; herkes geminin, hamamböceklerine, tahtakurularına karşı ilaçlanmış olmamasından, silahsızlıklarından, yanlarına konvoy almadıklarından yakınıyordu. Lizard açıklarında Alman denizaltılarının dolaştığı söylentisi yayıldı. Kaptan'dan başlayarak herkesi büyük bir tedirginlik sardı. Hepsi de Amerika'nın savaşa girmemiş olmasından ötürü Joe'ya sataşmaya başladılar, Tiny'yle, Glasgowlu yaşlı biri olan Haig'le uzun tartışmalara girdi. Joe, Amerika'nın ne halt etmeye savaşa gireceğini anlamadığını söylediğinde, neredeyse kavga edeceklerdi.

Scilly Adası ışıklarını gördükten sonra telsizci bir konvoyla ilişkiye geçtiklerini, tüm İrlanda denizi boyunca, güvenlik içinde Mersey'e varıncaya kadar yanlarından ayrılmayacak olan destroyer gönderileceğini söyledi. İngilizler

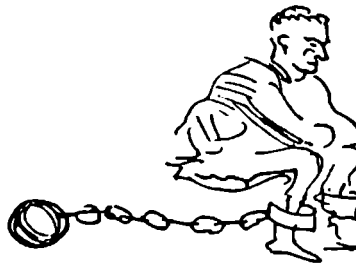

Mons'ta büyük bir savaş kazanmıştı. Kaptan herkese rom verdi, pasaportsuz İngiltere'ye gireceği için neler olacağını düşünüp kaygılanan Joe dışında hepsinin neşesi yerindeydi. Kalın giysileri olmadığından sürekli üşüyordu.

O akşam, bir destroyer iki yanında beyaz köpüklerden koskoca bir dalganın üzerinde, kilise gibi uzun görünümüyle sisli alacakaranlığın içinde ansızın belirdi. Kaptan köprüsündekiler önce onu Alman gemisi sandıkları için çok korktular. Destroyer İngiliz bayrağı çekti, hızını azalttı. *Argyle*'nin yanı başına sokularak onunla aynı hızda gitmeye başladı. Tayfalar güverteye toplandı, üç kez, "Çok Yaşa," diye bağırdılar. Kimileri de *Tanrı Kralı Korusun*'u söylemek istedi ama destroyerin kaptan köprüsündeki subay megafonla kaptana bağırmaya, ne bok yemeye zikzak çizerek gitmediğini, savaş zamanı ticaret gemisinde s...tirici gürültüler yapmanın yasak olduğunu bilip bilmediğini sormaya başladı.

Kampana sekiz kez çaldı, nöbet değişiyordu, mosmor yüzüyle kasılarak dolaşan Mr. McGregor'a rastladıklarında Joe'yla Tiny gülerek güvertede yürüyorlardı. Mr. McGregor, tam Joe'nun önünde durdu, ne diye güldüğünü sordu. Joe yanıtlamadı. Mr. McGregor yüzüne ters ters baktı, yavaş ve kaba sesiyle onun belki de Amerikalı değil, pis bir Alman casusu olduğunu, bundan sonraki nöbetini kömür kazanında tutacağını söyledi. Joe usta denizci olarak gemiye alındığını, kendisine ateşçilik yaptırmaya hakları olmadığını söyledi. Mr. McGregor denizlerde geçirdiği otuz yıl boyunca kimseyi dövmediğini ama tek sözcük daha ederse onu yere sereceğini söyledi. Joe'nun her yanını ateş basmıştı ama yumruklarını sıkarak tek söz söylemeden durdu. Birkaç dakika, yüzü hindi gibi kıpkırmızı, gözlerini ona dikip baktı Mr. McGregor. Güverteden iki gözcü geçiyordu. "Bu herifi mahzene indirip zincire vurun. Casus olabilir... Şimdi sessizce git bakalım yoksa gününü gösteririm sana."

Joe o geceyi iki büklüm, ayakları zincire vurulmuş olarak sintine suyu kokan küçük bölmede geçirdi. Ertesi sabah los-

tromo Joe'yu bıraktı, iyilik dolu bir sesle mutfak görevlisini bulup biraz lapa almasını ama güverteden uzak durmasını söyledi. Liverpool'a yanaşır yanaşmaz onu müttefiklerin denetimine vereceklerini söyledi.

Mutfağa gitmek için güverteden geçerken ayak bileklerinin zincirler yüzünden şişmiş olduğunu anladı. Mersey'e varmış olduklarını da gördü. Güneşli kızıl bir sabahtı. Her yerde limana demirlemiş gemiler, küçük kara motorlar, uçuk yeşil çırpıntılı suyu bölen devriye motorları vardı. Güneşi kapatan, içinde beyaz buhar şeritleri taşıyan kahverengi duman yığınları başlarının üzerinde yayılmıştı oraya buraya. Aşçı lapayla acı, soğuk bir bardak çay verdi. Mutfaktan çıktığında ırmakta epeyce yol almışlardı, her iki yanda kentler görünüyordu, gökyüzü tümden sisle, kahverengi dumanla kaplanmıştı. *Argyle* tek kampana çalarak ilerliyordu.

Joe baş kasarasına inip yatağına büzüldü. Arkadaşlarının hepsi tek şey söylemeksizin yüzüne baktı, altındaki yatakta yatan Tiny'yle konuştuğunda o bile yanıtlamadı. Bu Joe'yu her şeyden çok üzdü. Yüzünü duvara döndü, battaniyeyi başına çekti, uykuya daldı.

Birisi sarsarak uyandırdı onu. Omzunu tutmuş olan mavi başlıklı, parlak şapka bağcıklı, uzun boylu İngiliz polisi "Kalk bakalım, delikanlı," dedi.

"Tamam tamam bir dakika," dedi Joe. "Gidip yıkanayım."

Polis başını salladı. "Ne kadar çabuk, sessizce gelirsen senin için o kadar iyi olur."

Joe şapkasını başına geçirdi, yatağının altından sigara kutusunu aldı, polisin ardından güverteye çıktı. *Argyle* rıhtıma demirlemişti. Bir adım arkasından izleyen polisle birlikte hiç kimseye, "Hoşça kal," demeden, parasını alamadan iskeleden indi. Polis sımsıkı tutmuştu kolunu. Parke taşı döşeli rıhtımdan, büyük demir kapıların ardında bekleyen polis arabasına doğru yürüdüler. Siste, kıpkırmızı yüzlü, kara dökümtü giysiler içinde bir aylak kalabalığı toplanmıştı. Adamlardan biri, "Pis Alman canavarına bak," dedi. Bir kadın ıslık çaldı, birkaç kişi bağırdı, yuhaladı, parlak, kara kapılar ardından kapandı; araba kalktı, taş döşeli sokaklarda gittikçe hızlandığını duyabiliyordu Joe.

Karanlıkta iki büklüm oturdu. Yalnız olduğu için mutluydu. Kendini toparlamasına olanak veriyordu bu durum. Elleri, ayakları buz gibiydi. Titrememek için kendini zorluyordu. Doğru dürüst giysileri olsun istedi. Üzerindeki tek şey bir gömlek, boya lekeli bir pantalon, keçeden yapılmış pis terliklerdi. Ansızın araba durdu, iki polis inmesini söyledi, beyaz badanalı koridordan apar topar geçirilerek, uzun boylu, uzun yüzlü İngiliz polis müfettişinin, sarı parlak bir masada oturduğu küçük odaya sokuldu. Müfettiş ayağa fırladı, bir tane patlatacakmış gibi yumrukları sıkılı, üzerine yürüdü, sonra da Joe'nun Almanca olması gerektiğini düşündüğü yabancı dilde anlamadığı bir şeyler söyledi. Joe başını salladı ama nedense bu durum gülünç görünmüştü, sırıttı. "Çakmadım," dedi.

Yine masasına oturmuş olan müfettiş, polislere, "O kutunun içinde ne var?" diye birden bağırdı. "İçeri getirmeden şu dilencilerin üzerlerini arasanız daha iyi olur."

Polislerden biri sigara kutusunu Joe'nun koltuğundan kaptı, açtı, içinde bomba olmadığını anlayınca rahatlamış göründü, içindekilerin hepsini masanın üzerine boşalttı.

"Demek Amerikalı gibi görünmeye çalışıyorsun," diye bağırdı adam Joe'ya.

"Elbette Amerikalıyım," dedi Joe.

"Ne bok yemeye savaş zamanı İngiltere'ye gelmek istiyorsun ki?"

"Ben gelmek falan istemedim..."

"Kapa çeneni," diye bağırdı adam.

Sonra polislere gitmelerini söyledi. "Onbaşı Eakins'i gönderin." Polisler bir ağızdan, "Baş üstüne," dediler. Polisler çıktıktan sonra adam yine yumrukları sıkılı Joe'nun üstüne yürüdü. "Her şeyi açıklasan daha iyi edersin, evlat... Gerekli tüm bilgiler var elimizde."

Joe, birbirine çarpmasın diye dişlerini sıkmak zorundaydı. Korkmuştu.

"Buenos Aires'te karaya çıkmıştım, anlıyorsunuz ya... İlk gemiye binmeliydim. Hiç kimse yardım etmez bir denizciye eğer kendi kıçı da sıkışmamışsa, değil mi?" Joe öfkeleniyordu; ateş bastığını hissetti.

Sivil giyimli adam bir kalem alıp korkutmak istercesine masaya vurmaya başladı. "Terbiyesizlik ederek kurtulamazsın, oğlum... ağzını toplasan daha iyi." Sonra Joe'nun kutusundan çıkmış olan resimlere, pullara, gazete parçalarına bakmaya başladı. Haki giysili iki adam içeri girdi. "Şunu soyup üstünü arayın," dedi masadaki adam, başını kaldırmaksızın.

Joe anlamayan gözlerle baktı adamlara; yüzlerinde dostluğa benzer bir anlatım vardı. "Yavaş ol şimdi," dedi biri. "Zor kullanmak istemiyoruz." Joe gömleğini çıkardı. Kıpkırmızı kesildiği için öfkelendi; altında iç çamaşırı olmadığından utanıyordu. "Tamam şimdi de pantalonunu çıkar." Adamlar gömleğini, pantalonunu didiklerken Joe yalnızca ayağında terlikleriyle çırılçıplak durdu. Cebinin birinde bir parça temiz pamuk, içinde tütün olan bir teneke kutu, ağzı kırık bir cep çakısı buldular. Adamlardan biri kemeri inceliyordu, arkadaşına kemerin sökük dikişlerinin yeniden dikildiği yeri gösterdi. Çakıyla kesti dikişleri, ikisi de istekle içine

bakti. Joe sırıttı, "Kâğıt paramı orda saklardım," dedi. Adamların yüzü duygusuzdu.

"Ağzını aç." Biri çekerek Joe'nun çenesini açtı. "Dolgularını çıkaralım mı, komiserim? Arka dişlerinde iki üç dolgusu var." Masanın ardındaki adam başıyla, hayır dedi. Adamlardan biri dışarı çıktı, elinde lastik eldivenle geri geldi. Öteki adam elini Joe'nun ensesine koyup başını aşağı eğerken, "Çök bakalım," dedi, arkadaşı eldivenli parmaklarını Joe'nun kıçına soktu. Joe dişlerinin arasından fısıltıyla "Durun be naapıyorsunuz," dedi.

"Tamam oğlum, şimdilik bu kadar," dedi başını tutmuş olan adam bırakırken. "Kusura bakma ama yapmamız gerekiyordu bunu... yönetmelik gereği."

Onbaşı masaya yaklaşıp hazır olda durdu. "Tamam, efendim... Tutuklunun üstünde işe yarar bir şey yok."

Korkunç üşüyordu Joe. Dişlerinin çarpmasını önleyemiyordu artık.

"Terliklerine de bakın," diye azarladı müfettiş. Ayakları kirli olduğu için terliklerini vermek Joe'nun hoşuna gitmemişti ama yapabileceği başka şey de yoktu. Onbaşı çakısıyla

parçaladı terlikleri. Sonra iki adam da hazır olda durup müfettişin gözlerini kaldırmasını bekledi. "Tamam, efendim... Bildirmeye değer hiçbir şey yok. Tutukluya battaniye vereyim mi, efendim? Çok üşüdü."

Masanın ardındaki adam başını salladı, Joe'yla konuşmaya başladı, "Gel buraya. Şimdi doğruyu söyler, başımıza iş açmazsan yalnızca toplama kampına gönderilirsin... ama başımıza iş açarsan bilirsin başına gelecekleri. Ulusal Savunma Yasası var, unutma sakın... Adın ne?"

Joe adını, doğum yerini, anasının, babasının adlarını, görev yaptığı gemilerin adlarını söyledikten sonra adam ansızın Almanca bir soru sordu. Joe başını salladı, "Ne diye Almanca bildiğime inanmak istiyorsunuz ki?"

"Susturun şu serseriyi... Onun ne mal olduğunu biliyoruz nasılsa."

"Giysisini vereyim mi, efendim?" diye uysallıkla sordu biri.

"Söylediklerine dikkat etmezse bundan sonra giysiye hiç gerek duymayacak."

Onbaşı bir deste anahtar alıp odanın öteki yanında ağır, tahta bir kapıyı açtı. İçinde bir sıra bulunan, penceresiz hücreye ittiler Joe'yu. Kapı ardından gürültüyle kapandı, Joe karanlıkta titriyordu. Ne iyi, yazıldın işte denizaltılarda yeniden askere, Joe Williams, dedi yüksek sesle. Kollarını, bacaklarını oynatarak o· uşturarak ısınmaya çalıştı ama ayakları donmuştu.

Bir süre sonra anahtarın kilitte döndüğünü işitti, haki giysili adam içeri bir battaniye attı, Joe'ya tek söz etme olanağı vermeden kapıyı kapadı.

Joe sıranın üzerinde battaniyeye sarındı, uyumaya çalıştı.

Ansızın, gördüğü korkunç bir karabasanla uyandı. Soğuktu. Nöbete çağrılıyordu. Sıradan atladı. Zifir gibi karanlıktı. Gece gözlerinin kör olduğunu düşündü bir an. Sonra nerede bulunduğu, Scilly Adası'nın ışıklarını gördükten son-

ra başına gelenler doluştu aklına. Midesinde buz parçası vardı. Bir süre hücre duvarları arasında yürüdü, sonra yine battaniyesine sarındı. Güzel, temiz bir battaniyeydi, çamaşır suyu kokuyordu. Uykuya daldı.

Yine uyandığında çok açtı, çişi de gelmişti. Kare biçimli hücrede ayaklarını sürüyerek dolaştı, uzun bir süre sonra sıranın altında emaye kova buldu. Kullandı kovayı, şimdi kendini daha iyi hissediyordu. Kovanın kapaklı oluşu da çok hoşuna gitmişti. Zamanı nasıl geçireceği konusunda kaygılanmaya başladı. Georgetown'ı, Alec'le, Janey'le geçirdiği güzel günleri, Mulvaney'in Yeri'ndeki arkadaşlarını, *Charles McAlister*'le yaptığı ay ışığı gezilerinde edindiği kız arkadaşlarını düşünmeye koyuldu, gördüğü, üzerlerine yazılar okuduğu iyi beyzbol oyuncularını aklından geçirdi bir kez daha, Washington takımlarında oynayanların kaybettikleri sayı ortalamalarını hatırlamaya çalıştı.

Anahtar kilitte döndüğünde lise günlerinde oynadığı oyunları tek tek hatırlamaya uğraşıyordu. Üzerini aramış olan onbaşı gömleğini, pantolonunu verdi, "İstersen yıkanabilirsin," dedi. "İyice temizlenmeye bak. Seni Yüzbaşı Cooper-Trahsk'a götürme emri aldım."

"Tanrı aşkına, bana yiyecek bir şeyler ya da biraz su bulamaz mısın? Açlıktan ölüyorum... Şey, ne zamandır burdayım?" Öteki odadan gelen parlak, beyaz ışıkta gözlerini kırpıştırıyordu Joe. Pantolonuyla gömleğini üstüne geçirdi.

"Yürü bakalım," dedi onbaşı. "Yüzbaşıyı görünceye kadar sorularını yanıtlayamam."

"Peki, terliklerim ne cehennemde?"

"Terbiyeni bozma, sorulan tüm soruları yanıtla, senin için daha iyi olur... Yürü bakalım."

Oraya gelirken geçmiş olduğu koridorda onbaşının peşi sıra giderken tüm İngiliz askerleri onun çıplak ayaklarına bakıyordu. Helada parlak bir bakır tas dolusu soğuk su, sabun vardı. Joe önce uzun uzun su içti. Başı döndü, dizleri tit-

riyordu. Soğuk su, ellerini, yüzünü yıkamak biraz kendine getirdi Joe'yu. Kurulanabileceği tek şey pis bir havlu parçasıydı.

"Şey, tıraş olmam gerekir," dedi.

Onbaşı ağırbaşlılıkla, "Şimdi gidiyoruz," dedi.

"Ama benim bir yerlerde tıraş bıçağım vardı..."

Onbaşı öfkeyle baktı yüzüne. Yerde kırmızı, kahverengi kalın bir halı serili, çok güzel döşenmiş odadan içeri giriyorlardı. Maun masada yaşlıca, ak saçlı, yuvarlak etsi yüzlü, giysisinin üzeri nişanlarla dolu bir adam oturuyordu.

"Bu mu?.." diye Joe söze başladı ama onbaşının ayaklarını birbirine vurup selam verdikten sonra kaskatı durmakta olduğunu gördü.

Yaşlı adam başını kaldırdı, babacan mavi gözleriyle onlara baktı, "Ah... öyle gibi..." dedi. "Yaklaştır onu onbaşı, yakından bir bakalım... Üstü başı dökülüyor bunun onbaşı. Şu zavallıya pabuç, çorap verin..."

"Baş üstüne," dedi onbaşı kötücül bir sesle, yine kaskatı durdu.

Gözüne gözlüklerini takıp masanın üzerindeki kâğıtlara bakan yaşlı adam, "Rahat onbaşı, rahat," dedi. "Bu... şey... Zentner... Amerikalı olduğunu söylüyor, ha?"

"Adım Williams, efendim."

"Demek öyle... Joe Williams, denizci..." Mavi gözlerini, güveniyormuşçasına Joe'ya dikti. "Adın bu mu, oğlum?"

"Evet, efendim."

"Peki nasıl oluyor da savaş zamanı pasaportsuz, kimliksiz İngiltere'ye girmeye kalkışıyorsun?"

Joe, Amerikalı usta bir denizci olduğunu gösteren kâğıtları bulunduğunu, Buenos Aires'te karaya çıktığını anlattı.

"Peki neden... şey... Arjantin'de böyle ortada kaldın?"

"Şey efendim, Mallory Denizyolları'ndaydım, gemim beni bıraktı, ben kente inmiş biraz eğleniyordum, gemi kalkıp gitti."

"Ha ha... kentte eğleniyordun demek..." Yaşlı adam güldü; sonra ansızın kaşlarını kaldırdı. "Dur bakalım... şey... Mallory Denizyolları'nın hangi gemisinde yolculuk yapıyordun?"

"*Patagonya*'da efendim, yolculuk da yapmıyordum, orada gemici olarak çalışıyordum."

Yaşlı adam uzun süre kâğıda bir şeyler yazdı sonra masasının gözünden Joe'nun sigara kutusunu çıkardı, gazete parçalarına, resimlere bakmaya başladı. Bir resim çıkardı, görmesi için Joe'ya doğru çevirdi. "Oldukça güzel bir kız... sevgilin mi bu, Williams?"

Joe kıpkırmızı kesildi. "Kız kardeşim."

"Bence nefis bir kıza benziyor... sen de öyle düşünmüyor musun onbaşı?"

Onbaşı soğuk bir şekilde, "Öyle, efendim," dedi.

"Şimdi bana bak, oğlum, Güney Amerika'daki Alman casusların eylemleri konusunda bir şeyler biliyorsan... onların çoğu da Amerikalı ya da Amerikalı numarası yapan namussuzlardır... hepsini anlatsan senin için daha iyi olur."

"İnanın, efendim," dedi Joe, "tek şey bilmiyorum. Yalnızca birkaç gün kaldım Buenos Aires'te."

"Anan, baban sağ mı?"

"Babam oldukça hasta... Ama Georgetown'da annem, kız kardeşlerim var."

"Georgetown... Georgetown... dur bakalım... İngiliz Ginesi'nde değil mi orası?"

"Hayır, Washington'da bir yerdir."

"Ah, elbette... demek deniz kuvvetlerindeydin..." Yaşlı adam Joe'yla iki arkadaşının resmini uzattı.

Joe'nun dizleri çözüldü, yere yuvarlanacağından korkuyordu. "Hayır efendim, o resim deniz yedek kuvvetlerindeyken çekilmişti."

Yaşlı adam her şeyi kutuya geri koydu. "Alabilirsin artık bunları, oğlum... Buna biraz yiyecek verin, sonra da avluda hava alsın. Çok güçsüz görünüyor."

"Baş üstüne, efendim." Onbaşı selam verip dışarı çıktı.

Yemek diye verdikleri vıcık vıcık lapayla, bir bardak bayat çay, iki dilim de yağlı ekmekti. Onları yedikten sonra Joe açlığını daha çok hissetti. Yağmur çiselemesine, Joe'nun çıplak ayakları altındaki taşlar çamur içinde olmasına, ayaklarını dondurmasına karşın açık havaya çıkmak yine de iyiydi.

Avluda bir tutuklu daha vardı, ufak tefek, tombul yüzlü, melon şapkalı, kahverengi paltolu bir adamdı. Hemen Joe'nun yanına geldi. "Şey, Amerikalı mısın sen?"

"Elbette," dedi Joe.

"Benim adım Zentner... lokanta gereçleri alırım... Chicagolu'yum... Görülmemiş bir canavarlık bu. Buraya, bu kahrolası ülkeye, onların o lanet olası mallarını almaya, gıcır gıcır Amerikan dolarlarını harcamaya geldim... Daha üç gün önce Sheffield'de on bin dolarlık eşya ısmarladım. Şimdi casus olduğum gerekçesiyle beni tutukluyorlar, gece boyu burdaydım, ancak bu sabah konsolosluğa telefon etmeme

izin verdiler. Canavarlık bu, hem pasaportum, vizem, istedikleri her şeyim de var. Bu canavarlık için dava açacağım. Bu konuyu Washington'a yansıtacağım. Kişiliğimi küçük düşürmekten İngiliz hükümetine yüz bin dolarlık dava açacağım. Kırk yıldır Amerikan vatandaşıyım ben, babam da Almanya'dan değil Polonya'dan geldi oraya... Ya sen, zavallı çocuk, görüyorum pabucun yok. Bir de Almanların acımasızlığından söz ediyorlar, canavarlık bu değilse nedir?"

Joe titriyordu, ısınmaya çalışarak avlunun çevresinde koşuyordu. Mr. Zentner kahverengi paltosunu çıkardı, Joe'ya verdi. "Al oğlum, giy şu paltoyu."

"Ama; vay canına, çok iyisiniz sağ olun."

"Başımız sıkışınca birbirimize yardım etmeliyiz."

"Lanet olsun, bunların ilkbaharı buysa kışları kim bilir nasıldır?. İçeri girdiğimizde paltonuzu geri veririm. Ayaklarım donuyor... şey, seni de aradılar mı?"

Mr. Zentner gözlerini devirdi. "Canavarlık," diye söylendi... "Yan tutmayan, dost bir ülkeden gelmiş bir alıcıya yapılan ne büyük aşağılama. Elçiye söyleyeyim de görsünler. Dava açacağım. Tazminat isteyeceğim."

"Ben de," dedi Joe gülerek.

Onbaşı kapıda göründü, "Williams," diye bağırdı.

Joe paltoyu geri verip Mr. Zentner'in elini sıktı. "Şey, ne olur, konsolosa burada bir Amerikalı daha olduğunu söylemeyi unutma. Savaş süresince beni toplama kampında tutmaktan söz ediyorlar."

"Elbette, kaygılanma, oğlum. Seni dışarı çıkartacağım," dedi Mr. Zentner, derin bir soluk vererek.

Bu kez Joe'yu içinde dolaşacak yer olan, bir ışıkla aydınlatılmış, alışılmış türden bir hücreye koydular. Onbaşı bir çift pabuçla, delik deşik yün çoraplar verdi. Pabuçları giyemedi ama çoraplar ayaklarını biraz ısıttı. Öğle zamanı çoğunu çürük patateslerin oluşturduğu yahniyle biraz yağlı ekmek verdiler.

Üçüncü gün gardiyan öğle yemeğini getirdiğinde, açılmış, kahverengi kâğıda sarılı bir de paket vardı yanında.

İçinden bir takım giysi, gömlek, pamuklu çamaşırlar, çoraplar, bir de boyunbağı çıktı.

"İçinde bir de yazı vardı ama yönetmeliklere aykırıdır vermek," dedi gardiyan. "Bu giysilerle çok da kıyak delikanlı olacaksın."

O öğleüstünün geç saatlerinde gardiyan Joe'yu çağırdı. Joe boynuna çok dar gelen yakalığı taktı, beli çok bol olan pantalonu iple bağladı, gardiyanın peşinden uzun koridorları, İngiliz askerleriyle dolu avluları geçti, kapısında nöbetçinin beklediği, masada çavuşun oturduğu odaya girdi. İskemlede, çok işi varmış gibi görünen, dizlerinin üstüne hasır şapka koymuş bir adam oturuyordu.

Çavuş, Joe'ya bakmaksızın, "İşte beklediğiniz adam, bayım," dedi. "Onu sorguya çekmenize izin veriyorum."

Çok işi varmış görünen adam ayağa kalkıp Joe'ya yaklaştı. "Anladığıma göre bir sürü iş açmışsın bunların başına ama ben senin için kayıtlara baktım, söylediklerin, kimliğin doğru gibi görünüyor... Babanın adı nedir?"

"Benimkinin aynı, Joseph P. Williams... Şey, sen Amerikan konsolosu musun?"

"Konsolosluktan geliyorum... Söylesene ne halt etmeye pasaportsuz karaya çıkmaya kalkışıyorsun? Kendilerini korumayı beceremeyen bir sürü budalayla uğraşmaktan başka yapacak işlerimiz olduğunu bilmiyor musun? Lanet olsun. Bu öğleüstü golf oynayacaktım ama işte iki saattir seni bu delikten çıkartmak için bekleyip duruyorum."

"Hoppala, ben karaya çıkmadım ki. Gelip beni aldılar."

"Bu sana iyi bir ders olur umarım... Bir dahaki sefere tüm kâğıtlarını hazırlarsın artık."

"Evet, efendim... Mutlaka hazırlarım."

Yarım saat sonra, sigara kutusuyla eski giysilerini koltuğunun altına sıkıştırmış olarak sokaktaydı Joe. Güneş-

li bir öğle sonuydu. Koyu renk giysiler giymiş kırmızı suratlı adamlar, ucuz şapkalar takmış uzun suratlı kadınlar, koca koca otobüslerle, upuzun tramvaylarla dolu sokaklar, her şey çok tuhaftı, gülünçtü, sonra Joe burasının İngiltere olduğunu, daha önce burada hiç bulunmadığını hatırladı.

Çok işi varmış gibi görünen genç adam bir sürü kâğıt hazırlarken Joe da konsolosluktaki bomboş bir odada uzun süre beklemek zorunda kaldı. Çok açtı, boyuna biftekle kızarmış patates düşünüyordu. Sonunda bir masaya çağrıldı, eline bir kâğıt verildi, Pensacola açıklarındaki, *Tampa* adlı Amerikan gemisinde onun için bir yer hazırlandığı, hemen acenteye gidip gemiye binmesi gerektiği, yine Liverpool'da dolaşırken yakalanırsa onu kimsenin kurtaramayacağı söylendi.

"Şey, buralarda bir şeyler yiyebilir miyim, bay konsolos?"

"Sen burasını ne sanıyorsun, lokanta mı?.. Hayır, dilenciler için ödeneğimiz yok. Senin için yapmış olduklarımızdan ötürü bize teşekkür borçlusun."

"*Argyle* gemisinde beş para alamadım, o zindanda da açlıktan ölüyordum, hepsi bu işte."

"Al sana bir şilin ama daha çoğu gelmez elimden."

Joe paraya baktı, "Kim bu... Kral George? Neyse, teşekkürler, bay konsolos."

Bir elinde acentenin adresi, ötekinde bir şilinle sokakta yürüyordu. Öfkeliydi, güçsüzdü, midesi kötüydü. Sokağın öteki yanında Mr. Zentner'i gördü. Sıkış sıkış arabaların arasından koşarak yanına gitti, elini uzattı.

"Giysileri aldım, Mr. Zentner, onları göndermekle büyük bir iyilik yaptınız bana." Mr. Zentner, kısa boylu, resmi giyimli biriyle birlikte yürüyordu. Tombul elini salladı, "Bir vatandaşıma yardım edebildiğim için mutluyum," diyerek uzaklaştı.

Joe kızarmış balık satan bir yere girip parasının yarısıyla balık aldı, sonra da yanında parasız yemek vereceklerini umarak bir bara girip bir bardak bira içti ama yemek vermediler. Acenteye vardığında kapanmıştı, işte gidecek hiçbir yeri yoktu, bembeyaz sisli gecede, sokaklarda dolaşıyordu. Rıhtım çevresindeki bir sürü kişiye *Tampa*'nın nerede demirlediğini sordu ama hiçbiri bilmiyordu, çok da gülünç bir vurgulamayla konuşuyorlardı, Joe ne dediklerini güçlükle anlayabiliyordu.

Sonra tam sokak ışıklarının yanmaya başladığı, Joe'nun tüm umutlarının yittiği sırada, ara sokaklardan birinde üç Amerikalının ardından yürümekte olduğunu anladı. Hemen onlara yetişip *Tampa*'nın yerini sordu. Ne diye bilmeyeceklerdi ki, onlar o gemiden inmemişler miydi, şu kahrolası kenti görmeye gitmiyorlar mıydı, Joe da onlara katılabilirdi. O pis gemide geçirdiği iki aydan, zindandan, her şeyden sonra kendi yurdundan gelmiş birilerine rastlamak çok hoşuna gitmişti. Bir bara gittiler, viski içtiler, Joe onlara zindanı, o kahrolası polislerin kendisini nasıl *Argyle*'den aldıklarını, parasını da vermediklerini anlatınca Norfolk'lu Will Stirp adındaki delikanlı beş dolarlık kâğıt para çıkarıp verdi, ne zaman isterse ödeyebileceğini söyledi.

Böyle çocuklarla karşılaşmak, o güzelim ülkesine geri dönmek gibiydi, hepsi birer içki daha içti; bu pis sıçan deliği kentte dört Amerikalıydılar, hepsi de sırayla içki söyledi çünkü onlar dünyaya kafa tutmaya hazır dört Amerikalıydı. Olaf İsveçliydi ama kâğıtları Amerikalı olduğunu gösteriyordu, onu da aralarına almışlardı, öteki çocuğun adı da Maloney'di. Balta gibi sivri suratı olan garson kız paranın üstünü tam getirmedi ama onlar istediler; kızın kendine saklamış olduğu beş şilini de geri aldılar. Bir başka kızarmış balık satan yere girdiler; şu pis yerde de kızarmış balıktan başka yiyecek bulmak olanaksızdı, sonra biraz daha içki içtiler, şu pis sıçan deliği İngiliz kentinde dört mutlu Amerikalıydı-

lar. Yanlarına bir kadın tellalı yaklaştı, savaş yüzünden az sonra her yer kapanacaktı, açık hiçbir yer kalmayacaktı, sokak lambalarının çoğu yanmıyordu, yananların üzerindeyse zeplinlerden korunmak için gülünç, küçük külahlar vardı. Kadın tellalı solgun, fare yüzlü bir herifti, bira içebilecekleri, içinde güzel kızlar olan, eğlenceli bir yer bildiğini söyledi. Gittikleri evin oturma odasında üzerine kocaman pembe güller boyanmış olan lamba vardı, kızlar bir deri bir kemikti, dişlekti, iyice kafayı bulmuş birkaç da İngiliz pezevenk vardı, onlar dört Amerikalıydı. İngiliz herifler, pis bir Alman olduğunu söyleyerek Olaf'a sataşmaya başladılar. Olaf İsveçli olduğunu ama onlar gibi İngiliz pezevengi olmaktansa Alman olmayı yeğleyeceğini söyledi. Birisi, bir başkasına yumruk attı, Joe'nun ayırmsadığı ilk şey kendisinden daha iri biriyle kavga etmekte olduğuydu, polis düdükleri çaldı, hepsi birden polis arabasına tıkıldılar.

Will Stirp sürekli eğlenmeye çalışan dört Amerikalı olduklarını, polisleri işlerine karışsın diye çağırmadıklarını söyleyip duruyordu. Ama hepsi de bir masanın önüne sürüklenip teslim edildiler, dört Amerikalı aynı hücreye, İngiliz pezevenkler başka hücreye kapatıldılar. Karakol bağıran, şarkı söyleyen sarhoşlarla doluydu. Maloney'in burnu kanıyordu. Olaf uykuya daldı. Joe uyuyamıyordu; boyuna Will Stirp'e korktuğunu, bu kez onu mutlaka savaş süresince toplama kampına göndereceklerini anlatıyor, Will de sürekli onların dört Amerikalı olduklarını, Özgür Doğmuş Amerikanlar olduklarını, kendilerine hiçbir şey yapamayacaklarını söylüyordu. Denizlerin serbestisi, Tanrı cezasını versin.

Ertesi gün yargıç önüne çıkarıldılar, Joe korkuyor olmasaydı daha da çok eğlenebilirdi çünkü her şey çok gülünçtü; ortalık, bir dinsel tören sürüyormuşçasına sessizdi, ağırbaşlıydı, yargıcın başında küçük takma saç vardı, her biri para cezasına çarptırıldı. Cezaları bir buçuk dolar kadardı. Üzerlerinde biraz paraları kalmış olduğu için çok şanslıydılar.

Küçük takma saçı olan yargıç uzun bir söylev çekerek savaşta olduklarını, İngiliz toprakları üzerinde sarhoş olup düzeni bozmaya hakları olmadığını, kendi kanlarını taşıyan Amerikalıların her şeylerini, hatta büyük bir ulus olarak yeryüzünde varlıklarını borçlu oldukları İngilizlerle, kardeşleriyle omuz omuza dövüşmeleri gerektiğini, uygarlığı, özgür kurumları, kadınların ırzına geçip barışçıl tüccarları batıran işgalci canavar Almanlara karşı küçük, yiğit Belçika'yı savunmak için çarpışmaları gerektiğini anlattı durdu.

Yargıç sözünü bitirince duruşmayı izleyenler, "İyice duyun bunları," dedi kısık sesle, hepsi de çok ağırbaşlı, acımasız görünümlüydü, ceza olarak belirlenmiş parayı aldıktan sonra Amerikalı çocukları bıraktılar, polis komiseri özenle kâğıtlarını inceledi. Joe'yu kâğıtları konsolosluktan alındığı, üzerinde polisten damga bulunmadığı gerekçesiyle biraz tut-

tular ama bir süre sonra bir daha karaya çıkmaması, çıkarsa başına daha kötü şeyler geleceği konusunda uyararak bıraktılar.

Joe, geminin kaptanını görünce, işe başlayınca, yatağını hazırlayıp bir gece önce ilk gittiği bardaki sapsarı saçlı gar-

son kıza bıraknış olduğu paketini alınca rahatladı. Artık Amerikan gemisindeydi. Üzerine beyaz harflerle *Tampa*, Pensacola, Florida yazılmış bayrağı vardı geminin. Yemekleri bir zenci çocuk pişiriyordu, ilk olarak mısır unu lapası, komposto, o pis çay yerine de kahve verdiler, yiyeceklerin tadı çok güzeldi. Joe yurdundan ayrıldığından beri kendini böylesine iyi hissetmemişti. Yataklar temizdi, *Tampa* düdük çalarak limandan ayrılıp da, kurşun rengi Mersey'in akıntısında denize doğru yol almaya başladığında Joe'nun içini çok hoş duygular kapladı.

Hampton Roads'a doğru yol aldıkları on beş gün boyunca hava güneşliydi, deniz cam gibi pırıl pırıldı ama son iki gün kötü bir kuzeybatı rüzgârına yakalandılar, Burun'lardan gelen büyük dalgalar gemiyi dövdü durdu. Norfolk'taki Union Terminal'a yükleri olan basmayı boşalttılar. Norfolklu Will Stirp'le birlikte kenti gezmek için cebi para dolu kıyıya çıktığında Joe için hayatının en mutlu günüydü.

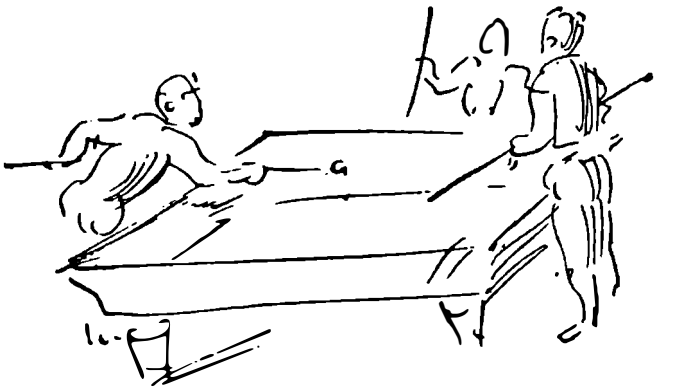
Will Stirp'in ana babasını görmeye gittiler, bir top oyununa katıldılar, ondan sonra Will Stirp'in tanıdığı kızlarla

Virginia kumsalına gitmek için tramvaya atladılar. Kızlardan birinin adı Della'ydı; çok koyu esmerdi, Joe neredeyse kıza âşık olmuştu. Kumsaldaki küçük odacıkta mayolarını giyerlerken Will'e, "Sence bu kız benimle?.." diye sormaya başladı. Will kızdı, "Sende iyi bir kızı orospudan ayıracak kafa yok mu?" dedi. Joe da, "Ne bileyim ben, bu günlerde bu ayrımı yapmak öyle zor ki," diye yanıtladı.

Yüzdüler, mayolarıyla kumlarda dolaştılar, ateş yaktılar, yiyecek bir şeyler kızarttılar, sonra da kızları evlerine bıraktılar. Birbirlerine iyi geceler dilerken Della, Joe'nun öpmesine izin verdi, Joe, onun sürekli sevgilisi olacağını kurmaya başladı.

Kente geri döndüklerinde ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Canları içki içmek, sokak kadını bulmak istiyordu ama kapana kıstırılıp tüm paralarını harcamak zorunda kalmaktan korkuyorlardı. Will'in bildiği bir bilardo salonuna gittiler, biraz oynadılar, Joe çok iyi oyunlar çıkardı, oralı çocukların hepsini yendi. Sonra yine bir bara gittiler, Joe içki ısmarladı ama kapanma saati gelmişti, kendilerini yine sokaklarda buldular. Ortalıkta hiç sokak kadını yoktu; Will bir yer bildiğini ama adamın bütün parasını elinden aldıklarını söyledi, tam eve dönecekleri sırada kendilerine göz süzen iki orospuyla karşılaştılar. Uzun süre sokakta peşlerinden gittiler, sonra ışıksız bir ara sokağa girdiler. Kızlar çok ateşliydi ama birileri görür diye korkuyorlar, tedirgin oluyorlardı. Zifir gibi karanlık olan boş bir evin arka sundurmasını buldu-

lar, kızları oraya götürdüler, sonra Will Stirp'in evine dönüp yattılar.

Tampa, yerinden sökülmüş maden levhaların onarımı için Newport News'te kuru havuza alınmıştı. Joe'yla Will'e paralarının hepsi ödenmişti, ne yapacaklarını bilemeden gün boyu Norfolk'ta dolaşıyorlardı. Cumartesi öğleden sonraları, pazar günleri Joe savaş gemileri tersanesinde çalışan çocukların gelişigüzel oluşturdukları takımda biraz beyzbol oynuyor, akşamları Della Matthews'le çıkıyordu. First National Bank'ta yazman olarak çalışıyordu kız, denizlere açılan biriyle hiçbir zaman evlenmeyeceğini, onlara güvenilemeyeceğini, sürdürdükleri hayatın çok düzensiz olduğunu, ilerleme olanağı bulunmadığını söylüyordu. Joe ona hak veriyor ama insanın hayatında bir kez genç olduğunu, canı cehenneme, hiçbir şeyin de çok önem taşımadığını anlatıyordu. Kız, ona ana babasını, niçin Washington'a gidip onları görmediğini soruyor, hele babası da hastayken özellikle gitmesi gerektiğini söylüyordu. Joe, moruk geberip gitse bile kılını kıpırdatmayacağını, hiç aldırmadığını, ondan nefret ettiğini, işlerin işte tam böyle olduğunu anlattı. Kız onun korkunç olduğunu söyledi. Sinemadan çıktıktan sonra kıza gazoz içiriyordu o gün. Kabarık, pembe giysisinin içinde kız çok

sevimli, tombul görünüyordu, küçük kara gözleri coşkuyla parıldıyordu. Joe bu konuları açmamalarını, hiç de önemi olmadığını, metelik vermediğini söyledi, kız, büyük bir öfkeyle baktı yüzüne, onu tutup sarsmak istediğini, her şeyin önemli, böyle konuşmasının çok ayıp olduğunu, onun iyi bir aileden geldiğini, çok iyi yetiştirildiğini, böyle ortalıkta dolaşıp serserilik yapacağına hayatta yükselmenin yollarını araması gerektiğini belirtti. Joe kızmıştı, "Öyle mi?" dedi. Başka söz etmeden kızı evine bıraktı. Bu olaydan sonra dört, beş gün görmedi kızı.

Sonra bir akşamüstü Della'nın çalıştığı yere gidip kapıda kızın dışarı çıkmasını bekledi. Kızı, kızın söylediklerini elinde olmadan düşünüyordu. Kız önce onu görmezlikten gelerek önünden geçip gitmeyi denedi ama Joe sırıttı, kız da ona gülümsedi. O sıralarda parası tükenmeye başlamıştı, buna karşın onu gezdirip bir kutu da şekerleme aldı. Havanın ne kadar sıcak olduğundan söz ettiler, Joe, gelecek hafta yola çıkacaklarını söyledi. *Tampa*, kereste yüklemek için Pensacola'ya gidecek oradan da karşıya geçeceklerdi.

Virginia kumsalına gitmek için tramvay bekliyorlardı, bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlar, üzerlerine konan sivrisinekleri kovalıyorlardı. Joe, okyanusu geçeceğini söylediğinde kızı büyük bir umutsuzluk sardı. Joe daha ne yaptığının farkına varamadan *Tampa*'ya bir daha hiç binmeyeceğini, burada Norfolk'ta bir iş edineceğini söyler buldu kendini.

O gece koskoca bir ay vardı. Kumsalda Joe'nun sivrisinekleri kovmak için yaktığı dumanlı ateşin yanında uzun süre mayolarıyla dolaştılar. Joe bacak bacak üzerine atarak oturdu, sonra kız başını onun dizlerine koyarak uzandı, Joe onun saçlarını okşuyor, eğilip öpüyordu; kız, böyle öperken yüzünün alttan çok gülünç göründüğünü söyledi. Sürekli bir iş bulur bulmaz onunla evleneceğini, ikisi de çalışırsa rahat geçineceklerini anlattı. Kız sınıfının birincisi olarak liseyi bi-

tirdiğinden beri çok çalışması, hayatta rahat etmesi, bir işe yaraması gerektiğini düşünmüştü. "Buralardaki adamların çoğu beş para etmez, Joe, çoğu yaşadığının bile bilincinde değil."

"Biliyor musun, Del, sen bana biraz kız kardeşim Janey'i hatırlatıyorsun. O gerçekten bir işe yarıyor, yükseliyor... Çok da güzel..."

Della günün birinde onu görmeyi umduğunu söyledi, Joe da elbette göreceğini belirtti, kızı tutup ayağa kaldırdı, kendine çekti, sarıldı, öptü. Geç olmuştu, kocaman ayın altında kumsal serindi, ıssızdı. Della titremeye başladı, giyinmezse soğuktan öleceğini söyledi. Son tramvayı kaçırmamak için koşmak zorunda kaldılar.

Yanıp sönen ateşböcekleri, çekirgelerle dolu, ay ışığı altındaki çamlık kumsalı geçerken tramvay sarsıldıkça raylar tangırdıyordu. Della birdenbire iki büklüm kıvrılarak ağlamaya başladı. Joe ne olduğunu sorup durdu ama kız yanıtlamıyor, ağlıyor, ağlıyordu. Kızı evine bırakıp havasız bomboş sokaklardan, bir odasını kiraladığı eve yürümek Joe'nun içine su serpti.

Ondan sonra gelen bir hafta boyunca Joe, iyi geleceği olan bir iş arayarak Norfolk'u, Portsmouth'u dolaştı. New-

port News'a bile gitti. Arabalı vapurla geri dönerken cebinde bilet parası da kalmamıştı, biletleri toplayan çocuktan borcunu ödemek için yerleri süpürmesine izin vermesini istedi. Ev sahibi bir sonraki haftanın parasını istiyordu. Joe'nun başvurduğu tüm işler deneyim, eğitim, en azından bir lise diploması gerektiriyordu, öylesi de azdı zaten, sonunda yine denizciliğe dönmek zorunda kaldı, doğuya Rockport'a gitmek için kendisini çekecek römorkör bekleyen, kömür yüklü bir mavnada iş buldu.

Römorkörün yedekte çektiği beş mavna daha vardı; hiç de kötü bir yolculuk değildi, Joe, Gaskin adında bir adam, adamın on beş yaşlarında adı Joe olan oğlu da vardı. Yalnızca Cod Burnu'nda çıkan fırtınada kendilerini çeken ip kopunca biraz güçlükle karşılaştılar ama römorkör kaptanı hemen olaya el koydu, demir atmalarına bile zaman bırakmadan yeni bir halat bağlamayı becerdi.

Rockport'ta kömürü boşalttılar, limanın açıklarına demirleyerek geriye dönüş için başka iskeleden granit yüklemek üzere çekilmeyi beklediler. Gaskin'le oğlunun karaya çıktıkları, Joe'nun nöbete kaldığı bir gece, ince yüzlü, adı Hart olan, römorkörün ikinci makinisti küçük bir kayıkla kıç altına yaklaştı, Joe'ya fısıltıyla karı isteyip istemediğini sordu. Joe kamarada uzanmış, puro içiyor, Della'yı düşünüyordu. Tepeler, liman, kayalık kıyı, sıcak pembe alacakaranlığın içinde soluyordu. Hart'ın sinirli, kekeme bir konuşma biçimi vardı. Joe önce uzak durdu ama bir süre sonra, "Getir bakalım," dedi.

"Oyun kâğıdın var mı?" diye sordu Hart.

"Bir deste var."

Joe ortalığı temizlemek için aşağı indi. Onlarla birazcık dalgamı geçerim, diye düşünüyordu. Şimdi artık Della'yla evleneceğine göre öyle kızlarla pek düşüp kalkmamalıydı. Küreklerin sesini duyunca dışarı çıktı. Deniz yönünden bir sis yığını geliyordu. Kıç altındaydı Hart'la getirdiği iki kız. Kızların ayağı kaydı, gülüştüler, Joe onlara yardım etmeye çalışınca da üzerine yuvarlanıyorlardı neredeyse. Yanlarında içki, biraz köftelik et, ekmek getirmişlerdi. Görünüşleri pek öyle iç açıcı değildi ama büyük güçlü kolları, omuzları olan ateşliye benzeyen kadınlardı, iyi de içki içiyorlardı. Joe daha önce hiç böyle kız görmemişti. Kafadar kızlardı. İki büyük şişe içkileri vardı, kocaman bardaklarla içtiler.

Öteki iki mavna her iki dakikada bir düdük çalıyordu ama Joe kendi çalması gereken düdüğü tümden unutmuştu. Kamaranın camlarına çakılmış yelken bezi gibiydi bembeyaz sis. Çırılçıplak soyunup poker oynadılar ama oyunu da pek sürdüremediler. O gece tam üç kez Hart'la kızları değiştiler. Kızlar çok kaçıktı, hiçbir zaman doyum bulmuş gibi görün-

müyorlardı ama saat on iki sıralarında tam birer hanımefendi oldular, köfteleri pişirdiler, yemeği hazırladılar, yaşlı Gaskin'in tüm ekmeğini, tereyağını bitirdiler.

Sonra Hart sızıp kaldı, kızlar sis yüzünden eve geç kalacakları için kaygılanmaya başladı. Hepsi de çılgınca gülerken Hart'ı yaka paça güverteye sürüklediler, başından aşağı bir kova su döktüler. Maine suyu buz gibi soğuktu, Hart hemen kendine geldi, öfkeden deliye dönmüştü, Joe'yu dövmek istiyordu. Kızlar onu yatıştırdı, sandala bindirdi, sisin içinde *Tipperary*'yi söyleyerek uzaklaştılar.

Joe'nun da başı dönüyordu. Kafasını bir kova suya batırdı, kamarayı temizledi, şişeleri denize attı, düzenli olarak düdük çalmaya başladı. Hepsinin de canı cehenneme, diyip duruyordu kendi kendine, hiç kimsenin hatırı için alçıdan bir aziz olmaya niyetim yok. Çok rahatlamıştı, şu kahrolasıca düdüğü çalmaktan başka yapacak bir şeyi olsun istedi.

Yaşlı Gaskin gün doğduktan sonra döndü. Joe, onun bir şeyler sezmiş olduğunu anladı çünkü artık buyruklar vermek dışında hiç konuşmuyor, oğlunun konuşmasına da izin vermiyordu; Doğu New York'ta graniti boşalttıklarında Joe parasını istedi, artık onunla çalışmayacağını söyledi. Yaşlı Gaskin bağırarak ondan kurtulduğuna sevindiğini, mavnasında sarhoşluğa, orospuluğa izin veremeyeceğini anlattı. İşte yine sokaklardaydı Joe, cebinde kırk beş doları vardı, Red Hook'ta dolaşıyor, kiralık bir yer bulmaya çalışıyordu.

İşçi arayanlar sütununu okuyarak, Brooklyn'de iş arayarak dolaştığı birkaç günün sonunda hastalandı. Aynı evi paylaştığı kafadar birinin öğüdü üzerine doktora gitti. Keçi sakallı, yaşlı bir Yahudi olan doktor belsoğukluğuna yakalandığını, iyileşebilmek için her öğleüstü gelmesi gerektiğini söyledi. Onu iyileştireceğini, bunun için de yarısı peşin olmak koşuluyla elli dolarını alacağını söyleyerek frengiye de yakalanmış olup olmadığını anlamak için kan testi yaptırmasını öğütledi, bunun bedeli de on beş dolar olacaktı. Joe yirmi

beş doları ödedi, kan testi için biraz düşüneceğini söyledi, ilk tedaviyi gördükten sonra sokağa çıktı. Doktor elinden geldiğince az yürümesini söylemişti ama Joe'nun içinden o pis kokulu kiralık eve dönmek gelmiyordu, gürültülü Brooklyn caddelerinde amaçsızca dolaştı. Sıcak bir öğleüstüydü. Yürüdükçe her yanından ter boşanıyordu. İlk bir iki gün içinde hastalık ortaya çıkarsa o kadar da kötü değildir, diyip duruyordu kendi kendine. Kentin üstünden geçen demiryolunun altındaki köprüye çıktı; Brooklyn Köprüsü olmalıydı bu.

Köprü daha serindi. Örümcek ağı gibi birbiri içine girmiş kabloların arasından görünen gemiler, yüksek yapı yığınları, limanın parıltısına karşı kapkara duruyordu. Joe, ilk kemerin altında bir sıraya oturdu, bacaklarını uzattı, işte, işe girmiş, hemen de hastalık kapmıştı. Şimdi bunu Del'e nasıl yazacağını düşündükçe içi kararıyordu; ödemesi gereken kirası vardı, iş bulması gerekiyordu, o kahrolasıca tedavileri de olmalıydı. Hay aksi şeytan, keşke geberip gitseydi.

Akşam gazetesi satan bir çocuk yaklaştı yanına. Bir tane aldı, kucağına koyup başlığa bakarak oturdu: MEKSİKA SINIRINA HEMEN ÇOK SAYIDA BİRLİK GÖNDERİLECEK. Lanet olsun, ne yapabilirdi ki? Eyalet Askeri Güçleri'ne katılıp Meksika'ya bile gidemezdi; hastaları almazlardı, alsalar bile bu, yeniden Deniz Kuvvetleri'ne katılmak gibi bir şey olurdu. İşçi arayanlar bölümünü okumaya başladı, akşamları evde kolay işler yaparak iki saatlik çalışmaya karşılık aylık gelirinize katkıda bulunabileceğiniz işler, Pelmanizm duyuruları, iletişim dersleri duyuruları vardı. Lanet olsun, ne yapabilirdi? Karanlık çökene dek orada oturdu. Sonra Atlantik Caddesi'ne giden tramvaya binerek pencerenin altına serili yatağının bulunduğu dördüncü kattaki odasına çıktı, içeri girdi.

O gece büyük bir fırtına patladı. Burnunun dibinde şimşekler çakıyor, gök gürlüyordu. Sokak ışıklarının bile yanında sönükleştiği parlak şimşeklerin tavanda titreşmesini sey-

rederek yattı Joe. Öteki yatakta yatan çocuk uykusunda her döndüğünde yaylar gıcırdıyordu. Yağmur içeri girmeye başlamıştı ama Joe kendini öylesine bitkin, hasta hissediyordu ki uzun süre kalkıp camı indirecek gücü bulamadı.

Sabahleyin iriyarı, her yanından kemikleri fırlamış, sapsarı süpürge püskülü gibi saçları kemikli yüzüne sarkan İsveçli ev sahibi kadın yatakları ıslattığı için bağırıp çağırmaya başladı. Kadının koskoca ayaklarına bakarak, "Yağmuru ben yağdırmadım ya," diye homurdandı Joe. Kadınla göz göze geldiklerinde, onun kendisine takıldığını anladı, ikisi de gülmeye başladı.

Çok iyi bir kadındı, adı Mrs. Olsen'di, altı çocuk büyütmüştü, üç yetişkin oğlu denizlere açılmış, bir kızı St. Paul'de öğretmenlik yapmaya başlamıştı, yedi sekiz yaşlarındaki ikiz kızlarıysa yanındaydı, yoldan çıkma eğilimleri gösteriyorlardı. "Bir yıl daha dursunlar da bakalım sonra onları Milwaukee'ye göndereceğim. Tanıdığım denizciler var." Baba Olsen yıllar önce Güney Denizleri'nde bir yerlerde çalıştığı gemiden kaçmıştı. "Orada kalsa daha iyi olurdu. Brooklyn'deyken boyuna deliği boylardı. Onu çıkarmak için her hafta yığınla param giderdi."

Joe, evi temizlemede, boyamada, küçük onarımlar yapmada ona yardım etmeye başladı. Parası bittikten sonra da kadın kalmasına göz yumdu, hatta hastalığını anlatınca doktora ödemesi için yirmi beş dolar ödünç bile verdi. Joe teşekkür edince sırtına bir şaplak vurdu, "Ödünç para verdiğim çocukların hepsi de sonunda serseri çıktı," dedi, bir kahkaha patlattı. Çok tatlı kadındı.

Sulu kar yağan çok kötü bir kıştı. Sabahları Joe, Alexander Hamilton Enstitüsü'nde almaya başladığı denizcilik derslerine çalışarak buğulu mutfakta otururdu. Öğleüstleri tedavi sırasını beklerken doktorun fenol kokan pis odasında tedirginlik içinde kıpırdanarak oturur, *National Geographic* dergisinin yıpranmış 1909 yılı sayısını karıştırırdı. Asık suratlı

başka kişiler de olurdu sıra bekleyen. Hiç kimse, hiçbir zaman, hiç kimseyle pek konuşmazdı. Birkaç kez orada sıra beklerken lafladığı delikanlılara sokakta rastladı ama onu görmezlikten gelerek önünden geçip gittiler. Akşamları kimi zaman Manhattan'a gider, Denizciler Enstitüsü'nde dama oynar, doktor kendisini iyileştirdikten sonra iş bulabileceği gemiler üzerine bilgi toplayarak dolaşırdı. Mrs. Olsen'in ona çok iyi davranması dışında berbat günlerdi, o kadını kendi annesine bile beslemediği bir sevgiyle seviyordu.

O baş belası Yahudi doktor da tedaviyi tamamlamak için Joe'dan yirmi beş dolar daha sızdırmaya çalıştı ama Joe, canı cehenneme diyerek Standard Oil şirketinin yepyeni, *Montana* adlı tankerinde iş buldu. Gemi önce Tampico'ya gidecek oradan da doğuya, kimilerine göre Aden'e, kimilerine göre de Bombay'a doğru yola çıkacaktı. Soğuktan, sulu kardan, pis Brooklyn sokaklarından, bir türlü kafasına girmeyen gemicilik kursunun logaritma tablolarından, Mrs. Olsen'in avaz avaz bağıran şen sesinden bıkmış usanmıştı; kadın, Joe'nun hayatını yönetmek ister gibi davranmaya başlamıştı. Çok tatlı bir kadındı ama Joe'nun her şeye, canı cehenneme, demek zamanı gelmişti.

Montana, Sandy Hook'u dönerken kuzeybatıdan gelen korkunç, kırbaç gibi döven kar fırtınasına yakalandılar ama üç gün sonra Hatteras'ın güneyinde Golfstrim'in kabarık sularına varmışlardı, tayfaların keten giysileri çarmıhlara gerili iplerde kuruyordu. Mavi sularda olmak güzeldi.

Tampico rezalet bir yerdi: Aşırı gidersen o sert Meksika içkilerinin adamı çıldırtacağını söylemişlerdi; başlarında şapkalarıyla, kalçalarına asılı silahlarıyla dans eden Meksikalılarla dolu büyük dans salonları, bandolar, her barda son hızla çalan mekanik piyanolar, kavgalar, petrol kuyularından gelmiş sarhoş Teksaslılar vardı. Küçük odaların tümünün kapıları açıktı; beyaz yastıklı yataklar, yatakların üzerinde asılı Meryem Ana resimleri, süslü abajurları olan lambalar,

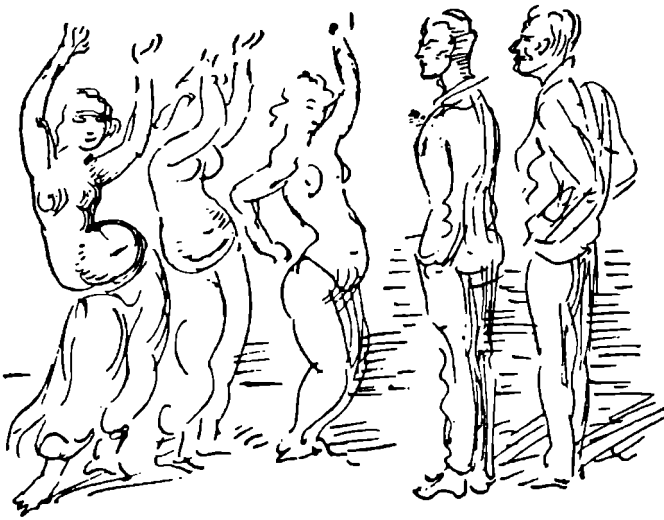
renkli kâğıtlardan yapılmış süsler görünüyordu; ablak yüzlü esmer kızlar dantelden iç çamaşırlarıyla kapıların önünde oturuyordu. Ama her şey öylesine pahalıydı ki ilk gece tüm paralarını harcadılar; daha gece yarısı bile olmadan gemiye dönmek zorunda kaldılar. Baş kasarası sivrisinek doluydu, gündüzleriyse tatarcıklar üşüşüyordu içeri, korkunç sıcakta hiç kimseyi uyku tutmuyordu.

Tüm petrol tankları dolunca *Montana*, Meksika Körfezi'nden çıkıp kuzey rüzgârına girdi, dalgalar güverteyi yalıyor, su damlacıkları kaptan köprüsüne dek sıçrıyordu. Fırtınaya yakalanalı iki saat bile olmadan dalgalar tayfalardan birini güverteden denize sürükledi, Higgins adında bir çocuk sancak yanında boşalan çapayı bağlamaya çalışırken bacağını ezdi. Kaptanın sandal indirmeye yanaşmaması baş kasarasındaki herkesi çok sinirlendiriyordu ama daha yaşlı denizciler böylesine havaya hiçbir sandalın dayanamayacağını

söylüyordu. Kaptan geniş bir çember çizerek, çelik güvertelerini neredeyse parçalayacak denli güçlü dalgaları yandan yiyerek fırtınadan çıkmayı başardı.

O yolculuk boyunca başka önemli hiçbir şey de olmadı, yalnızca bir gece Joe dümen başındayken, ölüm sessizliği içindeki gemi doğuya doğru uçsuz bucaksız uzanan dümdüz denizi böler ve yarılan suların çıkardığı düzensiz hışırtı dışında çıt duyulmazken ansızın burnuna gül kokusu ya da belki hanımeli kokusu geldi. Gökyüzü, bir tas kesilmiş süt gibi maviydi; arada bir ortaya çıkan incecik ay vardı yalnızca. Elbette, hanımeli kokusuydu bu, bir kış günü, bir çiçek bahçesinin önünden geçerken görülen buğulu yeşilliğin, gübreli bahçe toprağının kokusuydu. İçini yumuşattı bu, tuhaf duygularla doldurdu, sanki tam yanı başında, kaptan köprüsünde bir kız duruyormuş, sanki saçlarına mis gibi koku sürmüş olan Del onunla birlikteymiş gibi geldi. Ne garipti karanlığın kokusu, kızların saçları. Dürbünü eline aldı, hiçbir şey yoktu ufukta, solgun ay ışığında batıya doğru sürüklenen kesilmiş süt rengi bulutların dışında. Ansızın rotadan saptığını anladı, iyi ki ikinci kaptan kıçtan bakıp bunu görmemişti. Gemiyi yine rotasına soktu. Nöbeti bitince yatağına gömüldü, uzun süre Del'i düşünerek uyanık kaldı. Tanrım, para istiyordu, iyi bir iş, karaya çıktığında çevresini saran o kahrolası orospular yerine yalnızca kendisinin olacak bir kız istiyordu. Yapması gereken şey Norfolk'a gidip yerleşmek, evlenmekti.

Ertesi gün öğle sularında, doruklarının altında bembeyaz bulut dizileriyle Pico adasının kelle şekerine benzeyen gri yığınını, kuzeye doğru masmavi düzensiz uzanan Fayal'ı gördüler, iki adanın arasından geçtiler. Deniz masmavi olmuştu; dere kıyılarında hanımeliler, defneler, Washington'un dışındaki çiçek açan kır yolları gibi kokuyordu her yer. Maviye-şil, sarıyeşil tarla parçaları, dimdik tepeleri, yırtık, eski bir yorgan gibi örtüyordu. O gece doğuya doğru yol alırlarken bir sürü ada daha arkalarında kaldı.

Ölü denizde beş gün daha yol aldıktan sonra Cebelitarık Boğazı'na vardılar. Pis bir denizde, ürperten, sicim gibi yağan yağmur altında geçirdikleri sekiz günün sonunda Mısır kıyılarına vardılar, sıcak, güneşli bir sabah, önlerindeki sarı sis bulutu direklerin tepesinde, rıhtımlarda, yapılarda, palmiye ağaçlarında yoğunlaşırken İskenderiye limanına tek kampana çalarak girdiler. Sokaklar çöp tenekesi gibi kokuyordu, Amerika'da yaşamış Yunanların işlettiği içkievlerinde pirinç rakısı içtiler, arka odada Yahudiye benzeyen üç kızın çırılçıplak göbek dansını izlemek için de birer dolar verdiler. Alalanmış gemileri ilk kez İskenderiye'de gördüler. Üç İngiliz gözcü kruvazörü zebra gibi yol yol boyanmıştı, bir de asker taşıyan gemi mavi yeşil benek benek boyalara bulanmıştı. Onları görünce gemideki tüm nöbetçiler parmaklıklara dizildi, kasıklarını tuta tuta güldü.

Bir ay sonra New York'ta parasını alınca Mrs. Olsen'e gidip borcunu ödemek çok hoşuna gitti. Kiralık evinde bir başka delikanlı kalıyordu şimdi, sarı saçlı, tek sözcük İngiliz-

ce bilmeyen bir İsveçliydi bu, Mrs. Olsen, Joe'ya pek de aldırmadı bu yüzden. Bir süre mutfakta oyalandı, kadına işlerinin nasıl gittiğini sordu, *Montana*'daki çocukları anlattı ona, sonra Washington'a ne zaman tren bulabileceğini öğrenmek için Penn İstasyonu'na gitti. Yolcu vagonunda gece boyu yarı uyuklarken Georgetown'u, okulda geçirdiği çocukluk günlerini, 4 1/2 Sokağındaki bilardo salonuna toplanan çocukları, Alec ve Janey'le ırmakta yaptığı gezintileri düşünüyordu.

Union İstasyonu'na indiğinde pırıl pırıl güneşli kış sabahlarından biriydi. Georgetown'a gidip anne babasını görmeye bir türlü karar veremiyordu, istasyon dolaylarında biraz dolaştı, tıraş oldu, bir bardak kahve içti, *Washington Post* gazetesini okudu, parasını saydı; elli dolardan çok parası vardı, onun gibi biri için servet demekti bu. Sonra da bekleyip önce Janey'i görmesinin daha iyi olacağını düşündü, çalıştığı yerin yakınlarına giderse belki de öğlen işten çıkarken yakalayabilirdi onu. Parlamento yapılarının çevresinde, Pennsylvania Caddesi'nde, Beyaz Saray yakınlarında dolaştı. Caddede gönüllü yazılmış olduğu işyerini gördü. Tüyleri diken diken oldu. Lafayette Alanı'na gidip Janey'i yakalama zamanının geldiğine karar verinceye dek oyun oynayan iyi giyimli çocukları, bakıcılarını, çimenlerde sıçrayan şişman sığırcıkları, Andrew Jackson'un heykelini seyrederek kış güneşi altında oturdu. Janey'i göreceği zaman yüreği öylesine atıyordu ki doğru dürüst önünü bile göremiyordu. Çok geç kalmış olmalıydı asansörden çıkan kızların hiçbiri kardeşi değildi, Riggs Yapıları'nın girişinde bir saatten çok bekledi, sonra eşşoğlueşşek hafiyenin biri gelip ne halt etmeye buralarda dolandığını sordu.

Janey'in nerede olduğunu öğrenmek için Georgetown'a gitmesi gerekiyordu. Annesi, küçük kız kardeşleri evdeydi, hepsi de babasının sigortadan kalan on bin dolarıyla evi nasıl yeniden döşeyeceklerini anlatıyordu, gidip babanın Oak

Hill'deki mezarını görmesini istediler Joe'dan ama Joe, "Neye yarar ki bu?" dedi, elden geldiğince çabuk ayrıldı oradan. Hepsi de onu neler yaptığı konusunda soru yağmuruna tuttu, Joe ne yanıt vereceğini kestiremiyordu. Janey'in oturduğu evi söylediler ama ne zaman işten çıktığını bilmiyorlardı.

Belasco'da durup tiyatro bileti aldıktan sonra Riggs Yapıları'na döndü yine. Tam Janey asansörden inerken vardı oraya. Çok güzel giyinmişti kardeşi, yeni edindiği sevimli bir

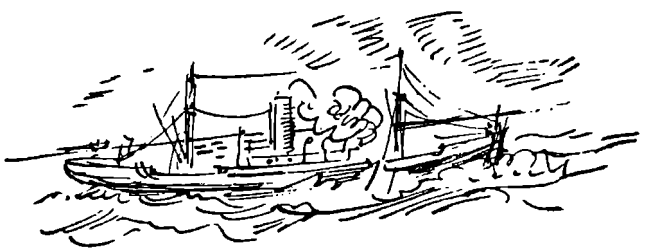

bağımsızlık havasıyla çenesini birazcık yukarı kaldırmıştı. Onu gördüğüne öylesine sevinmişti ki neredeyse bağıracaktı. Kardeşinin sesinde yeni bir tını vardı, değişmişti. İvecen, soğuk bir konuşma biçimi geliştirmişti, daha önce hiç yapmadığı gibi alaycı olmuştu. Joe onu yemeğe, sonra da tiyatroya götürdü, kardeşi Dreyfus-Carroll'da nasıl da işlerinin

yolunda gittiğini, nasıl da ilginç kişiler tanıdığını anlattı. Onun yanında kendini serseri gibi hissediyordu.

Sonra onu bir kız arkadaşıyla paylaştığı evine bıraktı, istasyona giden tramvaya atladı. Yolcu vagonuna binip puro içti. Canı çok sıkkındı. Ertesi gün New York'ta önceden tanıdığı bir çocuğu buldu, birlikte gidip içki içtiler, kendilerine kadın buldular, ondan sonraki gün de Union Alanı'ndaki bir sırada başında korkunç bir ağrıyla, cebinde beş parası olmaksızın oturuyordu. Janey'i götürmüş olduğu Belasco Tiyatrosu'nun bilet artıklarını buldu cebinde, onları da öteki dökünüyle birlikte özenle sigara kutusuna yerleştirdi.

Bindiği bir sonraki gemi St. Nazaire'e giden, yükü konserve yiyecek diye yazılmış ama aslında herkesin bildiği gibi mermi kapsülü olan *North Star*'dı. Tüm tayfalara kendilerini at-

tıkları tehlike yüzünden ikramiye verilecekti. Her yanı dökülen bir yük gemisiydi, Büyük Göller'de maden cevheri taşımak için kullanılmıştı, her yanından su alıp duruyor, zamanın yarıdan çoğunda pompalarla suyunu boşaltmak gerekiyordu ama Joe yol arkadaşlarını sevmişti, yemekler çok iyiydi, yaşlı Kaptan Perry her denizcinin birlikte çalışmaya can atacağı çok sevimli bir deniz kurduydu, birkaç yıldır Atlantic Highlands'te oturuyor, denize çıkmıyordu ama ödenen büyük para yüzünden, kızı için bir servet yapmak amacıyla denizlere dönmüştü; kendisi ölse bile kızının nasılsa sigorta parasını alacağını hırıltılı bir gülüşle ikinci kaptana anlatırken

duymuştu Joe. Kıpırtısız kış denizlerini geçtiler, Biskay Körfezi'ne dek rüzgârı arkalarına alarak yolculuk yaptılar. Loire'in ağzında dümdüz, kumlu Fransız kıyılarını görünceye kadar hava buz gibi soğuktu, denizde tek çırpıntı bile yoktu.

Bayraklarını çektiler, geminin adını sinyalle bildirdiler, telsizci boyuna çalışıyordu, sonunda bir Fransız devriye motoru gelip kıvrım kıvrım kanaldan mayın tarlaları arasındaki ırmağa sokuncaya dek hepsi de mayınlar yüzünden çok tedirgin oldu.

Dumanlı tozun içinde St. Nazaire'in sivri kulelerini, gri evlerinin uzun dizilerini, küçük, kümeler oluşturmuş bacalarını görünce çocuklar sevinç içinde birbirlerinin sırtına vurup bu gece iyice kafaları bulacaklarını söylemeye başladı.

Ama hiç de umdukları gibi gitmedi işler, ırmağın açıklarında demirlediler, Kaptan Perry'yle ikinci kaptan küçük bir kayıkla karaya çıktı, rıhtımda hiç yer olmadığı için iki gün sonrasına dek de kıyıya hiç kimse çıkamadı. Kıyıya yanaştıklarında matmazellere, kırmızı şaraplara şöyle bir göz atmak için rıhtıma çıkarlarken hepsi de denizci pasaportlarını kıyıları kırmızı şeritli mavi üniforma giymiş, koskoca, sipsivri kara bıyığı olan kırmızı suratlı adama göstermek zorunda kaldı. Blackie Flannagan arkasında çömelmişti, bir başkası da tam onu arkaya iteleyecekti ki ikinci kaptan sokağın karşısından bağırdı, "Tanrı aşkına, bu kurbağa bacağın polis olduğunu o pis gözleriniz görmüyor mu? Daha rıhtımdayken deliği boylamak istemiyorsanız kendinize gelin biraz."

Joe'yla Flannagan ötekilerden ayrılıp kenti gezmeye başladı. Sokak küçücük, gülünç kaldırım taşlarıyla döşenmişti, yaşlı kadınların tümü de beyaz dantelden sımsıkı başlıklar takıyorlardı, her şey devrilecek gibiydi. Köpekler bile kurbağa bacaklıydı sanki. Sonunda Amerikan Bar yazılı bir yere geldiler ama Amerika'da gördükleri barlara benzer yanı yoktu burasının. Başlangıç için bir şişe konyak aldılar. Flannagan kentin Hoboken'e benzediğini söyledi ama Joe'ya

kalırsa deniz kuvvetlerindeyken gitmiş olduğu Villefranche'a daha çok benziyordu. Seni soymalarına izin vermeyecek kadar gözünü açarsan Amerikan doları çok iyi paraydı.

İçeri bir başka Amerikalı girdi, konuşmaya başladılar, adam tam Loire Irmağı'nın ağzında *Oswego* gemisinde torpillendiğini söyledi. Ona konyaklarından verdiler, adam olayı baştan sona yineledi, nasıl da torpil gemisinin emektar *Oswega*'yı havaya uçurduğunu, duman biraz dağılınca geminin tam ortadan ikiye bölündüğünü, sonra da çakı gibi kapandığını gördüklerini anlattı. Bu öykü üzerine bir şişe konyak daha aldılar, adam onları iyi bildiğini söylediği bir eve götürdü, orada bira içen, kızlarla dans eden birkaç arkadaşlarını daha gördüler.

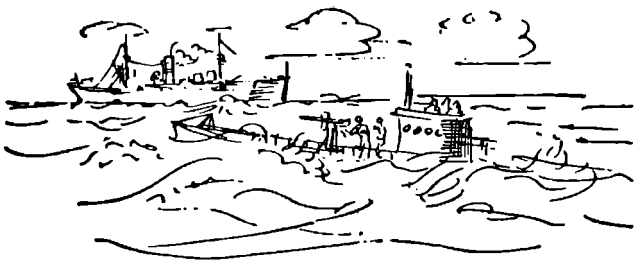
Joe kızlardan biriyle Fransızca konuşurken çok eğleniyordu, Joe eliyle bir şeyi gösteriyor, kız onun Fransızcasını söylüyordu ki ansızın kavga çıktı, kurbağa bacak Fransız polisler doluştu içeri, herkes koşmaya başladı. Hepsi de aynasızlardan önce gemiye varmayı başarabildi ama sonra yine rıhtıma çıkıp yarım saat süreyle bağırıp çağırdılar, sonunda Kaptan Perry atlı arabayla kentten dönünce hepsinin yuvalarını yaptı.

Dönüş yolculuğu yavaştı ama çok iyiydi. Hampton Roads'da yalnızca bir hafta kaldılar, çelik ve patlayıcılar yüklediler, Cardiff'e doğru yola çıktılar yine. Sinir bozucu bir işti. Kaptan kuzeyden rota tuttu, sürekli sise girdiler. Buz gibi soğuk havada, kabarık uçsuz bucaksız denizde geçirdikleri bir haftanın sonunda Rockall kıyılarını gördüler. Joe dümen başındaydı. Gözcü direğindeki çocuk, "Önümüzde savaş gemisi var," diye bağırdı, yaşlı Kaptan Perry gülerek durdu kaptan köprüsünde, dürbünüyle koskoca kayaya bakıyordu.

Ertesi sabah güneyden Hebridler'de karayı gördüler. Tam Kaptan Perry, ikinci kaptana Butt of Lewis'i gösterirken baş yandaki gözcü bir korku çığlığı attı. Bu kez gerçekten de bir denizaltıydı. Önce beyaz köpüklerden yükselen periskopu, sonra da her yanından sular süzülen gözetleme kulesini gördüler. Denizaltı su yüzüne çıkar çıkmaz, daha güverteleri su içindeyken taş kafa Almanlar hemen başına adamlar yolladıkları küçük topla *North Star*'a uyarı ateşi açtılar. Geminin, her iki yüzünün tam ortasına da bayrak boyanmış olmasına karşın Joe kıça koşup bayrağı çekmeye gitti. Kaptan Perry gemiye tam yol tornistan yaptırırken makine dairesindeki tüm ziller çalıyordu. Almanlar ateşi kesti, fındık kabuğu gibi bir sandalla dört kişi gemiye çıktı. Tüm gemiciler can yeleklerini takmışlardı, kimileri de paltolarını almak için aşağı inmek üzereyken, güverteye çıkmış olan subay İngilizce olarak gemiden çıkmak için beş dakikaları bulunduğunu bağırarak söyledi. Kaptan Perry geminin kâğıtlarını verdi, hepsi

de çok iyi yağlanmış oldukları için pırıl pırıl parlayan tornolardan sandallar suya indirildi. Joe, nedenini bilmeden geri döndü, cep çakısıyla cankurtaran kayıklarının iplerini kesti, bu yüzden de gemiden ayrılan son kişiler o, Kaptan Perry ve geminin kedisi oldu. Alman köpekleri makine dairesine bomba koymuşlar, artlarına bile bakmadan denizaltıya doğru küreklere asılmışlardı. Kaptanın sandalı daha gemiden yeni ayrılmışken patlamayla baş yanından darbe aldılar. Sandal bir anda suyla doldu, daha neye uğradıklarını anlayamadan kendilerini buz gibi suda, bir sürü tahta parçasının, pis-

liğin ortasında yüzer buldular. Kayıklardan ikisi hâlâ yüzüyordu. Emektar *North Star*, dalgalanan bayrağıyla, belirsiz esintide salınan sinyal bayraklarıyla ağır ağır batıyordu. Suyun içinde yarım ya da bir saat kalmış olmalıydılar. Gemi battıktan sonra cankurtaran kayıklarına çıkmayı başardılar, ikinci kaptanın, çarkçıbaşının sandalı onları yedeğe aldı. Kaptan Perry yoklama yaptı. Kaybolan yoktu. Denizaltı bir süre önce suya dalıp gitmişti. Sandallardaki adamlar kıyıya doğru kürek çekmeye başladı. Gece bastırıncaya dek güçlü bir gelgit onları Pentland Firth'e doğru sürükledi. Karanlık iyice çökmeden önce Orkney'in burunlarını görebiliyorlardı artık. Ama gelgit değişince oraya yönelmeyi başaramadılar. Cankurtaran kayıklarındakilerle, sandallardakiler sırayla küreğe geçiyorlardı ama çekilen denize karşı koyamıyorlardı. Birisi buralarda gelgit hızının saatte sekiz mil olduğunu

söyledi. Çok kötü bir geceydi. Şafak sökerken bir gözcü kruvazörün kendilerine yaklaştığını gördüler. Işıldakları bir an yüzlerinde parıldadı, sonra yine her şeyi koyu bir karanlığın içinde bıraktı, İngilizler onları gemiye aldı, ısınsınlar diye aşağı, makine dairesine indirdi. Kırmızı yüzlü kamarot bir kova dolusu romlu çayla gelip herkese kepçe kepçe dağıttı.

Gemi onları Glasgow'a getirdiğinde İrlanda Denizi'nin çalkantısıyla hepsinin içi dışına çıkmıştı, Kaptan Perry Amerikan konsolosunu bulmaya gittiğinde hepsi de inceden yağan yağmurun altında rıhtımda bekledi. Kazık gibi durmaktan Joe'nun bacakları hissizleşmeye başlamıştı, sokağa şöyle bir göz atmak için rıhtımın karşısındaki demir parmaklıklara doğru yürümeye çalıştı ama üniformalı, yaşlıca bir adam süngüsüyle karnını dürtünce geri döndü. Joe arkadaşlarının yanına gitti, sanki pis Alman köpekleriymiş gibi kendilerini nasıl da burada tutuklamış olduklarını anlattı. Vay canına, bu hepsinin çok ağırına gitmişti. Flannagan bir keresinde Marsilya'da bir içkievinde İrlandalı bir Protestanla kavgaya tutuştuğu için kurbağa bacak Fransızların kendisini nasıl tutukladıklarını anlatmaya başladı, o adamı da hemen oracıkta vurabilirdi çünkü tüm İrlandalılar Almanya yanlısıydı. Joe da onlara Liverpool'da İngilizlerin yaptıklarını anlattı. Hepsi tüm bu olanların nasıl da puştluk olduğunu söyleyerek homurdanmaya başladıkları sıra ikinci kaptan Ben Tarbell konsolosluktan biriyle birlikte geri dönüp toplanmalarını söyledi.

Hava akınları korkusuyla karartılmış, yağmur sonrası çamuru içindeki sokakları geçerek kentin hemen hemen yarısını yürüdüler, dikenli tellerle çevrili bir alanın ortasındaki muşambadan yapılmış uzun kulübeye vardılar. Ben Tarbell çocuklara çok üzgün olduğunu ama şimdilik burada kalmaları gerektiğini, bir şeyler yapması için konsolosu bulmaya çalıştığını, Kaptan'ın biraz para gönderilmesini sağlamak için mal sahiplerine tel çektiğini söyledi. Kızılhaç'tan birkaç

kız reçel, ekmek, etli börekten oluşmuş yiyecekler getirdi ama bunların hiçbiri de dişlerinin kovuğunu dolduracak cinsten değildi, birkaç ince battaniye de vardı. O pis delikte tam on iki gün kaldılar, poker oynayarak, öyküler anlatarak, eski gazeteleri okuyarak. Kimi zaman geceleri, her yanı dökülen, yarı sarhoş bir kadın, yaşlı gözcüyü atlatmayı başarır, kulübenin kapısından bakar, içlerinden birini helaların arkasındaki sisli karanlığın içinde bir yerlere çağırırdı. Çocuklardan kimi iğrenir, gitmezdi.

Öylesine uzun süre orada kapalı kaldılar ki sonunda ikinci kaptan gelip yurtlarına döneceklerini söylediğinde kimsenin içinden bağırıp bunu kutlamak gelmedi. Sıkış sıkış arabalarla dolu, siste gaz lambaları yanmış kentten geçerek altı bin tonluk, *Vicksburg* adlı, pamuk yükünü yeni boşaltmış yük gemisine bindiler. Yurtlarına geri dönerken orada yolcu olarak bulunmak, gün boyu sırtüstü yatabilmek oldukça garipti.

İlk güneşli günde Joe ambar kapağının üzerinde yatarken Kaptan Perry yanına yaklaştı. Joe ayağa kalktı. Kaptan Perry onun için ne düşündüğünü söyleme olanağını bugüne dek bulamadığını, o cankurtaran kayıklarının iplerini kesecek akıllılığı göstermesinin çok büyük bir şey olduğunu, buradakilerin yarısının hayatını ona borçlu olduğunu anlattı. Onun çok akıllı bir çocuk olduğunu, baş kasarasından çıkmak için çalışmasını, savaş yüzünden Amerikan ticaret filosunun her geçen gün büyüdüğünü, kaptanlık için onun gibi parlak çocuklara gerek duyduklarını söyledi. "Bana unutturma, oğlum," dedi, "Hampton Roads'a vardığımızda yola çıkacağım ilk gemide senin için neler yapabileceğime bakacağım. Karada bir süre okula gidersen hemen şimdi üçüncü kaptanlık belgeni alabilirsin." Joe gülümsedi, bunu çok istediğini söyledi. Yolculuk boyunca büyük bir mutluluk kaynağı oldu onun için bu olay. Bir an önce gidip Del'i görmek, artık baş kasarasında kalmayacağını söylemek için sa-

bırsızlanıyordu. Lanet olsun, hayatı boyunca köpek yerine konmaktan bıkmış usanmıştı.

Vicksburg, Newport News'a yanaştı. Hampton Roads'da Joe'nun o güne dek görmediği kadar çok sayıda gemi vardı. Rıhtım boyunca herkes Baltimore'a boya boşaltmış olan *Deutschland*'dan söz ediyordu. Joe parasını alınca arkadaşlarıyla bir bardak içki içmeye bile gitmedi, Norfolk'a arabalı vapur bulmak için hemen iskeleye koştu. Nasıl da yavaş gidiyordu eski arabalı vapur. Norfolk'a vardıklarında bir cumartesi saat beş sularıydı. Sokakta yürürken kızın henüz eve gitmemiş olmasından korkuyordu.

Del evdeydi, onu gördüğüne de sevinmiş gibiydi. Gece başka biriyle çıkacağını çıtlattı ama Joe ona takıldı, ötekini atlatmasını söyledi. Ne yani nişanlı değiller miydi? Bir dondurmacıya gidip şuruplu dondurma yediler, kız ona Duponts'taki yeni işini, haftada on dolar daha çok aldığını, tanıdığı tüm oğlanların, birkaç da kızın silah fabrikalarında çalışarak günde on beş dolar kazandıklarını, kendilerine araba aldıklarını, bu akşam çıkacağı çocuğun da bir Packard'ı olduğunu anlattı. Kaptan Perry'nin söylediklerini kıza aktarabilmek için Joe uzun süre fırsat kollayıp her şeyi ta baştan anlatmak zorunda kaldı, torpillendiklerini duyunca kız çok üzüldü, niçin gidip Newport News'teki tersanelerde kendisine iş aramadığını, doğru dürüst para kazanmadığını sordu, her an torpillenebileceğini düşünmek hiç de hoş değildi, Joe da şimdi önüne yükselmek için bir olanak çıkmışken denizlerden ayrılmayı hiç istemediğini anlattı. Kız, yük gemisinde üçüncü kaptan olarak kaç para kazanacağını sordu, Joe ayda yüz yirmi beş dolara ek olarak tehlikeli bölgeden geçerken ikramiye alacağını, sürüyle yeni gemi yapıldığını, bu işten çok kazançlı çıkacağını söyledi.

Del, gülünç bir biçimde yüzünü buruşturdu, sürekli evden uzakta olan bir kocadan hoşlanıp hoşlanmayacağını bilmediğini anlattı ama yine de telefona gidip o gece buluşaca-

ğı çocuğa gelemeyeceğini söyledi. Del'in evine döndüler, kız yiyecek bir şeyler pişirdi. Annesiyle babası yemeği yaşlı bir teyzeleriyle birlikte yemek için Fortress Monroe'ya gitmişti. Üzerinde önlükle onun mutfakta koşuşmasını izlemek Joe'nun hoşuna gitmişti. Del, birkaç kez öpmesine izin verdi ama arkasından dolaşıp sarılınca, yüzünü arkaya çevirip öpünce, bir daha bunu yapmamasını, soluğunu kestiğini söyledi. Saçlarının kapkara kokusu, Joe'nun dudakları altındaki teninin sütbeyazlığı içini gıcıklıyordu. Dışarıya, sert kuzeybatı rüzgârına çıkmak bir tür kurtuluş oldu Joe için. Bir dükkândan bir kutu şekerleme aldı kıza. Colonial sinema-

sında afişlere baktılar, film izlediler. Belçika'daki savaş üzerine olan bölümler çok ürkütücüydü, Del, "Ne korkunç, değil mi?" dedi, Joe da tanıdığı birinin Londra'da bulunduğu sırada görmüş olduğu hava akınını anlatmaya başladı ama kız artık dinlemiyordu.

Evlerinin girişinde kıza iyi geceler dilemek için öperken Joe her yanına ateş bastığını hissetti, kızı iyice göğsüne çekti, şapkalığın altındaki köşeye sıkıştırdı, elini eteğinin altına sokmaya çalıştı ama kız evleninceye dek buna izin veremeyeceğini söyledi, Joe da ağzını kızınkine değdirerek ne zaman evleneceklerini sordu, kız yeni işine girer girmez evleneceklerini fısıldadı.

Tam o sırada arkalarındaki kapıda anahtarın döndüğünü duydular, kız onu odaya iteledi, nişanlanmaları konusunda bir daha ağzını açmamasını istedi. Gelenler Del'in annesi, babası, iki küçük kız kardeşiydi; baba, Joe'nun yüzüne ters ters baktı, kızlar kıkırdaştı, Joe eli ayağı birbirine dolanarak çıktı oradan. Pek geç değildi ama Joe uyuyamayacak kadar tahrik olmuş hissediyordu kendini, biraz ortalıkta dolaştı, sonra da Will'in kentte olup olmadığını anlamak için Stirp'lerin evine gitti. Will iş aramak için Baltimore'a gitmişti ama yaşlı Mrs. Stirp kalacak yeri yoksa, Will'in yatağında uyumak isterse başlarının üzerinde yeri olduğunu söyledi fakat Joe'yu uyku tutmadı bir türlü; Del'i, onun nasıl da akıllı, kollarının arasında nasıl da güzel olduğunu, saçlarının kokusundan nasıl çılgına döndüğünü, onu nasıl istediğini düşünmekten uyuyamadı.

Pazartesi sabahı yaptığı ilk iş Newport News'a gidip Kaptan Perry'yi görmek oldu. Yaşlı adam çok iyi davrandı ona, gittiği okulları, ana babasını sordu. Joe, eski kaptanlardan Joe Williams'ın oğlu olduğunu söyleyince Kaptan Perry coşkudan ne yapacağını şaşırdı. Joe'nun babasıyla, o, eski yelkenli gemiler döneminde *Albert* ve *Mary Smith*'de birlikte olmuşlardı. Onarımları biter bitmez *Henry B. Higginbotham*'a

onu süvari olarak alacağını, Norfolk'taki gemicilik okuluna gitmesini, diploma kurulunun önüne çıkıp diplomasını almaya hazırlanması gerektiğini söyledi. Sınav için önem taşıyan bilgileri ona kendisi verecekti. Ayrılacakları sırada yaşlı adam, "Babanın oğlu olarak gerektiği gibi çalışırsan, bu savaş da sürerse beş yıl içinde kendi gemilerinin olacağına inanıyorum," dedi.

Joe, Del'i bulup olanları ona anlatmak için sabırsızlanıyordu. O gece *Dört Atlı*'yı izlemek için onu sinemaya götürdü. Çok coşku verici bir öyküydü; film boyunca el ele oturdular, Joe, bacağını, kızın küçük, tombul bacağına bastırdı. Filmi kızla birlikte izlemek, savaş, perdede titreşen her şey, kilise müziğine benzeyen müzik, yanağına değen saçlar, ılık karanlığın içinde biraz da terleyerek ona böylesine sokulmak Joe'nun başını döndürdü. Film bitince hemen kızla yatmazsa çıldıracağını hissetti. Kız ona birazcık takılıyordu. Joe öfkelendi, hemen evlenmelerini, daha çok bekleyemeyeceğini söyledi. Onunla yeterince oynamıştı. Kız ağlamaya başladı, gözyaşlarından sırılsıklam olmuş yüzünü ona döndürdü, gerçekten sevse böyle konuşmayacağını, bir hanıma böyle sözler edilmeyeceğini söyledi, Joe da çok üzülmüştü. Kızın evine vardıklarında herkes uyumuştu, ışığı yakmadan mutfağın arkasındaki kilere girdiler, kız okşamasına ses çıkarmadı. Onu gerçekten çok sevdiğini, istediğini yapabileceğini ama buna izin verirse artık kendisine saygı duymayacağını da bildiğini anlattı. Evde yaşamaktan, annesinin her yaptığını izlemesinden bıkmıştı, sabah olunca onun süvariliğe yükseldiğini söyleyecekti, ayrılmadan önce evlenmeleri gerekiyordu, Joe hemen diplomasını almalıydı.

Şöyle bir dolaşıp yatacak yer bulmak için evden çıktığında Joe bulutların üzerinde uçuyordu. Böylesine çabuk evlenmeyi tasarlamamıştı ama canı cehenneme, erkeğin kendine ait kadını olmalıydı. Bu konuda Janey'e ne yazacağını düşünmeye başladı ama Janey'in bundan hoşlanmayacağına,

yazmasa daha iyi edeceğine karar verdi. Keşke Janey böylesine tepeden bakar olmasaydı ama her şeye karşın işinde çok başarılıydı. Kendi gemisinin kaptanı olduğunda Janey de çok sevinecekti.

O günlerde Joe iki ay karada kaldı. Her gün okula gitti, Y.M.C.A.'da yattı kalktı; ne içki içti ne bilardo oynadı. *North Star*'da yaptığı yolculuklardan biriktirdiği parası ucu ucuna denk geldi. Hemen her hafta Newport News'a, Kaptan Perry'yi görmeye gidiyor, onunla konuşuyor, Kaptan, ne tür sorular sorulacağını, ne gibi kâğıtlar hazırlaması gerektiğini anlatıyordu. Joe kendi gerçek denizci kâğıtlarını yitirmiş olduğu için epeyce kaygılıydı ama şimdi yenilerini, çalıştığı gemilerin kaptanlarından iyi hal belgelerini almıştı. Ne yani, dört yıldır denizlerdeydi, bir geminin nasıl yönetileceğini birazcık bilirdi. Sınavı düşünmekten aklını kaçıracak gibiydi ama sınav salonunda o eski tüfeklerin önünde dururken düşündüğü denli kötü olmadığını gördü. Üçüncü kaptanlık belgesini alıp Del'e gösterdiğinde ikisi de sevinçten havalara uçtu.

Joe'nun eline biraz peşin para geçince hemen üniforma satın aldı. Ondan sonra da, henüz tayfalarını toplamamış olan yaşlı Kaptan Perry'ye havuzlarda yardım ederek gün boyu çalıştı. Akşamları da karaya çıktığında Del'le birlikte oturmak için tuttukları bir oda, bir mutfak, bir de banyodan oluşmuş küçük evlerini boyuyordu. Del'in ana babası kilisede evlenmeleri için üsteledi, Baltimore'da bir tersanede günde on beş dolara iş bulmuş olan Will Stirp de tanıkları oldu.

Düğünde Joe kendini çok beceriksiz hissetti, Will Stirp küfelikti, soluğu viski damıtma mahzeni gibi kokuyordu, iyice kafayı bulmuş birkaç çocuk daha vardı, Del'le ana babası bu işe çok kızdı; Del, tören boyunca kafasına bir şey indirmek ister gibiydi. Tören bittiğinde Joe da bitmişti, Del'in babası şakalar yapmaya, beyaz organze giysiler içindeki kardeşleri gülüşmeye başladı, Joe tümünü boğabilirdi. Hep

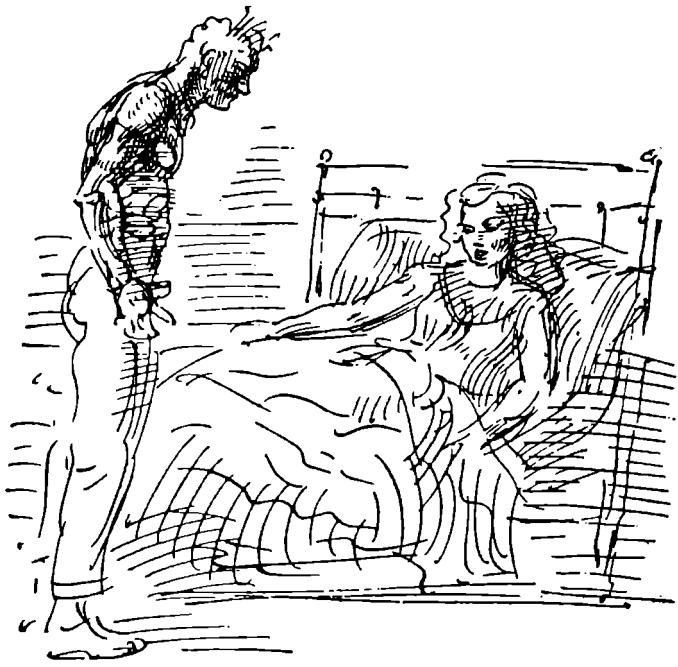

birlikte Matthews'ların evine döndüler, bir şişe viski getirip yaşlı Mr. Matthews'a iyice kafayı bulduran Will Stirp'le arkadaşları dışında herkes çok tedirgindi. Mrs. Matthews sonunda hepsini evden kovaladı. Hanımlar Yardımlaşma Derneği'nden gelmiş olan bütün yaşlı ev kedileri gözlerini devirerek "Düşünebiliyor musun, şekerim?" dediler. Joe'yla Del, tanıdıkları bir çocuğun sürdüğü arabayla evden ayrıldı, herkes üzerlerine pirinç serpti, Joe giysisinin arkasına, yeni evli, yazısının iğnelenmiş olduğunu gördü. Del ağlayıp durdu, evlerine vardıklarında da kendini banyoya kilitledi, çağırılınca yanıtlamadı, Joe bayılmış olduğundan kuşkulanmaya başladı.

Joe yeni mavi giysisini, yakalığını, boyunbağını çıkartıp ne yapacağını bilemeden evin içinde dolaşmaya koyuldu. Gün doğar doğmaz Fransa'ya doğru yola çıkacakları için gece yarısı gemide olmak zorundaydı. Ne yapacağını bilemiyordu. Belki de kızın yiyecek bir şeyler isteyeceğini düşünerek sobanın üzerinde pastırmalı yumurta pişirdi. Herşey soğuduğu, Joe kısık sesle sövgüler yağdırarak bir aşağı bir yu-

karı dolaştığı sırada hiçbir şey olmamış gibi taptaze, pespembe görünümle Del banyodan çıktı. Hiçbir şey yiyemeyeceğini, sinemaya gitmek istediğini söyledi... "Ama sevgilim," dedi Joe, "on ikide ayrılmak zorundayım." Kız yine ağlamaya başladı, Joe kıpkırmızı oldu, eli ayağına dolaştı. Kız göğsüne sokularak, "Sonuna kadar kalmayız. Zamanında geri döneriz," dedi. Joe sarıldı, sıkmaya başladı ama kız kesin bir tavırla iteleyip, "Sonra," dedi.

Joe filmden hiçbir şey anlamadı. Eve döndüklerinde saat ondu. Kız giysilerini çıkartmasına izin verdi ama hemen yatağa atlayıp çarşaflara sarındı, bebeği olacağından korktuğunu söyleyerek, bu konuda nasıl önlemler alacağını öğreninceye dek beklemelerini isteyerek sızlandı. Joe'nun yapmasına izin verdiği tek şey çarşafların üzerinden ona sürtünmesiydi, saat on ikiye on var olmuştu bile, hemen giyinip iske-

leye koşması gerekiyordu. Yaşlı bir zenci kayıkla geminin demirli olduğu yere götürdü onu. Aysız, tatlı tatlı kokan bir ilkbahar gecesiydi. Başının üzerinde kuş çığlıkları duydu, solgun yıldızlara karşı uçan kuşları görmek için başını kaldırıp gözlerini kısarak baktı. "Yabankazları, efendim," dedi yaşlı zenci, yumuşak bir sesle. Güverteye çıktığında herkes ona takılmaya başladı; çok yorgun, bitkin göründüğünü söylediler, Joe ne yanıt vereceğini bilemiyordu, bu yüzden de kasılarak yüksekten attı, onlara takıldı, kuyruklu yalanlar savurdu.

Haber-film 21

Hoşça kal Broadway
Selam sana Fransa
On milyon kez daha güçlüyüz

SEKİZ YAŞINDAKİ ÇOCUĞU ARKADAŞI TÜFEKLE VURDU

polisin yolladığı bildiride Paris'te düzenlenen eğlencelerin kısa, sessiz, halkın gözünden uzak olması isteniyor, daha şimdiden gereğinden çok dans etmiş olduğumuz belirtiliyor

iş dünyası yüzde iki yüz elli oranında gelişirken sermayeleşme yüzde yüz dört büyüme gösteriyor

ALMANLAR HAWAII ADALARINDA ŞEKER DENETİMİNİ YİTİRDİ

A.B.D. ve müttefik güçlerinin ateşkes görüşmeleri sırasında Rusya'dan çekilmelerini isteyen Bolşevik Hükümet'in girişimleri hiçbir ciddi ilgi görmüyor

BİR İNGİLİZ HAVACI ALTMIŞ DÜŞMANLA ÇARPIŞIYOR

SIRPLAR ON MİL DAHA İLERLEDİ; ON KENTİ ELE GEÇİRDİ; ÇOK HIZLI YAYILMALARI TEHLİKESİ VAR

Günaydın
Bay Zip Zip Zip
Ne de iyi görünüyorsunuz
Günaydın
Bay Zip Zip Zip
Saçınız kesilmiş kısacık
Saçınız kesilmiş kısacık
Saçınız kesilmiş kısacık benimki gibi

LENİN'İN SAĞ OLDUĞU BİLDİRİLDİ

HİPODROMDA YAPILAN ANMA TÖRENİNDE İZLEYİCİLER BÜYÜK BİR COŞKUYA KAPILDI

Hindenburg'un canavarlıklarının boyutlarıyla ilgili, doğruluğundan kuşku duyamayacağımız birçok değişik öykü dinledim; ayrıntılar gazetede yazılamayacak kadar korkunç. Tüm öyküler ırzına geçilen kadınlarla, kızlarla, intiharlarla, Hindenburg'un ayaklarını ıslatmış olan masum kanlarıyla ilgili

SAVAŞ YÜZÜNDEN EVLİLİKLERLE DOĞUMLAR AZALIYOR

Ah, küller küllere karışıyor
Tozlar tozlara
Sana ulaşamazsa şarapneller
Ulaşır mutlak seksen sekizlikler

Sine-göz (29)

yapayalnız bira bahçesindeki masanın üzerine çardağın tepesinde kollarını yaymış atkestanesinden damla damla düşüyor yağmur balçık yığını mezarlara düşüyor

kazınmış kafamda usulca elimi gezdiriyorum diken diken pürtüklerinde çukurlarında kafamın

ilkbahar Marne Irmağı'nda yüzüyorduk uzaklarda bir yerlerde ufuktaki şişkin bulutların ötesinde teneke damı çakıyorlar yağmur altında ilkbaharda Marne'da yüzdükten sonra kuzeye doğru yayılan bu çekiç sesleri kulaklarımıza çakıyor ölüm düşüncesini

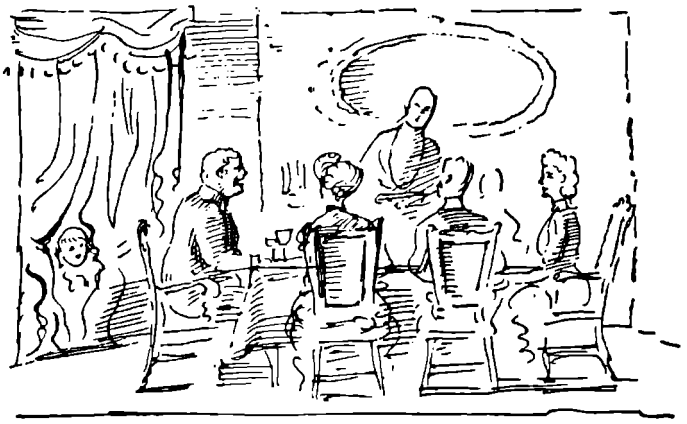
güneş yanığı ensemde güm güm atan ilkbahar kanımda sızlıyor ölümün şarapsı düşüncesi karnımda sımsıkı kemerimin altından bir aşağı bir yukarı gidip geliyor tıpkı konyak gibi hızla yayılıyor parmak uçlarıma kulaklarıma diken diken kazınmış kafama usulca vuran parmak uçlarıma

ürkek ürkek sızlayan parmaklarım etin altındaki katı ölümsüz kafatasının sınırlarını yokluyor ölüm kafatasıyla iskelet gözlükler takmış oturuyor çardağın altında arada bir düşen saydam yağmur damlalarının altında yeni haki üniformanın içinde benim yirmi bir yaşındaki bedeninim içinde bir zamanlar kırmızı beyaz çizgili mayosuyla ilkbaharda Chalons'da Marne'da yüzmüş olan bedeninim içinde

Richard Ellsworth Savage

Çocukluk günlerinde Dick, babasından söz edildiğini hiç duymadı ama tavan arasındaki küçük odasında akşamları ev ödevlerini yaparken kimi zaman onu düşünürdü; kendini yatağına atar, sırtüstü yatar, onun nasıl biri olduğunu, Oak Park'ı, annesi böylesine mutsuzluğa düşmeden, doğuya, Beatrice Teyze'yle birlikte oturmaya gelmek zorunda kalmadan önce olanların hepsini hatırlamaya çalışırdı. Ucuz rom kokusu, puro kokusu vardı, üzeri kumaş kaplı kanapenin arkalığına oturmuştu, iriyarı bir adamın yanına, başında hasır

şapkası olan, güldü mü kanapeyi sarsan adamın yanına; Babası'nın sırtına sarılıyordu, kolunu sıkıyordu, kasları masa gibi, iskemle gibi katıydı, Babası güldüğünde gümbürtüsünü sırtında hissedebiliyordu, "Dick çek şu pis ayaklarını yeni giysimden," sonra pencerenin tül perdelerinden içeri dolan güneş ışığının ortasındaydı, yerde emekliyor, halının mor güllerini toplamaya çalışıyordu; hepsi de kırmızı bir arabanın önünde duruyorlardı. Babası'nın yüzü kırmızıydı, koltuk altı ter kokuyordu, her yer bembeyaz dumana bulanmıştı, herkes Güvenlik Valfi, diyordu. Aşağıda Annesi'yle Babası yemekteydi, arkadaşları vardı, şarap, yeni bir uşak vardı, çok gülünç bir şeyler olmalıydı çünkü kahkahalarla gülüyorlardı, çatallar, bıçaklar şakır şakır sesler çıkarıyordu boyuna; Babası onu geceliğiyle kapı perdesinden içerisini gözetlerken bul-

du, korkunç öfkeliydi, gülünçtü, şarap kokuyordu, bir temiz patakladı, Annesi de geldi, "Henry dövme çocuğu," dedi, içerideki arkadaşları yüzünden kapı perdesinin arkasında alçak sesle birbirlerine söylenerek durdular, Annesi Dick'i kucağına aldı, yukarı taşıdı, ağlayarak gece giysisinin içinde, her yanı dantelli, kıvrım kıvrım, kocaman, kabarık, ipekten kol-

ları olan gece giysisinin içinde; ipeğe dokunmak dişlerini kamaştırıyor, belinden aşağı ürpertiler hissediyordu. Henry'nin, onun deri paltoları vardı, tıpkı büyüklerinki gibi cepleri de olan paltoları, deri şapkaları vardı, kendisininkinin en üst düğmesini kaybetmişti. Böylesine gerilere gitmek güneşli, rüzgârlı bir yolda yürümek gibiydi; geçmişi böyle hatırlamaya çalıştığında Dick yorulur, içi bulanır, kafası karışırdı, ertesi günün dersine veremezdi kendini, şiltesinin altında sakladığı *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah* romanını çıkarırdı. Bu tür kitaplarını annesinden saklamak zorundaydı çünkü ders kitabı dışındaki kitapları biraz okursa her şeyi unutacağını, ertesi gün dersini bilemeyeceğini söyleyerek elinden alırdı annesi.

Ama buna karşın okulda çok iyi bir öğrenciydi, öğretmenleri onu seviyordu, özellikle de İngilizce öğretmeni Miss Teazle'la araları çok iyiydi çünkü çok incelikli davranışları vardı, pek yeni sayılmasa da herkesi güldüren küçük şakalar yapıyordu. Miss Teazle, onun İngilizce yazı yazmakta gerçek yeteneği olduğunu söylüyordu. Bir yılbaşı günü Dick ona İsa'yla Üç Kral üzerine yazdığı küçük şiirini gönderdi, kadın da onun yeteneğini herkese ilan etti.

Okulu ne kadar çok sevse, evdeki işleri de o kadar kötüye gidiyordu. Beatrice Teyze her gün sabahtan akşama dek dır dır söylenip duruyordu. Sanki Dick annesiyle kendisinin onun ekmeğini yiyip onun çatısı altında barındıklarını bilmiyormuş gibi; kirayı ödüyorlardı ya! Binbaşı ve Mrs. Glen ya da Doktor Kern kadar çok para vermiyorlarsa da bu açığı ev işlerinde çalışarak ödedikleri kesindi. Doktor Atwood'un konuk geldiği, Beatrice Teyze'nin de odadan çıktığı sırada Mrs. Glen, böylesine tatlı bir kadın, iyi bir dindar, general kızı olan zavallı Mrs. Savage gibi birinin kız kardeşi için ellerinin derisi yüzülene dek çalışmasının nasıl utanç verici olduğunu, kardeşinin de evde kalmış dırdırcı yaşlı kız olduğunu, hepsinden çok para aldığını ama yine de evinin çok güzel bir

yer olduğunu, güzel masalar hazırladığını, buranın kiralık yerden çok sevimli, seçkin bir aile yuvasına benzediğini, Trenton gibi ticaret merkezi haline gelmiş, yığınla yabancının, işçinin üşüştüğü yerde böylesine bir ev bulmanın büyük şans olduğunu ama yine de alınan paranın çok yüksek kaçtığını söylerken duydu Dick; General Ellsworth'un kızlarının evlerine kiracı almak zorunda kalmaları çok acıydı. Mrs. Glen'in kendisinin yaptıklarından, külleri döküp karları süpürmesinden de söz etmesi gerektiğini düşündü Dick. Her neyse, lise öğrencisinin ders çalışacağı saatlerden çalarak ev işleri yapmasını hiç de doğru bulmuyordu.

Dick'ten üç yaş büyük olan, Philadelphia'da bir işyerinde çalışan, taslaklar çizen, yalnızca hafta sonları eve gelen ağabeyi Henry S. ile anne kilisenin sıralarında rahat rahat otururken Dick'in iki ayrı törende, koroda söylediği Saint Gabriel Episkopal Kilisesi'nin papazıydı Doktor Atwood.

Annesi, çok soylu bir kilise olduğu, törenler düzenlediği, buhurdanları bulunduğu için Saint Gabriel Kilisesi'ni severdi. Dick nefret ederdi çünkü koro çalışmaları yapmak, beyaz cübbesini temiz tutmak zorundaydı, küçük odanın sırası arkasında çocuklarla zar atacak parası hiçbir zaman olmazdı cebinde, kapıda durup gelen birileri varsa, "Tanrı aşkına," diye fısıldaması gereken kişi de hep o oluyordu.

Bir pazar günü, tam on üçüncü yaş gününden sonra, annesi ve Henry'yle birlikte, karnı acıkmış, yemekte kızarmış tavuk yiyip yemeyeceklerini yol boyu düşünmüş olarak kiliseden dönmüştü. Dick'in koluna giren annesi azıcık eğilmişti, geniş şapkasındaki mor, yeşil haşhaş çiçekleri ekim güneşinde usul usul sallanıyordu; üçü de daha yeni sundurmaya adımlarını atmıştı ki ön kapının camdan aynalığında kaygıyla bakan Beatrice Teyze'nin ince yüzünü gördüler.

"Leona," dedi hırçın, öfkeli bir sesle, "o burada."

"Kim, Beatrice, şekerim?"

"Çok iyi bilirsin kim olduğunu... Ne yapacağımı bilmiyorum... Seni görmek istediğini söylüyor. Onu aşağıdaki odada bekletiyorum şey yüzünden... şey... dostlarımız görmesin diye."

"Ah, tanrım, Beatrice, yeterince çekmedim mi bu adamın elinden?"

Annesi, girişteki yapay mercan dallarının altındaki sedire attı kendini. Dick'le Henry iki kadının bembeyaz olmuş yüzlerine bakıyordu. Beatrice Teyze dudaklarını büzdü, huysuz bir sesle, "Siz oğlanlar çıkıp şöyle bir dolaşsanız daha iyi olur. Sizin gibi iki koca adamı evde, ayağımın altında istemiyorum. Saat tam bir buçukta pazar öğle yemeği için geri dönün... haydi gidin şimdi."

Sokakta yürürlerken, "Beatrice Teyze'ye de ne oluyor?" diye sordu Dick.

"Heyheyleri tuttu sanırım yine... midemi bulandırıyor o kadın." dedi Henry üstünlük taslayan tavırla.

Dick, kaldırım taşlarını tekmeleyerek yürüyordu.

"Şey gidip birer gazoz içebilirdik... Dryer'de çok güzel gazozlar var."

"Paran var mı?"

Dick başını salladı.

"Ismarlayacağımı düşünmüyorsun herhalde... Tanrı aşkına, bu Trenton rezalet bir yer... Philadelphia'da bir gazozcu var kocaman bir ev büyüklüğünde."

"Sahi mi?"

"Sen Oak Park'ta geçirdiğimiz günleri hatırlamazsın elbet Dick... Chicago şimdi çok güzel bir yer."

"Hatırlıyorum orasını... Senle ikimizin çocuk yuvasına gidişimizi, babamı, her şeyi hatırlıyorum."

"Canı cehenneme, ben sigara içeceğim."

"Annem kokusundan anlar ama."

"Anlarsa anlasın, umurumda değil."

Eve vardıklarında, öfkeden gözü dönmüş Beatrice Teyze ön kapıda onları karşıladı, aşağıya bodruma inmelerini söyledi. Arka merdivenler pazar günü için pişen tavuklu içpilav kokuyordu. Anneleri onları görmek istemişti. Ellerinden geldiğince yavaş yavaş indiler aşağı. Henry'nin sigara içmesi yüzünden olacaktı. Anne karanlık bodrum girişindeydi. Duvardaki gaz lambasının yanında duran adamın kim olduğunu anlayamadı Dick. Anne yanlarına yaklaştığında gözlerinin kıpkırmızı olduğunu gördüler. "Çocuklar, babanız bu sizin," dedi güçsüz bir sesle. Yine yanaklarından yaşlar süzülmeye başladı.

Adamın biçimsiz, griye çalan bir kafası vardı, saçları çok kısa kesilmişti, kirpiksiz gözkapakları kırmızıydı, gözleri, yüzüyle aynı renkti. Dick korkmuştu. Küçükken tanıdığı birine benziyordu; babası olamazdı.

"Tanrı aşkına, kes artık şu zırlamayı Leona," dedi adam hırıltılı bir sesle. Oğlanların yüzüne gözlerini dikmiş dururken dizleri titriyormuş gibi bedeni azıcık sarsıldı. "İkisi de

güzel çocuklar, Leona... Sanırım zavallı yaşlı babaları için pek iyi şeyler düşünmüyorlar."

Mutfaktan gelen ağır yemek kokuları ortasında, karanlık bodrumda hiçbir şey söylemeden durdular. Dick konuşması gerektiğini düşünüyordu ama boğazında bir yumru vardı. Sonra kekelemekte olduğunu gördü, "Ha-ha-ha-hasta mıydın?"

Adam Anne'ye döndü. "Ben gittikten sonra onlara her şeyi anlatsan iyi edersin... beni kayırma... zaten hiç kimse kayırmadı beni... Hortlak görmüş gibi bakmayın bana çocuklar, korkmayın size bir şey yapmam." Çenesi sinirli bir titreyişle sarsıldı. "Hayatım boyunca incitilen hep ben oldum... Evet, şimdi artık Oak Park'tan çok uzaklardayız... Sizi şöyle bir görmek istedim yalnızca, hoşça kalın... ben şu bodrum kapısından çıkıp gideyim... Seni saat tam on birde bankada bekleyeceğim Leona, benim için yapmak zorunda kalacağın son şey de bu olacak."

Kapı açılınca gaz lambasının ışığı kızıla döndü, yansıyan güneş ışığı doldu içeriye. Adamın kendisini öpmeye kalkışacağı korkusuyla titriyordu Dick ama o titreyen elleriyle ikisinin de omzunu şöyle bir okşadı sadece. Giysisi üzerinden dökülüyordu, büyük gelen yumuşak ayakkabılar içindeki ayakları ile caddeye çıkan beş taş basamağı inmekte güçlük çekiyormuş gibiydi.

Anne çarparak kapadı kapıyı.

"Küba'ya gidiyor," dedi. "Bu, onu son görüşümüz. Bütün yaptıklarından ötürü Tanrı'nın onu bağışlamasını diliyorum ama sizin zavallı anneniz onu hiçbir zaman bağışlamayacak... Hiç değilse o korkunç yerden çıkmış."

Kendisine iş konuşması yapıyormuş havası vererek, "Neredeydi, anne?" diye sordu Henry.

"Atlanta hapishanesinde."

Dick koşarak kaçtı, en üst kattaki, tavan arasındaki odasına girdi, hıçkırarak kendini yatağa attı.

Hepsinin de karnı zil çalmasına, merdivenler mis gibi kızarmış tavuk kokmasına karşın hiçbiri yemeğe inmedi. Pearl bulaşıkları yıkarken Dick parmak uçlarına basa basa mutfağa girdi, kızı kandırarak koca bir tabak dolusu tavuk, içpilav, patates aldı; kız gidip arka bahçede yemesini, çünkü bugün izinli olduğunu, hemen bulaşıkları bitirmek istediğini söyledi. Çamaşırlıktaki tozlu merdivene oturup yedi yemeğini. Boğazındaki garip sıkışma yüzünden yediklerini güçlükle yutabiliyordu. Bitirdiğinde Pearl ondan bulaşıkları kurulamaya yardım etmesini istedi.

O yaz Bay Head'de, Doktor Atwood'un kilisesine üye bir hanımın yönettiği küçük otelde ona komilik işi buldular. Ayrılmadan önce Beatrice Teyze'nin başta gelen kiracıları olan Binbaşı ve Mrs. Glen ona cep harçlığı olarak, beş dolarla

trende okuması için *Öteki Dünyanın Küçük Çobanı* adlı kitabı verdi. Son pazar günü Doktor Atwood İncil okuma dersinden sonra biraz daha kalmasını isteyerek ona yeteneğin nasıl kullanılması gerektiği üzerine bir hikâye anlattı, bunu zaten onun da çok iyi bildiğini çünkü yılda dört kez sınıfta bu hikâyeyi işlediklerini söyledi, gelecek yılki burslu öğrenciliğini onaylayan Kent müdüründen gelmiş mektubu gösterdi, Tanrı hepimizden yeteneklerimizi sonuna kadar kullanmanızı istediği için çok çalışması gerektiğini söyledi. Sonra da büyümekte olan bir erkek çocuğunun aklında tutması gereken birkaç şey daha anlattı, kendisini baştan çıkarmaya çalışanlara karşı koymasını, tertemiz bilinçle, tertemiz bedenle Tanrı'ya kendini adamasını, bir gün evleneceği o tatlı kız için kendi saflığını korumasını, bunun dışında her şeyin onu çılgınlığa, hastalığa sürükleyeceğini söyledi. Dick oradan ayrıldığında yanakları alev alev yanıyordu.

Baywiew Hotel'deki hayat hiç de kötü değildi ama konukların, çalışanların tümü de yaşlı kişilerdi; yaşıtı, yalnızca öteki komi çocuk olan Skinny Murray'di. Skinny uzun boylu, sarı saçlı, hiçbir zaman söyleyecek hiçbir şeyi olmayan bir çocuktu. Dick'ten birkaç yaş büyüktü. Tam çatının altında, yatına zamanında bile gün boyu içinde biriktirdiği güneşin kızgınlığını hâlâ koruyan, küçük, havasız odada birlikte kalıyorlardı. Yataklar bile dokunulamayacak denli sıcak olurdu. Aradaki ince bölmenin ardından garson kadınların yatarken çıkardıkları hışırtılar, gülüşmeler duyulurdu. Dick bu seslerden, kızların kokusundan ve duvardaki çatlaklardan içeri sızan ucuz pudra kokusundan nefret ederdi. Daha sıcak gecelerde Skinny'yle pencerenin sinek telini çıkarırlar, sonra oluk boyunca sürünerek yukarı kattaki sundurmalardan birinin üzerinde bulunan düz çatı parçasına tırmanırlardı. Orada da sivrisinekler rahat bırakmazdı ama yataklarında uyumaya çabalamaktan daha iyiydi yine de. Bir seferinde kızlar camdan bakıyordu, onları su oluğu boyunca emekler-

ken görünce, kendilerini gözetlediklerini söyleyerek ortalığı velveleye verdiler, bunu yöneticilere bildireceklerini haykırdılar, çocukların ödü patlamıştı, gece boyu kovulurlarsa ne yapacaklarını tasarladılar; Barnegat'a gidip balıkçı teknelerinde iş bulacaklardı; ama ertesi gün kızlar bu konuyu hiç açmadı. Dick birazcık hayal kırıklığına uğradı çünkü başkalarına hizmet etmekten, çalan zilleri yanıtlamak için merdivenlerde koşuşmaktan nefret ediyordu.

Tatlı satarak açıktan para kazanabilecekleri düşüncesi önce Skinny'nin aklına geldi. Annesi Dick'e bir paket tatlı gönderdiğinde, bunu görevli kızlardan birine çeyrek dolara satmıştı. Böylece Mrs. Savage her hafta sonu bir paket tatlıyı postayla yollamaya, Dick'le Skinny de onu küçük kutular içinde konuklara satmaya başladı. Kutuları Skinny satın alıyor, işin çoğunu da o yapıyordu ama Dick onun yüzde ondan çok kazanç sağlamasının haksızlık olacağına çünkü sermayeyi kendisiyle annesinin koyduklarına inandırdı onu.

Ertesi yıl tatlı satma işini iyice büyüttüler. Skinny her zamankinden daha çok çalışıyordu, çünkü Dick artık özel okula gidiyor, kış boyu dünya kadar parası olan zengin aile çocuklarıyla arkadaşlık ediyordu. O yaz hiçbirinin Bay Head'e tatile gelmemiş olması Dick için büyük şanstı. Skinny'ye okulu anlattı, Saint John Hospitaller ve Saint Christopher üzerine yazdığı, okul gazetesinde basılan balad-

ları okudu; mihrapta nasıl görev aldığını, Hıristiyan inancının güzelliklerini, okul beyzbol takımına nasıl girdiğini anlattı. Her pazar günü Mary's-by-the-Sea adlı Episkopal Kilisesi'ne götürdü Skinny'yi. Dick, tören bittikten sonra da kalır, genç papaz Mr. Thurlow'la kuram üzerine, tören üzerine tartışırdı; sonunda papazdan birlikte yemeğe gidip karısıyla tanışma çağrısı almayı başardı.

Thurlow'lar, istasyon yakınlarında, kumlu bir arsanın ortasındaki boyasız sivri çatılı evcikte oturuyordu. Mrs. Thurlow, ince kartal burunlu, esmer, perçemli bir kadındı; sigara içiyor, Bay Head'den nefret ediyordu. Nasıl sıkıldığını, yaşlı kilise üyesi hanımları nasıl şaşkına çevirdiğini anlattı. Dick ona bayılmıştı. Serüven romanları okumayı çok seviyordu, kendi deyimiyle Edwin'in ilkel Hıristiyanlığı yeniden ayakları üzerine kaldırma çabalarıyla da alay ediyordu. Edwin Thurlow açık renk gözlerinin renksiz kirpikleri altından ona bakar, uysallıkla fısıldardı, "Hilda, böyle konuşmamalısın," sonra vahşi bir hal alarak Dick'e döner, "Onun havlaması, ısırmasından daha kötüdür, biliyor musun?" derdi. Çok iyi dost olmuşlardı, Dick otelden kaçabildikçe onları görmeye geliyordu. Birkaç kez Skinny'yi de götürdü ama Skinny onların konuştuklarının kendisi için çok derin olduğunu düşünüyor, biraz sonra tatlı satması gerektiğini ileri sürerek yanlarından ayrılıyordu.

Ertesi yaz daha çok da Thurlow'ları görmek umuduyla Bayview Hotel'e gitmek ona eskisi denli zor gelmedi. Otel yöneticisi Mrs. Higgins, incelikli davranışları yüzünden aylığını arttırmış, yazman yapmıştı onu. Dick on altı yaşındaydı, sesi değişmeye başlamıştı; kızlarla yaşanan şeyler üzerine rüyalar görmeye, günah konusunda uzun uzun düşünmeye, okul takımının kaptanı, sarışın Spike Culbertson'a karşı da gizli bir tutku beslemeye başlamıştı. Hayatındaki her şeyden, teyzesinden, kiralık evinin kokusundan, babasını düşünmekten, annesinin çiçek bahçesi gibi şapkalarından, iyi giyecek-

ler almasına yetecek kadar paraları olmamasından, öteki çocuklar gibi ünlü tatil yerlerine gidememekten nefret ediyordu. Her tür şey onu korkunç kışkırtıyordu; bunu belli etmemesi imkânsızdı. Yemek dağıtan garson kızların kalçalarının, göğüslerinin sallanması, dükkân vitrinlerindeki kadın iç çamaşırları, duşların kokusu, ıslak bir mayonun tuzlu tuzlu sallanışı, kumsalda, güneş altında mayolarıyla yatan kızların, oğlanların güneş yanığı tenleri kışkırtıyordu onu.

Kış boyu Edwin'le Hilda'ya aklına ne eserse aktardığı uzun mektuplar yazmıştı ama onlarla karşı karşıya gelince sıkıldı, içini tuhaf bir duygu kapladı. Hilda burnunu gıcıklayan yeni bir koku kullanıyordu; onlarla masada oturup soğuk etten, patates salatasından oluşmuş meze türü yemeklerini yer, ilkel dualardan, Gregoryan müzikten konuşurken bile kafasında ikisini de çırılçıplak soyuyor, onları yatakta sevişirken düşünüyordu; bunları hissettiği için de kendinden nefret ediyordu.

Pazar öğleden sonraları Edwin bir başka küçük yazlık kilisesi olan Elberon'a tören yönetmeye gidiyordu. Hilda hiçbir zaman onunla gitmiyor, birlikte yürüyüşe çıkmak, çay içmek için Dick'i çağırıyordu. İçinde Edwin'e hiç yer olmayan, yalnızca alay etmek için ondan söz açtıkları kendilerine özgü küçük bir dünya kurmaya başlamışlardı ikisi. Dick o garip, korkunç düşlerinde Hilda'yı da görüyordu artık. Hilda ikisinin kardeş gibi olduklarından, hiçbir şeyi gerçekten istememiş olan tutkusuz kişilerin onlar gibi insanları anlamayacaklarından söz ediyordu. Böyle zamanlarda Dick pek bir şey söyleme olanağı bulamıyordu. Hilda'yla birlikte arka sundurmanın gölgesinde oturuyor mideleri bulanıncaya kadar sigara içiyorlardı. Hilda, o baş belası kilise üyelerinin kendini görmelerine aldırmadığını söyler, durmadan anlatırdı; hayatında bir şeyler olmasını ne kadar çok istediğini, güzel giysiler, yabancı ülkelere yapılan yolculuklar, bol bol harcayacak para arzuladığını, ev işleri yapmak istemediğini, ba-

zen o uysal, koyun tavırları yüzünden nasıl da içinden Edwin'i öldürüvermek geldiğini anlatırdı.

Edwin genellikle 10.53 treniyle geri dönerdi, Dick pazar akşamları izinli olduğu için Hilda'yla yemeği baş başa yer, sonra da birlikte kumsalda yürürlerdi. Hilda koluna girer iyice sokulurdu kendisine; bacakları birbirine değince kız titrediğini anladı mı diye düşünürdü.

Hafta boyu aklı hep bu pazar akşamlarında olurdu. Kimi zaman da kendi kendine artık oraya gitmeyeceğini söylerdi. Odasında oturup Dumas okuyacak ya da tanıdığı çocuklarla dolaşmaya çıkacaktı; Hilda'yla böylesine yalnız kal-

dığı zamanlar sonradan kendini çok kötü hissediyordu. Sonra mehtapsız bir gecede, kumsalda uzaklaştıkları, gezintiye çıkmış olanların yaktıkları kırmızı ateşlerin çok ötelerine geçtikleri, kumların üzerinde yan yana oturdukları, o öğleden sonra Hilda'nın yüksek sesle okumuş olduğu Hint Aşk Şiirleri üzerine konuştukları sırada kadın ansızın üzerine atladı, saçlarına geçirdi parmaklarını, dizlerini karnına bastırdı, ellerini gömleğinin altından tüm bedeninde gezdirmeye başladı. Bir kadın için oldukça güçlüydü ama Dick onu kendinden uzaklaştırmayı tam da başarmışken caydı, omuzlarından yakalayarak kadını üzerine çekti, ikisi de hiçbir şey

söylemedi, soluk soluğa kumların üzerine uzandı. Sonunda kadın fısıltıyla konuşmaya başladı, "Dick bebeğim olmamalı... Paramız yetmez buna... Bu yüzden de Edwin benimle sevişmiyor. Lanet olsun, seni istiyorum, Dick. Tüm bunların nasıl da korkunç olduğunu görmüyor musun?" Kadın konuşurken bir yandan da ellerini göğsünde, kaburgalarının üzerinde, karnının kıvrımlarında dolaştırıyor, tüm bedenine alev dalgaları yayıyordu. "Yapma Hilda, yapma." Başlarının çevresinde sivrisinekler vızıldıyordu. Geniş, hışırtılı, görünmeyen dalgalar neredeyse ayaklarını yalıyordu.

O gece Dick her zaman yaptığı gibi istasyona, Edwin'i karşılamaya gidemedi. Dizleri titreyerek Bayview'a döndü, çatının altındaki küçük havasız odasında yatağın üzerine attı kendini. Kendini öldürmeyi düşündü ama cehenneme gitmekten korkuyordu; dua etmeye, en azından Hazreti İsa duasını hatırlamaya çalıştı. Bunu bile hatırlayamadığını anlayınca korkunç bir korkuya kapıldı. Belki de Kutsal Ruh'a karşı işlenen günah buydu.

Uykuya daldığında gökyüzü ağarmış, kuşlar cıvıldaşmaya başlamıştı. Ertesi gün, gün boyu çukura kaçmış gözlerle masasında oturur, konukların buzlu su, havlu gibi isteklerini komilere iletir, odalar, tren saatleri üzerine sorulan sorulara karşılık verirken aklından bir şiir geçiriyordu; benim günahımın kızıllığı, senin günahının kızıllığı, kabaran dalgalar üzerindeki siyah kuşların haykırışı, kargışlanmış ruhların tutkuyla iç çekişi üzerine bir şiirdi bu. Bitirdiğinde şiiri Thurlow'lara gösterdi. Edwin böylesine hastalıklı düşünceleri nereden edindiğini öğrenmek istedi ama şiirin sonundaki kiliseyle inancın zaferinden hoşnut kaldı. Hilda isterik bir kahkaha attı, ona garip bir çocuk olduğunu ama günün birinde belki de yazar olacağını söyledi.

Hastalanan komi çocuklardan birinin yerini almak için iki haftalığına Skinny geldiğinde Dick kasılarak ona kadınları, günahı, evli birine nasıl âşık olduğunu anlattı. Skinny

bunun doğru olmadığını çünkü istenilen aşkı insana verebilecek yığınla kolay kadın bulunduğunu söyledi. Ama Dick kendisinden iki yaş büyük olmasına karşın onun daha hiçbir kadınla yatmamış olduğunu anlayınca deneyim ve günah konusunda üstünlük taslayan tavırlara büründü, bu yüzden de gazoz içmeye gittikleri bir gece Skinny iki kız buldu, birlikte kumsala indiler. Kızlar en azından otuz beş yaşındaydı. Dick kendine düşen kıza, mutsuz aşkını, tam şu anda o kendisine ihanet ediyor olsa bile ona sadık kalmak zorunda olduğunu anlatmak dışında hiçbir şey yapmadı. Kız böyle şeyleri ciddiye almak için çok genç olduğunu, böylesine tatlı çocuğu mutsuz eden kızın kendinden utanması gerektiğini söyledi. "Tanrım, elime imkân geçseydi, bir erkeği çok mutlu edebilirdim," diyerek ağlamaya başladı.

Bayview'a dönerlerken Skinny hastalık kapmış olabileceğini düşünüp kaygılanıyordu ama Dick bedensel olguların önem taşımadığını, pişmanlığın, kurtuluş anahtarı olduğunu söyledi. Sonunda Skinny'nin hastalık kaptığı anlaşıldı. O yaz bir süre sora Dick'e mektup yazarak, iyileşmek için doktora haftada beş dolar ödediğini, bunun çok korkunç bir şey olduğunu söyledi. Pazar günleri Edwin, Elberon'da tören yönetirken Dick ile Hilda günah işlemeyi sürdürdü, o sonbaharda Dick okula döndüğünde kendini feleğin çemberinden geçmiş bir erkek gibi görüyordu.

Yılbaşı tatilinde, Edwin'in, Saint John Kilisesi papaz yardımcılığı yaptığı East Orange'a, Thurlow'ların yanına gitti. Orada, papazın evinde verilen çayda, Jersey City'li bir avukat ve politikacı olan, Anglikan Kilisesi'yle Huysmans'ın kitaplarının ilk baskılarına ilgi duyan ve Dick'ten gelip kendisini görmesini isteyen Hiram Halsey Cooper'la tanıştı. Dick konuk gittiğinde Mr. Cooper ona bir bardak likör sundu, Beardsley'in, Huysmans'ın, Austin Dobson'un kitaplarının ilk baskılarını gösterdi, yitmiş gençliğini iç çekerek andı, okulunu bitirir bitirmez gelip onun işyerinde çalışmasını is-

tedi Dick'ten. Mr. Cooper'ın şimdi ölmüş bulunan karısının bir Ellsworth olduğu, Dick'in annesiyle kardeş çocukları olduğu anlaşıldı. Dick şiirleriyle okul gazetesinde basılan yazılarını ona göndermeye söz verdi.

Thurlow'larda kaldığı bir hafta boyunca Hilda'yı yalnız yakalamaya çalıştı ama kadın bundan kaçınıyordu. Fransız biçimi sevişme konusunda bir şeyler duymuştu, bunları kadına da anlatmak istiyordu ama Edwin'in dışarı çıkıp kilise üyelerini dolaştığı son güne kadar buna imkân bulamadı. Bu kez âşık olan Dick, çekimser kalmaya çalışan da Hilda'ydı ama ona giysilerini çıkarttırmayı başardı, sevişirken bir yandan da şakalaşıyor, gülüşüyorlardı. Bu kez günah işlemek düşüncesi tedirgin etmiyordu onları, Edwin eve döndüğünde, yemekte, aralarındaki şakanın ne olduğunu sordu, çok eğlendikleri belliydi. Dick, Beatrice Teyze'yle evinde kalan konukları üzerine incir çekirdeğini doldurmayan hikâyeler anlatmaya başladı, trende birbirlerinden ayrılırken hepsi de gülmekten kırılıyordu.

O yaz Baltimore Kongresi vardı. Mr. Cooper orada ev tutmuştu, bir sürü konuk ağırlıyordu. Dick'in görevi, işyerinin ön odasında oturmak, herkese incelikle davranmak, gelenlerin adını yazmaktı. Mavi, ince yünlü kumaştan giysi giyiyor, Hilda'nın, kartal kanadı gibi olduğunu söylediği kara, dalgalı saçlarıyla, içtenlikle bakan mavi gözleriyle, pembe beyaz yüzüyle herkesin üzerinde çok iyi bir izlenim bırakıyordu. Olup bitene pek aklı yatmıyordu ama kısa sürede Mr. Cooper'ın hangi kişileri gerçekten görmek istediğini, hangilerinin de incelikle baştan savılacağını kavradı. Yalnız kaldıklarında Mr. Cooper bir şişe Amontillado çıkarır, ikisine de birer bardak doldurur, politikayı söküp atmak istiyormuş gibi alnını ovuşturarak büyük deri koltuğa oturur, edebiyattan, bin sekiz yüz doksanlardan, yeniden genç olmayı nasıl da istediğinden söz ederdi. Harvard'da okuması için Dick'e ödünç para vereceği anlaşılmıştı.

Bir sonraki sonbaharda Dick son sınıf öğrencisi olarak okula daha yeni gelmişken annesinden telgraf aldı:

HEMEN EVE GEL OĞLUM, ZAVALLI BABAN ÖLDÜ.

Üzülmedi ama utandığı söylenebilirdi, soru sorabileceklerini düşünerek öğretmenlerinden ya da arkadaşlarından birine rastlamaya korkuyordu. İstasyonda beklerken tren hiç gelmeyecek sandı. Cumartesiydi, istasyonda birkaç sınıf arkadaşı vardı. Tren gelinceye dek onları atlatma yollarından başka şey düşünemedi. Yolcu vagonundaki sırada, kıpkırmızı ekim tepelerine bakarak, birinin kendisiyle konuşacağı korkusuyla tedirginlik içinde kaskatı oturdu. Sonra kimsenin onu tanımadığı, onun da kimseyi tanımadığı kalabalık New York sokaklarına çıkmak içine su serpti. Arabalı vapurla karşıya geçerken mutluydu, serüven yaşar gibiydi. Eve gitmekten korkmaya başlamıştı, Trenton'a kalkan ilk treni bile bile kaçırdı. Pennsylvania İstasyonu'nun eski yemek salonuna girdi, kızarmış tavuk, tatlı mısır, zenci garsonun vermeyeceğinden biraz korkmasına karşın bir bardak da likör istedi. Yemeğini bitirdikten sonra uzun süre kitap okuyarak, içkisini içerek, kendini feleğin çemberinden geçmiş biri, yalnız başına yolculuk yapan olgun bir erkek gibi hissederek oturdu ama bunların altında o adamın titreyen beyaz yaralanmış yüzünün, o gün merdivenleri çıkarkenki yürüyüş biçiminin anısıyla doluydu kafası. Lokanta gitgide boşaldı. Bu kadar uzun zaman oturmasını garson garipsiyor olmalıydı. Parasını ödedi, istemeye istemeye Trenton trenine bindi.

Beatrice Teyze'nin evinde her şeyin görünümü, kokusu aynıydı. Annesi pencere kepenkleri indirilmiş bir odada, alnında kolonyalı mendille yatıyordu. Babasının Havana'dan gönderdiği resmini gösterdi Dick'e; geniş kenarlı şapkasıyla, giysisi üzerine çok büyük gelen çökmüş bir adamın resmiydi bu. Konsoloslukta yazman olarak çalışmış, annesine on bin

dolarlık hayat sigortası bırakmıştı. İkisi konuşurken üzgün, sinirli görünümle Henry içeri girdi, iki kardeş birlikte arka avluya inip sigara içtiler. Henry kendisiyle birlikte oturması için annesini Philadelphia'ya götüreceğini, Beatrice Teyze'nin dırdırlarından, şu pis pansiyonundan kurtaracağını söyledi. Dick'in de birlikte gelmesini, Philadelphia Üniversitesi'ne gitmesini istedi. Dick, olmaz, dedi, o Harvard'a gidecekti. Henry parayı nereden bulacağını sordu. Dick kendi başının çaresine pek güzel bakabileceğini, o pis sigorta parasından istemediğini söyledi. Henry, paraya dokunmayacağını, onun Anneye ait olduğunu anlattı, yukarı çıkarlarken ikisi de öfkeliydi, birbirlerinin çenesine yumruk patlatmak istiyorlardı. Her şeye karşın Dick şimdi daha mutluydu, okuldaki çocuklara babasının Havana'da konsolos olduğunu, tropikal bir hastalığa yakalanarak öldüğünü söyleyebilirdi.

O yaz Dick haftalığı yirmi beş dolara Mr. Cooper'ın yanında çalıştı. Onun Jersey City'de kurmak istediği sanat müzesi için tanıtım kitapçığı hazırladı, Horace'ın kendisini koruyan kişi için yazdığı şiiri bir yığın çeviri kitabının yardımıyla çevirerek Mr. Cooper'a adadı; Mr. Cooper onun bu çalışmalarından öylesine mutlu oldu ki üniversitede okuması için ona bin dolar verdi; ama Dick sorumluluklarını bilsin, alışılmışın dışına da çıkılmamış olsun diye bu parayı beş yıllığına, yüzde dört faizle borç olarak vermişti.

Dick iki haftalık tatilini Bay Head'de, Thurlow'larla geçirdi. Yol boyu trende Hilda'yı görebilmek için sabırsızlanmıştı ama işlerin çok değişmiş olduğunu hemen anladı. Edwin'de artık o kâğıt beyazı görünüm yoktu; Long Island'da varlıklı bir kiliseye papaz yardımcısı olarak çağrılmıştı, yalnızca ayinlerde ilahi okunmasına ve tütsü yakılmasına izin verilmemesi biraz canını sıkıyordu. Mihrapta mum yakılmasına izin verildiği düşüncesiyle kendini avutuyordu. Hilda da değişmişti. Edwin'le Hilda'nın yemek boyunca el ele tutuştuklarını görmek Dick'i kaygılandırmıştı. Yalnız kal-

dıklarında kadın, şimdi Edwin'le çok mutlu olduklarını, bebek beklediğini, geçmişin gerilerde kaldığını söyledi. Dick sinir içinde bir aşağı bir yukarı dolaştı, ellerini saçlarında gezdirdi, ölüm üzerine, yeryüzü cehennemi üzerine, bir an önce şeytanın yanını boylamak üzerine karanlık sözler etti ama Hilda yalnızca güldü, aptallık etmemesini, yakışıklı çocuk olduğunu, kendisine çılgınca âşık olacak bir sürü güzel kız bulabileceğini söyledi. Evlerinden ayrılmadan önce din üzerine uzun uzun konuştular, Dick acı acı Hilda'ya bakarak inancını yitirdiğini, eski içki ve şehvet tanrıları olan Pan'la Baküs'e inandığını söyledi. Edwin oldukça şaşırmıştı ama Hilda bunların saçmalık olduğunu, büyüme dönemi bunalımlarından öteye geçemeyeceğini anlattı. Oradan ayrıldıktan sonra bol bol klasiklere göndermeler yapan "Sıradan Bir Orospu'ya" adını verdiği karanlık, belirsiz bir şiir yazdı, Hilda'ya gönderdi, altına da not düşerek ömrünü Güzelliğe, Günaha adayacağını belirtti.

Dick'in ilkbahar döneminde bütünlemeye kalmış olduğu geometriyle, ek not alarak puan tutturmaya çalıştığı ileri Latince derslerinden sınavı vardı, bu yüzden de okulun açılmasından bir hafta önce Cambridge'e gitti. Sandığıyla bavullarını Güney İstasyonu'ndan taşımacılık şirketiyle yolladı, kendisi de metroyla gitti. Üzerinde yeni gri yünlü giysiyle, gıcır gıcır gri şapka vardı, Cambridge Bankası'na yatıracağı cebindeki çeki kaybetmekten korkuyordu. Tren, köprüden geçmek için yerüstüne çıktığında gördüğü tuğla kırmızısı Boston'un parıltısı, kurşun rengi Charles'ın ötelerinde altından kubbesiyle Meclis Yapısı, Hilda'yla gitmeyi tasarladıkları yabancı ülkelerdeki yerler gibiydi. Kendall Alanı... Central Alanı... Harvard Alanı. Tren gideceği yere varmıştı, inmesi gerekiyordu. Turnikedeki ÜNİVERSİTE AVLUSUNA GİDER yazısı içini ürpertti. Daha Cambridge'e varalı iki saat bile olmadan şapkasının yeni değil eski, kahverengi olması gerektiğini, okula yeni başlayan biri için Üniversite Avlusu

içinde bir odada kalmanın bağışlanamaz yanlış olduğunu anladı.

Belki de Üniversite Avlusu içinde kaldığı için hep yanlış kişilerle tanıştı; arkadaşları, hukuk birinci sınıfta okuyan birkaç sosyalist Yahudi, Gotik sanat üzerine doktora yapan Orta Batı'dan bir çocuk, her sabah ayine giden Dorchesterli bir Y.M.C.A. tutkunuydu. İlk sınıf öğrencilerinin kürek çekme yarışlarına katılmak istedi ama takımlardan hiçbirine giremedi, haftada üç kez küçük bir kayıkta kendi kendine kürek çekti. Kayıkhanede karşılaştığı çocuklar ona çok iyi davranıyorlardı ama Gold Coast'ta ya da Beck'te kalıyorlar, onunla ilişkilerini, "Merhaba,"dan, "Hoşça kal,"dan öteye götürmüyorlardı. Tüm karşılaşmalarına, bira gecelerine, toplantı-

lara gidiyordu ama yanında hep ya Yahudi arkadaşlarından ya da okulu bitirmişlerden biri bulunuyor bu yüzden önemli kişilerle ilişki kurma olanağını bir türlü elde edemiyordu.

İlkbaharda bir pazar sabahı kahvaltıya giderken Eğlence Merkezi'nde Freddy Wigglesworth'le karşılaştı; aynı masaya oturdular. Freddy'nin okulu bitirmesine bir yıl vardı, Kent'li iyi bir ailenin oğluydu. Dick'e neler yaptığını, kimleri tanıdığını sordu, anlattıklarından dehşete kapıldı.

"Bana bak oğlum," dedi, "hemen şimdi *Monthly*'ye ya da *Advocate*'ye git... *Crime* dergisinin senin yazdıklarına uygun düşeceğini pek sanmam."

"Ben de yazdıklarımdan kimilerini bir yerlere götürmeyi düşünüyordum ama bunu göze alamıyordum."

"Keşke geçen sonbaharda gelip beni görseydin... Tanrı aşkına, şu bizim okul dostluğumuzun gereğidir bu. Okul Avlusu içinde son sınıf öğrencilerinden başkasının kalmadığını sana hiç kimse söylemedi mi?" Freddy kahvesini içerken üzgün üzgün başını sallıyordu.

Sonra da Dick'in odasına gittiler, Dick yüksek sesle şiirlerini okudu. "Vay canına, hiç de kötü değil," dedi Freddy Wigglesworth üflediği sigara dumanları arasından. "Biraz aşırı süslü püslü olduğunu da söylemeliyim... Birkaçını daktiloya çekersen R. G.'ye görürürüm... haftaya pazartesi akşamı sekizde Eğlence Merkezi'nde buluşup Copey'i görmeye gidelim... Şimdilik hoşça kal, gitmem gerekiyor." Freddy çıktıktan sonra Dick, yüreği güm güm atarak odasında bir aşağı bir yukarı dolaştı. Birileriyle konuşmak istiyordu ama Cambridge'de tanıdığı herkesten bıkmış usanmıştı, bu yüzden de oturup Hilda'yla Edwin'e, araya uyaklı dizeler de sokuşturarak, okulda nasıl başarılı olduğunu anlatan uzun bir mektup yazdı.

Sonunda pazartesi akşamı gelip çattı. Freddy Wigglesworth buluşacaklarını unutmuş olsa bile çok hayal kırıklığına uğramaması gerektiğini kendi kendine yinelemesine karşın, belirlenen zamandan tam bir saat önce Eğlence Merkezi'ne gitti. Toplanmış olanların çıkardıkları boş uğultu, onlardan yayılan koku, masasına oturan salakların anlattıkları gülünç öyküler, balkonda çalan müzik topluluğunun nefesli çalgıları üzerinde bir yükselip bir alçalan Mr. Kanrich'in terli, dazlak kafası, bu gece özellikle korkunç görünüyordu.

Düzenli Cambridge bahçelerinde laleler, rüzgârda leylak kokuları vardı. Giysileri Dick'i sıkıyordu; çok iyi tanıdığı sarı ahşap yapıların, çimenlik avluların çevresinde dolaştı. Damarlarını döven kanı dayanılmayacak kadar sıcak, hızlı akıyordu. Cambridge'den çıkıp gitmezse aklını kaçıracaktı. Saat tam sekizde Merkez'in merdivenlerini çıktığında Freddy Wigglesworth daha gelmemişti elbette. Dick yukarı kitaplığa

çıktı, bir kitap aldı ama başlığını bile okuyamayacak kadar sinirliydi. Yine aşağı inip girişte durmaya başladı. Fizik laboratuvarında yanında oturan çocuk gelip bir şeyler anlatmaya başladı ama Dick'in ağzından tek sözcük bile çıkmıyordu. Çocuk yüzüne şaşkın şaşkın bakıp uzaklaştı. Sekizi yirmi geçiyordu. Gelmeyecekti elbette. Lanet olsun, geleceğini umarak aptallık etmişti, Wigglesworth gibi kendini beğenmiş, onulmaz bir züppe onun gibi biriyle buluşmaya gelmezdi.

Freddy Wigglesworth ellerini cebine sokmuş önünde duruyordu. "Tamam mı Copey'e gidelim mi?" diyordu.

Yanında biri daha vardı, dalgın bakışlı, uçuşan altın sarısı saçlı, uçuk mavi gözlü bir delikanlıydı. Dick gözlerini ona dikip uzun uzun bakmaktan kendini alamadı, çok yakışıklıydı. "Bu Blake. Küçük kardeşim... Aynı sınıftasınız." El sıkışırlarken Blake Wigglesworth yüzüne bakmadı bile, yalnızca çarpık bir gülümseyişle büküldü ağzı. İlkyaz alacakaranlığı içinde avluyu geçerlerken çocuklar pencerelerden sarkıyor, "*Rinehart Ah Rinehart*" diye bağırıyorlardı, sığırcıklar karaağaçlarda ötüşüyor, Mass. Caddesi'nden gelen tramvay tekerleklerinin gıcırtısı duyuluyordu; ama mumlarla aydınlatılmış, kötü giysiler içindeki ufak tefek bir adamın yüksek sesle Kipling'in *Kral Olacak Adam* adlı öyküsünü okuduğu alçak tavanlı odada tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Herkes yere oturmuş, dikkat kesilmişti. Dick yazar olmaya karar verdi.

İkinci yıl Dick'le Blake Wigglesworth birlikte dolaşmaya başladı. Dick, Ridgely'de bir odaya taşınmıştı. Blake de hep oradaydı. Dick ansızın okulu sevdiğini, haftaların kuş gibi uçup geçtiğini anladı. O kış hem *Advocate*'de hem de *Monthly*'de birer şiiri yayımlandı; şimdi Ned dediği Blake Wigglesworth'le birlikte çay içiyor, akşamüzerleri kitaplardan, ozanlardan konuşuyor, odasını mumlarla aydınlatıyordu. Artık pek okulun yemekhanesinde yemiyorlardı yemeklerini. Okul parasını, Ridgely'deki odanın kirasını, yemek pa-

rasını verdikten sonra Dick'in hiç cep harçlığı kalmıyordu ama Ned'in aldığı para epeyce yüklüydü, ikisine de yetiyordu. Wigglesworth'lerin durumu çok iyiydi; sık sık Dick'i, Nahant'a öğle yemeğine çağırıyorlardı pazar günleri. Ned'in babası emekli olmuş bir sanat eleştirmeniydi, bembeyaz Vandyke sakalı vardı; oturma odasında İtalyan mermerinden şöminenin üzerinde de bir Meryem Ana, iki melek, birkaç zambak resmi asılıydı, Wigglesworth'lar bunun Botticelli'nin yapıtı olduğuna inanıyorlardı; ama Mr. Wigglesworth'un açıkladığı gibi B. B. sırf hainlik olsun diye bunun Botticini'nin bir yapıtı olduğu konusunda direniyordu.

Cumartesi akşamları Dick'le Ned, Boston'da, Thorndike'da yemek yerler, pırıl pırıl parlayan içkilerle birazcık sarhoş olurlardı. Sonra da ya tiyatroya ya da Old Howard'a giderlerdi.

Ertesi yaz Hiram Halsey Cooper, Wilson için açılan seçim kampanyasına katıldı. Ned'in alaycı mektuplarına karşın Dick kendini Yeni Özgürlük, Savaşım Vermeyecek Denli Gururlu, Bilinçte ve Eylemlerde Yansızlık, Sermayeyle Emek Arasındaki Endüstriyel Uyum gibi sloganların ortasında çırpınır buldu, bildirileri daktiloya çekerek, küçük kent gazetelerinin genel yayın müdürlerini Mr. Cooper'ın konuşmalarına daha çok yer vermeleri için kandırmaya çabalayarak, ayrıcalıkları kızgın demirle dağlayıp, egemen sermaye gruplarının derisini yüzmek için çırpınarak günde yirmi dört saat kendini paralarcasına çalıştı. Üniversite avlusundaki ölen karaağaçlara, ne bir şeye saldıran ne de bir şeyi savunan konferanslara, *Hayaller Tepesi*'ne, akşamüstü çaylarına dönmek, içinde hayal kırıklığı yarattı. İngilizce Bölümü'nden burs almıştı. Ned'le birlikte Garden Caddesi'nde bir evde oda tuttular, İngiliz diliyle, güzel sanatlarla ilgilenen, öğleüstünün geç saatlerinde odalarında toplanan, mum ışığı, sigara dumanı, bir kez sarhoşken Ned'in Çin Mahallesi'nden aldığı bronz Buda heykelinin önünde yanan tütsü dumanı için-

de oturan, çay içen, pasta yiyen, konuşan bir sürü arkadaşları oldu. Konuşma konuları içkiye, yelkenli gemilere kaymadıkça Ned hiç katılmazdı; söz ne zaman politika, savaş gibi şeylerden açılsa kendine özgü bir tavırla gözlerini yumar, başını arkaya atar, Bıdıbıdıbıdı, derdi.

Seçim günü Dick'in içi içine sığmıyordu, derslerin hiçbirine girmedi. Öğleden sonra Ned'le North End yöresinde, T Wharf'ın sonuna kadar yürüdüler. Çok soğuk yağışlı gri bir gündü. Başkalarının önünde hiç sözünü etmedikleri ortak tasarılarını konuşuyorlardı; küçük bir filika ya da yelkenli bulup okulu bitirdikten sonra Florida'ya, Batı Hint Adaları'na kadar kıyıyı izleyecekler, sonra da Panama Kanalı'ndan Pasifik Okyanusu'na çıkacaklardı. Ned denizcilik üzerine bir kitap almış, çalışmaya başlamıştı. O öğle sonu Ned sinirliydi çünkü Dick kafasını denizcilik konuşmalarına veremiyor, şu eyalet ya da bu eyaletin ne yönde oy kullanacağı konusunda duyduğu merakı dışa vuruyordu. Yemeklerini ilk kez kalabalık gördükleri Venice'de hırçınlık içinde yediler, karidesler soğuktu, makarna soğuktu, yemeklerin dağıtılması çok kötüydü. Bir şişe beyaz şarabı bitirir bitirmez Ned yenisini istiyordu; dimdik, özenle yürüyerek, birazcık birbirlerine yaslanarak çıktılar lokantadan. Hanover Caddesi'nin pembemsi sarı karanlığında bedenlerinden soyutlanmış yüzler burgaçlar içinde dönerek geçiyordu önlerinden. Kendilerini Common'da, *Boston Herald* Binası'nın üzerindeki duyuru tahtasını okuyan kalabalığın ortasında buldular. "Kim kazanıyor? Haklayın onları... Bizim taraf hurra," diye bağırıp duruyordu Ned. Arkalarında duran bir adam ters ters, "Bunun seçim gecesi olduğunu da mı bilmiyorsunuz," diye söylendi. Ned adamın yüzüne, "Bıdıbıdıbıdı," diye bağırdı.

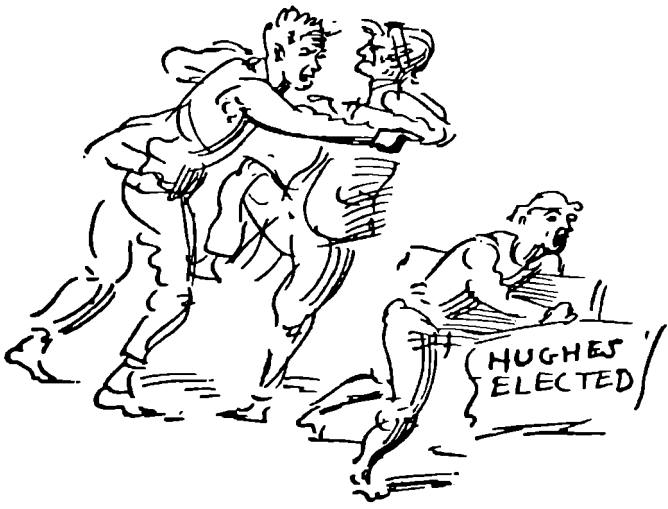
Dick kavgayı önlemek için onu ağaçların arasına sürüklemek zorunda kaldı. "Böyle davranmayı sürdürürsen bir temiz pataklarlar bizi," diye içtenlikle fısıldıyordu kulağına.

"Hem ben gelen sonuçları da öğrenmek istiyorum. Wilson kazanıyor olabilir."

"Frank Locke'a gidip içki içelim."

Dick kalabalığın arasında kalıp sonuçları izlemek istiyordu; coşkuya kapılmıştı, canı içki çekmiyordu. "Wilson kazanırsa bu savaşa girmeyeceğiz demektir." "Girzek ya savaşa," dedi Ned, boğuk bir sesle, "zok da eğlenirdik... ama zavajzak da zavajmazak da gel azcık içelim buna."

Frank Locke'daki barmen daha önce çoğu kez vermiş olmasına karşın bu kez onlara içki vermedi, tam Washington Caddesi'nde bir başka bara doğru giderlerken gazeteci bir

Hughes seçildi

çocuk büyük harflerle HUGHES SEÇİLDİ diye başlık atmış bir gazeteyle yanlarından geçti. "Hurrraaa," diye bağırdı Ned. Dick eliyle onun ağzını kapadı, çevrelerini düşmanca bir kalabalık sararken orada, sokağın ortasında kapıştılar. Dick hiç de dostça olmayan, tekdüze sesleri duyabiliyordu, "Üniversite öğrencileri... Harvard'lılar." Şapkası düştü başından. Yerden alması için Ned onu bıraktı. Polisin biri ken-

dine yol açarak üstlerine doğru geliyordu, ikisi de ayağa kalkıp yüzleri kıpkırmızı dik durmaya çalışarak yürüdü. "Her şey bıdıbıdıbıdı," diye fısıldadı Ned. Scollay Alanı'na doğru yürüdüler. Dick öfkelenmişti.

Scollay Alanı'ndaki kalabalığın görüntüsü de hoşuna gitmedi, Cambridge'e dönmek istiyordu ama Ned hırpani kılıklı biriyle, bir de boyuna ayak değiştiren bir denizciyle konuşmaya dalmıştı. "Hey Chub, hadi bunları Bly Ana'nın yerine götürelim," dedi hırpani kılıklı adam, bir yandan da dirseğiyle denizciyi dürtüyordu. Denizci kararsızlıkla, "Yavaş ol bakalım ahbap, yavaş," diye mırıldanıyordu.

Ned iki yana yalpalayarak, "Şu bıdıbıdıbıdı'nın olmadığı her yere giderim," diye bağırıyordu.

"Bak Ned, sarhoşsun, Cambridge'e dönelim," diye umutsuzca sızlandı Dick kulağına, sonra da kolundan çekti, "Seni sarhoş edip paranı almak istiyorlar."

"Beni sarhoş marhoş edemezler, ben zaten sarhoşum... bıdıbıdıbıdı," diye söylendi Ned, denizcinin beyaz şapkasını alıp kendi başına geçirdi.

"Öyleyse canın cehenneme, istediğini yap, ben gidiyorum." Dick ansızın Ned'in kolunu bıraktı, mümkün olduğunca hızla yürüyerek uzaklaştı. Kulakları çınlayarak, başı ateş gibi yanarak, zonklayarak Beacon Hill'i geçip gitti. Cambridge'e kadar bütün yolu yürüdü, titreye titreye, yorgun, neredeyse ağlayacak durumda odasına vardı. Yatağına girdi ama uyuyamadı, battaniyesinin üzerine halıyı da örtmesine karşın gece boyu üşüyerek, üzgün üzgün, sokaktaki her sese kulak kabartarak yattı.

Sabahleyin baş ağrısıyla, her yanı sızlayarak kalktı. *Lampoon* Binası'nın altındaki tezgâhta kahveyle kızarmış ekmek yerken, capcanlı, pembe beyaz görünümüyle, dudaklarında çarpık gülümseyişle Ned ortaya çıktı. "Ne haber genç politikacı, Profesör Wilson seçildi işte, biz de kılıçlarımızı, apoletlerimizi yitirdik." Dick homurdandı, yemeğini

yemeyi sürdürdü. Ned kendine havalar vererek, "Senin için kaygılandım," dedi, "nerelere toz oldun?"

"Ne yaptığımı sanıyorsun yani? Eve dönüp yattım," diye söylendi Dick.

"Şu Barney çok eğlenceli biri çıktı, boks hocasıymış, kalbi dayansa New England hafif sıklet şampiyonu olurmuş. En sonunda da Türk hamamına gittik... gördüğüm en tuhaf yerdi."

Dick'in içinden suratına bir yumruk indirmek geldi. "Benim laboratuvar dersim var," dedi boğuk sesle, yemekhaneden çıktı.

Ridgely'ye döndüğünde hava kararmaya başlamıştı. Odada biri vardı. Mavi alacakaranlığın içinde kıpırdanan Ned'di bu. Kapıyı kapatır kapatmaz, "Dick," diye ağzında bir şeyler gevelemeye başladı, "kızma bana." Elleri ceplerinde, iki yana sallanarak odanın ortasında duruyordu. "Hiç kızma, Dick, insanın sarhoşken yaptıklarına... İnsanların yaptıklarına hiçbir zaman kızma. Hadi şimdi şöyle güzel bir çay yap bana." Dick çaydanlığı doldurup ispirto ocağını yaktı, "İnsanlar bir yığın aptalca şey yapar, Dick."

"Ama böyleleriyle... Scollay Alanı'ndan bir denizciyi götürmek... çok sakıncalı bir şey," dedi Dick güçsüz bir sesle.

Ned, rahatça gülerek, mutluluk içinde sallanarak ona doğru geldi. "Sen hep bana pis bir Back Bay züppesi olduğumu söylemez miydin?"

Dick karşılık vermedi. Masanın yanındaki iskemleye yığılmıştı. Artık kızmıyordu. Ağlamamaya çabalıyordu. Ned kanapeye uzanmış, bacaklarını sırayla başının üzerine kaldırıyordu. Alacakaranlığın son kırıntıları da karanlığın içinde boğulana, sokağın külsü ışığı odaya sızmaya başlayana dek ispirto ocağının mavi alevine bakarak, çaydanlığın fokurdamasını dinleyerek oturdu Dick.

O kış Ned her gece içti. Dick'in şiirleri *Monthly*'de, *Advocate*'de çıktı. *Literary Digest*'te, *Conning Tower*'da şi-

irlerini yeniden yayımladı, Boston Şiir Derneği'nin toplantılarına katıldı, Amy Lowell'den yemek davetleri aldı. Ned'le boyuna tartışıyorlardı çünkü Dick savaşa karşıydı; Ned, hepsinin canı cehenneme, deniz kuvvetlerine katılacağım, her şey, bıdıbıdıbıdı zaten, diyordu.

Paskalya tatilinde, Zırhlı Gemiler Tasarısı meclisten geçtikten sonra Dick, Mr. Cooper'la uzun uzun konuştu. Mr. Cooper onun gibi yetenekli bir gencin orduya girerek uğraşını tehlikeye atmaması gerektiğini, zorunlu askerlik söylentilerinin başladığını, bu yüzden de Washington'da bir işe girmesinin iyi olacağını söyledi. Dick kendine çok yaraşan biçimde kızardı, savaşa katılmanın zaten inançlarına aykırı düşeceğini belirtti. Ülkeye, parti yönetimine karşı görevlerine, siyasette başvurulacak görkemli yollar üzerine pek sonuca da varamadan uzun süre konuştular. Sonunda Mr. Cooper, önce kendisine danışmadan acele kararla hiçbir şeye kalkışmayacağı üzerine söz verdirdi. Cambridge'de herkes asker eğitimi görüyor, askeri bilimler üzerine verilen konferanslara gidiyordu. Dick dört yıllık eğitimi üç yılda bitirecekti, bu yüzden de çok çalışması gerekiyordu ama derslerde anlatılanların artık onun için anlamı kalmamıştı. Bu arada da *Ölmeye Gidecek Olan Bizlerden Selam Sizlere*, adında bir dizi sone yazmaya, bunları *Literary Digest* dergisinin açtığı şiir yarışmasına göndermeye zaman bulabildi. Şiiri ödül aldı ama derginin yayın müdürleri son dizelerde biraz umut belirtisi görmeyi yeğleyeceklerini belirttiler. Dick şiirinin içine birazcık umut katıp, kazandığı yüz doları da Atlantic City'ye gidebilmesi için annesine yolladı. Savaşla ilgili bir işe başlarsa o ilkbaharda sınava girmeksizin okulu bitirebileceğini anladı, bir gün hiç kimseye bir şey söylemeden Boston'a gitti, gönüllü olarak ambulans servisine yazıldı.

Fransa'ya gideceğini Ned'e söylediği gece odalarında beyaz şarap içerek iyice sarhoş oldular, uzun uzun konuştular, erken gelmiş ölümle parçalanıp dağılmanın nasıl da Gençli-

ğin, Güzelliğin, Aşkın, Dostluğun yazgısı olduğundan, bu arada ihtiyar, şişko, süslü püslü salakların da onların cesetleri sayesinde mutluluğu bulacaklarından söz ettiler. Gün inci rengine bürünerek ağarırken Harvard Alanı'nın köşesindeki mezarlığa gidip son şişe içkileriyle bir mezar taşının üstüne çöktüler. Hiçbir şey söylemeksizin, yalnızca içki içerek, her yudumdan sonra uyum içinde başlarını arkaya atıp meler gibi seslerle bıdıbıdıbıdı diyerek uzun süre soğuk mezar taşında oturdular.

Burada yatan

Haziranın ilk günlerinde *Chicago* adlı gemiyle Fransa'ya doğru yola çıkmak, okuduğun kitabı elinden bırakma zorunda kalmaya benziyordu. Ned, annesi, Mr. Cooper, kendisinden epeyce yaşlı, edebiyat düşkünü, Central Park South'daki iki katlı apartman dairesinde birçok kez tedirginlikle sevişti-ği kadın, şiirleri, savaş karşıtı dostları, gezi yolunun Charles'ın üzerine titreyerek yansıyan ışıkları, bitirilmeden bırakılmış romandaki sayfalar gibi soluyordu kafasında. Deniz tutmuştu, gemiden, gürültücü, sarhoş kalabalıktan, birbirlerine Belçika'da şişe geçirilmiş bebeklerin, çarmıha gerilmiş Kanadalı subayların, ırzına geçilen yaşlı rahibelerin öyküleri-

ni anlatarak ödlerini patlatan uzun suratlı Kızılhaç görevlisi kadınlardan ürküyordu; kurula kurula kurgusu takılmış saat gibi, oralarda neler olacağı kaygısıyla içi kaskatı kesilmişti.

Bordeaux, kırmızı Garonne, yüksek, düz çatılı evlerin sıralandığı pastel renk sokaklar, güneş ışığı, onca tatlı mavilikteki, sarılıktaki gölgeler, istasyonların Shakespeare'in yapıtlarından alınmış izlenimi veren adları, kitapçılardaki sarı kapaklı kitaplar, vitrinlerdeki şaraplar kafasında canlandırdığı hiçbir şeye uymuyordu. Paris'e kadar bütün yol boyunca uçuk maviye çalan yeşil tarlalar, bir şiirin ilk dizeleri gibi gelinciklerle kıpkırmızı lekelenmişti; küçük tren vezin gibi sarsılıyordu; herşeyde uyak var gibiydi.

Norton-Harjes karargâhına gidip geldiklerini bildiremeyecek kadar geç saatte vardılar Paris'e. Mont Thabor Oteli'nde iki kişiyle paylaşması için ayrılan odaya bavulunu bıraktı Dick, onlarla sokaklarda dolaştı. Hava daha kararmamıştı. Hemen hemen hiç araba yoktu ama bulvarlar mavi haziran alacakaranlığında gezinen insanlarla doluydu. Karanlık indikçe tüm ağaçların ardından kadınlar üzerlerine eğilmeye, kızların elleri, onların kollarını yakalamaya, denizden gelen tekdüze Fransızca sözcüklerin üzerinden fırlatılan yumurta gibi İngilizce pis bir sözcük kulaklarına çarpmaya başladı. Üç arkadaş kol kola, biraz ürkerek, uzak durarak, kulaklarında hâlâ son gece gemideki doktor subayın frengi, belsoğukluğu hastalıklarının tehlikeleri üzerine yaptığı konuşma çınlayarak dolaştılar.

İsviçre'de yatılı okulda okuduğu için Fransızca bilen Ed Schuyler muslukta dişlerini fırçalarken başını salladı, diş fırçasının arasından söylendi, "C'est la guerre.[1]" Dick gülerek, "En zoru ilk beş yıl olacak," dedi. Fred Summers, Kansaslı bir araba onarımcısıydı. Yünlü iç çamaşırlarıyla yatağında oturuyordu, ikisine de sırayla bakarak, ağırbaşlılıkla, "Arkadaşlar," dedi, "Bu bir savaş değil... pis bir kerhane."

Bu bir savaş. (ç.n.)

Sabahleyin erkenden kalktılar, telaşla kahvelerini, böreklerini bitirdiler, coşkudan bir yanıp bir ürpererek François Premier Caddesi'ne adlarını yazdırmaya gittiler. Üniformalarını nereden alacakları söylendi, şaraptan, kadınlardan sakınmaları, öğleden sonra yine gelmeleri istendi. Öğleden sonra da kimlik kartlarını almak için ertesi sabah gelmeleri söylendi. Kimlik kartlarını alabilmeleri için bir gün daha beklemeleri gerekti. Bu arada atlı arabayla Bois'yı gezdiler, Notre Dame'ı, Conciergerie'yi, Sainte Chapelle'i görmeye, tramvayla da Malmaison'a gittiler. Dick hazırlık okulunda öğrendiği Fransızcasını tazeliyordu, Tuileries Bahçeleri'nde, kırık dökük beyaz heykellerin arasında, yumuşak güneş ışığında oturuyor, *Les Dieux Ont Soif*'ı, *L'Ile des Pingouins*'ı okuyordu. Ed Schuyler'den, Fred'den hiç ayrılmıyordu, Paris'te yedikleri son akşam yemeği olacağı korkusuyla hep uzattıkları yemeklerden sonra kalabalık, ufuk mavisi alaca-

karanlık içindeki bulvarlarda dolaşıyorlardı; şimdi artık kızlarla birazcık konuşup şakalaşabildikleri bir noktaya gelmişlerdi. Fred Summers kendine bir kutu koruyucu ilaçla, açık saçık kartlar almıştı. Yola çıkmadan bir gece önce onlardan ayrılıp kızlarla eğleneceğini söylüyordu. Cepheye gittiğinde ölebilirdi, sonra ne olacaktı yani? Dick, kızlarla konuşmaktan hoşlandığını ama bu işin baştan sona çok ticari olduğunu, midesini bulandırdığını söyledi. Frenchie adını taktıkları, tavırları Avrupalılar'ınkine çok benzeyen Ed Schuyler sokak kızlarının çok çocuksu olduğunu öne sürüyordu.

Ayrılmadan önceki son geceleri pırıl pırıl bir ayla aydınlanmıştı, canavar Almanlar bu yüzden hava akınına geçti. Montmartre'da küçük bir lokantada yemek yiyorlardı. Ka-

sada duran kadınla garson sirenler ikinci kez çalmaya başlayınca onları mahzene indirdi. Orada adları Suzette, Minette, Annette olan gençten üç kızla karşılaştılar. Düdük çalan küçük itfaiye arabası hava akınının bittiğini bildirdiğinde her yerin kapanma saati gelmişti, orada başka içki içemezlerdi; bu nedenle kızlar onları, kepenkleri sıkıca kapanmış bir eve götürüp koyu kırmızı üzerine yeşil güllü duvar kâğıdıyla kaplı, büyük bir odaya apar topar soktular. Yeşil yünlü ku-

maştan önlük takmış yaşlı bir adam şampanya getirdi, kızlar dizlerine oturup saçlarını karıştırmaya başladı. Kızların en güzelini Summers almıştı, onu hemen içinde bir yatakla, tavanında boydan boya ayna olan küçük bölmeye sürükledi. Sonra da perdeyi çekti. Dick'in payına hem en şişmanı hem de en yaşlısı düşmüştü, iğrendi. Eti lastik gibiydi. Kıza on frank verip oradan çıktı.

Karanlık yokuştan aşağı hızla inerken birkaç Avustralyalı subaya rastladı, subaylar içtikleri şişeden ona da viski verip kendileri için gösteri yapılmasını istedikleri başka eve götürdüler, madam kızların hepsinin işleri olduğunu söyledi ama subaylar onun ne dediğini anlamayacak denli sarhoştu, evi altüst etmeye koyuldular. Jandarmalar gelmeden az önce Dick oradan sıvışmayı becerdi. Tam otele doğru yürürken yine canavar düdükleri çalmaya başladı, Dick bir sürü Belçikalıyla birlikte metro istasyonuna sürüklendi. Orada da çok güzel bir kız vardı, Dick kıza birlikte oteline gitmelerini istediğini anlatmaya çabalarken altın sarısı şeritlerle kaplı kırmızı pelerin giymiş Mağripli albay, balmumu sürülmüş bıyıkları öfkeden titreyerek yanlarına yaklaştı. Dick tüm bu olanların korkunç bir yanlış olduğunu açıkladı, herkes birbirinden özür dilemeye başladı, hepsi de zaten yürekli müttefikler değiller miydi? Birlikte içki içebilecekleri bir yer bulmak için sokak sokak dolaştılar ama her yer kapanmıştı, Dick'in otelinin kapısında üzgün üzgün ayrıldılar, içinde çok hoş, hafif, şakacı duygularla odasına çıktı; dostlarının ikisi de gelmiş, suratları birer karış, hastalanmamak için ilaç alıyordu. Dick serüvenlerini uzun, eğlenceli bir öykü biçiminde anlattı. Ama öbür ikisi, bir kadını çiğneyip geçtiği, onun ince duygularını incittiği için çok kabalık ettiğini söyledi ona. Fred Summers yuvarlak gözleriyle ikisinin de yüzüne bakarak "Arkadaşlar," dedi, "bu savaş değil, bu pis bir..." Duruma uygun sözcük bulamıyordu bu yüzden de Dick ışığı söndürdü.

Haber-film 22

ÖNÜMÜZDEKİ YIL DEMİRYOLLARININ YENİDEN CANLANACAĞINI MUŞTULUYOR

DEBS OTUZ YIL HAPİS CEZASI YEDİ

Upuzun bir yol var kıvrıla kıvrıla giden
Hayallerimin ülkesine
Bülbüllerin şakıdığı
Bembeyaz ayın parladığı o ülkeye

gelecek kuşaklar ayağa kalkacak, inançlarını savunma yürekliliğini gösteren, maddi kazançlara sırt çevirip insan hayatının değerini iyi bilmiş olan, kardeşlik ruhuyla donanmış olarak bu büyük imkânı yakalayan kişileri kutsayacak

SENETLER SİLAH SATIN ALIYOR SENET SATIN ALIN

POLİSLER KARARSIZ GÖRÜNÜMDEN ETKİLENİYOR

KADINLAR YILLANMIŞ POLİTİKACILAR GİBİ OY KULLANACAK

zaman içinde gerçek değerini bulmuş kıyma, gulaş, etli börek, ciğer, pastırma gibi et ürünlerini eski tatlarına kavuşturalım. Her Alman askerinin cebinde küçük bir giysi fırçası bulunmaktadır; tutuklu hücresine girince yaptığı ilk şey fırçasını çıkarıp giysilerini temizlemeye başlamaktır

İŞVEREN İŞÇİNİN ÇOK ÖNEMLİ OLDUĞUNU KANITLAMALIDIR

Upuzun bir gece var bitmesini bekleyeceğim
Rüyalarımın gerçekleşmesi için

KIŞKIRTICILAR AMERİKAN PASAPORTU ALAMAZLAR

yolculuk sırasında Transvaal bölgesinden iki adam görüşlerini belirtti, Amerikan, İngiliz bayraklarının hiçbir anlam taşımadığını, onların görebildiği kadarıyla Atlantik'in dibini boylayabileceğini söyledi, bizim ülkemizdeki Dünya Endüstri İşçileri örgütüne benzer bir kuruluşun üyeleri olduklarını, sözde Milliyetçi olduklarını doğruladılar. "Bundan herhangi bir sonuca varamayacağım için," diye yazdı Hearst, "Vali Smith'le ne halkın önünde, ne kişisel, ne politik ne de toplumsal olarak karşı karşıya gelip konuşmaya niyetim var

DENİZDE KENDİNİ ÖLDÜRDÜ; ASKERDEN KAÇANLAR KENTLERE DOLDU

Ah, bizim yaşlı Sam Amca
Onun elinde piyadeler
Onun elinde süvariler
Onun elinde topçular
Sonra da, tanrı korusun, gideceğiz hepimiz Almanya'ya
Tanrı korusun Kayzer Bill'i

Sine-göz (30)

hatırlayarak gri kırık parmakları branda bezinden sızan koyulaşmış kan damlalarını ciğerler solumaya çabaladıkça çıkan hırıltılı sesi ambulansa koyduğun çamurlu et kırıntılarını ambulansa canlı koyduğun ve cansız çıkardığın

Récicourt'daki pembe duvarlı küçük bahçenin kuru çeşmesinde betona oturuyoruz üçümüz

Hayır bir hal çaresi olmalı bize öyle öğrettiler Özgür insanların Ülkesi'ni bilinci Ya özgürlüğümü verin bana ya da verin bana Pek güzel verdiler işte bize ölümü

güneşli öğleüstü belli belirsiz zehirli gazın mide bulandırıcı kokusu arasında şimşirlerin beyaz güllerin kırmızı gözlü floksların kokusunu da duyuyorum kahverengi beyaz çizgili üç yılan başımızın üzerindeki hanımeli dalından sonsuz güzellikle sarkıyor yukarılarda maviliğin içinde uzun bir balon salınıyor tıpkı iple bağlanmış uykulu uykulu dolaşan inek gibi yakınlardaki tüfeklerin uğultularla gökyüzüne yönelen ağır kurşunlarını her kusuşlarında düşüp parçalanan çok olgunlaşmış armutlara yapışan yabanarıları da var

bir vızıltıyla kusuyorlar kurşunları insana ormanlarda yürüdüğü bir günü bir çulluk kuşunu ürkütmesini hatırlatıyorlar

durumu iyi taşralılar özenle yapmış duvarları tertemiz ovulmuş sıralarıyla bahçe helasını sonra dörtte bir ay kapı tıpkı yurdumdaki eski çiftliğin bahçe helasına benziyor özenle ekmiş bahçeyi tadını çıkarmış meyvelerin çiçeklerin özenle düzenlemiş bu savaşı

canları cehenneme hakiler içindeki Patrick Henry cinsel hastalık denetimlerine boyun eğiyor tüm parasını Özgürlük Tahvilleri'ne yatırıyor ya da verin bana

arrivési incecik pudra yığını gibi bulutlardan çalgısını çalarak tıngırdayan şarapnel bizi incelikle çağırıyor utkuya biz mutluyuz öğleüstü güneşi içinde yılanların özenli kıpırdanışlarını izlerken alçak sesle konuşurken

La Libre Belgique Özgürlük için ortak adla yazıları yazanlar Konuşma özgürlüğü için Milton'un gözleri kör oldu Sözcüklerle can damarına dokunursan Demokrasi anlayacaktır bankerler din adamları bile ben sen biz yapmalıyız bunu

Üç kişi bir araya gelirse

Totaliter düzenlerin sesi daha az çıkar üçe karşı

mutluyuz öğle sonrası güneşi içinde savaştan sonra yapacaklarımız üzerine alçak sesle konuşurken parmaklarımız kanımız ciğerlerimiz etimiz kirli haki giysilerin altında masmavi ufuk altında tatlanmayı sürdürebilir çok olgunlaşmış armutlar gibi olgunlaşıp ağaçtan düşene kadar büyüyebiliriz arrivés biliyor bunu tıslayan gaz bombaları ezgisini söylüyor parlak utkuların onlarındır güç ve utku

ya da verin bana ölümü

Randolph Bourne

Randolph Bourne

ne yaşayacağı yeri ne de yapacağı işi seçme mutluluğuyla geldi bu dünyaya.

Bir Protestan papazın kambur torunuydu, 1886'da New Jersey'de, Bloomfield'de doğdu; orada gitti ortaokula, liseye.

On yedi yaşında Morristown'lı bir işadamının yanına yazman olarak girdi.

Columbia Üniversitesi'nde çalışarak okudu, mekanik piyanolar için plak yapan Newark'taki fabrikada çalıştı, düzeltmenlik yaptı yayınevlerinde, piyanoları akord etti, Carnegie Salonu'nda şarkı söyleyenlere piyanoyla eşlik etti.

Columbia'da John Dewey'le birlikte okudu,
okuldaki başarılarından ötürü kendisini parasız yolculuklar yapabilme olanağına kavuşturan bir ödül aldı, İngiltere'ye Paris'e Roma'ya Berlin'e Kopenhag'a gitti,
Gary okulları üzerine kitap yazdı.
Avrupa'da müzik dinledi, çok Wagner, Scriabine dinledi kendine kara bir pelerin satın aldı.

Bu küçücük, serçe gibi adam.
kara bir pelerine sarınmış minicik çarpık çurpuk et parçası,
hep acılar içindeki bu hastalıklı adam,
sapanına bir çakıltaşı koydu,
bu taşla Calût'u alnından vurdu.
Savaş, diye yazdı, *devletin sağlığıdır.*

Yarı müzikçi, yarı eğitim kuramcısı (kötü sağlığı, yoksul oluşu, bedeninin çarpık çurpukluğu, halkıyla bir türlü anlaşamaması Randolph Bourne'nin dünyasını bozamamıştı; mutlu bir adamdı, die Meistersinger'i, tuşların üzerine büyük bir rahatlıkla yayılan upuzun parmaklarıyla Bach çalmayı, güzel kızları, iyi yiyecekleri, dostlarıyla toplanıp konuştukları geceleri sevdi. Zatürreden ölürken bir arkadaşı çırpılmış yumurtayla yapılan içki getirdi; şu sarıya bak, nasıl da güzel, diyip duruyordu çılgınlıkla, ateşle canı ağzından çıkarken. Mutlu bir adamdı.) O sıralarda Columbia'da dolaşan düşüncelere azgın bir tutkuyla sarıldı, John Dewey'in öğretisinin tumturaklı karmaşasından pembe gözlükler çıkardı kendine, o gözlüklerle apaçık pırıl pırıl, keskin çizgilerle gördü
yeniden biçimlenmiş demokrasinin ışıl ışıl yanan görkemli merkezini,
Wilson'un Yeni Özgürlüğü'nü;
ama gereksizce kılı kırk yaran bir matematikçiydi; sağlama da yapması gerekiyordu;

vardığı sonuç yüzünden de
o çılgın 1917 ilkbaharında halkın sevgisini yitirmeye başladı ekmeğine yağ sürülen *New Republic*'te;
Yeni Özgürlük için *Zorunlu Askerliği* okuyun. *Demokrasi* için *Savaşı Kazanın, Yeniden Kurmak* için *Morgan'ın Alacaklarına Bekçilik Yapın*
Gelişme Uygarlık Eğitim Hizmet için
Bir Özgürlük Tahvili alın,
Canavar Almanları Bombalayın,
Savaşa Karşı Çıkanları Deliğe Tıkın.
New Republic'teki işinden ayrıldı; onun savaş karşıtı yazılarını yayımlamak yürekliliğini yalnızca *The Seven Arts* gösterebildi. *The Seven Arts*'ı destekleyenler paralarını çekip başka yere yatırdılar; arkadaşları Bourne'yle birlikte görünmek istemiyorlardı, babası ona mektup yazarak ailelerinin adını lekelememesi için yalvardı. Yeniden biçimlenmiş demokrasinin gökkuşağı rengi geleceği, sabun köpüğü gibi sönüverdi.
Liberaller Washington'a kaçıştı;
dostlarından kimileri okul müdürü Wilson'ın yüksek huzuruna çıkması için üsteledi; Mr. Creel'in Washington'daki çalışma odasındaki döner iskemlelerde dövüşüldüğünde çok yüceydi savaş.
Bourne'nin karikatürleri yapıldı, casusluk örgütleri, karşı casusluk örgütleri izledi onu; Woods Hole'da iki kızla yürüyüşe çıkmışken tutuklandı, Connecticut'ta bir sandık dolusu mektubuyla, yazısı çalındı. (Okul müdürü Wilson zorbalığın doruklarına tırmanmıştı)
Versailles Barışı'nın büyük sirkini görecek kadar uzun, Ohio Çetesi'nin soyluca gündelik hayata dönüşünü görecek kadar uzun yaşayamadı.
Ateşkesten altı hafta sonra, Amerika'nın gelecekteki radikalizminin temelleri üzerine bir yazı tasarlarken öldü.

Eğer insanların hayaleti varsa
Mutlaka vardır Bourne'nin bir hayaleti,
küçücük çarpık çurpuk korkusuz kara bir pelerine bürünmüş hayaleti
hâlâ New York merkezinde görülen pis eski tuğla kahverengi taş yapıların sıralandığı sokaklarda zıp zıp zıplıyordur,
tiz sessiz bir kahkahayla bağırıyordur:
Savaş devletin sağlığıdır.

Haber-film 23

Sevmiyorsan eğer Sammy Amcanı
Sevmiyorsan eğer mavi, beyaz, kırmızıyı

vatansever Essex County halkının gülümseyişleri, yarın öğleden sonra New Jersey'deki Newark'ta Branch Brook Parkı'nda toplanacak, kayda geçirilecektir. Büyük bir kalabalık, savaş zamanın ulusal marşlarına, ezgilerine ayak uydurarak mutluluk içinde yaklaşırken bando çalacaktır. Ülke evlatlarının anneleri orada olacaktır; çoğunun kucaklarında, babaları cepheye gittikten sonra doğmuş olan bebekleri bulunan kadınlar Essex County'deki bu canlı gösteride yerlerini alacaklardır; üzerlerinde birer Özgürlük bildirisi taşıyan kahramanlarımızın yakınları, dostları kameraların önünden geçecek, Deniz Ötesine Gülümseyişler, numara 7'ye gülümseyerek hepsi birer bildiri gönderecektir. Bu kişilerin gülümsemeye başlama saatleri 2.30'dur.

ÇAPULCULAR KENTLERİ YAĞMALIYOR

GAZETECİ SEDDİ GEÇİRİYOR

her gece, hava kararırken, tüm kent halkının gün ışıyana kadar uyumak için kenti boşaltmaları çok acıklı bir

görüntüydü. Yaşlı kadınlar, cılız çocuklar, arabalara bindirilmiş ya da el arabalarıyla götürülen sakatlar, yürüyemeyecek kadar yaşlı ya da güçsüz olanları iskemlelerin üzerine oturtup taşıyan adamlar

JERSEY TABURLARI KADIN TOPÇULAR ALIYOR

sorun, denizaltı işçilerinin sekiz saatlik iş günü istemeleriyle başladı

Sevmiyorsan eğer yıldızları Bayraktaki
Dön öyleyse kendi ülkene denizlerin ötesindeki
Dön geldiğin ülkeye geri
Her neyse oranın ismi

DEVLET BASIMEVİ YÖNETİCİSİ TASLAKLARDA YOLSUZLUK YAPMAKLA SUÇLANDI

Sevmiyorsan eğer mavi beyaz kırmızıyı
Öyküdeki uyuz köpek gibi de davranma
Sana ekmek veren eli ısırma

Eveline Hutchins

Küçük Eveline, Arget, Lade, Gogo, North Shore Drive'daki sarı tuğla evin en üst katında otururlardı. Arget'le, Lade, küçük Eveline'in kız kardeşleriydi. Gogo küçük erkek kardeşiydi, küçük Eveline'den bile daha küçüktü; çok güzel masmavi gözleri vardı ama Miss Mathilda'nın mavi gözleri korkunçtu. Bir alt katta Doktor Hutchins'in çalışma odası, yani Babanızın rahatsız edilmemesi gereken yer ve Sevgiliannenizin sabah boyu leylak rengi iş giysisiyle resim yaptığı odası bulunuyordu. Giriş katında, kilise üyelerinin

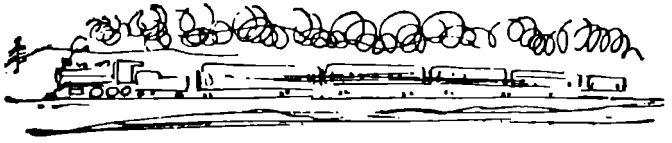

gelip gittiği, küçük çocukların görülebileceği ama seslerinin duyulamayacağı oturma odasıyla, yemek odası vardı; yemek saatlerinde güzel yiyeceklerin kokusunu duyabilir, çatal bıçak seslerini, konukların çıngır çıngır öten seslerini işitebilirdin. Babanızın ürküntü veren gök gürültüsü gibi sesini de; Babanızın sesi gürlemeye başladı mı bütün konukların sesleri kesiliverirdi. Babanız Doktor Hutchins'ti ama Babamız göktey'di. Küçük kızların dualarını görmek için akşamları Babanız yatağın yanında durduğunda Eveline korkudan gözlerini sımsıkı yumardı. Yatağa sıçrayıp çarşaflar burnunun ucuna gelene kadar yatağın içlerine dalmadan kendini güvenlik içinde hissetmezdi.

Goerge çok tatlı çocuktu, Adelaide'le Margaret onunla alay ederler, tıpkı Mr. Blessington nasıl Baba'nın yardımcısı ise onun da kendilerinin yardımcısı olduğunu söylerlerdi. Tüm hastalıklara önce George yakalanır sonra hepsine bulaştırırdı. Hep birlikte önce kızamık sonra da kabakulak geçirmeleri çok hoştu. Uzun süre yatakta kaldılar, vazolar dolusu sümbülleri oldu, hintdomuzları oldu. Sevgilianneniz yukarı çıkıp *Orman Kitabı*'nı okudu, gülünç resimler yaptı,

Babanız yukarı çıkıp kâğıttan, açılıp kapanan gülünç kuş gagaları yaptı, hemen orada kafasından uydurduğu öyküler anlattı, Sevgilianneniz onun siz çocuklar için kilisede dualar ettiğini söyledi, çocuklar mutlu oldular, kendilerini kocaman adamlar gibi hissettiler.

Hepsi iyileşip ayağa kalkınca, çocuk odasında oynamaya başlayınca George yine bir hastalığa yakalandı, göğsünü üşüttüğü için de zatürreye tutuldu bu kez, Babanız çok ağırbaşlıydı, Tann küçük kardeşinizi yanına çağırırsa üzülmemenizi söyledi. Ama Tann küçük George'u onlara geri verdi yalnızca bu kez artık çok duyarlı olmuştu, gözlük de takması gerekiyordu, Miss Mathilda da kızamığa yakalandığı için Sevgilianneniz George'u yıkarken Eveline'in yardım etmesine izin verince Eveline baktı ki kendisinin dümdüz olan yerinde George'un tuhaf bir şeyi var. Sevgiliannenize bunun da kabakulak olup olmadığını sordu ama Sevgilianneniz azarladı, oraya baktığı için terbiyesiz bir küçük kız olduğunu söyledi. "Sus, çocuğum, soru sorma." Eveline tepeden tırnağa kıpkırmızı kesildi, ağladı, küçük, terbiyesiz kız olduğu için Adelaide'le Margaret günlerce konuşmadı onunla.

Yazları hep birlikte, yataklı vagonda Maine'e giderlerdi. George'la Eveline üst yatakta, Adelaide'le Margaret alt yatakta uyurlardı; Miss Mathilda'yı tren tutar, gece boyu karşı koltukta gözlerini kırpmadan otururdu. Tren, gümbür gümbür, çuf çuf, gider, iki yanından evler, ağaçlar akar, öndekiler çok hızla, arkadakiler ağır ağır geçer, geceleri motor çığlıklar atar, güçlü kuvvetli, uzun boylu, incelikli biletçinin, o korkunç, tren tutmuş Miss Mathilda'ya neden böyle iyi

davrandığını çocuklar anlayamazdı. Maine orman kokar, Anneyle Baba onları karşılar, hepsi de haki tulumlar giyer, Babayla kamp yapmaya giderlerdi. Herkesten önce yüzmeyi öğrenen Eveline oldu.

Chicago'ya dönerlerken sonbahar gelmiş olurdu. Anne o güzelim sonbahar yeşilliğini severdi ama Miss Mathilda kış geldiği için, sabahları tren penceresinden görünen gölgelerin ötesindeki çimlerin üzerine serpilmiş kırağı yüzünden çok mutsuz olurdu. Sam'i evde mineli resimleri, koca kuşu ovarken bulurlardı, Miss Mathilda perdeleri asar, çocuk odası pis pis naftalin kokardı. Bir sonbaharda Baba, her gece yataklarına girdikten sonra *Kralın Düşündükleri* kitabından bir bölüm okumaya başladı. Kış boyu Adelaide'le Margaret sırayla yer değiştirerek Kral, Kraliçe oldular. Eveline de Tatlı Elaine olmak istedi ama Adelaide böyle bir şeyin imkânsızlığını açıkladı çünkü saçları fare kuyruğu gibiydi, suratı da böreğe benziyordu, bu yüzden de ancak Hizmetçi Eveline olabilirdi.

Hizmetçi Eveline, Miss Mathilda'nın her sokağa çıkışında odasına girer, aynada uzun süre kendini seyrederdi. Saçları hiç de fare kuyruğu gibi değildi, iki yandan toplayıp bağlamak yerine kıvırtmasına izin verseler çok güzel olabilirdi, gözleri de George'unkiler gibi mavi değilse bile içlerinde yeşil benekler vardı. Alnı çok soyluydu. Bir gün böyle aynaya gözlerini dikmişken Miss Mathilda'ya yakalandı.

"Bak bak da boyuna aynada kendine, bir gün şeytana baktığını gör," dedi Miss Mathilda o katı, çirkin Alman tavrıyla.

Eveline on iki yaşındayken Drexel Bulvarı'nda daha büyük bir eve taşındılar. Adelaide'le Margaret, Doğu'ya, New Hope'daki yatılı okula gitti, annesi de sağlığı bozuk olduğu için kışı Santa Fe'deki arkadaşlarının yanında geçirecekti. Her sabah kahvaltıyı Babayla, George'la, gittikçe yaşlanan bu yüzden de ev işleriyle, Sir Gilbert Parker'ın kitaplarına çocuklardan daha çok zaman ayıran Miss Mathilda'yla yap-

mak çok eğlenceliydi. Eveline okulu sevmiyordu ama akşamları Babanın onunla birlikte Latince çalışmasını, cebir ödevlerinin sağlamasını yapmasını seviyordu. Kürsüden vaaz verirken babasının çok görkemli olduğunu düşünür, pazar öğleden sonraları İncil dersinde papazın kızı olduğu için gurur duyardı. Tanrı'nın babalığı, Samiriye kadınları, Arimateali Yusuf, güzel Balder, Kardeşlik, İsa'nın sevdiği havariler kafasını kurcalamaya başlamıştı. Yılbaşında yoksulların evlerine sepet dolusu yiyecek götürdü. Yoksulluk korkunçtu, yoksullar da öylesine ürkekti, Tanrı'nın niçin yoksulluğa, Chicago'nun sorunlarına, kötülüklerine, kötü koşullarına karşı bir şeyler yapmadığını babasına sorardı. Babası gülümser, böyle şeylere üzülmek için çok küçük olduğunu söylerdi. Şimdi ona Babacığım, diyordu: Arkadaştılar.

Doğum gününde Annesi, Dante Gabriel Rossetti'nin *Kutsal Genç Kız* şiirinin yer aldığı ve içi onun resimleriyle süslenmiş kitabı gönderdi. Kitapta Burne Jones'un resimleri de vardı. Şiiri o kadar çok sevmişti ki esriklik içinde defalar-

ca Dante Gabriel Rossetti adını yinelerdi kendi kendine. Resimler yapmaya, meleklerin korosu, yılbaşında küçük yoksul çocuklar üzerine kısa şiirler yazmaya başladı. Yağlıboyayla yaptığı ilk resim Tatlı Elaine oldu, bunu yılbaşı armağanı olarak annesine gönderdi. Herkes büyük bir yeteneğin belirtisi, diyordu bu resim için. Babanın arkadaşları yemeğe geldiklerinde onunla tanışınca, "Yetenekli çocuk bu, değil mi?" diyordu.

Kutsal Genç Kız
Rossetti

Okuldan eve döndüklerinde bu durum Adelaide'le Margaret'ı çok kızdırdı. Evin çok döküntü olduğunu, Chicago'da çağdaşlığa yaraşır hiçbir şey bulunmadığını, papaz kızı olmanın korkunçluğunu ama aslında, babanın beyaz boyunbağı takan sıradan bir papaz değil, geniş düşünceli bir Üniteryan papazı olduğunu, daha çok da ünlü bir yazar ya da bilim adamına benzediğini düşünüyorlardı. George, asık suratlı, pis tırnaklı, boyunbağını hiç düzgün ta-

kamayan, boyuna gözlüklerini kıran bir çocuk olmuştu. Eveline onun mavi gözlü, kızıl sarı bukleli küçücük bir çocukkenki resmini yapıyordu. Yaptığı resimlerin başında kimi zaman ağlardı; çünkü yolda gördüğü küçücük yoksul çocuklara ve kardeşine büyük sevgiyle bağlıydı. Herkes onun resim okuluna gitmesi gerektiğini söylüyordu.

Sally Emerson'la ilk tanışan Adelaide oldu. Bir paskalya günü bağış toplamak için kilisede *Aglavaine ve Selizette* adlı oyunu sergileyeceklerdi. Doktor Grant'ın okulunda Fransızca öğretmeni olan Miss Rodgers onlara yönetmenlik yapacaktı; bu oyunun aslını yurtdışında görmüş olan Mrs. Philip Payne Emerson'dan dekorlarla giysiler konusunda bilgi almalarını söyledi; dahası, onun oyunla ilgilenmesi başarı olasılığını çoğaltabilirdi. Sally Emerson'un ilgilendiği her şey sonunda başarılı olurdu. Doktor Hutchins bir gece Mrs. Emerson'a telefon edip bir sabah Adelaide'ın kendisini görmeye gidip amatör bir tiyatro çalışması için öğütlerini alıp alamayacağını sorduğunda, kızların hepsi de büyük coşku içindeydi. Gözleri pırıl pırıl parlayan Adelaide geri geldiğinde yemeğe daha yeni oturmuşlardı. Mrs. Emerson'un Matterlink'i yakından tanıdığı, bir gün çaya geleceği dışında çok şey anlatmadı, yalnızca, "Tanıdığım en çağdaş görünümlü kadın," diyip durdu.

Aglavaine ve Selizette, Hutchins'lerin kızlarıyla Miss Rodgers'ın umduğu kadar başarılı olamadı ama herkes Eveline'in hazırladığı giysilerle dekorların yetenek belirtisi olduğunu söyledi; gösteriden bir hafta sonra da Eveline, Mrs. Emerson'un o gün kendisini, yalnızca kendisini yemeğe beklediği haberini aldı. Adelaide'le Margaret öylesine kızmışlardı ki onunla konuşmuyorlardı. Buz gibi parlak tozlu bir günde oraya doğru yola çıktığında eli ayağı titriyordu. Son anda Adelaide şapkasını, Margaret kürk yakalığını ödünç vermişti, dediklerine göre aileyi küçük düşürmesin diye. Emerson'ların evine vardığında iliklerine dek donmuştu.

İçinde türlü türlü fırçalar, taraklar, pudra dolu gümüş kavanozlar, dudak boyaları, mor yeşil pembe şişeler dolusu kolonyalar bulunan küçük soyunma odasında üstünü çıkarması için yalnız bırakıldı. Kocaman aynada kendini gördüğünde az kalsın bağırıyordu, öylesine gençti, börek suratlıydı, giysisi kötüydü ki. Birazcık güzel görünen tek şey tilki kürküydü, bu yüzden de, yerde yumuşacık, uzun tüylü gri bir halı serili, Fransız tipi camlarından içerideki parlak renklerin, siyah kuyruklu piyanonun üzerine güneş ışığı süzülen üst kattaki büyük oturma odasına girerken onu çıkarmadı. Her masanın üzerinde büyük vazolar dolusu frezyalar, sarı pembe kapaklı, Fransızca, Almanca röprodüksiyon kitapları vardı. Chicago'nun kurumdan kapkara olmuş evleri bile buradan esen rüzgârda biçimli görünüyordu, sarı dantel perdelerin iri desenleri arasından süzülen kış güneşi de çok coşku verici, yabancı bir şey gibiydi. Frezyaların her yanı dolduran kokularına pahalı tütün kokusu karışmıştı.

Sally Emerson elinde sigarayla gelip, "Özür dilerim, şekerim," dedi, son yarım saattir baş belası kadının biri iğneye geçirilmiş kelebek gibi telefonun başında kazığa çakmıştı onu. Yaşlıca zenci uşağın hazırlanmış olarak içeri getirdiği büyük masada yediler yemeklerini, Eveline'e olgun bir kadınmış gibi davranıldı, bir bardak şarap verildi. Yalnızca bir yudum içmeyi göze alabilmesine karşın tadını çok beğendi, yemek için getirilen her şey kıtır kıtırdı, kremalıydı, üzerlerinde peynir vardı, böylesine utangaçlığa kaptırmasaydı kendini daha çok yiyebilirdi. Sally Emerson, Eveline'in yaptığı giysilerin nasıl akıllıca hazırlanmış olduğundan, resim yapmayı sürdürmesi gerektiğinden, Chicago'da da her yerde olduğu kadar çok sayıda sanatsal yetenek taşıyan kişi bulunduğundan ama eksik şeyin bir ortam, bir hava olduğundan, toplumsal önderlerin uyuşuk, kötü niyetli kişiler olduklarından, sanata önem veren birkaç kişinin bir araya gelip gerek duydukları o zengin, güzel ortamı yaratmaları gerektiğin-

den, Paris'ten, Mary Garden'dan, Debussy'den söz etti. Eveline, isimlerden, resimlerden, operalardan alınmış kısa parçalardan başı dönerek, kızarmış peynirle, sigara kokusuna karışmış frezya kokularından burnu gıdıklanarak eve döndü. Evde her şey gözüne karışık, çıplak, çirkin göründü; hüngür hüngür ağlamaya başladı, kız kardeşlerinin sorularını yanıtlayamıyordu, bu da onları her şeyden çok kızdırdı.

O haziran ayında okul bittikten sonra hep birlikte Santa Fe'ye annesini görmeye gittiler. Annesi orada korkunç mutsuzdu, güneş çok sıcaktı, aşınmış tepeler kupkuruydu, tozluydu, annenin çok yıpranmış görünümü vardı, kendini teosofiye vermiş, çocukları çok tedirgin eden biçimde sürekli

Tanrı'dan, Kızılderililer'den, Meksikalılar'dan, onların ruhlarının güzelliğinden konuşur olmuştu. Eveline o yaz çok çok kitap okudu, sokağa çıkmaktan nefret ediyordu. Scott'un, Thackeray'in, W. J. Locke'un, Dumas'nın kitaplarını okudu, evde *Trilby*'nin eski bir baskısını bulunca baştan sona su gibi üç kez okudu. Böylece de dünyaya şövalyelerin, şık hanımların gözleriyle değil, Du Maurier resimlerinin gözleriyle bakmaya başladı.

Kitap okumadığı zamanlarda sırtüstü uzanıyor, Sally Emerson'la kendisi üzerine uzun öyküler hayal ediyordu. Çoğunlukla kendini hiç iyi hissetmiyor, insanların bedenleri üzerine midesini bulandıran, korkunç bir düşünce ağına düşüyordu. Her ay yaşadığı sorun için Adelaide'le Margaret neler yapması gerektiğini söylemişlerdi ama onlara bunun kendisini nasıl korkunç hissetmesine neden olduğunu anlatmamıştı. İncil'i okudu, ansiklopedilerden, *rahim* gibi sözcüklerin karşılıklarını araştırdı. Sonra bir gece artık bu duru-

Zehir

ma dayanamayacağına karar verdi, üzerinde ZEHİR yazılı bir şişe bulana dek banyodaki ilaç dolabını karıştırdı, şişenin içinde bir tür afyon bileşimi vardı. Ama ölmeden önce şiir yazmak istiyordu, ölüm duygusu içini çok hoş, ezgi dolu bir esinle doldurmuştu ama uyakları doğru dürüst bulamıyor-

du, sonunda başını kâğıdın üzerine koyarak uyuyakaldı. Uyandığında şafak söküyordu, pencerenin yanındaki masada, incecik geceliğiyle gece boyu iki büklüm kalmaktan kaskatı kesilmiş, üşümüştü. Titreyerek yatağına süzüldü. Her neyse, şişeyi saklayacağına, her şey pis, korkunç göründüğünde kendini öldüreceğine söz verdi. Şimdi artık kendini daha iyi hissediyordu.

O sonbaharda Margaret'le Adelaide Vassar'a gittiler. Eveline de Doğu'ya gitmek istiyordu ama üniversiteye giriş için sınavlarının çoğunu vermesine karşın herkes onun daha küçük olduğunu söylüyordu. Chicago'da kaldı, resim derslerine gitti, konuşmalara gitti, kilisede ayak işlerini yaptı. Mutsuz bir kıştı. Sally Emerson onu unutmuş gibiydi. Kilisedeki gençler çok katı ve geleneklere bağlıydı. Eveline, Drexel Bulvarı'ndaki evde geçirdiği gecelerden, babasının gür, vaiz sesiyle anlattığı ne olduğu belirsiz Emerson öykülerinden nefret etmeye başladı. En çok sevdiği şey Hull House'da yaptığı çalışmalardı. Akşamları Eric Egstorm orada resim dersleri veriyor, Eveline kimi zaman onu arka geçitte duvara yaslanmış sigara içerken görüyordu. Üzerinde parlak, taze boya lekeleri olan gri önlüğüyle tıpkı Norse'ye benziyordu. Bazen de Eveline onunla sigara içer, Manet, Claude Monet, onun yaptığı sayısız saman yığınları üzerine bir kaç söz eder, boyuna da tedirgin olurdu çünkü bu konuşmayı pek ilginç, akıllıca bulmaz, birinin gelip de onu sigara içerken göreceğinden korkardı.

Miss Mathilda hayaller kurmanın, dalgınlığın bir genç kız için çok kötü olduğunu söyleyerek dikiş dikmeyi öğrenmesini istiyordu.

O kış Eveline'in düşündüğü tek şey Sanat Enstitüsü'ne gidip Whistler'inkiler gibi renklerle ama Millet'ninkiler gibi zengin, dopdolu resimlerini yapmaktı Lake Front'un. Eric onu sevmiyordu, yoksa böylesine uzak durmaz, arkadaşça davranmazdı. Eveline büyük aşkını yaşamıştı; şimdi artık

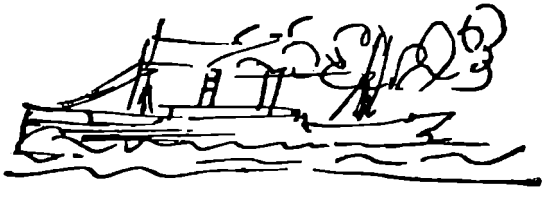
hayatı son bulmuştu, kendini sanata adayacaktı. Saçlarını ensesinde topuz yapmaya başladı, ablaları yakışmadığını söyleyince, o da zaten yakışmamasını istediğini anlattı. Eleanor Stoddard'la o güzel arkadaşlığının başladığı yer de Sanat Enstitüsü oldu. Eveline, Manet'nin resimlerindekilere benzediğini düşündüğü yeni gri şapkasını takmıştı o gün, sonra da o ilginç kızla konuşmaya başlanıştı. Eve gittiğinde büyük bir coşku içindeydi, yatılı okulda okuyan George'a mektup yazarak onun resimden *gerçekten* anlayan tanıdığı ilk kız olduğunu, onunla *gerçekten* bir şeyler konuşulabildiğini anlattı. Sonra o *gerçekten* bir şeyler yapıyordu, öylesine bağımsızdı, her şeyi nasıl da gülünç bir biçimde anlatıyordu. Eğer aşk yaşamak ondan esirgenmişse o da hayatını *güzel bir arkadaşlık* üzerine kurardı.

Eveline Chicago'da yaşamayı çok sevmeye başlamıştı. Doktor Hutchins'in yıllardır tasarladığı, bir yıllığına yurtdışına gitmeleri zamanı gelince gerçekten çok üzüldü. Ama New York, *Baltic*'e binmek, bavullarının üzerine etiketler yapıştırmak, kamaraların garip kokusu ona her şeyi unutturdu. Çok çetin bir yolculuk oldu, vapur sallandı durdu ama yemekte kaptanın masasında oturuyorlardı, kaptan

çok neşeli bir İngilizdi, onları eğlendiriyordu, bu yüzden hiçbir yemeği kaçırmadılar. Tam yirmi üç parça bavulla Liverpool'a geldiler ama Londra'ya giderken içine ilaç torbasını koydukları bohçayı kaybettiler, bu yüzden de Londra'daki ilk sabahlarını Saint Pancras'taki kayıp eşyalar bürosunda geçirmek zorunda kaldılar. Londra çok sisliydi. Eveline'le George, Elgin Mermerleri'ni, Londra Kulesi'ni görmeye gitti, yemeklerini A B C lokantalarında yediler, metroda çok eğlendiler. Doktor Hutchins Paris'te yalnızca on gün kalmalarına izin verdi, bu zamanın çoğunu da katedralleri gezerek geçirdiler. Pırıl pırıl camlarıyla, soğuk taştan yükselen tütsü kokularıyla, uzun, gri, inci yüzlü heykelleriyle Notre Dame, Reims, Beauvais, Chartres, neredeyse Eveline'i Katolik yapacaktı. Floransa'ya kadar kendilerine ayrılmış, birinci sınıf kompartımanları vardı, bir sepet içinde soğuk tavuk etiyle madensuyu almışlardı yanlarına, ispirto ocağında çay pişirdiler.

O kış çok yağmur yağdı, oturdukları köşk çok soğuktu, kızlar boyuna dolaştılar, Floransa'da yaşlı İngiliz hanımlardan başka insan yok gibiydi; Eveline yine kabuğuna çekildi, Gordon Craig okudu. Hiç erkek arkadaşı olmadı, adları Dante'nin kitaplarından alınmış, varlıklı kalıtçılar olduklarını yanılsamasıyla Adelaide'in, Margaret'in çevresinde dört dönen İtalyan gençlerinden nefret ediyordu. Yunanistan'a yolculuk yapacak olan diğerlerinden önce Anneyle birlikte yurduna dönmekten çok mutlu oldu. Anvers'ten *Kroonland* adlı gemiyle yola çıktılar. Gemi limandan ayrılırken ayaklarının altında güvertenin sarsıldığını, kulaklarında uzun

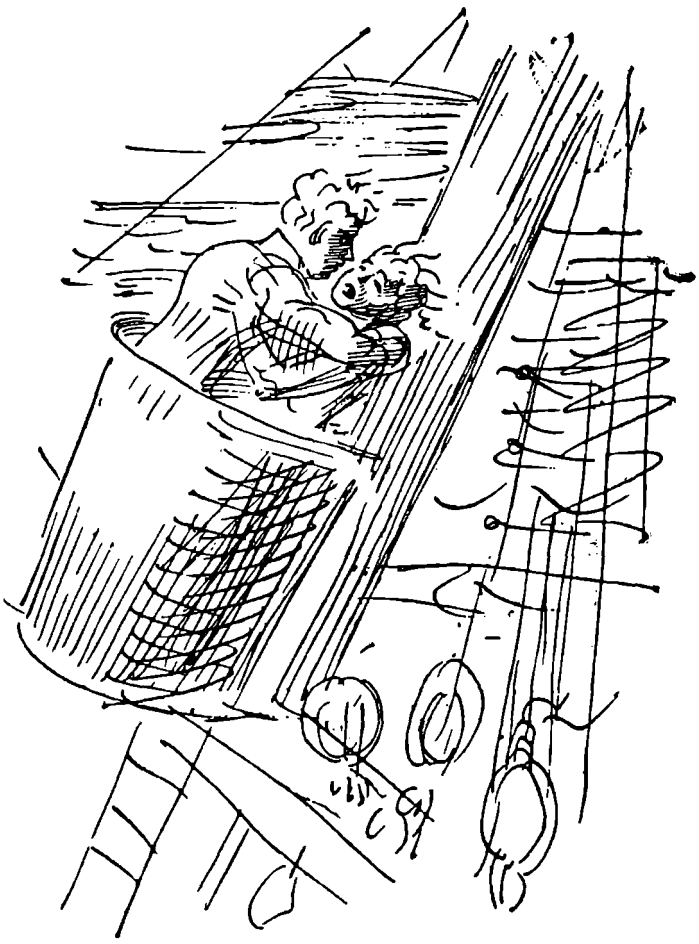

uzun çalan düdüğünü duyunca Eveline en mutlu gününü yaşadığını düşündü.

İlk gece annesi yemek salonuna inmedi, yalnız başına masasına doğru yürürken Eveline çok tedirgindi, oturdu, çorbasını içmeye başladı, neden sonra karşısında oturanın Amerikalı hem de çok yakışıklı bir Amerikalı olduğunu fark etti. Mavi gözleri, dalgalı, dağınık, sarı saçları vardı. Chicagolu olduğunu öğrenmek Eveline'in çok hoşuna gitti. Adı Dirk McArthur'du. Bir yıldır Münih'te okuyordu ama dediğine göre onlar okuldan atmadan, kendisi ayrılmıştı. Hemen arkadaş oldular; ondan sonra da tüm gemi onlarındı. Nisan ayından beklenmeyecek kadar güzeldi deniz. Güvertede tenis oynadılar, geminin baş tarafından, her ileri atılışta kıvrılıp kabaran pırıl pırıl Atlantik dalgalarını izlediler.

Ayın parladığı bir gece, *Kroonland* denizin kararsız kabarışlarını yararken, aynı yönde savrulan su damlacıkları arasından ayın da hızla batıya doğru kaydığı bir sırada, birlikte gözcü yerine tırmandılar. Bir serüvendi bu; Eveline korktuğunu belli etmek istemiyordu. Gözcü, yerinde yoktu, yalnızdılar, denizcilerin içtikleri tütünün kokusunu taşıyan yelken bezinden kuytu yuvanın içinde biraz başları dönüyordu. Dirk kolunu omuzuna atınca Eveline'in başı fırıl fırıl dönmeye başladı. Ona izin vermemeliydi. Soluk soluğa, "Vay canına Eveline, çok iyi bir sporcusun," dedi Dirk. "Aynı zamanda iyi de spor yapan güzel bir kız hiç görmemiştim daha önce." Eveline içinden bir sesin karşı çıkmasına aldırmadan başını ona çevirdi. Yanakları birbirine değdi, Dirk'in ağzı yüzünde gezindi, coşkuyla ağzından öptü. Eveline silkinerek onu itti.

Dirk gülerek, "Beni gemiden aşağı yuvarlamaya niyetli değilsin sanırım," dedi. "Bak Eveline, kızmadığını göstermek için bana küçücük bir öpücük vermez misin? Şu koskoca Atlantik'te bu gece ikimizden başka hiçbir şey yok."

Eveline ürkekçe çenesinden öptü. "Şey, Eveline, çok hoşlanıyorum senden. Tanıdığım en tatlı kızsın." Eveline gülümsedi, sonra ansızın Dirk ona sımsıkı sarılmıştı, bacaklarını bastıran bacakları güçlüydü, sertti, ellerini sırtında gezdiriyordu, ağzı onun dudaklarını açmaya çalışıyordu. "Hayır, hayır, lütfen yapma," diyen kendi pürüzlü, kısık sesini duyabiliyordu.

"Pekala, özür dilerim... Artık mağara adamı gibi davranmayacağım, söz veriyorum. Ama gemideki en çekici kız olduğunu da unutma emi... hatta dünyadaki... bir erkeğin nasıl duygulara kapıldığını biliyorsun."

Önce Dirk başladı aşağı inmeye. Gözcü yerinin tabanındaki delikten kendini bırakırken yine başı dönmeye başladı. Düşüyordu. Dirk'in kolları ona sımsıkı sarıldı.

"Bir şey yok sevgilim, ayağın kaydı," dedi, boğuk sesle kulağına. "Ben tuttum seni."

Başı dönüyordu, kollarını, bacaklarını kullanamıyordu, kendi ince, yalvaran sesini duyuyordu, "Düşürme beni Dirk, düşürme beni."

Sonunda ip merdiveni bitirip güverteye bastıklarında Dirk direğe yaslandı, uzun bir soluk verdi, "Vaaay, beni amma da korkuttun küçük hanım."

"Özür dilerim," dedi Eveline. "Birdenbire küçük bir kız gibi davranmam çok aptallıktı... Bir anlığına bayılmış olmalıyım."

"Seni oralara çıkarmamalıydım."

"İyi ki çıkardın," dedi Eveline; sonra kıpkırmızı kesildi, güverteyi geçip birinci sınıf kamaraların girişine yöneldi, kendi kamarasına girdi, çorabının nasıl yırtıldığını annesine açıklamak için bir öykü uydurması gerekiyordu.

O gece hiç uyuyamadı, makinelerin uzaktan gelen uyumlu seslerini, geminin çatırtısını, geminin parçaladığı dalgaların açık lombozdan içeri giren serpintilerini dinleyerek gece boyunca yatağında uyanık uzandı. Dirk'in kendisininkine

sürtünen yumuşak yanağını, omuzlarının çevresinde birden sertleşen kol kaslarını hâlâ hissedebiliyordu. Şimdi artık Dirk'e çılgınca âşık olduğunu biliyor, evlenme teklif etmesini istiyordu. Oysa ertesi sabah, uzun boylu, beyaz saçlı, genç, kırmızı yüzlü, canlı tavırları olan Salt Lake Cityli Yargıç Gansh uzandığı şezlongun ucuna oturup ona Batı'da geçirdiği gençliğini, mutsuz evliliğini, politikayı, Teddy Roosevelt'i, İlerici Parti'yi bir saat süreyle anlattığında gerçekten çok hoşlandı. Dirk'le birlikte olmayı seçerdi ama kendisi Yargıç Ganch'ın öykülerini dinlerken Dirk'in öksüz bir çocuk gibi önlerinden geçmesini görmek, ona büyük bir coşku verdi, kendini çok güzel buldu. Bu yolculuk hiç bitmesin istiyordu.

Chicago'ya döndüklerinde Dirk McArthur'u sık sık gördü. Dirk onu eve getirdiğinde hep öpüyor, dans ederken sımsıkı sarılıyor, kimi zaman elini tutuyor, ne kadar güzel bir kız olduğunu söylüyor ama hiçbir zaman evlenmekten söz etmiyordu. Bir kez de Dirk'le gittiği bir toplantıda Sally Emerson'a rastlayınca artık resim yapmadığını açıkça söylemesi gerekti; Sally Emerson hayal kırıklığına uğramış görünüyordu, onu avutmak, utancını gizlemek için Gordon Craig'i, Paris'te gittiği Matisse sergisini çabuk çabuk anlatmaya başladı. Sally Emerson gitmek üzereydi. Bir delikanlı Eveline'le dans etmek için bekliyordu. Sally Emerson elini tutup, "Eveline senden çok şeyler umduğumuzu unutmamalısın," dedi. Dans ederken Sally Emerson'un simgelediği her şey, onun için ne görkemli şeyler düşündüğü doluştu kafasına; oysa Dirk'in arabasında eve dönerlerken farların parıltısı içinde bir ışık çakımıyla uçuverdi kafasından bu düşünceler; araba kalkarken hızla ileri atılmasıyla, motorun mırıltısıyla, kendine sarılmış erkeğin kollarıyla, dönemeçleri alırken onu Dirk'e doğru iten büyük basınçla yok oldu.

Sıcak bir geceydi, birbirinin aynısı, sonu gelmeyen dış mahallelerden geçerek kırlara ulaştılar. Eveline eve dönmele-

ri gerektiğini biliyordu, şimdi artık herkes Avrupa'dan dönmüştü, eve ne denli geç kaldığını anlayacaklardı ama hiçbir şey söylemedi. Dirk arabayı durdurduktan sonra Eveline onun çok sarhoş olduğunu gördü. Dirk bir şişe çıkartıp içsin diye verdi. Eveline başını salladı. Beyaz bir ahırın önünde durmuşlardı. Farlardan yansıyan ışıkta Dirk'in gömleğinin önü, dağınık saçları, tebeşir beyazı yüzü görünüyordu. "Beni sevmiyorsun, Dirk," dedi. "Seviyorum elbette, herkesten çok seni seviyorum... kendim dışında... bu da benim sorunum işte... en çok kendimi severim." Eveline parmaklarını onun saçlarında gezdirdi, "Çok salaksın, biliyor musun?" "Hık," dedi Dirk. Yağmur yağmaya başlamıştı, arabayı döndürüp Chicago'ya yöneldi.

Eveline arabayı nerede çarptıklarını tam olarak hiçbir zaman bilemedi, hatırladığı tek şey koltuğun altından sürünerek çıktığı, giysisinin parçalandığı, yaralanmamış olduğu, iki yanlarında durmuş olan arabaların farları önünden sicim gibi yağmur yağdığıydı. Dirk, ilk durmuş olan arabanın çamurluğunda oturuyordu. Titreyen bir sesle, "İyi misin,

Eveline?" dedi. "Yalnızca giysim yırtılmış." Dirk'in alnındaki yara kanıyor, üşüyormuş gibi kolunu sıkıca göğsüne bastırıyordu. Sonrası tam bir karabasandı; Babaya telefon etmek, Dirk'i hastaneye götürmek, gazetecileri atlatmak, olayın sabah gazetelerine yansımasını engellemek için Mr. McArthur'u işe koşmak. Yırtılmış gece giysisinin üzerine hemşirelerden birinin ödünç verdiği yağmurluğu giyerek eve döndüğünde sıcak bir ilkbahar sabahının sekiziydi.

Bütün aile kahvaltı sofrasındaydı. Hiç kimse bir şey söylemedi. Sonra Baba ayağa kalktı, elinde peçetesiyle öne çıktı, "Kızım, davranışların, hepimize verdiğin üzüntü, bizi küçük düşürmen konusunda şu an bir şey söyleyeceğim... Yalnızca böyle utanmazlık yaptığın için iyice yaralanmayı hak etmiş olduğunu söyleyebilirim. Şimdi eğer yüzün varsa yukarı çıkıp dinlen." Eveline yukarı çıktı, kapısını iyice kilitledi, hıçkırarak kendini yatağına attı.

Annesiyle ablaları onu apar topar Santa Fe'ye götürdüler. Sıcaktı, her yer toz içindeydi, buradan nefret ediyordu. Dirk'i düşünmeden edemiyordu. Herkese özgür aşka inandığını söylemeye başlamıştı, saatlerce odasında, yatağında yatıyor, Swinburne'ün, Laurance Hope'un kitaplarını okuyor, Dirk'in yanında olduğunu hayal ediyordu. Kendisini öylesine kaptırıyordu ki bu hayallere kimi zaman beline dolanmış ellerinin ısrarlı parmaklarını, o gece *Kroonland*'ın gözcü yerinde olduğu gibi kendini öpen dudaklarını hissedebiliyordu. Kızıla yakalanıp sekiz hafta süreyle hastanenin karantina bölümünde yatmak zorunda kalması neredeyse onun için kurtuluş oldu. Herkes çiçek gönderdi, desen çizimi, iç dekorasyon üzerine bir sürü kitap okudu, suluboya resimler yaptı.

Ekim ayında Adelaide'ın düğünü için Chicago'ya gittiğinde solgun, olgunlaşmış görünüyordu. Eleanor öperken çığlık atmaktan kendini alamadı, "Şekerim inanılmaz ölçüde güzelleşmişsin." Kafasında tek şey vardı; Dirk'i görüp bu işi bir sonuca bağlamak. Buluşma ayarlayabilmeleri için bir-

kaç gün uğraşmaları gerekiyordu, çünkü Baba ona telefon etmiş, evlerine gelmesini yasaklamış, telefonda kavga etmişlerdi. Drake Oteli'nin girişinde buluştular, ilk bakışta onun gelişigüzel bir hayat sürdürdüğünü anladı. Şimdi de biraz sarhoştu. Eveline'in içini ezen boynu bükük, utangaç bir görünümü vardı.

"Nasılsın bakalım, eski dostum?" dedi Eveline gülerek.

"Berbat, vay canına, sen çok güzelsin, Eveline... Şey, *The Follies Of 1914* bizim kente gelmiş, biliyorsun, şu büyük New York gösterisi... bilet aldım, gitmek ister miydin?"

"Elbette, çok iyi olur."

Yemek listesindeki en pahalı yiyecekleri, şampanyayı istedi. Yutmasını engelleyen bir şeyler vardı Eveline'in boğazında. Dirk iyice sarhoş olmadan onunla konuşmalıydı.

"Dirk... bu pek hanımlara yaraşan şey değil ama bu biçimiyle ilişkimiz çok yorucu... Geçen ilkbaharda bana nasıl

davrandığına bakarak beni sevdiğini sanmıştım... peki, ne kadar seviyorsun, bilmek istiyorum."

Dirk bardağını bıraktı, kıpkırmızı kesildi. Sonra derin bir soluk alarak, "Eveline, biliyorsun ben evlenecek adam değilim... kızları sever, bırakırım, işte böyle. Kendimi değiştiremem."

Sesi denetleyemediği biçimde tizleşen Eveline, "Benimle evlenmeni istediğimi söylemiyorum," dedi, sonra güldü. "Beni saygıdeğer bir hanım yapmanı istediğimi söylemiyorum. Her neyse, bunun için bir neden de yok." Şimdi daha doğallıkla gülebiliyordu. "Unutalım bunları... Artık sana takılmayacağım."

"Çok anlayışlı kızsın, hep biliyordum anlayışlı olduğunu."

Tiyatroda yerlerine doğru yürürlerken çok sarhoştu, sendelemesin diye Eveline onu dirseğinden tutmak zorunda kaldı. Müzik, bayağı renkler, şarkıcı kızların titreyen bedenleri, içinde el değmemiş bir yerlere dokunuyor, her şey çürük dişe işleyen tatlı gibi canını acıtıyordu.

Dirk konuşup duruyordu. "Şu kızı görüyor musun... Arka sırada soldan ikinci, işte Queenie Frothingham o... Anlıyorsun değil mi Eveline? Ama sana bir şey söyleyeyim, bir kıza ilk yanlış adımı hiç attırmadım ben... Hiç değilse bu yüzden kendime kızmam gerekmiyor."

Yer gösteren kadın gelip böylesine yüksek sesle konuşmamasını, ötekilerin eğlenmelerini engellediğini söyledi. Dirk kadına bir dolar verdi, fare gibi, küçücük sağır bir fare gibi sessiz olacağını söyleyerek uyuklamaya başladı.

Birinci perdenin sonunda Eveline eve gitmesi gerektiğini, doktorun çok çok uyumasını öğütlediğini anlattı. Dirk onu arabayla evine bırakmak için üsteledi, sonra da gösteriye, Queenie'ye döndü. Eveline bütün gece uyumadan penceresine baktı durdu. Ertesi sabah kahvaltıya ilk inen oydu. Baba aşağı inince çalışmak istediğini, iç dekorasyon işine başlamak için bin dolar ödünç vermesini söyledi.

Chicago'da Eleanor Stoddard'la başladığı dekorasyon işi Eveline'in umduğu kadar çok para getirmedi. Eleanor her şeyi yönetmek istiyordu; ama bir sürü ilginç kişiyle tanıştılar,

toplantılara, galalara, sergi açılışlarına gittiler, Sally Emerson Chicago'daki bir sürü şeyin öncülüğünü yapmalarını sağladı. Eleanor, onun çevrelerine topladığı delikanlıların çok yoksul olduklarından, işlerine yarardan çok zarar verdiklerinden yakındı sürekli. Eveline, onların hepsinin günün birinde çok ünlü olacaklarına inanıyordu, böylece de sık sık başlarına iş açan, ödünç para verilmesi gereken Freddy Seargeant, New York'ta *Tess of the d'Urbervilles*'in sahneye konması işini alınca Eveline kendini öylesine büyük bir zafer kazanmış hissetti ki neredeyse ona âşık olacaktı. Freddy ona âşıktı zaten. Eveline ne yapacağına karar veremiyordu. Çok hoş bir erkekti, onu beğeniyordu ama onunla evliliği düşünemiyordu, hem bu onun ilk gerçek aşkı olacaktı, Freddy'yse onun ayaklarını yerden kesecek kadar ilginç görünmüyordu.

Onunla birlikte yapmaktan hoşlandığı şey, ilginç insanlarla dolu Brevoort kahvesinde gecenin geç saatlerine kadar oturup Ren şarabı, madensuyu içerek konuşmaktı. Eveline karşısında oturur, kıvrım kıvrım sigara dumanları arasından bakarak onunla aşk yaşayıp yaşayamayacağını düşünürdü. Uzun boylu, ince, sık kara saçlarının arasına yer yer aklar karışmış, uzun solgun yüzlü, otuz yaşlarında bir adamdı. Oldukça seçkin, yazarlarınkine benzeyen tavırları vardı, yayvan bir "a" sesi çıkararak konuşur, herkes onun Bostonlu olduğunu, şu ünlü Back Bay'li Siergeant'lardan geldiğini sanırdı.

Bir gece kendileri için, Amerikan tiyatrosu için tasarılar yapıyorlardı. Eğer birilerinin desteğini sağlayabilirlerse sırayla bir dizi oyun sergileyecekler, gerçek Amerikan tiyatrosu yapacaklardı. Freddy, Amerikan Stanislavski'si, o da Amerikan Lady Gregory'si olacak, belki de aynı zamanda Amerikan Bakst'ı olacaktı. Kahve kapanınca Eveline öteki merdivenden odasına çıkmalarını önerdi. Genç bir adamla otel odasında yalnız kalma düşüncesi içini coşkuyla doldurmuş-

tu, Eleanor bunu öğrenirse nasıl da şaşkınlıklara düşecekti. Sigara içtiler, kendilerini pek konuya veremeden tiyatrodan konuştular, sonunda Freddy kolunu beline dolayıp öptü onu, bütün gece kalmak istediğini söyledi. Eveline öpmesine izin verdi ama aklı Dirk'teydi, bu kez olamayacağını söyledi, Freddy yaptığından öylesine utanmıştı ki gözlerinde yaşlarla, böylesine güzel bir anı bozduğu için kendisini bağışlamasını diledi. Eveline bunu demek istemediğini, sabahleyin birlikte kahvaltı edebileceklerini söyledi.

Freddy gittikten sonra içinden, keşke göndermeseydim, diye geçirdi bir an. Tıpkı Dirk sarıldığı zamanlarda olduğu gibi tüm bedeni sızlıyordu, hem sevişmenin nasıl bir şey olduğunu korkunç merak ediyordu. Soğuk suyla yıkanıp yattı. Uyanıp yeniden Freddy'yi gördüğünde ona âşık olup olmadığına karar verecekti. Ama ertesi sabah eve dönmesini isteyen bir telgraf aldı. Babasında şeker vardı, durumu iyi değildi. Freddy onu trene bindirdi. Ayrılmalarının ayağını yerden keseceğini ummuştu ama nedense böyle bir şey olmadı.

Doktor Hutchins iyileşti, eski gücüne kavuşabilmesi için Eveline onu Santa Fe'ye götürdü. Annesi de çoğunlukla hastaydı, Margaret'le Adelaide evlenmişler, George, Hoover'in Belçika'ya Yardım Kuruluşu'nun yurtdışı işyerlerinde görev almıştı, yaşlıların bakımı ona düşüyordu. O uçsuz bucaksız, iskeleti andıran görünüme, at gezintilerine, Hıristiyanlığa dönmüş Meksikalıların, Kızılderililerin suluboya resimlerini yapmasına karşın hayallerle dolu, mutsuz bir kış geçirdi. Pişecek yemekleri söyleyerek, ev işlerini yöneterek, hizmetçi kızların salaklıklarından tedirgin olarak, yıkanacak çamaşırların listelerini yaparak evin içinde dört döndü.

Ona canlı biri olduğunu hatırlatan tek erkek José O'Riely'ydi. İrlandalı adına karşın İspanyoldu, tütün rengi tenli, koyu yeşil gözlü, ince uzun bir delikanlıydı, her dokuz ayda bir avaz avaz bağıran kahverengi derili çocuklar doğuran iriyarı Meksikalı bir kadınla her nasılsa evlenmişti. Res-

samdı, küçük marangozluk işleri yaparak, kimi zaman da model olarak poz vererek hayatını kazanıyordu. Bir gün garaj kapılarını boyarken Eveline onunla konuşmaya başladı, kendisine poz vermesini istedi. Sürekli Eveline'in yaptığı pastel resme bakıyor, rezalet bir şey olduğunu söylüyordu, sonunda Eveline'in sinirleri bozuldu, ağlamaya başladı. José bozuk İngilizcesiyle özür diledi, hayal kırıklığına uğramamasını, yeteneği olduğunu, ona nasıl resim yapılacağını öğreteceğini söyledi. Kentte Meksikalıların yaşadığı bölümdeki küçük, dağınık kulübesine götürdü, orada ürkmüş kuşkulu kara gözlerle onlara bakan karısı Lola'yla tanıştırdı, kendi resimlerini gösterdi. Eski İtalyan ressamlarınkilere benzeyen, alçı üzerine yapılmış büyük resimlerdi. "Görüyorsun dava uğruna ölenlerin resimlerini yapıyorum," dedi. "Ama Hıristiyanlık için ölenleri değil. Sömürülen işçi sınıfının şehitlerini

yapıyorum. Lola bunu anlamıyor. Senin gibi varlıklı hanımların resimlerini yapıp para kazanmamı istiyor. Hangisi daha iyi sence." Eveline kızardı; varlıklı hanımlar sınıfına sokulmak hoşuna gitmemişti. Ama resimler içini ürpertmişti, arkadaşlarına salık verecekti bunları; bir deha bulmuş olduğuna karar verdi.

Bu olaydan sonra O'Riely ona gönül borcu duymaya başladı, poz verdiği ya da resimlerini eleştirdiği için para almıyordu ama bazen arkadaşı olarak küçük tutarlarda parayı borç diye istiyordu. José onunla sevişmeye başlamadan çok önce Eveline bu kez bunun gerçek aşk serüveni olması gerektiğine karar vermişti. En kısa sürede bedeninde bir şeyler değişmezse çıldıracaktı.

En önemli güçlük gidecekleri yer bulmaktı. Eveline'in resim yaptığı yer evlerinin tam arkasındaydı, her an babasının, annesinin, konuk gelmiş arkadaşlarının içeri dalıverme tehlikesi vardı. Sonra Santa Fe küçük yerdi, daha şimdiden José'nin nasıl da sık sık onun yanına gittiği herkesin gözüne batmaya başlamıştı.

Hutchins'lerin şoförünün kent dışına çıktığı bir gece onun garajın üstündeki odasına tırmandılar, içerisi zifir gibi karanlıktı, durmuş pipo tütünü, kirli giysi kokuyordu. Eveline kendini denetleme gücünü yitirmiş olduğunu anlayınca büyük bir ürküntüye kapıldı; yüzüne eter maskesi takılmış gibiydi. José, onun bakire olduğunu anlayınca çok şaşırdı, çok anlayışlı, incelikli, nerdeyse özür diler gibi davrandı. Oysa Eveline, onun kollarında, şoförün yatağında yatarken, umduğu esrikliklerin hiçbirine kapılmamış olduğunu anladı; sanki bunların tümünü daha önce de yaşamış gibiydi. Daha sonra uzun süre alçak, içten bir sesle konuşarak yattılar. José'nin davranışları değişmişti; çocukmuş gibi sakınarak, hoşgörüyle davranıyordu ona. Böyle gizli tutulan pis işlerden nefret ettiğini, bunun ikisini de alçalttığını söyledi. Böyle suçlular gibi değil de açıkça buluşabile-

cekleri, güneş altında, parlak havada buluşacakları bir yer bulacaktı. Onun resmini yapmak istiyordu, bedeninin o güzel inceliği, küçük, yuvarlak göğüsleri onun esin kaynakları olacaktı. Sonra giysisinin buruşup buruşmadığını görmek için özenle inceledi, hemen eve koşup yatmasını söyledi; bebek doğurmak istemiyorsa önlem almalıydı, gerçi ondan çocuğu olmasından gurur duyardı, hem özellikle bu çocuğa bakacak kadar çok parası da olduğuna göre kendisi için hava hoştu. Bu düşünce Eveline'i dehşete düşürdü, böyle şeylerden bu kadar rahatlıkla söz edebilmesi terbiyesizlikti, duygusuzluktu.

O kış boyunca, haftada iki üç kez kentin arkalarındaki taşlı dere yatağının bitimindeki küçük, terk edilmiş kulübede buluştular. Eveline atla gidiyor, José de bir başka yoldan yürüyerek geliyordu. Oraya ıssız adamız, adını takmışlardı. Sonra bir gün Lola kocasının çantasını karıştırınca aynı çıplak kızın yüzlerce resmini buldu; titreyerek, bağırarak, saçları yüzüne dökülmüş, Eveline'i arayarak, onu öldüreceğini haykırarak Hutchins'lerin evine geldi. Doktor Hutchins yıldırım çarpmış gibiydi, içten içe büyük bir korkuya kapılmış olmasına karşın Eveline soğukkanlılığını korudu. O'Riely'nin resimlerini yapmasına izin verdiğini ama aralarında bunun dışında hiçbir şey geçmediğini, karısının salak cahil bir Meksikalı olduğunu, bir erkekle bir kadının iğrenç şeyler yapmaksızın birlikte olmasını anlayamadığını açıklayabildi. Babası kendini sakınmadığı için azarlamasına karşın ona inandı, bunu anneden gizleme konusunda anlaştılar ama ondan sonra da José'yi yalnızca bir kez görebildi. José omuzlarını silkeledi, ne yapabilirim ki, dedi, karısıyla çocuklarını açlıktan ölüme bırakamazdı, böylesine yoksul olduğu için onlarla birlikte yaşamak zorundaydı, sonra bir erkeğin işlerini yapacak, yemeğini pişirecek kadına gereksinmesi vardı; yalnızca duygularla yaşanmazdı, yemek de yemeliydi, hem sonra Lola aptal, dağınık bir kadın olmasına karşın çok

iyi biriydi, bir daha Eveline'i görmeyeceğine söz verdirmişti. José hâlâ konuşmayı sürdürürken Eveline topukları üzerinde dönerek oradan ayrıldı. Sırtına atlayıp basıp gideceği bir atı olduğu için çok mutluydu.

Sine-göz (31)

Vantine'den alınmış bir şeyle kaplı şilte fotoğrafçıhanımın stüdyosundaki sediri oluşturuyor biz sedirde yerdeki yastıklarda oturuyoruz uzun boyunlu İngiliz oyuncu uyumlu bir sesle okuyor Ezgilerin Ezgisini

ipek şalvarlar giymiş göğüslerine metal kapakçıklar takmış fotoğrafçıhanım Ezgilerin Ezgisiyle uyumlu dans ediyor

pembeler giymiş küçük kız kavalla dans eden klasik dansçı ama saçlarıkınalı fotoğrafçıhanım daha Oryantal tarzda dans ediyor Ezgilerin Ezgisiyle uyumlu göbeğindeki düğmeyi parıldatarak göğüslerindeki metalleri şakırdatarak

sürahiler getirin bana elmalarla avutun beni
çünkü bıktım usandım aşktan
erkeğimin sol eli başımın altında sağ eli kucaklıyor beni

üst katta yaşayan mesleğinden ayrılmaya karar veremeyen oyuncu hanım çığlık atıyor sonra bir daha Soyguncular ikinci kat Aman Tanrım kadına saldırıyorlar biz erkekler koşuyoruz merdivenlere zavallı kadın sinir krizi geçiriyor yanlış kata çıktınız merdivenler polis dolu dışarıda geri geri bu arabayı yanaştırıyorlar Haydi bakalım kızlar bir yana erkekler öteki yana hem burası da ne biçim yer böyle? Tüm pencerelerden içeri doluşuyor polisler mutfaktan çıkıyor polisler

saçlarınkınalı fotoğrafçıhanım kapı perdesine sarınmış uzaklaştırıyor onları kendinden telefonu sallıyor elinde Orası Mr. Wickersham'ın işyeri mi? Bölge Savcısı eğleniyorduk birkaç arkadaş küçük bir dans gösterisi en kaba biçimde ünlü oyuncu üst katta sinir krizi geçiriyor tamam memur bey Bölge Savcısıyla konuşun o söylesin size kim olduğumu benim kim olduğumu dostlarımızın

Polisler sıvışıyor araba tangırtılarla başka bir sokağa sapıyor İngiliz oyuncu konuşuyor Kendimi tutmak için çok büyük çaba harcadım pis domuz sinirlendiğim zaman korkunç olurum

kılık değiştirmiş Türk konsolosuyla arkadaşları radikalleri Almanya yandaşlarını avlayan savaşan uluslar Adalet Bakanlığı Casusluk Örgütü üyesi usulca kaçıyor dışarı ikimiz hızla iniyoruz merdivenlerden hızlı hızlı yürüyoruz kent merkezine arabalı vapurla geçiyoruz Weehawken'e

yoğun sisin çöktüğü bir gece sis içinde şaşkın şaşkın kıpırdanıyor körfezin oradaki gemi canavar düdüklerinin devasa kör biçimleri

arabalı vapurun burnunda ekşi kokulu ırmak esintisini içimize çektik bağıra bağıra konuştuk kahkahalarla güldük

Weehawken'in sessiz sokaklarından sonra inanılmaz eğimde kemerli köprüler kayboluyor sisin içinde

Eveline Hutchins

Doğu'ya dönmek için trene binene kadar çılgın gibiydi. Anne ve Baba gitmesine karşı çıkıyordu ama iç dekorasyon işinde yüksek bir aylık öneren Eleanor'dan çekmesini istediği telgrafı gösterdi onlara. Bunun bir daha eline geçmeyecek bir imkân olduğunu, kullanması gerektiğini, George da tatil için eve döndüğünden, iyice yalnız kalmayacaklarını söyledi. Oradan ayrıldığı gece yataklı vagondaki alt yatağında yatar, yarılan havanın uğultusunu, raylardaki tekerleklerin düzgün gümbürtüsünü dinlerken çok mutluydu. Ama St. Louis'den sonra içine kurt düştü, galiba hamileydi.

Çok korktu. Bavullarını taşıyan hamalın peşinden yürürken, sabit bakışlarla kendisine bakan donuk yüzlü insanlarla dolu Grand Central istasyonu fazla geniş göründü gözüne. Taksiye binemeden bayılmaktan korkuyordu. Kent merkezine kadar yol boyunca arabanın sarsıntısı, kulaklarında uğuldayan trafik gürültüsü başını döndürdü. Brevoort'a varınca kahve içti. Uzun pencerelerden kırmızı güneş ışığı doluyor, içerisi bir lokantanın sıcak kokularını yayıyordu; kendini daha iyi hissetmeye başlamıştı. Telefona gidip Eleanor'u aradı. Fransız hizmetçi telefonda ona Matmazel'in uyuduğunu, uyanır uyanmaz kimin aradığını bildireceğini söyledi. Sonra Freddy'yi aradı, Freddy büyük bir coşkuya kapıldı, Brooklyn'den çıkar çıkmaz geleceğini söyledi.

Freddy'yi görünceoradan hiç uzaklaşmamış olduğu duygusuna kapıldı. Freddy, Maya balesi için kendisini destekleyecek birini bulmuş sayılırdı, yeni bir müzikli gösteri işine başlamıştı, giysileri Eveline'in hazırlamasını istedi. Ama Almanya'yla savaşa girme olasılığı çok canını sıkıyordu, savaş karşıtı olduğunu, devrim yapılmazsa belki de tutuklanacağını söyledi. Eveline ona José O'Riely'yle yaptığı konuşmaları, onun nasıl büyük ressam olduğunu, anarşist sandığını anlattı. Freddy kaygılanmış görünüyordu, "Ona âşık olmadığın-

dan emin misin?" diye sordu, Eveline kızardı, gülümsedi, olmadığını söyledi, Freddy onun geçen yıla göre yüz kez daha güzelleşmiş olduğunu belirtti.

Doğu yakasındaki evi çok şık, çok pahalı görünen Eleanor'a gittiler birlikte. Eleanor yatağında oturmuş, mektuplarını yanıtlıyordu. Saçları özenle yapılmıştı, üzeri kürkle, dantelle süslenmiş ipek saten sabahlık giymişti. Kahve içtiler,

hizmetçisi Martinique'in yaptığı börekleri yediler. Eleanor onu gördüğüne çok sevinmişti, çok iyi göründüğünü söyledi; işi, yaptıkları konusunda gizemlerle doluydu. Tiyatro dünyasında önemli bir kişilik olmaya başladığını belirtti, Eveline onun için ne düşüneceğini şaşırana kadar "mali danışmanlarım," türünden sözler ederek oradan buradan konuştu; ama işlerinin yolunda gittiği açıktı. Eveline doğum kontrolü konusunda ne bildiğini sormak istiyordu ama sözü bir türlü bu konuya getiremedi, belki de böylesi daha iyi oldu çünkü savaş üzerine konuşmaya başladıklarında hemen kavga koptu.

O öğleden sonra Freddy onu Sekizinci Batı Caddesi'nde oturan ve ateşli bir savaş karşıtı olan orta yaşlı bir hanımın evine çaya götürdü. Evin içi tartışan kişilerle, önemli bir şey konuşuyormuş gibi fısıldaşan, başlarını sallayan genç kızlarla, delikanlılarla doluydu. Orada, solgun yüzlü, gözleri pırıl

pırıl parlayan Don Stevens adında gençle çene çalmaya başladı. Freddy'nin provaya gitmesi gerektiğinden Eveline onunla yalnız kalmıştı. Sonra birdenbire herkesin gittiğini, Eveline'in çok bıktırıcı olduğuna karar verdiği iriyarı, şişman, her şeye burnunu sokan ev sahibiyle başbaşa kalmış olduklarını fark ettiler. Eveline iyi geceler dileyerek ayrıldı. Merdivenlerden inip sokağa daha yeni adım atmışken Stevens'in uzun sarsak adımlarıyla, paltosunu arkasından sürükleyerek peşinden geldiğini gördü: "Yemeği nerede yiyeceksiniz, Eveline Hutchins?" Eveline bilemediğini söyledi, daha neye uğradığını anlamadan da kendini Üçüncü Cadde'de bir İtalyan lokantasında onunla yemek yerken buldu. Stevens büyük bir hızla bol makarna yedi, kırmızı şarap içti, adı Giovanni olan garsonla onu tanıştırdı. "Aşırı solcudur, ben de öyle," dedi. "Bu genç bayan düşünsel açıdan anarşist gibi görünüyor ama biz onu bundan kurtarırız."

Don Stevens Güney Dakotalı'ydı, lise günlerinden beri küçük kasaba gazetelerinde çalışıyordu. Kendi kentinde hasat kaldırma işinde de çalışmış, Dünya Endüstri İşçileri'nin bir sürü kavgasına katılmıştı. Göze batar biçimde böbürlenerek Eveline'e kırmızı kartını gösterdi. *The Call*'da çalışmak için New York'a gelmiş ama dediğine göre oradakiler pis, namussuz herifler oldukları için işinden ayrılmıştı. Aynı zamanda *Metropoliten Dergisi*'nde, *Masses*'de yazılar yazıyor, savaş karşıtı toplantılarda konuşmalar yapıyordu. A.B.D.'nin savaş dışı kalmak için en küçük şansı bile olmadığını söylüyordu; Almanlar savaşı kazanıyordu, Avrupa'nın her yerinde işçi sınıfı ayaklanmak üzereydi, Rus devrimi dünya çapında bir devrimin başlangıcıydı, bankerler biliyordu bunu, Wilson biliyordu; tek sorun Doğu'daki endüstri işçileriyle, Batı'daki, Orta Batı'daki çiftçilerin, gündelikçi işçilerin savaştan yana çıkıp çıkmayacaklarıydı. Tüm basın satın alınmış, ağzı tıkanmıştı. Morganlar ya savaşacak ya da iflas bayrağını çekecekti. "Tarihin en büyük ihanetidir bu."

Giovanni'yle Eveline soluklarını tutarak, Giovanni arada bir öteki masalarda oturanlardan herhangi birinin hafiyeye benzeyip benzemediğini görmek için tedirginlikle bakınarak dinliyorlardı onu. Kühn'un, Loeb'in, Şirketteki yabancı holdinglerin uzun uzun çözümlemesini yaparken bir tümcenin ortasında Stevens, "Lanet olsun, Giovanni, haydi bir şişe şarap daha içelim," diye bağırıveriyordu. Sonra birden Eveline'e dönüp bardağını doldururken, "Bunca yıl nerelerdeydin? Senin gibi tatlı bir kıza nasıl da gereksinme duymuştum. Gel bu gece eğlenelim, belki de bu yediğimiz son güzel yemek olur, belki bir ay sonra deliğe tıkılır ya da bir duvarın karşısında kurşuna diziliriz, değil mi Giovanni?" diyordu.

Giovanni öteki masalara bakmayı unutmuştu, lokanta sahibi bir güzel azarladı onu. Eveline sürekli gülüyordu. Don nedenini sorunca, onun çok gülünç olduğu dışında neden güldüğünü bilmediğini söyledi.

"Ama bu gerçekten mahşer günü, lanet olsun." Sonra başını salladı: "Sana bunları anlatmanın yararı ne sanki, bu dünyada politik düşünceleri anlayacak tek kadın bile yoktur."

"Elbette anlayabilirim... Bunların korkunç olduğunu düşünüyorum. Ne yapacağımı bilemiyorum."

Don sert sert, "Ben de ne yapacağımı bilemiyorum," dedi, "savaşa karşı çıkmayı sürdürüp deliğe mi tıkılayım, yoksa savaş yazarı olarak görev alıp şu karmaşayı mı göreyim. Ama sana arka çıkacak birini bulursan işler değişir... Haydi canı cehenneme, tüyelim şurdan."

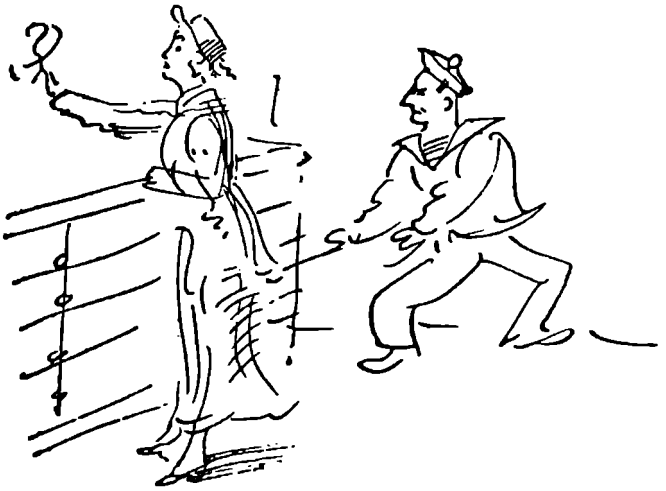
Parayı ödedi, Giovanni'ye bırakmak için Eveline'den yarım dolar ödünç istedi, çünkü cebinde beş parası kalmamıştı. Az sonra da Patchin Place'de, kırık dökük merdivenlerle çıkılan evin üçüncü katındaki soğuk pis odada onunla son bir bardak şarap içerken buldu kendini. Don sevişmeye başladı, Eveline onu yalnızca yedi saattir tanıdığını söyleyerek karşı çıktığında bunun da Eveline'in kurtulması gereken budalaca burjuva düşüncelerden biri olduğunu anlattı. Doğum kontrolünü sorunca Don yanına oturdu, yarım saat süreyle Margaret Sanger'in nasıl büyük bir kadın olduğunu, doğum kontrolünün, ateşin bulunmasından beri yapılan en önemli keşif olduğunu döktürdü. Bir görev havasıyla yeniden sevişmeye başlayınca Eveline gülerek, kızararak onun giysilerini çıkarmasına izin verdi. Kendini güçsüz, suçlu, yapış yapış pis hissederek Brevoort'taki odasına döndüğünde sabahın üçüydü. Bol bol hintyağı içip yattı ama ertesi gün Freddy'ye ne söyleyeceğini düşünmekten uyuyamadı. Provadan sonra yemek yemek için on birde sözleşmişlerdi. Hamile olduğu korkusundan kurtulmuştu, tıpkı karabasandan uyanmak gibiydi bu.

O ilkbahar, Eleanor'la, Freddy'yle bol bol iç dekorasyon, oyun sergileme tasarıları yaptılar ama hiçbiri gerçekleşemedi, savaş açılmış, sokaklar bayraklarla, asker giysileriyle dolmuş, çevresindeki herkes vatanseverlikten aklını oynatmış, her yatağın altında casuslar, savaş karşıtları görmeye başlamış olduğu için Eveline artık kafasını New York'a veremiyordu. Eleanor Kızılhaç'ta görev alacaktı. Don Stevens, Dostlara Yardım Örgütü'ne yazılmıştı. Freddy her gün karar değiştiriyordu ama sonunda askere çağırılana dek ne yapacağını düşünmeyeceğini söyledi. Adelaide'ın kocası Washington'da yeni kurulan Gemicilik Yönetim Kurulu'nda görev almıştı. Babası hemen her gün mektup yazarak Wilson'un, Lincoln'den sonraki en büyük Başkan olduğunu söylüyordu. Çevresindeki herkes öylesine aklını kaçırmıştı ki kimi günler o da çıldıracağını sanıyordu. Bu konuyu Eleanor'a açtığında Eleanor üstünlük taslayan bir havayla gülümsedi, Paris'teki işyerinde yardımcısı olmasını istedi ondan.

"Paris'teki işyerin mi, şekerim?" Eleanor başıyla onayladı. "Ne tür bir iş olduğuna hiç aldırdığım yok, seve seve yaparım," dedi Eveline. Eleanor bir cumartesi günü *Rochambeau* adlı gemiyle yola çıktı, iki hafta sonra da Eveline *Touraine*'le denize açılmıştı.

Sisli bir yaz akşamıydı. Margaret'ın, Adelaide'ın, şimdi artık binbaşılığa yükselmiş, Long Island'da atış eğitimleri yaptıran Margaret'ın kocası Bill'in "güle güle"lerini kısa keserken işi densizliğe dek vardırdı, artık adamakıllı bıktığı Amerika'dan bir an önce kurtulmaya can atıyordu. Gemi iki saat gecikmeyle yola çıktı. Bando aralıksız *Tipperary*'yi, *Auprès de ma Blonde*'u, *La Madelon*'u çalıyordu. Çevresinde, hepsi de oldukça sarhoş, değişik üniformalar içinde bir yığın delikanlı vardı. Şapkaları kırmızı ponponlu, ufak tefek, bebek yüzlü Fransız denizciler genizden gelen pürüzlü sesleriyle birbirlerine bağrışıp duruyorlardı. Dizleri kesilene dek

Eveline güvertede dolaştı. Gemi hiç kalkmayacak gibi geliyordu. Biraz gecikmiş olan Freddy iskeleden durmadan el sallıyor, Eveline, Don Stevens'in geleceğinden korkuyordu, şu son yıllardaki hayatından bezmişti.

Kamarasına inip Don'un göndermiş olduğu Barbusse'ün *Le Feu*'sünü okumaya koyuldu. Uyuya kalmıştı, kamara arkadaşı olan sıska, kır saçlı kadın tez canlılıkla dolaşıp onu uyandırdığında duyduğu ilk şey geminin motorlarının ortalığı titreten gürültüsüydü. Kır saçlı kadın, "İşte, yemeği kaçırdınız," dedi.

Adı Miss Eliza Felton'du, çocuk kitapları resimliyordu. Kamyon sürücüsü olarak Fransa'ya gidiyordu. Başlangıçta Eveline onu çok can sıkıcı buldu ama denizdeki sıcak dingin günlere kendini kaptırdıkça ona kanı kaynamaya başladı. Miss Felton Eveline'e vurulmuştu, çok da usanç vericiydi ama şaraba bayılıyor, yıllarca yaşadığı Fransa konusunda yığınla şey biliyordu. Gerçekten de izlenimcilerin ilk yıllarında Fontainebleau'da resim eğitimi görmüştü. Elleri kesilen zavallı Belçikalı bebekler ve Reims, Louvain yüzünden canavar

Almanlara kızıyor ama erkeklerin yönettiği hiçbir devlete de çok güvenmiyordu; Wilson'a tabansız, Clemenceau'ya zorba, Lloyd George'a sinsi diyordu. Denizaltı saldırısına karşı alınan önlemlere gülüyor, Fransız denizyolları gemilerinin son derece güvenli olduklarını bildiğini çünkü tüm Alman casuslarının bu gemilerle gidip geldiğini söylüyordu. Bordeaux'ya vardıklarında Eveline'e çok yardımı dokundu.

Öteki Kızılhaç yardımlaşma örgütleri üyeleriyle birlikte Paris'e gideceklerine, kenti görmek için bir gün daha orada kaldılar. Sonsuz, kırmızı yaz alacakaranlığında dizi dizi, gri on sekizinci yüz yıl yapıları, satılık çiçekler, dükkânlardaki incelikli kişiler, demir işlerinin o güzelim desenleri, Chapon Fin'de yedikleri akşam yemeği çok görkemliydi.

Eliza Felton'la gezmenin tek tatsız yanı, tüm erkekleri çevrelerinden uzaklaştırmasıydı. Ertesi gün, gündüz treniyle Paris'e gittiler, kırların, köy evlerinin, üzüm bağlarının, sıra sıra uzun kavak ağaçlarının güzelliği karşısında Eveline'in gözlerine yaşlar doldu. Her istasyonda uçuk maviler giymiş ufak tefek askerler vardı, orta yaşlı, saygılı kondüktör daha çok üniversite profesörüne benziyordu. Sonunda tren tünelden süzülüp Orléans Garı'na girince Eveline'in boğazı sıkıştı, konuşamıyordu bile. Daha önce hiç Paris'e gelmemiş gibiydi.

Eliza Felton görevini yerine getiriyormuş havasıyla, "Şimdi nereye gideceksin, şekerim? Görüyorsun artık herkes kendi başının çaresine bakacak," dedi.

"Sanırım Kızılhaç'a gidip geldiğimi bildireceğim."

"Bak söyleyeyim sana, bu gece çok geç kaldın bu iş için."

"Şey, telefonla Eleanor'u arayabilirim."

"Savaş zamanı Paris'te telefonu kullanmaya çalışmak ölüyü uyandırmaya çabalamak gibidir... Bak, en iyisi benimle Quai'de bildiğim küçük bir otele gel, sabahleyin de Kızılhaç'a yazılırsın; ben de öyle yapacağım."

"Ya beni Amerika'ya geri gönderirlerse?"

"Burada haftalarca kalsan da ne zaman geldiğini bilemezler... Ben tanırım o mankafaları."

Böylece Eveline eşyaların başında beklerken Eliza Felton da küçük bir araba buldu. Bavullarını doldurdular arabaya, istasyondan çıkıp alacakaranlığın son sönük leylak rengi parıltıları içindeki boş sokaklardan otele yöneldiler. Çok az sayıda sokak ışığı vardı, onlar da yukarılardan görünmesinler diye küçük teneke külahlarla örtülmüştü. Sen Irmağı, eski köprüler, Louvre'un o uzun kitlesi belirsiz çizgilerle, neredeyse gerçekdışı görünüyordu; Whistler resminde yürümek gibiydi.

"Elimizi çabuk tutup her yer kapanmadan bir şeyler yemeliyiz... Seni Adrienne'e götüreceğim," dedi Miss Felton.

Odalarına çıkarmaları için bavullarını Hôtel du Quai Voltaire'de bırakıp kararan dar kesişen yığınla sokaktan hızla geçtiler. Tam birisi ağır demir kepengi indirirken küçük lokantanın kapısından içeri daldılar. Tıka basa eşyayla doldurulmuş küçük odanın gerilerinden bir kadın sesi, "Tiens, c'est Mademoiselle Elise,[1]" diye bağırdı. Koskoca kafası, kocaman patlak gözleri olan bodur Fransız kadın koşup Miss Felton'a sarıldı, üst üste bir kaç kez öptü. Miss Felton o kupkuru sesiyle, "Bu Miss Hutchins," dedi. "Çok sevindiii... ne de güzel... güzel gözler, ha?" Kadının kendisine bakış biçimi, yakası fırfırlı giysisinden yükselen, tıpkı tavada yumurta gibi duran koskoca pudralı yüzü Eveline'i tedirgin etmişti. Biraz çorba, soğuk dana eti, ekmek çıkardı, tereyağı, şekeri olmadığı için özürler diledi, tekdüze bir sesle polisin nasıl katı davrandığından, vurguncuların nasıl yiyecekleri depoladığından, askerlerin durumunun nasıl kötü olduğundan yakındı. Sonra birdenbire konuşmayı kesti; hepsinin gözleri aynı anda duvardaki yazıya ilişti:

MEFIEZ VOUS LES OREILLES ENNEMIS VOUS ECOUTENT[2]

İşte, matmazel Elise. (ç.n.)
Dikkatli olun, yerin kulağı vardır. (ç.n.)

"Enfin c'est la guerre,[1]" dedi Adrienne. Miss Felton'un yanında oturuyor, elmas taklidi yüzüklerle dolu şişko eliyle Miss Felton'un kuru elini okşuyordu. Onlara kahve yapmıştı. Küçük bardaklarla Cointreau da içiyorlardı. Kadın eğilip Eveline'in boynunu okşadı. "Faut pas s'en faire, hein?[2]" Sonra başını arkaya atıp tiz bir sesle isterik bir kahkaha savurdu. Sürekli bardaklarına Cointreau dolduruyor, Miss Felton bayağı kafayı bulmuş görünüyordu. Adrienne hiç durmadan elini okşuyordu. Eveline, karanlık, havasız, kapalı küçük odada başının döndüğünü hissetti. Ayağa kalktı, başının ağrıdığını, uykusunun geldiğini, otele döneceğini söyledi. Kalması için kandırmaya çalıştılar ama Eveline kepengin altından dışarı süzüldü.

Dışarıda, sokağın yarısı ay ışığıyla aydınlanmıştı, öteki yarısı kör karanlıktı. Sonra ansızın otele dönüş yolunu bilmediğini hatırladı ama yine de o lokantaya dönemezdi, o kadından ödü patlamıştı, bu yüzden de sokağın ay ışıklı bölümünü izleyerek, sessizlikten, gelip geçen gölge gibi birkaç kişiden, mürekkep siyahlığında geniş kapıları olan ince evlerden korkarak hızlı hızlı yürüdü. Sonunda dolaşan kadınların, erkeklerin bulunduğu, arada bir mavi ışıklı arabaların asfaltta usulca kaydığı bulvara geldi. Ansızın uzaklardan canavar düdüğünün karabasan gibi çınlayan çığlığı duyuldu, sonra bir daha, bir daha. Gökyüzünde yitmiş bir yerlerde arı gibi vızıltı vardı, bir yükseliyor, bir alçalıyordu. Eveline çevresindeki insanlara baktı. Hiç kimse korkuya kapılmış, aylak aylak dolaşmalarını bozacak gibi görünmüyordu.

İnsanların sakin, korkusuz sesleriyle, "Les avions... les boches...[3]" dediklerini duyuyordu. Kendisinin de kaldırımda dikilip ışıldaklarla yol yol aydınlanan gökyüzüne baktığını fark etti. Yanı başında babacan görünümlü, sarkık bıyıklı,

---

Olacak o kadar, savaş bu. (ç.n.)
Üzülecek bir şey yok, değil mi? (ç.n.)
Uçaklar... Almanlar... (ç.n.)

kasketinde çeşit çeşit kordonlar olan bir Fransız subayı dikiliyordu. Başlarının üzerindeki gökyüzünde benek benek parıltılar görünmeye başlamıştı; çok güzeldi, Dördüncü Cadde'de durup gölün ötelerindeki havai fişekleri izlemek gibiydi. İstemeden yüksek sesle, "Nedir bu?" dedi. "C'est le shrapnel, mademoiselle.[1] Bu bizim uçaksavar topumuz," dedi özenli bir İngilizceyle, sonra Eveline'e kolunu uzattı, evine götürmeyi önerdi. Eveline onun oldukça güçlü konyak kokusu saçtığını anlamıştı ama çok hoş biriydi, babacan tavırları vardı, gökyüzünden kafalarına dökülen şeylere gülünç gülünç yüzünü buruşturdu, bir yerlere sığınmaları gerektiğini söyledi. Eveline yolunu yitirdiğini, onu lütfen Hôtel du Quai Voltaire'e götürmesini dili döndüğünce anlattı.

Yaşlıca Fransız subayı, "Ah, charmant, charmant,[2]" dedi. Onlar, orada durmuş konuşurlarken herkes gözden yitmişti. Şimdi her yönden silah gümbürtüleri geliyordu. Ellerinden geldiğince duvara yapışarak dar karanlık sokaklarda yürüyorlardı yine. Bir kez de adam ansızın Eveline'i bir kapı aralığına çekti, karşı kaldırıma güm diye bir şey indi. "Bunlar şarapnel parçaları, iyi değil," dedi adam, kepine vurup duruyordu eliyle. Sonra güldü, Eveline de güldü, çok iyi anlaşıyorlardı. Irmak kıyısına varmışlardı. Nedense koyu yeşil olan ağaçların altı daha güvenli gibiydi. Otelin kapısında birden eliyle gökyüzünü gösterdi, "Bakın, c'est les fokkers, ils s'en fichent de nous,[3]" dedi. Konuşurken başlarının üzerinden Alman uçakları geçiyor, ayı kapatıyordu. Bir an için yedi küçük, gümüşten yapılmış yusufçuk kuşu gibi göründüler, sonra gözden yittiler. Tam o sırada ırmağın karşısında bir yerden bomba gümbürtüsü geldi. "Permettez, mademoiselle.[4]" Zifir gibi karanlık otel girişine sığınıp el yordamıyla

---

Matmazel, bu şarapnel. (ç.n.)
Ah ne hoş, ne hoş. (ç.n.)
Bunlar Fokker'ler, bizimle dalga geçiyorlar. (ç.n.)
İzninizle matmazel. (ç.n.)

mahzene indiler. Tozlu, tahta merdivenin son basamağından Eveline'i indirirken birkaç mumun çevresine toplanmış bornozlu, geceliklerinin üzerine paltolarını geçirmiş karışık insan topluluğunu büyük bir ciddiyet içinde selamladı subay. Bir de garson vardı aralarında, subay içki istedi ama garson, "Ah, mon colonel, c'est defendu,[1]" dedi; albay yüzünü ekşitti. Eveline masaya benzer bir şeyin üzerine oturmuştu. İnsanlara bakarken, uzaklardan gelen bomba seslerini dinlerken büyük coşkuya kapılmıştı, albayın dizini gereğinden azıcık çok sıktığının farkında bile değildi. Sonra albayın eli sorun olmaya başladı. Hava akını bitince ördek bağırtısıyla eşek anırtısı arası inişli çıkışlı bir ses çıkaran bir şey geçti sokaktan. Eveline'e öylesine gülünç geldi ki bu durum güldü, güldü, albay ne yapacağını şaşırmıştı. Odasına çıkıp uyumak üzere adama iyi geceler dilerken albay da birlikte gelmek istedi. Eveline ne yapacağını bilemiyordu. Kendisine çok iyilikle, incelikle davranmıştı, onu kırmak istemiyordu ama ya-

---

Albayım, yasak. (ç.n.)

tağına yatıp uyumak istediğini de bir türlü anlatamıyordu; albay kendisinin de bunu istediğini söyleyerek yanıtlıyordu. Bir arkadaşıyla birlikte kaldığını anlatmaya çalışınca, adam arkadaşının da Eveline denli çekici olup olmadığını sordu, öyleyse daha da mutlu olacaktı. Eveline artık Fransız diliyle derdini anlatamaz olmuştu. Miss Felton'un gelivermesi için içinden Tanrı'ya yalvarıyordu, kapıcıya bir türlü odasının anahtarını istediğini mon colonel'in kendisiyle gelmeyeceğini açıklayamıyordu, tam sinir bunalımı geçirip avaz avaz ağlamaya başlayacağı sırada gölgelerin arasından bir yerlerden sivil giyimli, kırmızı yüzlü, kalkık burunlu Amerikalı genç ortaya çıktı, çok kötü bir Fransızcayla, gösterişli bir biçimde, "Monsieur, moi frère de madmosel,[1] kızın çok bitkin olduğunu, iyi geceler dilemek istediğini görmüyor musunuz?" Albayın koluna girdi, "Yaşasın Fransa," dedi, "gelin benim odama çıkıp içki içelim." Albay dimdik durdu, çok öfkelenmişti. Eveline olacakları beklemeden koşarak merdivenleri çıktı, odasına dar attı kendini, kapıyı iyice kilitledi.

Bayım ben matmazelin abisi olmak. (ç.n.)

Haber-film 24

savaş yıkımlarının altından kalkabilmek için Avrupa'nın isteyeceği çok büyük tutarlardaki borcu verebilmek çok zor

TEK BAŞINA YİRMİ SEKİZ ALMAN CANAVARI ELE GEÇİRDİ

BAŞLAYAN BARIŞ GÖRÜŞMELERİ GÜNEY DEMİR PAZARINI ETKİLEYECEK

DELİKANLI BİR SUBAYI YAKALADI

SAVAŞ ÖDENEĞİNİN ÜÇTE BİRİ SAHTE

Gülümseyişler vardır bizi mutlu eden
Gülümseyişler vardır bizi hüzünlere sürükleyen

şimdi taşımacılık ücretlerini bir kez daha inceleyelim; A.B.D.'yle yabancı limanlar arasında toplam 3000'i bulan yük ve yolcu gemilerinden oluşmuş bir filoyu A.B.D.'nin çalıştırdığını varsayalım

ÇETE BAŞI SOKAKTA ÖLDÜRÜLDÜ

Gülümseyişler vardır gözyaşlarını silip götüren
Çiğ taneciklerini kurutması gibi güneş ışığının
Yumuşacık bir anlam taşıyan gülümseyişler vardır
Yalnızca aşkın gözüyle görülebilen

ASKERLERİN OYLARI SEÇİMİ BELİRLİYOR

ekonomi yasasının işletilmesinde kullanılan duyarlı aracın içinde, dünya tonajının üçte birini elinde bulunduran bir tröstün denetleyici bir etmen olarak yer aldığını varsayalım. Bu tröst kâr ve zarara eşit ölçüde, ayrım yapmaksızın önem versin, işletme maliyetinde sermaye yatırım payının bir etmen olduğunu düşünmesin, gelir getirir biçimde işletilip işletilmediğine aldırmaksızın gemi yaptırsın, arz talep yasalarına kesinlikle uymayan taşıma fiyatları koysun; bu durumda dünyadaki okyanus taşımacılığının tümden çökmesi ne kadar zaman alır?

VELİAHT PRENS KAÇTI

Ama yüreğimi gün ışığıyla dolduran gülümseyişler
gülümseyişlerindir
senin
bana

durmadan barıştan söz edilmesi kararsızlığı körükleyen bir etmen oluyor, nezle salgını da kırsal kesim alıcılarının büyük kentlere gelmesini engelliyor

Sine-göz (32)

à quatorze heures précisément[1] pis Almanlar yer ve zaman belirlemedeki o çok ünlü becerileriyle her gün bombaladılar o köprüyü à quatorze heures précisément gözü-

[1] Saat tam on dörtte. (ç.n.)

ne iliştirdiği monoklüyle Dick Norton bölüğünü köprünün azıcık uzağında sıraya dizdi Amerikan Kızılhaçı'na geri götürmek için

Kızılhaç binbaşıları yeni üniformalarının altında pırıl pırıl parlatılmış Sam Browne kemerleriyle pırıl pırıl sımsıkı deri tozluklarıyla hantaldılar bembeyazdılar demek denizaşırı ülkelerde olmak buydu

demek cephe buydu iyi iyi

Dick Norton monoklünü yerleştirdi başladı konuşmaya nasıl da soylu gönüllüler olarak bizi askere yazdığını soylu gönüllüler olarak şimdi bizi Tanrı'ya bırakıp gideceğini anlattı Pöh ilk arrivé bademlerin kokusu tek bir arabanın bile geçmediği pazar günlerine özgü o duygu yolda tek bir Fransız askerinin bile görünmemesi Dick Norton monoklünü düzeltti Kızılhaç binbaşıları şakır şakır yağan yağmurun altında çamura yuvarlandılar güçlü patlayıcıların kokusu doldu burunlarına helaların pis kokusunu getiren iç içe girmiş birliklerin kokusunu getiren esinti

Pöh Pöh Pöh tıpkı Dört Temmuz gibi şarapnel parçaları ezgiler söylüyor kulaklarımız çınlıyor

köprü duruyor Dick Norton monoklünü düzeltiyor duruyor durmadan konuşuyor bizim soylu gönüllüler olduğumuzdan ambulans hizmetlerinden la belle France'dan

Kurmay subayların boş arabası duruyor

ama kumandayı ele alacak olan binbaşılar nerde

Kızılhaç adına konuşma yapacak olanlar? Binbaşıların en yavaşını en hantalını en beyazını hâlâ görebiliyoruz tozlukları çamur içinde kalmış ellerinin dizlerinin üzerinde sürünürken kaya kovuğuna doğru emeklerken bu son görüşümüz Kızılhaç binbaşılarını

son duyuşumuz soylu sözcüğünü

ya da gönüllü sözcüğünü

Mutlu Savaşçı

Roosevelt'lerin hak yemez yedi sülalesi hep Manhattan Adası'nda oturdu; Yirminci Cadde'de kocaman tuğla evleri vardı, Dobbs Ferry'de malları, kentte mülkleri, Hollanda Reformist Kilisesi'nde adlarına ayrılmış sıraları, hisse senetleri, sermayeleri, bonoları vardı, tüm Manhattan'ı kendilerinin sayıyorlardı, tüm Amerika'yı kendilerinin sayıyorlardı. Oğulları

Theodore

hastalıklı bir gençti, astımlıydı, aşırı miyoptu; elleri ayakları minicikti, boks yapmayı öğrenmek için çok zorlandı; kolları da kısacıktı;

babasına insancıl bir adam denebilirdi, gazeteci çocuklara yılbaşı yemekleri verir, halkın içinde bulunduğu duruma, arka sokaklarda kol gezen yoksulluğa, Doğu Yakası'na, alkoliklerin barınağı Hell's Kitchen'a[1] çok üzülürdü.

Genç Theodore'un midillileri vardı, ormanlarda yürüyüşlere çıkması, kamp kurması için yüreklendirilirdi, boks yapması, kendini koruması öğretilirdi (Bir Amerikan soylusu kendini nasıl savunacağını bilmelidir), İncil okuma sınıfına gönderildi, kilise adına yoksullara yardım etmek için görev aldı (bir Amerikan soylusu, okkanın altına gitmiş karayazılılara yardım etmek için elinden geleni ardına koymamalıdır);

hak yemezlik ona doğuştan verilmişti;

onda, doğayı incelemeye, kuşlar, yabanıl hayvanlar üzerine kitaplar okumaya, avlanmaya karşı bir tutku vardı; gözlük takmasına karşın iyi bir atıcı olmalıydı, minicik ayaklarına, kısacık bacaklarına karşın uzun yürüyüşlere çıkmalıydı, kısacık kollarına karşın iyi bir binici, saldırgan bir kavgacı olmalıydı, New York'taki en varlıklı en gözde Hollandalı aileden gelmesine karşın yetkin bir politikacı olmalıydı.

New York'un Manhattan bölgesinde bir semt. (ç.n.)

1876'de Harvard'da okumak için Cambridge'e gitti, varlıklı, konuşkan, yanaklarında uzun sakalları, yeryüzünde olmuş olacak her şey konusunda kesin düşünceleri olan bir delikanlıydı;

Harvard'da tek atlı küçük arabayla dolaştı, içi doldurulmuş kuşlar topladı, Adirondack Dağları'na yaptığı yolculuklarda vurduğu hayvanların örnekleriyle doldurdu her yanı; içki içmemesine, kilise korosunda söylemesine, reform üzerine, yolsuzlukları ortadan kaldırmak üzerine yabancı düşünceler taşımasına karşın Porcellian gibi, Dickey gibi kulüplere girebildi, New York'taki en varlıklı, gözde Hollandalı ailenin oğlu olarak hak ettiği bütün kulüplere girdi.

Bütün hayatını topluma hizmet etmeye adayacağını söyledi dostlarına: *Ben alçakça elde edilmiş rahatlık öğretisini değil, eylem dolu hayat öğretisini, zorlukları yenme, çaba gösterme, çalışma, emek verme öğretisini savunmak istiyorum.*

On bir yaşından beri yetkin yazılar yazıyor, günlükler, defterler, kopuk sayfalar dolduruyordu, iri harflerle, gelişigüzel karalamalarla, yaptığı, düşündüğü, söylediği her şeyi anlatarak;

elbette hukuk okudu.

Genç yaşta evlendi, İsviçre'ye, Matterhorn'a tırmanmaya gitti, ilk karısının erken ölümü, onun için yıkım oldu. Küçük Missouri Irmağı'nda çiftçilik yapmak için batı Dakota'nın çorak topraklarına gitti;

Manhattan'a geri döndüğünde artık Teddy'ydi, Batı'nın keskin atıcısı, geyik avcısı, Stetson şapkalısı, iğdiş edilmiş boğaları bağlayan, bozayıyla boğaz boğaza dövüşen, Şerif Yardımcılığı yapmış biriydi

(bir Roosevelt'in ülkesine karşı görevleri vardır; bir Roosevelt'in görevi okkanın altına gitmiş karayazılılara, topraklarımıza daha yakın zamanlarda gelmiş olanlara yardım etmektir);

Batı'da Şerif Yardımcısı Roosevelt beyaz ırkın omuzlarına yüklenmiş olan sorumluluğu duydu, suçluların tutuklanmasına, kötülerin yakalanmasına yardım etti; üstlendiği görevler kıyaktı.

Tüm bu süre içinde de yazılar yazıyor, av, serüven öyküleriyle dergileri dolduruyor, görüşleriyle, uyarılarıyla, yerinde sözcükleriyle politik toplantıları dolduruyordu: Eylem Dolu Hayat, Gerçekleştirilebilir Ülküler, Hakça Hükümet, *erkekler çalışmaktan, hakça savaştan korktuklarında, kadınlar analıktan korktuklarında acı sonlarının kıyısında titrerler; güçlü, yürekli, yüce ülkülere inanmış kadınlarla erkeklerin küçümsemelerine hedef oldukları dünyadan yok olup gitmeyi hak ederler.*

T. R. varlıklı bir kadınla evlenip Sagamore Hill'de hakkı olan aileyi kurdu.

New York Yasama Meclisi'nde bir dönem çalıştı, Grover Clevland onu Mali Reform Bölümü başkanlığı gibi pek de gelir getirmeyen bir işe atadı.

New York'un Reformcu Polis Komiseriydi, kötü adamların peşine düştü, beyazın beyaz, siyahın siyah olduğunu güçle savundu,

1812 Savaşı'nın Denizcilik Açısından Tarihi'ni yazdı,

Deniz Kuvvetleri Yardımcı Sekreterliği'ne atandı,

Maine havaya uçunca görevinden ayrılıp kendi ordusunun başına geçti,

Teğmen – Albay.

Sezar'ın öte yanına geçerek iç savaşı başlattığı ırmaktı bu, Büyük Kavga'ydı, Bayrak'tı, Haklı Dava'ydı. Amerikan kamuoyu albayın sergilediği kahramanlıklar konusunda bilgisiz bırakılmadı, kurşunlar dört bir yanında vızıldarken nasıl da adamlarını bırakıp San Juan Tepesi'ne atıldığı, sonra da dönüp onları toplamak zorunda kaldığı, koşan bir İspanyolu nasıl da sırtından vurduğu anlatıldı her yerde.

Düzenli ordunun öte yakadan San Juan Tepesi'ne ondan önce çıkması çok kötüydü, artık San Juan Tepesi'ne çıkmaya hiç gerek kalmamıştı. Santiago kuşatılmıştı. Çok başarılı bir kampanya olmuştu. T. R. San Juan Tepesi'nden New York Eyaleti Valiliği'ne sıçradı;

ama savaş bittikten sonra gönüllüler, savaş yazarları, dergi yazarları yurtlarına dönmek istemeye başlamışlardı;

tropikal yağmurlar altında çadırlara doluşmak, çıplak Küba tepelerinin sabah güneşi altında kavrulmak, sıtmadan kırılmak, dizanteri, sarıhumma korkusu içinde yaşamak pek hoş değildi.

T. R. herkese imzalattığı dilekçeyi Başkan'a gönderdi amatör savaşçıların yurtlarına geri yollanmalarını, pis işlerin düzenli orduya bırakılmasını istedi

siperler kazan, kürek kürek toprak atan, sıtmayla, dizanteriyle, sarıhummayla savaşan

Küba'yı, Şeker Tröstü için

National City Bankası için sevimli bir *yuva* yapmaya çalışan düzenli orduya bırakılmasını istedi.

Yurduna döndüğünde ilk görüşmesini Büyük Patron Platt'ın gizli elçisi Lemuel Quigg'le yaptı. New York eyaletinin oyları Patron Platt'ın yelek astarına dikilmişti;

Patron Platt'ı da gördü ama daha sonra bu görüşmeyi unuttu. Her şey kıyaktı. Herkesin ona benzediğini söylediği Oliver Cromwell'in hayatını yazdı. Vali olunca Platt'ın seçim çarkına çomak soktu (hak yemez adamın kötü belleği olabilir); Patron Platt, 1900'de onu Başkan Yardımcılığına aday göstererek rafa kaldırdığını düşünüyordu;

Czolgocz onu Başkan yaptı.

T. R. Adirondacklar'daki Marcy Dağı'ndan, şakır şakır yağan yağmur altında, çamurlu yollarda iki kişilik arabasını

çılgınca sürerek iblis gibi Buffalo trenini yakalamaya koştu, McKinley'in ölmekte olduğu Buffalo'ya giden treni yakalamaya.

Başkan olarak

Sagamore Hill'deki sağlıklı mutlu doğal Amerikan yuvasını Beyaz Saray'a taşıdı, yabancı diplomatları, şişko subayları Rock Creek Park'ta yürüyüşe çıkardı; onları dikenli çitlembik çalılarının üzerinden atlatarak, çaydaki küçük basamak taşlarının üzerinde zıplatarak, çayın sığ yerlerinde sırılsıklam yürüterek, taşlı kıyılarına tırmandırarak hop hop hoplattı,

büyük servet edinmiş kötü adamlara Koca Sopasını salladı;

Her şey kıyaktı.

Panama Devrimi'ni yönetti, bu devrimin gölgesi altında eskiyle yeni kanal şirketleri o ünlü el çabukluğu marifet, hokuspokus gösterilerini yaptı, böylece de kırk milyon dolar uluslararası bankerlerin ceplerinde gözden yok oldu,

ama Şanlı Bayrak kanal bölgesinde dalgalanıyordu,

kanal ortasından bölünmüştü.

Birkaç tröstün canına okudu,

Booker Washington'a Beyaz Saray'da yemek verdi,

yabanıl hayatın korunması gerektiğine inandırdı onu.

Rus-Japon savaşını sona erdiren Portsmouth Barış Anlaşması'nı çırpıştırarak Nobel Barış Ödülü'nü aldı,

herkes Amerika'nın birinci sınıf güç olduğunu iyice anlasın diye Atlantik Filosu'nu dünyanın her yanına gönderdi. İkinci dönemini de tamamladıktan sonra başkanlığı fil gibi bir hukukçu olan Taft'a bıraktı, onu para babalarının incinmiş duygularına adalet merhemini sürmekle görevlendirerek.

sonra da Afrika'ya gitti, büyük hayvan avına.

Büyük hayvan avı kıyaktı.

Tam yerini bulmuş kurşunla aslan ya da filin koskoca ormanda çalılar arasına gümbür gümbür yuvarlandığı her kez,
gazeteler büyük başlıklar attı;
Kayzer'le at sırtında konuştuğunda dünyadaki hiç kimse onun ne dediği konusunda bilgisiz bırakılmadı, ne de Kahire'deki Milliyetçiler'e bunun beyaz adamlar dünyası olduğunu söyleyerek konuşma yaptığında duymayan kaldı.
Brezilya'ya gitti, Matto Grosso'nun insan yiyen küçücük balıklarla dolu sularında içi oyulmuş kütükten kayıkla dolaştı,
yabaneşekleri,
jaguarlar vurdu,
beyaz ağızlı yabandomuzu örnekleri vurdu,
Kuşku Irmağının akıntısında aşağılara kaydı
Amazon kıyılarına vardı, oraya ulaştığında hastaydı, bacağında irinli bir yara vardı, yanı başında evcilleştirilmiş borazankuşuyla kayığın tentesinin altına uzandı.

A.B.D.'ye geri döndüğünde son savaşımını verdi; 1912'de ilerici bir Hakça Paylaşım şampiyonu, Kendi Halinde insanları koruyan haçlı ordusu neferi olarak Cumhuriyetçiler'in adaylığına soyunduğunda; Bull Moose, o koskoca Taft buharlı yol silindirinin altından fırlamış, Chicago Kolokyumu'nda demokratik hükümeti yeniden canlandırmakla yükümlü delegeler gözlerinde yaşlarla iki yana sallanıp,

İle rii Hristi yan asker leri
Yüüürüü yorlaar sanki saa vaa şaa

diye ezgiler söylerlerken hak yemezlik adına İlerici Parti'yi kurmuştu.
Belki de onun yaşındaki bir adam için Kuşku Irmağı biraz aşırı kaçmıştı; kim bilir belki de artık her şey kıyak değildi; T. R. üçlü kampanya sırasında sesini yitirdi.

Duluth'ta bir kaçık onu göğsünden vurdu, vereceği söylevin yazılı olduğu kalın kâğıt tomarı kurtardı hayatını. Kurşun hâlâ göğsündeyken yaptı konuşmasını T. R., korku dolu alkışları duydu, kendi halinde insanların iyileşmesi için Tanrı'ya yakardıklarını duydu ama nasıl olduysa artık büyü bozulmuştu.

Demokratlar her şeyi silip süpürerek başa geçti, güçlü patlayıcıların gümbürtüsü içinde Mutlu Savaşçı'nın hak yemez sesini boğdu Dünya Savaşı.

Wilson, T. R.'nin bir tümeni yönetmesine izin vermedi, acemi çaylakların savaşı değildi bu (belki de düzenli ordunun askerleri Santiago'daki dilekçeyi hatırlamışlardı). Yapabildiği tek şey canavar Almanlara karşı dergilere yazılar yazmak, oğullarını askere göndermek oldu; Quentin öldürüldü.

Acemi çaylakların kıyak dünyası değildi artık bu. Theodore Roosevelt'in, dişlerini göstererek sırıtan, parmağını sallayan bu doğa düşkününün, gezginin, dergi yazarının, Pazar okulu öğretmeninin, kovboyun, bu ahlak kumkumasının, politikacının, kötü bellekli hak yemez söylevcinin, yalancıları (Ananias Kulübü) ele vermekten, çocuklarıyla yastık kavgası yapmaktan hoşlanan bu adamın, Ateşkes Günü iltihaplı romatizmadan kıvrım kıvrım kıvranarak Roosevelt Hastanesi'ne yatırıldığını hiç kimse bilmedi.

Artık işler kıyak değildi;

T. R. yiğitti;

acılara, belirsizliklere, karanlıklara, unutulmuş olduğu duygusuna katlandı tıpkı Kuşku Irmağını gezer keşfederken o kavurucu yollara, sıcağa, leş kokulu orman çamuruna, bacağındaki irinli yaraya katlandığı gibi,

sonra da sessizce uykusunda öldü
Sagamore Hill'de
6 Ocak 1919'da
oğullarının omuzlarına
beyaz ırkın sorumluluklarını bırakarak.

Sine-göz (33)

on bir bin vesikalı orospunun Marsilya sokaklarına dadandığını söyledi Kızılhaç Tanıtım Görevlisi

Rue de Rivoli'de Ford üç kez çamura saplanıp kaldı Fontainebleau'da sütlü kahvelerimizi yatakta içtik incecik eflatun yağmurun altında Orman acı verecek kadar kırmızı sarı kasımkahverengi pembemsi kurşuni tepelere tırmanan yolun ötesinde hava elma kokuyordu

Nevers (Dumas nom de dieu[1]) Athos Porthos D'Artagnan bir handa etli çorba istediler usulca süzüldük şarap tortusu bağbozumu kokan kırmızı Maçon'a fais ce que voudras saute Bourgignon Rhone[2] koyağında ilk saman sarısı güneş ışığı iskeletler gibi kavakların gölgeleriyle damar damar çizdi beyaz yolu her durduğumuz yerde şarap içtik dana eti gibi sert François Premier'in sarayı gibi zengin sulu karın dövdüğü son güllerden bir demet gibi Jean-Jacques'ın gençliğinde kloroz hastalığına yakalandığı Lyon'a doğru ırmağı geçmedik Provence'ın kır manzaralarının tümü de Roma Savaşları'ndan çıkarılmıştı sanki kentlerin adları Latince kökenli sözcüklerden yapılmış bir sözlüktü Orange Tarascon Arles Van Gogh'un kulağını kestiği Arles konvoyda yönetim gevşemişti zar atmak için küçük kahvelerde mola veriyorduk çocuklar güneye iniyoruz papaların en çok sevdiği kırmızı şaraplardan içmeye zeytinyağlı sarımsaklı ağır yemekler yemeye güneye doğru cépes provençale[3] kuzey rüzgârı Camargue ovalarında çığlıklar atıyor bizi itiş kakış Marsilya'ya sürüklüyordu on bir binin Apollo'daki promenoir'in[4] buğulu aynaları karşısında kendi kendilerini dizlerine oturtup hoplattığı avuttuğu yere

---

Tanrı aşkına Dumas. (ç.n.)
Dilediğini yap Burgonya usulü sote (ç.n.)
Provence usulü kuzumantarı (ç.n.)
Fuaye (ç.n.)

istiridyeler vin de Cassis petite fille tellement brune tête de lune qui amait les veentair sports[1] ne yani sonuç olarak hepsi de para atılarak çalıştırılan makinelerdi eski limanın pis köpüklü kıyıları çevresinde bacakları ayrık resimleri yollanan küçücük Phokaia heykelcikleri gibi çırılçıplak

Riviera tam hayal kırıklığıydı ama San Remo'dan sonra her tepenin üzerinde sipsivri kulesiyle şekerleme rengi bir kilise vardı Porto Maurizio'da cinzano rengi güneş ışığında bir bardak VERMOUTH TORİNO'nun yanında duran mavi madensuları Savona sanki Veronese'in Venedik Taciri için kurulmuştu Ponte Decimo Ponte Decimo'da taştan yapılmış çıplak işçi evlerinin çevrelediği ay ışıklı bir alanda bıraktık ambulansları her şey kırağı kaplıydı küçük barda Başarılı Öykü Yazarı bize yarı yarıya konyakla kiraz likörü içmeyi öğretti

havanuzzerone

sonunda içinden gelenleri yazmadığı anlaşıldı Bizim oralarda kalanlara savaş üzerine neler anlatabilirsin? sonunda içinden gelenleri yazmayı istemediği anlaşıldı hissetmek istiyordu konyakla kiraz likörü artık genç değildi (çok kötü öfkelendirdi bu bizi duygularımız doymak uslanmak bilmiyordu hepsinin de yalan söylediğini haykırmak istiyorduk yeni kentler görmek Cenova'ya gitmek istiyorduk) havanuzzerone? sonunda çırılçıplak esmer bir çoban çocuk olup bir tepe kıyısında güneşte oturup flüt çalmak istediği anlaşıldı

Cenova'ya gitmek epeyce kolaydı araba gidiverdi oraya Cenova yepyeni bir kent hiç görmediğimiz bir yer mermerden büyüklerinin heykelleriyle dimdik boyun kıran merdivenlerle mermerden aslanlarla dolu ay ışıklı bir kent Cenova dükün o eski kenti yanıyor muydu? tüm mermer

---

yabanmersini şarabı doğa sporundan hoşlanan aklı havada kömür karası küçük kız (ç.n.)

sarayların kare biçimli taş evlerinin tepeleri aşan sivri kilise kulelerinin alev alev tutuşmuş bir mermer duvarı vardı
ay altında şenlik ateşi
barlar İngilizlerle doluydu sıkı sıkı giyinmiş halk dışarıda revakların altında dolaşıyordu Cenova ayı altındaki liman deniz alev alev tutuşmuştu Kraliçelerinin Haber Alma Örgütü üyesi bunun mayına çarpmış Yanki tankeri olduğunu söyledi? torpillenmiş mi? ne diye parçalayıp batırmıyorlar şunu?
Cenova yanan tankerin ışığından alev alev oldu gözler Cenova ne arıyorsun? kandaki alev ayın altında geceyarısı sokaklarında oğlanların kızların gözlerindeki alev Cenova gözleri o soru gözlerindeki
Cenova ayı altında paramparça dökülen taş avlulardan geçerek o dimdik boyun kıran taş merdivenlerden inip çıkarak ayın altında alev almış gözlerle öteki köşeyi dönünce yüzüne doluyor denizdeki şenlik ateşinin alevleri
on bir bin vesikalı orospunun Marsilya sokaklarına dadandığını söyledi Kızılhaç Tanıtım Görevlisi

Joe Williams

Rezil bir yolculuktu. Joe sürekli Del için, işe yaramadığı, başarılı olamayacağı için kaygılanıyordu, tayfaların tümü de hayal kırıklığına uğramıştı. Makineler bozuldu durdu. *Higginbotham* peynir kutusu gibi yapılmıştı, öylesine yavaş gidiyordu ki baş yanından azıcık rüzgâr bile yese günler boyu otuz, kırk milden çok yol kat edemediği oluyordu. Joe'nun tek eğlencesi Glen Hardwick adındaki ikinci makinistten boks dersleri almaktı. Glen kırk yaşlarında olmasına karşın oldukça iyi bir amatör boksördü, ufak tefek dayanıklı bir adamdı. Bordeaux'ya vardıklarında Joe artık onu iyice uğraştıracak duruma gelmişti. Joe daha iriydi, daha uzağa

vurabiliyordu, Glen'in dediğine göre onu hafif sıklet boksörlüğüne kadar yükseltebilecek olan düz, doğal sağ yumruğu vardı.

Bordeaux'da gemiye çıkan ilk liman görevlisi Kaptan Perry'yi iki yanağından öpmeye kalkıştı. Başkan Wilson tam o sıralar Almanya'ya savaş açmıştı. Kentin her yanında Les Américains için ne yapacaklarını şaşırmışlardı. İzinli oldukları gecelerde Joe'yla Glen Hardwick birlikte kenti dolaşıyordu. Bordeaux'lu kızlar inanılmaz güzellikteydi. Bir öğleden sonra parkta hiç de sokak kızlarına benzemeyen iki kızla tanıştılar, iyi giyimliydiler, iyi ailelerin kızlarına benziyorlardı, canı cehenneme şimdi savaş zamanıydı. Önceleri Joe artık evli olduğu için bu işlerden uzak durması gerektiğini düşünmüştü ama cehennemin dibine dek yolu vardı, ne yani, onu kendinden uzaklaştıran Del değil miydi? Ne sanıyordu onu, alçıdan yapılmış aziz mi? Sonunda kızların bildiği küçük bir otele gidip yemek yiyerek, şarapla şampanya içerek çok eğlendiler. Joe hayatı boyunca bir kızla birlikteyken böylesine güzel zaman geçirmemişti. Kızın adı Marceline'di, sabahleyin uyandıklarında oteldeki odalara bakan çocuk kahveyle börek getirdi, yatağın içinde otururak kahvaltı ettiler, Joe'nun Fransızcası ilerlemeye başlamıştı, C'est la guerre, On les aura, Je m'en fiche[1] demeyi öğrendi, Marceline

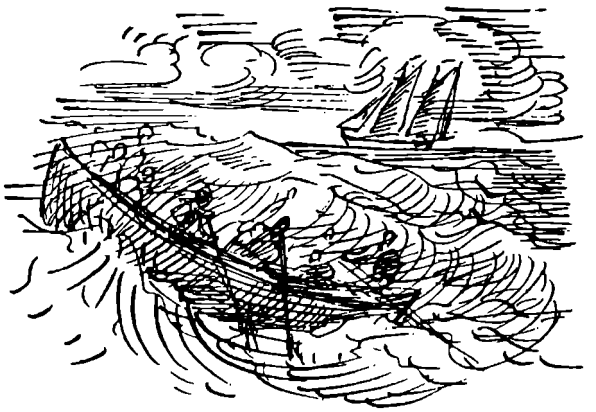
[1] Savaş bu, haklayacağız onları, ipimde değil. (ç.n.)

Bordeux'ya her gelişinde onun sevgilisi olacağını söyleyip Joe'ya petit lapin demeye başladı.

Bordeaux'da yalnızca, limana girip yüklerini boşaltma sıralarının gelmesini bekledikleri dört gün boyunca kaldılar ama bol bol konyakla şarap içtiler, yiyecekler çok güzeldi, Amerika savaşa girdiği için herkes onları nasıl hoşnut edeceğini şaşırmıştı, kısacası unutulmaz dört gün oldu bu.

Yurtlarına geri dönerlerken *Higginbotham* her yanından su almaya başladı, kaptan artık denizaltılar için kaygılanmayı tümden unutmuştu bu yüzden. Halifax'a varabilmeleri tam mucize olacaktı. Gemi çok hafifti, denizin içinde ağaç kütüğü gibi yuvarlanıyor, yemek masasının çevresine ipler gererek bile tabakları yerinde tutmak mümkün olmuyordu. Race Burnu açıklarında bir yerlerde, sisin her yanı sardığı pis bir gecede Joe çenesini ceketinin içine gömmüş güvertede dolaşırken birden yere yuvarlanıverdi. Kendilerine çarpanın mayın mı yoksa torpil mi olduğunu hiçbir zaman anlayamadılar. Bildikleri tek şey sandalların büyük düzen içinde indirildikleri, zarar görmemiş oldukları, denizin dümdüz olduğu, hepsi-

nin gemiden çıkabildiğiydi. Dört sandal birbirinden ayrıldı. *Higginbotham* sisin içinde gözden yitti, battığını göremediler, son fark ettikleri ana güvertesinin sular altında kaldığıydı.

Islaktılar, üşümüşlerdi. Joe'nun sandalında hiç kimse konuşmuyordu. Küreklerdeki adamlar, çıkmış olan küçük çırpıntıya karşı sandalı tutabilmek için çok zorlanıyorlardı. Her seferinde biraz daha büyüyen dalgalar onları sırılsıklam ıslatıyordu. Üzerlerinde yün kazakları, can yelekleri olmasına karşın soğuk içlerine işliyordu. Sonunda sis azıcık açıldı, gündüzdü. Joe'nun sandalıyla kaptanın sandalı birbirlerinden ayrılmamayı başarmıştı, o akşamüzerinin geç saatlerinde Boston'a giden üç direkli bir balıkçı gemisi aldı onları.

Gemiye çıktıklarında Kaptan Perry'nin durumu hiç de iyi değildi. Balıkçı gemisinin sahibi onun için elinden geleni yaptı ama dört gün sonra Boston'a vardıklarında kaptan bilincini tümden yitirmişti, hastaneye götürürlerken yolda öldü. Doktorlar zatürre olduğunu söyledi.

Ertesi sabah Joe'yla üçüncü kaptan hem kendi paralarının ödenmesini, hem de tayfaların alacaklarının verilmesini sağlamak için Perkins ve Allerman acentasının işyerine gitti. İşin içine birtakım düzenbazlıklar karışmış, gemi Atlantik'in ortasındayken el değiştirmiş, Rosenberg adında bir adam

spekülasyonla gemiyi satın almış, şimdi de ortadan yok olmuş, Chase National Bank geminin kendi malı olduğunu ileri sürmeye, sigortacılar feryat etmeye başlamıştı. Acentadan mutlaka paralarını alacaklarını çünkü Rosenberg'in postayla bono gönderdiğini ama bunun biraz zaman gerektireceğini söylediler. "Bu arada bizim ne bok yememizi öneriyorlar, kırlardaki otları mı?" Yazman çok üzgün olduğunu belirtti ama bu konuyu doğrudan doğruya Mr. Rosenberg'le çözümleyebilirlerdi.

Joe'yla üçüncü kaptan bir süre kaldırımda yan yana durup sövüp saydılar, sonra üçüncü kaptan Güney Boston'da oturan ikinci kaptana durumu bildirmek için oraya gitti.

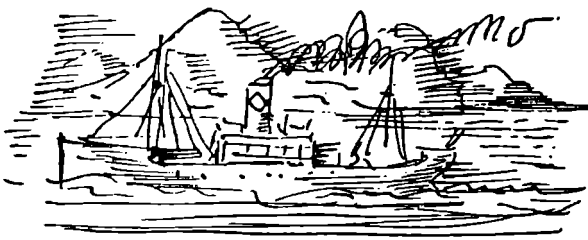
Sıcak bir haziran öğleden sonrasıydı. Joe, yatacak yer karşılığında bir iş bulabilmek umuduyla gemi acentalarını dolaşmaya başladı. Kısa sürede usandı bundan, parka gidip bir sıraya oturarak incecik topuklarını asfalt yolda şakırdata şakırdata işlerinden evlerine dönen kızların çevresinde dolaşan denizcileri, serçeleri seyretmeye başladı.

Cebinde beş parası olmaksızın Joe birkaç hafta Boston'da dolaştı. Kazada sağ çıkanlara Salvation Army[1] yardım ediyor, fasulyeyle sulu çorba veriyor, o sıralardaki duyguları içinde Joe'ya çok anlamsız gelen ilahiler okuyordu düzensiz seslerle. Norfolk'a gidip Del'i görebilecek parayı bir araya getirmek için çıldırıyordu. Ona her gün yazıyordu ama Genel Dağıtım'la aldığı Del'in mektupları çok soğuktu. Evin kirası onu kaygılandırıyor, ilkbahar için yeni giysiler istiyor, çalıştığı yerde evli olduğu duyulursa bunun pek iyi karşılanmayacağından korkuyordu.

Joe parkta sıralarda oturuyor, Halk Bahçesinde çiçek tarhları arasında dolaşıyor, bir gemide yatak bulabilmek için her gün düzenli olarak acenteye gidiyordu ama sonunda böyle ortalıkta sürtmekten usandı, Birleşik Meyve Şirketi'nin

---

Salvation Army: "Selamet Ordusu", askeri örgütlenme biçimini temel alan uluslararası Hıristiyan hareketi. (ç.n.)

Callao adlı gemisinde vardiya çavuşluğuna yazıldı. Bunun kısa bir yolculuk olacağını, birkaç hafta içinde geri döndüğünde parasını alabileceğini düşünüyordu.

Geriye dönüş yolculuğunda yükleyecekleri limonların kutulanmasını beklemek için günlerce Dominica'da, Roseau dış limanında demirlemek zorunda kaldılar gemiyi. Herkes öfkeliydi, bir yığın İngiliz zencisi olan liman yetkililerine, karantinaya alınmalarına, limonların hazırlanmadığına, kıyıdan gelen mavnaların yavaşlığına kızıyorlardı. Limanda geçirdikleri son gece Joe'yla öteki vardiya çavuşu olan Larry geminin kıçına küçük bir kayıkla yanaşıp tayfalara meyve, içki satan kayıktaki iki genç zenciyle şakalaşmaya başladı; sonra nasıl olduysa adam başına birer dolar karşılığında onları karaya çıkarıp görevlilerin göremeyecekleri bir yere, kumsalın aşağılarına bırakmalarını öneriverdiler. Kent karaderililerin kokusuna bulanmıştı, sokaklarda hiç ışık yoktu. Kömür karası ufacık bir genç yanlarına koşup dağ tavuğu isteyip istemediklerini sordu. "Sanırım bunun anlamı el değmemiş vahşi kadındır," dedi Joe. "Bu gece bahse tutuşmak yok." Küçük zenci, iri kıyım bir melez kadının yönettiği bara götürdü onları, anlayamadıkları adalı ağzıyla kadına bir şeyler söyledi, kadın birkaç dakika beklemelerini isteyince bir masaya oturup içki içtiler. "Bu kadın madam olmalı," dedi Larry. "Kızlar çok güzel değilse cehennemin dibine dek yolları var. Kara etin pek meraklısı değilim ben." Arkalardan bir yerden cızırtı sesiyle kızartma kokusu geliyordu. "Lanet

olsun, canım yemek istiyor," dedi Joe. "Hey, oğlum kadına yemek istediğimizi söyle." "Biraz sonra dağ tavuğu yiyeceksiniz zaten." "Ne olmuş yani?" Kadın büyük bir tabağın içinde kızarmış bir şeyle dışarı çıktığında içkilerini bitirmişlerdi. "Ne bu?" diye sordu Joe. "Dağ tavuğu, bayım; biz buralarda kurbağa bacağına böyle deriz ama bunlar sizin oralarda yediğiniz kurbağa bacaklarına benzemez. Ben Amerika'da bulundum, bilirim. Biz onları yemeyiz buralarda. Bu kurbağalar tertemizdir, tavuk gibidir. Yerseniz çok beğeneceksiniz." Gülmekten kırılıyorlardı. "Vay canına, içkiler bizden," dedi Larry, gözlerinden akan yaşları silerken.

Sonra da gidip kız bulmak istediler. Müzik sesi gelen bir evden çıkan iki kız görünce peşlerine düştüler, karanlık sokaklarda onları izlediler. Konuşmaya giriştiklerinde kızlar dişlerini gösterdi, giysilerinin içinde solucan gibi kıvrandı, gülüştü. Ama üç dört zenci adam öfkeyle ortaya çıkıp yerel ağızla bağırmaya başladı. "Vay canına, Larry, kendimizi kollasak iyi olacak," dedi Joe fısıltıyla. "Bu heriflerin bıçakları var." Avaz avaz bağıran iriyarı kara adamların ortasında ne yapacaklarını şaşırmışken arkalarından bir Amerikalının sesini duydular, "Tek bir söz daha etmeyin, çocuklar, ben gereğini yaparım." Haki binici pantolonlu, hasır şapkalı ufak tefek bir adam kalabalığı iterek yolunu açıyor, bir yandan da adalıların ağzıyla konuşuyordu. Kısa boylu, keçi sakallı, gri üçgen yüzlü bir adamdı. "Adım Henderson, De Buque, Connecticut'lıyım, Bridgeport'tanım." İkisiyle de tokalaştı.

"Pekala, sorun nedir, çocuklar? Şimdi işler yoluna girer, beni buralarda herkes tanır. Bu adada yaptıklarınıza çok dikkat etmelisiniz çocuklar, çok duyarlıdırlar bu insanlar, çok duyarlı... Benimle gelip birer içki içseniz daha iyi edersiniz..." İkisinin de koluna girip hızla sokağın ucuna yürüttü. "Şey, bir zamanlar ben de gençtim... Hâlâ da gencim... elbette adayı görmelisiniz, çok da iyi edersiniz... Karayip-

ler'in en ilginç adasıdır, yalnız çok ıssızdır... beyaz bir yüz hiç göremezsiniz."

Adamın evine geldiklerinde onları kireç badanalı büyük bir odadan geçirip vanilya çiçeği kokan balkona çıkardı. Aşağılarda uzanan, birkaç solgun ışığın parıldadığı kenti, karanlık tepeleri, çalışanlar için yakılan ışıklarla aydınlanmış mavnalarla sarılı *Callao*'nun beyaz gövdesini görebiliyorlardı. Vinçlerin gümbürtüsü, bir yerlerde çalan çılgın kıvrak ezgi geliyordu arada bir kulaklarına.

Yaşlı adam ikisine de birer bardak rom doldurdu; sonra birer tane daha. Tüneğin üzerinde sürekli çığlıklar atan bir papağanı vardı. Dağlardan ağır çiçek kokuları yüklü esinti geliyor, yaşlı adamın tel tel ak saçlarını gözüne üflüyordu. Çevresini kuşatmış mavnaların aydınlattığı *Callao*'yu gösterdi eliyle. "Birleşik Meyve... Birleşik Hırsızlar Şirketi... bu bir tekel... İstedikleri fiyata vermezsen limonlarını rıhtımda çürümeye bırakırlar; bu tekeldir. Siz çocuklar, bir avuç hırsız için çalışıyorsunuz ama biliyorum bu sizin suçunuz değil."

Larry'yle Joe şarkı söylemeye başladıklarında artık ne yaptıklarının ayırdında değillerdi. Yaşlı adam pamuk eğir-

me makinelerinden, şekerkamışı kırma makinelerinden söz ediyor, rom şişesinden içki dolduruyordu. İyice kafayı bulmuşlardı. Gemiye nasıl geldiklerini hatırlayamıyorlardı. Joe, karanlık baş kasarasını, dört bir yanında dönen yataklardan gelen horultuları biliyordu yalnızca, sonra kum torbası gibi üzerine çöken uykuyu, ağzındaki tatlı, yapış yapış rom tadını.

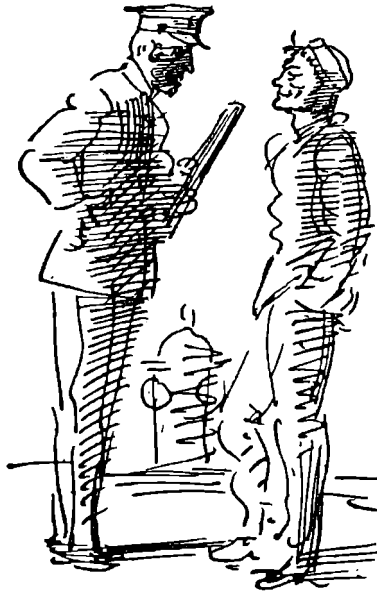
Birkaç gün sonra Joe'nun ateşi yükseldi, eklem yerlerinde korkunç ağrılar başladı. St. Thomas'ta onu karaya bıraktıklarında kendinde değildi. Eklemlerde ağrı yapan bir çeşit hummaya yakalanmıştı. Del'e yazıp nerede bulunduğunu bildirecek gücü ancak iki ayda toplayabildi. Hastane yetkilisi tam beş gün boyunca bilincini yitirdiğini, ona ölecek biri gözüyle baktıklarını söyledi. Doktorların hepsi de çok kızgındı çünkü burası askeri hastaneydi; ama her neyse o da beyaz adamdı, bilincini yitirmişti, köpekbalıklarına yediremezlerdi ya.

Kentin küçük dik mercan tozuna bulanmış sokaklarında dolaşacak gücü bulduğunda temmuz ayı olmuştu bile. Artık hastaneden ayrılması gerekiyordu, denizcilerin kaldığı kulübelerden birindeki bir aşçı, yapının kullanılmayan bölümünde ona yatak bulmasaydı çok kötü durumda ortada kalacaktı. Hava çok sıcaktı, gökyüzünde tek bulut bile yoktu, zencilere, çıplak tepelere, mavi, kapanık limana bakıp durmaktan bezmişti. Zamanın çoğunu eski kömür limanında kıvrımlı demirden çatının gölgesinde oturup tahtaların yarıkları arasından tertemiz derin mavi yeşil suya bakarak, iskele kazıkları arasında karınlarını doyurmaya çalışan küçük balıkları izleyerek geçiriyordu. Del'i, Bordeaux'daki o Fransız kızı, savaşı, Birleşik Meyve Şirketi'nin nasıl da hırsızlar topluluğu olduğunu düşünüyor, sonra düşünceleri kazıkların üzerinde sallanan yosunların arasındaki küçücük gümüşsü, mavi, sarı balıklar gibi kafasının içinde kıvrım kıvrım dönmeye başlıyor, uykuya dalıveriyordu.

Kuzeye giden meyve yüklü buharlı gemi limana girince yetkililerden birini yakalayıp ona acıklı öyküsünü anlattı. Joe'yu New York'a kadar götürdüler. Yaptığı ilk iş Janey'i bulmaya çalışmak oldu; belki Janey de böylesinin daha iyi olacağını söylerse denizlerde sürdürdüğü köpekçe yaşantıyı bir yana bırakıp karada sürekli işe girerdi. Kardeşinin çalıştığı J. Ward Moorehouse'un reklam şirketini aradı. Telefonun öteki ucundaki kız artık onun patron sekreteri olduğunu, iş için Batı'ya gittiğini söyledi.

Redhook'taki Mrs. Olsen'in evine gidip yatacak yer ayarladı. Orada herkesi kurayla asker yazdıklarından, sokakta askere yazılma kartın olmadan yakalarlarsa nasıl da kaçak diye içeri tıktıklarından söz ediyordu, işte böylece de bir sabah Joe, Wall Caddesi'nde metrodan çıkarken polisin biri yanına yanaşıp kartını sordu. Joe ticaret gemilerinde çalıştığını, yolculuktan daha yeni döndüğünü, askere yazılacak zaman bulamadığını, askerlikten muaf olduğunu söyledi ama polis tüm bunları yargıca anlatması gerektiğini belirtti. Broadway'den aşağıya inerlerken oldukça kalabalık bir topluluktular; yazmanların, tezgâhtar çocukların oluşturduğu izleyicilerin arasındaki iyi giyimli gençler, "Kaçaklar," diye bağırdı onlara, kızlar ıslık çaldı, yuhaladı.

Gümrük yapısına götürüp koyun sürüsü gibi bodrumdaki bir odaya tıktılar onları. Sıcak bir ağustos günüydü. Terleyen, söylenen kalabalığı dirseğiyle yararak Joe pencereye doğru yol açtı. Getirilenlerin çoğu yabancılar, iskelelerde hamallık yapanlar, dolaşıp iş arayanlardı; içlerinde yüksekten atanlar vardı ama Joe deniz kuvvetlerini hatırlayıp ağzını açmadı, yalnızca dinledi. Gün boyu orada kaldı. Polisler kimsenin telefonu kullanmasına izin vermiyordu, yalnızca bir hela vardı, oraya da başlarında nöbetçiyle girebiliyorlardı. Joe'nun bacakları titriyordu; hummanın etkisinden tam anlamıyla kurtulamamıştı henüz. Sıra tam da ona geliyordu ki, tanıdığı bir yüz ilişti gözüne. Glen Hardwick değilse Tanrı cezasını versindi.

Glen'i İngiliz gemisi bulmuş, Halifax'a götürmüştü. Bordeaux'ya katır, Cenova'ya da her cinsten mal götüren, yedi buçuk santimlik bir topla, deniz kuvvetlerinden topçularla donatılmış *Chemang* adlı gemiye üçüncü kaptan olmuştu, Joe da onunla gitmeliydi. "Vay canına, beni de alacaklarını sanıyor musun?" diye sordu Joe. "Elbette, sefer görevlisi bulmak için çıldırıyorlar; kâğıtların olmasa da alırlar seni." Bordeaux'ya gitme fikri baştan çıkarıcıydı; oradaki kızları hatırlar mısın? Glen dışarı çıktığında Mrs. Olsen'e telefon edecek, yatağının başucundaki sigara kutusunda duran Joe'nun ruhsatını getirmesini isteyecekti ondan. Sonunda sorguya çekilmek için masaya götürüldüklerinde Glen hemen bırakıldı, Joe da ruhsatı gelir gelmez bırakılacaktı ama askerlikten muaf olmalarına karşın adlarını hemen yazdırmalıydılar. Masada oturan müfettiş, "Siz çocuklar, savaşın sürdüğünü aklınızdan hiç çıkarmayın," dedi. "Elbette, bunu unutmayız," dedi Joe.

Mrs. Olsen elinde Joe'nun kâğıtlarıyla soluk soluğa geldi, Joe hemen Doğu New York'taki acenteye koştu, lostromo olarak işe alındı. *Higginbotham*'da ikinci kaptan olan Ben Tarbell burada süvariydi. Joe, Norfolk'a gidip Del'i görmek istiyordu ama lanet olsun karada oyalanacak zamanı yoktu. Yapabildiği tek şey Glen'den ödünç aldığı elli doları göndermek oldu. Zaten bunu düşünüp kaygılanacak zamanı da yoktu çünkü ertesi gün konvoyla nerede buluşacaklarını bildiren mühürlü emirlerle denize açıldılar.

Konvoyla yolculuk yapmak hiç de kötü değildi. *Salem*'de ve öteki destroyerlerde yönetici durumunda olan denizciler buyrukları veriyordu ama yük gemilerinin kaptanları da flamalarını sallayarak işaretler yollayıp onlarla şakalaşıyordu. Tümü de gri, beyaz boyalarla boyanarak alalanmış yük gemilerinin uzun bir dizi oluşturarak Atlas Okyanusu'nu doldurmaları görülecek şeydi. İnsanın barış zamanı binip Staten Adası'na gitmek için bile hayatını tehlikeye atamayacağı denli eski püskü olanları vardı içlerinde, Gemicilik Yönetim Kurulu'nun yeni yaptırdığı tahta gemilerden biri de çok kötü su alıyordu, –biri bu işten para kazanıyor olmalıydı– çok kötü malzeme kullanılmıştı, yolun yarısında boşaltılıp batırılması gerekti.

Joe'yla Glen birlikte Glen'in odasında oturup puro içerek çene çaldılar. Sonunda karada hayatın onlara göre olmadığına, kendi yerlerinin mavi sular olduğuna karar verdiler. Çevresinde tayfa diye gezinen serserilere bağırıp durmaktan bıkmıştı Joe. Bir kez askeri bölgeye girdiler mi zikzak çizmeye başlıyorlar, herkesin suratı bembeyaz kesiliyordu. Joe hayatı boyunca hiç bu kadar çok sövüp bağırmamıştı. İkide birde denizaltı görüldüğü sanılarak yanlış alarm veriliyor, deniz uçakları denizin derinlerine bomba atıyor, ürkmüş topçular eski fıçılara, yosun demetlerine, denizdeki pırıltılara ateş açıyordu. Işıldaklarıyla zikzaklar çizerek, sinyal vererek, çevrelerinde düdük çalan devriye motorlarıyla bir gece Gironde'a girmek gerçekten çok rahatlattı hepsini.

Boyuna tepinen pis katırları, her şeye sinen pis kokularını, katırların bağıran, söven bakıcılarını gemiden çıkartmak kurtuluş oldu. Glen'le Joe yalnızca birkaç saat için karaya çıkabildiler, ne Marceline'i ne de Loulou'yu bulabildiler. Amerikalıların yeni yaptıkları çelik, beton rıhtımlarla Garonne artık Delaware'e benzemeye başlamıştı. Dönüşe geçtiklerinde su sızdıran buhar borusunu onarmak için birkaç saat demirlemek zorunda kaldılar, beş sandala tıklım tıklım doluşmuş gemi tayfalarına yol gösteren devriye motorunu görünce de aşağılık Almanların denizde epeyce iyi iş yaptıklarını anladılar.

Bu kez konvoy yoktu. Sisli gecenin ortasında denize süzüldüler. Güverte tayfalarından biri ağzında sigarayla baş kasarasından çıktığında kaptan onu bir yumrukta yere serdi, yurtlarına vardıklarında pis Alman casusu olduğu için tutuklatacağını söyledi. Finisterre'e dek İspanya kıyılarını izlediler. Tam gemi burnunu güneye çevireceği sırada uzakta bir periskop göründü. Kaptan dümene kendi geçti, aşağı makine odasına bağırarak ellerinden geldiğince hızla gitmelerini söyledi, elbette bu da pek işe yaramayacaktı, topçular gelişigüzel ateş etmeye başladı.

Periskop gözden yitti, oysa birkaç saat sonra İspanyol balıkçı teknesi olması gereken, kuzeybatıdan patlamış olan fırtınanın önünden hızla kaçan, kıyıya, büyük olasılıkla Vigo'ya doğru giden küçük iki direkli yelkenliyi geçtiler. Teknenin dümen suyundan daha yeni çıkmışlardı ki gemiyi sarsan büyük bir gümbürtü duydular, kaptan köprüsüne dek yükselip hepsini sırılsıklam ıslatan dalga hortumu gemiye çarptı. Her şey saat gibi çalışıyordu, 1 Numaralı bölme su-

lar altında kalan tek bölmeydi. Şans sonucu tayfaların hepsi baş kasarasından çıkmış, can yelekleriyle geminin ortasında güvertede duruyorlardı. *Chemang* azıcık yana yattı, hepsi buydu. Topçular, bunun dümen suyundan geçtikleri küçük kara tekneden atılan mayın olduğundan emindi, tekne onlara ateş açmıştı ama gemi dalgalı denizde öyle kararsızlıkla yuvarlanıyordu ki hepsi boşa gitti. Her neyse, Vigo dış limanının ağzını kapatan adanın arkasında tekne gözden yitti. *Chemang* tek kampana çalarak usulca yol aldı.

Kentin karşısında uzanan kanala girdiklerinde 2 Numaralı bölmedeki pompalarda su yükseliyordu, makine dairesinde de dört ayak su vardı. Kentin sağındaki balçık gibi kumsala gemiyi yanaştırdılar.

İşte yine pılı pırtıları ellerinde karaya çıkmışlardı, konsolosluğun önünde duruyorlar, kalacak yer bulmalarını bekliyorlardı. Konsolos İspanyol asıllıydı, pek iyi İngilizce konuşamıyordu ama onlara çok iyi davrandı. Vigo'daki Liberal Parti, yöneticilerle tayfaları o gün öğleden sonra yapılacak olan boğa güreşine çağırdı. Yine işin içine düzenbazlıklar karışmaya başlamıştı, kaptanın eline geçen telgrafta, gemiyi olduğu gibi satın alan, kayıtlarını değiştiren Bilbao'daki Gomez ve Ortakları'na teslim etmesi isteniyordu.

Boğa güreşinin yapılacağı alana gittiklerinde kalabalığın yarısı alkışlayıp coşarak, "Viva los Aliados,[1]" diye bağırırken geriye kalan yarısı yuhalayarak, "Viva Maura,[2]" diye ıslık çalıyordu. Hepsi tam orada kavga patlayacağını sanırlarken boğa ortaya çıktı, herkes sustu. Boğa güreşi katlanılmaz derecede kanlı bir gösteriydi, pırıl pırıl pullu giysiler içindeki çocuklar çok kıvraktı, sanki raks ediyorlardı, çevrelerini saran insanlar boyuna onlara küçük kara tulumlardan şarap içiriyor, elden ele konyak şişeleri dolaştırıyorlardı, tayfalar epeyce kafayı bulmuştu, Joe çocukları düzen içinde tutabil-

---

Yaşasın Müttefikler (ç.n.)

Yaşasın Maura. Antonio Maura, o dönemdeki İspanya başbakanıdır. (ç.n.)

mek için çırpınıyordu. Yerel müttefikler yanlısı dernek sonradan yöneticilere şölen verdi, koca bıyıklı bir yığın adam kimsenin anlamadığı ateşli konuşmalar yaptı, Amerikalılar alkışladı, çığlıklar attı, hep bir ağızdan, *Yankiler Geliyor, Evde Ateşleri Söndürmeyin, Hamburg Gösterisine Gidiyoruz*, şarkılarını söylediler. McGillicuddy adında yaşlı bir adam olan ikinci kaptan oyun kâğıtlarıyla küçük bir gösteri yaptı, gece baştan sona keyifli geçti. Joe'yla Glen otelde birlikte kalacaklardı. Oda işlerine bakan kız çok güzeldi ama hiçbir budalalığa izin vermeyeceğini açıkça belli etti.

Uyumadan önce Glen, "İşte böyle Joe," dedi. "Görkemli bir savaş bu."

"Şey, sanırım bu üçüncü batırılışım," dedi Joe.

"Biz batırılmadık ki, yalnızca eğlenceye çağrıldık."

Yetkililer durumlarının ne olacağını tartışırlarken tam iki hafta Vigo'da beklemek zorunda kaldıklarında herkese usanç geldi. Sonra da hepsini Cebelitarık'a götürecek trene yüklediler, oradan da Denizcilik Yönetim Kurulu'nun gemisine bindirileceklerdi. Yatmak için katı sıralardan başka hiçbir şeyin bulunmadığı trenle üç gün yol aldılar, İspanya, birbirini izleyen koskoca tozlu dağlar dizisinden başka şey değildi. Bir kez Madrid'de, bir kez de Sevilla'da tren değiştirdiler, ikisinde de konsolosluktan biri gelip onlara göz kulak oldu. Sevilla'ya vardıklarında Cebelitarık yerine Algeciras'a gideceklerini öğrendiler.

Algeciras'a varınca da kimsenin onlarla ilgili bir şey duymamış olduğunu gördüler. Konsolos her yana telgraflar çekerken onlar da konsolosluğun bahçesinde konakladılar, sonunda konsolos iki kamyon kiralayarak onları topluca Cádiz'e gönderdi. İspanya hiç alışık olmadıkları türden bir ülkeydi, baştan aşağı kayalardan, şaraptan, düzgün yüzlü, kara gözlü kadınlardan, zeytin ağaçlarından oluşmuştu. Cádiz'e geldiklerinde konsolosluk görevlisi onları karşıladı, elinde de telgraf vardı. *Gold Shell* adlı tanker onları almak

için Algeciras'ta bekliyordu, böylece de sil baştan kamyonlara tıkıldılar, yüzleri toza bulanmış, ağızları, burunları toz dolu, kimsenin cebinde bir yudum içki alacak para bile kalmamışken, o katı sıraların üzerinde yine zıp zıp hoplamaya başladılar. Pırıl pırıl ayla aydınlanmış bir gece saat üçte *Gold Shell*'e çıktıklarında çocukların kimisi öylesine yorgundu ki güvertenin ortasında yere yuvarlanıp başlarını denizci çantalarına dayayarak uykuya dalıverdiler.

Gold Shell ekim ayının sonlarına doğru onları Perth Amboy'a bıraktı. Joe parasını çeker çekmez Norfolk'a bulduğu ilk aktarmalı trene bindi. Baş kasarasındaki o bir yığın et kafalıya bağırıp durmaktan usanmıştı. Lanet olsun, artık denizlerde işi bitmişti onun; yerleşip sakin bir evlilik sürdürecekti.

Charles Burnu'nu gerilerde bırakırken, Ripraps'ı geçerken, bembeyaz köpüklü dalgalarla dolu körfezden çıkıp Hampton Roads'ın gemilerle dolu dümdüz, kahverengi sularına girerken mutluluktan içi içine sığmıyordu; dört büyük zırhlı gemi demirlemişti, denizaltı avcıları hızla sağa sola gidiyordu, gümrük koruma gemisi, alalanmış yük gemileri, kömür gemileri, savaş gereçleri taşıyan demir atmış bir dizi kırmızı mavna uzaklarda yapayalnızdı. Pırıl pırıl bir sonbahar günüydü. Joe'nun içini büyük bir erinç kaplamıştı; cebinde tam üç yüz elli doları, üzerinde yepyeni bir giysi vardı, teni güneşten yanmıştı, çok güzel bir yemek yemişti. Her şeyin canı cehenneme, şimdi birazcık sevişmek istiyordu. Belki çocuğu da olurdu.

Norfolk'ta işler çok başkaydı elbette. Herkesin üzerinde yeni üniformalar, Main ve Grapby'nin kesiştiği köşede iki dakikalığına konuşma yapanlar, Özgürlük Tahvilleri duyuruları, çalan bandolar vardı. Vapurdan çıkıp yürürken kenti tanıyamadı. Del'e geleceğini yazmıştı, onu göremeyince kaygılandı, son zamanlarda hiç mektup alamamıştı. Evin bir

anahtarı da kendisindeydi, yine de kapıyı açmadan önce çaldı. Hiç kimse yoktu içeride.

Hep kendisini karşılamak için kapıya koşarken canlandırmıştı Del'i kafasında. Ama saat daha dörttü, karısı işte olmalıydı. Evdeki dağınıklığa bakılırsa kız arkadaşıyla evi paylaşıyor olmalıydı... İpe kurusun diye asılmış iç çamaşırları, iskemlelerin üzerine atılmış ufak tefek kıyafetler, masanın üzerindeki kutunun içinde, yarısı yenmiş tatlı vardı... Vay canına, dün gece burada eğlence yapılmıştı mutlaka. Yarım pasta, içlerinde içki artıkları bulunan bardaklar, sigara izmaritleriyle, hatta bir tane de puro izmaritiyle dolu tablalar her yana saçılmıştı. Ah, neyse, mutlaka birkaç arkadaşını ağırlamıştı burada. Banyoya gitti, tıraş oldu, üstünü başını temiz-

ledi. Del zaten hep aranılan, gözde bir kızdı, kâğıt oynamak için falan bir yığın arkadaşı geliyor olmalıydı eve. Banyoda bir kavanoz dudak boyası duruyordu, musluğun üzerine pudra dökülmüştü. Kadınların bu özel gereçleri arasında tıraş olurken içini garip bir duygu doldurdu.

Merdivenlerde gülen Del'in sesini, bir de erkek sesi duydu; anahtar kilitte tıkırdadı. Joe bavulunu kapatıp ayağa kalktı. Del saçlarını kısacık kestirmişti. Uçar gibi koşup boynuna sarıldı. "Bakın şu işe, kocacığım dönmüş!" Joe dudak boyasının tadını ağzında duyuyordu. "Ah, zayıflamışsın Joe. Zavallı çocuk çok hastalandın değil mi?.. Azıcık param olsaydı bir gemiye atlayıp hemen gelecektim.. Bu Wilmer Tayloe... Yani Teğmen Tayloe demek istiyorum, daha dün donanmaya katıldı."

Joe bir an durakladı, sonra elini uzattı. Adamın kısa kesilmiş kızıl saçları, çilleri vardı. Gıcır gıcır çizgili üniforma, Sam Browne kemeri, pırıl pırıl tozluklar kuşanmıştı. Her iki omzunda birer gümüş şerit, ayaklarında mahmuzlar.

"Yarın denizaşırı ülkelere gidecek. Bu gece beni yemeğe götürecekti. Ah, Joe, hayatım, sana anlatacak öyle çok şeyim var ki."

Del ortalıkta koşuşturup evi toplar, bir yandan da sürekli Joe'yla konuşurken Joe'yla Teğmen Tayloe tedirginlik içinde, göz ucuyla birbirlerini süzerek duruyorlardı. "Korkunç bir şey bu, hiçbir zaman evi düzenleme olanağı bulamıyorum, Hilda da bulamıyor... Hilda Thompson'u hatırlıyor musun Joe? Şey, kiraya yardımcı olmak için benimle birlikte oturuyor ama ikimiz de geceleri Kızılhaç Kantini'nde çalışıyoruz savaşa katkımız olsun diye, sonra da ben Özgürlük Tahvilleri satıyorum... Sen de o pis Alman canavarlardan nefret etmiyor musun, Joe? Ah, ben çok nefret ediyorum, Hilda da... Almancadan geldiği için adını değiştirmeyi düşünüyor. Ona Gloria diyeceğime söz verdim ama hep unutuyorum... Biliyor musun Wilmer, Joe'nun gemisi iki kez torpillendi."

Teğmen Tayloe, "Şey, sanırım ilk altı kez en kötüsüdür," diye kekeledi.

Joe sırıttı.

Del banyoda gözden yitip arkasından kapıyı kapadı. "Siz rahatınıza bakın çocuklar. Ben bir dakikada giyinirim."

İkisi de konuşmuyordu. Ağırlığını bir ayağından ötekine geçirdikçe Teğmen Tayloe'nun pabuçları gıcırdıyordu. Sonunda cebinden bir şişe çıkardı. "Biraz içki alsana," dedi. "Gemim gece yarısından sonra her an denize açılabilir." "Keşke benimki de açılsa," dedi Joe gülümsemeden. Della özenle giyinmiş olarak banyodan çıktığında çok şıktı. Joe'nun son gördüğünden beri çok güzelleşmişti. Joe boyuna, gidip şu kılkuyruğun suratına bir yumruk indirsem mi diye düşünüp duruyordu ama sonunda Del daha sonra gelip onu Kızılhaç Kantini'ne götürmesini söyleyince basıp gitti.

Adam gidince Del geldi, kucağına oturdu, bir sürü soru sormaya başladı; Joe üçüncü kaptanlığa yükselmiş miydi, onu özlemiş miydi, birazcık daha çok para kazanabilmesini nasıl da istiyordu, evini başka kızla paylaşmaktan nefret ediyordu ama kirayı ödeyebilmesinin tek yolu da buydu. Teğmenin masada unuttuğu viskiden biraz içti, Joe'nun saçlarını okşadı, sevişmeye başladı. Joe, Hilda'nın hemen gelip gelmeyeceğini sordu, Del bir erkekle buluşacağını onu Kızılhaç Kantini'nde bekleyeceğini, eve gelmeyeceğini söyledi ama yine de Joe gidip kapıyı sürgüledi. Yatakta birbirlerinin kollarına uzanırlarken ilk kez böylesine mutluydular.

Joe Norfolk'ta ne yapacağını bilemiyordu. Del gün boyu işyerinde, gece boyu Kızılhaç Kantini'ndeydi. Eve geldiğinde Joe genellikle yatmış oluyordu. Hep de o baş belası subaylardan biri onu eve getiriyor, Joe onların kapının dışında konuştuklarını, şakalaştıklarını duyuyor, yattığı yerden o herifin karısını öptüğünü, onunla sevişiğini kuruyordu. Del içeri girince onu dövmeye hazırlanıyor, bağırıp çağırıyordu, sonra tartışıyorlar, birbirlerine sövüyorlar, her zaman da Del

onun kendisini anlamadığını, savaşa yardım etmesini engellemeye çalıştığı için vatansever olmadığını söyleyerek tartışmayı sona erdiriyor, kimi zaman barışıyorlar, Joe ona çılgınca âşık olduğunu hissediyor, karısı kollarının arasına büzülüp tatlılıkla ona sokuluyor, mutluluktan gözlerine yaşlar dolduran küçücük öpücükler veriyordu Joe'ya. Karısı her gün biraz daha güzelleşiyordu, çok şık giyindiği de hiç tartışma götürmez bir gerçekti.

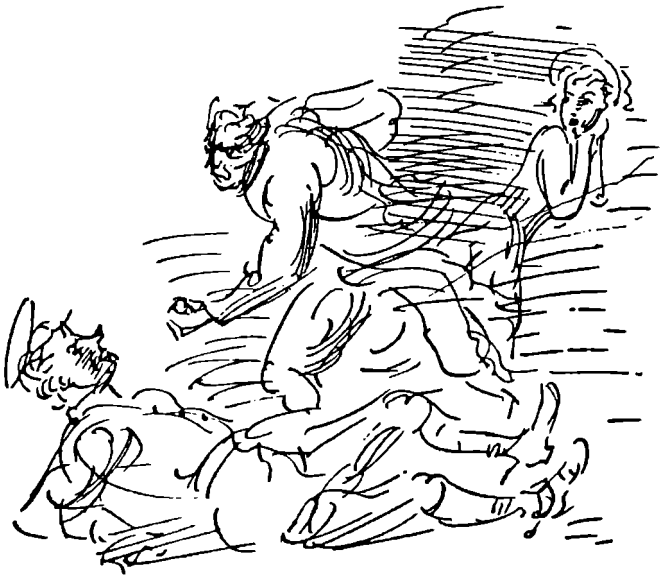
Pazar sabahları Del çok yorgun olduğu için kalkmıyor, kahvaltıyı Joe hazırlıyor, birlikte yatakta oturup bir zamanlar Bordeaux'da Marceline'le yaptığı gibi kahvaltı ediyorlardı. Sonra da Del onun için çıldırdığını, çok sevdiğini, çok yakışıklı bulduğunu, karada iyi bir işe girip çok para kazanmasını, böylece de kendisinin çalışmak zorunda kalmayacağını söylüyor, ailesi milyoner olan Kaptan Barnes'ın nasıl da Joe'yu boşayıp kendisiyle evlenmesini istediğini, yılda su içinde elli bin dolar kazanan Dupont işyerindeki Mr. Canfield'ın ona nasıl da inci gerdanlık vermek istediğini ama kendisinin doğru olmayacağını düşünerek geri çevirdiğini anlatıyordu. Bu tür konuşmalar Joe'nun çok canını sıkıyordu. Kimi zaman, çocukları olursa neler yapacaklarını geveleyerek konuşmaya girişiyordu ama Del hemen yüzünü buruşturuyor, "Bu konuyu açma," diyordu.

Joe ortalıkta dolaşıp iş arıyordu, bir kez Newport News'taki tersanelerden birindeki onarım yerinde tam ustabaşı olarak iş bulmuşken son dakikada arkası sağlam herifin biri onu boynuzlayıp işi elinden aldı. Birkaç kez de Del'le, Hilda Thompson'la, birkaç subay, bir de destroyerden yeni inmiş bir yarsubayıyla birlikte danslı eğlencelere gitti ama hepsi de ona tepeden bakıyor, hiç kimse adam yerine koymuyordu, Del isteyen herkesin onu öpmesine izin veriyor, üzerinde üniforma taşıyan her kişiyle hiç ayrım yapmaksızın telefon kulübelerine kapanıp gözden kayboluyor, Joe'ya dünyayı zindan ediyordu. Tanıdığı birkaç çocuğun gittiği bi-

lardo salonu buldu Joe, orda içki içip kafayı dumanlamaya başladı. Eve gelip onu sarhoş görünce Del çileden çıkıyordu ama artık Joe'nun metelik verdiği yoktu ona.

Sonra bir gece Joe birileriyle kavga edip iyice kafası bozulduktan sonra Del'in bir başka kılkuyrukla sokakta dolaştığını gördü. Ortalık oldukça karanlıktı, çevrede kimseler yoktu, her karanlık kapı girişinde duruyorlar, kılkuyruk Del'e sarılıp öpüyordu. Kadının Del olduğuna iyice inanmak için onları sokak lambasının altında kıstırdığında yanlarına yaklaşıp ne halt yediklerini sordu. Del içkili olmalıydı çünkü alçak tiz sesle kıkır kıkır gülmeye başladı, Joe'yu çileden çıkarmıştı bu, üzerine atılıp kılkuyruğun çenesine esaslı bir sol yumruk yapıştırdı. Mahmuzlar şakırdadı, kılkuyruk oracık-

ta, lambanın altındaki çimenlerin üzerinde uykuya daldı. Bu durum Joe'ya çok gülünç görünmeye başlamıştı ama Del öfkeden çılgın gibiydi, üniformalı subayı küçük düşürmekten, saldırıdan, dayak atmaktan onu tutuklatacağını, onun ödlek sümsük asker kaçağından başka şey olmadığını, bütün çocuklar cephede canavar Almanlarla savaşırken burada tembel tembel dolaştığını söyledi. Joe biraz kendine gelmişti, adamı ayağa kaldırdı, ikisine de cehennemin dibine kadar yolları olduğunu söyledi. Epeyce sarhoş olan, mırıl mırıl bir şeyler söylenmekten başka şey yapacak zaman bulamayan kılkuyruğun önünden geçip doğru eve gitti, bavulunu toplayıp çıktı.

Will Stirp kentteydi, Joe onun evine gitti, yataktan kaldırdı, bu evcilik oyunundan içine sıkıntılar bastığını söyleyip New York'a gidebilmek için yirmi beş dolar ödünç vermesini istedi. Will çok iyi yaptığını, onlar gibi adamlar için kızları sevip bırakmanın tek doğru şey olduğunu anlattı.

Gün doğuncaya kadar çene çaldılar. Sonra Joe yattı, öğleüstünün geç saatlerine dek uyudu. Washington'a giden gemiyi ucu ucuna yakalayabildi. Kamara tutmamıştı, gece boyu güvertede dolaştı. Gemi görevlilerinden biriyle arkadaşlığa başlayınca geçen yıldan kalma eski puro kokusunun her yana sindiği, insana rahatlık veren kaptan köşkünde onunla birlikte oturdu. Küpeştelere çarpan köpüklü dalgaların sesini dinlerken, şamandıraları, deniz fenerlerini ortaya çıkartan ışıldakların titrek, beyaz, parmak parmak ışığını seyrederken kendine gelmeye başladı. Kız kardeşini görmek ve Gemicilik Yönetim Kurulu'ndan üçüncü kaptanlık belgesini almak için New York'a gittiğini söyledi onlara. Torpillenmesi üzerine anlattığı öyküler büyük coşku yarattı çünkü *Dominion City*'dekilerin hiçbiri açık denizlere çıkmamıştı.

Pırıl pırıl bir kasım sabahında küpeştede durup Potomac sularının tuzlu kokusunu içine çekmek, kırmızı tuğla yapılarıyla Alexandria'yı, Anacostia'yı, Arsenal'ı, Savaş Gemileri Tersanesi'ni geçmek, sabahın ilk puslu ışıkları içinde pespembe yükselen Anıt'ı görmek, eski günlerini getirdi aklına. Karşısına demirlemiş yatlar, motorlu gemiler, daha yeni yanaşmakta olan *Baltimore* gemisi, eski püskü gezinti gemileri, rıhtımdaki istiridye kabukları, ortalıkta dolaşan zenci hamallar, iskeleler tıpkı eskiden olduğu gibiydi. Sonra Georgetown'a giden trene atladı, göz açıp kapayıncaya kadar kırmızı tuğla evlerin sıralandığı sokağı tırmanıyordu. Kapıyı çalarken ne diye eve dönmüş olduğunu bilemedi.

Anne yaşlanmıştı ama iyi görünüyordu, kafasını kiracılarına, iki kızının da nişanlanmalarına takmıştı. Janey'in işinde çok başarılı olduğunu ama New York'ta yaşamanın onu değiştirdiğini söylediler. Joe, üçüncü kaptanlık belgesini almak için New York'a gideceğini, mutlaka onu arayacağını anlattı. Savaşı, denizaltıları falan sorduklarında Joe ne diyeceğini şaşırdı, birazcık şakalaşarak işi geçiştirmeye çalıştı.

Ona çok iyi davranmalarına, böylesine genç yaşta üçüncü kaptanlığa yükseldiği için çok başarılı biri olduğunu düşündüklerini belli etmelerine karşın trene binmek için Washington'a gitme zamanı geldiğinde Joe çok sevindi. Evliliği konusunda onlara bir şey demedi.

Trenle New York'a giderken Joe sigara içilen kompartımanda oturdu, şakır şakır yağan yağmur altında Jersey'i geçerken çiftliklere, istasyonlara, duyuru tahtalarına, fabrika kentlerinin pis sokaklarına baktı, gördüğü her şey ona Del'i, Norfolk çevresindeki kırları, çocukken yaşadığı mutlu günleri hatırlatıyordu sanki. New York'taki Penn İstasyonu'na varınca yaptığı ilk şey gidip bavuluna bakmak oldu, sonra yağmurdan pırıl pırıl parlayan Sekizinci Cadde'de, Janey'nin oturduğu köşeye doğru yürüdü. Önce telefon etmesinin iyi olacağını düşünerek bir tütüncüye girdi. Janey'nin sesinde tedirginlik vardı; işi olduğunu, ertesi güne kadar onu göremeyeceğini söyledi. Telefon kulübesinden çıkıp nereye gideceğini bilemeden sokakta yürüdü. Son yolculuğunda, Del'e aldığı şalların sarılı olduğu paket vardı koltuğunun altında. Canı öylesine sıkkındı ki şalları, her şeyi lağım kanalına atıvermek geldi içinden ama bir kez daha düşündü, bunun aptallık olacağına karar vererek istasyona gidip bavula koydu. Sonra bekleme odasına girip pipo içti.

Lanet olsun, canı içki istiyordu. Broadway'e gidip Union Alanı'nı dolaştı, bara benzeyen her yerde durup soruyordu ama hiçbirinde içki vermediler. Union Alanı pırıl pırıl aydınlatılmıştı, her yere gönüllülerin Deniz Kuvvetleri'ne katılmasını isteyen duyurular asılmıştı. Bir savaş gemisinin tahtadan yapılma örneği bir köşeyi dolduruyordu. Çevresinde kalabalık toplanmıştı; denizci giysileri içindeki bir kız vatanseverlik üzerine söylev çekiyordu. Soğuk yağmur yine yağmaya başladı, kalabalık dağılıverdi. Joe bir sokaktan aşağı inip *Eski Çiftlik* adındaki bara girdi. Bar sahibinin tanıdığı birine benziyor olmalıydı, çünkü adam, "Merhaba" diyip bir bardak çavdar viskisi koydu önüne.

Joe, viski aralarında bira içen Chicagolu iki çocukla konuşmaya başladı. Çocuklar, bu savaş sözlerinin pis bir propaganda olduğunu, başka işçilerin evlerini başlarına yıkmak için silahlar yapan fabrikalarda çalışmaya işçiler karşı çıkarsa bu boktan savaşın sona ereceğini söylediler. Joe onların çok haklı olduğunu belirtti ama işçilerin bu işlerden kazandığı büyük paraya ne demeliydi. Chicagolu çocuklar kendilerinin de silah fabrikasında çalıştıklarını ama işten çıkacaklarını söyledi, lanet olsun, eğer işçiler birkaç doları kolaylıkla kazanıyorlarsa bunun anlamı, vurguncuların kolaylıkla milyonlar kazandıklarıydı. Rusya en doğrusunu yapmıştı, devrimi gerçekleştirip pis vurguncuları ipe çekmişti, dikkat etmezlerse bu ülkede de olacağı buydu, hem de çok iyi olurdu. İçkievi sahibi bardan eğilip böyle konuşmamaları gerektiğini, çevredekilerin onları Alman casusu sanacaklarını söyledi.

Çocuklardan biri, "Niye ama George, sen de Alman değil misin?" dedi.

Adam kıpkırmızı kesildi, "Adların çok önemi yok... Ben vatansever bir Amerikalıyım. Ben sizin iyiliğiniz için söylüyorum. Başınızı derde sokmak istiyorsanız sizin bileceğiniz iş o," dedi ama sonra onlara içki ısmarladı, Joe'ya sanki kendilerine katılıyormuş gibi geldi.

Birer içki daha içtiler, Joe çok doğru söylediklerini ama ellerinden bir şey gelmeyeceğini ileri sürdü. Çocuklar ellerinden çok şey gelebileceğini, bir şeyler yapabilmek için Dünya Endüstri İşçileri'ne katılıp kırmızı kart taşımasını, sınıf bilincine sahip bir işçi olmasını söylediler. Böyle şeylerin yabancılar için olduğunu ama biri çıkıp da vurgunculara, o baş belası bankerlerle savaşmak için beyaz adamlardan bir parti kurarsa katılacağını anlattı Joe. Chicagolu çocuklar kızmaya başlamışlardı, endüstri işçileri örgütü üyelerinin de en az onun kadar beyaz olduklarını, tüm politik partilerin kokuşmuş, Güneylilerin grev kırıcı olduğu-

nu söylediler. Joe geriye çekildi, dayak atmaya önce hangisinden başlayacağını düşünürken bar sahibi arkalardan gelip aralarına girdi. Şişmandı ama geniş omuzları, öfkeyle bakan bir çift mavi gözü vardı.

"Bana bakın, serseriler," dedi, "beni dinleyin şimdi, elbette Almanın ben ama Kayzer'i tutuyor muyum? Hayır, kahrolası bir zorbadır, ben sosyalistim, tam otuz yıldır da burada yaşıyorum, evimi kurdum, vergilerimi ödüyorum, iyi bir Amerikalıyım ama bu Banker Morgan için savaşacağım anlamına gelmez, parmağımı bile oynatmam. Otuz yıldır sosyalist partideki işçileri bilirim, yaptıkları tek şey de birbirleriyle dalaşmaktır. Her orospu çocuğu yönetici bir öncekini aratır. Siz serseriler yaylanın bakalım burdan... kapatıyoruz... Kapatıp eve gideceğim."

Chicagolu çocuklardan biri gülmeye başladı, "Sanırım içkileri ısmarlamaktan vazgeçtin, Oscar... ama devrimden sonra işler değişecek."

Joe'nun canı hâlâ kavga etmek istiyordu ama cebinde kalan son parasıyla onlara, yaptığı konuşma yüzünden hâlâ kıpkırmızı olan, bira bardağını ağzına götüren bar sahibine birer içki daha söyledi. Adam biranın köpüğünü üfleyerek, "Böyle konuşursam işimi yitiririm," dedi.

Hepsi sırayla tokalaştı, Joe, kuzeydoğudan buz gibi rüzgârla yağan yağmura çıktı, içi hafiflemişti ama kendini eskisinden iyi hissetmiyordu. Yine Union Alanı'na çıktı. Gönüllü toplamak için atılan söylevler bitmişti. Savaş gemisi örneği karanlıktı. Üstü başı dökülen iki genç, gönüllü yazdıkları çadırın tentesi altına büzülmüştü. Joe'nun canı çok sıkkındı. Metro istasyonuna inip Brooklyn trenini beklemeye başladı.

Mrs. Olsen'in evi karanlıklara gömülmüştü. Joe kapıyı çaldı, az sonra kadın pembe kapitone sabahlıkla aşağı inip açtı. Uyandırıldığı için kızmıştı, içki içti diye Joe'yu azarladı ama hemen yatak hazırladı, ertesi sabah da Gemicilik Yöne-

tim Kurulu'nun gemisinde iş buluncaya dek kendine çeki düzen vermesi için on beş dolar ödünç para sıkıştırdı eline. Mrs. Olsen yorgun, çok da yaşlanmış görünüyordu, sırt ağrılarından, artık işini yürütemediğinden yakındı.

Ertesi sabah Joe Yönetim Kurulu'na gidip kaptanlık okuluna adını yazdırmadan önce onun için kilere birkaç raf çaktı, çöpleri dışarı taşıdı. Kurul Yapısında, masanın arkasında oturan ufak tefek Yahudi adam hiç denize açılmamıştı, bir yığın aptalca, saçma sapan soru sordu, başvurusuna ne yanıt verileceğini, ne gibi işlemler yapılacağını öğrenmek için bir hafta sonra yine uğramasını söyledi. Joe'nun tepesi atmıştı, "Git de kendini düzdürecek birini bul," diyip yürüyüp gitti.

Janey'i önce yemeğe, sonra da tiyatroya götürdü ama kardeşi de tıpkı ötekiler gibi konuşuyordu, sövdüğü için azarladı; kısacası Joe hiç de düşündüğü gibi iyi eğlenemedi onunla. Ama şalları beğenmişti, New York'ta böylesine başarılı olmasından kıvanç duydu Joe. Sözü Della'ya hiç getirmedi.

Kardeşini eve bıraktıktan sonra ne yapacağını şaşırdı. Canı içki çekiyordu ama Janey'e yedirdiği yemek, Mrs. Olsen'in verdiği on beşliği silip süpürmüştü. Onuncu Cadde'de bildiği bir bara gitmek için batıya doğru yürüdü ama bar kapalıydı: Savaş zamanı kısıtlaması. Sonra yine Union Alanı'na doğru yürümeye başladı, belki de Janey'le alanı geçerlerken gördüğü Tex adındaki çocuk hâlâ oradaydı, öyleyse azıcık çene çalarlardı. Tahtadan yapılmış savaş gemisinin karşısındaki sıraya oturup kafasında bu işi ölçüp biçmeye başladı: hiç de kötü bir iş değildi. Cehennemin dibine kadar yolu var, keşke gerçek savaş gemisinin içini hiç görmemiş olsaydım, diye düşünüyordu ki Tex yanına, sıraya süzüldü, elini dizine koydu. Daha dokunur dokunmaz Joe bu heriften hiç hoşlanmamış olduğunu anladı, gözleri birbirine çok yakındı: "Niye canın böyle sıkkın, Joe? Bana kaptanlık belgeni alacağını söylediler."

Joe başını salladı, eğildi, dikkatle ayaklarının arasına tükürdü.

"Şu gemi örneği için ne düşünüyorsun, çok fiyakalı, değil mi? Vay canına, biz ta oralarda, siperlerde pis Almanlarla savaşmadığımız için çok şanslıyız."

"Yok be, ben pekala da savaşırdım," diye söylendi Joe. "Metelik verdiğim yok."

"Şey Joe, bir iş buldum. Sağda solda bunu söylememem gerekir biliyorum ama sana güvenirim. Hiç kimseye bundan söz etmeyeceğini biliyorum, iki haftadır ortalıkta anaforculuk yapıyorum, midemde ağrılar var. Bak arkadaş ben hastayım. Söylüyorum işte sana. Artık öyle ağır işler yapamam. Tanıdığım biri yardımlaşma derneğinden aşırıp bana kayıntı getiriyordu. Neyse işte tam burda, alanda bir sırada oturmuştum, oldukça iyi giyimli herifin biri gelip ağzında bir şeyler gevelemeye başladı. Bana adam arayan sübyancılardan biri gibi göründü anlarsın ya, ondan birkaç papel yürütebileceğimi düşündüm, canı cehenneme, hastaysan, çalışacak durumda değilsen ne yapabilirsin ki?"

Joe bacaklarını uzatmış, arkaya yaslanmış, elleri ceplerinde, yapılara karşı duran savaş gemisine gözlerini dikmiş oturuyordu. Tex suratını Joe'nunkine iyice yaklaştırmış, hızlı hızlı anlatıyordu: "Sonunda anlaşıldı ki orospu çocuğu hafiyenin tekiymiş. İçine sıçtığım, korkudan altıma ediyordum. Gizli servis ajanıymış. Burns de büyük patron... ama aradığı aslında kızıllar, anarşistler, Alman casuslarıymış, yani ağızlarını kapamayı bilmeyenler... sonra kalkıp bana bir iş önerdi, işine yararsam haftada yirmi beş dolar verecek. Yapacağım tek şey ortalıkta dolaşıp herkesin ne konuştuğunu dinlemek, anlarsın ya? Azıcık kuşkulandığım bir şey duyarsam hemen patrona bildireceğim o da kovuşturma açacak. Hem haftada yirmi beş dolar alacağım, hem ülkeme hizmet edeceğim, hem de başımı belaya sokarsam Burns beni kurtaracak... Bu tufaya ne diyorsun, Joe?"

Joe ayağa kalktı. "Ben yine Brooklyn'e döneceğim, sanırım."

"Dur bir dakika... bana bak, sen hep iyi davrandın bana... sen şeylerdensin, biliyorum Joe... ama kimseye söylemem, istersen seni de o herifin yanına sokarım, iyi biri, eğitim görmüş falan, canın çektiğinde bir sürü içkiyi, kadını nerede bulacağını da biliyor."

"Canı cehenneme, ben denizlere açılıp bu boktan çıkacağım," dedi Joe, arkasını dönüp metroya doğru yürüdü.

Sine-göz (34)

beş bin kilometre öteden geliyordu sesi boyuna yataktan fırlayıp çıkmak istiyordu yanakları pespembeydi hırıltılıydı soluğu Yok evlat olmaz sessizce yat bakalım burda senin daha fazla soğuk almanı istemiyoruz işte bu yüzden gönderdiler beni senin yanına yataktan fırlayıp çıkmana engel olayım diye

tonozlu oda hasta ateşi kokuyor kireç badana fenol esmer derili insanların hastalığı kokuyor dışarıda hava akınlarını bildiren canavar düdüklerinden bir karabasan

(Mestre yeni yapılmakta olan demiryolunun vardığı son nokta Brenta'nın üzerinde ay ışığı parlıyor askeri hastanenin üstünde geçici cephaneliğin üstünde parlıyor

fenol mavisi ay ışığı)

sürekli çabalıyordu yataktan fırlayıp kalkmaya Yavrum ne olur sessizce yat burda sesi Minnesota'dan geliyordu ama anlamıyormusuninsanın kalkmasıgerekendurumlar vardır bir buluşmaya gideceğim önemlibirbuluşma düzenledimşumülklerinalımıyla ilgili bu geç saatlere dek yatakta hiç kalmamalıydım Yatırdığım peşin parayanacak Tanrı aşkına şimdi bile cebimde beş param olmadığını görmüyor musun?

Evladım sessizce yatman gerek burda bak hastanedeyiz Mestre'deyiz azıcık ateşin var da ondan böyle saçma sapan şeyler görüyorsun

Sen bırakmaz mısın insanistediğiniyapsın? Sende onlarlaişbirliği içindesin işteseninzorundabu biliyorum hepsi debenikandırmayaçalışıyor benibaşbelasıbirenayisanıyorlar yatırdığımparanınüzerineoturmaya çalışıyorlar Ben gösteririm onlara senin o pis kafanı havaya uçurmazsam bana adam demesinler

gölgem koskocaman tonozun üzerinde beceriksizce sendeliyor cızırdayarak kırmızı kırmızı yanan tek mumun ışığında sallanıyor soğuk nemli kışhastanesinde fenollü gece yatağa eğilmiş gölgenin üzerinde omuzlarını yapıştırmalıyım yatağa Curley güçlü kuvvetlidir ama

(bak duyuyorsun işte motorları şimdi de uçaksavarların gelişigüzel açtığı ateşi kim bilir ne güzeldir dışarısı ay ışığında fenolün helaların hasta esmer derililerin kokusundan arınmış)

arkana yaslan bir makedonya sigarası yak mum alevinde uyuyor gibi şimdi öyle zor soluk alıyor ki işte zatürre soluması bu kendi soluğumu duyuyorum muslukta su tıpırdıyor bütün doktorlar hademeler bomba geçirmez mahzene indiler hasta bir esmer derilinin haykırışlarını bile duyamazlar

Tanrım çocuk ölüyor mu?

motorları susturdular kulaklarımda küçük davullar çalıyor yaa işte mutlaka bu yüzden ortakulağın boşluğuna davul boşluğu diyorlardır (yukarılarda masmavi ay ışığı içinde Avusturyalıların düşman arayan uçakları elma arabasını ters devirivereren ipi çekmeye uzanıyor) mum ışığı dimdik duruyor

bu kez değil ama vay vay yatağın baş yanında uyandı Curley yukarı kat pencerelerinin camları şangırdıyor mum titredi ama sönmedi tonoz sallanıyor benim göl-

gemle bir de Curley'nin gölgesiyle lanet olsun amına da güçlü alnı pis pis hastalık kokuyor Evladım yatakta kalmalısın (pek güzel devirdiler işte elma arabasını) şarapnel parçaları yağıyor dışarıda her yana Evladım yatağa dönmen gerek

Ama benbiriylebuluşmalıyım ah neolursuntanrıpeygamberaşkına ne olur söyle bana nasıl geri döneceğimi oraya biraz acı bana babacığım hiçkimseyezararımdokunmazki yalnızcaşumülkleri alıvereceğim

sesisönüyor sızlanmaya dönüşüyor. Örtüleri çenesine dek çekiyorum yine mumu yakıyorum yine Makedonya sigarası içiyorum saatime bakıyorum yine gündüz yaklaşıyor olmalı saat on saat sekize kadar bırakmazlar beni

uzaklardan bir ses yükseliyor yükseliyor hava akını canavar düdüğü gibi üstümüze çullanıyor ayayooOTO

Haber-film 25

Bugün General Pershing'in yönetimindeki güçler Belle Joyeuse Çiftliği'yle Bois des Loges'un güney kıyılarına girdi. Amerikalılar makineli tüfekle açılan küçük ateş dışında hiçbir direnmeyle karşılaşmadı. Harekât safları doldurarak yapılan düzgün bir ilerleme biçiminde düzenlenmişti. Öte yandan bugün cephede uygulanan harekât topçu ateşi ve bombalamadan oluşmuştur. Grappa bölgesinden geçip Quero'dan akın yapan müttefiklerin önünden giden devriyeler Belluno çevresinde eyleme geçmişlerdir

BAŞKALDIRAN DENİZCİLER MÜTTEFİKLERE KARŞI KOYUYOR

Bonjour ma chérie
Comment allez vous?
Bonjour ma chérie[1]
tanıştığımıza, sevindim

Savaş Bakanı ve Dışişleri Bakanıyla yaptığı uzun görüşmeden sonra Başkan Wilson bu akşamüzeri olayların, daha önce kendi öngördüğü çizgiyi izlemesinden duyduğu mutluluğu açıkça belli ederek Beyaz Saray'a döndü

Merhaba tatlım / Nasılsınız? / Merhaba tatlım (ç.n.)

Avez vous fiancé? cela ne fait rien
Voulez vous couchez avec moi ce soir?
Wee wee, combien?[1]

SAVAŞ VURGUNCULARINI BİLDİREREK BESİN KURULUNA YARDIM EDİN

Dışişleri Bakanı Balfour'un sağ kolu olan Lord Roberts sözlerini şöyle sürdürdü, "Zafer kazanılınca Amerika'da, İngiltere'de, sorumluluk devlet adamlarının değil halkın omuzlarına yüklenecek." Şimdi baştan sona her yerde açıkça sergilenen kızıl bayrak başıboşluğa verilmiş izin belgesinin, yasalardan nefretin, anarşinin simgesi olarak görülüyor, tıpkı kara bayrak gibi o da iğrenç olan her şeyin temsilcisi

LENİN FİNLANDİYA'YA KAÇTI

işte ekimin üçüncü gününde tıpkı halıdaki güve gibi buraya tıkılmış durumdayım. Makineli tüfek ateşiyle dizimin üzerinden vurulduğumda günlerden pazardı. Şimdi askeri hastanedeyim, rahatım yerinde. Sağ elim başımın altında olduğu için bunları sol elimle yazıyorum.

BORSA GÜÇLÜ AMA DURGUN

Günün birinde geberteceğim şu borazancıyı,
Günün birinde bulacaklar ölüsünü
İçini dışına çevireceğim kalk borusunun
Tepineceğim üzerinde
sonra geçireceğim
bütün günlerimi yatağın içinde

Sevgiliniz var mı? Olsa da fark etmez / Bu gece benimle yatmak ister misiniz? / Peki peki, kaça? (ç.n.)

Indianalı Bir Don Kişot

Hibben, Paxton, gazeteci, Indianapolis, Indiana, 5 Aralık 1880, Thomas Entrekin'le Jeannie Merrill'in oğlu (Ketcham); üniversite eğitimi Princeton 1903, Harvard'da uzmanlık eğitimi 1904

Hibben'in büyüyüp serpildiği yıllarda Orta Batı'daki düşünen adamlar kaygılıydı, Amerika Cumhuriyeti'nde bozulan, işlemeyen bir şeyler vardı, Altın Standardı mıydı bu bozukluğun nedeni, Ayrıcalıklar mı, Şirketler mi, Wall Street mi?

Varlıklılar sürekli daha varlıklı oluyordu, yoksullar sürekli daha da yoksul; küçük çiftçilerin iliği kemiği kurumuştu, işçiler yalnızca karın tokluğuna günde on iki saat çalışıyordu; kârlar varlıklılarındı, yasalar varlıklılarındı, polisler varlıklılarındı;

niye oluyordu bunlar, 1620'de Amerika'ya göçen ilk İngilizler fırtınaya karşı başlarını eğip ilerlediler, önlerinden kaçan Kızılderililere eski tüfekleriyle kesme kurşunlar attılar diye mi

New England'ın taşlı çiftliklerini işlediler diye mi;

öncüler Apalaş Dağları'nı geçtiler

uzun tüfeklerini zayıf sırtlarına astılar,

güderi yeleklerinin cebine bir avuç mısır koydular da gittiler diye mi,

çiftliklerde çalışan Indianalı çocuklar dönüp Johnny Reb'i vurdular, siyah ırka özgürlüğünü verdiler diye mi?

Paxton Hibben küçük, huysuz bir çocuktu, en iyi ailelerden birinin oğluydu (Hibben'lerin Indianapolis'te büyük dokuma toptancılığı işleri vardı); okuldayken yoksullarla gezdiği için sevmezlerdi onu varlıklı çocuklar, yoksullar da sevmezdi ana babası varlıklı olduğu için,

ama Short Ridge Lisesi'nin en parlak öğrencisiydi

okul gazetesini çıkarır,
bütün münazaraları kazanırdı.

Princeton'da artık genç bir üniversiteliydi. *Tiger*'ın yayıncısıydı, bol bol içki içer, kızların peşinden koştuğunu yadsımazdı; okulda parlak akademik başarılar kazandı, dindarların etine batırılmış dikendi. Onun sınıfından gelme, onun durumundaki bir delikanlının izleyeceği doğal yol hukuk okumaktı ama Hibben'in istediği

yolculuklara çıkmak, yabancı ülkelerde Byron ve de Musset gibi aşklar ve serüvenler yaşamaktı,

işte böylece de

ailesi Indiana'nın en ileri gelenlerinden olduğu, Senatör Beveridge'le sıkı fıkı bir dostluk kurduğu için ona dışişlerinde görev bulundu:

St. Petersburg'da, Mexico City'de Amerikan Elçiliği'nde üçüncü, ikinci sekreterlik 1905-6, Bagotá, Kolombiya'da İkinci Elçilik, Chargé d'affaires[1] *1908-9, Lahey, Lüksemburg 1909-12, Santiago, Şili 1912 (emekli).*

de Musset'nin yerine şimdi Puşkin geçmişti; St. Petersburg genç züppenin ince duyarlılıklarını yaşayabileceği yerdi:

platinden gökyüzü altında üzeri altın kabuk bağlamış sivri kuleler,

kızak çanlarıyla şıngırdayan köprülerin altında dümdüz, derin akan Neva'nın buz grisi suları;

Grandük'ün metresiyle, Napoliten sokak şarkılarını en aşk dolu biçimde söyleyen en güzel kadınla Adalar'dan arabayla eve dönmek;

şamdanlarla, monokllerle, bembeyaz omuzlara damlayan elmaslarla pırıl pırıl parlayan uzun odada kumar masasının üzerine bir ruble yığını koyuvermek;

bembeyaz kar, bembeyaz masa örtüleri, bembeyaz yatak çarşafları,

---

[1] Ticaret ataşesi (ç.n.)

Kahetiya şarabı, yeni biçilmiş ot gibi taze votka, Astrahan havyarı, mersinbalığı, Finlandiya somonbalığı, Laponya kekliği, yeryüzünün en güzel kadınları;

ama yıllardan 1905'ti, Hibben bir akşam Elçilik'ten çıktı, Nevski'nin ayaklar altında ezilmiş karlarına karşı parıldayan kırmızı bir alev gördü,

kıpkırmızı bayraklar,

oluklarda donmuş kanı, tekerlek izlerinden incecik süzülen kanı gördü;

Kış Sarayı'nın balkonlarındaki makineli tüfekleri gördü, ateş eden Kazakları, silahsız kalabalığa, barış, yiyecek, azıcık da özgürlük isteyen kalabalığa,

Rus *Marseillaise*'inin genizden gelen gümbürtüsünü duydu;

atalarından aldığı Amerikalı kanındaki başkaldıran yan alev alev tutuşmuştu, gece boyu devrimcilerle birlikte sokakları dolaştı, Elçilik'te başı belaya girdi

hemen Mexico City'ye atadılar onu, daha devrim falan olmayan, yalnızca toprak kölelerinin, rahiplerin, yüce volkanların sessizliğinin bulunduğu Mexico City'ye.

Oradaki Amerikalılar onu Jokey Kulübü'ne üye yaptılar

köylülerin elleriyle ürettikleri mavi çinilerden yapılmış o görkemli Kulüp yapısında rulet oynarken bütün parasını yitirdi, arkadaşlarının Cortez yağmasından arta kalan şampanyanın son yudumlarını içip bitirmelerine yardımcı oldu.

Kolombiya'da Chargé d'Affaires (bu işini Beveridge'e borçlu olduğunu hiçbir zaman unutmadı; tutkuyla inandı Roosevelt'e, onun hak yemezliğine, reformlarına, tröstlere karşı çıkardığı yasalara, soygunculara, dolaplarla büyük paralar vurmaya çalışanlara sallayıp onları ürküteceği Büyük Sopa'sına, sıradan adama hakkını verecek olan Sopa'sına tutkuyla inandı) Kanal Bölgesi'ni Bogotá Piskoposu'nun

elinden çalan devrimin düzenlenmesine yardım etti; daha sonra Pulitzer Davası'nda Roosevelt'in yanında yer aldı; o bir ilericiydi, Kanal'a, T. R.'ye inanıyordu.

Uluslararası Yargıçlar Kurulu'nun o belirsiz görüşmeleri sürerken derin uykuya daldığı Lahey'de kızağa alındı.

1912'de dışişlerindeki görevinden ayrıldı, Roosevelt için kampanyaya katılmak üzere yurduna döndü,

tam da Kolozyum'daki kongrede, üyeler *İleri Hıristiyan Askerleri* ilahisini söylerken Chicago'ya vardı; birbirinin içine girmiş seslerin, alkışların arasında Rus *Marseillaise*'inin ayak seslerini, Meksikalı toprak kölelerinin umutsuz, durgun sessizliğini, kurtarıcı bekleyen Kolombiya Kızılderililerini duyabiliyordu, ilahinin yankısı içinde Bağımsızlık Bildirisi'nin ölçülü uyağını işitebiliyordu.

Toplumsal adalet sözleri tavsadı; T. R. de tıpkı ötekiler gibi palavracının tekiydi, Bull Moose da tıpkı eski Cumhuriyetçi Parti gibi telaşla içi doldurulmuş kuklaydı.

Paxton Hibben, Indiana'da İlericiler'in adayı olarak kongreye girmek için seçimlere katıldı ama Avrupa'da çıkan savaş çoktan halkın aklını sosyal adaletten başka yana çelmişti.

Collier's Weekly dergisinde savaş yazarı 1914-15; Avrupa'da Associated Press'te yazar 1915-17; Leslie's Weekly dergisinde Yakın Doğu, Yakın Doğuya Yardım Rus Kom. bölümünde savaş yazarı, Haziran-Aralık 1921

O yıllar boyunca unutuverdi tümden diplomatların leylak rengi ipekten bornozlarını, fildişi rengi banyo takımlarını grandüşeslerle yapılan küçük tête-tête'leri,[1]

Beveridge'in sekreteri olarak Almanya'ya gitti, Alman birliklerinin kaz adımlarıyla Brüksel'i çiğnediklerini gördü,

Verdun'un uzun kubbeli balkonlarında neredeyse başkaldıracak, öfkeli, mavi giysili asker dizilerinin arasından geçen Poincaré'yi gördü,

---

Baş başa görüşme (ç.n.)

kangren olmuş yaraları gördü, kolerayı, tifüsü, açlıktan karınları şişmiş küçücük çocukları gördü, Sırbistan'dan çekilirken yollarda kalmış kurtlu cesetleri, Selanik'teki genelevlerde üst kattaki hasta, çıplak kızları kovalayan sarhoş Müttefik subaylarını, dükkânları, kiliseleri yağmalayan askerleri, meyhanelerde bira şişeleriyle kavga eden İngiliz, Fransız gemicilerini gördü;

Atina bombardıman edildiği sıralarda Kral Konstantin'le birlikte terasta bir aşağı bir yukarı dolaştı, Grande Bretagne'daki yemek odasında bir Alman yemek için oturunca kalkıp giden bir Fransız kurul üyesiyle düello yaptı; arkadaşları ipek şapkalarını giyene kadar Hibben düellonun şaka olduğunu sanıyordu; ayağa kalktı Fransızın kendisine iki el ateş etmesine izin verdi, sonra sırası gelince yere ateş etti; her yerde olduğu gibi Atina'da da hep okkanın altına gidiyordu, ince yapılı, acımasız bir adamdı, hep arkadaşlarına arka çıkıyor, karayazılılara arka çıkıyor, belli düşünceleri destekliyordu, saygıdeğer bir uğraş edinmek için üzerine basacağı kilometre taşlarını özenle dizecek sabrı hiçbir zaman gösteremeyen huzursuz bir adamdı.

Saha topçusu üsteğmen Kasım 27-1917; yüzbaşı Mayıs 31-1919; Grant'ta savaş toplama kampında çalıştı; Fransa'da 332.'de; Mali İşleri Bürosu S.O.S.; G. K.'de *Amerikan İşçi Federasyonu genel denetleyicisi; görevden ayrıldı Ağustos 21-1919; yedek kuvvetlerde yüzbaşı 7 Şubat 1920; yeniden göreve girdi Şubat 7-1925*

Avrupa'daki savaş kan gölüydü, pisti, iç karartıcıydı ama New York'ta verilen savaş da rezilliğin, ikiyüzlülüğün öylesine batak derinliklerini sergiliyordu ki bunları gören hiç kimse artık değişmeden edemezdi; ordu eğitim kamplarında işler değişikti, çocuklar demokrasinin güvence altına alınacağı dünyaya inanıyordu; Hibben Başkan Wilson'un savaş son-

rası barışı güvence altına almak için koyduğu On Dört Madde'ye inanıyordu, Savaşı Bitirmek için Savaşmaya inanıyordu.

Bir ordu temsilcisi olarak Ermenistan'a gitti Ağustos - Aralık 1919; Chicago Tribune'ün Avrupa temsilciliğinde savaş yazarı; Yakın Doğu'ya Yardım 1920-22; Amerika'daki Rus Kızılhaç Kuruluşu sekreterliği 1922; A.B.D. Nansen Yardım Kurulu 1923; Rus Çocuklarına Yardım Kurulu sekreteri Nisan 1922

Kıtlık yılında, kolera yılında, tifüs yılında Paxton Hibben bir yardım kuruluyla Moskova'ya gitti.

Paris'tekiler hâlâ kanın bedeli üzerine uzun pazarlıklar yaparak çekişiyorlar, oyuncak bayraklarla kavgaya tutuşuyorlar, kabartma haritalar üzerindeki sınır ırmaklar konusunda, halkların tarihsel yazgıları konusunda birbirlerine giriyorlardı, bu gösterilerin arkasındaysa anlaşmalarla canlarının istediği gibi oynayanlar, Deterding'ler, Zahkaroff'lar, Stinness'ler sessizce oturuyor, tüm hammaddeleri zimmetlerine geçiriyorlardı.

Moskova'da düzen vardı,

Moskova'da işgücü vardı,

Moskova'da umut vardı;

1905'lerin *Marseilles*'i, 1912'lerin *İleri Hıristiyan Askerleri*, Amerikalı Kızılderililerin umutsuz edilginlikleri, cephede ölümü bekleyen piyadelerin edilginlikleri Marksist *Enternasyonal*'in korkunç kükremesinin birer parçasıydı.

Hibben yeni dünyaya inanıyordu.

Geride, Amerika'da

birisi, Yüzbaşı Paxton'u Jack Reed'in mezarına çelenk koyarken gösteren bir resim geçirmişti eline; ordu yedek kuvvetlerinden atmaya kalkıştılar onu;

okulu bitirişlerinin yirminci yılını kutlamak için buluştuklarında sınıf arkadaşları onu Princeton'da linç etmeye

kalkıştı; sarhoştular, belki de bu yirmi yıl gecikmeli bir eşek şakasıydı yalnızca ama yine de boynuna ilmeği geçirdiler,

linç edin baş belası kızılı,

artık yer yok Amerika'da değişikliğe, eski şakalara yer yok artık; toplumsal adalet, ilericilik, baskıya karşı ayaklanma, demokrasi için ayaklanma yok; alaşağı edin kızılları,

onlara para yok artık,

onlara iş yok artık.

Amerikan Yazarlar Birliği üyesi, Sömürge Savaşları Derneği üyesi, Denizaşırı Savaşlar Eski Muharipleri üyesi Amerikan Lejyonu üyesi, Kraliyet ve Amerikan Coğrafya dernekleri üyesi, St. Stanislas nişanına sahip şövalye (Rusya), Halaskar Asker Şeref rütbesi (Yunanistan), Kutsal Hazine şeref rütbesi (Japonya), Princeton Kulüpleri, Gazeteler, Uygarlık (New York)

Yazar: İstanbul ve Yunan Halkı 1920, Rusya'da Kıtlık 1922, Bir Amerikalının Portresi Henry Ward Beecher 1927.

ölümü 1929

Haber-film 26

AVRUPA BIÇAĞIN SIRTINDA

Tout le long de la Thamise
Nous sommes allés tout les deux
Gouter l'heure exquise.[1]

bu koşullar altında Adalet Bakanlığı'nın, kurayla askere alınmaya karşı çıkanlara anlayışlı davranması, suçlu bulunmuş anarşistlere ılımlı yaklaşımı, yıllarca süren tutukluluktan sonra yeni özgür bırakılan, sürgünden dönen şaşırtıcı çoğunluğa karşı ilgisizce olarak nitelenebilecek bir tavır takınması şaşırtıcı mıdır A.B.D. Çelik Şirketi'nin kurulmasından sonra Wall Street özel mülkiyete enjekte edilen suyun kaç metre küp olduğunu bulmak için ince hesaplar yapmaya girişmişken

MAMUL ÇELİĞİN TİCARETİ DAHA KOLAY

Nereye gideceğiz buradan, çocuklar,
Nereye gideceğiz buradan?

PARİS ÜZERİNDE ALMAN UÇAKLARI UÇUYOR

SAVAŞ GÜBRE ENDÜSTRİSİNİ CANLANDIRDI

Thames boyunca / Yürüdük ikimiz / O nefis saatin tadını çıkardık (ç.n.)

Nereye olursa Harlem'den
Jersey City rıhtımına

savaşın kazanılması askerlere olduğu kadar endüstri işçilerine de bağlı. Bağımsızlık Günü'nde yüz gemiyi suya indirerek gösterdiğimiz olağanüstü başarı, vatanseverlik hamlesiyle omuz omuza verirsek neler yapabileceğimizin en güzel kanıtıdır

SAMARITAINE HAMAMLARI KABARMIŞ SEN IRMAĞININ SULARINA GÖMÜLDÜ

Bilmeyebilirim
Savaşın ne demek olduğunu
Ama şerefim üzerine söz veririm
Yakında anlayacağım
Sen de sevgilim
Korkma sakın
Bir kral getireceğim sana
Armağan olarak
Bir Türk getireceğim sana
Bir de Kayzer
İşte budur hepsi
Bir adamın da elinden gelenin

SAVAŞ SONRASI YAPIMI DÜŞÜNÜLEN GÜÇLÜ PATLAYICILAR

PAZAR GÜNLERİ KİLİSELERİNİN ÇANLARI BİLE SUSTURULAN TARİHSEL KENT YASLARA BÜRÜNDÜ

Nereye gideceğiz buradan çocuklar,
Nereye gideceğiz buradan?

Richard Ellsworth Savage

Fontainebleau'daki I. Francis'in sarayı önünde uzanan alanda sıraya girdiklerinde, kullanacakları gri Fiat ambulansları ilk kez gördüler. Schuyler konuştuğu Fransız sürücülerin yanından dönmüştü. Fransız sürücülerin tepesi iyice atmıştı bu işe, çünkü şimdi onlar cepheye dönüp dövüşmek zorundaydı. Buralara gelip de bütün o güzelim ambulans işlerini kapmak yerine, Amerikalıların ne diye kendi ülkelerinde oturup kendi işlerine bakmadıklarını soruyorlardı. O gece bölük, katranlı kâğıttan yapılma barakalardan oluşmuş, pis pis fenol kokan, Champagne'daki küçük bir kentte kurulu askeri kamp yerine gitti. Rastlantı sonucu günlerden Dört Temmuz'du, bu yüzden de maréchale-de-logis[1] yemekte şampanya sundu, yanaklarında beyaz bıyıkları olan bir general gelip nasıl da Amérique kahramanlarının yardımlarıyla mutlak zaferi kazanacaklarını belirten konuşma yaptı, başkan Veelson şerefine kadeh kaldırmalarını önerdi. Bölüğün başkanı Bill Knickerbocker de azıcık tedirginlikle yerinden doğruldu, la France kahramanlarının şerefine, kahraman ordunun, yılbaşından önce kazanacakları zaferin şerefine bardağını kaldırdı. Şenlik ateşlerini, Alman uçaklarından atılan bombalar süsledi, herkes bomba geçirmez sığınaklara çil yavrusu gibi dağılıverdi.

Kampa varır varmaz Fred Summers, her yerin çok pis koktuğunu, canının içki çektiğini söyledi, Dick'le birlikte, arada bir uçaksavarların attıkları bombaların döküntülerinden sakınmak için saçakların altına sığınarak içki içebilecekleri bir yer bulmaya gittiler. Tütün dumanından göz gözü görmeyen, bir Fransız askerinin *La Madelon*'u söylediği küçük bir bar buldular. İçeri girdiklerinde herkes sevgi çığlıkları attı, bir sürü içki bardağı uzatıldı. Doğranmış tütünden sarılı ilk sigaralarını içtiler, herkes sırayla içki ısmarladı, kapan-

---

Süvari çavuşu (ç.n.)

ma saatinde, yat borusunun Fransa'daki karşılığı olan borazanlar çalmaya başladığında, konaklama yerlerini bulmalarına yardım edeceklerine söz vermiş olan iki Fransız askeriyle kol kola, zifir gibi karanlık sokaklarda yalpalayarak yürüyorlardı. Fransız askeri la guerre'in une saloperie olduğunu, la victoire'in une sale blague olduğunu söyledi, coşkuyla les Américains'in Russie[1] ve devrim üzerine bir şeyler bilip bilmediklerini sordu. Dick savaş karşıtı, savaşı durdurabilecek her şeyden yana olduğunu söyleyince ortak gizleri varmış gibi anlamlı anlamlı el sıkıştılar, devrim mondiale'den[2] söz ettiler. Açılır kapanır yataklarına yattıkları sıra, Fred Summers ansızın battaniyesine sarınarak dimdik oturdu, kendine özgü gülünç, ağırbaşlı tavrıyla, "Çocuklar," dedi, "bu bir savaş değil. Baş belası bir timarhane bu."

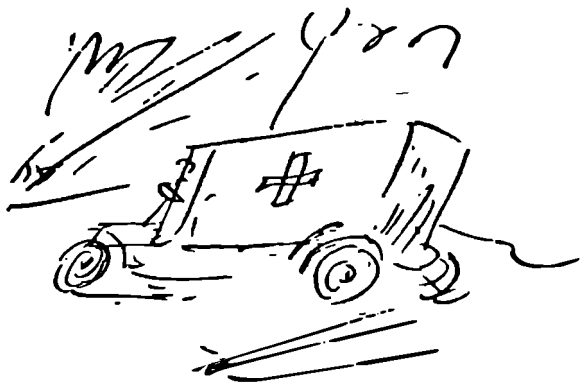
Bölükte, şarap içip kötü Fransızcayla çene çalmaya bayılan iki çocuk daha vardı; Harvard'da özel eğitim görmüş Steve Warner'la, Columbia'da üniversitenin ilk yılını okumuş Ripley. Beşi hep birlikte geziyorlardı; yürüyerek gidebilecekleri uzaklıktaki köylerde omlet, pommes frites yiyecek yerler buluyor, her gece buraları bir bir dolaşıyorlardı, herkes onlara fener alayı demeye başlamıştı. Bölük, Verdun'un arkasında bulunan Voie Sacrée'ye taşınınca, yağmurun şakır şakır yağdığı üç hafta boyunca Erize la Petite adlı viran köyde konaklayınca, kamp yeri olarak verilen eski yıkık dökük ahırın bir köşesine yataklarını yan yana kurdular. Gece gündüz durmadan yağdı yağmur; gece gündüz Verdun'e silah, asker taşıyan kamyonlar, yolların derin vıcık vıcık çamurunda gıcırtılarla ilerledi. Dick, yatağında oturur, kapının aralığından, savaşa giden genç Fransız askerlerin sarsılan, çamur lekeli, sarhoş, umutsuz, à bas la guerre,[3] mort au vaches,[4] à

Fransız askeri savaşın bir pislik olduğunu, zaferin de pis bir şaka olduğunu söyledi, coşkuyla Amerikalıların Rusya... (ç.n.)

Dünya Devrimi (ç.n.)

Kahrolsun savaş! (ç.n.)

İneklere ölüm! 1870 Fransa-Prusya savaşı sırasında Alman nöbetçi kulübelerinde yazan "wache" sözcüğünden türeyen bir slogan. "vache" Fransızcada inek anlamına gelir. (ç.n.)

bas la guerre diye haykıran yüzlerine bakardı. Bir keresinde de Steve rüzgâr gibi içeri girdi, sırılsıklam, suları süzülen yağmurluğunun üzerinde bembeyaz olmuş yüzüyle, kıvılcımlar saçan gözleriyle, "Şimdi anlıyorum, Fransız Devrimi sırasında insanları ölüme götüren idam arabalarının nasıl şeyler olduklarını," dedi kısık sesle, "bu kamyonlar işte tıpkı o ölüm arabalarına benziyor."

Sonunda ateş hattına yaklaştıklarında ötekilerin de en az kendisi kadar korktuğunu görmek Dick'in içine azıcık su serpti. İlk kez göreve çıktıkları gün Fred'le bombalanmaktan paramparça olmuş ormanda yollarını yitirdiler; bir Avusturya seksen sekizliğinden üç mermi kırbaç şaklamasına benzer seslerle hızla geçtiğinde, tabak gibi çırılçıplak ortada kalmış tepede arabayı döndürmeye uğraşıyorlardı. Arabadan çıkıp hendeğe nasıl atladıklarını tam olarak hatırlayamıyorlardı ama badem kokulu, mavi, yoğun olmayan duman dağıldığında ikisi de boylu boyunca çamurun içinde yatıyordu. Fred, bilincini yitirmiş, çılgına dönmüştü, Dick, kolunu ona dolayıp kulağına fısıldamak zorunda hissediyordu kendini, "Toparlan oğlum, üstesinden gelmeliyiz bunun. Haydi Fred, onları atlatacağız." Tüm bu olanlar da çok gülünç görünüyordu gözüne; ormanın daha sessiz olan içlerine doğru uzanan yol boyunca kahkahalarla gülüp durdu. Ormanın bu bölümünde, 405'lik bataryanın hemen önüne, tam bir zekâ

örneği verilerek sağlık merkezi kurulmuştu, bu yüzden de her silah patlayışında sarsıntıdan yaralılar sedyelerden fırlıyordu neredeyse. Bölüklerine döndüklerinde, arabanın yan tarafında mermi parçalarının oluşturduğu tırtıklı üç deliği herkese gösterdiler.

Ertesi gün saldırı başladı, sürekli top ateşi, karşı top ateşi, ağır gaz bombardımanı; bölük, üç gün süreyle yirmi dört saat nöbette kaldı, ortalık durulduğunda herkes dizanteri olmuş, sinir bunalımları geçirmeye başlamıştı. Çocuklardan biri, korkudan görev bile almamış olmasına karşın savaş şokuna girdi, Paris'e gönderilmesi gerekiyordu. Birkaç kişi de dizanteri yüzünden görevden alınmak zorunda kaldı. Steve'le Ripley'in bir gece P2'de zehirli gaz soluma dozunu azıcık kaçırmaları, her yemek yiyişte kusmaları dışında, fener alayının öteki üyeleri saldırılardan oldukça sağlam çıktı.

Yirmi dört saatlik izinlerini, bölüğün merkezi olan Récicourt'daki küçük bir bahçede geçirirlerdi. Burasını onlardan başka bilen yok gibiydi. Bahçe, küçük bir villaya bitişikti ama villa koskoca bir ayak basıp çiğnemişçesine yerle bir olmuştu. Bahçeye dokunulmamıştı, yalnızca bakımsızlıktan yaban otları bürümüştü, güller açmıştı; güneşli öğle sonralarında çiçeklerin çevresinde kelebekler uçuşuyor, arılar vızıldıyordu. Önceleri, arıları uzaktan gelen arrivés sanarak vızıltıyı duyduklarında yüzüstü yere uzanırlardı boylu boyunca. Bahçenin ortasında betondan yapılmış bir çeşme vardı, Almanların canı, yola, yakınlardaki köprüye ateş açmak isteyince işte o çeşmenin içine otururlardı. Günde üç kez düzenli olarak ateş açarlar, kimi zaman aralarda da birkaç dağınık silah sesi duyulurdu. Bazen içlerinden birine, Copé'daki kuyruğa girip Güney Fransa karpuzları, dört buçuk franklık şampanya alma görevini verirlerdi. Sonra da hava güneşliyse, omuzlarını, sırtlarını yakmak için gömleklerini çıkarırlar, kuru çeşmenin içine oturup karpuz yerler, ılık, elma suyu tadında şampanyayı içerler, Ameri-

ka'ya geri döndüklerinde *La Libre Belgique* gibi yeraltı gazetesi çıkartıp halka savaşın gerçek yüzünü nasıl anlatacaklarından söz ederlerdi.

Dick'in bu bahçede en çok sevdiği yer, tertemiz ovulmuş tahta sıra, güneşli günlerde, tavanda kovan yapmış eşekarılarının büyük bir ivecenlikle içeri dışarı vızıldaştıkları, arasından geçtikleri yarım ay biçimli süslemeli kapısı bulunan, tıpkı New England'daki çiftlik evlerindekine benzer küçük helaydı. Orada karnında ağrılarla oturur, kurumuş çeşmenin içinde arkadaşlarının alçak seslerle konuşmalarını dinlerdi. Ayağa kalkıp, hâlâ çivide asılı kalmış 1914 yılı *Petit Journal*'ın eski, sararmış yapraklarıyla silinirken onların sesleri içini mutlulukla sanki yurdundaymış duygusuyla doldururdu. Bir keresinde de kemerini ilikleyerek gelip, "Biliyor musunuz?" dedi, "Ne hoş bir şey olurdu bedeninizdeki hücreleri yeniden düzenleyip başka bir canlı biçimine dönüşebilseydiniz... İnsan olmak boktan şey... Ben kedi olmak isterdim, ateşin yanında oturan güzel, rahat bir ev kedisi."

Gömleğine uzanıp giyerken, "Çok önemli bir noktaya değindin," dedi Steve. Bir bulut güneşi kapatmış, hava ansızın serinlemişti. Silah sesleri, dingin, uzaktan geliyordu. Birdenbire Dick, ürperdiğini, yalnızlığını hissetti. "Kendi soyunun bir üyesi olmaktan utandığında, bu, çok önemli bir noktadır. Ama yemin ederim, ben utanıyorum, yemin ederim, insanlığımdan utanıyorum... koskoca bir umut dalgası, örneğin devrim gerekir yeniden özsaygımı kazanmam için... Tanrım, şu kuyruksuz koca maymunlar soyunun, boktan, kaba saba, içi çürümüş, sağır türüyüz biz."

"Haydi bakalım, kendi özsaygını, biz öteki maymunlara saygını yeniden kazanmak istiyorsan Steve, şimdi ateş açılmadığına göre, ne diye gidip bize bir şişe şampanya almıyorsun?" dedi Ripley.

304 numaralı tepeye saldırıdan sonra, bölük birkaç haftalığına Bar-le-Duc'un arkalarına, oradan da Argonne'un

Four de Paris denen sessiz, sakin bölgesine gitti. Burada Fransızlar, Almanlarla cephede satranç oynuyor, taraflardan biri, ötekinin siperlerine mayın koyacağında mutlaka karşı tarafı önceden uyarıyordu, izinli olduklarında, hâlâ içinde halkın yaşadığı, el dokunulmamış Sainte Ménéhoulde kasabasına gidiyorlar, taze börek, kabak çorbası, kızarmış tavuk yiyorlardı. Bölük dağıtılıp herkes Paris'e gönderildiğinde, Argonne'un o güzelim sonbahar ormanlarından ayrılmak Dick'in hiç hoşuna gitmedi. A.B.D. Ordusu Fransızlara bağlı ambulans görevlerini üstlenecekti. Herkese bölükteki kahramanlıklarından söz eden birer yazı verildi; Dick Norton, bombardıman altında, monoklünü gözünden hiç düşürmeden onlara söylev çekti, hepsini soylu gönüllüler diyerek dağıttı, bölüğün sonuydu bu.

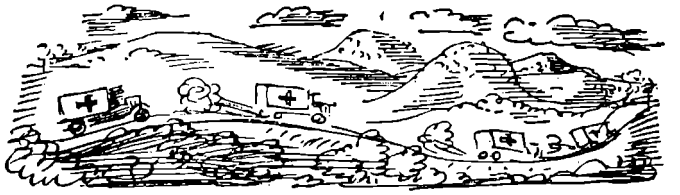
Bertha'dan arada bir atılan bombalar dışında, o kasım ayında Paris durgundu, güzeldi. Hava akınları yapılamayacak denli sisliydi. Dick'le Steve Warner, Panthéon'un arkalarında çok ucuz bir oda tuttular; gündüzleri Fransızca kitap-

lar okuyorlar, geceleri de kahveleri, barları dolaşıyorlardı. Paris'e gelişlerinin ikinci gününde Fred Summers, haftada yirmi beş dolara Kızılhaç'ta bir görevle, sürekli gezdiği bir kız buldu. Ripley'le Ed Schuyler, Henry'nin barının karşısında, çok güzel döşenmiş bir yere yerleşti. Her gece yemeği birlikte yiyorlar, neler yapmaları gerektiği üzerine bitmez tükenmez tartışmalara girişiyorlardı. Steve, yurda döneceğini, artık savaşa katılmanın bilincine aykırı düştüğünü, her şeyin cehennemin dibine girebileceğini söylüyordu; Ripley'le Schuyler, Amerikan ordusu dışında kalmayı becerebildikleri sürece ne yaptıklarına hiç aldırmadıklarını belirtiyor, Yabancı Lejyonu'na ya da Lafayette Escadrille'ine katılmaktan söz ediyorlardı.

Fred Summers, "Çocuklar, bu savaş yüzyılımızın, en devasa boyuttaki, en boktan, çürümüş vurgun düzenidir," diyordu. "Ben bu savaştan yanayım, Kızılhaç hemşirelerinden yanayım." Birinci haftanın sonunda, her birinden yirmi beşer dolar kazandığı iki Kızılhaç görevi yapıyor, Neuilly'de koskoca bir evi olan orta yaşlı Fransız kadınına kendini baktırıyordu. Dick'in paraları suyunu çekince Fred, kadından onun için biraz borç istiyor ama ötekilerin kadını görmelerine izin vermiyordu. "Nasıl bir yere kapılandığımı görmenizi istemiyorum çocuklar," diyordu.

Bir gün, öğle yemeği zamanı, Fred Summers gelip her şeyi ayarladığını, hepsine iş bulduğunu söyledi. Dediğine göre Caporetto bozgunundan sonra İtalyan askerlerin sinirleri çok bozulmuş, geri çekilmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi. Amerikan Kızılhaç ambulans birliği gönderilmesinin, onların morallerini düzelteceği düşünülmüştü. Gönüllü yazma işi şimdilik ona verilmiş, o da hepsinin adlarını yazmıştı. Dick, hemen İtalyanca bildiğini, İtalyan askerlerinin morallerine büyük yardımı dokunacağını söyledi, ertesi sabah açılır açılmaz Kızılhaç merkezine gidip İtalya'ya gönderilecek Amerikan Kızılhaç 1. Bölüğü'ne yazıldılar. Ortalıkta dolaşıp birkaç

hafta daha beklediler; bu sırada da Fred Summers, St. Michel Meydanı'nın arka sokaklarında bulduğu, gizem dolu, hepsine esrar çekmeyi öğretmeye kalkışan Sırp kadınla arkadaşlığı ilerletti, Dick de New York'ta bar işletmiş, hep sarhoş gezen, Karadağ Kralı Nicholas'ın onlara madalya vermesini sağlayacağını söyleyen Karadağlıyla dostluğa başladı. Ama Neuilly'ye gidip madalyalarını göğüslerine taktıracakları gün, bölük Fransa'dan ayrıldı.

On iki Fiat, sekiz Ford arabadan oluşmuş konvoy, güneye inen düzgün şose yollardan, Fontainebleau Ormanı'ndan geçerek orta Fransa'nın şarap rengi tepelerinden doğuya döndü. Dick, bir Ford'u tek başına sürüyor, ayaklarını nasıl kullanacağını hatırlamaya çalışmaktan da akıp giden görünüme bakacak zaman bulamıyordu. Ertesi gün dağları aşıp Rhone vadisine, çınar ağaçlı, servi ağaçlı, bağbozumu kokan, sonbaharın son gülleri ve güney kokan zengin şarap bölgesine girdiler. Montélimar'la birlikte, savaş, zindan korkusu, karşı çıkmalar, ayaklanmalar, tümü, başka bir yüzyıldan kalma karabasan gibiydi.

Sessiz, pembe beyaz kasabada sarımsaklı, sert şaraplı nefis bir yemek yediler. Fred Summers, "Çocuklar," diyip duruyordu, "bu bir savaş değil, bu Cook'un dünya devriâlemi." Otelde, sırmalı kadifeden perdeler asılı büyük yataklarda yattılar, sabahleyin ayrılırlarken küçük bir okul çocuğu Dick'in arabasının ardından bağırarak koştu, "Vive l'Amérique,[1]"

---

[1] Yaşasın Amerika (ç.n.)

bölgenin özel yiyeceği olan koz helvasından tutuşturdu eline; hayaller ülkesiydi burası.

O gün Marsilya'ya giderlerken konvoy darmadağın oldu; disiplin diye bir şey kalmadı; güneşli yollara sıralanmış tüm şarapevlerinde şarap içip kâğıt oynamak için durdu sürücüler. Kızılhaç tanıtım görevlisi bir adamla, *Saturday Evening Post* gazetesinde görevli ünlü bir yazar olan Montgomery Ellis, iyice kafaları bulup coştukça coştu, subay arabasının arkalarında pis pis bağırıp çağıran, çığlıklar atan sesleri her yerden duyuldu, bu arada da her duruşlarında, kısa boylu şişko teğmen, yüzü kıpkırmızı, soluk soluğa, canı burnundan gelmiş, araba dizileri boyunca koşturdu. Sonunda hepsi toparlanıp düzen içinde Marsilya'ya girdi. Tam kent alanında arabalarını dizi dizi park etmeyi bitirmişlerken, çocuklar çevredeki kahvelere, barlara dağılırken Ford adında bir adam kibrit çakıp benzin deposuna bakmak gibi parlak düşünceye kapılarak arabasını havaya uçurdu. Yerel itfaiye bölüğü geldi, 8 numaralı araba iyice, gerektiği gibi yanıp kül olunca, basınçlı su fışkırtan hortumlarını öteki arabalara çevirdi, bölükte en iyi Fransızca bilen kişi olan Schuyler'in köşedeki kahvede söyleşiye dalmış olduğu sigaracı kızdan koparılarak getirilmesi, itfaiye bölüğü başkanından, tanrı aşkına artık şu ıslatma işine son vermesini dilemesi gerekti.

Halk dansları üzerine uzman olan, şu ünlü 7. bölükte bulunmuş Sheldrake adlı çocuğu da aralarına katıp akşam yemeğini Bristol'de yedi fener alayı. Geceyi, Apollo'da promenoire'da sürdürdüler, yeryüzünün tüm petites femmes'larıyla öylesine doluydu ki içerisi, gösteriyi bir türlü izleyemediler. Her şey gerçekdışıydı, kadın doluydu; kahveleriyle, kabareleriyle çığlık çığlığa, pırıl pırıl ana caddeler, limanın arkasındaki darmadağın yataklarıyla, denizcileriyle, kara deriyle, esmer deriyle, kıvranan karınlarla, hop hop hoplayan morarmış göğüslerle, çalkalanan kalçalarla dolu, karanlık, yapış yapış tünel gibi ara sokaklar.

Gecenin çok geç saatlerinde Steve'le Dick, kendilerini tek başlarına küçük bir lokantada kahve içip sucuklu yumurta yerken buldu. Sarhoştular, uykuları vardı, dilleri dolaşarak uyuşuk uyuşuk tartışıyorlardı. Parayı ödediklerinde, orta yaşlı garson kadın, bahşişi masanın köşesine koymalarını söyledi, usul usul eteklerini sıvayıp bozuklukları bacaklarının arasına sıkıştırarak ikisini de iskemlelerinden fırlattı.

"Amma numara be, amma dehşet numara... Cinsellik, para atıp çalıştırılan bir makine," diyip duruyordu Steve, tüm olanlar inanılmaz ölçüde garipti, öylesine garipti ki sabahçı meyhanesine gidip tezgâhın arkasındaki adama bunları anlatmaya çalıştılar ama adam onları anlamadı, sonra da bir kâğıt çıkartıp kadınlarla yatabilecekleri bir yerin adresini yazdı, une maison,[1] uygun, rahat, et de haute moralité.[2] Sonu gelmez merdivenlerden tırmanırlarken kahkahadan boğuluyorlar, sendeliyorlar, yalpalıyorlardı. Bıçak gibi soğuk bir rüzgâr esiyordu. Aşağıya, limana, buharlı gemilere, içine sokulmuş kül rengi dağlarla platin rengi uçsuz bucaksız de-

---

Ev (ç.n.)

Ve yüksek maneviyat (ç.n.)

nize bakan yıkık bir katedralin önündeydiler. "Tanrım, burası Akdeniz."

Buz gibi esen, kırbaçlayan rüzgârla, gündoğumunun sonsuz, metalsi parıltısıyla biraz ayıldılar, tam zamanında otele gidip sarsarak ötekileri hafif sarhoş uykularından uyandırdılar, arabaların yanında göreve başlamak için hazır olan ilk kişiler arasına girdiler. Dick'in öylesine uykusu vardı ki ayaklarını nasıl kullanacağını unuttu, Ford'unu öndeki arabaya çarpıp farlarını parçaladı. Şişko teğmen tiz sesle azarladı onu, arabayı elinden aldı, Sheldrake'in Fiat'ına bindirdi, böylece de gün boyu kestirip arada bir uykusunda gözlerini aralayarak Corniche'e, Akdeniz'e, kırmızı çatılı evlere, U-botların korkusundan denize açılamayıp kıyı kıyı doğuya giden, bacaları olmadık yerlere yerleştirilmiş bir Fransız destroyerinin arada bir eşlik ettiği buharlı gemi dizilerine bakarak oturmaktan başka işi yoktu.

İtalya sınırını geçerlerken ellerinde palmiye dalları, portakal sepetleri taşıyan okul çocuklarından bir kalabalıkla, bir de film yönetmeni karşıladı onları. Sheldrake bıyığını sıvazladı, evviva gli amelicani,[1] diyen sevinç çığlıklarına başını eğerek, selamlayarak karşılık verdi, sonunda iki gözünün ortasına yediği portakalla az kalsın burnu kanıyordu. Sıranın arkalarından bir çocuğunsa, coşkudan çılgına dönmüş Vintimiglia halkından birinin fırlattığı palmiye dalıyla az daha gözü çıkıyordu. O gece San Remo'da coşkulu İtalyanlar sokaklarda çocukların üzerine atıldı, ellerini sıktı, onları il Presidente Veelson yüzünden kutladı; birisi kamyonetten tüm yedek lastikleri, Kızılhaç tanıtım görevlisinin subay arabasında bıraktığı bavulunu çaldı. Herkes onları taşkınlıkla selamladı, barlarda paralarının üstünü iç etti. Evviva gli alleati.[2]

Bölükteki herkes, İtalya'ya, lastik gibi makarnaya, sirkemsi şaraba sövüp saymaya başlamıştı, ansızın İtalyan aşı-

---

Yaşasın Amerika (ç.n.)
Yaşasın Müttefikler (ç.n.)

ğı oluveren, dillerini öğrenmek için dilbilgisi kitapları alan Dick'le Steve dışında. Dick daha şimdiden, özellikle de Kızılhaç subaylarının önünde, bildiği bütün Fransızca sözcüklerin sonuna "o" getirerek İtalyancayı çok iyi yansılıyordu. Artık hiçbir şeye, uzun boylu aldırdığı yoktu. Burası güneşliydi, vermut çok güzel içkiydi, kasabalar, tepelerin üzerindeki oyuncak kiliseler, bağlar, servi ağaçları, masmavi deniz, bir eski zaman operasından görünümler dizisi gibiydi. Yapılar, tiyatro sahnesindekiler denli süslü püslü, gülünç denilecek ölçüde görkemliydi; şu kahrolası İtalyanlar, her boş buldukları duvara pencereler, dizi dizi üstü kapalı sütunlar, içlerinden Tiziano saçlı tombul güzellerin eğildiği balkonlar, bulutlar, gamzeli göbekli aşk perileriyle süslü kemerler kondurmuşlardı.

O gece, arabalarını, işi Tanrı'ya kalmış, Cenova yakınlarında küçük bir kasabanın alanında bıraktılar. Sheldrake'le birlikte içki içmeye gittiler, sonra hemencecik sarhoş olup

Amerikan Kızılhaçı

onların yakışıklılığını, umut dolu gençliğini, idealizmini nasıl da kıskandığını söyleyen *Saturday Evening Post* gazetesi yazarıyla içki içerken buldular kendilerini. Steve, onun her dediğine karşı çıktı, gençliğin hayattaki en çekilmez dönem olduğunu, kırk yaşına geldiği, savaşta dövüşmek yerine savaş yazarlığı yaptığı için onun çok mutlu olması gerektiğini acı acı anlattı. Ellis, yumuşak başlılıkla onların da savaşmadığını belirtti. Steve ters ters, "Elbette, haklısın, biz kaytarıcılarız," diyerek Sheldrake'i kızdırdı. Dick'le Steve bardan çıkıp Sheldrake peşlerine düşmeden önce gözden yok olabilmek için tazı gibi koştular. Köşede, üzerinde Cenova yazılı bir tramvay gördüler, Steve tek sözcük etmeden atladı. Dick'in onu izlemekten başka yapabileceği bir şey yoktu.

Tramvay, birkaç sokak gidip deniz kıyısına çıktı. "Vay anasına, Dick," dedi Steve, "canına yandığım kent tutuşmuş." Kıyıya yanaştırılmış gemilerin koskoca kara gövdelerinin ardında, devasa lamba alevi gibi kırmızı alev dilimi, suyun ötelerinden onlara doğru donuk donuk titreyen bir ışık saçıyordu. "Vay canına Steve, Avusturyalılar mı geldi buralara dersin?"

Tramvay sarsıla sarsıla ilerliyordu; gelip bilet paralarını alan biletçi oldukça sakin görünüyordu, "Inglese?" diye sordu. "Americani!" dedi Steve. Biletçi gülümseyip sırtlarına vurdu, Başkan Veelson üzerine anlayamadıkları bir şeyler söyledi.

İçine sıcak dalgaları karışmış acı rüzgârın ikisinin arasından geçerek buz gibi estiği koca koca kemer dizileriyle çevrili büyük alanda tramvaydan indiler. Tertemiz, mozaik döşeli kaldırımlarda, gece giysilerinin üzerine paltolarını geçirmiş insanlar dolaşıyordu. Bütün kent mermerdendi. Yapıların denize bakan cepheleri, yangının parıltısıyla pembeye boyanmıştı, "İşte gösterinin başlaması için bütün tenorlar, baritonlar, sopranolar hazır bekliyor," dedi Dick. Steve homurdandı, "Sanırım koro da Avusturyalılardan oluşacak."

Üşümüşlerdi, içki içmek için pırıl pırıl nikel ve camdan oluşmuş kahvelerden birine girdiler. Garson, kırık dökük İngilizceyle, yangının, mayına çarpan Amerikan tankerinde olduğunu, geminin üç gündür yandığını söyledi. Uzun suratlı İngiliz subayı bardan gelerek yanlarına oturdu, gizli görevi olduğunu anlatmaya başladı; şu geri çekilme işi inanılmaz bir rezaletti; daha da durmamışlardı; Milano'da, Po'nun gerilerine çekilmekten söz ediyorlardı; şu rezil Avusturyalıların, bütün rezil Lombardiya'yı ele geçirmemelerinin tek nedeni, kendi hızlı ilerlemeleri yüzünden şaşkınlığa düşüp dağılma-

ları, rezil İtalyanlar gibi aptallaşmalarıydı; baş belası İtalyan subayları dörtlü savunmadan söz edip duruyorlardı; İtalyan hatlarının gerisinde İngiliz, Fransız birlikleri olmasa kendilerini çoktan satmışlardı. Fransızların da bu yüzden moralleri çok bozuluyordu. Gözlerini arabalarından her ayırışlarında, birtakım gereçlerinin nasıl yürütüldüğünü anlattı Dick. İngiliz adam bu bölgelerde hırsızlığın olağanüstü boyutlara vardığını söyledi; işte onun gizli görevi de buydu zaten; Vintimiglia'yla San Raphael arasında yok oluveren bir araba dolusu çizmeyi arıyordu, "Bir koca kamyon dolusu yük, bir gecenin içinde sırra kadem basıverdi... olağanüstü... Görüyor musunuz şu masadaki herifleri, hepsi de Avusturya casusu... ama o kadar uğraştım, çabaladım, tutuklattıramadım... olağanüstü. Rezil bir melodram bu, işte hepsi bu. Çok iyi oldu siz Amerikalıların geldiği. Gelmeseydiniz şu anda Cenova'da Alman bayraklarının dalgalandığını görürdük." Ansızın kol saatine baktı, canları daha içmek istiyorsa bir şişe viski almalarını öğütledi, çünkü kapanma zamanı gelmişti, "Eyvallah," diyip rüzgâr gibi dışarı fırladı.

Dışarı çıkıp bomboş mermer kente daldılar yine, karanlık sokaklardan, su kıyısına yaklaştıkça çıkıntılı duvarların üzerinde parlaklaşan, daha da kızaran ışıltıyla çevrelenmiş taş merdivenli sokaklardan geçtiler. Zaman akıp gidiyordu, yollarını şaşırmışlardı; sonunda rıhtıma vardılar; sıkış sıkış yelkenlilerin diken diken direkleri, limanın kızıl tepeli dalgacıklarının ötesinde dalgakıran, dalgakıranın da ötesinde yanan tankerin ateş yumağı vardı. Coşku içinde, sarhoş, kentte yürüdüler, yürüdüler: "Vay anasını, bu kentler, yeryüzünden de eski," diyip duruyordu Dick.

Yüzyıllar boyunca kendisine dokunan eller yüzünden cansı düzgünlük kazanmış, cilalanmış mermer aslanın ama köpeğe benzeyen aslanın bir merdivenin başındaki heykeline bakarlarken, şu kahrolası kentte yolu bilip bilmediklerini öğrenmek isteyen bir Amerikalının sesi kulaklarına çalındı. Ka-

tır taşıyan Amerikan gemisinde görevli genç bir denizciydi. Yolu elbette bildiklerini söyleyerek içsin diye konyak şişesini uzattılar. Köpeğe benzeyen aslanın yanındaki taş korkuluğa oturdular, şişeden konyak içerek kafayı çekmeye, konuşmaya başladılar. Yanan petrol gemisinden kurtardığı bir çift ipek çorabı gösterdi denizci, bir İtalyan kızla nasıl sevişti̇ğini, kızın uyuduğunu, sonra ondan iğrendiğini, bırakıp çıktığını anlattı. "Bu savaş, cehennemin ta kendisi, doğru değil mi söylediğim?" dedi; hep birlikte gülmeye başladılar.

"Siz, iyi çocuklara benziyorsunuz," dedi denizci. Şişeyi verdiler, biraz daha çekti. "Siz çocuklar, çok tatlısınız," diye homurdandı, "şimdi de size ne düşündüğümü söyleyeceğim, bakın... Şu baş belası savaş baştan aşağı adi bir numara, A'dan Z'ye çürümüş, boktan bir dalavera. Sonunda ne olursa olsun, değneğin boklu ucu hep bizim gibilere düşüyor, anlarsınız ya? Bu dediklerim hiç tartışma götürmez... her koyun kendi bacağından asılacak, kendi belasını bulacak..." Konyağı bitirdiler.

Yabanıl bir sesle, "Hepsinin canı cehenneme," diye haykıran denizci, tüm gücüyle şişeyi taştan aslanın kafasına fırlattı. Cenova aslanı, köpeklerinkini andıran camsı gözleriyle bakıp duruyordu.

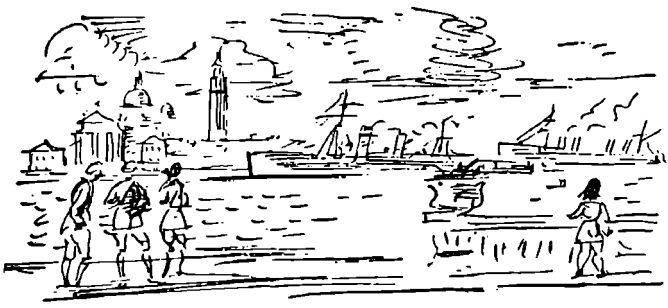
Kavga çıkarmaya hazır aylaklar olup bitenleri anlamak için çevrelerini sarmaya başladığından oradan ayrıldılar, denizci yürürken elindeki ipek çorapları sallıyordu. Limana bağlanmış gemisini bulmasına yardım ettiler, iskelede yeniden el sıkıştılar.

Şimdi de Dick'le Steve'in önünde, Ponte Decimo'ya uzanan on millik yol vardı. Ayakları ağrıyana kadar uykulu uykulu, üşüyerek yürüdüler, sonra da yolun geri kalanı için bir İtalyan kamyonuna atladılar. Vardıklarında, alanın taşları, arabaların üstü, kırağı kaplıydı. Sheldrake'in yanındaki yatağına girerken Dick gürültü yaptı, Sheldrake uyandı, "Ne halt ediyorsun?" diye söylendi. "Kapa çeneni," dedi Dick. "Baksana herkesi uyandıracaksın."

Ertesi gün Milano'ya gittiler. Koskoca, şişirilmiş iğne yastığına benzeyen katedraliyle, ağzına kadar insanla, lokantalarla, gazetelerle, orospularla dolu Galleria'sıyla, Cinzano'suyla, Campari'siyle dev gibi, soğuk bir kentti Milano. Orada da bir süre beklemeleri gerekti, bölüktekilerin çoğu, Cova'nın Yeri'nin arka odasında bitmek tükenmek bilmeyen kâğıt oyununa oturdu. Oradan da Venedik ovasında bir yerlerde, donmuş bir kanal üzerindeki Dolo denen yere gittiler. Üs olarak verilen, süslü püslü, oymalı, boyalı villaya varabilmek için Brenta Irmağı'nı geçmeleri gerekiyordu. İtalyanlar yine geri çekilmeye başlarlarsa havaya uçurmak için mayın döşemişlerdi köprüye İngiliz istihkâmcıları. Köprüyü uçurmadan önce 1. Bölüğün geçmesini bekleyeceklerine söz verdiler. Dolo'da yapılacak hiçbir şey yoktu; çok soğuk bir kıştı; bölüğün çoğu sobanın çevresinde oturup poker oyununda paralarını değiş tokuş ederlerken "fener alayı" gazocağında romla sıcak punch yaptı, İtalyancadan Boccaccio okudu, Steve'le anarşizm üzerine tartışmalara girişti.

Dick, zamanının büyük bölümünü Venedik'e nasıl gidebileceğini düşünerek geçiriyordu. Bölüğün kakaosunun bitmesi, Milano'daki Kızılhaç iaşe memurunun bölüğe kahvaltılık göndermemesi yüzünden şişko teğmenin kaygılar içinde olduğu anlaşıldı sonunda. Dünyanın en büyük kakao pazarlarından birinin Venedik olduğunu, İtalyanca bilen birinin kakao almak için oraya gönderilmesi gerektiğini ileri sürdü Dick; böylece de buzlu bir sabah, her türlü kâğıtlarla, damgalarla donanmış olarak, Mestre'de buharlı gemide buldu kendini.

Geminin burnunun iki yanından, yırtılan ipeğin çıkardığı seslerle ikiye ayrılan incecik buz tabakası vardı suyun üzerinde. Dick, acı acı esen rüzgârdan gözlerine dolan yaşlarla, parmaklıklardan eğilmiş bakıyordu uzun diziler oluşturmuş kazıklara, yeşil sudan solgun solgun yükselen uçuk kırmızı yapılara, su kabarcığı gibi kubbelere, çinkodan gökyüzüne

karşı gittikçe keskinleşen çizgilerle kendilerini kazıyan kare biçimli, sivri tepeli kulelere. Kambur sırtlı köprüler, yeşil, çamurlu merdivenler, mermer rıhtımlar bomboştu. Görünen tek hayat belirtisi, Büyük Kanal'a demirlemiş torpil gemileriydi. İçinden canlı hayvanın çıktığı, yılan derisi gibi boş, kırılgan kentin, su parçası üzerinde uzanan koskoca ölü kentin buzlu kanallarındaki rıhtımlarında, daracık sokaklarında, heykellerle dolu alanlarında dolaşırken kakao sorununu tümden unutmuştu Dick. Kuzeyden, on beş mil ötedeki Piave'den gelen silah takırtılarını duyuyordu. Geri dönerken kar yağmaya başladı.

Birkaç gün sonra, Monte Grappa'nın arkasına düşen Bossano'ya, aşk melekleriyle, meleklerle, ağır perdelerle süslü son dönem Rönesans villasına göçtüler. Villanın arkasında, üstü kapalı köprünün altında gece gündüz homurdanıyordu Brenta. Orada da zamanlarının çoğunu, ayakları donanları ayırarak, üs hastanesiyle, genelevlerin bulunduğu Citadella'da sıcak rom punchları içerek, yemek diye verilen lastik gibi makarnayı atıştırırken, *Ah, Sisli, Sisli Çığ Tanecikleri, Küçük Kara Boğa İniverdi Dağlardan* türkülerini söyleyerek geçirdiler. Ripley'le Steve, ansızın resim öğrenmeye karar verince, üstü kapalı köprünün mimari ayrıntılarını çizer oldular gün boyu. Schuyler, İtalyan teğmenle, Nietzsche üzerine tartışmaya girerek İtalyancasını ilerletiyordu. Fred

Summers, Milanolu bir kadına gönlünü kaptırmıştı, dediğine göre kadın soylu bir aileden gelmeydi, çünkü arabası vardı ve Fred onu değil de, o Fred'i tavlamıştı, bu yüzden de boş zamanlarının tümünde kiraz çekirdeklerini sıcak suda kaynatarak ev ilaçları hazırlıyordu kendine. Dick'in içinden, yapayalnız, bezgin, kimseyle paylaşmadığı bir hayat sürdürmek geliyordu; bu yüzden de sürekli mektup yazıyordu. Mektuplarına yanıt almak, alamamış olmaktan daha çok üzüyordu onu.

Hilda'nın, savaşı bitirmek için savaşmak üzerine yazdığı, coşkulu uzun mektubunu yanıtlarken, "Bunun nasıl bir şey olduğunu anlaman gerek," dedi, "Ben artık Hıristiyanlığa inanmıyorum, bu noktadan kalkarak tartışamam ama sen inanıyorsun, en azından Edwin inanıyor; genç insanların, savaş denen bu üçkâğıtçı tımarhaneye girmeleri için söylevler çeken, onları kandırmaya çalışan kocan aslında, en çok inandığı ilkeleri, idealleri çiğnediğini anlamak zorunda. O gece Cenova'da konuştuğumuz delikanlının dediği gibi hakça bir şey değil bu, kendi bencil çıkarları için hükümetlerin, politikacıların oynattıkları pis, düzenbaz bir oyun, A'dan, Z'ye yalan dolan. Yazdıklarımız sansürden geçmeseydi, seni kusturabilecek öyküler anlatırdım."

Sonra birdenbire tartışma coşkusunu yitirir, kafasında kaynaşıp kâğıda dökülen, özgürlük, uygarlık üzerine bütün tümcecikler de korkunç aptalca görünür, kalkıp gazocağını yakar, punch yapar, kitaplar, resimler, mimari üzerine Steve'le çene çalarak eğlenirdi. Ay ışıklı gecelerde, Avusturyalılar, bombardıman uçakları göndererek ortalığı canlandırırdı. Kimi geceler sığınaktan çıkıp ateş altında durmanın kendisine acı bir haz verdiğini anladı Dick, doğrudan ateş karşısında sığınağın da koruyuculuğu yoktu zaten.

Şubat ayında bir gün, Steve gazetede Habeşistan İmparatoriçesi Taitu'nun öldüğünü okudu. Hemen cenaze töreni düzenlediler. Romun hepsini içip avaz avaz ağıtlar yaktılar, sonunda bölüktekiler beşinin de aklını kaçırdığını düşünme-

ye başladı. Battaniyelere sarınmış, sıcak rom içerek ay ışığıyla aydınlanmış açık pencerenin önünde, karanlıkta oturuyorlardı. Başlarının üzerinde vızıldayan birkaç Avusturya uçağı ansızın motorlarını susturdu, tam önlerine bomba yağdırmaya başladı. Bir süre uçaksavarlar takırdadı, yukarılardaki, puslu ay ışıklı gökte mermi parçaları parıldadı ama onlar, hiçbir şeyin farkına varamayacak denli sarhoştu. Bombanın biri şap diye Brenta'ya düştü, ötekiler camın önündeki boşluğu, kıvranan kızıl parıltılarla doldurdu, villayı, üç gümbürtüyle sarstı. Tavanın sıvaları döküldü. Çatıdan kiremitlerin düştüğünü duyuyorlardı.

"Vay canına, amma eğlenceli bir gece," dedi Summers. Steve, *Çekil O Pencereden, Benim Işığım, Benim Her Şeyim,* şarkısını söylemeye kalkıştı ama ötekiler, karmaşık, bozuk seslerle söyledikleri, *Deutschland Deutschland Ueber Alles*'le onun sesini boğdular. Çılgınca bir sarhoşluk içinde olduklarını ansızın anlamaya başladılar.

Ed Schuyler, iskemlenin üzerine çıkmış, ezberden *Erlkönig*'i okurken, İsviçreli bir otelcinin oğlu olan, şimdi de bölüğün başkanlığını yapan Feldmann kapıdan başını uzattı, "Siz ne halt ettiğinizi sanıyorsunuz?" dedi. "Hemen aşağı, mahzene inin, İtalyan makinistlerden biri öldü, yolda yürüyen bir askerin de bombadan bacakları parçalandı... bu maskaralıkların sırası değil." Ona da içki sundular ama adam öfkeyle uzaklaştı. Sonra da şarap içmeye koyuldular. Ağarmaya yeni başlayan günün griliği içinde Dick ayağa kalktı, sendeleyerek cama gidip kustu; şakır şakır yağmur yağıyordu, donuk donuk parıldayan damlalar arasından Brenta'nın köpüren suyu bembeyaz görünüyordu.

Ertesi gün görevli olarak Rova'ya gitme sırası Dick'le Steve'deydi. Kafaları kazan gibi, bölükte kopacak olan şamatadan kurtuldukları için de çok mutlu, saat altı sıralarında avludan arabayla çıktılar. Rova'da cephe dingindi, ayrı tutulması gereken yalnızca birkaç zatürre, zührevi hastalık

olayıyla, kendilerini bacaklarından vurdukları için gözetim altında hastaneye gönderilmeleri gereken birkaç zavallı vardı; ama yemeklerini yedikleri subayların bölümünde, olaylar epeyce kızışmıştı. Teğmen Sardinaglia, albaya karşı geldiği için odasında tutukluydu ve iki gündür de oraya kapanmış, adına doktor albayların marşı dediği bir marş besteliyordu mandoliniyle. Öteki subayların yemeğe gelmelerini beklerlerken tüm bunları, elini yüzüne kapatıp kıkır kıkır gülerek anlattı Serrati. Olaylar, kahve cezvesi yüzünden çıkmıştı. Bütün subaylar için yalnızca üç cezve vardı, biri albayındı, biri binbaşının, birini de tüm küçük rütbeli subaylar sırayla kullanıyordu; geçen hafta bir gün, topraklarına konaklamış oldukları çiftçinin yeğeni güzel kıza takılıyorlardı; kız, subayların hiçbirinin öpmesine izin vermiyordu, kıçına çimdik attıklarında çılgın gibi bağırıp duruyordu, albayın tepesi iyice attı bu işe; Sardinaglia, kızı öpebileceği üzerine beş liretine bahse girince daha da attı tepesi, Sardinaglia, kızın kulağına bir şeyler fısıldadı, kız kendini öptürdü, albayın yüzü mosmor kesildi, sırası geldiğinde teğmene kahve verilmemesini buyurdu emir erine; Sardinaglia, adamın suratına bir şamar patlattı, kavga çıktı, sonunda da Sardinaglia'yı odasına kapattılar, Amerikalılar bir görseydi, ne eğlenceydi ya. Albay, binbaşı, iki de yüzbaşı tam o sıra şakırtılarla içeri girdikleri için apar topar yüzlerine ağırbaşlı bir anlam vermek zorunda kaldılar.

Emir eri, herkesi selamlayıp, neşeli bir sesle "makarnalar" dediğinde yerlerine oturdular. Bir süre subaylar sessizce, uzun, yağlı, domatesli, makarna çubuklarını emdi, elden ele şarap dolaştırıldı; herkesin gülmek zorunda olduğu o uzun, gülünç öykülerinden birine başlamak için albay boğazını temizlerken yukarılardan bir yerden mandolin tıngırtısı geldi. Albayın yüzü kıpkırmızı kesildi, bir şeyler söylemek yerine, ağzına koca bir çatal dolusu makarna tıktı. Günlerden pazar olduğu için, yemek her zamankinden uzun sürüyordu; tatlı-

ya sıra geldiğinde Amerikani'lere ikramda bulunmak için biri kahveyi Dick'e verdi, birisi de ortaya bir şişe içki çıkardı. Albay, kendisiyle bir bardak içki içmesi için güzel kızı çağırmasını söyledi emir erine; emir eri bu işe sinirlenmiş gibi geldi Dick'e ama gidip kızı getirdi. Güzel, sağlam yapılı, esmer tenli bir köylü kızıydı. Yanakları alev alev yanarak, utangaçlıkla albayın yanına gidip, teşekkür ettiğini ama sert içkilere alışkın olmadığını söyledi. Albay kızı yakaladı, dizine oturttu, içkiyi içirmeye çalıştı ama kız, inci gibi pırıl pırıl dişlerini kenetlemiş, açmıyordu. Sonunda bir yığın subay, kızı tutmaya, gıdıklamaya, albay da çenesinden aşağı içkiyi dökmeye

koyuldu. Kâğıt gibi bembeyaz kesilen emir eri dışında herkes kahkahadan kırılıyor, Dick'le Steve gözlerini nereye kaçıracaklarını bilemiyordu. Daha üst rütbeli subaylar kıza takılır, gıdıklar, ellerini gömleğinin içine sokarlarken, alçak rütbeliler de bacaklarını tutuyor, ellerini eteğinin altına uzatıyorlardı. Sonunda albay gülmesini biraz keserek, "Tamam, şimdi bana bir öpücük verecek," diyebildi. Ama kız, ellerinden kurtulup odadan kaçtı.

"Git, getir onu," dedi albay, emir erine. Bir dakika sonra emir eri geri döndü, esas duruşa geçti, kızı bulamadığını söyledi, "İyi ediyor," diye fısıldadı Steve, Dick'e. Dick, adamın dizlerinin titrediğini gördü. "Bulamadın, ha, bulamadın?" diye bağıran albay, adamı iteledi; teğmenlerden biri ayağını uzattı, emir eri takılıp yüzüstü yere yuvarlandı. Herkes gülerken albay kıçına tekme indirdi; tam elleriyle dizlerinin üzerinde doğrulurken albayın kıçına indirdiği ikinci tekmeyle yine yüzükoyun yere kapaklandı. Subayların tümü haykırdılar, güldüler, futbol topuyla oynayan oyuncu gibi sırasıyla iki yanına tekmeler atarak peşinde koşan albayla, kapıya doğru emekledi emir eri. Herkesin keyfi yerine gelmişti, bir kez daha içki şişesini dolaştırdılar. Dışarı çıktıklarında, herkesle birlikte gülmüş olan Serrati, Dick'in kolunu yakaladı, "Hayvanca... sono tutti hayvanca," diye fısıldadı, ıslık çalar gibi bir sesle.

Öteki subaylar gittiğinde, uzun yüzlü, kendine fütürist diyen bir delikanlı olan Sardinaglia'yı görmeleri için onları yukarı çıkardı Serrati. Serrati olup biteni anlattı, dediğine göre Amerikalılar bu işten iğrendiğinden korkuyordu. "Bir fütürist, aptallıkla, güçsüzlük dışında hiçbir şeyden iğrenmemelidir," dedi Sardinaglia anlamlı anlamlı. Sonra da onlara o güzel kızın kiminle yattığını bulduğunu söyledi... emir eriyle. Bundan iğrendiğini de ekledi; bu örnekten de anlaşıldığı gibi kadınların hepsi domuzdu. Sonra onları yatağının üzerine oturtup bestelediği marşı dinletti. Güzel olduğunu söylediler. "Bir fütürist güçlü olmalı, hiçbir şeyden iğrenmemelidir," dedi hâlâ mandolini tıngırdatarak; "İşte bu yüzden çok beğeniyorum, Almanlarla Amerikan milyonerlerini." Hep birlikte güldüler.

Dick'le Steve, hastaneye götürülecekleri almak için dışarı çıktı. Arabaları bıraktıkları ahırın arkasında, başını ellerinin arasına almış, kirli yüzünde gözyaşlarının bıraktığı uzun izlerle bir taşın üzerinde oturan emir erini buldular. Steve, ya-

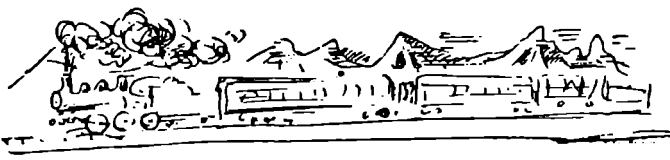
nına gidip sırtını okşadı; Y.M.C.A.'da verilen sigaralardan bir paket tutuşturdu eline. Emir eri, Steve'in elini öpecekmiş gibi sıktı. Savaştan sonra insanların uygar olduğu, buradakiler gibi hayvan olmadığı Amerika'ya gideceğini söyledi. Dick, kızın nereye kaçtığını sordu. "Uzaklara" dedi. "Andata via."

Bölüğe vardıklarında ortalığın iyice karışmış olduğunu gördüler. Savage, Warner, Ripley, Schuyler için A.B.D.'ye geri gönderilmek üzere Roma'daki merkeze gitmeleri buyruğu gelmişti. Feldmann, sorunun ne olduğunu söylemeye yanaşmıyordu. Hiçbir şey anlamadığını, zaten bu olanların tümünün de tımarhaneye yakışacağını söyleyen Fred Summers dışında bölükteki öteki çocukların kendilerine kuşkuyla baktıkları, onlarla konuşurken tedirgin oldukları hemen gözlerine çarptı. Yatağını villanın başka odasına taşıyan Sheldrake, "Ben sana demedim miydim," havasıyla gelerek, "fitneci sözler," laflarını duyduğunu, İtalyan gizli servis görevlisinin onları sorduğunu söyledi. Onlara iyi şanslar diyerek, bu olayların çok kötü olduğunu belirtti. Hiç kimseye, "Hoşça kal," demeden ayrıldılar bölükten. Çantalarını, katlanır yataklarını, kamyonetle Vicenza'ya Feldmann götürdü. Tren istasyonunda Roma'ya gönderilme emirlerini ellerine verdi, bu olayların çok kötü olduğunu belirterek iyi şanslar diledi, ellerini sıkmadan, apar topar ayrıldı yanlarından.

"Orospu çocukları," diye homurdandı Steve, "sanki cüzamlıyız."

Ed Schuyler, yüzü sevinçten pırıl pırıl, geçiş izinlerini okuyordu. "Dostlarım, arkadaşlar," dedi. "Öyle coşkuluyum ki size bir söylev çekeceğim... elimize büyük bir olanak geçmiş bulunuyor... Kızılhaç, ya da başka bir deyişle altın yumurtlayan tavuk, İtalya'yı bir baştan bir başa beleş dolaşma olanağı sağlıyor bize, biliyor musunuz? Önümüzdeki yıla dek Roma'ya gitmemiz gerekmiyor."

"Devrime kadar Roma'dan uzak duralım," dedi Dick.

"Avusturyalılarla birlikte Roma'ya girelim," dedi Ripley.

İstasyona bir tren girdi. Birinci sınıf vagonlardan birine bindiler; kondüktör gelip de ikinci sınıfta yolculuk yapmaları belirtildiğini söyleyince hiçbirisi İtalyanca anlamaz oldu, sonunda da adam onları orada bıraktı. Verona'da, çantalarını, katlanır yataklarını indirip Roma trenine yüklediler. Akşam yemeği zamanı gelmişti, kenti dolaşıp geceyi orada geçirmeyi kararlaştırdılar. Sabahleyin eski tiyatroyu, şeftali rengi mermerden San Zeno kilisesini görmeye gittiler. Sonra da istasyondaki kahvede oturarak Roma trenini beklemeye başladılar. Açık mavi, açık yeşil pelerinlere bürünmüş subaylarla tıklım tıklım doluydu tren; Bologna'ya vardıklarında, daracık koridorda, yerde oturmaktan bıkmışlardı, artık gidip o eğri kuleleri görmeliydiler. Sonra da Pistoja'yı, Lucca'yı, Pisa'yı dolaştılar, Floransa'daki ana tren hattına döndüler, izlemeleri gerekli yoldan saptıkları için kondüktörler başlarını sallayınca dili bilmediklerini, bu yüzden de yanlış anladıklarını, yanlış trenlere bindiklerini söylediler. Yağmurun şakır şakır yağdığı, havanın buz gibi olduğu, tüm yapıların, kendi ülkelerindekilerin kopyaları gibi göründüğü Floransa'da, istasyon yöneticisi, onları zorla, doğru Roma'ya giden trene bindirdi ama tren kalktıktan hemen sonra usulca öteki yandan dışarı atlayarak Assisi'ye giden banliyö trenine geçtiler. Oradan da bir günlüğüne tuttukları arabayla, tıpkı New York gibi yüksek kulelerle dolu San Gimignano üzerinden Siena'ya vardılar, sonra da güzel bir ilkbahar sabahı, boğazlarına dek resimlerle, mimariyle, zeytinyağıyla, sarımsakla, çeşitli görünümlerle dolu olarak Orvieto'daki katedralin Signorelli freskolarına bakarken yolculuklarına son verdiler. Koskoca Mahşer

Günü freskosuna gözlerini dikerek, o güzelim şarabı içerek, dışarıdaki güneşli alanda dolanarak bütün günü orada geçirdiler. Roma'daki Diocletian Hamamları'nın tam yanındaki istasyona girdiklerinde, geçiş izinlerini görevliye uzatırlarken canları sıkıldı biraz; adam kâğıtlarını damgalayıp, yalnızca, "Per il ritorno,[1]" diyerek geri verince çok şaşırdılar.

Otele gidip yıkandılar, son kalan paralarını ortaya koyarak Frascati şaraplı, tatlılı, nefis bir yemek yediler, Barones adını taktıkları, onları kentte gezdireceğine söz veren bir Amerikalı kızı buldukları Via Roma'da kabareye vodvil gösterisine gidip felekten bir gün çaldılar. Gecenin sonunda, Barones'le ya da onun çekici kız arkadaşlarıyla gidecek para kalmadığı için son on liretleriyle araba tutup ay ışığında Kolezyum'u görmek üzere yola koyuldular. Koca koca yıkıntı yığınları, oymalı taşlar, isimler, görkemli Roma isimleri, muşambadan silindir şapkalı yaşlı araba sürücüsü, onun yıkımların izlerini taşıyan ayın son çeyreği altında genelevlerin yerlerini anlatan yeşilimsi dudakları, gecenin içinde her yana yığılmış taştan kemerler, sütunlar, gösterişli ezgilerle geçmişe doğru sönüp giden Roma sözcüğünün gürlemesi, başlarını döndürerek, kulaklarında güm güm Roma'yı zonklatarak gönderdi yatağa onları, bu yüzden de kimseyi uyku tutmadı.

Sabahleyin, ötekiler hâlâ kütük gibi uyurken Dick uyandı, Kızılhaç'a gitti; ansızın sinirlendiği, kaygılandığı için kahvaltı edememişti. İşleri yönetiyor gibi görünen iriyarı Bostonlu binbaşıyı buldu orada, sözü ağzında gevelemeksizin, hemen, tüm bu belaların ne demeye geldiğini sordu. Binbaşı mırın kırın etti, ikisi de Harvardlı olduklarından anlaşma ortamı yaratmaya çalıştı, İtalyanların düşüncesizliklerinden, aşırı duyarlılıklarından söz etti. İşin aslı, bazı mektupların tonundan sansürün hoşlanmamasıydı, vs, vs. Dick, durumunu açıklama gereği duyduğunu, Kızılhaç, görevini yapmadığını

Dönüş için (ç.n.)

düşünüyorsa askeri mahkemeye verilmesinin zorunlu olduğunu söyledi; savaş karşıtı düşünceler taşıyan onun durumunda bir sürü kişi vardı ama şimdi ülkeleri savaşta bulunduğundan yardımcı olmak için ellerinden geleni yapmaya can atıyorlardı ama bu onların savaşa inandıkları anlamına gelmezdi, durumunu açıklamasına izin verilmesi gerektiğini düşünüyordu. Binbaşı, dediğine göre, ah elbette anlıyordu, vs, vs ama gençler de temkinli olmanın önemini kavramalıydılar, vs, vs, hem de sorun bir düşüncesizlik olarak pek güzel açıklanmıştı; gerçekten de olay kapanmıştı. Dick, boyuna, durumunu açıklamasına izin vermeleri gerektiğini söyleyip duruyor, binbaşı da olayın kapandığını vs, anlatıyordu, sonunda hepsi gözüne salakça görünmeye başlayınca Dick oradan ayrıldı. Orada çalışmak isterse binbaşı, Dick'i Paris'e göndereceğine söz vermişti. Şaşkın, öfkeli, otele döndü.

Öteki ikisi dışarı çıktıklarından Steve'le kenti dolaştı, kızgın zeytinyağı, şarap, yıpranmış taş kokan güneşli sokaklara, kubbeli barok kiliselere, sütunlara, Panteon'a, Tiber'e baktı. Ne yemek yiyebilecek ne de içki içebilecek tek kuruşları kalmıştı ceplerinde. Öğle sonrası boyunca aç karnına, Pincian'ın sıcak çimlerinde beşer karış suratla uyukladılar, bomboş mideleriyle, canları sıkkın odalarına dönünce Schuyler'le Ripley'i neşe içinde vermut içer buldular. Schuyler, babasının eski bir dostu olan, Kızılhaç'ı denetleme göreviyle gelen Albay Anderson'a rastlamış, ona sıkıntılarını sayıp dökmüş, Milano'daki merkezde yapılan yolsuzluklar üzerine ipucu vermişti. Albay Anderson, Hôtel de Russie'de ona yemek, içki ısmarlamış, yüz dolar borç vermiş, tanıtım bölümünde iş bulmuştu. "İşte böyle, baylar, dostlarım, evviva İtalya, kahrolsun Alleati hepimizin işi tıkırında." "Evrak dosyalarından ne haber?" diye yabanullukla sordu Steve. "Ah, boş ver o işi, siamo tutti Italiani[1]... bozguncu kim şimdi?"

Hepimiz İtalyanız. (ç.n.)

Schuyler, hepsine yemek ısmarladı, askeri arabayla Tivoli'ye, Nemi Gölü'ne götürdü, yolculuk kâğıtlarına yüzbaşı diye imza atarak Paris trenine bindirdi.

Paris'e vardıkları ilk gün, Steve, yurda gönderilmesini istemek için Kızılhaç merkezine gitti, "Canı cehenneme, ben yurda dönüyorum"dan başka söz çıkmıyordu ağzından. Ripley, Fontainebleau'daki Fransız topçu okuluna yazıldı. Dick ise St. Louis'de küçük otelde, ucuz bir oda tutmuş, sürekli bir üst derecedeki görevliyle görüşmeler yaparak günlerini geçiriyordu. Hiram Halsey Cooper, Roma'dan Dick'in çektiği telgrafa verdiği yanıtta, temkini elden bırakmaksızın yazmıştı bu adları. Adamlar, Dick'i top gibi birbirlerine atıyorlardı. Crillon Otel'de, çok gösterişli döşenmiş, işyeri olarak kullanılan odada dazlak kafalı subay, "Bana bak delikanlı," dedi. "Ahmakça, korkakça döneklik gösterdiğin sürece düşüncelerinin hiç önemi yok. Amerikan halkı Kayzer'in peşine düştü. Tüm gücümüzü, tüm çabamızı bu sona yönelttik; uygarlığı, barbar Almanlardan kurtarmak gibi yüce bir amaca yönelik olarak, yüz milyonlarca vatanseverin gücüyle, kendini adamasıyla kurulmuş olan bu büyük çarkı bozmaya çalışanlar sinek gibi ezilecektir. Senin gibi üniversite görmüş birinin daha sağduyulu olmaması beni şaşırttı. Ateşle oynama."

Sonunda, üniversiteden tanıdığı, Spaulding adında birinin, sakınan bir gülümseyişle kendisini karşıladığı ordu haber alma merkezine gönderildi. "Bana bak dostum," dedi arkadaşı, "böyle zamanda kendi kişisel duygularımızı dile getiremeyiz, değil mi?.. Kişisel görüşlerinin olması bile tam anlamıyla suçtur, tam suçtur. Şimdi savaştayız, hepimiz görevimizi yapmalıyız; işte senin gibi kişiler yüzünden, senin gibi ve Ruslar gibi kişiler yüzünden, Almanlar, savaşı sürdürme cesaretini bulabiliyor." Spaulding'in komutanı yüzbaşıydı, mahmuzlar, gıcır gıcır cilalanmış tozluklar takıyordu; çok hoş profili olan sert görünümlü bir delikanlıydı. Uzun adımlarla Dick'in yanına yanaştı, yüzünü iyice onunkine yaklaş-

tıp bağırdı, "İki tane barbar Alman, kız kardeşine saldırsa ne yapardın? Savaşırdın değil mi?.. Pis bir korkak değilsen..." Dick, sürekli olarak daha önce yapmakta olduğu işi yapmak istediğini, Kızılhaç'la birlikte cepheye dönmek için çabaladığını, durumunu anlatma olanağı verilmesini istediğini açıklamaya çalışıyordu. Yüzbaşı onu azarlayarak, Başkan'ın savaş bildirisinden sonra hâlâ savaş karşıtı kalabilen herkesin Mormon, daha da kötüsü yozlaşmış biri olduğunu, orduda böylelerine yer bulunmadığını, Dick'in A.B.D.'ye geri gönderilmesi için uğraşacağını, bir daha da buralara sokulmayacağını haykırarak uzun adımlarla gelip gidiyordu. "Amerikan Sevk Kuvvetleri kaçaklara göre değildir."

Dick artık bu işin ucunu bırakmıştı, geri gönderilmesini istemek için Kızılhaç'a gitti. İki hafta sonra Bordeaux'dan kalkacak olan *Touraine*'e binmesi için gerekli kâğıtları verdiler. Paris'te geçirdiği son iki hafta boyunca, Bois de Boulogne Caddesi'ndeki Amerikan Hastahanesi'nde sedye taşıyıcısı olarak çalıştı. Hazirandı. Havanın açık olduğu her gece hava akınları yapılıyor, rüzgâr uygun yönden estiğinde cephelerdeki silah sesleri duyuluyordu. Alman saldırısı sürüyordu, cephe Paris'e öylesine yaklaşmıştı ki ambulanslar yaralıları doğruca üs hastanelerine götürüyordu. Hastanenin önünde, taze yapraklı ağaçların altında uzanan geniş kaldırımlar gece boyu sedyelerle doluyor, Dick onların mermer merdivenlerden girişe taşınmasına yardım ediyordu. Bir gece de ameliyat odasının önüne nöbetçi koydular onu, tam yirmi dört saat süreyle kovalar dolusu kan ve gazlı bez taşımaktı görevi, arada bir kovalardan parçalanmış bir kemik, bir kol ya da bacak parçası çıkıyordu. Nöbeti bittiğinde, yorgunluktan her yanı ağrıyarak, çilek kokulu Paris sabahında odasına yürürken yüzleri, gözleri, terden yapış yapış saçları, kir, kan kaplı kenetlenmiş parmakları, şakalaşan, sigara isteyen çocukları, zatürrelilerin hırıltılı iniltilerini düşünüyordu.

Bir gün, Rue de Rivoli'de bir kuyumcunun vitrininde bir cep pusulası gördü. Girip satın aldı; ansızın kafasında tam anlamıyla oluşmuş bir tasarı belirdi. Sivil giysiler alacak, asker giysilerini paket yapıp Bordeaux'daki rıhtıma bırakacak, İspanya sınırına gidecekti. Şansının ve iç cebinde taşıdığı eski yolculuk izinlerinin yardımıyla bu işi başaracağına güveniyordu; sınırı geçiverdi mi, bu karabasandan bağımsız ülkeye ayak basıverdi mi ne yapacağını düşünecekti. Annesine yollayacağı mektubu bile hazırladı.

Kitaplarını, öteki ıvır zıvırını asker çantasına doldurup sırtında Gare d'Orleans'a taşıdığı süre boyunca Swinburne'ün *Düzen Zamanı Ezgisi* kafasında dört dönüyordu:

Üç kişi bir araya gelince
Diktatörlükler daha az güçlüdür.

Canı cehenneme, o şiir yazmalıydı; insanların gerek duyduğu şey, yamyam hükümetlerine başkaldırmaları için onları yüreklendirecek, etkili şiirlerdi. İkinci sınıf kompartımanda otururken, güneşten kavrulan bir İspanyol kentinde yaşadığını, coşku dolu şiirler, bildiriler yazdığını, gençleri, kasaplarına karşı ayaklanmaya çağıran, dünyanın her yanında gizlice basılıp dağıtılan şiirler yazdığını hayal etmeye öylesine kaptırmıştı ki kendini, ne Paris'in dış mahallelerini ne de akıp giden mavi, yeşil yaz tarlalarını görüyordu gözü.

Bırak dalgalansın bayrağımız rüzgârda
Yine eski kırmızı renk uçuracak
Güçsüz olan saflarımız iyice güçsüzleştiğinde
Yirmi tane olan isimlerimiz on taneye indiğinde

Fransız demiryolları treninin çıkardığı takır da takır gürültü bile yürüyen kalabalığın hep birlikte alçak sesle söylediği ezgi gibi geliyordu kulağına:

Üç kişi bir araya gelince
Diktatörlükler daha güçsüzdür.

Öğle zamanı karnı acıktı, son görkemli yemeğini yemek için yerinden kalktı. Fransız üniforması giymiş, yakışıklı bir delikanlının karşısına oturdu. "Vay canına Ned, sen misin bu?"

Blake Wigglesworth, kendine özgü o sevimli tavrıyla başını arkaya atıp güldü. "Garçon,[1]" diye bağırdı, "un verre pour le monsieur.[2]"

"Peki ama ne zamandır Lafayette Escadrille'desin," diye kekeledi Dick.

"Çok olmadı... beni almak istemediler."

"Ya Deniz Kuvvetleri işi ne oldu?"

"Oradan da attılar beni, lanet olasıca aptallar sanki veremliyim... garçon, une bouteille de champagne[3]... Nereye gidiyorsun?"

"Anlatırım."

"*Touraine*'le yurda dönüyorum ben." Ned, yeniden gülerek başını arkaya attı, dudaklarında sessiz bir bıdıbıdıbıdı biçimlendi. Yüzünün çok solgun, zayıf olmasına karşın gözlerinin altında, şakaklarına doğru uzanan teninin pembeleşmiş olduğunu, gözlerinin ışıl ışıl yandığını fark etti Dick.

Kendi sesinin, "Ben de," dediğini duydu.

"Başımı derde soktum," dedi Ned.

"Ben de," dedi Dick. "Fena halde."

Bardaklarını kaldırdılar, birbirlerinin gözlerinin içine bakarak güldüler. Bütün öğleüstü, konuşarak, içki içerek yemekli vagonda oturdular, Bordeaux'ya vardıklarında coşkudan çılgın gibiydiler. Ned, bütün parasını Paris'te harca-

---

Garson (ç.n.)
Beyefendiye bir kadeh. (ç.n.)
Garson, bir şişe şampanya (ç.n.)

mıştı, Dick'in de yanında çok az vardı, bu yüzden de tüm gereçlerini, yataklarını, daha yeni Fransa'ya gelmiş olan, Café de Bordeaux'da rastladıkları birkaç Amerikan teğmenine sattılar. Tıpkı bardan bara dolaştıkları, kapanma saatinden sonra içecek yer aradıkları Boston'daki eski günleri gibiydi. Çok şık döşenmiş, her yanında pembe saten perdeler asılı genel-evde, kupkuru, üst dudağı lamanınki gibi uzun, pullu gece giysisi içinde, onlardan hoşlanan, oturtup soğan çorbası içirten madamla konuşarak geçirdiler geceyi. Kadınla konuşmaya öylesine dalmışlardı ki kızları tümden unuttular. Boer Savaşları sırasında Transvaal'da bulunmuştu, tuhaf bir Güney Afrika İngilizcesiyle konuşuyordu. "Vous comprennez[1], çok iyi müşterilerimiz vardı, hepsi de subaydı, çok şıktı, kibardı. Bu coniler dağdan inmiş... burada ortalığı birbirine kattılar... amma da seçilmiş kişiler. İki tane salonumuz vardı bir salon İngiliz subaylarına, biri Boer subaylarına, çok seçkindiler, bütün savaş boyunca hiç olay çıkarmadılar, hiç kavga etmediler... Vos Compatriotes les Américains ce n'est pas comme ça, mes amis. Beaucoup orospu çocuğu, çek kafayı, çıkar gürültüyü, kus, elbette il y a aussi des gentils garçons comme vous, mes mignons, des véritables gentlemens,[2]" sonra ikisinin de yanaklarını okşadı, boynuz gibi yüzüklü parmaklarıyla. Ayrılırlarken öpmek istedi, kapıya kadar birlikte gidip, "Bonsoir, mes jolis küçük gentlemens,[3]" dedi.

Okyanusu aştıkları sürece, sabahın on birinden sonra ayık olduklarını hiç kimse görmedi; hava durgundu, sisliydi; çok mutluydular. Bir gece geminin kıçında, küçük topun yanında tek başına dururken cebinde sigara aradığı sıra Dick

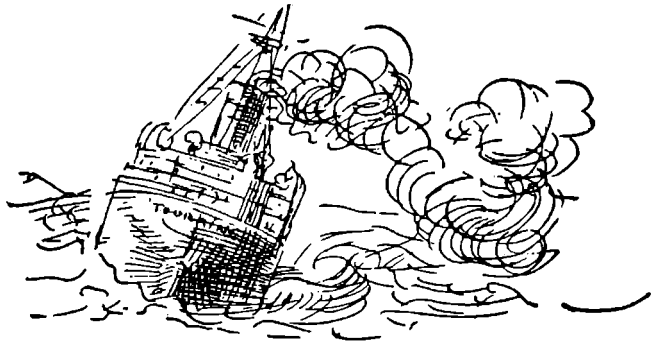

Anlıyorsunuz ya (ç.n.)

Amerikalı yurttaşlarınız böyle değil dostlarım. Çoğu orospu çocuğu, çek kafayı, çıkar gürültüyü, kus, elbette sizin gibi iyi çocuklar, tatlı çocuklar, hakiki centilmenler de var. (ç.n.)

İyi akşamlar benim güzel küçük centilmenlerim. (ç.n.)

paltosunun astarında sert bir şey olduğunu hissetti. İspanya sınırını geçerken kullanmak için aldığı pusulaydı bu. Suçluluk içinde çıkartıp sulara bıraktı.

Haber-film 27

YARALAR ALMIŞ SAVAŞ KAHRAMANINIZ BİR DOLANDIRICI DEDİ YARGILANAN KARISI

Savaşların ortasında
Geliyor kızıl haçın gümbürtüsü
Hiçbir erkeğin bahçesi olmayan toprağın gülü o kadın

geminin suya indirilişini görmek için toplanmış bulunan, bu büyük felaketin görgü tanığı binlerce kişiye göre, yapı iskelesi dev bir kaplumbağa gibi tersyüz oldu, üzerinde bulunanları yirmi beş ayak derinliğindeki suya döktü. Bu olay geminin suya indirilmesi için belirlenmiş zamandan tam dört dakika önce oldu

Ah, şu Paree savaşı
Akıl bırakmıyor başta

İNGİLİZLER AFGANİSTAN SINIRINDA BÜYÜK BİR HAREKÂTA BAŞLADI

şimdi A.B.D.'nin büyük güvenle eline almayı umduğu dünya ticaretinin önderliği, büyük ölçüde limanların büyütülüp onlardan yararlanmada gösterilecek yeteneğe ve başarıya bağlı olacaktır

Yurduma dönmek istiyorum yurduma dönmek istiyorum
Vızıldıyor kurşunlar kükrüyor toplar
Artık siperlere dönmek istemiyorum
Ah, aşırın beni denizler ötesine
Almanların yakalayamayacakları o yerlere

oyuncaklara karşı bir haçlı seferi başlatmış durumdasınız ama bütün Alman oyuncakları kuşatılıp yok edilse bile Alman ithalatının sonu gelmiş olmayacak

KAHVEDE AKŞAM YEMEĞİ YİYEN YİRMİ KİŞİYİ SOYDU

TOPLUMSAL AYAKLANMA TEHLİKESİNİN BAŞ GÖSTERDİĞİ BU DUYARLI DÖNEMDE YASALARA KARŞI ÇIKAN TOPLANTILARA İZİN VERİLMEYECEK

Ah tanrım çok gencim ölmek için
Yurduma dönmek istiyorum

HAVA AKINLARINA KARŞIN NANCY GECE HAYATINDAN HOŞLANIYOR

SANDIK CİNAYETİNDE POLİS DÖVMELİ BİR KADINI ARIYOR

BİR ASKERİN KARISINI SEVGİLİSİ KIRBAÇLADI

Bir Yedek Subayın Terfi Etmesini Sağlamak için Para Aldığı ileri Sürülen Delikanlı. Göründüğü kadarıyla bu adamlar, İrkutsk, Chita bölgesinde yaşayan, yeni borsada yatırım yapmak için kârlarını Harbin'e götüren Çinli tüccarlardı

Ah, şu Paree savaşı
Akıl bırakmıyor başta
Toujours la femme et combien[1]

BOLŞEVİKLER, ÜÇ YÜZ BİN RUS SOYLUSUNU KATLETTİ

BU ÜLKENİN, İNGİLTERE'NİN, FRANSA'NIN BANKERLERİ YABANCI YATIRIMCILARI KORUYOR

on üç ay önce üç kız Fransa'ya geldi, bunlar cephelerde askerleri eğlendiren ilk müzik topluluğuydu. Château Thierry'ye gittikleri günün gecesi, cepheden üç kilometre uzakta, büyük bir topun kaidesinde, Amerikan birlikleri için bir gösteri yaptılar. Bundan sonra da, gündüzleri kantinde çalıştıkları, geceleri askerleri eğlendirip dans ettikleri Aix-les-Bains'de görevlendirildiler

Bulamazsın böylesine insansız bir yer daha
Beaucoup[2] *rom beaucoup eğlence*
Tanımazdı sevgili oğlunu annesi bile
Ah, görmek istersen şu Özgürlük Anıtı'nı
Hiç yanaşmazsın Paree savaşının yanına

Sine-göz (35)

içine azıcık kahve karışmış kaynamış süt renginde akvamarin gözlü kurumkarası yüzlü iki kedi vardı hep çamaşırlığın penceresinde küçük sütçü dükkânının karşısında hep kahvaltımızı ettiğimiz Montagne Sainte Geneviève'de sisler altında sıcacık duran dimdik dar sokaklar eğilen Latin Mahallesi'nin tıkış tıkış kurşun grisi evleri arasına sıkışmış minicik barlarla lokantalarla resim dükkânlarıyla eski resimlerle yataklarla bidelerle dolu tü-

---

Hep kadın, hem de nasıl... (ç.n.)
Çok (ç.n.)

kenip giden parfüm kokularıyla yanan tereyağın incecik cızırtısıyla karışmış çeşitli renklerde tebeşirsi ışıklarla aydınlatılan daracık sokaklar

şöyle fişeğe benzer güçsüz şaklama sesi çıkardı Bertha Oscar Wilde'ın öldüğü otelin yanında hepimiz yukarı koştuk acaba ev yanıyor mu diye ama ocaktaki domuz yağını yakan yaşlı kadın sinirden tir tir

Arc de Triomphe'un yanındaki bütün büyük yeni konaklama yerleri boşaltılmıştı ama Karmanyol'un Saint Antoine Varoşu'nun Komünyon'un sayfa kıyıları kıvrılmış sırtı sararmış Paris'inde biz türkü söylüyorduk

'suis dans l'axe
'suis dans l'axe
'suis dans l'axe du gros canon[1]

Bertha Sen Nehri'ne düştüğünde ağlardan sarsıntıyla sersemlemiş balıkları çıkaran yaşlı bıyıklı balıkçılar parlak yeşil sandallarında bir concours de pêche[2] başlattılar

Eveline Hutchins

Quai de la Tournelle'de, Eleanor'un nasılsa ele geçirdiği güzel bir apartman katında onunla birlikte oturmaya başlamıştı Eveline. Richelieu döneminde yapılmış, Louis Quinze zamanında yeniden elden geçirilmiş, sıvaları dökülen gri bir yapının çatı katıydı burası. Eveline, dökme demirden ince eğimli balkon parmaklığının arasından, oyuncak büyüklüğünde kılavuz gemilerinin, cilalı pencereleri dantel perdeli, sardunyalı, kırmızı yeşil mavnalara yol gösterdiği Sen Nehri'ne bakmaya doyamazdı; daha ötede, Notre Dame'ı destekleyen kemerlerin küçük bir parkın ağaçları üzerinde ansızın ortaya çıktığı adacık görülürdü. Kızılhaç sürücüleri gör-

---

Ağzındayım / Ağzındayım / Büyük topun ağzındayım (ç.n.)
Balık tutma yarışı (ç.n.)

sün diye ülkelerine yollamak için yıkılmış Fransız çiftliklerinin, öksüz kalmış çocukların, açlıktan ölmek üzere olan savaş bebeklerinin resimlerini deftere yapıştırarak bütün günlerini geçirdikleri Rue de Rivoli'deki işyerinden dönüşlerinde, her akşam, camın önündeki, küçük bronz altın karışımı sedefli masada çay içerlerdi.

Çaydan sonra, mutfağa geçip Yvonne'un yemek pişirmesini izlerdi. Yvonne Kızılhaç iaşe memuruyla konserve ve şeker alımında takas yöntemi geliştirdiğinden, yiyeceğe hiç para vermiyorlardı. Önceleri Eveline onu durdurmaya çalıştı ama Yvonne hemen işi söz kalabalığına vurup tartışmaya başladı: Başkan Poincaré'nin, generallerin, kabinedeki bakanların, ces salots de vurguncuların, ces salots d'embusqués'nin o güzelim tatlıları, hamur işlerini yemediğini mi sanıyordu yoksa Matmazel? Bu yöntem işiydi, ils s'en fichent des particuliers, des pauvres gens...[1] öyleyse, onun hanımla-

---

Başkan Poincaré'nin, generallerin, kabinedeki bakanların, pislik vurguncuların, pusuya yatmış pisliklerin o güzelim tatlıları, hamur işlerini yemediğini mi sanıyordu yoksa Matmazel? Bu bir yöntem işiydi, şaluslar, zavallı insanlar umurunda değil onların... (ç.n.)

ri da o yaşlı, deve gibi generaller kadar iyi yemek yiyebilirdi, bir yolunu bulabilse idam mangasının önüne dizerdi bütün o generalleri, o embusqué[1] bakanları, o ronds de cuir'i[2] de. Yaşlı kadının çektiği acılar yüzünden azıcık tozuttuğunu söylerdi Eleanor ama Jerry Burnham asıl tozutanın onun dışındaki herkes olduğunu söylüyordu.

Eveline'in Paris'e geldiği ilk gece, albaydan kurtulmasına yardım eden ufak tefek, kırmızı yüzlü adamdı Jerry Burnham. Daha sonra bu olaya sık sık gülmüşlerdi. Birleşik Haberleşme adına çalışıyor, Kızılhaç'ın çalışmalarını yazmak için ikide bir de Eveline'in işyerine geliyordu. Paris'teki bütün lokantaları biliyor, Eveline'i, Tour d'Argent'da akşam

---

Pusuya yatmış (ç.n.)
Bürokratlar (ç.n.)

yemeğine, Nicolas Flamel'in tavernasında öğle yemeğine götürüyordu, öğleden sonraları Marais'nin eski sokaklarında dolaşıyorlar, birlikte işe geç kalıyorlardı. Akşamları, bir kahvedeki güzel, sessiz, konuştuklarını kimsenin duyamayacağı (bütün garsonlar, casustur, diyordu) bir masaya yerleştiklerinde boyuna konyakla soda içer, bütün duygularını ortaya döker, işinden nasıl da iğrendiğini, muhabirlerin artık hiçbir şey göremediğini, üç, dört aşamalı sansür bulunduğunu, sürekli sansürün tepesine bindiğini, her sözcüğü pis yalanlar yığını olan önceden hazırlanmış haberleri vermek zorunda kaldığını, yıllar boyu böylesine işi yapmaktan ötürü insanın kendisine saygısını yitirdiğini, savaştan önce gazetecinin pis bir kokarcadan azıcık iyice olduğunu ama şimdi onu tanımlamak için pis sözcük bulmanın bile olanaksızlaştığını anlatır da anlatırdı. Savaş bittiğinde, *Le Feu* gibi kitap yazıp gerçeği anlatması gerektiğini söyleyerek onu neşelendirmeye çalışırdı Eveline. "Ama savaş hiçbir zaman bitmeyecek... çünkü çok kazançlı bir iş, anlıyor musun? Bizim oralarda da paraları yığıyorlar, İngilizler paraları cebe indiriyor; hatta Fransızlar bile, Bordeux'ya, Toulouse'a, Marsilya'ya bak, paraları cebe indiriyorlar, bütün rezil politikacıların, Amsterdam'da, Barselona'da banka hesapları var, orospu çocukları." Sonra Eveline'in elini tutar, bir sarhoş iniltisi çıkarır, savaş biterse, özsaygısını yeniden kazanacağına, içinde yaşadığını hissettiği o büyük romanını yazacağına söz verirdi.

O sonbaharın sonlarına doğru bir gece, çamurlu sisli alacakaranlığın içinde ağır ağır yürüyerek eve geldiğinde, Eleanor'un, bir Fransız askerini çaya çağırmış olduğunu gördü. Çok da sevindi buna, çünkü Eleanor sürekli olarak yakınıyordu, çok can sıkıcı olan yardımcılar, Kızılhaç görevlisi kadınlar dışında hiç Fransız tanıyamadıkları için; ama çok geçmeden adamın Maurice Millet olduğunu fark etti. Lekeli mavi üniforması içinde öylesine yaşlanmaya yüz tutmuş, solgun, çekilmez bir kocakarı görünümü vardı ki, küçücük

kızken bile bu adamdan nasıl hoşlanmış olabileceğine akıl erdiremiyordu şimdi. Kız gibi uzun kirpikli kocaman gözlerinin altında geniş mor halkalar vardı. Besbelli Eleanor, onun hâlâ müthiş olduğunu düşünüyordu, l'élan suprème du sacrifice[1] ve l'harmonie mystérieuse de la mort[2] hakkında anlattıklarını soluksuz dinliyordu. Nancy'de bir üs hastanesinde sedye taşıyıcılığı yapıyordu, kendini dine vermiş, İngilizceyi de neredeyse tümden unutmuştu. Resimlerini sorduklarında omuzlarını silkti, yanıtlamadı. Yemekte çok az yedi, yalnızca su içti. İnançsızların o doğaüstü biçimde Tanrı'ya dönüşlerinden, ateş hattında ölmek üzere olanlara sürülen kutsal yağdan, gaz bombası saldırısı sırasında her yanı sargılar içinde, yaralıların arasında yürürken gördüğü genç İsa'nın görünümünden söz ederek gecenin geç saatlerine kadar oturdu. Après la guerre[3] bir manastıra girecekti. Rahip olacaktı belki de. Maurice gittikten sonra, tüm hayatı boyunca geçirdiği en esin verici gecenin bu olduğunu söyledi Eleanor; Eveline, onunla tartışmak istemiyordu.

İzin süresinin bitmesine yakın bir akşamüstü, yanında Quai d'Orsay'de çalışan, pembe yanaklı, İngiliz ortaokul öğrencisi görünümünde, adı Raoul Lemonnier olan uzun boylu genç bir Fransız yazarla geldi Maurice. Delikanlı, İngilizce konuşmaktan hoşlanıyordu. Chasseurs Alpins'de, iki yıl süreyle cephede kalmış, sonra da ya ciğerleri, ya da bakan olan amcası yüzünden (hangisi olduğunu söylemeye yanaşmıyordu) çürüğe çıkmıştı. Her şeyin çok can sıkıcı olduğunu ileri sürüyordu. Ama tenis oynamaya bayılıyor, her gün öğleden sonra kürek çekmek için Saint Cloud'ya gidiyordu. Tüm sonbahar boyunca gerçekten canının çektiği şeyin tenis olduğunu bulgulayıverdi Eleanor. Sporu sevdikleri için İngiliz, Amerikalı kadınları sevdiğini söylüyordu delikanlı. Bura-

---

Kendini feda etmenin yüce atılımı (ç.n.)
Ölümün gizemli ahengi (ç.n.)
Savaştan sonra (ç.n.)

da kadınların hepsi de hemencecik onlarla yatmak istediğinizi sanıyorlardı; "Aşk çok can sıkıcı bir şey," diyordu. Eleanor'la Maurice, küçük odada karanlıkta oturup Katolik kilisesinin yüceliğinden, yararlarından konuşurlarken, Eveline'le delikanlı birlikte camın önünde durmuş, kokteyllerden (Amerikan içkilerine bayılıyordu) söz ediyorlar,

Notre Dame'ın ve Sen'in üzerine çöken alacakaranlığın son eflatun şeritlerine bakıyorlardı. Eveline yemeğe kalmasını istedi.

Ertesi sabah Eleanor, Katolik olacağını söyledi, işe giderlerken ayini dinlemeleri için Eveline'i Notre Dame'da durdurdu, ana kapının yanındaki, Eveline'e göre çok yorgun görünümlü Meryem Ana'nın önünde, Maurice'in cephede güvenliği için mumlar yaktılar. Ama yine de her şey çok etkileyiciydi, inleyen, yakaran rahipler, ışıklar, insanın içini ürperten tütsüler. Zavallı Maurice'in ölmemesini yürekten diliyordu.

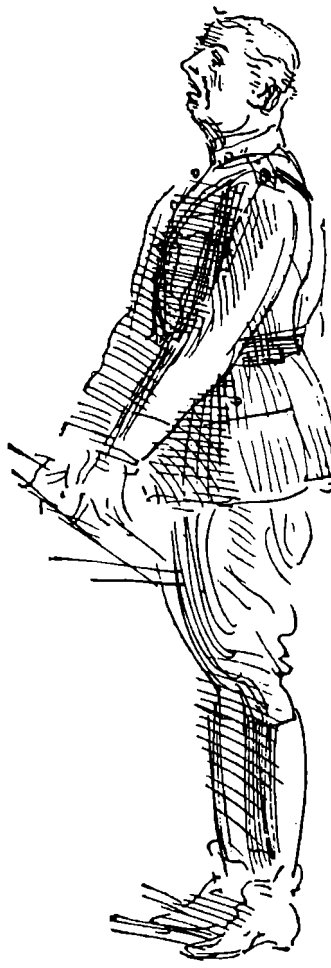
O akşam, Jerry Burnham'ı, Amiens'den dönen Miss Felton'u, tanklarla ilgili bir şeyler yapmak için Paris'e gelmiş olan Binbaşı Appleton'u yemeğe çağırdı Eveline. Portakallı, kızarmış ördek yediler; güzel bir yemekti, Eveline'in sürekli Lemonnier'yle konuşmasına içerleyip sarhoş olan, ağzını bozan, sözü Caporetto'da geri çekilmelerine getirip Müttefikler'in çok kötü durumda olduklarını söyleyen Jerry'ye karşın. Bunlar doğru bile olsa, söze dökmemesi gerektiğini belirtti Binbaşı Appleton, arkasından da yüzü kıpkırmızı kesildi. Eleanor çok öfkelenmişti, böyle şeyler söylediği için tutuklanması gerektiğini ileri sürdü, herkes gittikten sonra da Eveline'le kapıştılar, "Şu Fransız delikanlı kim bilir bizim için neler düşünecek. Sen çok tatlı kızsın Eveline ama çok bayağı arkadaşların var, şekerim. Bunları nereden bulduğunu bilmiyorum, şu Felton denen kadın, tam dört kokteyl, yarım şişe şarap, üç konyak devirdi, hepsini bir bir saydım." Eveline gülmeye başladı, şimdi de ikisi karşılıklı geçmiş, kahkahadan kırılıyordu. Ama Eleanor, sürdürdükleri hayatın azıcık aşırı bohem olduğunu, savaş boyuna kızışırken, İtalya'da, Rusya'da böyle korkunç olaylar olurken, zavallı çocuklar siperlerde dövüşürken falan bu yaptıklarının doğru kaçmadığını söyledi.

O kış, üniformalı Amerikalılarla, subay arabalarıyla, Kızılhaç depolarından çıkan erzakla günden güne daha da

doldu Paris; nasılsa Eleanor'un eski dostu çıkan Binbaşı Moorehouse, Kızılhaç tanıtım bölümünü yönetmek için, doğrudan doğruya Washington'dan geldi. Daha gelmeden önce herkes ondan söz ediyordu, çünkü savaştan önce, New York'taki en tanınmış reklam uzmanlarından biriydi. J. W. Moorehouse adını duymamış tek kişi bile yoktu. Onun, gerçekten Brest'e geldiği sözleri kulaklarına çalınınca, işyerinde bir telaştır başladı, kabak kimin başına patlayacak kaygısıyla herkes tedirgindi.

Geldiği sabah, Eveline'in ilk gözüne çarpan şey, Eleanor'un saçlarını kıvırtmış olduğuydu. Tam öğle yemeğinden önce, bütün tanıtım bölümünü, Binbaşı Moorehouse'la tanışmaları için onun odasına çağırdı. Mavi gözlü, beyaz denecek denli açık sarı saçlı, iriyarı bir adamdı. Üniforması üzerine çok iyi oturuyor, Sam Browne kemeri, tozlukları cam gibi parlıyordu, ilk bakışta Eveline onda içten, insanı duygulandıran, tıpkı babasındakine benzer bir şeyler bulunduğunu sezdi, hoşlandı. Yağlanmaya başlayan gerdanına karşın genç görünüyor, belli belirsiz güney vurgusuyla konuşuyordu. Sivillerin ve savaşanların morallerini yükseltmek için Kızılhaç'ın üstlendiği görevlerin önemini belirten bir söylev çekti; tanıtım çalışmalarının iki amacı olmalıydı, birincisi yurtlarında kalmış olan kişileri de heveslendirmek, ikincisi de halkın çalışmalardaki gelişmeleri görmesini sağlamaktı. Şimdi sorun, Kızılhaç'ın gösterdiği yararlı çabaları halkın yeterince bilmemesi, savaş karşıtı maskesi altında çalışan Almanya yanlılarının eleştirilerini ve sürekli yakınan, eleştiren bozguncularla kaçakları dinlemeye çok fazla eğilimli olmasıydı. Kendi açılarından, cephedeki çocukların özverileri kadar kutsal görevleri olan Kızılhaç çalışanlarının özverilerini, Amerikan halkına, Müttefik ülkelerin savaştan kırılan halklarına anlatmalıydılar.

"Şu anda bile, dostlarım, ateş altındayız, uygarlığın yok olmaması için her türlü özveride bulunmaya hazırız." Binba-

şı Wood, döner iskemlesinde arkaya yaslanıp bir çığlık koyuverdi, herkes ürkmüştü, birkaç kişi de tam üzerlerine Koca Bertha'dan bomba düşmesini bekliyormuş gibi camdan baktı. Mavi gözleri çakmak çakmak yanarak, coşkuyla, "Görüyorsunuz ya," dedi, "işte herkesin de bu duyguyu tatmasını sağlamalıyız... boğazlarının sıkışmasını, kendini toplamak için büyük bir çaba harcamalarını, işlerini sürdürme kararlılığını."

Eveline, hiç istememesine karşın coşkuya kapıldığını anladı. Göz ucuyla Eleanor'a baktı, gaz bombası saldırısında genç İsa'yı anlatan Maurice'i dinlediği zamanki kadar serinkanlıydı, zambaklara benziyordu. Aklından neler geçtiğini hiçbir zaman bilemezsin, diye düşündü Eveline.

O akşamüzeri, Eleanor'un Binbaşı Moorehouse dediği J. W. çaya gelince, Eveline, her yaptığının izlendiğini sezerek elinden geldiğine açık vermemeye çalıştı; mali danışmandı bu; içten içe gülüyordu bu işe. Biraz bezgin, yorgun görünüyordu J. W., pek konuşmuyordu, mehtaplı gecelerde yapılan hava akınlarından, her sabah Başkan Poincaré'nin nasıl da yıkıntılara kişisel olarak gidip sağ kalanlara başsağlığı dilediğinden söz ettiklerinde gözle görülür biçimde ürküyordu. Uzun süre kalmadı orada, resmi arabasına binip yüksek rütbeli subaylardan biriyle görüşmek için bir yerlere gitti. Eveline onun sinirli, tedirgin göründüğünü, onlarla kalmayı istediğini anlamıştı. Eleanor da onunla birlikte merdiven başına gitti, bir süre de geri dönmedi. Odaya girdiğinde Eveline onu dikkatle süzdü ama yüzüne kazınmış o bildik durgunluktan başka bir şey yoktu. Dilinin ucuna kadar geldi soruvermek, şu Binbaşı Moorehouse onun şeyi miydi... şeyi... şeyi... ama söylemek istediğini tanımlayacak sözcük bulamıyordu.

Bir süre Eleanor hiçbir şey demedi; sonra başını sallayarak, "Zavallı Gertrude" diye söylendi.

"O da kim?"

Eleanor'un sesi azıcık metalsiydi, "J. W.'nin karısı... sinir krizi geçirip akıl hastanesine yatırılmış... bu gerilim, şekerim, bu korkunç savaş."

Binbaşı Moorehouse, Kızılhaç tanıtım örgütünü yeniden düzenlemek için İtalya'ya gitti, birkaç hafta sonra da Roma'daki göreve gitmesi için Eleanor'a emir geldi. Böylece Eveline evde Yvonne'la baş başa kaldı.

Soğuk, yapayalnız bir kıştı, tüm o gönüllü yardımcılarla çalışmak çok bıktırıcıydı ama Eveline işini sürdürmeyi, kimi

akşamlar Raoul'la azıcık eğlenmeyi başardı. Hep çok sıkıcı olduğunu söylediği petite boîte'lardan[1] birine götürmek için uğrardı Eveline'e. Bazen de kapanma saatinden sonra içki içebildikleri Noctambules'e götürürdü; bir kez de Montmartre'da küçük bir lokantada yemek yediler. Ay ışığıyla aydınlanmış soğuk ocak gecesinde, Sacré Coeur'ün sundurmasında durup Zeplinler'in gelişine baktılar. Sıra sıra çatılarının, kubbelerinin tümü kar yığınlarından oyulmuş gibi soğuk, cansız uzanıyordu Paris önlerinde, şarapneller donuk donuk parıldıyordu gökyüzünde, ışıldaklar, ölü karanlıkta kıpırdaşan dev böceklerin boynuzlarını andırıyordu. Aralıklarla geliyordu yangın bombalarının gümbürdeyen, kızıl alevleri. Bir kez başlarının üstünde, iki küçük gümüşsü puro biçimli uçağın görüntüsünü yakaladılar. Aydan da daha yüksek görünüyorlardı.

Beline dolanmış olan Raoul'ün elinin usulca yukarılara kaydığını, göğsünü tuttuğunu fark etti Eveline. "C'est fou tu sais[2]... c'est fou tu sais," diyip duruyordu tekdüze bir sesle, İngilizceyi unutmuş görünüyordu. Ondan sonra da Fransızca konuşmaya başladılar, Eveline onu korkunç sevdiğini hissediyordu. Karanlıklar içindeki sessiz Paris sokaklarından eve doğru yürüdüler. Bir köşede yanlarına bir jandarma yanaşıp Lemonnier'in kâğıtlarını sordu. Eveline soluğunu tutup yüreğinin atışlarını duyarak dururken, adam, bir köşe lambasının sönük mavi ışığında güçlükle okudu. Kâğıtları geri verdi, selamladı onları, özür diledi, yürüyüp gitti, ikisi de bu konuda hiçbir şey söylemiyorlardı ama Raoul, Eveline'in evinde onunla yatmayı güvence altına almış gibi görünüyordu. Kaldırım taşları üzerinde ayak sesleri çınlayarak telaşlı adımlarla soğuk karanlık sokaklardan eve yürüdüler. Eveline, onun koluna asılmıştı; yürürken arada bir kalçalarının birbirine değmesinde, gerilimli sıkıntılı tedirgin bir şeyler vardı.

Küçük gece kulübü (ç.n.)
Bu çok aptalca. (ç.n.)

Kapıcısı bulunmayan çok az evden biriydi Eveline'inki. Kapıyı açtı, titreyerek, birlikte soğuk taş merdivenleri çıktılar. Hizmetçisi yüzünden sessiz olmasını fısıldadı kulağına. "Çok sıkıcı," diye fısıldayarak yanıtladı Raoul; dudakları sıcacık yalamıştı kulağını. "Umarım, çok sıkıcı olduğunu düşünmezsin."

Raoul, kızın tuvalet masasının önünde saçlarını tarar, parfüm şişelerini uzmanca bir tavırla koklar, hiç sıkılmadan, acele etmeksizin aynanın karşısında kendine çekidüzen verirken, "Sevgili Eveline, karım olmak ister miydin? Biliyor musun, bu işi ayarlayabiliriz. Ailenin başı olan amcam, Amerikalıları çok sever. Elbette çok sıkıcı olacak, o tören falan gibi işler," dedi.

"Ah, yo, ben hiç de istemem bunu," diye fısıldadı Eveline, yatağın içinde titreyerek, gülerek. Çok öfkeli, kırgın bir bakış fırlattı Raoul, resmiyet içinde iyi geceler diledi, gitti.

Camının önündeki ağaçlar tomurcuklanmaya, pazarlardaki çiçekçi kadınlar nergisler, zerrinler satmaya başlayınca baharın geldiği duygusu, Paris'te yapayalnız geçirdiği uzun ayları daha da korkunçlaştırdı gözünde. Jerry Burnham, Filistin'e gitmişti; Raoul Lemonnier, bir daha hiç aramamıştı onu; kente ne zaman inse Binbaşı Appleton ona uğruyor, abartılı bir ilgi gösteriyordu ama o da çok sıkıcıydı. Eliza Felton, Avenue du Bois de Boulogne'daki A.B.D. üs hastanesine bağlı bir ambulansta sürücülük yapıyor, izinli olduğu pazar günleri geliyor, başlarda sandığı gibi Eveline'in özgür bir dinsiz çıkmaması yüzünden yakınmalarıyla canından bezdiriyordu. Hiç kimsenin kendisini sevmediğini, her şeyi kökünden temizleyecek olan Bertha'nın tepelerine bomba yağdırması için Tanrı'ya yakardığını söylüyordu. Kadın işi öylesine azıttı ki, sonunda Eveline pazar günleri evinde oturamaz oldu, pazar günleri sık sık işyerine gidip Anatole France'ın kitaplarını okuyordu.

Üstelik Yvonne'un çılgınlıkları da çok çekilmez olmuştu; kısık dudakları arasından yağdırdığı buyruklarla Eveline'in

hayatını yönetmeye kalkışıyordu. Gri Kuveykır üniforması içinde her zamankinden daha bezgin, yorgun görünümüyle Don Stevens izinli geldiğinde bu, Eveline için tam bir Tanrı bağışı oldu, büyük olasılıkla onu sevdiğine karar verdi. Yvonne'a, kardeş çocukları olduklarını, iki kardeş gibi birlikte büyüdüklerini söyleyerek onu Eleanor'un odasına yerleştirdi.

Bolşeviklerin Rusya'da gösterdikleri başarı yüzünden büyük bir coşku içindeydi. Don, tıka basa yemek yiyor, evdeki bütün şarabı silip süpürüyor, ilişki içinde bulunduğu yeraltı güçleriyle ilgili gizemli sözler edip duruyordu. Bütün orduların başkaldırdığını, Caporetto'da olanların, tüm cephelerde

olacağını söylüyordu; Alman askerleri de ayaklanmaya hazırdı, bu da dünya devriminin başlangıcını oluşturacaktı. Verdun'deki ayaklanmaları, saldırı için giderlerken, "A bas la guerre," diye bağırdıklarını gördüğü trenler dolusu askeri, onların bir yandan da jandarmalara ateş ettiklerini anlatıyordu.

"Eveline, çok büyük olayların eşiğindeyiz... Dünya işçi sınıfı artık bu saçmalıklara göz yummayacak... lanet olsun,

eğer bundan sosyalist devrim çıkartabilirsek savaşın bir anlamı olacak." Masanın üzerinden eğilip, üzerinde konyak yaktığı pastayı getiren Yvonne'un incecik burnu dibinde öptü Eveline'i. Parmağını Yvonne'a salladı, "Après la guerre finie,[1]" diyerek onu güldürmeyi neredeyse başardı.

O ilkbahar ve yaz boyunca, Don'u hemen hemen haklı çıkartacak biçimde yer yerinden oynadı. Geceleri, gittikçe gücünü yitiren cepheden gelen sürekli top atışlarının dev gümbürtüsü duyuluyordu, işyeri çılgınca söylentilerle dolup taşıyordu; İngiliz Beşinci Ordusu dönüp kaçmıştı, Kanadalılar ayaklanmış, Amiens'i ele geçirmişti, casuslar bütün Amerikan uçaklarını bozuyordu, Avusturyalılar, yeniden İtalya'ya giriyordu. Kızılhaç'a tam üç kez, toparlanmaları, her an Paris'ten ayrılmaya hazır olmaları buyruğu geldi. Tüm bu olaylar karşısında, tanıtım bölümünün yayınlarına insanları umutlandıracak bir şeyler koymak çok zordu ama sanki güven vermek istercesine dolup duruyordu Paris Amerikalı yüzleriyle, Amerikan Askeri Polisi'yle, Sam Browne kemerleriyle, konserve yiyeceklerle; sonra da haziran ayında, A.B.D.'den yeni dönen Binbaşı Moorehouse, Thierry Şatosu'ndan aldığı haberlerle gelip bir yıl içinde savaşın biteceğini bildirdi.

Aynı gece, Café de la Paix'te kendisiyle yemek yemesini istedi Eveline'den, bu yüzden de Yakın Doğu'dan, Balkanlar'dan yeni dönen, kolera, sefalet öyküleriyle dolu olan Jerry Burnham'a verdiği sözü bozmak zorunda kaldı. J. W. görkemli bir yemek ısmarladı; Eleanor, gidip onu görmesini, azıcık neşelendirmesini istemişti. Savaştan sonra Amerika için doğacak olan yepyeni, dev boyutlarda bir genişleme döneminden söz etti. Savaşın yakıp yıktığı Avrupa'nın yaralarını saracak olan o iyilik dolu Samiriyeli Amerika için. Sanki vereceği söylevi hazırlıyor gibiydi; sonuna geldiğinde, tuhaf,

---

Savaş bittikten sonra. (ç.n.)

hoşnutsuzluk belirtileri taşıyan bir gülümsemeyle Eveline'e baktı, "Bu işin gülünç yanı, gerçek olması," dedi, Eveline güldü, ansızın J. W.'den gerçekten çok hoşlandığını anladı.

Doğum günü için babasının gönderdiği paranın bir bölümüyle Paquin'den aldığı yeni giysisi vardı üzerinde, üniformadan sonra böyle bir şeyi giyebilmek çok güzeldi. Birbirleriyle gerçekten anlaşmaya henüz başlamışlardı ki, yemek bitti. Eveline, onun kendisinden söz etmesini istiyordu. Yemekten sonra Maxim'e gittiler ama itişip kakışan gürültücü havacılarla tıklım tıklım doluydu, bu karmaşa J. W.'yi ürkütmüşe benziyordu, Eveline, kendi evine gidip birer bardak şarap içmelerini önerdi. Quai de la Tournelle'e vardıklarında, tam J. W.'nin resmi arabasından inerlerken sokaktan aşağı yürüyen Don çarptı gözüne. Bir an için onları görmeyeceğini umdu ama Don geri dönüp eve doğru koşmaya başladı. Johnson adında, er üniformalı bir delikanlı daha vardı yanında. Hep birlikte yukarı çıkıp asık suratlarla odada oturmaya başladılar. Eveline'le J. W. sanki başka şey yokmuş gibi boyuna Eleanor'dan söz ediyorlar, öteki ikisi tedirginlikle, suratları asık iskemlelerinde oturuyorlardı, sonunda J. W. ayağa kalktı, arabasına binip gitti.

"Lanet olsun, en çok nefret ettiğim şey de Kızılhaç binbaşılarıdır," diye bağırdı Don, kapı J. W.'nin arkasından kapanır kapanmaz.

Eveline kızgındı. Buz gibi bir sesle, "Sahte bir Kuveykır olmaktan daha kötü değildir," dedi.

Sarışın bir İsveçli görünümündeki piyade eri, "Zorla evinize girdiğimiz için bizi bağışlayın Miss Hutchins," diye kekeliyordu.

"Bizimle birlikte kahve içmek için çağırmaya gelmiştik seni ama şimdi artık çok geç oldu," diye ters ters söylendi Don.

Er çocuk onun sözünü kesti. "Kusurumuza bakmayın, Miss Hutchins. Yani demek istiyorum ki benim kusuruma

bakmayın... Beni getirsin diye yalvardım Don'a. Sizin üzerinize öyle çok şey anlattı ki bana, gerçek, güzel bir Amerikalı kız görmeyeli de neredeyse bir yıl oluyor."

Başlangıçta Eveline'in nefret ettiği çok saygılı konuşma biçimi, kişnemeye benzer Minnesota vurgusu vardı konuşmasında ama özür dileyip giderken ondan hoşlanmaya başlamıştı, Don, "Çok tatlı çocuktur ama azıcık salak bir yanı vardır. Onu sevmeyeceğinden korkmuştum," diyince çocuğu savundu. Don'un umduğu gibi geceyi birlikte geçirmesine izin vermedi, suratını asarak kendi odasına gitti Don.

Ekim ayında, çok ucuza kapattığı bir sürü resimli antika İtalyan kapı aynalığıyla çıkageldi Eleanor. Kızılhaç'ta işin gerektirdiğinden kat kat fazla insan birikmişti, Eleanor, Eveline, J.W. resmi arabayla, Fransa'nın doğusundaki Kızılhaç kantinlerini denetleme gezisine çıktılar. Çok güzel bir yolculuktu, hava inanılmayacak kadar güzeldi, neredeyse Amerika'daki ekim ayları gibiydi, bölge karargâhlarında, ordu karargâhlarında, tümen karargâhlarında yemekler yediler, bütün genç subaylar, onlara çok iyi davrandı, J. W.'nin neşesi yerindeydi, onları sürekli güldürdü, saha toplarının ateşlendiğini, bir hava savaşını, bir arrivé'nin çığlığını duydular. İlk kez o yolculuk sırasında, Eleanor'un tavrında soğukluk sezdi Eveline, çok kırıldı buna; Eleanor'un Roma'dan döndüğü ilk hafta nasıl da iyi arkadaştılar.

Paris'te hayat ansızın renklenmişti, tanıdıkları bir alay insan ortaya çıkmıştı, S.O.S. karargâhında çevirmen olan Eveline'in kardeşi George, hep sarhoş dolaşan, çok gülünç bir konuşma biçimi olan J. W.'nin arkadaşı Mr. Robbins, Jerry Brunham, bir sürü gazeteci, şimdi albay olan Binbaşı Appleton. Küçük akşam yemekleri, eğlenceler düzenliyorlardı, en büyük güçlük de onları rütbe sırasına sokabilmek, anlaşabilecek kişileri bir araya toplayabilmekti. Neyse ki bütün arkadaşları ya subaydı, ya da subay gibi rütbeleri olan savaş yazarlarıydı. Yalnızca bir kez, Binbaşı Appleton'la tuğgene-

ral Byng'i yemeğe çağırdıkları sıra Don Stevens ortaya çıkıverdi. Eveline'in onun da yemeğe kalmasını istemesi her şeyi arapsaçına çevirdi, çünkü general, en kötü asker kaçaklarının Kuveykırlar olduğunu düşünüyordu. Don hemen alevleniverdi, kan dökülmesi söz konusu olmadığında, bir savaş karşıtının, bir subaydan daha vatansever olabileceğini, hem zaten vatanseverliğin de insanlığa karşı işlenen bir suç olduğunu söyledi. Tam o anda, bir sürü kokteyl yuvarlayan Binbaşı Appleton oturduğu yaldızlı iskemleden yuvarlanmasa, general de, avoir due poise[1], diyerek sözcük oyunlarıyla ona takılmasa, gülmese, herkesin dikkatini tartışmadan başka yöne çekmese, işler iyice karışacaktı. Eleanor, Don konusunda çok öfkeliydi, konuklar gidince avaz avaz bağrışarak kavga ettiler. Ertesi sabah Eleanor, onunla konuşmadı; Eveline kendine başka ev aramaya koyuldu.

Fransızcada hem "Ne denge ama" hem de "Dengeli olmalı" anlamlarına gelir. (ç.n.)

Haber-film 28

Ah kartallar uçuyor yükseklerde
Kıpırtısız duruyor gökte

Dun'un, o görkemli ele geçirilişi sırasında Amerikalılar, kanalın geniş sularını yüzerek aşıp dimdik kıyılarına tırmandılar. Herkesin Fransız Deniz Yolları diye bildiği Compagnie Générale Transatlantique'in tüm savaş süresince düzenli olarak çalıştırdığı yolcu gemilerinden birini bile yitirmemiş olması çok dikkate değer bir olaydır

BALTIK DENİZİNDE KIZIL BAYRAKLAR DALGALANIYOR

"Allenby'ye katılmak için Mısır'ı geçtim," dedi. "İsrail'in evlatlarının kırk yılda yaptığı yolculuğu, ben, uçakla iki saatte yaptım. Bu da, çağdaş bilimin gösterdiği gelişmeler konusunda insanların oturup düşünmelerini gerektiren bir şeydir."

Uçmaz şanslı inekler
Kıpırtısız durup gökte

PERSHING DÜŞMANI SÜREKLİ GERİLETİYOR

YARALI ASKERLER İÇİN ŞARKI SÖYLÜYOR; CASUS DİYE VURULMADI

Je donnerais Versailles
Paris et Saint Denis
Les tours de Notre Dame
Les clochers de mon pays[1]

SAVAŞ VURGUNCULARINI BİLDİREREK BESİN BAKANLIĞI'NA YARDIM EDİN

Konuşmacıların birçok noktada tam fikir birliğine varması, katılanlar arasında hoşnutluğa, hatta biraz da şaşkınlığa yol açtı.

KIZILLAR TİCARET GEMİLERİNİ KAÇMAYA ZORLUYOR

BARBAR ALMANLAR GERİLİYOR

Auprès de ma blonde
Qu'il fait bon fait bon fait bon
Auprès de ma blonde
Qu'il fait bon dormir[2]

CHEZ LES SOCIALISTES LES AVEUGLES SONT ROI[3]

Alman hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'ndan, barışın sağlanması girişimlerinde bulunmasını, tüm savaşan devletlere bu isteği bildirmesini, görüşmelere

---

Versailles'ı verirdim / Paris'i ve Saint Denis'yi / Notre Dame'ın kulelerini / Memleketimin çan kulelerini (ç.n.)

Sarışın sevgilimin yanında / Ne güzeldir güzeldir güzeldir / Sarışın sevgilimin yanında / Ne güzeldir uyumak (ç.n.)

Sosyalistlerde körler kral olur. (ç.n.)

başlamak amacıyla onları tam yetkili elçiler göndermeye çağırmasını istiyor. Alman hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın, 8 Ocak 1918 tarihinde Kongre'ye sunduğu bildiride ve onu izleyen söylevlerinde, özellikle de 27 Eylül 1918 söylevinde ortaya koyduğu programın, barış görüşmeleri için temel olarak alınmasını onaylıyor. Daha çok kan dökülmesini önlemek için Alman hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'ndan, karada, denizde ve havada gerçekleştirilecek ateşkes için acele sonuç bekliyor.

Joe Williams

Bir süredir Joe, New York'ta, Brooklyn'de, başıboş dolaşıp duruyor, Mrs. Olsen'den borç para alıyor, boyuna kafayı çekiyordu. Bir gün kadının tepesi attı, işe giderken Joe'yu kapı dışarı etti. Hava zehir gibi soğuktu, birkaç gece bir yoksullar evine gitmek zorunda kaldı. Savaşa gönderilmek üzere tutuklanacağından korkuyordu, yerin dibine batasıca her şeyden bıkıp usanmıştı; sonunda Bordeaux'ya, Cenova'ya gidecek olan *Appalachian* adında büyük bir gemiye acemi denizci olarak yazıldı. Kendisine hapishane gediklisi gibi davranılması, güverteleri ovup temizlemek, boyaları kazımak, içinde bulunduğu duygusal duruma çok uygun düşüyordu. Başaltında daha çok, hiç deniz görmemiş taşralı gençlerle, hiçbir işe yaramayan bir iki eski tüfek vardı. Dört gün süreyle kötü bir fırtınaya yakalandılar, sancak yanından iki cankurtaran sandalını sürükleyip götüren bir gelgit dalgası içinde yol aldılar, konvoy dağıldı, güvertenin iyi kalafat edilmemiş olduğunu gördüler, başaltına sular dolup durdu. Kaptanın, güven içinde dümeni bırakabileceği tek kişinin Joe olduğu anlaşılınca, boya temizleme işine son verip dümene geçirdiler, böylece de dört saatlik nöbetleri süresince, her şeyin

ne boktan olduğunu düşünecek bol bol zamanı oldu. Bordeaux'da, Marceline'i arayıp bulmak isterdi ama tayfaların karaya çıkması yasaklanmıştı.

Lostromo gidip birkaç er çocukla iyice kafayı çekti, çok hoşlandığı Joe için bir şişe konyakla, kurbağa bacak Fransızların nasıl tepelendiği, sonra İngilizlerin, İtalyanların nasıl tepelendiği, bunların nasıl da korkunç olduğu, biz olmasak Kayzer'in o şen Paree'ye nasıl girivereceği, böylece şimdilik Almanlarla başabaş gittiğimiz üzerine, kulaktan dolma bir sürü bilgiyle çıkageldi. Hava buz gibiydi. Joe'yla lostromo, altına hücum döneminde Klondike'ta bulunmuş olan eski tüfek aşçı ile birlikte mutfakta konyak içmeye başladılar. Bütün gemi onlara kalmıştı çünkü tüm zabitler karaya çıkmış, matmazellere şöyle bir göz atıyor, tayfalar da uyuyordu. Lostromo bunun uygarlığın sonu olduğunu, aşçı hiç iplemediğini, Joe hiç iplemediğini söyledi; lostromo onların kahrolası Bolşevikler olduğunu söyleyip dışarıya, soğuğa çıktı.

İspanya kıyılarını dolaşıp Boğaz'dan geçip Fransa kıyılarından Cenova'ya vardıkları tuhaf bir yolculuktu bu. Bütün yol boyunca her yan çok yakından kıyıyı izleyen, güvertelerine yığılmış cankurtaran simitleriyle sürünürcesine giden, her yanlarından kayıklar sallanan, alalanmış Yunan, İngiliz, Norveç, Amerikan gemileriyle doluydu. Karşıdan da başka bir çizgi üzerinde hafif yük gemileri, kömür gemileri geliyordu, İtalya'dan, Selanik'ten; beyaz hastane gemileri, dünyanın bütün denizlerini dolaşmış, gününü doldurmuş döküntü gemiler, yıllardır suya inmediklerinden, gözden yittikten saatler sonra bile gıcırtıları duyulabilen paslı yük gemileri vardı aralarında. Akdeniz'e girdikten sonra da, açık denizlere doğru yol alan Fransız, İngiliz savaş gemileriyle, uzun bacalı, aptal görünümlü, düdük çalıp selamlayan, geminin kâğıtlarını görmek için güverteye adam çıkartan destroyerlerle doldu deniz. Kıyıya çıktıklarında, hiç de savaş varmış gibi görünmüyordu ortalık. Cebelitarık'ı geçtikten sonra güneş açmış-

tı. Arkasında çırılçıplak, pembe, sarı dağlarla İspanya kıyıları yemyeşildi, tüm dağların üzerine, kesmeşekerler gibi bembeyaz evler serpiştirilmişti, kimi zaman da bunlar bir araya toplanıyor, kentleri oluşturuyordu. Şakır şakır yağan yağmur ve ansızın bastıran sis içinde, çalkantılı denizde Lyon Körfezi'ni geçerlerken az kalsın şarap dolu bir yelkenliye çarpacaklardı. Sonra da, hepsi pırıl pırıl parlayan kırmızı çatılı kentleriyle, arkalarında yükselen kayalı, kupkuru tepeleriyle, yükseklerde dimdik duran karlı dağlarıyla Fransız Riviera'sı boyunca uğuldayan kuzeybatı rüzgârı içinde yuvarlanarak yol almaya başladılar. Monte Carlo'yu geçtikten sonra ortalık bayram yerine döndü, evlerin tümü, pembe, mavi, sarıydı, bütün vadilerde uzun kavak ağaçları, upuzun, sivri kilise kuleleri vardı.

O gece, haritaya göre, Cenova'da bulunması gereken büyük feneri gözlemek için nöbet tutuyor, gözcülük yapıyorlardı. Tam o anda önlerinde kırmızı bir parıltı gördüler. Almanların kenti ele geçirdiği, yakmakta olduğu söylentisi dolaşmaya başladı ortalıkta. Üçüncü kaptan, köprüye çıkıp biraz daha yol alırlarsa yakalanacaklarını, en iyisi Marsilya'ya geri dönmelerini söyledi kaptana ama kaptan bu işlere burnunu sokmamasını, sorulmadan da ağzını açmamasını söyleyerek azarladı. Yaklaştıkça parıltı daha da parlaklaşıyordu. Sonunda dalgakıranın dışında yanan bir tanker olduğu anlaşıldı. Büyük yeni bir Standard Oil tankeriydi, biraz yana yatmıştı, küpeştelerinden fışkıran alevler, denize yayılıyordu. Hepsi de kızıl bir alev dilimiyle aydınlanmış dalgakıran, deniz feneri, tüm pencerelerinde kızıl parıltı olan, arkadaki tepeye doğru evleri yoğunlaşan kent duruyordu önlerinde.

Demirledikten sonra lostromo, Joe'yla birkaç delikanlıyı küçük bir kayığa bindirip tankerde yapabilecekleri bir şeyler var mı diye bakmaya götürdü. Geminin kıçı suyun epey üzerindeydi. Göründüğü kadarıyla gemide kimsecikler yoktu. Birkaç İtalyan motorla gelip bağırıp çağırmaya başladı ama Joe'yla arkadaşları anlamazlıktan geldi. Yakınlarda bekleyen bir yangın söndürme gemisi de vardı ama yapacak bir şey yoktu. Lostromo boyuna, "Ne demeye batırmıyorlar ki bunu?" diye söyleniyordu.

Suya sarkan bir ip merdiven çarptı Joe'nun gözüne, daha ötekiler geri dönmesi için bağrışmaya başlamadan kayığı yanaştırmış, merdivenin yarısını tırmanmıştı bile. Parmaklıklardan atlayıp güverteye basar basmaz ne halt etmeye buralara tırmandığını düşünmeye başladı. Lanet olsun, umarım patlayıverir şu gemi, dedi kendi kendine yüksek sesle. Buralarda ortalık gündüz gibi aydınlıktı. Geminin ön yanıyla, çevresindeki deniz lamba gibi yanıyordu. Mayına çarpmış ya da torpillenmiş olduğunu düşündü. Besbelli tayfalar, apar topar kaçmışlardı, çünkü cankurtaran sandallarının bulunduğu yerde her tür giysi parçaları, birkaç denizci çantası duruyordu. Joe kendine güzel, yeni bir kazak seçip aşağıya, kamaraya indi. Bir masanın üzerinde, bir kutu Havana purosu buldu. Bir tane çıkarıp yaktı. Her an şu baş belası tanker, havaya uçup onu paramparça etmeye hazırken orada durup puro yakmak çok hoşuna gitti. Çok da iyi bir puroydu. Masanın üzerinde, şık bir kâğıt paket içinde yedi çift ipek kadın çorabı duruyordu, ilk düşündüğü şey, bunları Del'e götürmenin ne güzel olacağıydı. Ama sonra o işi çoktan bitirdiğini hatırladı. Yine de ipek çorapları cebine tıkıp güverteye çıktı.

Lostromo kayıktan bağırıp duruyor, tanrı aşkına hemen inmesini, yoksa onu bırakacaklarını söylüyordu. Güverteye açılan kapının dibinde gördüğü cüzdanı cebine atacak zamanı zor buldu. "Benzin değil, ham petrol. Bir hafta daha ya-

nar," diye bağırdı kayıktaki çocuklara, bir yandan purosunu tüttürerek ağır ağır merdivenden inerken bir yandan da tümü de kıpkırmızı aydınlanmış limandaki direk yığınlarına, baca yığınlarına, vinçlere, büyük mermer evlere, eski kulelere, revaklara, arkalardaki tepelere bakıyordu. "Tayfalar ne cehenneme gitmiş ki?"

"Şimdi hepsi de kıyıda çoktan kafaları bulmuşlardır, yani benim olmak istediğim yerde," dedi lostromo. Joe, puroları paylaştırdı ama ipek çorapları kendine ayırdı. Cüzdan boştu zaten, "İşe bak," diye söylendi lostromo, "hiç kimyasal yangın söndürücüleri yok mu bunların?"

"Olsa bile, şu aptal İtalyanlar nasıl kullanacaklarını bilemezlerdi," dedi gençlerden biri.

Yine *Appalachian*'a doğru küreklere asılıp kaptanın yanına çıktılar, tankerin boşaltılmış olduğunu, ondan kurtulmanın liman yetkililerinin işi olduğunu bildirdiler.

Ertesi gün, tanker, dalgakıranın dışında yandı durdu. Akşam çökeceği sıra tanklarından biri daha maytap gibi tutuştu, yangın, suya daha daha yayılmaya başladı. *Appalachian*, demir alıp limana girdi.

O gece, Joe'yla lostromo kenti dolaşmaya çıktı. Sokaklar dardı, merdivenlerle çıkılan tepelerde, geniş caddelerde, kahvelerde, desenli, pırıl pırıl mermer kaldırımlar üzerinde, kemerlerin altında küçük masalar vardı. Hava oldukça soğuktu, bir içkievine girip içinde rom bulunan pembe, sıcak içkiler içtiler.

On iki yılını Brooklyn'de geçirmiş Charley adında bir İtalyana rastladılar, adam onları, bir yığın makarna, kızarmış dana eti yedikleri, beyaz şarap içtikleri bir batakhaneye götürdü, İtalyan ordusunda insana nasıl köpekmiş gibi davrandıklarını, günde yalnızca dört sent ödediklerini, bunu bile alamadığını, il Prezidente Veelson'la, onun On Dört Madde'sini tuttuğunu, kısa süre sonra zafer kazanamadan barış yapılacağını, sonra da İtalya'da kocaman bir devrim

olacağını, Ayitalyanlar'a köpek gözüyle bakan Françese'lerle, İngileze'lere kocaman bir savaş açacaklarını anlattı da anlattı. Kardeş çocukları olduklarını söylediği iki kız getirdi; Nedda'yla Dora; biri Joe'nun kucağına oturdu, vay canına, nasıl da atıştırıyordu makarnaları, hepsi de şarap içti. Yemeğin parasını ödeyince Joe'nun cebinde metelik kalmadı.

Bahçede, yapının dışında yükselen merdivenlerden Nedda'yı yukarı, yatağa çıkarırken çıplak duvarların, kiremit kaplı çatıların üzerinde, limanın dışında yanan tankerin alevlerini görebiliyordu.

Joe'nun paralarını görmeden soyunmaya yanaşmıyordu Nedda. Joe'nun beş parası kalmamıştı, bu yüzden de ipek çorapları çıkardı. Kız hoşlanmamış görünüyordu, başını salladı ama çok güzeldi, koskoca kara gözleri vardı, çok istiyordu onu Joe, Charley'e seslendi, Charley merdiveni tırmandı, kızla İtalyanca konuştu, elbette ipek çorapları alacaktı kız, Amerika dünyadaki en büyük ülke değil miydi, tutti aleati ve prezidente Veelson da çok büyük adamdı İtalya için. Ama kız bir türlü soyunmuyordu, sonunda mutfakta yaşlı bir kadın buldular, kadın inleye tıslaya merdivenleri tırmandı, ço-

rapları elledi, bunların gerçek ipek olduklarını, para edeceklerini söylemiş olmalı ki kız kolunu Joe'nun boynuna doladı, Charley, "Hah şöyle oğlum, çok iyi yatar, bütün gece kalır senle," dedi.

Ama gece yarısına doğru kız derin uykuya dalınca orada öyle yatıp durmaktan Joe'nun içine sıkıntılar bastı. Bahçeden hela kokusu geliyor, horozun biri tam kulağının dibinde bağırıp duruyordu. Kalkıp giyindi, parmak uçlarında dışarı çıktı, ipek çoraplar iskemlede asılıydı. Alıp yine cebine tıktı. Pabuçları gıcır gıcır ötüyordu. Sokak kapısı sımsıkı kapanmış, sürgülenmişti, açıncaya dek canı burnundan geldi. Tam sokağa çıktığı sıra bir yerlerde köpek havlamaya başladı, Joe bir koşu tuttурdu. Milyonlarca küçük dar mermer merdiven içinde kaybolmuştu ama hep tepeden aşağı doğru inerse, nasılsa limana varabileceğini düşündü. Sonra kimi evlerin duvarlarında, yanan tankerin saçtığı pembe parıltıyı seçti yine, izlemeye başladı.

Dik bir merdivenin başında haki giysili Amerikalılara rastladı, onlara yolu sordu, bir şişeden konyak verip İtalyan cephesine gideceklerini, büyük bir gerileme olduğunu, her şeyin iyice sapıttığını, artık o sapıtık cephenin de nerede olduğunu kestiremediklerini, o sapıtık cephe ayaklarına gelene dek burada durup bekleyeceklerini söylediler. Joe da onlara ipek çorapların öyküsünü anlattı, çok gülünç buldular, *Appalachian*'ın yanaştığı iskeleye götürdüler Joe'yu, iyi geceler dilerken üst üste tokalaşıp durdular, İtalyanların domuz olduğunu söylediler, yolu gösterdikleri için onların birer prens olduklarını söyledi Joe, onlar da ona prens dediler, konyağı bitirdiler, Joe gemiye tırmanıp kendini yatağa attı.

Appalachian, yurda doğru yola çıktığında, tanker hâlâ yanıyordu limanın dışında. Geri dönüş yolculuğunda Joe hastalık kapmış olduğunu anladı, aylarca ağzına içki süremedi, bu yüzden de Brooklyn'e vardığında iyice durulmuş, akıllanmıştı. Platt Enstitüsü'nde, Denizcilik Yönetim Kuru-

lu'nun açtığı denizcilik okuluna gitti, üçüncü kaptan belgesi aldı, bütün o yıl boyunca, Seattle'da yapılmış, *Owanda* adlı yeni ahşap gemiyle New York, St. Nazaire arasında gidip geldi, gemiyle başı bir sürü belaya girdi.

Janey'le sık sık mektuplaşıyorlardı. Kızılhaç'la Avrupa'ya gitmiş, çok vatansever olmuştu. Joe, belki de onun haklı olduğunu düşünmeye başlamıştı. Her neyse, gazetelerin dediğine bakılırsa Alman ahmakları tepeleniyordu, Alman yanlısı, Bolşevik ya da bunlara benzer bir tanrının cezası şey olarak ün salmamışsa, yoldan sapmamışsa, bir delikanlı için büyük olanaktı bu. Her şey bir yana, uygarlığı kurtarmak gerekiyordu, Janey'in sürekli yazıp durduğu gibi, bunu yapmak da bize düşmüştü. Joe bankaya para yatırmaya başladı, Özgürlük Tahvilleri aldı.

Ateşkes günü Joe, St. Nazaire'deydi. Tüm kent çılgın gibiydi. Herkes kıyıya inmiş, bütün erler kamplarından çıkmış, bütün Fransız askerleri kışlaları boşaltmış, herkes birbirinin sırtına şamarları indirir, şişe tıpalarını açar, birbirine içki verir, şampanya şişelerini tokuşturur, her güzel kızı öper, yaşlı kadınlarca öpülür, yanaklarında uzun bıyıkları bulunan eski Fransız askerlerince şapur şupur öpülür olmuştu. Kaptan, zabitler, çarkçıbaşı, daha önce hiç görmedikleri bir iki deniz subayı, bir kahvede kendilerine güzel bir yemek şöleni çekmeye başladılar ama çorbadan öteye geçemediler,

çünkü mutfakta herkes dans ediyordu, aşçıya da öyle çok içki içirmişlerdi ki adam sızıp gitmişti, koca koca bardaklardan şampanya içerek, şarkı söyleyerek, kızların taşıdığı Müttefik bayraklarını alkışlayarak oturdular orada.

St. Nazaire'e her gelişinde birlikte olduğu Janette adlı kızı aramaya çıktı Joe. İyice kafayı bulup sapıtmadan kızı görmek istiyordu. Bunun ateşkes günü olduğu anlaşılmadan önce kız o gece onunla yatacağına söz vermişti. *Owanda* limanda kaldığı sürece başka kimseyle yatmadığını söylüyordu kız, Joe da ona iyi davranıyor, L'Amerik'ten beaucoup[1] armağanlar, du sucer[2], du cafay[3] getiriyordu. Joe'nun neşesi yerindeydi, cepleri doluydu, yerin dibine batasıca, bugünlerde Amerikan parası da paraydı ha; yağmurluğunun cebine doldurup getirdiği biraz şeker, paradan daha gönül çeliciydi matmazeller için.

Kırmızı pelüşle, aynalarla dolu bir kabarenin bulunduğu yere döndü. *Yıldızlarla Süslü Bayrağım* çalınıyordu, içeri girerken herkes Vive L'Amérique diye bağrışmaya başladı, burnuna içki bardakları dayandı; sonra da şişman bir kızla dans eder buldu kendini, şu kahrolası fokstrotlardan biri çalıyordu. Janette'i görünce şişman kızdan uzaklaştı. Giysisinin üzerine Amerikan bayrağı asmıştı. İriyarı, dev gibi bir Senagalliyle dans ediyordu. Joe'nun gözü dönmüştü. Her yanı altın şeritlerle dolu bir Fransız subayı olan zenciden çekip aldı kızı; kız, "Wazamatta chérie,[4]" dedi; Joe, gerindi, tüm gücüyle yerin dibine batasıca zencinin göbeğine bir yumruk indirdi ama adam kımıldamadı bile. Sanki soru sormaya hazırlanıyormuş gibi boş, şaşkın bir anlatım vardı zencinin kara yüzünde. Bir garsonla, iki Fransız subayı gelip Joe'yu uzaklaştırmaya çalıştı. Herkes bağırıyor, çağırıyordu,

---

Amerika'dan pek çok (ç.n.)
Şeker (ç.n.)
Kahve (ç.n.)
Sorun ne tatlım? (ç.n.)

Janette, Joe'yla garsonun arasına girmeye çabalıyordu, derken çenesine yediği yumrukla boylu boyunca yere serildi kız. Joe, birkaç Fransızı tepelemiş, kapıya doğru gerilerken gömlekli, iriyarı bir herifin iki eliyle kavradığı şişeyi kafasına indirmek üzere olduğunu gördü aynadan. Dönüp savuşturmak istedi ama zamanı kalmamıştı. Şişe kafasında parçalandı, kendin-den geçti.

Haber-film 29

haber gelişiyle aşırı yüklenme sonucu kentin telefon hatları çalışmaz oldu

Y fallait pas
Y fallait pas
Y fallait pas-a-a-a-a-yallez[1]

HAMBURG'DA AĞIR SİLAHLAR KULLANILDI

Liman Tahsildarı Byron R. Newton yönetimindeki kalabalık Gümrük Binası'nda *Yıldızlarla Süslü Bayrağım*'ı söyledi

MORGAN PENCERENİN İÇİNE ÇIKMIŞ
KALABALIĞIN KAFASINDAN AŞAĞI BORSA FİYAT
ŞERİTLERİNİ YAĞDIRIRKEN TOPUKLARINI VURUP
HAZIR OL DURUYOR

haber oraya ulaşınca yangın söndürme gemisi New York canavar düdüğünü acı acı çaldı bataryada ve göz açıp kapayıncaya kadar kıyı boyunca büyük bir velvele koptu

---

Gerekmezdi / Gerekmezdi / Oraya gitmek gerekmezdi (ç.n.)

Ah söyle bana görebilir misin gündoğumunun
ilk ışıklarıyla

KADIN TERZİSİNİ ÖPTÜĞÜ İÇİN VELİAHT PRENSE KARŞI KADINLAR AYAKLANDI

Allons enfants de la patrie
Le jour de glorie est arrivé[1]
Yanlış yoldasınız Mary'yi eğlendiremezsiniz öyle
Yanlış yoldasınız gitmeyin öyle

"Biz şeytanla savaşa tutuşmuşuz, gerektirdiği bütün acıları çekmeye değer," dedi William Howard Taft, dün gece buradaki bir zaferi kutlama töreninde

Ka-ka-katee güzelim Katee
Taptığım tek kız
Pırıl pırılken ay gökte

Unipress, N. Y.

Paris acele Brest Amiral Wilson saat 16.00'da (4 P.M.) Brest gazetelerine ateşkes imzalandı dedi Brest olayı şenliklerle kutlarken haberin doğrulanmadığı bildirildi

QUEENS'TE SİLAHLI ADAMLAR İKİ TRAMVAYI ELE GEÇİRDİ

İnek ahırında
Bekleyeceğini mutfak ka-ka-kapısında

BOLŞEVİKLERİ YARGILAMAK İÇİN ÖZEL BÜYÜK JÜRİ TOPLANMASI İSTENDİ

askerlerle denizciler kutlama törenine renk kattı. Üniformaları üzerlerinde olmasına karşın büyük bir coşkuy-

---

Fransa ulusal marşının ilk iki dizesi. Haydi, vatan evlatları! / Zafer günü geldi (ç.n.)

la eğlenmeye çalıştılar, bol bol içki içtiler. Bu geri dönen savaşçılardan birkaçı, bir kucak dolusu taşla ışıklı panoya saldırmaya kalkışınca neredeyse ayaklanma çıkıyordu. Broadway, Kırk İkinci Cadde'de bulunan ışıklı panoda şunlar yazılıydı:

YUVANIZA HOŞ GELDİNİZ KAHRAMANLARIMIZ

Ah söyle bana görebilir misin gündoğumunun
ilk ışıklarıyla
Neyi selamladığımızı böyle gururla alacakaranlığın
son parıltısında
Roketlerin kızıl ışıltısı patlayan bombalar havada
Kanıtıydı gözlerimizin önünde bayrağın orada
durduğunun hâlâ

Sine-göz (36)

her gece son yoklamadan sonra çöp tenekelerini karavana artıklarını geminin kıyısından rüzgâr yönünde savurup attığımızda kasım ayının o güzelim bataklık bitkilerinin kokusunu taşıyan esintiyi bir an içimize çekmek için dururduk kulaklarımızın ardına kırbaç gibi su serpintileri çarparken sıçrayan dalgalardan kopan incecik köpük çizgisine bakmak için şöyle bir gemileri batıranlara insanları boğanlara (o koskoca morluklarıyla yüzüyordu mayınlar bir batarak bir çıkarak denizaltılar düz omurgaları üzerinde usulca gidiyordu onların altında) alçaktan hızla geçen bulutların örttüğü gökyüzüne bir göz atmak için kimsenin yiyemediği pislikle dolu tenekelerin yağlı kulplarını elimizden bırakmak için (dokuz öğün yenmeyen artıklardan dokuz pislik o İngiliz kamarotla birlikte dokuz kafadar hayvan herif pişmiş kayısıları saklamaya çalışı-

yorlardı sonra yoklamalar HazırOLLL şakırt şukurt Rahat teneke aş kaplarının her köşesine sıkıver el fenerini aş kapları ellerinde deniz tutmuş denizden ödü kopmuş erler dokuzlu sıra olmuş inip kalkan havasız koridorda)

Hey ahbap ateşkes mi imzalanmış ne öyle diyorlar savaş bitmiş mi ne bizi yurdumuza götürüyorlar hadi be sen de kim uydurmuş kıçından olur mu olur şimdi bak diyim sana biz indiriyorduk bile boş çöp tenekelerini üç kat demir merdivenden içimizden yükselen öğürtüyle doluyken gemi her sallanışta azıcık pislik damlıyordu kıyısından

Saayın Veelson

Buchanan'ın başkan seçildiği yıl, Thomas Woodrow Wilson

bir Presbiteryan papazın kızından

bir papazevinde Virginia vadisinde Staunton'da doğdu; o eski İskoç-İrlandalı karışımındandı; baba da Presbiteryan papazıydı, din seminerlerinde güzel konuşma sanatını öğretirdi; iki yüzyıldır Kalvinist ilahilerle gök kubbeye sıkıca dolanmış açık seçik, tartışma götürmez sözcükler evreninde yaşardı Wilson'lar,

Tanrı tek Kelamdı

ve tek Kelam Tanrı'ydı.

Doktor Wilson, evini seven, çocuklarını, iyi kitapları, karısını, doğru sözdizimini seven ünlü bir adamdı, aile dualarında her gece Tanrı'yla konuşurdu;

yetiştirdi oğullarını

İncil'le sözlüğün arasında.

İç savaş yıllarında

o hayat, davul sesleri, müfreze ateşleri, bildiriler dolu yıllarda

Wilson'lar, Georgia'da, Augusta'da yaşadı; Tommy geç kavrayan bir çocuktu, dokuz yaşına gelene dek abeceyi sökemedi ama okumayı bir kez becerince de en sevdiği kitap Parson Weems'in

Washington'un Hayatı adlı yapıtı oldu

1870'te, Doktor Wilson, Güney Carolina'da, Columbia'da bir Din Semineri'ne çağrıldı; Davidson Üniversitesi'ne girdi Tommy de,

güzel bir tenor ses geliştirdi orada;

sonra da Princeton'a gidip *Princetonian* dergisinin en yılmaz tartışmacısı, yayımcısı oldu. *Nassau Literary Magazine*'de yayımlanan ilk makalesi Bismarck'a övgüydü.

Daha sonra da Virgiana Üniversitesi'nde hukuk okudu; Gladstone ve on sekizinci yüzyıl İngiliz Parlamenterleri gibi Büyük Adam olmak istiyordu genç Wilson; o tıklım tıklım dolu duruşma salonlarını büyülemek istiyordu Gerçek adına; ama hukukçuluk yapmak canını sıktı; kitaplıkların, söylev salonlarının, üniversite kilisesinin kitap kokulu havasında kendini daha çok evinde gibi, daha rahat hissediyordu; Atlanta'da hukuku bırakıp Johns Hopkins'de Tarih okuması için önerilen o bursu almak tam kurtuluştu; işte orada yazdı *Birleşik Devletler Kongresi*'ni.

Yirmi dokuz yaşındayken resimden anlayan bir kızla evlendi (kıza kur yaparken bir yandan da açık "a" sesi çıkarmayı öğretiyordu), kızlara Tarih ve Ekonomi Politik dersleri verdiği Bryn Mawr'daki işine girdi. Johns Hopkins'ten doktora derecesini alınca Wesleyan'da profesörlük yapmaya başladı, makaleler yazdı, *Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*'ni yazmaya başladı,

hoca kürsüsünde Gerçeği, Reformu, Sorumlu Hükümeti, Demokrasi'yi savunmaya başladı, parlak bir üniversite öğretim üyeliğinin tüm basamaklarını tek tek tırmandı; 1901'de Princeton Üniversitesi Mütevelli Heyeti, rektörlük önerdi ona;

üniversitede reformlar yapma işine balıklama daldı, tutkulu dostlar, düşmanlar kazandı, herkesi birbirine kattı,

ve Amerikan halkı gazetelerin baş sayfalarında bulmaya başladı

Woodrow Wilson adını.

1909'da, Lincoln ve Robert E. Lee üzerine söylevler verdi

ve 1910'da

haksızlığa karşı çıkanların, reformcuların ağır baskıları altında kalan Demokrasi patronları parlak bir düşünceye kapıldı, bu pırıl pırıl paslanmaz çelikten üniversite rektörüne, vali adaylığı önerme düşüncesine, böylesine çok dinleyici toplamayı başarabilen

Doğruluk şampiyonuna.

Kendisini Vali adayı gösteren Trenton kongresinde konuşurken Mr. Wilson sıradan insana duyduğu güveni açıkladı (küçük kasaba seçim patronlarıyla, parti mahalle temsilcileri birbirlerine baktılar, kafalarını kaşıdılar); sesi gittikçe sertleşerek sürdürdü sözlerini:

işte bu, yargılarının bana yol göstermesini dilediğim insandır, önümüzde uzanan görevler çoğaldıkça, herkesin karmaşaya, umutsuzluğa düşeceği günler yaklaştıkça, özel ayrıcalıkların oluşturduğu dik kayaların gölgesi üzerine düşen, yolumuzu karartan bu simsiyah koyaklardan gözlerimizi kaldıracağız, yarılmış kayadaki büyük çatlaktan güneşin parıldadığı yere kaldıracağız,

Tanrı güneşinin parıldadığı yere,

insanı yeniden yaratmak için parlayan güneşe,

onları, tutkularından, umutsuzluklarından kurtarmak, özgürlüğü, başarıyı isteyen herkes için vaat edilmiş toprak olan o yaylalara yükseltmek için parlayan güneşe.

Küçük kasaba seçim patronlarıyla, parti mahalle temsilcileri birbirlerine baktılar, kafalarını kaşıdılar; sonra keyifle-

ri yerine geldi; Wilson, kendini akıllı sanan ahmakları atlattı, seçim patronlarını kandırdı, büyük bir çoğunlukla seçildi;

böylece de Vali olmak amacıyla bırakıverdi Princeton'u yarım yamalak reformlanmış olarak,

Jackson Day yemeğinde Bryan'la uzlaştı:

"İçinde bulunduğum durum yüzünden elbette biliyordum sizin bana karşı olduğunuzu," dediğinde Bryan, "Bütün söyleyebileceğim, Sayın Bryan, sizin gerçekten büyük adam olduğunuzdur," diye yanıtladı Wilson.

Albay House'la tanıştırıldı,

Otel Gotham'da ağlarını örüyordu o acemi politika büyücüsü o sıralarda,

ertesi temmuz ayında Baltimore'daki kongrede, tere batmış delegeler için perde arkasından Hearst'la House'un sergilediği, o sırada da koridorlarda, buruşuk yakasının altına sokuşturduğu mendille Bryan'ın soluk soluğa koşturduğu kukla oyunu sonunda Woodrow Wilson başkanlığa aday gösterildi.

Taft'tan T. R.'ye dek bütün Chicago İlericileri'nin çekimserliği, Wilson'un kazanmasını güvence altına alıyordu; böylece de bırakıverdi New Jersey Eyaletini yarım yamalak reformlanmış olarak

(Gölgelenmiş Çimenlik Kampanyası'nın sloganı acımasız yergiydi)

girdi Beyaz Saray'a

yirmisekizinci Başkan'ımız.

Woodrow Wilson, T. R.'nin, iş dünyasını hükümet denetimine almak gibi gerici girişimlerini Başkanken güleç yüzlülükle tersyüz etmiş koskoca yağ tulumu Taft'la, yan yana Pennsylvania Caddesi'nde arabayla giderken

J. Pierpont Morgan, Wall Caddesi'ndeki işyerinin arka odasında, tek başına oturmuş, günde yirmi kara puro içiyor, kendi kendine tek kişilik kâğıt oyunları oynuyor, demokrasi budalalarına sövüyordu.

Wilson, derisini yüzdü egemen çıkar çevrelerinin; ayrıcalıklıları dağladı, Huerta'yı tanımaya karşı çıktı, Rio Grande'ye milis kuvvetleri gönderdi,

tetik durup bekleme politikası izlemek için Yeni Özgürlük'ü yayınlattı, kongrede söylevlerini kendi verdi, tıpkı fakülteye, öğrencilerine söylev veren rektör gibi. Mobile'de şöyle dedi:

Bana verilen bu olanaktan yararlanarak hemen söyleyeyim ki Amerika Birleşik Devletleri bir daha hiçbir zaman kimsenin bir karış toprağına el uzatmayacaktır;

Vera Cruz'a deniz kuvvetlerini çıkardı.

Şimdi tanık oluyoruz kamu ruhunun yeniden uyanmasına, aklı başında kamuoyunun canlanmasına, halkın gücünün yeniden hayat kazanmasına, saygılı bir yeniden kurma döneminin başlamasına...

ama Dünya dönmeye başlamıştı Saraybosna çevresinde.

ilk önceleri, *düşüncede ve eylemde tarafsızlıktı,* sonra *dövüşmeyecek denli gururlu, Lusitania* batarken, Morgan'ın alacakları tehlikeye düşmüşken; İngiliz, Fransız propogandacılarının öyküleri, Doğu'daki büyük para babalarının hepsini savaş diye avaz avaz bağırtmaya başlamıştı ama davul gümbürtüsü, silah seslerinin zorlaması çok güçlüydü; en seçkin kişiler Paris modasını izliyordu, geniş "a" seslerini Londra'dan, T. R.'den Morgan Kuruluşları'ndan alıyordu.

Bizi savaş dışında tutmayı başardı, sloganıyla yeniden seçilişinden beş ay sonra, Wilson, Zırhlı Gemiler Tasarısı'nı Kongre'den geçirdi, Amerika Birleşik Devletleri'yle Almanya arasında savaş durumunun var olduğunu bildirdi:

Hiçbir koşul sınır olmadan zor kullanacağız, sonuna dek zor kullanacağız.

Wilson, devlet olmuştu (savaş baskıcı devletin sağlığıdır), Washington, onun Versay'ıydı, yasalarla belirlenmiş hükü-

meti, büyük şirketlerden yıllığı bir dolara göstermelik tuttuğu adamlarla doldurdu, büyük bir gösteri düzenledi

Fransa'ya gönderdiği insanlarla, silahlarla, erzakla, katırlarla. Her günbatımında, *Yıldızlarla Süslü Bayrağım* çalınırken beş milyon insan katranlı kâğıttan barakaların önünde hazır ol durdu.

Savaş getirdi, sekiz saatlik çalışma gününü, kadınlara oy hakkını, içki yasağını, zorunlu hakemliği, yüksek ücretleri, yüksek faiz oranlarını, maliyet fiyatları eklenmiş anlaşmaları, Bir Altın Yıldız'ın Annesi olma, yani yavrusunu savaşta kaybetme ayrıcalığını.

Maliyet fiyatı eklenmiş demokrasiyi yeryüzünde güvence altına almak için savaşmaya karşı çıkıyorsanız Debs'le birlikte hapishaneyi boylardınız.

Bu gösteri çok kısa sürdü, Baden Prensi Max, On Dört Madde'nin uygulanması için yalvarıyor, Foch, Ren'deki köprübaşlarını ele geçiriyor. Kayzer, Potsdam İstasyonu'nda, soluk soluğa trene koşarken ipek şapkayla, kimilerine göre takma bıyıklar takıyordu.

Her şeye gücü yeten Tanrı'nın, Doğru'nun, Gerçeğin, Adalet'in, Özgürlüğün, Demokrasi'nin, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı'nın, Zorunlu Tazminatlar Ödenmemesi'nin, ilhaklar yapılmamasının,

ve Küba şekerinin Kafkas manganezinin, Kuzeybatı buğdayının, Dixie pamuğunun, İngiliz kuşatmasının, General Pershing'in, Paris taksilerinin, yetmiş beş tüfeğin yardımlarıyla savaşı biz kazandık.

Başkanlığı sırasında Amerika Birleşik Devletleri topraklarını dışına çıkan ilk başkan olan Woodrow Wilson, 4 Aralık 1918'de, *George Washington* gemisiyle Fransa'ya doğru yola koyuldu,

yeryüzünün en güçlü adamıydı.

Zehirli gazın nasıl koktuğunu, üzerine pek toprak atılamayan ölülerin o tatlımsı, mide bulandıran pis kokusunu,

açlık çeken çocukların derilerinin nasıl gri görünüm aldığını iyi biliyorlardı Avrupa'da; Saayın Veelson'un, barış demek olduğunu, özgürlük, konserve yiyecek, tereyağı, şeker demek olduğunu gazetelerde okumuşlardı;

George Washington'da yaptığı kötü bir yolculuktan sonra, peşinde uzmanlarıyla, siyaset yazarlarıyla Brest'te karaya çıktı.

Söylevleriyle, şarkılar söyleyen okul çocuklarıyla, kırmızı kuşaklı belediye başkanlarıyla la France héroique[1] oradaydı. (Gördü mü dersiniz Saayın Veelson, kendisini karşılamak için kızıl bayraklarla gelen dok işçilerinin gösterisini jandarmaların dayak atarak geri püskürttüğünü?)

Paris'teki istasyonda, ellerine sarılan el dizilerinin, ipek şapka, şeref madalyası, üniformalar içindeki süslü büst, redingot, rozet, boutonnières[2] dizilerinin arasında uzanan geniş kırmızı halının üzerinden Rolls-Royce'a yürüdü. (Gördü mü dersiniz Saayın Velson karalara bürünmüş kadınları, küçük arabalarındaki sakatları, yol boyunca sıralanmış yaslı solgun yüzleri; duydu mu dersiniz o korkunç acı çığlıklarını, karısıyla birlikte apar topar Hôtel de Murat'ya girerken, sırmalı kadifelerle, yaldızlı iskemlelerle, bronzlu altından dolaplarla, yaldızlı pirinçten aşk melekleriyle dolu odalardan oluşmuş başkan bölmesine girerken?)

Uzmanları, barış görüşmeleri sürecini örgütlerken, masaların üzerine yeşil çuha sererken, protokolü düzenlerken,

Wilson'lar, kendi başlarına gezintiye çıktılar: Noel'den bir gün sonra Buckingham Sarayı'nda ağırlandılar; Yılbaşı günü Quirinal'da Papa'nın ve o küçücük İtalyan Kralının konuğu oldular. (Biliyor muydu dersiniz Saayın Veelson, Brenta ve Piave boyunca bütün köylülerin, savaştan çöplüğe dönmüş evlerinde, süslü gazetelerden kestikleri onun resmi önünde mumlar yaktıklarını?) (Biliyor muydu dersiniz Saayın Veelson Avrupa halkının, On Dört Madde'de, baskıya bir

---

Kahraman Fransa (ç.n.)
Düğme iliği (ç.n.)

başkaldırı gördüğünü, tıpkı yüzyıllarca önce Wittenberg'de bir kilisenin kapısına Martin Luther'in iğnelediği doksan beş maddede baskıya bir başkaldırı gördükleri gibi?)

18 Ocak 1919'da, sıkış sıkış üniformaların, yanları kalkık resmi şapkaların, altın şeritlerin, süslerin, apoletlerin, liyakat nişanlarının, şövalyelik nişanlarının ortasında. Karşı Taraf Sözcüleri'yle, Müttefikler, Quai d'Orsay'deki Salon de l'Horloge'da, barışı kaleme almak için buluştular,

ama bu büyük barış konferansı kurulu, barış yapılamayacak denli ayakaltı bir yerdeydi,

böylece de iki Taraf

On Kişilik Kurul kurdular, Gobelin Odası'na çekildiler, dört bir yanlarından Rubens'in yaptığı Marie de Medici'nin Tarihi adlı resimlerle çevrelenmiş olarak

barışı kaleme almaya başladılar.

Ama bu On Kişilik Kurul, barış yapılamayacak denli ayakaltı bir yerdeydi,

Bu yüzden de Dörtlü Kurul'u kurdular.

Orlando darılıp yurduna dönünce,

üç kişi kaldılar:

Clemenceau,

Lloyd George,

Woodrow Wilson.

Bu üç yaşlı adam kardılar desteyi,

dağıttılar oyun kâğıtlarını:

Ren Bölgesi, Danzig, Polonya Geçidi, Ruhr, küçük ülkelerin kaderlerini tayin hakkı, Saar, Milletler Cemiyeti; mandalar, Mezopotamya, Denizlerin Serbestisi, Mavera-i Ürdün, Şantou, Fiume, Yap Adası;

makineli tüfek ateşi, kundakçılık

açlık, bit, kolera, tifo;

petrol, bu oyunda kozdu.

Woodrow Wilson babasının Tanrı'sına inanırdı,

İskoçya'da, Carlisle'da, bir zamanlar dedesinin vaaz ver-

diği küçük Lowther Caddesi Protestan Kilisesi'nde böyle dedi cemaate, hava da öylesine soğuktu ki eski sıralarda oturan gazetecilerin hiçbiri paltosunu çıkartamadı sırtından.

7 Nisan'da, *George Washington*'un, Brest'te yola çıkmaya hazır beklemesini, Amerikan delegelerini yurda geri götüreceğini söyledi;

ama kendisi gitmedi.

19 Nisan'da hilebaz Clemenceau ve hilebaz Lloyd George, Dörtlü Kurul adını taktıkları, küçük, sıcacık üçlü kâğıt oyununa aldılar onu.

28 Haziran'da Versay Antlaşması hazırdı,

şimdi artık Wilson'un yurduna dönmesi, o sıralarda Senato'da, Meclis'te ona saldıran politikacılara durumu açıklaması, kamuoyunu aydınlatıp aklını başına getirmesi, babasının Tanrı'sına nasıl elinin kolunun bağlandığını anlatması, yeryüzünde demokrasiyi,

Yeni Özgürlüğü ne denli güvence altına aldığını açıklaması gerekiyordu.

Hoboken'de karaya ayak bastığı ilk günden başlayarak dayadı sırtını Beyaz Saray'a, sözcüklere duyduğu güveni kurtarmak için konuşarak, Milletler Cemiyeti'ne duyduğu güveni kurtarmak için, kendine duyduğu güveni kurtarmak için, babasının Tanrı'sına duyduğu güveni kurtarmak için.

Beyninin, bedeninin bütün sinirlerini tek tek zorladı, denetimi altındaki tüm hükümet güçlerini zorladı, kullandı sonuna dek (karşı çıkan olursa, o bir alçaktı ya da kızıldı; Debs bağışlanamazdı).

Seattle'da, önderleri hapislere tıkılmış dünya sanayi işçileri üyeleri, Seattle'da, önderleri linç edilmiş devrimci işçiler, sokaklarda köpekler gibi vurulup ölen işçiler, Seattle'da devrimci işçiler, Wilson önlerinden geçerken dört sokak boyunca yollara dizildiler, kollarını kavuşturup sessizce durdular,

gözlerini diktiler bu büyük liberale, paltosuna bürünmüş, yorgunluktan bitkin, yüzünün bir yanı seğiren bu adamın, arabası içinde hızla önlerinden geçişine. Bütün öteki sokaklardaki el çırpmalardan, vatansever çığlıklardan sonra, işçi tulumları içindeki adamlar, kolların gücüyle çalışanlar çıt çıkarmadan durdular o geçerken.

Colorado'da, Pueblo'da, ayakta duracak gücü bile kalmamış, yüzünün bir yanı seğiren ak saçlı bir adamdı:

Şimdi artık o büyük sorunun sisleri dağıldığına göre, insanların gerçeği göreceğine, onunla göz göze, yüz yüze geleceğine inanıyorum. Amerikan halkının her zaman ayağa kalkıp elini uzatacağı bir tek Gerçek var, o da adalet, özgürlük, barış gerçeğidir. Biz bu gerçeği benimsedik, bize o yol gösterecektir, bizi ve bizimle birlikte tüm dünyayı, daha önce hiç kimsenin rüyasında bile görmediği bir dinginlik ve barış ovasına götürecektir o gerçek.

Bu, onun son konuşması oldu;

Wichita'ya giden trende kalp krizi geçirdi. Milletler Cemiyeti adına tüm ülkeyi kapsayan konuşma gezisinden vazgeçilmesi gerekti. Bundan sonra, yıkılmış, çökmüş, felçli bir adamdı, ağzından sözcükler zorla çıkıyordu;

Başkanlığı Harding'e bıraktığı gün, Senato ve Meclis'in oluşturduğu ortak kurul, Meclis Binası'nda Yürütme Kurulu'na resmi çağrıyı yapmak, birleşik oturumda toplanmış Kongre'ye, Başkan'ın sunacağı bir bildirisi olup olmadığını sormak görevini, ömür boyu düşmanı olmuş Henry Cabot Lodge'a verdi;

Wilson, iskemlesinin iki koluna tutunarak, acılar içinde güçlükle yerinden doğruldu. "Senatör Lodge, söyleyecek hiçbir şeyim yok, teşekkür ederim... Günaydın," dedi.

3 Şubat 1924'te öldü.

Haber-film 30

CANAVAR SİLAHLAR KALDIRILIYOR MU?

Uzun saçlı vaizler çıkarlar her gece
Doğruyu yanlışı göstermeye
Ama sorduğunuzda kursağınıza gidecek tek lokma
ekmeği
Elden bırakmazlar tatlı tatlı söylenmeyi

BAŞKAN DENİZDE HAFİF BİR SOĞUK ALGINLIĞI GEÇİRDİ

Özel aşçı, çok sayıda garson, aşçı yamağı Biltmore'dan ayrıldı

Her türlü rahatlık sağlandı

Yemeklerde orkestra olacak, Deniz Kuvvetleri Bandosu güvertede çalacak

Yiyeceksin nasılsa yavaş yavaş
Gökyüzündeki o görkemli ülkede

Kent, en vahşi yıkım tablosunu sergiliyor, özellikle yangın yüzünden bütünüyle yok olan Büyük Postane çevresinde yıkıntıdan başka hiçbir şey görünmüyor

Şimdilik çalış, dualar söyle
Saman ye

ÜÇ KAMYON DOLUSU EVRAK BURADA TOPLANDI

E. I. duPont de Nemours Barut Şirketi'nin başlık işliklerinden birinin astar boya bölümünde cıva parlamasından çıkan patlama sonunda on bir kişi öldü, kimileri ciddi olmak üzere yirmi üç kişi de yaralandı; akşamüzeri Mrs. Wilson haber güvercinlerini saldı... *ulus ruhunun ne güzel olduğu, nasıl amaç birliği ettiği, nasıl tükenmez bir çalışma isteği taşıdığı amacını nasıl yücelttiği, bu güzelim güç gösterisinde, yorulmak bilmez başarılarında ortaya çıktı. Geride, vatanda kalıp örgütleme, onlara gereç sağlama görevini yüklenmiş olan bizlerin, çabalarımızla desteklediğimiz o insanların her zaman yanında olmayı istediğimizi söylemiştim ama hiçbir zaman utanç duymayız...* yemek salonunda denizcilerden kurulu dört kişilik topluluk müzik çalıyordu

Yiyeceksin pastalar börekler
Gökyüzünde
Öldüğünde

GORGAS ASKERLERİ BARAKALARA DOLDURACAKTI

SEKİZ YÜZ SAVAŞÇI BOLŞEVİKLERİ SEVİNÇ ÇIĞLIKLARIYLA KUTLADI

Bütün düzenlemeler çok iyi yapılmış ama kalabalık biraz uzakta tutulmuştu. İskele yakınlarındaki tepelerde toplanan halk, Başkan'ın sandalı yola çıkınca bağrışmaya başladı. Champs Elysées'den çıkılarak III. Alexander Köprüsü'nden Sen Irmağı'nın geçileceği bir détour düzen-

lendi. Çarın kişiliğinde tam, mutlak bir yöneticiyi ağırlamak şerefine erdiğinde Paris'in bu köprüde yaşadığı tarihsel anı hatırladı herkes.

SARAY BALKONUNDAN BİN DÖRT YÜZ BELEDİYE BAŞKANINA SÖYLEV VERDİ

İNGİLİZ DENİZ KUVVETLERİ EN GÜÇLÜSÜDÜR DİYOR CHURCHILL

Sine-göz (37)

buz gibi iki işaret parmağıyla yazıyordum Corona marka yazı makinesinde *rütbe sıralamasına ve alfabetik diziye göre Ek Ödemeler Sınıf A ve B Sigorta Kes C ve D*

Hazır OOLL gırtlak kemiğimi sıkıştırarak geçiriyorum düğmeyi iliğe boğazımda birleştiriyorum yakamdaki A.B.D.'yi sıhhiye işaretiyle

Rahat

dışarıda bir kış öğle sonrasının inceden yağan eflatun yağmurunda talim yapıyorlar Ferrières en Gatinais'de Efendimiz İsa Hazretleri'nin üç havarisinin iskeletleri üzerine Clovis'in kurduğu Manastır'da *Maliye Bakanlığı Üçüncü Seri Özgürlük Tahvilleri CL E'de olmalı ya da öteki formda QMC 38*'de şimdi şakır şakır yağıyor yağmur hendekler çağıldıyor bütün küçük cam yeşili dereler çınlıyor Alcuin bir zamanlar rahipti yosun tutmuş taş duvarların arkasında gıcırdıyor değirmen çarkları ve Clodhilde'yle Clodomir buraya gömülmüş

terfiler yalnızca gelir bölümünde belirtildi pastan aşınmış Corona'da uykulu uykulu takırdattım O'Rielly'nin Gezgin Sirki konaklama yerinde tek başına yatağında askerlik yapan ölü kaldırıcısıyla Askeri Doktorun hiçbir za-

man ayılıp da bakamadığı veremli çocuğun kuru kuru öksürüğünü saymazsak

iyot nasıl da mutlu eder seni
iyot nasıl da iyi eder seni

dört buçuk cebimdeki zührevi hastalık haplarının arasında canlanıyor geçiş iznim

Bölük Başkanı Çavuş'un vekiliyle Başçavuş birlikte çıkıyorlar ABD Topçu Bölüğü üssünden uzun yağmurluklarıyla lambaların aydınlattığı yağmurun altında Cheval Blanc'ın yolunu tutuyorlar cepleri tın tın boş kollarında çavuş işaretleriyle Fransızca paralayacaklar içkiler yuvarlayıp omletler tıkınıp pommesfrites'li elma yanak Madeleine'e takılacaklar ister misin senii

arka odaya giden karanlık koridorda çocuklar sıra sıra dizilmiş bekliyorlar kent dışından gelmiş karalar içindeki kızın koynuna girmek on franklık atıvermek sonra doğru ilaçlanma merkezine koşturmak için *sol viol sk L D değil viol Go 41/14 rd. S C M gönderildi*

dışarıda kaldırım taşı döşeli kente yağmur yağıyor içeride biz yuvarlıyoruz kırmızı şarap kurbağa bacak Fransızlara Fransızca paralıyoruz ister misin senii Couchez avec[1] yan masadaki yaşlı bölge askeri kaçak içki içiyor diyor ki Toute est bien fait dans la nature à la votre aux Américains[2]

Après la guerre finee
Dönün ABD'ye benim için

Dans la mort il n'y a rien de terrible[3] Quand on va mourir on pense à tout mais vite[4]

Biriyle yatmak (ç.n.)
Siz Amerikalıların beden yapısında her şey yerli yerinde (ç.n.)
Ölümün korkunç hiçbir yanı yoktur (ç.n.)
İnsan öleceği zaman her şeyi düşünür ama çok hızlı bir şekilde (ç.n.)

yılın ilk günü yoklamadan sonra tüyüp Philadelphialı bir oğlanla yürüye yürüye gittim oluk oluk oyulmuş eflatun kış yollarından başlarımızın üzerinde çığlıklar atan kargalarla dolu iki büklüm ağaçların eflatun dantelleri altında kıpkızıl tepeleri aşıp bir köye uzun uzun yürüyeceğiz I. Clovis'in kurduğu hanedandan kralların isimleriyle dolu şişelerden iyi şarap içeceğiz sonra değirmen çarkları eski taş oluklardan suların çağıldadığı cam yeşili derecikler Madeleine'in kırmızı elmaları kayın yapraklarının kokusu şarap içeceğiz Philadelphialı çocuğun cebi dolu beaucoup mangırla kış gibi daha da eflatunlaşmış şarap bulutların arasından ışıldıyor güneş yılın ilk gününde

ilk köyde

taş gibi kalıyoruz olduğumuz yerde

balmumundan yapılmış bir insana bakmak için

ak saçlı yaşlı adam vurmuş o güzelim köylü kızı Madeline'e benzeyen ama daha da gencecik kız uzanmış yatıyor orada kurşun yemiş sol göğsüne yolun oluk oluk oyuklarına dolmuş kanın içinde güzel mi güzel küçücük bir güvercin gibi şişmiş

Sonra da yaşlı adam pabucunun birini çıkardı tüfeğin namlusunu çenesinin altına dayadı ayak başparmağıyla tetiği çekti uçuruverdi kafasını biz durmuş baktık çıplak ayağa pabuca pabucun içindeki ayağa vurulmuş kıza başına çuval geçirmiş yaşlı adama tetiği çektiği kirli çıplak ayak başparmağına Faut pas toucher[1] komiserler gelinceye dek procès verbale[2]

ilk gününde

yılın güneş

pırıl pırıl parlıyor

---

[1] Dokunmayın! (ç.n.)
[2] İfade tutanağı (ç.n.)

Haber-film 31

komiserlerin sert çağırısı üzerine alelacele giyinip yıkanarak giriş katına indiler, yapının mahzeninde, arka odalardan birinde toplandılar. Orada, duvar boyunca yarım daire olacak biçimde dizildiklerinde, genç grandüşesler, verilen buyruklardaki alışılmamış vurgulama ve günün bu karanlık saatindeki kasvet yüzünden tir tir titriyorlardı. Komiserlerin ne görevle geldiklerini, kuşkulanmanın ötesinde kesinlikle seziyorlardı. Sözcüklerini yumuşatmak için en küçük özen göstermeksizin Çar'la konuşan Yarodski, hepsinin, hemen öldürülmeleri gerektiğini söyledi. Devrimin tehlikede olduğunu, hâlâ Çarlık hanedanının üyeleri olarak onların hayatta kalmalarının bu tehlikeyi arttırdığını açıkladı. Öyleyse, onları ortadan kaldırmak, Rus vatanseverlerinin göreviydi. "Böylece hayatlarınız sona ermiş bulunuyor," diye bitirdi sözlerini.

"Ben hazırım," diye yalınkat bir karşılık verdi Çar, bu sırada kendisine sıkı sıkı sarılmış olan Çariçe, haç çıkartmak için kollarını gevşetti, onu Grandüşes Olga ve Doktor Botkin izledi.

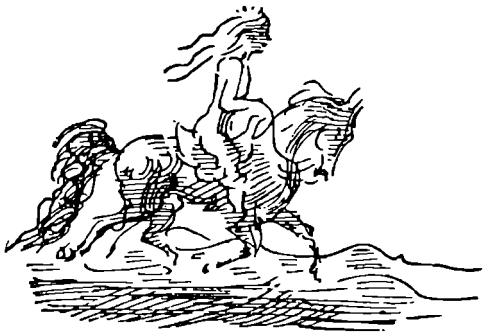
Korkudan kaskatı kesilmiş Veliaht, karşı çıkmak ya da yalvarmak için çıt bile çıkartamadan, sersemlemiş annesinin yanında dururken üç kız kardeşiyle, öteki grandüşesler titreyerek yere çökmüşlerdi.

Yarodski, silahını çekti, ilk kurşunu ateşledi. Onu, bir yaylım ateşi izledi, tutuklular kendi çevrelerinde dönerek yere yuvarlandı. Kurşunların yerlerini bulamadığı durumlarda da, son can alıcı vuruşları süngüler yaptı. Kurbanların birbirine karışmış kanları, öldürüldükleri odanın döşemesini boydan boya kaplamakla kalmayıp küçük dereler oluşturarak koridora aktı.

Kızım

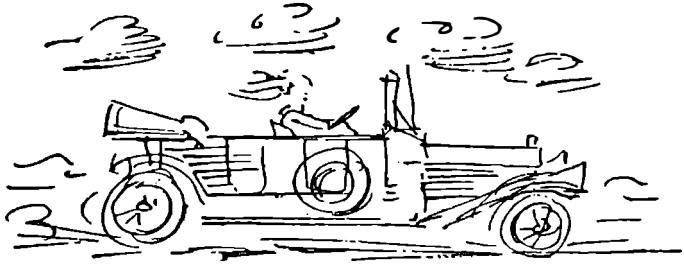
Birleşik Devletler'in en büyük eyaleti olan, en kara toprakla, en beyaz insanlarla donatılmış Teksas'ın en hızla büyüyen, en büyük kenti Dallas'ın en güzel sokağı Pleasant Caddesi'ndeki bir evde otururlardı Trent'ler; Amerika dünyanın en büyük ülkesiydi, Kızım da Babasının en biricik, en tatlılar tatlısı, küçük kızıydı. Asıl adı Anne Elizabeth Trent'ti, o daha küçücük minicik bir kızcağızken ölüveren zavallı sevgili annesinin ardından Baba'yla oğlanlar ona Kızım demeye başlamışlardı. Buddy'nin asıl adı tıpkı Baba gibi William Delaney Trent'ti, Buster'ın da asıl adı Spencer Anderson Trent'ti. Baba ünlü bir avukattı.

Kışları okula giderler, yazları da Dede'nin bir öncü olarak gelip el koyduğu çiftlikte çılgınca koşarlardı. Onlar küçücükken daha çiftliği çeviren çitler yoktu, dere yatakların-

da damgalanmamış, başıboş birkaç buzağı bile bulunurdu ama Kızım lisedeyken her yere çitler gerilmişti, Dallas'tan buraya şose yol yapıyorlar, Baba da, iflas edip avukat ücretini ödeyemeyen bir hayvan tüccarının Waco'daki Hayvan Panayırında verdiği Molla adındaki damızlık güzel Arap atı yerine bir Ford'la gidiyordu her yere. Krem rengi, Kahve adında bir midillisi vardı Kızım'ın bir parça şeker isteyeceği zaman başını sallayıp ön ayağıyla yeri eşelerdi ama tanıdığı kimi kızların arabaları vardı, Kızım'la oğlanlar Baba'nın başının etini yiyip duruyorlardı, şu çiftlikte kullandığı dökün-tünün yerine gerçek bir araba, güzel bir araba alsın diye.

Liseyi bitirdiği ilkbaharda, babası kocaman bir Pierce Arrow marka araba alınca Kızım, dünyanın en mutlu kızı oldu. Diploma töreninin yapılacağı sabah, kabarık beyaz

giysisinin içinde, direksiyonun başında oturmuş, işyerinden yeni dönen, yukarıda giysilerini değiştiren Baba'yı beklerken nasıl da istekle hayal etmiş olduğunu düşündü bugünü ve kendini böyle, bu çok sıcak olmayan haziran sabahında, pırıl pırıl nikel bakır donanımlarıyla gıcır gıcır cilalı kara arabada, parlak uçuk mavi koskoca Teksas göğünün altında, büyük dümdüz zengin her yana iki yüz mil uzanan Teksas Eyaleti'nde hayal etmiş olduğunu. Çamurluğun üzerindeki küçük oval aynadan yüzünün yarısını görebiliyordu. Açık kumral saçlarının çevrelediği yüzü kırmızıydı, güneş yanığıy-

dı. Keşke kızıl saçları olsaydı, keşke sütbeyaz teni, tıpkı Susan Gillespie'inki gibi teni olsaydı, diye dilekler sıralarken karşıdan, başında hasır şapkası, esmer ciddi görünümüyle Joe Washburn'ün geldiğini gördü.

"Nasıl da güzelsin Kızım, böyle dediğim için kusuruma bakma," diye mırıldanmasını sağlayacak bir tür utangaç gülümsemeye yüzünü ayarlayacak zamanı ucu ucuna buldu.

"Törene gitmek için Babam'la oğlanları bekliyorum. Ah Joe geç kalıyoruz, öyle heyecanlıyım ki... burada da böyle görücüye çıkmış gibiyim."

"Neyse, iyi eğlenceler," bir yandan şapkasını yine başına geçirirken hızlı hızlı yürüyerek uzaklaştı. Joe'nun kapkara gözlerinden yayılan, haziran güneşinden de sıcak bir şeyler, yüzünü yalayıp ensesinden dolaşarak incecik giysisinin altındaki göğsüne, elinden geldiğince düşünmekten kaçındığı, yeni yeni göze batmaya başlayan göğüslerinin olduğu yere inmişti. Hepsi de sarışın, iyi giyimli, güneş yanığı Baba'yla oğlanlar sonunda dışarı çıktı. Baba onu arkaya, kazık gibi dimdik oturan Bud'ın yanına yolladı.

Birden çıkan sert rüzgâr, yüzlerine kum tanecikleri savuruyordu. Lisenin tuğla yapılarını, kalabalığı, ince giysileri, büfeleri, çizgili büyük bayrağı, hepsinin de gökyüzüne karşı kaynaşmasını görünce kapıldığı coşku yüzünden, o gün neler olduğunu daha sonra hiçbir zaman hatırlayamayacaktı.

Üzerinde ilk gece giysisiyle gittiği o akşamki dansta, tüllerin, pudranın, kalabalıkların, siyah giysilerinin içinde kaskatı duran ürkmüş oğlanların, soyunma odalarında toplanıp birbirlerinin giysilerini inceleyen kızların arasında kendine geldi. Dans ederken tek söz bile etmedi, yalnızca gülümsedi, başını azıcık yana eğdi, birisinin gelip aralarına girmesini diledi. Çoğu kez kiminle dans ettiğinin bilincinde değildi, pembe tüllerden, renkli ışıklardan oluşmuş bulutun içinde gülümseyerek döndü; oğlanların yüzleri inip çıktı önünde, kızların yüreklerini kavuracak zeki sözcükler söy-

lemeye çabaladı oğlanlar; kimileri de utangaçtı, ağızlarını bıçak açmıyordu, aynı kaskatı bedenlerin üzerinde renk renk yüzlerdi hepsi. Gerçekten de şaşırdı, eve gitmek için şallarını alırlarken Susan Gillespie yanına yanaşıp kıkır kıkır gülerek, "Şekerim, bu balonun gülü sendin," dediğinde. Ertesi sabah Bud'la Buster da aynı şeyi söyleyince, annesi öldükten sonra hepsine bakmış olan yaşlı zenci Emma mutfaktan içeri girip, "Miss Annie, kentin her yerinde herkesler anlatıp duruyor nasıl da dün gece balonun gülü olduğunuzu," diyince mutluluktan her yanını ateş bastı. Şu beş para etmez çığırtkan sütçünün teyzesi Mrs. Washburn'ün yanında çalışıyordu, Emma ondan duymuştu bunları, sonra pişirdiği pufböreklerini bıraktı masaya, geniş bir gülümsemeyle beyaz dişlerini göstererek çıktı.

Elinin üzerini okşayarak o derin, dingin sesiyle, "Evet Kızım," dedi Baba, "ben de aynı şeyleri düşünmüştüm ama önyargılı olduğumu sanmıştım."

O yaz, Austin'deki hukuk fakültesini bitiren, sonbaharda Baba'nın yanında çalışmaya başlayacak olan Joe Washburn, çiftlikte iki hafta kaldı. Kızım, canavarca davrandı çocuğa, binsin diye huysuz küçük tek gözlü yaşlı bir midilli verdirtti Hildreth'e, yatağına boynuzlu karakurbağalar attı, salça yerine ona zehir gibi acı biber ezmeleri verdi yemekte, kahvesine şeker yerine tuz koydurmaya çalıştı. Oğlanlar öylesine kızdılar ki konuşmadılar onunla, Baba gittikçe azıtıp şımardığını söyledi ama Kızım bu davranışları bırakacağa benzemiyordu.

Sonra bir gün, hep birlikte Clear Creek'te yemeğe gittiler, uçurumun altındaki derin su birikintisinde ay ışığında yüzdüler. Bir süre sonra Kızım'ın içini çılgınca bir duygu kapladı, ötekilerin yanına koşup uçurumun kıyısından suya dalacağını söyledi. Su öylesine güzeldi ki, üzerinde titreyerek yüzüyordu ay. Hepsi bağrışarak atlamamasını söyledi ama Kızım uçurumun tam ucundan gösterişli bir dalış yaptı. Ama

bir terslik vardı, başını çarpmıştı, çok kötü canı yanıyordu. Su yutuyordu, üzerine abanmış, aşağılara iten büyük bir ağırlıkla savaşıyordu, bu Joe'ydu. Girdap gibi dönerek akıp gitti ay ışığı, geriye koyu bir karanlık bıraktı, yalnızca kollarını Joe'nun boynuna dolayabilmişti, omuzlarının katı kaslarına geçirmişti parmaklarını. Üzerine eğilmiş Joe'nun yüzüyle, yine gökyüzünde yerini almış ayla, alnına dökülen sıcak bir şeyle kendine geldi. "Joe, istiyorum, Joe, istiyorum, demeye çalışıyordu ama her şey sıcak yapış yapış karanlığın içinde yok oluyor, kuruyordu; yalnızca onun derinden gelen sesini, "... az kalsın beni de boğacaktı..." deyişini, tıpkı duruşmadaki gibi sert öfkeli, "Oradan dalmamasını söylemiştim," diyen Baba'nın sesini duyabildi.

Yeniden kendine geldiğinde bu kez yatağındaydı, başı korkunç acıyordu, Doktor Winslow da oradaydı, ilk aklına gelen şey Joe nerde, oldu, onun için çıldırdığını söyleyerek küçük bir budala gibi mi davranmıştı? Ama hiç kimse bundan söz etmedi, Baba dışında hepsi çok iyi davrandı. Baba, yanına gelerek hâlâ o öfkeli duruşma sesiyle, çok aptalca, şımarıkça davrandığı, ikisini de sudan çıkartırlarken boğazına sımsıkı doladığı kolları yüzünden az kalsın Joe'yu da boğup öldüreceği üzerine bir söylev verdi. Kafatası çatlamıştı, bütün yaz boyunca yatması gerekti, Joe çok incelikle davranıyordu ama odasına ilk girişinde, keskin kara gözleriyle yüzüne tuhaf tuhaf bakmıştı. Çiftlikte kaldığı sürece, her öğle yemeğinden sonra odasına gelip Kızım'a kitap okudu. *Lorna Doone*'un tamamını, *Nicholas Nickleby*'nin yarısını okudu Joe, Kızım da ateşten her yanı yanarak, gevşeyerek, başındaki korkunç ağrının arasında onun derinden gelen sesinin gürleyişini dinleyerek, küçük bir budala gibi onun için çıldırdığını haykırmamak, niçin ondan azıcık hoşlanmadığını sormamak için kendine karşı sürekli savaşım vererek yattı. Joe, gittiğinde artık hasta olmanın hiç tadı kalmadı. Kimi zaman Baba ya da Bud gelip ona bir şeyler okuyordu ama

kendi kendine kalmaktan, kendisi okumaktan daha çok hoşlanıyordu. Dickens'in bütün kitaplarını, *Lorna Doone*'u ikinci kez, Poole'un *The Harbor*'ını okudu; bu sonuncusu içinde New York'a gitme isteği uyandırdı.

Ertesi sonbaharda Baba onu Kuzeye, Pennsylvania'da, Lancaster'a, bir "sosyete" okuluna götürdü. Trenle yaptıkları yolculuk sırasında coşku içindeydi, her dakikasından ayrı tat aldı ama Miss Tyng'ler korkunçtu, kızların hepsi Kuzeyliydi, acımasızdı; giysileriyle alay ediyorlar, onun hiç görmediği Newport'tan, Southampton'dan, tiyatroların tapılan oyuncularından başka hiçbir şeyden söz etmiyorlardı; nefret ediyordu onlardan. Her gece yatağına girince, bu okuldan nasıl da tiksindiğini, Joe Washburn'ün artık ondan hiç hoşlanmayacağını düşünerek ağlıyordu. Noel tatili geldiğinde, iki Miss Tyng'le ve evlerine gidemeyecek denli uzakta oturan kimi öğretmenlerle burada kalması gerektiğinde artık dayanamayacağına karar vererek bir sabah kimseler kalkmadan yapıdan çıktı, istasyona yürüdü, kendine bir Washington bileti aldı, çantasında bir gecelik, bir de diş fırçasıyla doğuya giden ilk trene atladı. Önceleri trende yapayalnız olmak korkuttu ama aktarma yaptığı Havre de Grace'de trene askeri okul öğrencisi olan çok tatlı Virginialı bir çocuk bindi; konuşarak, gülüşerek çok eğlendiler. Washington'a vardıklarında, büyük bir incelikle ona eşlik edebilmesi için iznini isteyerek her yeri gezdirdi; Meclis'i, Beyaz Saray'ı, Smithsonian Enstitüsü'nü gösterdi, New Willard'da öğle yemeği yedirdi, o gece de St. Louis trenine bindirdi. Adı Paul English'ti. Ona her gün mektup yazacağına söz verdi Kızım. Öylesine coşkuluydu ki bir türlü uyku tutmuyordu, Pulman vagondaki koltuğuna uzanmış, pencereden karın hafif parıltısı içinde ağaçlara, döne döne uzaklaşan tepelere, arada bir hızla geçen ışıklara baktı; çocuğun görünümünü, saçını nasıl ayırdığını, ayrılırlarken elini uzun uzun, güvenli sıkışını tüm ayrıntılarıyla gözünün önüne getirebiliyordu. Başlangıçta biraz tedir-

gin olmuştu ama hemen iki eski dost gibi kaynaşmışlardı, çok incelikli, çok beyefendiydi. İlk erkek arkadaşıydı, sevgilisiydi.

İki gün sonra, güneşli bir kış sabahı, kahvaltı sofrasında Baba'yla oğlanların karşısına çıkınca nasıl da şaşırdılar. Baba azarlamaya çalıştı ama Kızım onun da kendisi kadar mutlu olduğunu görüyordu. Her neyse, aldırdığı yoktu zaten, evde olmak çok güzeldi.

Noel'den sonra hep birlikte Corpus Christi yakınlarında avlanmaya gittiler bir haftalığına, hayatlarının en güzel günleriydi. Kızım ilk geyiğini avladı. Dallas'a döndüklerinde, Kızım sosyeteye hazırlanmayacağını, aslında New York'a gidip Columbia'da okuyan Ada Washburn'le birlikte kalmak istediğini, böylece de gerçekten bir şeyler öğreneceğini söyledi. Ada, Joe Washburn'ün kız kardeşiydi, pırıl pırıl zekâsı olan, doktora yapan bir kızdı. Baba, Kızım'ın "sosyete" okuluna gitmesini gönülden istediği için uzun uzun tartıştılar ama Kızım onu kandırdı, işte yine New York'a doğru yola çıkıyordu.

Yol boyunca trende *Les Misérables*'ı okuyor, kış buğdayıyla, yoncalarıyla açık yeşile bürünmüş Teksas'ın büyük tepelerinden sonra insanın gözüne kupkuru, cansız görünen grimsi, kahverengimsi kış kırlarına bakıyor, saatler birbirini izlerken gittikçe New York'a yaklaştıkça daha büyük coşkulara, korkulara kapılıyordu. Little Rock'ta trene binen, kocası ölmüş, iriyarı anaç bir kadın vardı karşısında, hiç durmadan, büyük kentlerde genç kızların yollarına kurulmuş tuzaklardan, tehlikelerden söz ediyordu. Kızım'ı öyle sıkı gözetim altında tutuyordu ki, St. Louis'de binen, kahverengi bir çantadan çıkardığı kâğıtları boyuna okuyan, derin kara gözlü delikanlıyla konuşma olanağını bir türlü bulamadı. Birazcık Joe Washburn'e benzetmişi onu. Sonunda New Jersey'i geçerlerken, fabrikalar, pis endüstri kentleri çoğalırken Kızım'ın yüreği güm güm atmaya başladı, artık yerinde

duramaz olmuştu, dışarı çıkıyor, koridorun soğuk, nemli havasında dolaşıp duruyordu. Şişman, kır saçlı biletçi, alaycı bir kahkahayla, sevgilisinin istasyonda onu mu beklediğini sordu; bir an önce varmaları için çok sabırsızlanıyordu da. O sırada Newark'ı geçiyorlardı. Bir tek durak kalmıştı. Arabalarla dolu ıslak caddelerin üzerinde gökyüzü kurşun rengiydi, inceden yağan yağmur, kar parçalarında gri çukurlar açıyordu. Arada bir dağınık bir fabrika yığınının ya da üzerinde buharlı gemiler bulunan kara bir ırmağın böldüğü, geniş, tuzlu, ıssız bataklıklardan geçmeye başladı tren. Buralarda hiç kimseler yaşamıyor gibiydi; bataklıklar öylesine buz gibi görünüyordu ki Kızım ürktü, kendini yapayalnız hissetti, evinde olmak istedi. Sonra tren ansızın tünele girdi, görevli bütün bavulları vagonun önüne yığmaya başladı. Baba'nın Noel armağanı olarak verdiği kürk paltosunu giydi, Ada Washburn'ün belki de telgrafını almadığı ya da onu karşılamak için istasyona gelemediği korkusuyla buz kesen ellerine eldivenlerini geçirdi.

Ama işte oradaydı, gözlükleriyle, yağmurluğuyla her zamanki gibi evde kalmış kız görünümüyle; yanında ondan azıcık daha küçük bir kız da vardı. Kız Waco'luydu, edebiyat okuyordu. Kaldırımlarına sarı gri kar yığınları kümelenmiş, erimiş karla dolu kalabalık sokaklardan uzun süre gittiler taksiyle.

"Bir hafta önce gelseydin Anne Elizabeth, gerçek bir tipi görürdün."

Kara gözlü, uzun yüzlü, derin acıklı bir sesi olan, ilginç görünümlü Esther Wilson, "Yılbaşı kartlarında gördüğümüz gibi bir şey sanırdım karı," dedi. "Ama daha bir sürü şey gibi o da yanılsamaymış."

Ada sert bir sesle, "New York'ta yanılsamalara yer yoktur," dedi.

Arabanın camından bakarak, "Bana yanılsama gibi görünüyor," dedi.

Ada'yla Esther'in University Heights'da,[1] yemek odasını Kızım için yatak odası olarak hazırladıkları çok güzel bir apartman katları vardı. New York'u sevmemişti ama yine de coşku veren bir kentti; her şey griydi, pisti, herkes sanki yabancıydı, arada bir sokak ortasında tavlamaya kalkan ya da trenlerde gelip sürtünerek onu iğrendirenler dışında hiç kimsenin de ona aldırdığı yoktu. Özel öğrenci olarak üniversiteye yazılıp İktisat, İngiliz Edebiyatı, Sanat derslerini izlemeye başladı. Arada bir rastlantı sonucu yanına oturan delikanlılardan biriyle konuşuyordu ama hepsinden çok küçüktü, onların ilgisini çekecek bir şeyler bulmayı da beceremiyordu. Kimi zaman Ada'yla tiyatroya ya da Esther'le pazar öğleden sonraları, tıkış tıkış otobüslerle sanat müzesine gitmek eğlenceliydi ama ikisi de çok ağırbaşlı, çok olgundular, onun yaptıklarına, söylediklerine şaşırıyorlardı hep.

Paul English arayıp bir cumartesi birlikte tiyatroya gitmelerini isteyince kabına sığamaz oldu. Arada bir mektuplaşmışlar ama Washington'dan beri birbirlerini görmemişlerdi. Bütün sabah boyunca giysilerin birini çıkardı birini giydi, saçını yaptı, bozdu, yaptı, bozdu, Paul geldiğinde hâlâ yıkanmakta olduğundan bitip tükenmeyen bir süre Ada onu oyalamak zorunda kaldı. Onu görünce Kızım'ın bütün coşkusu sönüp gitti, resmi giysisinin içinde çok kibirli, çok soğuk bir görünümü vardı. Trenle kent merkezine inerlerken elinde olmadan oğlana takılıyor, aptalca şeyler yapıp duruyordu, yemek yiyecekleri Astor'a geldiklerinde Paul kızgınlıktan kaskatı kesilmişti. Kızım onu masada bırakıp saçına şimdikinden azıcık daha güzel bir görünüm verip veremeyeceğini anlamak için kadınlar tuvaletine giderek bütün parmakları pırlantalar içinde, cüzdanını yitirmiş yaşlı bir Yahudi kadınla çeneye daldı; masaya döndüğünde, yemek buz gibi ortada duruyor, Paul English tedirginlikle saatine bakıyordu. Oyunu hiç sevmedi, Riverside Drive'da taksiyle giderlerken, da-

[1] New York'un Bronx bölgesinde bir semt. (ç.n.)

ha ortalık güpegündüz olmasına karşın Paul ötesini berisini mıncıklamaya başladı, suratına tokadı yedi. Paul, onun gördüğü en kaba kız olduğunu, o da kaba olmaktan hoşlandığını, beğenmediyse istediğini yapmasını söyledi. Daha bunlardan çok önce, onu defterden silmeye karar vermişti zaten.

Odasına girip ağladı, yemek yemedi. Paul English'in böylesine çekilmez biri çıkması onu gerçekten çok üzmüştü. Onu bir yerlere götürecek birinin olmaması, böyle birisinin çıkması olasılığının da hiç bulunmaması içini yalnızlıkla dolduruyordu, çünkü her yere şu evde kalmış kız kurularıyla gitmek zorunda kalıyordu. Tıpkı küçük bir kızken, Joe Washburn'ü düşünürken yaptığı gibi amuda kalkıp bütün eşyalara alttan bakmaya başladı. Ada odaya girip bacakları havaya dikili, son derece aptalca bir durumda buldu onu, hemen ayağa fırlayıp kıza sarıldı, bütün yüzünü öptü, biraz salakça davrandığını ama artık geçtiğini söyledi; buzdolabında yiyecek bir şeyler var mıydı?

Herkesin elinde kakaoyla, pastayla oturup ciddi, derin konulardan söz ettiği, son derece ağırbaşlı olduğu için hiç katılmadığı, odasından dışarı çıkmadığı Ada'nın pazar toplantılarından birinde Edwin Vinal'ı tanıyınca her şey değişti, New York'u sevmeye başladı. Sosyoloji derslerini izleyen zayıf bir çocuktu. Avucuna koyduğu kakao bardağını dengede tutabilmek için uğraşarak arkalığı dik iskemlede oturuyor, bacaklarını ne yapacağını bilemiyordu. Gece boyu ağzından tek söz çıkmadı ama tam gideceği sıra Ada'nın değerler üzerine söylediği bir şeye takılarak Veblen denen adamdan boyuna alıntılar yapıp büyük bir canlılıkla konuşmaya başladı. Kızım onu çekici bulmuştu, Veblen'in kim olduğunu sordu, çocuk da onunla konuşmaya başladı. Neler söylediği umurunda değildi ama böyle doğrudan doğruya kendisiyle konuşması içini coşkuyla dolduruyordu. Açık renk saçları, içinde sarı benekler olan açık gri gözlerini çevreleyen kara kirpikleri, kara kaşları vardı. Sırık gibi boyuyla ortada sarsak sarsak dolaşması hoşuna gidiyordu. Ertesi akşam Kızım'ı görmeye geldi, ona *Aylak Sınıfın Kuramı*'nı getirdi, ondan, birlikte Saint Nicholas Buz Pisti'nde kaymaya gitmelerini istedi. Hazırlanmak için odasına koştu Kızım, aynaya bakarak, yüzünü pudralayarak oyalandı durdu. "Hey Anne, tanrı aşkına, bütün gece burada mı kalacağız," diye bağırdı Edwin kapıdan. Daha önce ayağına hiç buz pateni takmamış ama tekerlekli patenle kaymıştı; koluna giren Edwin'in yardımıyla, dizi dizi ışıkları olan, balkonunda bir sürü insan yüzü bulunan, bir de bandonun çaldığı alanda bir kez dönmeyi başardı. Evden ayrıldığından beri böylesine eğlendiğini hatırlamıyordu.

Edwin Vinal, yoksullara yardım eden bir kuruluşta çalışıyor, onların parasız verdikleri evlerden birinde kalıyordu, şimdi Columbia'dan burs almıştı ama profesörlerin çok kuramcı olduklarını, senin benim gibi gerçek insanlarla uğraştıklarını hiçbir zaman anlayamadıklarını söylüyordu. Kızım,

kilise adına yoksullara yardım işlerinde çalışmış, Noel'lerde yoksul beyaz ailelere yiyecek götürmüştü, burada, New York'ta da yardım işinde çalışmak istediğini söyledi. Patenlerini çıkarırlarken, Edwin, bunu içtenlikle mi söylediğini sorunca, Kızım gülümsedi, "Nasıl istiyorum bilemezsin, çalışmazsam ölürüm," dedi.

Böylece de ertesi akşam, Edwin onu, önce metroyla üç çeyrek saat, sonra da bir banliyö treniyle bitmez tükenmez bir süre götürdükten sonra Grand Street'te, yoksullara parasız verilen evlerden birine soktu. Edwin, bir oda dolusu, pis, yağ içinde Litvanyalı, Orta Avrupalı ya da öyle bir şeyler olan gence İngilizce dersi verirken Kızım'ın oturup onu beklemesi gerekti. Sonra da sokaklarda yürüdüler, Edwin yaşama koşullarını gösterdi. San Antonio'nun ya da Houston'un Meksikalı bölgesine benziyordu, tek ayrım burada her tür yabancının bulunmasıydı. İçlerinde bir kez bile yıkanmışa benzeyen tek kişi yoktu, sokaklar pislik kokuyordu. Her yerde çamaşırlar, her tür tuhaf dilden duyurular asılıydı. Edwin, bir Rusça, bir İbranice, bir Ermenice, iki de Arapça yazı gösterdi. Sokaklar tıklım tıklım kalabalıktı, her yerde el arabaları, gezgin satıcılar, aşevlerinden gelen tuhaf yemek kokuları, yabancı fonograf müziği vardı. Edwin, sokak kadını olduklarını söylediği, çok boyalı, yorgun görünümlü iki kızı, sendeleyerek içkievlerinden çıkan sarhoşları, genelev yöneterek ticaret yaptığını, aslında bir soylunun oğlu olduğunu söylediği damalı kasketli delikanlıyı, silahlı soyguncular, uyuşturucu satıcıları olduklarını söylediği birkaç solgun yüzlü delikanlıyı gösterdi. Sonunda, Hudson Irmağı'nın kokusunu taşıyan nemli rüzgârın geniş, bomboş sokaklardan estiği kent merkezinde metrodan inmek büyük bir rahatlama duygusuyla doldurdu Kızın'ın içini.

"Evet Anne, yeraltı dünyasına yaptığınız bu gezintiyi nasıl buldun?"

"Eh, işte," dedi Kızım, bir duraklamadan sonra. "Bir dahaki sefere çantama tabanca koyacağım... Ama bütün o insanlar Edwin, onları nasıl iyi vatandaşlar yapabilirsin? Bütün o yabancıların gelip ülkemizi birbirine katmasına, kirletmesine göz yummamalıyız."

"Bütünüyle yanılıyorsun," diye tersledi Edwin. "Onlara da olanak tanınsaydı, doğru düzgün, iyi insanlar olurlardı. Küçük, varlıklı Amerikan kasabalarında, iyi ailelerin çocukları olarak doğacak kadar şansımız yüzümüze gülmeseydi biz de onlara benzerdik."

"Ah, nasıl böyle aptalca şeyler söyleyebilirsin Edwin; onlar beyaz değil ki, hiçbir zaman da olamazlar. Onlar tıpkı Meksikalılar gibi ya da şey gibi, zenci gibi." Kendini tutup son sözcüğü yuttu. Asansörcü zenci çocuk, tam arkasındaki sıranın üzerinde uyukluyordu.

"Sen gördüğüm en kara cahil, en vicdansız kızsın," diye takıldı Edwin. "Sen Hıristiyansın değil mi, peki öyleyse hiç mi aklına gelmedi İsa'nın Yahudi olduğu?"

"Amaan, çok uykum var, gözlerim kapanıyor, seninle tartışamam ama yanıldığını biliyorum." Asansöre girdi, zenci çocuk esneyerek, gerinerek kalktı yerinden. Asansörün tabanıyla, girişin tavanı arasında hızla eriyen ışık dilimi içinde Edwin'i son gördüğünde ona yumruğunu sallıyordu. Hiç de içinden gelmemesine karşın bir öpücük yolladı.

Eve girdiğinde, oturma odasında kitap okuyan Ada, böylesine geç kaldığı için onu azarladı ama Kızım, böyle yorgun, uykusuz birini azarlamaması için yalvardı. "Edwin Vinal hakkında ne düşünüyorsun Ada?"

"Ne oldu canım, bence çok hoş bir genç, belki biraz huzursuz ama durulur... Niye?"

"Ah bilmem ki," dedi Kızım esneyerek. "İyi geceler, şekerim."

Sıcak suyla yıkandı, bir sürü koku sürüdü, yatağına uzandı ama gözüne uyku girmiyordu. Yapış yapış, yağlı kal-

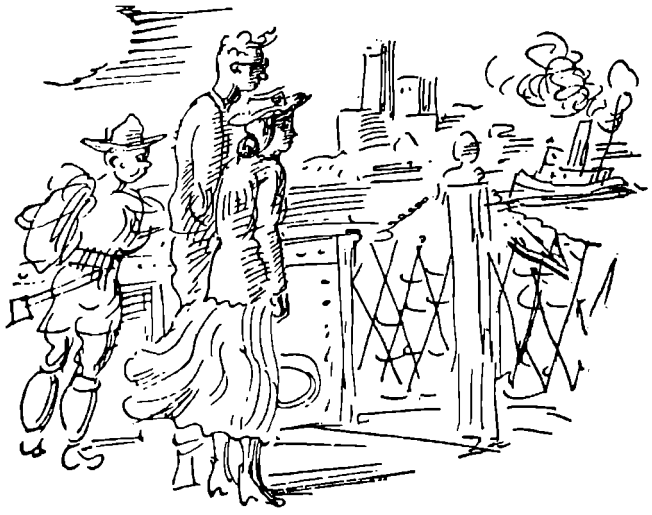
dırımlarda yürümekten bacakları ağrıyor, kösnüden, pislikten vıcık vıcık terleyen evlerin duvarlarının, üst üste, tıkış tıkış bedenlerin üzerine abandığını hissediyordu; süründüğü bütün kokulara karşın burnunda hâlâ ekşi bir çöp kokusu vardı, sokak ışıklarının göz kamaştıran parıltısı, gördüğü yüzler, gözlerine batıyordu. Uykuya daldığında, rüyasında dudaklarını boyamış, çantasında tabancayla, bir aşağı, bir yukarı yürüyüp duruyordu; Joe Washburn yanından geçti, durdurmak için kolunu yakalamış çekiyordu ama o hiç bakmaksızın yürüdü yürüdü, Baba da öyle, kocaman sakalı olan iriyarı bir Yahudi yanına yaklaşırken de başlarını çevirmediler, adam yaklaştı, yaklaştı, kötü kötü Doğu Yakası kokuyordu, sarımsak, hela kokuyordu, onu vurmak için çantasından tabancasını çıkarmaya çalıştı ama adam sarılmış yüzünü yaklaştırıyor, yaklaştırıyordu. Tabancasını çıkaramadı çantasından, kulaklarında uğuldayan metronun gümbürtüsü arasından Edwin Vinal'ın sesi duyuluyordu, "Sen Hıristiyansın, değil mi? Bütünüyle yanılıyorsun... Hıristiyan, ha? Hiç düşündün mü, İsa da tıpkı bunlara benzerdi iyi bir ailenin çocuğu olarak doğacak denli şansı gülmeseydi... Hıristiyan, ha..."

Başucunda sabahlığıyla duran Ada uyandırdı, "Ne oluyor, küçük?"

"Bir karabasan içindeydim... ne aptalca değil mi?" dedi Kızım; yatağın içinde dimdik oturdu. "Pis katil diye bağırdım mı?"

"Mutlaka siz ufaklıklar, bütün gece peynirli tost atıştırıp durdunuz, onun için de böyle geç kaldınız," dedi Ada. Gülerek odasına döndü.

O ilkbahar Kızım, Bronx'ta, Y.W.C.A. kız basketbol takımını çalıştırdı, Edwin Vinal'la nişanlandı. Daha birkaç yıl hiç kimseyle evlenmek istemediğini söyleyince, Edwin de zaten tensel evliliğe aldırmadığını, ikisi için önemli olanın, birlikte topluma yararlı işler yapabilecekleri bir hayat kurmala-

n olduğunu anlattı. Hava güzelse pazar akşamları birlikte Palisades Parkı'na giderler, biftek pişirirler, ağaçların arasından, kentin koskoca diş diş taş yığınlarından süzülen ışıklarına bakarlar, iyinin, kötünün, gerçek sevginin ne olduğundan söz ederlerdi. Geri dönerlerken geminin güvertesinde, el ele, izcilerin, yürüyüşten, kır gezisinden dönenlerin kalabalığı ortasında dururlar, North River'ın aşağılarına doğru pembe bir buğuda sönüp giden ışık içindeki yapıların hızla akışına bakarlar, kentteki korkunç koşullardan söz ederlerdi. İyi geceler dilerken Edwin alnından öper, Kızım da bu öpücüğün bir kendini adama, içten bir sevgi anlamı taşıdığını düşünerek asansöre binerdi.

Haziranın sonunda, üç ayını çiftlikte geçirmek için evine döndü ama o yaz çok mutsuz oldu orada. Nasılsa, bir türlü Baba'ya nişanlandığını söyleyemedi. Bir haftalığına Joe Washburn geldiğinde, oğlanlar ona takılarak, Joe'nun Oklahoma City'de bir kızla nişanlandığını anlatarak çılgına çevirdi, ikisiyle de konuşmadı, küstü, Joe'ya karşı terbiyesizlik yapmamak için de kendini zor tuttu. Birkaç kez silkinip

onu üzerinden atan huysuz ata binmekte direndi. Bir gece de arabayı bahçe kapısına bindirip iki farını da tuzla buz etti. Bu huysuzlukları yüzünden Baba azarlayınca Kızım üzülmemesini, Doğu'ya gidip kendi hayatını kazanacağını, ondan kurtulacaklarını söyledi. Joe Washburn, her zamanki ağırbaşlı inceliğiyle davranıyordu; kimi zaman Kızım çılgınca işler yaptığında, içten içe kendini ansızın güçsüz, salak hissettiren tuhaf, anlayışlı, şakacı bir parıltı yakalıyordu onun keskin, dikkatli gözlerinde. Ayrılmasından bir gece önce, oğlanlar, ahırın arkasındaki taş yığınlarında bir çıngıraklı yılan yakaladı, Kızım, yılanı alıp kafasını kopartması için kışkırttı Joe'yu. Koşup çatallı bir sopa buldu Joe, bir vuruşta yılanı kafasının arkasından yakaladı, bütün gücüyle fırının duvarına fırlattı. Kırık boynuyla çimenlerin üzerinde kıvranırken Bud çapayla kafasını kesti. Tam altı tane çıngırağı bir de düğmesi vardı.

O kararlı, gülümseyen bakışını kızın yüzüne çevirerek, "Kızım," dedi Joe ağır ağır, "kimi zaman hiç sağduyun yokmuş gibi davranıyorsun."

"Ödleğin tekisin sen, işte senin sorunun da bu," dedi kız.

Yüzü kıpkırmızı kesilmiş, elinde ölü yılanla koşan Bud, "Kızım sen çıldırmışsın, hemen Joe'dan özür dile."

Kızım arkasını döndü, eve girdi, kendini yatağına attı. Sabahleyin Joe çiftlikten ayrılana dek odasından çıkmadı.

Columbia'ya gitmek için evden ayrılmasından bir hafta önce, yaz boyu yaptığı çılgınlıkları, kabalıkları bağışlatmak isteyerek birdenbire melek kesildi, Baba'ya, oğlanlara pastalar pişirdi, ev işlerini düzenledi. Dallas'ta Ada'yla buluşup yataklı vagon tuttular. Joe'nun istasyona onları geçirmeye geleceğini umuyordu ama petrol işi için Oklahoma City'ye gitmişti. Kuzeye giderken ona uzun bir mektup yazdı, o gün, o yılanla ilgili olarak nasıl duygulara kapıldığını kendinin de anlayamadığını, lütfen onu bağışlamasını söyledi.

Kızım, o sonbaharda çok çalıştı. Edwin'in karşı çıkmasına aldırmadan Gazetecilik Okulu'na girmeyi başardı. Edwin, onun öğretmen ya da topluma yardım görevlisi olmasını istiyordu ama Kızun gazetecilikte daha çok fırsat bulunduğunu söyledi. Bunun üzerine aralarındaki ilişki hemen hemen bitti; birbirlerini sık sık görmelerine karşın artık nişandan söz etmiyorlardı. Ada'nın beş para etmez biri olduğunu söyleyerek eve getirmesine izin vermemesine karşın Kızım'ın çok iyi arkadaş olduğu Webb Cruthers adında bir çocuk vardı sınıfında. Kızım'dan daha kısa boyluydu, siyah saçlıydı, yirmi bir yaşında olduğunu söylüyordu ama on beşten çok görünmüyordu. Herkesin ona Bebeksurat demesine neden olan sütbeyazı teni, sanki kendi söylediklerini kendisi de tam anlamıyla ciddiye almıyormuş gibi gülünç, kendine güvenen bir konuşma biçimi vardı. Anarşist olduğunu ileri sürüyor, sürekli politikadan, savaştan söz ediyordu. O da Kızım'ı Doğu Yakası'na götürüyordu ama onunla birlikte gitmek, Edwin'le olduğundan daha eğlenceliydi. Hep bir içkievine girip içki içmek, insanlarla konuşmak istiyordu Webb. Barlara, Romenlerin içkievlerine, Arap aşevlerine, Kızım'ın rüyasında bile göremeyeceği yerlere götürüyordu. Her yerde, herkesi tanıyor, para konusunda kendine güvenmelerini sağlıyordu; çünkü cebinde hiçbir zaman parası olmazdı onun, Kızım'ın yanında ne varsa harcadıktan sonra geriye kalanı Webb hesabına geçirtmek zorunda kalıyordu. Kızım, çok seyrek olarak bir bardak şarap içiyor, Webb iyice çığrından çıkmaya başlayınca kendisini en yakın tren istasyonuna bırakmasını istiyordu. Ertesi gün Webb bitkin, eli ayağı titreyerek geliyor, kafayı bulunca başına gelen serüvenlerden gülünç öyküler çıkarıyor, nasıl ayıldığını, sarhoşluk mahmurluğunu anlatıyordu. Cebinde hep sosyalizm ve sendikacılık üzerine yazılmış kitapçıklar, *Mother Earth* ve *The Masses*'ın son sayıları oluyordu.

Kitleler

TOPRAK ANA

Noel'den sonra, New Jersey yakınlarında bir kasabada, dokuma işçilerinin yaptığı greve kaptırdı kendini Webb. Bir pazar günü grevin nasıl bir şey olduğunu görmeye gittiler. Bomboş iş merkezinin ortasındaki pis tuğla istasyonda trenden indiler; büfelerin önünde birkaç kişi dolanıyordu, pazar olduğu için tüm dükkânlar kapalıydı; uzun, basık, tuğla fabrika yapılarına ulaşıncaya dek kentte olağandışı hiçbir şey

çarpmadı gözlerine. Dışarıdaki geniş, çamurlu yolda duran maviler içinde öbek öbek polisler ve dikenli tellerin içinde hakiler giymiş, güçlü kuvvetli adamlar vardı. "Bunlar grev kırıcılar, orospu çocukları," diye dişlerinin arasından söylendi Webb. Grev Yönetim Kurulu'na, Webb'in arkadaşı olan, onlar için tanıtma çalışmaları yapan kızı görmeye gittiler. Kurşun rengi yüzlü, yabancı görünümlü adamlarla, solmuş kurşuni iş giysileri içindeki kadınlarla tıklım tıklım, pis bir merdivenin başında, insan seslerinin, yazı makinelerinin gürültüsüyle uğuldayan bir çalışma odası buldular. Yorgun görünümlü bir delikanlının, yırtık pırtık kazaklar giymiş oğlanlara paket paket dağıttığı bildiri yığınlarıyla doluydu koridor. Üzeri gazetelerle tepeleme kaplı bir masada çılgın gibi daktiloyla yazılar yazan, uzun burunlu, gözlüklü Sylvia Dalhart'ı gördü Webb. Kız elini sallayıp, "Beni dışarıda bekle, Webb. Oradaki çocuklara bazı gazeteleri göstereceğim, sen de gelsen daha iyi," dedi.

Koridorda Webb'in tanıdığı bir delikanlıya rastladılar. Uzun boylu, ince uzun burunlu, gözleri kızarmış bir delikanlı olan Ben Compton, toplantıda konuşacağını söyleyerek Webb'in de konuşmasını istedi. "Yapma be, ben ne söyleyebilirim bu adamlara? Ben üniversite öğrencisiyim, boş geze-

nin boş kalfasıyım, tıpkı senin gibi." "Onlara işçilerin dünyayı ele geçirmek zorunda olduğunu söyle, bu savaşımın, büyük tarihsel kavganın bir parçası olduğunu söyle. Eylemin en kolay bölümüdür konuşmak. Gerçek, yeterince yalınkattır." Tümcelerin, içindeki, derinlerdeki bir yerlerden çıkması zaman alıyormuş gibi her birinden sonra durup bekleyerek patlamayı andırır biçimde konuşuyordu. Büyük bir olasılıkla Yahudi olmasına karşın Kızım onu çekici buldu hemen. "Neyse, endüstride demokrasi üzerine bir şeyler gevelemeye çalışırım," dedi Webb.

Sylvia Dalhart, onları merdivenlerden aşağı sürüklemeye başlamıştı bile. Yağmurluklu, siyah fötr şapkalı, solgun yüzlü, yarıda sönmüş bir puronun uçunu çiğneyen bir delikanlı daha vardı yanında, "İşçi dostlarım, bu *Globe*'dan Joe Bigelow" dedi; kızın sesindeki Batılı tını Kızım'ın içini evindeymiş duygusuyla doldurmuştu. "Bu arkadaşa kasabayı göstereceğiz."

Bütün kasabayı dolaştılar, dirsekleri yırtık kazaklar içindeki yorgun görünümlü kadınların yavan pazar yemeği için konserve sığır etiyle lahana pişirdiği ya da etli patates yaptığı grevcilerin evlerine gittiler; kimi evlerde yalnızca lahanayla ekmek ya da yalnızca patates vardı. Sonra istasyon yakınlarındaki bir aşevine gidip öğle yemeği yediler. Kimsede para olmadığı için hesabı Kızım ödedi, toplantıya gitme zamanı gelmişti.

Tramvay, grevcilerle, onların karılarıyla, çocuklarıyla doluydu. O kasabada her şey fabrikaların malı olduğu, bir türlü salon tutamadıkları için toplantı yakındaki bir başka kasabada yapılacaktı. Sulu kar yağmaya başlamıştı, toplantının yapılacağı döküntü ahşap yapıya yürürken vıcık vıcık kardan ayakları sırılsıklam oldu. Kapıya vardıklarında önünde atlı polislerin yığıldığını gördüler. Sokağın köşesinden, "Salon doldu," dedi aynasızın biri; "artık içeri kimse giremez."

Sulu karın altında durup yetkili birinin gelmesi için bekleşmeye başladılar. Binlerce grevci vardı; kadınlar, erkekler, delikanlılar, genç kızlar, kendi aralarında alçak sesle yabancı diller konuşan yaşlılar. Webb boyuna, "Vay canına, canavarlık bu. Birinin bir şeyler yapması gerek," diyordu. Kızım'ın ayakları üşümüştü, eve dönmek istiyordu.

Sonra yapının arkalarında bir yerlerden Ben Compton ortaya çıktı, insanlar çevresinde toplanmaya başladı, "İşte Ben... İşte Compton, yaşa Benny," dediğini duydu işçilerin. "Toplantıyı dağıtacaklar... kimse yerinden kıpırdamasın arkadaşlar," diye fısıldayarak dolaşıyorlardı delikanlılar kalabalığın arasında.

Bir koluyla sokak lambasına asılarak konuşmaya başladı Ben. "Yoldaşlar, işçi sınıfının suratına tokat gibi inen bir başka aşağılamadır bu. Salonda kırk kişi ya var, ya yok ve onlar kapıları kapayıp dolduğunu söylüyorlar..." Kalabalık dalgalanmaya, sulu kar altında şapkalar, şemsiyeler inip çıkmaya, kabarmaya, durulmaya başladı. Sonra iki polisin Compton'u çektiğini gördü, polis arabasının gürültüsünü duydu. "Utanın, utanın," diye bağırdı kalabalık. Polislerden uzaklaşmaya başladılar; şimdi kalabalık gerilemiş, yapının önü boşalmıştı. Gittikçe sıkıştıran atlı polis kuşatması içinde, yolun sonundaki tramvaylara doğru sessizce, hüzünle yürüyordu insanlar. Ansızın Webb, "Dur da omzuna tutunayım," diye kulağına fısıldayarak bir yangın musluğunun üzerine sıçradı.

"Canavarlık bu," diye bağırdı, "siz işçilere bu salonu kullanma izni verildi, onu tuttunuz; bu dünyada hiçbir gücün sizi oradan uzaklaştırmaya hakkı yoktur. Kahrolsun polisler."

Kalabalığın arasından yol açarak iki atlı polis ona doğru yaklaşıyordu. Webb musluğun üzerinden atladı, Kızım'ın elini yakaladı, "Haydi şimdi bir koşu koparalım," diye fısıldadı, kaçışan kalabalığın arasında eğilip kalkarak gözden

uzaklaştı. Kızım gülerek soluk soluğa izledi onu. Anacaddeden tramvay geliyordu. Webb kalkarken atladı ama Kızım beceremedi, bir sonrakini beklemek zorundaydı. Bu arada polisler de kalabalığı yararak dağıtarak aralarında dolaşıyordu atlarıyla.

Bütün öğleden sonra sulu karın içinde sürtmekten Kızım'ın ayakları ağrıyordu, burada soğuktan donup ölmeden eve dönmek istiyordu, istasyonda tren beklerken Webb'i gördü. Korkudan ödü patlamış gibiydi. Şapkasını gözlerinin üstüne indirmiş, atkısını çenesine çekmişti, yanına gittiğinde Kızım'ı tanımazlıktan geldi. Sıcacık trene bindiklerinde usulca koridorda süzülerek kızın yanına oturdu.

"İstasyonda hafiyenin biri beni tanıyacak diye korktum," diye fısıldadı. "Evet, ne diyorsun bakalım bu işlere?"

"Bence korkunçtu... hepsi de ödlek pislerin... bana doğru dürüst görünen tek adamlar, o fabrikaları bekleyen çocuklardı, onlar beyaza benziyorlardı... Sana gelince Webb Cruthers, tazı gibi koşuyorsun."

"Böyle bağıra çağıra konuşma... Sence orada öyle bekleyip Ben gibi tutuklanmam mı gerekiyordu?"

"Elbette beni ilgilendirmez bunlar."

"Devrimci taktiklerden anlamıyorsun, Anne."

Gemiye bindiklerinde ikisi de üşümüş, acıkmıştı. Sekizinci Cadde'de oturan bir arkadaşının oda anahtarını ona verdiğini, kente inmeden önce oraya gidip ayaklarını ısıtmalarını, çay yapmalarını söyledi Webb. Gemiden eve kadar hiç konuşmadan, suratlarını asarak yürüdüler. Terementi kokan dağınık odanın, büyük bir resim atölyesi olduğu anlaşıldı sonunda. Gaz sobasıyla ısıtılıyordu, içerisi Kuzey Kutbu gibi soğuk olduğu için battaniyelere sarındılar, pabuçlarını, çoraplarını çıkardılar, ayaklarını sobaya yapıştırdılar. Kızım battaniyenin altından etekliğini çıkardı, sobanın üstüne astı. "Bak sana söyleyeyim," dedi, "arkadaşın geliverirse, mutlaka bizden kuşkulanır, adımız çıkar."

"Gelmez," dedi Webb. "Cold Spring'e gitti hafta sonu için." Webb, yalınayak ortalıkta dolaşıyor, kaynasın diye sobaya su koyuyor, ekmek kızarmıyordu.

"Pantolonunu çıkarsana Webb, üzerinden sular sızdığını burdan bile görüyorum." Webb kızardı, Romalı senatör gibi battaniyeye bürünerek pantolonunu çıkardı.

Bir süre hiç konuşmadılar; uzaklardan gelen trafik uğultusu içinde duydukları tek şey, gaz sobasının fıslaması, yeni kaynamaya başlayan çaydanlıktan çıkan aralıklı fıkırtı sesiydi. Sonra Webb ansızın sinirli, dağınık bir biçimde konuşmaya başladı. "Yani sen şimdi benim ödlek olduğumu düşünüyorsun, öyle mi? Evet, belki de haklısın Anne... buna aldırdığımdan değil... Yani demek istiyorum ki, kimi zamanlar vardır insan korkak olmak zorundadır, kimi zamanlarda da erkekçe davranmak... Şimdi beş dakika konuşma sen, bırak bir şey söyleyeyim... delice tutuldum sana... bunu daha önce söylememem de benim ödleklikğimdi, görüyorsun ya? Aşka falan aldırmam ben, hepsi de burjuva saçmalığı bunların; ama bence insanlar birbirlerine tutuldular mı bence korkaklıktır bu, şey yapmamak... ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?"

"Yooo, anlamıyorum, Webb," dedi Kızım bir duraksamadan sonra.

Bir bardak çayla, tereyağlı ekmeğin üzerinde küçük bir parça peynir getirirken Webb yüzüne şaşkın şaşkın bakıyordu. Bir süre sessizlik içinde yediler; bu sessizlikte çaylarından küçük yudumlar alışlarını duyabiliyorlardı.

"Şimdi söyle bana tanrı aşkına, ne demek istedin sen öyle," diye bağırdı Webb birdenbire.

Kızım elindeki sıcak çay bardağı ve gaz sobasının tabanlarına vuran sıcaklığıyla, battaniyesinin içinde uyuşmuş hissetti kendini. Hayaller içinde bir sesle, "Şey, şu falan lafından herkes ne anlam çıkarıyor," diye mırıldandı.

Çay bardağını bıraktı Webb, battaniyeyi arkasından kuyruk gibi sürükleyerek odada dolaşmaya başladı. "Bok," dedi ansızın bir raptiyenin üzerine basınca. Yerin pisliğinden simsiyah olmuş tabanına bakarak tek ayak üstünde durdu, "Ama, tanrı aşkına, Anne... İnsanlar cinsellik konusunda özgür olmalı, mutlu olmalı... haydi gel, yatalım." Yanakları pembeleşmiş, kesilme zamanı gelen saçları darmadağın olmuştu. Tek ayak üstünde dikilmiş tabanına bakıp duruyordu.

Kızım gülmeye başladı. "Böyle çok gülünçsün Webb." Sıcaklığın her yanını sardığını hissediyordu. "Bana bir bardak daha çay ver, azıcık da ekmek kızart."

Çayla, ekmeği aldıktan sonra, "Ne dersin artık yavaş yavaş kente insek mi?" dedi.

Yarı ağlayarak, yarı gülerek tiz bir sesle, "Ama tanrı aşkına, Anne burada durmuş sana utanmazca önerilerde bulunuyorum," dedi. "Tanrı aşkına, azıcık dinle... Kahrolasıca, ben sana dinletmeyi bilirim, seni küçük şeytan." Battaniyesini atıp kıza koştu. Kendisiyle korkunç, çılgınca bir savaşım içinde olduğunu görebiliyordu kız. Kızım'ı iskemlesinden çekip kaldırarak dudaklarından öptü. Dayanıklı, güçlü bir delikanlı olduğu için onunla epeyce boğuşmak zorunda kaldı

ama sonunda kolunu çenesinin altına dayayıp iteledi, yeterince uzaklaştırınca burnuna bir yumruk indirdi. Webb' in burnu kanamaya başladı.

Soluk soluğa, "Aptallık etme Webb," dedi, "böyle şeyler istemiyorum, en azından şimdilik... git de yüzünü yıka."

Musluğa gidip yüzüne su çarpmaya başladı. Kızım apar topar çoraplarını, pabuçlarını, etekliğini giydi, oğlanın yüzünü yıkadığı musluğun başına gitti.

"Bu benim yaptığım alçaklık Webb, çok özür dilerim. Sevdiğim kişilere karşı kötü davranmaya beni zorlayan bir şeyler var içimde."

Webb uzun süre hiçbir şey söylemedi. Burnu hâlâ kanıyordu.

"Sen git evine," dedi, "ben burada kalacağım... önemi yok... benim suçum."

Kızım sırılsıklam yağmurluğunu giyip parıldayan akşam sokaklarına çıktı. Metroyla eve giderken yol boyunca içi Webb'e karşı sıcacık, yumuşacık duygularla doluydu, tıpkı Baba'yla oğlanlara duyduğu gibi duygularla.

Birkaç gün görmedi Webb'i; sonra bir gece arayıp ertesi sabah grev gözcülerinin yanına gitmek isteyip istemediğini sordu, iskelede buluştuklarında hava henüz karanlıktı, ikisi de üşüyordu, uykuları vardı, trende de pek konuşmadılar. Grev gözcüleri arasında yerlerini zamanında alabilmeleri için istasyondan sonra kaygan sokaklarda fabrikalara dek koşmaları gerekti. Sabahın ilk mavi ışıklarında yüzler üşümüş, süzgün görünüyordu. Kadınlar, başlarına şallar örtmüştü, birkaç erkeğin, delikanlının yağmurluğu vardı. Gencecik kızlar, hiç ısıtmayan, ucuz, uydurma paltolarının içinde titriyordu. Polisler daha şimdiden gözcülerin oluşturduğu hattın başını dağıtmaya koyulmuştu. Grevcilerden bazıları, *Sonuna Dek Dayanışma*'yı söylüyor, ötekiler de Pis Grev Kırıcı, Pis Grev Kırıcı, diye bağırıyor, uzun, alaylı yuhalar çekiyordu. Kızım, şaşırmış, coşkuya kapılmıştı.

Ansızın çevresindeki herkes dağıldı, koştu, onu fabrikanın dikenli telleri önünde uzanan bomboş sokakta yapayalnız bıraktı. Üç metre önünde genç bir kadın kayıp düştü. Kadının yuvarlak, kara gözlerinde ürkmüş bir bakış yakaladı Kızım. Kalkmasına yardım etmek için ona doğru birkaç adım attı ama iki polis coplarını sallayarak önüne geçti. Kızım, genç kadının kalkmasına yardım edeceklerini sandı. Bir an kıpırdamadan, olduğu yerde dondu kaldı, polislerden birinin ayağını kaldırdığını gördüğünde. Kızın tam yüzünün ortasına tekme savurmuştu. Ondan sonra da keşke tabancam olsaydı, diye düşündüğü, polisin şişko kırmızı yüzünü, paltosunun düğmelerini, kaba kalın kumaşını yumrukladığı dışında hiçbir şeyi hatırlayamadı. Arkadan bir yerlerden bir şey indi kafasına; başı dönerken, midesi bulanırken polis arabasına bindirildi. Kızın çökmüş, kanlar içindeki yüzü karşı-

sındaydı. Arabanın karanlığı içinde, gülen söven başka kadınlar, erkekler vardı. Ama Kızım'la karşısındaki kadın, korkudan donmuş birbirlerine bakıyor, hiçbir şey söylemiyorlardı. Sonra arkalarından kapı kapandı, karanlıkta kaldılar.

Tutuklandıklarında, başkaldırma, saldırı, görevliyi engelleme ve ayaklanma kışkırtıcılığıyla suçlandı. Tutukevi de hiç kötü değildi. Kadınlar bölümü grevcilerle doluydu; bütün hücreler, gülen, konuşan, türküler söyleyen, birbirlerine nasıl tutuklandıklarını, ne zamandır burada olduklarını, grevi nasıl kazanacaklarını anlatan kızlarla doluydu. Kızım'ın hücresinde bütün kızlar çevresini sarıp onun buraya nasıl düştüğünü öğrenmek istedi. Kendini kahraman gibi hissetmeye başlamıştı. Akşama doğru birisi yüksek sesle adını söyledi, bir polis masasının çevresinde toplanmış Webb'i, Ada'yı, bir de avukatı gördü. Ada çılgın gibiydi, "Oku bakalım şunu, küçük hanım, sonra da evdekilerin ne diyeceklerini düşün," diye söylenerek burnuna bir gazete dayadı.

TEKSASLI GÜZEL POLİSE SALDIRDI, diyordu bir başlık. Ardından çenesine bir sol yumruk atarak polisi nasıl yere serdiği anlatılıyordu uzun uzun. Bin dolar kefaletle bırakıldı; tutukevinin dışında, Ben Compton çevresindeki ga-

zetecilerin arasından yolunu açarak ona doğru koştu, "Kutlarım sizi Miss Trent," dedi, "bu yaptığınız çok yürek isteyen bir işti... basında çok iyi yankılar uyandırdı."

Sylvia Dalhart da yanındaydı. Kollarını boynuna dolayıp öptü: "Çok müthiş, gözüpek bir iş yaptınız. Bakın, Başkan Wilson'u görüp dilekçe verecek sözcüler yolluyoruz Washington'a, sizin de katılmanızı istiyoruz. Başkan sözcüleri görmek istemeyecek, böylece de orada bir grevciler halkası oluşturup Beyaz Saray'ın çevresini sarmak, yeniden tutuklanmak şansını elde edeceksiniz.

Sonunda güvenlik içinde New York trenine bindiklerinde, "Bak söyleyeyim sana," dedi Ada, "bence sen aklını kaçırdın."

"Benim gördüklerimi görsen sen de aynı şeyi yapardın, Ada şekerim... Baba'yla oğlanlara anlattığımda öfkeden çıldıracaklar. Gördüğüm en insanlık dışı şeydi." Sonra gözyaşlarına boğuldu.

Ada'nın evine vardıklarında Baba'dan gelmiş bir telgraf buldular:

HEMEN GELİYORUM. BEN GELİNCEYE KADAR HİÇBİR ŞEY SÖYLEME.

O gecenin geç saatlerinde bir telgraf daha geldi:

BABA AĞIR HASTA HEMEN EVE DÖN ADA SANA EN İYİ AVUKATI TUTSUN.

Sabahleyin, korkudan tir tir titreyen Kızım güneye inen ilk trene bindi. St. Louis'de bir telgraf daha aldı:

ÜZÜLME DURUMU DÜZELİYOR İKİ YANLI ZATÜRRE.

Duyduğu büyük üzüntü içinde, geniş Teksas kırlarını, ilkbahar ürününün boy atışını, açmaya başlayan birkaç pey-

gamberçiçeğini görmek sıkıntısını biraz dağıttı. Buster, istasyona onu karşılamaya gelmişti. Bavulunu aldıktan sonra, "Evet, Kızım," dedi, "az kalsın Baba'yı öldürecektin."

Buster on altısındaydı, okul takımının kaptanıydı. Yeni Stutz'larıyla eve götürürken ona olup bitenleri anlattı. Bud, üniversiteyi birbirine katmış, artık okuldan atılmak üzereymiş, Galveston'da bir kızla işi iyice ilerletmiş, kız şantaj yapmaya başlamış. Baba çok kaygılıymış çünkü şu petrol oyununa çok para bağlamış, sonra da bir polisi yere serdiği için bütün ön sayfalara yayılmış Kızım'ı görmek onu tüketmiş; yaşlı Emma artık evi yönetemeyecek denli yaşlanmış, Kızım'ın o delice düşünceleri bir yana bırakıp eve dönerek işlere sarılması gerekiyormuş. "Bu arabayı görüyor musun? Nefis, değil mi?.. Ben kendim aldım... Amarillo yakınlarında bir pazarda azıcık ticaret yapıp canı cehenneme dedim ve beş bin papele kapattım."

"Ne akıllı çocuksun. Bak Buster, eve dönmek çok hoş. O polise gelince, benim kardeşimsen sen de aynı şeyi yapardın. Bir gün sana hepsini anlatırım, inan bana, bütün o bayağı, sipsivri Doğulu yüzlerden sonra Teksaslı yüzleri görmek çok güzel."

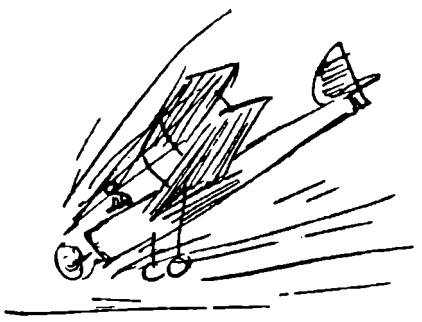
Eve girdiklerinde Doktor Winslow koridordaydı. Sıcak bir ilgiyle elini sıktı, çok güzel olduğunu söyledi; Kızım üzülmemeliydi, çünkü elinden gelen her şeyi yaparak Baba'yı iyileştirecekti. Hasta odası, Baba'nın tedirgin kırmızı yüzü içini üzüntüyle, sıkıntıyla doldurdu, eğitilmiş bir hemşirenin ev işlerini yönetmesi de hoşuna gitmemişti.

Baba yavaş yavaş ayağa kalkmaya başlayınca, ikisi birlikte, değişiklik olsun diye, birkaç haftalığına Baba'nın eski bir arkadaşının evine, Port Arthur'a gitti. Baba, artık evde kalırsa, ona araba alacağını, Kuzey'de başına sardırdığı belalardan da kurtaracağını söyledi.

Yine boyuna tenis, golf oynamaya, sık sık arkadaşlarıyla çıkmaya başladı. Joe Washburn evlenmiş, Oklahoma'da

oturuyor, petrolden zenginleşiyordu. O olmadığı sürece Dallas'ta rahattı; Joe'yu görmek içini altüst ediyordu. Ertesi sonbaharda gazetecilik okulunu bitirmek için Austin'e gitti; orayı seçmesinin bir nedeni de kendi varlığının Bud'ı yola getireceğini, denetim altında tutacağını düşünmesiydi. Cuma akşamları onun Buick arabasıyla eve dönerler, hafta sonunu evde geçirirlerdi. Baba kent dışında, Tudor tarzında yeni bir ev almıştı, Kızım bütün zamanını yeni ev için eşya toplayarak, perdeler asarak, odaları düzenleyerek geçiriyordu. Onu gezdirmek için gelen bir sürü erkek arkadaşı vardı, buluşma defteri tutmak zorunda kalmıştı. Özellikle de savaş açıldıktan sonra toplumsal hayat çok kızışmıştı. Her an koşturma içindeydi; uykuya bile zaman bulamıyordu. Herkes görev alıyor, subay eğitim kamplarına gidiyordu. Kızım, Kızılhaç'ta çalışmaya başlayarak bir kantin örgütledi ama bu yeterli değildi, yurtdışına gönderilmesi için başvurdu durdu. Bud, uçuş dersleri için San Antonio'ya gitti, yaşı konusunda yalan söyleyen Buster, milis kuvvetlerinden çıkıp er olarak orduya katıldı, Jefferson Kışlası'na gönderildi. Kızım, kantinde baş döndürücü bir hızla yaşıyor, haftada bir iki evlenme teklifi alıyor ama hepsine de savaş dulu olmak istemediğini söylüyordu.

Sonra bir sabah, Savaş Bakanlığı'ndan telgraf geldi. Baba iş için Austin'e gitmişti, bu yüzden açıp okudu. Bud'ın uçağı düşmüştü, ölmüştü. Kızım'ın ilk aklına gelen şey, bunun Ba-

ba'yı ne kadar sarsacağı oldu. Telefon çaldı; San Antonio'dan şehirlerarası aranıyordu, Joe Washburn'ün sesine benziyordu.

Güçsüz bir sesle, "Sen misin Joe?" dedi.

"Kızım, babanla konuşmak istiyorum," diyen ağır, ciddi sesi geldi.

"Biliyorum... Ah Joe."

"Tek başına yaptığı ilk uçuştu. Harika bir çocuktu o. Olayın nasıl olduğunu hiç kimse bilmiyor. Uçakta bozukluk vardı herhalde. Austin'i arayacağım. Onu nerde bulacağımı biliyorum... Numarası var... görüşürüz Kızım."

Telefonu kapadı Joe. Kızım odasına gidip toplamadığı yatağına gömdü yüzünü. Bir an için daha yataktan kalkmadığını, telefon zilini, Joe'nun sesini rüyasında gördüğünü düşünmeye zorladı kendini. Sonra öylesine belirgin, kesin bir biçimde Bud geldi ki aklına birden onun odaya girdiğini sandı; olduğu gibi gözünün önündeydi onun gülüşü, son izinli gelişinde San Antonio'ya girerlerken araba dönemeçte kaydığında, ansızın direksiyona atıldığı zaman ellerinin üzerindeki onun ince uzun ellerinin basıncı, üniformasının sıkı, haki yakası üstünde yükselen yüzünün tertemiz, meraklı, ince görüntüsü... Sonra yine duydu Joe'nun sesini: *Uçakta bozukluk vardı herhalde.*

Aşağı inip arabasına atladı. Benzin almak için durduğu istasyonda çalışan adam oğlanların orduyu nasıl bulduklarını sordu. Şimdi tutup ona olanları anlatamazdı. Sırıtarak, "Çok iyi, bayılıyorlar," dedi; bu sözler suratına tokat yemiş gibi acı verdi. Avukat ortağının işyerine telgraf çekerek Baba'ya geleceğini bildirip kentten çıktı. Yollar çok bozuktu, arabanın çamurlu çukurlara girdiğini, bir gölcüğün içinden geçerken her iki yanından su damlacıklarının dalga gibi sıçradığını duymak içini rahatlatıyordu.

Yol boyu hızını düşürmedi, karanlık çökmeden de Austin'e vardı. Baba trenle San Antonio'ya gitmişti bile. Ölü gibi yorgun, yine yola düzüldü. Tekerleği patladı, yenisini

takmak için uzun süre uğraştı; Menger'e yaklaşırken gece yarısı olmuştu. İçeri girmeden, küçük aynada yüzüne baktı, kendiliğinden bir davranışla. Yüzünde yol yol çamur vardı, gözleri kızarmıştı.

Otel girişinde Baba'yla Joe Washburn'ü buldu, ağızlarında sönmüş purolarla yan yana oturuyorlardı. Yüzleri birbirine benziyordu. Onları birbirine benzeten şey o acılı solgunluk olmalıydı. İkisini de öptü.

"Baba, hemen yatmalısın," dedi canlı bir sesle; "çok bitkin görünüyorsun."

"Evet, yatsam iyi olacak... Yapacak başka şey kalmadı," dedi Baba.

Önünden geçerken alçak sesle, "Baba'yı yatırıncaya kadar beni bekle Joe," dedi.

Baba'yla birlikte odaya çıktı, bitişikteki odayı kendisi için tuttu, Baba'nın saçlarını okşadı, usulca öptü, yatması için yalnız bıraktı.

Girişe döndüğünde, Joe, aynı yerde, yüzünde aynı anlatımla oturuyordu. Onu böyle görmek çılgına çevirdi Kızım'ı.

Kendi canlı, kesin sesi kendini şaşırttı, "Bir dakika dışarı gel Joe, azıcık dolaşmak istiyorum." Yağmur havayı temizlemişti. Saydam bir ilkyaz gecesiydi. "Bana bak Joe, uçakların durumundan kim sorumlu? Bilmek istiyorum."

"Ne biçim konuşuyorsun. Kızım... sen şimdi gidip biraz uyusan en iyisini yaparsın, gerçekten bitkinsin."

"Joe, benim sorumu yanıtla sen."

"Ama Kızım, anlamıyor musun, kimse sorumlu değil. Ordu büyük bir kuruluştur. Yanlışlıklar kaçınılmazdır. Bir sürü müteahhit firmayla bir sürü anlaşmalar yapılıyor, büyük paralar dönüyor. Sen ne dersen de havacılık daha çocukluk dönemini yaşıyor... katılmadan önce bu tehlikeleri hepimiz biliyorduk."

"Bud, Fransa'da ölseydi bu duygulara kapılmazdım... ama burada... kardeşimin ölümünden birisi doğrudan doğ-

ruya sorumlu Joe. Gidip onunla konuşmak istiyorum, hepsi bu. Aptalca bir şey yapmayacağım. Siz hepiniz benim deli olduğumu sanıyorsunuz biliyorum ama ben kardeşleri havacılık eğitimi yapan bütün kızları düşünüyorum. O uçakları denetleyen adam bu ülke için bir haindir, köpek gibi vurulup öldürülmesi gerekir."

Otele geri götürürken, "Bana bak Kızım," dedi Joe, "şimdi savaştayız. Artık birey olarak kimsenin hayatının önemi yok; kendi kişisel duygularını harekete geçirmenin ya da eleştirilerle yetkilileri tedirgin etmenin zamanı değil. Barbar Almanları haklayınca bol bol zamanımız olacak yeteneksizleri, hainleri bulmak için... İşte benim bu konuda duygularım böyle."

"Pekala, iyi geceler Joe... sen de kendini kolla. Sen ne zaman uçuş belgeni alacaksın?"

"Birkaç hafta içinde."

"Gladys'le Bunny nasıl?"

"Şey iyiler," dedi Joe, sesine ansızın tuhaf bir sıkıntı gelmişti, yüzü kızardı. "Mrs. Higgins'in yanında, Tulsa'dalar."

Yatağına girdi, hiç kıpırdamaksızın, içini dolduran o dingin, soğukkanlı umutsuzlukla uzandı; uyuyamayacak denli yorgundu. Sabah olunca, arabasını almak için garaja gitti. İçinde hep sapı incili, küçük tabancası bulunan çantasının, kapıda asılı torbadaki yerinde olup olmadığına baktı, sonra da havacılık kampına doğru yola çıktı. Kapıdaki nöbetçi içeri sokmaya yanaşmadı, bu yüzden de Baba'nın eski bir dostu olan Albay Morrisey'e not göndererek hemen görmek istediğini bildirdi. Onbaşı çok iyiydi, kapıdaki küçük bir odada ona bir iskemle verdi, birkaç dakika sonra da Albay Morrisey'in telefonda olduğunu söyledi. Albayla konuşmaya başladı ama ne diyeceğini bilemiyordu. Masa, küçük oda, onbaşı büyük bir hızla dönmeye başladı; bayıldı.

Onu otele geri götüren Joe Washburn'ün yanında, bir resmi arabada kendine geldi. Joe elini okşuyor, "Geçti, Ki-

zım" diyordu. Joe'ya sımsıkı sarılıp küçücük bir kız gibi ağlamaya başladı. Otelde onu hemen yatırdılar, yatıştırıcı verdiler, cenaze kalkıncaya kadar doktor yataktan çıkmasına izin vermedi.

Ondan sonra da azıcık çılgın olarak ün saldı ortalığa. San Antonio'da kaldı. Her şey, bir neşe, bir gerilim içindeydi. Gün boyu kantinde çalışıyor, akşamları da, her seferinde başka bir havacı subayla yemeğe, dansa gidiyordu. Herkes içki içip zil zurna sarhoş dolaşmaya başlamıştı sürekli. Tıpkı lisede dansa gittiği zamanlardaki gibiydi, yemeklerle, ışıklarla, dansla, şampanyayla, renk renk yüzlerle, dans ettiği erkeklerin birbirine benzeyen katı bedenleriyle pırıl pırıl aydınlanmış bir şaşkınlık içinde dalgalandığını hissediyordu; ama bu kez alaycı bir tavır da geliştirmişti; taksilerde, telefon kulübelerinde, başkalarının arka bahçelerinde kendisine sarılmalarına, öpmelerine izin veriyordu.

Bir akşam, Avrupa'ya gidecek çocuklar için Ida Olsen'in düzenlediği eğlencede Joe Washburn'e rastladı. Joe'nun içki içtiğini ilk olarak görüyordu. Sarhoş değildi ama sürekli içiyordu. Mutfağın arka merdivenlerine gidip karanlıkta yan yana oturdular. Ağaçların kurumuş dallarını hışırdatan sert, sıcak bir rüzgârın estiği, ateşböcekleriyle dolu, açık, sıcak bir geceydi. Birden Joe'nun elini tuttu: "Ah Joe, korkunç bu."

Joe, karısıyla nasıl mutsuz olduğunu, petrol işinden büyük paralar kazandığını ama buna hiç aldırmadığını, ordudan bıktığını anlatmaya başladı. Onu eğitici yapacaklar, Avrupa'ya gitmesine izin vermeyeceklerdi, o kampta aklını kaçırmak üzereydi.

"Ah Joe, ben de Avrupa'ya gitmek istiyorum, burada sürdürdüğüm hayat öylesine aptalca ki."

"Bud öleli beri oldukça tuhaf, delice davranıyorsun," dedi Joe'nun derinden gelen, yumuşak, ağır sesi.

"Ah Joe, keşke ölseydim," diyerek başını Joe'nun dizine dayayıp ağlamaya başladı.

"Ağlama Kızım ağlama," dedi Joe, sonra birden onu öpüyordu. Öpüşleri, sertti, çılgıncaydı, kızın eli ayağı kesildi.

Ansızın, dinginlik içinde, "Senden başkasını sevmedim, Joe," dedi.

Ama Joe kendini denetim altına almıştı bile; "Beni bağışla," dedi durgun, avukat sesiyle, "neler düşündüğümü bilemiyorum, aklımı kaçırmış olmalıyım... bu savaş hepimizi çıldırtıyor... İyi geceler... Şey... sil... sil bunları kafandan, olmaz mı?"

O gece gözünü kırpmadı. Sabah altıda arabasına bindi, depoyu doldurdu. Dallas'a doğru yola çıktı. Gökyüzündeki boşlukların masmavi sisle dolu olduğu, pırıl pırıl bir güz sabahıydı. Sonbaharla sararmış, kızarmış kuru mısır sapları uzun tepelerde hışırdıyordu. Eve vardığında geç olmuştu. Baba pijamaları ve gece ceketiyle oturmuş, savaş haberlerini okuyordu. "Evet, bu savaş artık uzun sürmez, Kızım," dedi. "Hindenburg hattı parçalanıyor. Bir kez başladılar mı bizim çocukların bu işi başaracağını biliyordum." Son görüşünden beri Baba'nın yüzündeki çizgiler çoğalmış, saçları daha da ağarmıştı. Bir tas çorba ısıttı; yola çıktığından beri ağzına bir şey koymamıştı zaman yitirmemek için. Birlikte, rahat sıcacık bir yemek yediler, Avrupa'ya gitmek için takımının beklediği Camp Merritt'ten Buster'ın yazdığı gülünç mektubu okudular. Odasında yattığında, yeniden küçücük bir kız olmuştu sanki; Baba'yla baş başa, sıcacık duygular içinde çene çalma olanağı bulabildiği zamanları çok severdi; başını yastığa koyar koymaz uykuya daldı.

Dallas'ta kalıp Baba'ya baktı; ancak aradan bir süre geçip de Joe Washburn aklına gelince, bu düşünceye bir dakika bile dayanamayacağını anladı. Önce sahte ateşkes, sonra gerçek ateşkes imzalandı; herkes tam bir hafta boyunca sanki New Orleans Festivali'ndeymiş gibi çılgındı. Kızım, evde kalmış bir kız kurusu olup Baba'ya bakmaya karar verdi. Güneşten yanmış, ordu argosuyla dolu, eve döndü Buster.

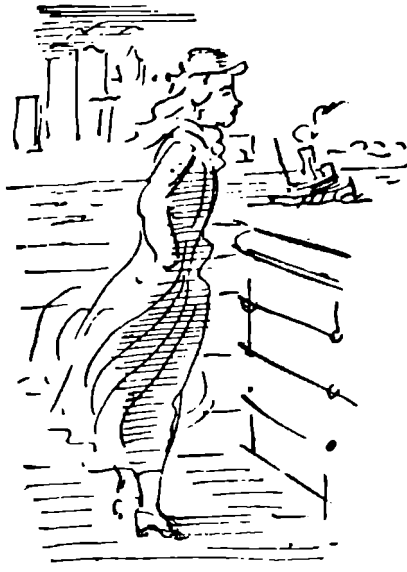
Güney Metodist kilisesindeki dersleri izlemeye, kilise işleriyle uğraşmaya, gezici kitaplıktan kitaplar alıp okumaya, pastalar pişirmeye başladı; Buster genç kız arkadaşlarını eve getirdiğinde, onlara karşı koruyucu tavırlar takındı.

Şükran gününde Joe Washburn'le karısı yemeğe geldi. Yaşlı Emma hastalandığı için hindiyi Kızım kendi pişirdi. Gümüş şamdanların içinde mumların yandığı, küçük gümüş kaplar içinde ortasına tuzlu çerezler konmuş, pembe, mor akçaağaç yapraklarıyla süslü masaya oturdukları sırada birdenbire Bud'ı hatırladı, içinin ezildiğini, bayılacak gibi olduğunu hissederek odasına koştu. Dışarıdan gelen ağırbaşlı sesleri dinleyerek yatağında yüzükoyun uzandı. Joe, ne olduğunu anlamak için kapıya geldi, gülerek ayağa fırladı, tam dudaklarından öperek Joe'nun ödünü patlattı. "Ben iyiyim Joe," dedi. "Ya sen nasılsın?"

Sonra masaya koşup herkesi eğlendirmeye başladı, yemek neşe içinde yendi. Öteki odada kahvelerini içerlerken Yakın Doğu Yardım Kuruluşu'yla altı aylığına yurtdışına gitmek için yazıldığını söyledi; Güney Metodist kilisesinde gönüllü yazıyorlardı. Baba öfkeden kıpkırmızı kesildi, şimdi artık savaş bittiğine göre onun evde oturması gerektiğini belirtti Buster ama Kızım dünyayı Almanlardan kurtarmak için başkalarının hayatlarını verdiğini söyledi; o da elbette yardım çalışmalarına altı ayını verebilirdi. Ağzından bu sözler çıkınca herkes Bud'ı hatırlayıp sessizliğe gömüldü.

Gerçekte yazıldığı doğru değildi ama ertesi gün yaptı bunu; bu işleri düzenleyen, Çin'den yeni dönmüş bir misyoner olan Miss Frazier'e gitti, ilk uğrak olarak hemen Roma'daki kuruluşa doğru yola çıkması için buyruklarla, o hafta New York'a gönderdiler. Pasaportunu aldığı, üniformasını hazırlattığı son günlerde öylesine büyük bir coşku içindeydi ki Baba'yla Buster'ın nasıl da suratlarını astığını görmedi bile. New York'ta yalnızca bir gün kaldı. Çığlıklar atan canavar düdüğüyle gemi doktan çıkarken, North River'dan ağır ağır

inerken, rüzgârdan uçuşan saçlarıyla, limanın o garip, yabancı ülkeleri akla getiren kokusunu içine çekerek, kendini iki yaşında hissederek ön güvertede durdu.

Haber-film 32

CARUSO'NUN ALTIN SESİ SOKAKTA KALABALIKLARA EZGİLER SÖYLERKEN ZAFERDEN COŞUP YÜKSELİYOR

Ah ah ah ne güzel savaş bu
Oo, asker olmak istemez misin, hey

Pic Umbral'dan Stelvio'nun kuzeyine doğru yol alırken Adige ve Eisah'ın kaynaklandığı yere doğru Rhetian Alpleri'nin tepelerini izliyor, Reschen ve Brenner dağlarıyla, Oetz ve Boaller tepelerini geçiyor; oradan da Toblach Dağı'nın güney geçitlerine inerek,

Öter ötmez kalk borusu
Kurşun gibi ağırlaşırız yataklarımızda
Ama kımıldamayız bile getirene dek
Çavuş bir bardak çayı ayağımıza

EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞADIĞI KARISI HİPNOTİZE ETTİ

bugünkü 318 kişiyle birlikte ordunun verdiği kayıplar 64.305 kişiye yükseldi; 11.760 kişi bu yüce amaç uğruna hayatından olurken 6.193 kişi de ağır yaralar almış bulunuyor

Ah ah ah ne güzel savaş bu
Aman aman nerden çıktı askerlik şimdi şu
Ayıptır kapıvermek tatlıyı şu bu

köylerde, köy evlerinde Amerikalıları konukları gibi ağırlayan ev kadınları onlara en güzel odalarını, en güzel pırıl pırıl semaverlerini, çaydanlıklarını sundu

Le chef de gare il est cocu[1]

nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, renk renk giysileriyle görünen yabancı toplulukları eğlencelere yeni bir canlılık getirdi, her yerde karnaval havası egemen oldu

İNGİLİZLER SOVYETLERİ DURDURDU

Le chef de gare il est cocu
Qui est cocu? Le chef de gare
Sa femme elle l'a voulut[2]

ülkenin her yanındaki gazeteler için çalışan bu yerleşik haberleşme örgütü görevlilerinin, bu ülke halkı için çok büyük önem taşıyan bir anda sorumluluklarının bilincine varamamış olduklarına inanmamız için hiçbir neden olamaz. Bu noktada en küçük bir kuşkuya bile kapılmadık, sorumluların hesap vermeye çağrılması gereken büyük bir suçlamadır

Bir şikâyeti olan var mı bu sabah?
Şikâyet mi? Biz mi yani? Ne demek
Ne demek yani şu soğan kabukları
Çayın içinde yüzüp duruyorsa?

Gar şefi boynuzlu (ç.n.)
Gar şefi boynuzlu / Kimdir boynuzlu? Gar şefi / Karısı istedi bunu (ç.n.)

BAYAN WILSON'A DEĞERLİ TAŞLARLA SÜSLÜ
BARIŞ GÜVERCİNİ VERİLDİ

Cols di Polberdo, Podlaniscam ve Idria ırmaklarının havzaları arasındaki sete uzanıyor. Bu noktadan sonra hat, Schneeberg'e doğru güneydoğuya dönerek Saave ve kollarının oluşturduğu havzayı dışarıda bırakıyor. Schneeberg'den sonra Castna, Mattuglia ve Volusca'yı da içine alacak biçimde, aşağılara, kıyıya iniyor

Sine-göz (38)

mühürlendi imzalandı gönderildi Tours'un her yanında tomurcuklanan ıhlamur ağaçlarının kokusunu duyabilirsin hava sıcak üniformam leş gibi kokuyor haki er yakalığı çenemin altına sürtünüp duruyor

yalnızca dört gün önce Firar ettim St. Pierre-des Corps istasyonunda marşandiz vagonlarının altında emekleyerek büfede bekleyerek inzibatın gözlerini kapıdan uzaklaştırmasını bekleyerek sıvışıvereyim diye ağzımda bir sigarayla (ve yüreğimle) sonra otelin o küçücük kutu gibi odasında eski yer değiştirme emrinin üzerindeki tarihi değiştirerek

ama bugün

mühürlenmiş imzalanmış gönderilmiş terhis belgem maytap gibi kıvılcımlar saçarak duruyor cebimde

subay karargâhlarının önünden geçiyorum Hey asker gömleğinin düğmeleri çözük (ağzına sıçayım senin ahbap) yürüyorum ıhlamur gölgeli sokaktan ortası çiçekli bir bahçesi olan hamama pirinç kuğu başlarından fışkırıyor sıcak su yemyeşil fışkırıyor beyaz metalden soyunuyorum ekşi kokulu pembe sabunla köpürtüyorum her yerimi süzülüveriyorum ılık derin yeşil tekneye penceredeki beyaz

perdeden sızan bir parmak öğleden sonra güneşi uzuyor tavanda havlu kuru ılık buhar kokuyor bavulumda bir takım sivil giysim var tanıdığım birinden ödünç aldığım Sam Amca'nın Sıhhiye Kıtası arka saflarında bir zenci er olan tanıdığımdan (seri numarası... nasılsa hiçbir zaman hatırlayamazdım Loire'a atıverdim) batıyor lağıma bir gurultuyla hışırtıyla

havluları toparlayan şişko kadına bolca bahşiş verip gözüne girerek

bir temmuz öğle sonrasının ıhlamur kokuları içine çıkıyorum dışarı taşınmış küçük masalara yalnızca subayların fitilli kıçlarıyla oturabildikleri kahveye doğru yürüyorum er üniformalılara verdikleri bir bardak konyak istiyorum Paris'e giden treni beklerken dimdik oturuyorum uzun pantolonla demir iskemlede

adsız bir sivil vatandaş

Haber-film 33

KIZ KARDEŞİMİ ÖLDÜRDÜĞÜMÜ HATIRLAMIYORUM DEDİ

İçimi doldurdu hüzünler
İçimi doldurdu hüzünler
İçimi doldurdu alkol hüzünleri

SABUN SIKINTISI BAŞ GÖSTERİYOR

pırıl pırıl, insanın içini açan güneşle, yarışların yeniden başlamasıyla Paris gündelik hayatına döndü. Her ülkenin binlerce bayrağı, direklerin arasına gerilmiş bir sürü ipte sallanarak çok olumlu yönde şaşırtıcı bir şenlik etkisi yapıyor

TEHDİT MEKTUPLARI AÇIKLANDI

Severim ülkemi, inanın severim
Ama bu savaş hüzünlerle dolduruyor içimi
Dövüşmeyi de severim dövüşmek benim adım
Ama dövüşmek sözcüğü yetersiz bu dövüş oyununda

polis bir bekleme odası dolusu kuşku uyandıran paket buldu açtıklarında İbranice Rusça İngilizce bildirilerle ve

Dünya Endüstri İşçileri örgütünün üyelik kartlarıyla dolu olduğu görüldü paketlerin

SERT RÜZGÂRLAR TEHLİKEYİ ÇOĞALTIYOR

DÜNYANIN HER YANINDA BARIŞ KONUŞULURKEN SAVAŞ KIZIŞIYOR

temsilciler, tutuklamaları Devlet Bakanlığı'nın emriyle yaptıklarını söylediler. Tutuklanmaları öylesine çabuk oldu ki adamlardan hiçbirisi gemiden bavullarını bile alacak zaman bulamadı. Sonra da Lure'daki iki işadamının yakınan açıklaması geldi; mallar ulaşmıştı, çuvallar açılmış, içlerinde bildiğimiz yapı sıvasından başka bir şey bulunmadığı anlaşılmıştı. İçindeki yolcular yirmi ayak aşağıdaki sel sularına savrulmuşken o koskoca araba tersyüz ağaçlara asılı kaldı

Tanrım, tanrım, savaş bir cehennem
Kolumu keser gibi elimden alındığından beri içkim

SEUL'DE CANAVARCA SALDIRILAR

İçimi doldurdu alkooolün hüzünleri

Adalet Bakanı Palmer'a Göre Adalet Bakanlığı Malları Paketlemiş Hazırlamış

L'Ecole du Malheur Nous Rend Optimistes[1]

Özgür Halklar Birliği Paris Barış Anlaşmasından Haksız Sonuçlar Çıkarılmasını Engelleyecek

Milletler Cemiyeti'nin paramparça olmuş, Hôtel Crillon'un döşeme tahtaları üzerine serildiği apaçık ortada ve onun yerini alabilecek biraz daha iyi bir anlaşma da yalnızca belirsiz bir taslak

---

Felaketmektebi bizi iyimser kılıyor. (ç.n.)

BOLŞEVİKLERLE NASIL BAŞA ÇIKACAĞIZ? VURUN ONLARI POLONYALILARIN YAPTIĞI GİBİ!

HAMBURG AKIN AKIN KOŞUYOR FORD'U GÖRMEYE.

ÜSTÜ KAPALI OLARAK ASYA'YI GELİŞTİRMEK İÇİN BÜYÜK TEKELLER KURULACAĞINI SÖYLÜYOR

Mr. Hoover azaltın kesin dediğinde yiyeceklerimizi
Yaptım söylediğini çatmadan kaşımı bir an bile
Kömürü kesmemizi söylediğinde de
Ama şimdi o kesiyor ta yüreğimizi

Allons-nous Assister à la Panique des Sots?[1]
taşlar çatıyı dövüyor camları kırıp tuzla buz ediyordu çılgına dönmüş adamlar anahtar deliklerinden bağrışıyordu bu arada da onların yatışmalarını bilinçli davranmalarını isteyen bildiriler asılıyordu ama ne olursa olsun Başkan demokratik eylemin öncüleriyle konuşmaya yanaşmadı

LIEBKNECHT HAPİSANEYE GÖTÜRÜLÜRKEN ÖLDÜRÜLDÜ

Eveline Hutchins

Her gün sokaklarında pazar kurulan Rue de Bussy'de bir yere taşındı Eveline. Aralarında kırgınlık olmadığını göstermek için karanlık odasını süslesin diye Eleanor ona birkaç resimli İtalyan kapı aynalığı verdi. Kasım ayı başlarında ortalıkta ateşkes söylentileri dolaşmaya başladı, derken bir öğleden sonra Binbaşı Wood, Eleanor'la Eveline'in paylaştığı çalışma odasına ansızın girerek ikisini de masalarından çekip kaldırdı, öptü, bağırdı, "Sonunda oldu işte." Eveline daha

[1] Salakların paniğine mi şahit olacağız? (ç.n.)

neye uğradığını anlayamadan Binbaşı Moorehouse'un dudaklarından öper buldu kendini. Bir futbol zaferinden sonraki okul yatakhanesine dönmüştü Kızılhaç yapısı: Ateşkes imzalanmıştı.

Sanki herkes yanında taşıyormuş gibi konyak şişeleri çıkartıp ezgiler söylemeye başladı; *ince uzun bir yol var önümde döne döne giden* ya da *La Madelon pour nous n'est pas sévère.*[1]

Eveline, Eleanor, J. W., Binbaşı Wood taksiyle Café de la Paix'ye gidiyorlardı.

Nedense onlar boyuna taksilerden iniyor, başkaları boyuna biniyordu. Café de la Paix'ye gitmeleri gerekiyordu ama ne zaman bir taksi bulsalar, kalabalık onları durduruyor, şoför gözden yitip gidiyordu. Sonunda kahveye vardıklarında bütün masaların dolu olduğunu, üst üste insanların ezgiler söyleyip dans ettiğini, bütün kapılardan sel gibi girip çıktığı-

---

Bize Madelon söylemek büyük bir ceza değil. (ç.n.)

nı gördüler. Yunanlar, Polonyalı lejyonerler, Ruslar, Sırplar, beyaz kısa etekli Arnavutlar, gaydalı İskoçlar, Alsas giysileri içinde kızlar vardı. Masa bulamamak hepsini tedirgin etmişti. Eleanor başka bir yere gitmelerini önerdi. J. W. çok dalgındı, telefon etmek istiyordu.

Yalnızca Binbaşı Wood eğleniyor gibiydi. Kır saçlı, küçük kır bıyıklı bir adamdı, "Bugün herkes ipin ucunu kaçırmış," diyip duruyordu. Eveline'le birlikte yer bulmak için yukarı çıkıp, bir düzine kadar şampanya şişesiyle kuşatılmış bir bilardo masasında oturan iki Anzak askerine rastladılar. Az sonra da Anzaklarla birlikte şampanya içiyordu hepsi. Eleanor açlıktan ölmek üzere olduğunu söyleyip duruyordu ama yiyecek bir şeyler bulmak olanaksızdı, J. W. telefon kulübesine girmeye çalıştığında içeride kendilerinden geçmiş, sarmaş dolaş bir İtalyan askeriyle bir kıza toslamıştı. Anzaklar iyice kafayı bulmuştu, birisi, bu ateşkesin de o yerin dibine batasıca yalanlardan biri olduğunu söylüyordu; sonunda Eleanor kendi evine gidip bir şeyler yemelerini önerince J. W. olur, dedi; birkaç telgraf çekebilmesi için Bourse'da durabilirlerdi. Komisyoncusuyla ilişki kurması gerekiyordu. Anzaklar onların gidişlerinden hiç hoşlanmayıp işi saldırganlığa vurdular.

Opera'nın önünde, girdap gibi dönen kalabalığın içinde uzun süre dikilip kaldılar. Sokak ışıkları yanmıştı; saçaklarına yerleştirilmiş donuk donuk parıldayan gaz lambaları, opera yapısını gri çizgilerle ortaya çıkarıyordu. Kalabalığın içinde itilip kakılıyorlar, sürükleniyorlardı. Ne araba vardı, ne otobüs; çağlayanın ortasındaki kaya gibi kalabalığa çakılmış bir taksinin önünden geçiyorlardı ara sıra. Sonunda, bir ara sokakta, içinde hiç kimse olmayan bir Kızılhaç arabasının yanında buldular kendilerini. Pek de ayık olmayan sürücü, arabayı garaja geri götürmeye çalıştığını ama önce onları Quai de la Tournelle'e bırakabileceğini söyledi.

Tam arabaya binerken nasıl olduysa Eveline çok büyük bir bitkinlik hissederek ayağını geri çekti. Bir an sonra da ço-

ğu Polonya üniforması giymiş, bir Yunan bayrağının ardından giderken *la Brabançonne*'u söyleyen bir topluluğun içinde, ufak tefek bir Fransız denizcisiyle kol kola yürürken buldu kendini.

Bir sonraki anda arabayı, arkadaşlarını yitirmiş olduğunun bilincine vararak korkuya kapıldı. Işıklarla, bayraklarla, bandolarla, sarhoşlarla dolu bu yepyeni Paris'te sokakları bile tanıyamıyordu. İki kulesi olan bir kilisenin önündeki asfalt alanda ufak tefek denizciyle dans eder buldu kendini, sonra kırmızı pelerinli bir Fransız sömürge subayıyla, sonra hemen hemen hiç İngilizce bilmeyen ama Newark'ta bulunmuş bir Polonyalı lejyonerle; sonra da birdenbire birtakım genç Fransız askerleri el ele çevresinde halka olmuş dans ediyorlardı. Bu oyunda halkayı kırmak için birini öpmen gerekiyordu. Birini yakalayıp öpünce herkes el çırpmaya, Vive l'Amérique, diye bağrışmaya başladı. Bir başka topluluk gelip çevresinde dans etmeye koyuldu, sonra bir başkası, artık

korkmaya başlamıştı Eveline. Kalabalığın azıcık dışında bir Amerikalı üniforması gözüne iliştiğinde başı fırıl fırıl dönüyordu. Kendini kısa boylu şişko bir Fransızın üzerine top gibi atarak halkayı kırıp erin boynuna asıldı, öptü, herkes gülüyor, bağrışıyor, bir daha, bir daha, diyordu. Çocuk tedirgin olmuş gibiydi; yanındaki adam Don Stevens'in arkadaşı Paul Johnson'du. Yüzü kızararak, "Görüyorsunuz ya birini öpmem gerekiyordu," dedi Eveline. Er çocuk güldü, hoşlanmış görünüyordu.

"Ah, umarım sizi rahatsız etmiyordur, Miss Hutchins, umarım rahatsız etmiyordur sizi bu kalabalık, bu her şey," diye özürler diliyordu Paul.

İnsanlar çevrelerini kuşatmış, bağrışarak, dans ederek dönüyordu, aralarından çıkabilmeleri için Paul'ü de öpmesi gerekti. Paul Johnson ağırbaşlılıkla yine özür dileyerek, "Paris'te olmak, ateşkesi, bu eğlenceleri görmek inanılmaz bir şey... ama gerçekten Miss Hutchins, çok iyi insanlar bunlar. Ne kavga çıkıyor ne bir şey... Şey Don bu kahvede," dedi.

Don, kahvenin girişindeki çinko tezgâhın arkasında durmuş, hepsi de iyice sarhoş Kandalılardan, Anzaklardan oluşmuş bir kalabalığa içki hazırlıyordu. "Onu buradan çıkaramıyorum," diye fısıldadı Paul. "İyice kafayı buldu."

Tezgâhın arkasından çıkardılar Don'u. İçkilerin parasını ödemeye hiç kimse yanaşmıyordu. Kapıda Don, gri şapkasını çıkartıp "Vive les kuveykırlar[1]... à bas la guerre," diye bağırdı, herkes sevinç çığlıkları attı. Bir süre ortalıkta ne yapacaklarını bilemeden dolandılar; arada bir çevrelerinde halka olmuş birileri durduruyor, Don kızı öpmek zorunda kalıyordu. Yaygaracı bir sarhoştu, sanki sevgilisiymiş gibi davranması de Eveline'in hiç hoşuna gitmiyordu. Place de la Concorde'a vardıklarında ölü gibi yorgundu, ırmağı geçerek evine gitmelerini önerdi; evde soğuk etle, salatası vardı.

Yaşasın Quaker'lar! (ç.n.)

Paul tedirgin olmuş, "Ben gelmesem daha iyi," derken Champs Elysées yönünde hoplayarak, sekerek uzaklaşan Alsas giysileri içindeki bir kız topluluğunun peşine takıldı Don.

"İşte şimdi gelmek zorundasın," dedi Eveline. "Bir sürü yabancı erkeğin öpüşlerinden beni kurtarmak için."

"Ama Miss Hutchins, öyle kaçıp giderek Don'un bir şeyler yapmaya çalıştığını sanmayın. Özellikle sarhoş olunca çok çabuk coşkulara kapılır." Eveline güldü, ondan sonra da hiç konuşmadan yürüdüler.

Eve girdiklerinde, yaşlı kapıcı, bölmesinden fırlayıp ikisinin de elini sıktı. "Ah, madame, c'est la victoire,[1]" dedi, "ama bu benim ölen oğlumu geri getirmez, değil mi?" Nedense Eveline'in aklına ona beş frank vermekten başka bir şey gelmedi, kapıcı tekdüze bir sesle, "Merci m'Sieur, madame,[2]" diye mırıldanarak yerine döndü.

Eveline'in küçücük odasına çıktıklarında Paul son derece tedirgindi. Bayat ekmeğin son kırıntısına kadar her şeyi yiyip bitirdiler, belirsizliklerle dolu, üstü kapalı sözler ettiler. Paul iskemlesinin ucuna ilişip kurye olarak sağa sola yaptığı yolculukları anlattı. Avrupa'ya gelip orduyu, Avrupa kentlerini görmenin, Eveline gibi, Don Stevens gibi insanlar tanımanın kendisi için inanılmaz güzellikte bir şey olduğunu, onların konuştukları konulardaki bilgisizliği yüzünden kendisini bağışlayacağını umduğunu söyledi.

"Bu gerçekten barışın başlangıcıysa, hepimiz ne yapacağız merak ediyorum Miss Hutchins," dedi.

"Bana Eveline de Paul."

"Barışın geleceğine gerçekten inanıyorum Eveline, Wilson'un On Dört Maddesi'ne göre. Don ne derse desin ben Wilson'un büyük adam olduğuna inanıyorum, biliyorum onun zehir gibi akıllı olduğunu, benden çok daha akıllı olduğunu ama yine de... belki de bu yeryüzündeki son savaştır, bir düşünsene..."

Zafer bu! (ç.n.)
Mersi, mösyö madam. (ç.n.)

Giderken kendisini öpeceğini umuyordu Eveline ama yaptığı tek şey beceriksizce elini sıkıp bir solukta, "Bir daha Paris'e gelişimde sizi arayıp görmeme izin verirsiniz sanırım," demek oldu.

Küçük girişte bir masada oturan sarışın sekreteri Miss Williams ve öğle sonrasının geç saatlerinde çay dağıtan İngiliz uşağı Morton'la birlikte Barış Konferansı için J. W. Crillon'da bir bölme tuttu, öğleden sonra geç saatlerde işyerinden çıkıp Rue de Rivoli'nin kemerleri altından yürüyerek

Crillon'a uğramak Eveline'in çok hoşuna gidiyordu. Eski zamanlardan kalma otelin koridorları içeri dışarı girip çıkan Amerikalılarla doluydu. J. W.'nin büyük salonunda usulca çay dağıtan Morton, üniformalı, redingotlu kişiler, puro dumanlı havada yarım kalmış öyküler olurdu. J. W. büyülüyordu onu, pantolonunun ütü yeri iyice belirgin, gri İskoç tüvidi giysisiyle (Kızılhaç binbaşı giysisini bırakmıştı), çok işi olan bir adamın dalgın görünümüyle karışık kendini uzakta tutan uyumlu tavırlarıyla, hep telefonlara çağrılarak, sekreterinden telgraflar, notlar alarak, Place de la Concorde'a bakan pencerelerden birinin geniş eğimli kemeri arkasında biriyle fısıltılı bir konuşma için gözden yiterek, ya da Albay House'la bir dakika için görüşmeye çağrılarak; ama yine de

görevli olarak bir yerlere gitmesi gerekmediği kimi akşamlarda hep birlikte yemeğe çıkmadan önce ona bir bardak şampanya uzatırken ya da bir çay daha isteyip istemediğini sorarken iki çocuksu mavi gözün, tıhaf, içten, azıcık da şakacı, ona takılan bir anlatımla dosdoğru kendininkilere dikildiğini hissederdi bir an. Onu daha iyi tanımak istiyordu; bir kedinin, fareyi gözlediği gibi gözlüyordu onları Eleanor. Ne olursa olsun, diyordu Eveline kendi kendine, buna hakkı yok. Aralarında gerçekten bir şeyler olduğunu da kimse söyleyemezdi zaten.

J. W.'nin çok işi olduğu zamanlarda, onun bir tür yardımcılığını yapan Edgar Robbins'le dışarı çıkarlardı. Eleanor dayanamazdı bu adama, onun alaycılığında insanı küçük düşüren bir şeyler olduğunu söylerdi ama Eveline onu dinlemekten hoşlanıyordu. Barışın, savaştan da daha büyük bir sefalet olacağını söylüyordu; iyi ki hiç kimse, hiçbir konuda onun düşüncelerini sormuyordu, çünkü söylese mutlaka soluğu zindanda alırdı. Robbins'in içmeyi en çok sevdiği yer, Montmartre'ın arkasındaki Freddy'nin yeriydi. Walt Whitman'ınki gibi koskoca beyaz bir sakalı olan Freddy, gitar çalıp şarkı söylerken dumandan göz gözü görmeyen küçük kalabalık odalarda otururlardı bütün gece. Kimi zaman Freddy iyice kafayı bulur, herkese içki ısmarlardı. Derken, çingeneye benzeyen asık suratlı karısı arka odadan çıkar, bağırır çağırır, sövgüler yağdırırdı ona. Masalardakiler ayağa fırlayıp La Grand' route, La Misère, L'assassinat gibi uzun şiirler ya da *Les Filles de Nantes* gibi eski Fransız şarkıları okurdu avaz avaz. Kavga sürerse orada bulunan herkes, hep birlikte el çırpardı. Buna da ortalığı yatıştırmak diyorlardı. Freddy hepsini tanımıştı artık, içeri girdiklerinde, "Ah, les belles Américaines,[1]" diyerek gürültülü bir karşılama töreni düzenlerdi. Robbins suratı beş karış otururr, birbiri ardından sert içkiler yuvarlar, arada da o gün Barış Konferansı'nda

---

Ah, şu güzel Amerikalı kadınlar. (ç.n.)

olanlar üzerine alaylı sözler ederdi. Barışın bir yutturmaca, içkilerin de rezalet olduğunu söyler ama nedense hep de oraya dönmek isterdi.

J. W. de birkaç kez gelmişti, Paris'in iç yüzünü nasıl da iyi bildiklerini görerek derinden etkileneceğini anladıkları kimi Barış Konferansı delegesini de getirmişlerdi arada sırada. Eski Fransız şarkıları J. W.'yi kendinden geçiriyor, büyülüyordu ama dediğine göre burası içini bulandırıyor, ortalıkta sinekler de olduğunu sanıyordu. Gözleri yarı kapalı, başını arkaya atmış şarkı dinlerken onu izlemek Eveline'in hoşuna gidiyordu. Onun doğasındaki zengin yeteneklerin bilincine varamamıştı Robbins, kendi deyimiyle, büyükbaş üzerine ne zaman alaylı bir şeyler söylemeye kalkışsa hemen susturuveriyordu. Eleanor'un bu tür olaylara gülmesi, özellikle de J. W. ona böylesine bağlanmış, adanmışken gülmesi Eveline'e çok ters geliyordu.

Jerry Burnham, Arnavutluk'tan dönüp de Eveline'in her yere J. W.'yle gittiğini görünce büyük hayal kırıklığına uğradı. Irmağın sol yakasındaki Medicis Grill'e götürüp bu konuda konuştu durdu.

"Ama niye Eveline, ben seni böyle bir palavracıya kapılmayacak biri sanmıştım. Bu herif kukladan başka şey değil... Gerçekten Eveline sakın senin bana âşık olmanı beklediğimi sanma, bana hiç mi hiç aldırmadığını biliyorum, hem niye aldırasın ki?.. Ama tanrı aşkına, onun gibi kahrolası bir reklamcıya mı kaldın?"

Ağzı tıkıştırdığı küçük ekmeklerle dolu "Bak, Jerry," dedi Eveline, "senden hoşlandığımı çok iyi biliyorsun... yalnızca bu tür konuşmaların çok bıktırıcı, sıkıcı."

"Benim senden hoşlandığım gibi hoşlanmıyorsun benden... ama boş ver... Bira mı içersin, şarap mı?"

"Sen güzel bir şarap seç Jerry, içimizi ısıtır.. ama kendin de J. W. üzerine bir yazı yazdın... *Herald*'da gördüm."

"Boş versene sen, asıl alttan alta ne demek istediğime bak... Yemin ederim bu pis ticaretten paçamı sıyıracağım...

yazdıklarımın hepsi beylik, basmakalıp şeylerdi, bunu görecek *deni* kafanın çalıştığını sanırdım. Vay canına çok güzel bir dilbalığı bu."

"Nefis... ama Jerry, senin daha sağduyulu olman gerekir."

"Bilemiyorum, senin öteki zengin kızlarından başka olduğunu düşünmüştüm, kendi hayatını falan kazandığın için."

"Pek de kafa şişirmeyelim Jerry, azıcık eğlenelim; işte Paris'teyiz, savaş bitti, güzel bir kış günü, herkes burada..."

"Savaş bitti mi, kıçıma anlat sen onu," dedi Jerry ters ters.

Eveline onun çok sıkıcı olduğunu düşünerek pencereye çevirdi gözlerini; kızıl kış güneşine, eski Medici çeşmesine, Luxembourg Bahçesi'nin yüksek demir parmaklığı arkasındaki çıplak ağaçların o güzel, mor, dantelsi görünümüne. Sonra da Jerry'nin gergin kırmızı kalkık burunlu yüzüne, kırlaşmaya yüz tutmuş kısa kıvırcık çocuksu saçlarına baktı; eğilip elini okşadı usulca.

"Anlıyorum Jerry, benim rüyamda bile göremeyeceğim şeyler gördün sen... sanırım bu, Kızılhaç'ın insanın içini çürüten etkisi."

Jerry gülümsedi, bir bardak şarap daha doldurdu, içini çekti:

"Tanıdığım en çekici, en etkileyici kadınsın Eveline... ama bütün kadınlar gibi sen de güce tapıyorsun, para önem kazanmışsa paraya, ünse üne, sanatsa sanata tapıyorsun, müthiş bir sanat aşığısın... ben de öyleyim sanırım, yalnızca ben kendimle alay etmesini de biliyorum."

Eveline dudaklarını sıktı, bir şey demedi. Ansızın kendini üşümüş, korkmuş, yapayalnız hissetti, söyleyecek bir şey gelmedi aklına. Jerry bir bardak şarabı yuvarladıktan sonra işinden ayrılarak İspanya'ya gidip kitap yazmaktan söz etmeye başladı. Kendine saygı duyan biri gibi görünmeye ça-

lışmadığını ama bu günlerde gazeteci olmanın da çok pahalıya patladığını söyledi. Eveline de artık hiçbir zaman Amerika'ya dönmeyi düşünmediğini, savaştan sonra oradaki hayatın çok sıkıcı olacağını anlattı.

Kahvelerini içtikten sonra parklarda yürüdüler. Senato Yapıları'nın yanında birkaç yaşlı adam, öğleden sonra güneşinin son eflatun parıltısı içinde kriket oynuyordu. "Bence Fransızlar çok müthiş insanlar," dedi Eveline. "İkinci çocukluk," diye homurdandı Jerry. Açık yeşil, sarı, pembe tiyatro ilanlarını okuyarak, antikacı dükkânlarının vitrinlerine bakarak amaçsızca dolaştılar sokaklarda.

"İkimiz de işe dönmeliyiz," dedi Jerry.

"Ben dönmeyeceğim," dedi Eveline, "telefon edip soğuk aldığımı, eve yatmaya gideceğimi söyleyeceğim... nasılsa eve gideceğim zaten."

"Dönme eve, kaçak okul çocukları gibi eğlenelim."

Saint-Germain-des-Prés'nin karşısındaki bir kahveye girdiler. Eveline telefondan döndüğünde, Jerry ona bir demet menekşe almış, konyakla, madensuyu söylemişti.

"Haydi gel, kutlayalım Eveline," dedi, "şu orospu çocuklarına telgraf çekip işten ayrıldığımı bildireceğim."

"Bunu gerçekten istiyor musun Jerry? Ne olursa olsun, şu Barış Konferansı'nı falan görebilmek büyük bir olanak."

Birkaç dakika sonra Jerry'yi bırakıp eve yürüdü. Onun da gelmesini istememişti. Birlikte oturdukları pencerenin önünden geçerken içeri baktı; bir içki daha söylüyordu.

Rue de Bussy'de, sokak ışıklarının altında pazaryeri cıvıl cıvıldı. Taze yeşil sebze, peynir, tereyağı kokuyordu. Belki birileri çaya gelir diye börekle pasta aldı. Izgaranın üzerinde yanan kömürün ateşiyle küçük pembe beyaz odası sıcacıktı, rahattı. Bir şala sarınıp kanapeye uzandı.

Kapısı çalındığında uykuya dalmıştı. Eleanor'la J. W. nasıl olduğuna bakmaya gelmişlerdi. J. W. bu akşam boştu, *Castor and Pollux*'u görmek için onunla birlikte operaya gitmelerini istiyordu. Eveline çok kötü olduğunu ama gitse de bir şey değişmeyeceğini söyledi. Önlerine birer bardak çay koyarak giyinmek için odasına koştu. Tuvalet masasında oturmuş, aynada kendine bakarken mutluluktan şarkılar nırıldanıyordu. Teni bembeyazdı, oldukça hoşuna giden gizemli bir anlatım vardı yüzünde. Özenle, çok az dudakboyası sürdü, saçlarını arkasında topladı; saçları kaygılandırıyordu onu, hem kıvırcık değildi, hem de kendine özgü çarpıcı bir rengi yoktu; bir an gitmemeyi düşündü. Sonra elinde çayla Eleanor gelip çabuk olmasını, daha onun da giyinmesi için evine gideceklerini, operanın başladığını söyledi. Eveline'in gerçek bir gece şalı yoktu, bu yüzden de gece giysisinin üzerine eski bir tavşan kürkü giymek zorundaydı. Robbins'i Eleanor'un evinde bekler buldular; üzerinden dökülen bir smokin ceketi giymişti. J. W.'nin üzerinde Kızılhaç binbaşı giysisi vardı. Eveline, onun ayna karşısında epeyce çalışmış olduğunu düşündü çünkü çenesi artık eskiden olduğu gibi sımsıkı dik yakalığın üzerinde kat kat katlanmıyordu.

Poccardi'de apar topar yemek yiyip bir sürü kötü martini içtiler. J. W.'yle Robbins'in neşesi yerindeydi, kızları güldürüp durdular. Şimdi artık niçin birlikte bu denli iyi çalışabildiklerini anlıyordu Eveline. Epeyce geciktikleri opera, şamdanlarla, üniformalarla pırıl pırıl parlıyordu, çok görkemliydi. J. W.'nin sekreteri Miss Williams, locaya yerleşmişti bile. J. W. için çalışmanın kim bilir ne güzel olacağını düşündü Eveline, yapay olarak sararmış saçlarına, kısa,

soğuk konuşma biçimine karşın bir an acı acı kıskandı Miss Williams'ı. Miss Williams, arkaya eğilerek, gösteriyi kaçırdıklarını, Başkan ve Mrs. Wilson'un buraya az önce geldiğini, büyük bir coşkuyla karşılandığını, Mareşal Foch'un da burada olduğunu, ona göre Başkan Poincaré'nin de geldiğini söyledi.

Perde arasında yollarını açmaya, tıklım tıklım kalabalık girişe ulaşmaya çalıştılar. Eveline, Robbins'le birlikte dolaşır buldu kendini; arada bir J. W.'nin yanındaki Eleanor'un görüntüsünü yakalıyor, içi kıskançlıkla doluyordu.

"Burada, sahnedekinden daha iyi bir gösteri sergiliyorlar," dedi Robbins.

"Oyunu beğenmedin mi?.. Bence çok güzel."

"Şey, sanırım profesyonel bir açıdan bakıldığında..."

Eveline, Eleanor'u gözlüyordu, kırmızı pantolonlu bir Fransız generaliyle tanıştırılıyordu; katı, soğuk tavırlarıyla bu gece çok güzeldi. Kalabalığın arasından yol bulup küçük bara yanaşmaya çalışıyordu Robbins ama sonunda vazgeçti, önlerinde yığınla insan vardı. Hemen Bakü'den, petrol işinden söz etmeye başladı. "Büyük bir güldürü sergileniyor," diyip duruyordu: "Biz burada oturmuş, okul müdürü Wilson'la çekişip dururken John Bull'un oğulları İngilizler,

dünyanın gelecekteki petrol depolarına el atıyor... sırf petrolü ilkellere bırakmamak için. İran'la Mezopotamya'yı aldılar bile, şimdi de Bakü'yü istemezlerse ne olayım?" Ziller çaldığında Eveline sıkıntıdan patlamıştı, Robbins'in yine iyice kafayı bulmuş olduğunu düşünüyordu.

Localarına döndüklerinde, üzerinde gündelik giysileri bulunan ince yüzlü bir adamın, arkada J. W.'yle oturmuş, alçak sesle konuştuğunu gördüler. Eleanor, Eveline'e doğru eğilip kulağına, "O konuştuğumuz General Gouraud'du," diye fısıldadı. Işıklar söndü; müziğin derin görkemi içinde kendinden geçti Eveline. Öteki arada J. W.'ye doğru eğildi, nasıl bulduğunu sordu. "Olağanüstü," dedi J. W., gözlerinde yaşlar olduğunu şaşkınlıkla gördü Eveline. Sonra da J. W.'yle, gündelik giysisiyle operaya gelmiş, adı Rasmussen olan adamla müzik üzerine konuşmaya daldı.

Yüksek tavanlı aşırı süslü giriş, çok sıcaktı, kalabalıktı. Rasmussen, balkon kapılarından birini açmayı başarınca so-

kağın sonlarına doğru kızılımsı bir parıltıyla sisin içinde sönüp giden bir dizi ışığa bakan balkona çıktılar.

J. W. hayal içinde bir sesle, "İşte ben o günlerde yaşamak isterdim," dedi.

"Kral sarayında mı?" diye sordu Mr. Rasmussen. "Yoo ben istemezdim, mutlaka kış ayları buz gibi soğuk olurdu, sular da hiç akmazdı."

J. W., bunları duymamış gibi, "Ah çok görkemli günlermiş," dedi, sonra Eveline'e döndü, "üşümüyorsun değil mi?.. Keşke şalını örtseydin."

"Ama dediğim gibi," diye konuştu Mr. Rasmussen değişik bir sesle, "çok güvenilir yerlerden edindiğim bilgiye göre, takviye güçler olmaksızın Bakü'yü alamazlar, bunu da bizden başkası sağlayamaz." Ziller çaldı yine, hızla localarına döndüler.

Opera'dan sonra birer bardak şampanya içmek için Café de la Paix'ye gittiler. Miss Williams'ı götüren Robbins onlara katılamamıştı. Üzerinde minderler bulunan sırada, J. W.'nin iki yanına oturdu Eleanor'la Eveline, Mr. Rasmussen de karşılarına geçti. Tümceleri arasında şampanyadan büyük yudumlar alarak ya da diken diken kara saçlarının arasına parmaklarını daldırarak konuştu durdu Rasmussen. Standard Oil'da mühendisti. Bakü'den, Musul'dan, Anglopersian'la Royal Dutch'ın Yakın Doğu'da nasıl bizim önümüze geçtiklerinden, Türklerin Ermenistan'ı bize nasıl kakalamaya çalıştıklarından söz ediyordu.

"Şey, belki de nasılsa bu aç Ermenileri beslemek zorunda kalacağız," dedi J. W.

"Ama, lütfen, bu konuda bir şeyler yapılabilir; Başkan her konuda İngilizlerden kazık yiyecek denli Amerika'nın çıkarlarını unuttuysa bile kamuoyu ayağa kaldırılabilir. Dünya petrol üretiminin ön sırasındaki yerimizi yitireceğiz."

"Neyse, bu mandalar sorunu da tam çözümlenmedi zaten."

"Olacağı şu, İngilizler Konferans'ı oldubittiye getirecek... kapanın elinde kalacak... Bizim için Bakü'yü Fransızların alması daha iyi."

"Ya Ruslar'da kalması?" diye sordu Eveline.

"Ulusların kendi kaderlerini tayin haklarına göre, Ruslar bunu yapamazlar. Nüfusun çoğu Türk ve Ermeni," dedi Rasmussen. "Ama bence kızılların eline geçmesi İngilizlerin almasından daha iyi; elbette kızılların çok yaşayabileceklerini sanmıyorum."

"Güvenilir kaynaklardan aldığım bilgiye göre Lenin'le Troçki ayrılmış, üç ay içinde çarlık geri gelecek."

Şampanyayı bitirdiklerinde Mr. Rasmussen bir şişe daha söyledi. Kahve kapandığı sıra Eveline'in kulakları uğulduyordu. "Haydi gelin bu geceyi sürdürelim," diyordu Mr. Rasmussen.

Bir taksiyle Montmartre'a çıkıp herkesin dans ettiği, şarkı söylediği, her yerin üniformalarla, Müttefik bayraklarıyla dolu olduğu L'Abbaye'e gittiler. J. W. önce Eveline'i kaldırdı dansa, gerçekten de çok kötü dans eden Rasmussen'in kollarında ortaya çıkmak zorunda kalan Eleanor bu işe çok içerledi. Yine Rameau'nun müziğinden konuştular, J. W. saray döneminde Versailles'da yaşamak istediğini söyledi bir kez daha. Burunlarının dibinde bütün Avrupa haritası yeniden çizilirken, tam şimdi, tam burada, Paris'te yaşamaktan daha coşku verici bir şey olamayacağını belirtince Eveline belki de onun haklı olduğunu söyledi. Orkestranın dans edilemeyecek kadar kötü çaldığında birleştiler.

Nasıl da güzel olduğunu, böyle bir kadına özlem duyduğunu söyleyen Rasmussen'le yaptı öteki dansı; ortalığı kazıp altın arayarak, tabaka tabaka taşları inceleyerek geçirmişti hayatını, artık bıkıp usanmıştı; Wilson, İngilizlerin onu uyutmalarına, dünya petrol kaynaklarını elinden almalarına izin verirse, hem de bunu, onların adına savaşı kazandıktan sonra yaparsa, artık onun işi biterdi, bir daha uğraşmayacaktı.

Biraz ona doğru eğilerek, "Ama bu konuda bir şeyler yapamaz mısınız, düşüncelerinizi kamuoyuna açıklayamaz mısınız, Mr. Rasmussen?" diye sordu Eveline; kafasının içinde fırıl fırıl dönen çılgın bir şampanya bardağı vardı sanki.

"Bu, Moorehouse'un işi, benim değil, savaştan beri de kamuoyunu aydınlatıcı hiçbir çalışma yapılmadı. Hem halk kendine söyleneni yerine getirir, sonra şu anda buradan çok uzakta o... bizim yapmamız gereken şey, birkaç kilit adamın durumu anlamasını sağlamaktır. Moorehouse kilit adamların kilidi."

"Peki Moorehouse'un kilidi kim?" diye tedirginlikle sordu Eveline. Müzik susmuştu.

"Keşke bilseydim;" dedi Rasmussen alçak sesle, ağırbaşlılıkla. "Siz değilsiniz, değil mi?"

Eveline başını salladı, Eleanor gibi dudaklarını büzerek gülümsedi.

Soğan çorbasıyla, biraz soğuk et yedikten sonra J. W., "Haydi tepeye çıkıp Freddy'ye birkaç şarkı söyletelim," dedi.

"Senin orasını sevmediğini sanıyordum," dedi Eleanor.

"Orasını sevmiyorum şekerim ama o eski Fransız şarkılarını seviyorum."

Eleanor, canı sıkkın, uykulu görünüyordu. Onun, Rasmussen'le eve dönmesini diledi Eveline; yalnız kalıp baş başa konuşabilse J. W.'nin çok ilginç olacağını düşünüyordu.

Freddy'nin yerinde pek kimse yoktu; içerisi soğuktu. Şampanya bulamadılar, önlerine konan likörü de kimse içmedi. Mr. Rasmussen, Freddy'nin Sangre de Cristo dağında tanıdığı bir madenciye benzediğini söyleyerek Ölüm Vadisi üzerine, kimsenin dinlemediği uzun bir öykü anlatmaya koyuldu. Eski, küf kokulu, iki silindirli taksiyle Paris'i geçerlerken hepsi üşümüştü, uykuluydu, sessizdi. J. W. kahve içmek istiyordu ama hiç açık yer kalmamıştı.

Ertesi gün birlikte öğle yemeğine çıkmalarını istemek için Mr. Rasmussen Eveline'in çalıştığı yere geldi, atlatmak için

özür bulacağım diye Eveline'in canı çıktı. Ondan sonra gittiği her yerde Mr. Rasmussen hazırdı, ona çiçekler, tiyatro biletleri yolluyor, gezmeye götürmek için arabalarla kapısına dayanıyor, duygulu sözcüklerle dolu notlar yazıyordu. Yeni Romeo'su üzerine Eleanor ona takılmaya başlamıştı.

Sonra da Sorbonne müfrezesine gönderilmesini sağlayan Paul Johnson ortaya çıkıverdi; öğleden sonra geç saatlerde Rue de Bussy'deki evine geliyor, sessizce, hüzünle oturup onu izliyordu. Eveline bir başkasıyla, genellikle de Eleanor ve J. W.'yle dışarı çıkmak için hazırlanırken Mr. Rasmussen'le Paul, oturup buğdaydan, hayvan borsasından konuşuyorlardı. Akşamları bir yerlere gideceklerinde J. W., yalnızca Eleanor'u götürmek istemiyor, onun da kendilerine katılmasını istiyordu. Kendi kendine, bunun nedeni bu aralar iyi gi-

yinen Amerikalı kızlara Paris'te pek rastlanmaması, diyordu Eveline, J. W., önemli kişileri yemeğe çağırdığında, onları götürmekten, onlarla birlikte görünmekten hoşlanıyordu. Eveline'le Eleanor, birbirlerine katı, tedirgin bir alaycılıkla yaklaşıyorlardı, yalnızca baş başa kaldıklarında, insanlara, olaylara gülerek eski günlerdeki gibi içtenlikle konuşuyorlardı. Eleanor, onun Romeolar'ına takılıp alay etme fırsatını hiç kaçırmıyordu.

Omuzlarında iki gümüş yüzbaşı işaretiyle bir gün kardeşi George işyerinde beliriverdi. Fitilli üniforması hokka gibi üzerine oturuyor, tozlukları parıldıyordu, mahmuzları da vardı, İngilizlere bağlı Haber Alma Örgütü'nde çalışıyordu; General Mc Andrews'un adamlarıyla birlikte çevirmen olarak gittiği Almanya'dan yeni dönmüştü. İlkbahar döneminde Cambridge'e gidecekti; herkese çürümüş, kokuşmuş diyor, Eveline'in götürdüğü lokantaların müthiş olduğunu söylüyordu. Eveline'in düşüncelerinin çok yakışıksız olduğunu söyleyerek ayrıldıktan sonra kız hüngür hüngür ağlamaya başladı. George'un nasıl da kendini beğenmiş, züppe, korkunç bir ordu aşığı oluverdiğini içi sıkılarak düşüne düşüne işyerinden çıkarken Rue de Rivoli'nin kemerleri altında Mr. Rasmussen'e rastladı; elinde oyuncak bir kanarya vardı. Kafesin altından kurulan, içi doldurulmuş bir kanaryaydı. Kurunca kanatlarını çırpıyor, ötüyordu. Kuşu öttürmek için kızı bir süre köşede durdurdu. "Bunu benim çocuklara göndereceğim; Pasadena'da oturuyorlar... çok mutsuz bir hayatım oldu," dedi. Sonra da Ritz bara girip içki içmeye çağırdı Eveline'i. San Francisco'dan gelmiş kızıl saçlı bir gazeteci kadınla birlikte Robbins de oradaydı. Birlikte hasır bir masaya oturup içki içtiler. Bar kalabalıktı.

"İngiltere ve sömürgeleri egemen olacaksa Milletler Cemiyeti'nin yararı ne?" dedi Mr. Rasmussen ters ters.

"Ama nasıl olursa olsun bir cemiyet kurmanın hiç yoktan iyi olduğunu düşünmüyor musunuz?" dedi Eveline.

"Önemli olan bir şeylere verilen ad değildir, önemli olan altında neler döndüğüdür," dedi Robbins.

"Bu çok alaycı bir görüş," dedi Kaliforniyalı kadın, "Şimdi alaycılığın sırası değil."

"Alaycı olmazsak kendimizi vurup öldüreceğimiz bir zamanda yaşıyoruz," dedi Robbins.

Mart ayında Eveline'in iki hafta izni vardı. Eleanor'un da Roma'ya gidip oradaki işleri düzenlemesi gerektiği için birlikte yolculuk yapıp birkaç gün Nice'de kalmayı kararlaştırdılar. Kemiklerine işleyen Paris'in nemli soğuğunu içlerinden atmaları gerekiyordu. Bütün bavullarını toplayıp gitmeye hazır oldukları, yataklı vagon biletlerini aldıkları, yolculuk izinlerini imzalattıkları öğleden sonra Eveline çocuk gibi coşkular içindeydi.

Mr. Rasmussen istasyona gelip onları geçirmekte diretti, Gare de Lyon'da, sıcak, güneşli bir yerde uyanacağını düşünmenin verdiği coşku ve kömür kokusu yüzünden Eveline'in bir lokmasını bile yiyemediği büyük bir yemek ısmarladı. Yemeğin ortalarında, bavullarını taşımalarına yardım etmek için geldiğini söyleyen Paul Johnson çıktı ortaya. Üniformasının düğmelerinden biri kopuktu, üzgündü, altüst olmuş görünüyordu. Hiçbir şey yiyemeyeceğini söyleyip tedirginlikle birkaç bardak şarap içti. Elinde koca bir demet gülle, bulut gibi sarhoş Jerry Burnham da bitiverince hem Paul hem Mr. Rasmussen öfkeden kıpkırmızı kesildi.

"Buradan oraya gül götürmek, kömür madenine kömür götürmek gibi olmayacak mı, Jerry?" dedi Eveline.

"Sen Nice'i bilmezsin... orada belki de buz kayağı yapacaksınız... buzun üzerinde güzel güzel sekizler çizeceksiniz."

Alçak, soğuk sesiyle, "Jerry," dedi Eleanor, "sen galiba bizim St. Moritz'e gittiğimizi sanıyorsun."

"Siz de öyle sanacaksınız," dedi Jerry, "o buz gibi rüzgârı yiyince."

Bu arada Paul'le Mr. Rasmussen bavulları almışlardı. Elinde Eveline'in bavulunu sinirle sallayan Paul, "Gerçekten, yavaş yavaş yola çıksak iyi olacak," dedi. "Tren saati geldi." Hep birlikte istasyonda koşuşmaya başladılar. Jerry, bilet almayı unutmuştu, platforma giremiyordu, onu orada görevlilerle tartışır, gazeteci kimliğini bulmak için ceplerini karıştırırken bıraktılar. Paul, bavulları vagona taşıdı, aceleyle Eleanor'un elini sıktı. Kendininkilere dikilmiş gözlerinde ağırbaşlı, köpeğinki gibi ezik bir anlatım yakaladı Eveline.

"Çok kalmayacaksın, değil mi? Pek zaman yok," dedi. Eveline'in içinden onu öpmek geldi ama tren kalkıyordu. Paul aceleyle atladı aşağı. Mr. Rasmussen'in de tek yapabildiği Jerry'nin gülleriyle, birkaç gazeteyi pencereden uzatıp platformda kederli kederli şapkasını sallamak oldu. Trenin kalkması büyük bir kurtuluştu. Eleanor, koltukta arkasına yaslanmış, durmadan gülüyordu.

"Şu çevreni saran Romeolar'ınla çok gülünçsün Eveline."

Eveline de kendini tutamayıp gülmeye başladı. Eğilip Eleanor'un omzunu okşadı. "Haydi, gel, bir güzel eğlenelim," dedi.

Eveline ertesi sabah erkenden uyanıp camdan baktığında Marsilya'daydılar. İçini anlayamadığı duygular doldurdu, çünkü o burada durup kenti görmek istemiş ama Eleanor doğru Nice'e gitmekte diretmişti; liman kentlerinin pisliğinden, sefaletinden nefret ediyordu. Oysa daha sonra yemekte kahvelerini içerken çam ağaçlarına, kupkuru tepelere, Akdeniz'i masmavi parçalara bölen burunlara bakarken Eveline'in içini yine coşkular, mutluluklar kapladı.

Bir otelde, iyi bir oda tutup serin güneş ışığı altında, sokaklardaki tüm Müttefik orduların yaralı askerleri, subayları arasında dolaştılar; gri palmiye ağaçları altındaki Promenade des Anglais'de gezindiler; giderek Eveline içini buz gibi bir hayal kırıklığının doldurduğunu hissetmeye baş-

ladı, işte önünde iki hafta vardı, onu da Nice'de boşu boşuna geçirecekti. Eleanor, tapteziydi, neşeliydi, bando çalan alandaki büyük kahvede oturup yemekten önce birer içki içmelerini önerdi. Üniformalara, süslü püslü giyimlerine karşın hiç de güzel görünmeyen kadınlara bakarak bir süre oturduktan sonra Eveline iskemlesinde eğilerek, "İşte, buradayız şekerim, şimdi ne yapacağız?" dedi.

Ertesi sabah Eveline geç saatlerde uyandı; bütün günü nasıl geçireceğini bilemediği için canı yataktan çıkmak istemiyordu bir türlü, nefret ediyordu kalkmaktan. Kepenklerden içeri süzülen güneş şeritlerine bakarak yatarken Eleanor'un bitişikteki odasında erkek sesi duydu. Kulak kesilip dinledi. J. W.'nin sesiydi bu. Kalkıp giyinirken yüreği güm güm atıyordu. Eleanor içeri girdiğinde, en güzel saydam kara ipek çoraplarını geçiriyordu bacaklarına. "Kim geldi dersin? Beni İtalya'ya uğurlamak için arabayla J. W. gelmiş buraya... Dediğine göre Barış Konferansı onu boğacak kadar havasızmış, hava değişikliği gerekiyormuş... İçeri gel Eveline, şekerim, bizimle bir kahve iç."

Sesindeki zafer tınısını gizleyemiyordu, şu kadınlar da ne salak diye düşündü Eveline. Sonra da en müzikal sesiyle, "Ah ne güzel, hemen geliyorum, hayatım," dedi.

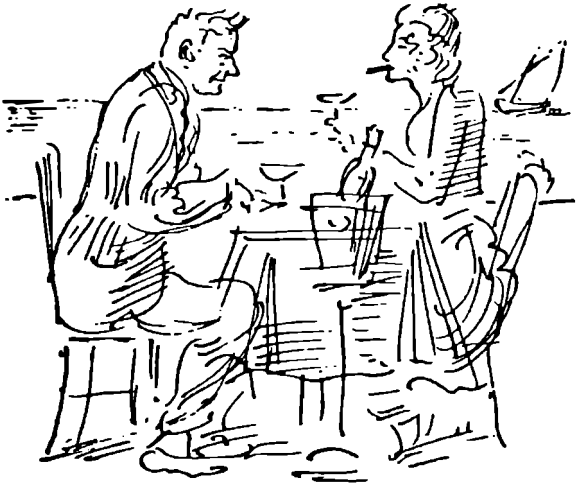
J. W.'nin üzerinde ince gri yünlüden giysi, parlak mavi boyunbağı vardı, uzun süreli yolculuktan yanakları pembeleşmişti. Neşesi yerindeydi. Paris'ten beri on beş saattir yol-

daydı, Lyon'da yemek yedikten sonra yalnızca dört saat uyuyabilmişti. Sıcak sütle bardak bardak acı kahve içip arabayla dolaşmayı tasarladılar.

Güzel bir gündü. Büyük siyah Packard araba hiç sarsmadan Corniche boyunca götürdü onları. Monte Carlo'da öğle yemeği yediler, öğleden sonra gazinoya göz attılar, sonra yola koyulup Mentone'da bir İngiliz çayevinde çay içtiler. Ertesi gün Grasse'a gidip parfüm fabrikalarını gezdiler, ondan bir gün sonra da Eleanor'u Roma'ya giden trene bindirdiler. Ardından da J. W. hemen Paris'e doğru yola çıkmalıydı. Yataklı vagonun penceresinden kendilerine bakan Eleanor'un ince beyaz yüzünde umutsuzluk olduğunu düşündü Eveline. Tren istasyondan çıkınca başlarının üzerindeki camdan tavanın altında güneş ışığından bembeyaz görünen kıvrım kıvrım duman içindeki bomboş istasyonda kalakaldı Eveline'le J.W.; elle tutulacak denli somut bir sıkıntıyla birbirlerine baktılar.

"Olağanüstü bir kız," dedi J. W.

"Onu çok severim," dedi Eveline. Kendi sesi, kendi kulağına yapay geliyordu. "Keşke biz de onunla gitseydik."

Dışarı çıkıp arabaya yürüdüler. "Gitmeden seni nereye bırakayım Eveline, oteline mi?"

Eveline'in yüreği güm güm atıyordu yine. "Önce bir şeyler yesek mi, haydi gel, benim konuğumsun."

"Çok düşüncelisin, şey, niçin olmasın, nasılsa bir yerde yemek yiyeceğim. Buradan, Lyon'a kadar da yemek yenilecek doğru dürüst bir yer yok."

Denizin üzerindeki bir gazinoda yediler. Deniz masmaviydi. Açıklarda, liman girişine doğru yol alan üç yelkenli vardı. Pırıl pırıl camlı lokanta sıcaktı, güzeldi, şarap ve tereyağında kızarmış yemek kokuyordu, Eveline, Nice'i sevmeye başlamıştı.

J. W. her zamankinden çok şarap içti. Wilmington'da geçirdiği delikanlılığından söz etmeye başladı, hatta o aralar yazdığı bir şarkıyı bile mırıldandı. Sonra da Pittsburgh'u, anamalla işgücü üzerine düşündüklerini anlatmaya koyuldu. Tatlı olarak kremalı şeftaliyle rom aldılar; Eveline aldırmazlık içinde bir şişe şampanya istedi. Çok iyi anlaşıyorlardı.

Sonra Eleanor'dan konuşmaya başladılar. Ona Sanat Enstitüsü'nde nasıl rastladığını, Chicago'dayken Eleanor'un nasıl kendisi için her şey demek olduğunu, onu ilgilendiren şeylerle ilgilenen ilk kız olduğunu, Eleanor'un ne kadar yetenekli, iş konusunda ne kadar becerikli olduğunu anlattı Eveline. J. W. de New York'ta, ikinci karısı Gertrude'la geçirdiği zor yıllarda Eleanor'un kendisi için ne büyük anlam taşıdığından, her zaman tensel, aşağılayıcı duygulardan uzak kalan o güzelim dostluklarını herkesin nasıl yanlış anladığından söz etti.

"Gerçekten," dedi Eveline, dosdoğru J. W.'nin gözlerinin içine bakarak, "ben de hep ikinizin sevgili olduğunu düşünmüştüm."

J. W. kızardı. Bir an Eveline onu çok kötü sarstığından korktu. Gülünç çocuksu bir tavırla gözlerinin çevresini kırıştırdı. "Yo, gerçekten yok böyle bir şey... kişiliğimin bu yanı-

nı geliştiremeyecek kadar çok çalıştım hayatım boyu... İnsanların bu konuda yaptıklarıyla düşündükleri birbirini tutmuyor." Eveline başını salladı. J. W.'nin yüzündeki derin ateş onun yanaklarını da tutuşturmuş gibiydi. "Şimdi de," dedi J. W. üzgün üzgün başını sallayarak, "artık kırkıma geldim, çok geç."

"Niye çok geç olsun?"

Yanakları alev alev yanarak, dudakları aralanmış, oturmuş ona bakıyordu Eveline.

"Belki de nasıl yaşamamız gerektiğini bize savaş öğretti," dedi J. W. "Parayla, maddesel şeylerle aşırı ilgileniyordum, nasıl yaşamamız gerektiğini Fransızlar öğretti. Böylesine güzelim bir ortamı Amerika'nın neresinde bulabilirsin?" Denizi, parlak renkli giysileri içindeki kadınlarla, en iyi üniformalarını giymiş erkeklerle tıklım tıklım dolu masaları, bardaklardaki, çatal bıçaklardaki mavi ışık yalımlarını içine alacak biçimde savurdu kolunu. Onun bu davranışını yanlış anlayan garson sepetteki boş şampanya şişesini dolusuyla değiştirdi.

"İnanamıyorum buna Eveline, nasıl da çekicisin, bana zamanı, Paris'e dönmeyi, her şeyi unutturdun. İşte hayatım boyunca özlemini çektiğim şey bu, ta sana, Eleanor'a rastlayana dek... elbette Eleanor'la doruk noktasına varıyor... Haydi gel, Eleanor'a içelim... güzel, yetenekli Eleanor'a... Eveline, kadınlar benim için hep esin kaynağı olmuştur, güzel çekici tatlı kadınlar. En parlak düşüncelerimi kadınlardan almışımdır, doğrudan doğruya değil elbette, anlıyorsun, düşünsel olarak uyarılma yoluyla... İnsanlar beni anlamıyorlar Eveline, bazı gazeteci çocuklar özellikle çok kötü şeyler yazdılar benim için... ama niye, ben de eski bir gazeteciyim... Eveline izin ver, söyleyeyim nasıl çekici, anlayışlı olduğunu... ah şu karımın hastalığı... zavallı Gertrude... korkarım artık eski benliğini hiç bulamayacak... Görüyorsun, bu da beni çok zor durumda bırakıyor, onun işlerini yönetme yetkisi ai-

lesinden bir başka kişiye verilirse Staple ailesinin benim işime yatırdığı büyük tutarlarda paranın geri çekileceği anlamına gelebilir bu durum... bu da başıma büyük sorunlar açacaktır... Meksika'daki işlerimi yüzüstü bırakmak zorunda kalabilirim... oradaki petrol işinde gerek duyulan şey, Meksika halkına, Amerikan halkına, bu işleri açıklayacak biridir; benim amacım büyük şirketleri oraya sokmaktı, kamuoyunu yanlarına çekmelerini sağlamaktı..." Eveline, J. W.'nin bardağını doldurdu. Biraz başı dönüyordu ama çok mutluydu. Onu nasıl anladığını, nasıl beğendiğini göstermek için eğilip öpmek geçiyordu içinden. J. W. bardağı elinde Rotary Kulüp üyelerinin tümüne söylev çekiyormuş gibi konuşmasını sürdürdü. kamuoyunun onlara güvenmesini sağlamaktı... bütün bunları unutmak zorunda kalacağım... tam da ülkemdeki hükümetin bana gerek duyduğunu bildiğim bir anda. Benim Paris'teki durumum çok zor Eveline... Başkan'ın çevresini Çin Seddi'yle kuşattılar... Korkarım danışmanları, reklamın önemini kavrayamıyor, yaptıklarıyla kamuoyunun güvenini kazanmaları gerektiğini anlayamıyor. Bu çok büyük, tarihsel bir andır, Amerika yol ayrımında duruyor... biz olmasak savaş ya Alman zaferiyle biterdi ya da koşullu bir barışla... Şimdi de bizim yandaşlarımız, arkamızdan kuyumuzu kazarak dünyanın doğal kaynaklarını tekelleri altına almaya çalışıyor... Rasmussen'in sözlerini anımsıyor musun... evet, çok haklı. Başkan'ın çevresi kötülük saçan dalaverelerle sarılmış. Büyük şirketlerin başkanları bile, artık avuç avuç para dökme zamanı geldiğini, parayı sel gibi akıtma zamanı geldiğini anlayamıyor. Elimde uygun kaynaklar olsa Fransız basınını bir haftada avucumun içine alırdım, hatta meseleye doğru yaklaşılırsa İngiltere'de bile bir şeyler yapılabileceğini seziyorum. Sonra, halk, her yerde tam anlamıyla bizi destekliyor; mutlak yetkiden, gizli siyaset oyunlarından bıkmışlar, Amerikan demokrasisini kucaklamaya hazırlar, Amerika'nın demokratik iş yöntemlerine kucaklarını

açmış durumdalar. Barıştan sağlanan yararları tüm dünyada güvence altına almanın yolu, onları bizim yönetmemizdir. Çağdaş bilimsel reklamcılık kampanyasının gücünü anlayamıyor Mr. Wilson... İşte üç haftadır onunla görüşmeye çalışıyorum, eskiden Washington'da ona Woodrow derdim nerdeyse... Onun isteği üzerine, büyük özverilerde bulunarak New York'ta her şeyi yüzüstü bırakıp yanımda çalışanların büyük bölümüyle kalktım, buralara geldim... İşte şimdi de... ama Eveline, şekerim, sanırım bu konuşmalarımla iyice canını sıktım."

Eveline eğilip masanın kıyısında duran elini okşadı. Gözleri pırıl pırıldı. "Ah, bu müthiş bir şey," dedi. "Ne kadar güzel değil mi, J. W.?"

"Ah, Eveline, keşke sana âşık olabilecek kadar özgür olsaydım."

"Oldukça özgür değil miyiz J. W.? Hem şimdi savaştayız... bence şu evlilik falan gibi konulardaki geleneksel saçmalıklar çok sıkıcı, öyle değil mi?"

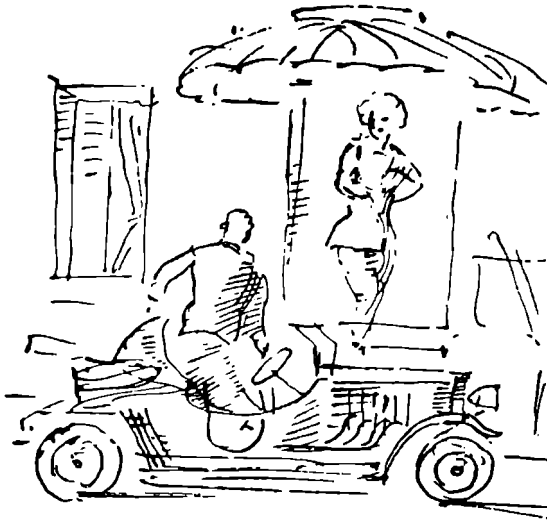
"Ah, Eveline bir özgür olsaydım... haydi çıkıp biraz hava alalım... Bütün öğleden sonrayı neden burada geçirdik sanki."

Cebindeki bütün parayı silip süpürmesine karşın Eveline yemeğin bedelini ödemekte diretti. Lokantadan çıkarken ikisi de biraz sendeliyordu. Eveline, başının döndüğünü hissederek J. W.'nin omzuna yaslandı. J. W. elini okşuyor, "İşte geldik, şimdi arabayla biraz dolaşacağız," diyordu.

Günbatımına doğru koyun sonuna varmışlar, Cannes'a giriyorlardı. "Haydi bakalım, biraz kendimizi toplamalıyız," dedi J. W. "Buralarda tek başına kalmak istemiyorsun, değil mi, küçük kız? Ne dersin arabayla Paris'e birlikte gidelim mi, ilginç bulduğumuz köylerde durur, güzel bir yolculuk yaparız. Burada kalırsak tanıdıklara rastlayabiliriz. Şu resmi arabayı geri gönderip bir Fransız arabası tutarım... İşi sansa bırakmayalım."

"Olur, bence Nice çok sıkıcı bir yer zaten."

J. W. sürücüye, Nice'e dönmesini söyledi. Ertesi sabah dokuz buçukta uğrayacağını, güzel bir uyku çekmesini söyleyerek kızı oteline bıraktı. J. W. gittikten sonra içini bir sıkıntı kapladı Eveline'in; odasına gönderdikleri buz gibi, sabun kokan çayı içti; yatağına girdi. Pis bir küçük orospu gibi davrandığını düşünüyordu ama geri dönüş için çok geçti. Uyku tutmuyordu, bütün bedeni zonkluyor, seğiriyor gibiydi. Böyle giderse yarın yüzüne bakılır gibi olmayacaktı, kalkıp aspirin bulana dek çantasını didikledi. Aspirinleri yuttuktan sonra yine yatağına girdi, hiç kıpırdanmadı ama yarı uyku durumunun bulanıklığı içinde netleşen, sonra yine silinen yüzler görüp duruyor, anlamsız bir konuşmanın bitip tükenmez uyaklarıyla kulakları uğulduyordu. Kimi zaman gördüğü şey sisin içinde aydınlanıp çiçek gibi açıveren Jerry Burnham'ın yüzü oluyor, sonra yavaş yavaş Mr. Rasmussen'in, Edgar Robbins'in ya da Paul Johnson'un, Freddy Seargeant'ın yüzüne dönüşüyordu. Kalkıp uzun süre odasında dolaştı titreyerek. Sonra yine yatağa girdi, uykuya

daldı, oda hizmetçisi kapısını çalarak aşağıda bir beyin beklediğini söyleyinceye dek de uyanmadı.

Aşağı indiğinde J. W. otel kapısının önündeki güneşte, bir aşağı bir yukarı dolanıp duruyordu. Palmiye ağaçlarının altında, sardunyaların yanında, küçük alçak bir İtalyan arabası vardı. Otelin dışında, küçük demir masada pek konuşmadan kahve içtiler. J. W. servisin çok kötü olduğu bir otelde, berbat bir odada kaldığını söyledi.

Eveline çantasını aşağı indirir indirmez büyük bir hızla yola koyuldular. Denize doğru indikçe azgınlaşan uğultulu kuzey rüzgârı içinde çılgın gibi sürüyordu arabayı şoför. Marsilya'da eski limanın ucundaki balık lokantasında gecikmiş bir öğle yemeği yemek için durduklarında kaskatı kesilmişler, toza bulanmışlardı. Eveline'in yine başı dönüyordu, hızdan, kırbaç gibi rüzgârdan, tozdan, üzüm bağlarından, zeytin ağaçlarından, döne döne gözden yiten gri kayalı dağlardan, arada bir oyma testeresiyle kesilmiş gibi ortaya çıkan kurşun mavisi denizden.

"Ne olursa olsun J. W., savaş korkunçtu," dedi Eveline. "Ama şimdi tam yaşanacak zaman. Sonunda bir şeyler olmaya başladı."

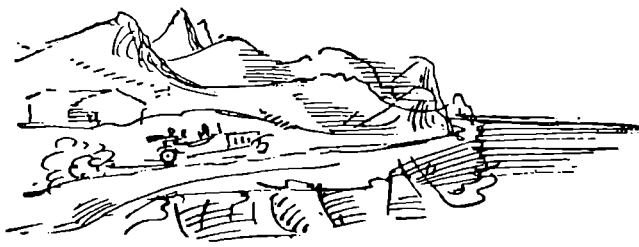
J. W. yarım ağızla ülkücülüğün şahlanması gibi bir şeyler homurdanıp balığını atıştırmayı sürdürdü. Bugün pek konuşkan değildi. "Şimdi bizim evde olsa," dedi, "bütün bu etleri kılçığın üstünde bırakmazdık."

"Şey, şu petrol durumunun ne olacağını düşünüyorsun," diye yeniden başladı Eveline.

J. W. "Biliyorsam ne olayım!" dedi. "Akşam olmadan şu yere varacaksak bir an önce yola koyulalım."

J. W. sürücüye bir battaniye daha aldırmıştı, arabanın arkasına oturup battaniyeye sarındılar. J. W., kolunu Eveline'e doladı, onu iyice battaniyenin içine çekti, "İşte şimdi halıya gömülmüş güve gibiyiz," dedi. Sıcak, güvenlik içinde gülüştüler.

Les Baux'ya giden kıvrım kıvrım yolu tırmanmaya başlamadan karayel iyice azıttı, toz içindeki ovalarda bütün kavak ağaçları ikiye katlanmıştı. Rüzgâra karşı yol almak hızlarını kesiyordu. Yıkık dökük kente vardıklarında karanlık çökmüştü.

Otelin tek müşterileri onlardı. İçerisi soğuktu, ocakta yanan zeytin kütükleri sıcaklık yerine, bacadan aşağı rüzgâr bastırdıkça gri duman bulutları saçıyordu ortalığa ama çok güzel bir yemek yediler, sıcak, kokulu şarabın da yardımıyla kendilerini topladılar. Odalarına çıkmak için paltolarını giymeleri gerekti. Merdivenleri çıkarken J. W. kulağının altından öperek, "Eveline, tatlı küçük kız, senin yanında yine delikanlı gibiyim," diye fısıldadı.

J. W. uykuya daldıktan çok sonra Eveline onun yanında uyanık uzanıyor, kepenkleri çatırdatan, çatının köşelerinde çığlıklar atan, çok aşağılardaki kumlu ovalarda uğuldayan rüzgân dinliyordu. Kuru, tozlu bir soğuk kokusuyla doluydu içerisi. J. W.'ye ne denli sokulursa sokulsun bir türlü gerçekten ısınamıyor, içi üşüyordu. Yüzlerden, tasarılardan, konuşma kırıntılarından oluşmuş o koca, gıcırtılı dönme dolap kafasının içinde dönüyor, dönüyor, ne doğru dürüst düşündürüyor, ne de uyutuyordu.

Ertesi sabah J. W. leğende yıkanmak zorunda olduğunu anlayınca yüzünü buruşturarak, "Umarım, böyle bir zorluğa aldırmazsın, sevgili küçük kız," dedi.

Yolları üzerindeki Arles ve Avignon'u geride bırakarak Rhône'u geçip öğle yemeği için Nîmes'e gittiler, sonra yine Rhône'a dönüp gece geç saatlerde Lyon'a girdiler. Otelde akşam yemeklerini odalarına getirttiler, sıcak suyla yıkanıp yine sıcak şarap içtiler. Garson tepsiyi götürünce Eveline kendini J. W.'nin kucağına attı, öpmeye başladı. Uzun zaman da uyutmadı.

Ertesi sabah yağmur şakır şakır yağıyordu. Dinmesini umarak birkaç saat oyalandılar. J. W. çok dalgındı, telefonla Paris'i aramaya çalıştı ama beceremedi. Eveline o korkunç otel salonunda oturup *l'Illustration* dergisinin eski sayılarını okudu. O da Paris'te olmak istiyordu. Sonunda yola çıkmaya karar verdiler.

Yağmur azalmış, çiselemeye başlamıştı ama yollar çok kötü durumdaydı, karanlık bastırdığında ancak Nevers'e varabilmişlerdi. J. W.'nin burnu akmaya nezleyi önlemek için kinin almaya başlamıştı. Nevers'deki otelde, arada banyo

olan iç içe iki oda tuttu, böylece de o geceyi ayrı yataklarda geçirdiler. Yemekte Eveline, onu Barış Konferansı üzerine konuşturmaya çalıştı ama J. W., "Ne diye iş konuşalım ki? Nasılsa az sonra orada olacağız. Niçin kendimizden, birbirimizden söz etmiyoruz?" dedi.

Paris'e yaklaştıkça J. W. sinirlenmeye başladı. Burnu artık iyice akıyordu. Fontainebleau'da güzel bir öğle yemeği yediler. Oradan sonra J. W. trene bindi, Eveline'i Rue de Bussy'deki evine bıraktıktan sonra bavullarını Crillon'a getirmesini söyledi sürücüye. Paris'in dış mahallelerini tek başına geçerken Eveline'in içi sıkılıyordu, mutsuzdu. Daha birkaç gün önce Gare de Lyon'da hep birlikte onu geçirirlerken nasıl da coşkular içinde olduğunu hatırlıyor, gerçekten de çok mutsuz olduğuna karar veriyordu.

Ertesi gün, akşamüzeri, hemen hemen aynı saatlerde Crillon'a gitti. J. W.'nin odasında sekreteri Miss Williams dışında kimseler yoktu. Yüzüne öyle buz gibi, düşmanca kıvılcımlar saçan gözlerle baktı ki, hemen onun bir şeyler bildiğini anladı Eveline. Mr. Moorehouse'un çok kötü üşüttüğünü, ateşinin çıktığını, hiç kimseyi göremeyeceğini söyledi.

"Ona birkaç satır yazayım," dedi Eveline. "Yoo, daha sonra telefon ederim. Sizce de böylesi daha iyi olmaz mı Miss Williams?" Miss Williams ilgisizce başını salladı. "Olabilir," dedi.

Eveline oyalanıyordu. "Görüyorsunuz ya, tatilden yeni döndüm... Paris yakınlarında da görmek istediğim bir sürü yer olduğu için birkaç gün erken geldim. Hava berbat değil mi?"

Miss Williams düşünceli düşünceli alnını kırıştırdı, bir adım yaklaştı Eveline'e. "Çok kötü... Bakın Miss Hutchins, Mr. Moorehouse'un şu soğuk algınlığına bu ara yakalanması çok kötü oldu. Askıda kalmış bir sürü önemli işimiz var. Barış Konferansı'nda olayların akışı yüzünden durum her an değişiyor, bu nedenle de sürekli uyanık bulunmak zorunda-

yız... Her açıdan bunun çok önemli bir an olduğunu düşünüyoruz... Tam bu arada Mr. Moorehouse'un yatağa düşmesi çok kötü oldu. Buna çok üzüldük hepimiz. Mr. Moorehouse da çok üzülüyor."

"Çok yazık," dedi Eveline. "Umarım yarına kadar iyileşir."

"Doktor iyileşeceğini söylüyor... ama yine de çok şanssızlık oldu."

Eveline kararsızlık içinde duruyordu. Ne diyeceğini bilemiyordu. Sonra Miss Williams'ın boynunda, zincire takılı altın yıldız ilişti gözüne. Eveline onunla dost olmak istiyordu. "Ah Miss Williams," dedi; "sevdiğiniz birini savaşta kaybettiğinizi bilmiyordum."

Miss Williams'ın yüzü daha da soğuk, düşmanca bir anlatıma büründü. Söyleyecek bir şeyler arıyor gibiydi. "Şey... kardeşim deniz kuvvetlerindeydi," diyerek hızla masasına yürüyüp çabuk çabuk yazı makinesinde yazmaya koyuldu. Makinenin üzerinde Miss Williams'ın uçarcasına oynayan parmaklarına bakarak bir an olduğu yerde kaldı Eveline. Sonra güçsüz bir sesle, "Özür dilerim," diyerek dönüp çıktı.

Bavulunda bir yığın eski İtalyan ipeğiyle Eleanor çıkıp gelince J. W. yine ortalıkta görünmeye başladı. Eleanor'un konuşma biçiminde daha önce olmayan soğuk, alaycı bir şeyler varmış gibi geldi Eveline'e. Crillon'a çaya gittiğinde Miss Williams yüzüne bile bakmıyor, oysa Eleanor'a karşı çok incelikle davranıyordu, hatta uşak Morton bile aralarında bu ayrımı yapıyor gibiydi. J. W. arada şöyle bir hırsızlama elini sıkıyordu ama artık hiç yalnız dışarı çıkmıyorlardı. Eveline Amerika'ya dönmeyi aklından geçirmeye başlamıştı ama Santa Fe'ye, ya da daha önce sürdürdüğü başka bir hayata geri dönme düşüncesi ona çok iğrenç görünüyordu. Her gün J. W.'ye uzun, tedirgin mektuplar yazıyor; nasıl mutsuz olduğunu anlatıyordu ama görüştüklerinde J. W. bunlardan hiç söz etmiyordu. Bir keresinde niçin ona hiç birkaç satır yazmadığını sorunca hızlı hızlı, "Ben kişisel mektup yazmam," diyerek konuyu değiştirdi.

Nisan ayının sonunda Don Stevens, Paris'te bitti. Kentleri yeniden kurma bölüğünden ayrıldığı için sivil giysiler içindeydi. Eveline'in evinde kalmak istiyordu çünkü yine beş parası yoktu. Eveline, kapıcıdan, durumu anlarlarsa Eleanor'la J. W.'nin ne diyeceğinden korkuyordu ama içi acı, mutsuzluk doluydu, neler olacağına pek aldırmıyordu; bu yüzden de olur dedi, onu eve alacaktı ama nerede kaldığını hiç kimseye söylememeliydi. Don, burjuva düşünceleri yüzünden ona takıldı, devrimden sonra böyle şeylerin hiçbir önemi kalmayacağını, ilk güç gösterisinin Bir Mayıs'ta yapılacağını söyledi. Eveline'e *l'Humanité*'yi okuttu, Juarès'in öldürüldüğü yeri göstermek için Rue du Croissant'da küçük bir lokantaya götürdü.

Sonra bir gün, bir tür üniforma giymiş, uzun yüzlü, uzun boylu bir adam işyerine geldi, Freddy Seargeant'tı bu. Yakın Doğu'ya Yardım örgütünde görev almıştı, İstanbul'a gideceği için coşku içindeydi. Eveline onu görünce çok sevindi ama

bütün öğleden sonrayı birlikte geçirdikten sonra tiyatrolar, dekorlar, desenler, renkler üzerine o eski konuşmaların artık kendisi için bir anlam taşımadığını hissetmeye başladı. Freddy esriklik içindeydi Paris'te olmaktan: Tuileries Bahçeleri'ndeki havuzlarda kayıklarla gezen küçük çocuklar, Rue de Rivoli'de ilerleyen Belçika Kral ve Kraliçesi geçerken selamlamak için çevrilen Garde Républicaine miğferleri... Eveline'in içi kinle doluydu, bütün bunları sıradan bir asker gibi yaşamadığı için ona takıldı; Freddy daha neye uğradığını anlamadan bir arkadaşının onu kamuflaj hizmetlerine aldığını, zaten politikaya da pek aldırmadığını, daha hiçbir şey yapamadan savaşın bittiğini, ordudan çıkartıldığını açıkladı. Eleanor'u da birlikte yemeğe götürmeye çalıştılar ama J. W.'yle, Quai d'Orsay'den birtakım kişilerle gizemli bir buluşma düzenlemişti, gelemezdi. *Pélléas*'ı görmek için Opéra Comique'e gitti. Eveline Freddy'leydi ama oyun boyunca huzursuzdu, sonunda Freddy'nin ağladığını görünce de içinden suratına bir tokat patlatmak geldi. Daha sonra Café Néapolitan'da portakal suyu içerlerken Debussy'nin çağdışı bir ahmak olduğunu söyleyerek Freddy'yi hayal kırıklığına uğrattı, arabayla evine bırakırken Freddy'nin suratından düşen bin parça olacaktı. Son dakikada yaptıklarına pişman olup onun gönlünü almak için iyi davrandı; ertesi pazar birlikte Chartres'a gitmeye söz verdi.

Pazar sabahı Freddy kapısına dayandığında daha gün ağarmamıştı. Dışarı çıkıp karşıdaki aralıkta, küçük bir tezgâhta yaşlı bir kadının sattığı kahveyi uykulu uykulu içtiler. Trenin kalkmasına hâlâ bir saat vardı, Freddy gidip Eleanor'u da uyandırmalarını istedi, ikisiyle birlikte Chartres'a gitmeyi öylesine dört gözle beklemişti ki; yeniden eski günleri yaşayacaklardı, hayatın onları birbirlerinden kopardığını düşünmek bile içini nefretle dolduruyordu. İşte böylece bir arabaya binip Quai de la Tournelle'e doğru yola koyuldular. Sokak kapısını kilitli tuttukların-

dan, kapıcı da bulunmadığından asıl sorun nasıl içeri girecekleriydi. Sonunda en alt katta oturan Fransız adam bornozuyla öfkeden köpürerek gelip onları içeri alana kadar kapıyı durmadan çaldılar.

Eleanor'un kapısını yumrukladılar. Freddy, "Eleanor Stoddard, hemen fırla yataktan, bizimle Chartres'a geliyorsun," diye bağırıp duruyordu. Sonunda kapının aralığında Eleanor'un yüzü göründü, soğuk, beyaz, kendini toparlamış olarak, insana küçük dilini yutturacak denli güzel mavi bir ipek sabahlığın içinde.

"Eleanor, Chartres'a giden treni yakalamak için tam yarım saatimiz var, araba kapında hazır bekliyor, gelmezsen ölünceye dek hiçbirimiz kendimizi bağışlamayız."

"Ama giyinmedim ki... çok erken."

"Çok güzelsin, olduğun gibi gelebilirsin." Freddy kapıdan içeri süzülüp Eleanor'u kucakladı. "Gelmelisin Eleanor... yarın akşam Yakın Doğu'ya gidiyorum."

Eveline, onların arkasından oturma odasına girdi. Yatak odasının aralık kapısından geçerken içeri göz atınca kendini J. W.'nin tam suratının ortasına bakar buldu. Parlak mavi çizgili pijama giymiş, yatakta dimdik oturuyordu. Mavi gözleri Eveline'in üzerine dikiliydi. İçinden gelen bir itkiyle Eveline kapıyı kapadı.

Eleanor bu davranışını görmüştü. "Teşekkür ederim, şekerim," dedi, soğukkanlılıkla, "İçerisi çok dağınık."

"Haydi gel, Eleanor... ne olursa olsun şimdi şu karşımda duran katı yürekli azize birlikte geçirdiğimiz günleri unutmuş olamaz," diye yaltaklanan bir sesle sızlandı Freddy.

"Bir düşüneyim," dedi Eleanor, bembeyaz işaret parmağının uzun, sivri tırnağıyla çenesine vurarak. "Bakın size ne yapacağımızı söyleyeyim, çocuklar, siz hazır olduğunuza göre ikiniz trenle gidin, ben de giyinir giyinmez Crillon'a, J. W.'ye telefon eder, beni arabayla getirmesini isterim. Sonra da hep birlikte geri döneriz. Ne dersiniz?"

"Çok iyi olur, Eleanor şekerim," dedi Eveline tekdüze bir sesle. "Ne güzel, ah, geleceğini biliyordum... şey biz gitmeliyiz. Birbirimizi bulamazsak öğle zamanı katedralin önünde buluşuruz... Olur mu?"

Rüyadaymış gibi, kendini bilmeden indi merdivenleri Eveline. Chartres'a varıncaya dek, yol boyu takıldı durdu, acı acı suçladı onu Freddy, aklı başka yerde olduğu, eski arkadaşlarını artık sevmediği için.

Chartres'a vardıklarında sicim gibi yağmur yağıyordu. Sıkıntılı bir gün geçirdiler. Savaş sırasında güvenlik için sökülen vitray henüz yerine konmamıştı. Uzun boylu on ikinci yüzyıl azizlerinin, şarıl şarıl yağan yağmur altında ıslak, çamurlu, pis bir görünümleri vardı. Yeraltı kemerleri nin arasında çevresi mumlarla kuşatılmış Meryem Ana'nın kara görüntüsünün bu yolculuğun tüm zorluklarına değdiğini söyledi Freddy ama Eveline için buna değmezdi. Eleanor'la J. W. görünmediler. "Bu yağmurda gelemezler elbette," dedi Freddy. Soğuk almış olduğunu, eve gider gitmez yatağa girmesi gerektiğini görmek Eveline için neredeyse kurtuluştu. Freddy arabayla kapıya bıraktı ama Don'u orada bulabileceği korkusuyla yukarı çıkmasına izin vermedi Eveline.

Oradaydı Don, soğuk almış olduğu için çok anlayışlı davrandı, hemen onu yatağa soktu, konyaklı sıcak limonata yaptı. Cepleri de para doluydu, birkaç makalesini daha yeni satmış, Londra'da çıkan *Daily Herald* gazetesinin Viyana bölümünde de iş bulmuştu. 1 Mayıs'tan sonra hemen yola çıkacaktı... "eğer burada bir şeyler başlamazsa," diyordu etkileyici bir biçimde. Artık onu sevmese bile, iyi bir yoldaş gibi evine aldığı için teşekkür ederek o akşam otele taşındı. O gittikten sonra ev bomboş kaldı. Onu zorla burada tutmadığına üzülüyordu. Ateşler, acılar içinde yattı yatağında, sonunda midesi bulanarak, kendini hasta ürkmüş yapayalnız hissederek uykuya daldı.

Bir Mayıs sabahı, daha yataktan kalkmadan Paul Johnson çıkageldi. Üzerinde sivil giysileri vardı; genç, incecik, güzel, sarışın, yakışıklıydı. Söylediğine göre Don Stevens olacakları, şu genel grevi falan anlatarak onu büyük coşkulara sürüklemişti; Eveline izin verirse şöyle bir ortalıkta dolaşmaya gelmişti. "Üniformamla görünmesem daha iyi olacağını düşünerek çocuğun birinden bu giysileri ödünç aldım," dedi.

"Sanırım ben de greve gideceğim," dedi Eveline. "Şu Kızılhaç işinden öyle bıktım usandım ki içimden avaz avaz bağırmak geliyor."

"Vay canına ne güzel olur Eveline. Birlikte dolaşır, o büyük coşkuyu yaşarız... Benim yanımda olursan başına bir şey gelmez... Yani demek istiyorum ki sorun çıkarsa senin nerede olduğunu bilmek beni rahatlatır... Çok huzursuzsun Eveline."

"Bu giysilerle çok yakışıklısın Paul... Seni sivil giysilerle görmemiştim hiç."

Paul kızardı, tedirginlikle ellerini ceplerine soktu. "Artık bu sivil giysileri hiç çıkartmak istemiyorum," dedi ağırbaşlılıkla. "Hatta yeniden çalışmaya başlayacağım anlamına gelse bile... Şu Sorbonne derslerinden hiçbir şey anlamıyorum... bence herkes korkunç tedirgin... ben de bıktım usandım şu barbar Almanların ne acımasız olduklarını dinlemekten, bizim kurbağa bacak proflar bundan başka şey bilmiyorlar sanki."

"Neyse, sen dışarı çıkıp kitap oku, ben de kalkayım... Şu yolun karşısındaki kadında kahve var mıydı, gördün mü?"

Eveline parmak uçlarını yataktan çıkarır çıkarmaz kaçtığı oturma odasında "Yaa, vardı," diye seslendi, "gidip alayım mı?"

"Çok iyi olur, şekerim... burada biraz börekle tereyağı var... mutfaktan emaye süt tasını da al."

Giyinmeye başlamadan Eveline aynada kendine baktı. Gözlerinin altında gölgeler, uçlarında yeni belirmeye başla-

yan kırışıklıklar gördü. Bu nemli Paris odasının soğuğundan da çok içini üşüttü yaşlandığı düşüncesi. Öylesine korkunç bir gerçekti ki bu, ansızın gözyaşlarına boğuldu. Yaşlı bir cadının ağlamaktan sırılsıklam, pis yüzü acı acı bakıyordu aynada. Avuçlarını bastırdı gözlerine, "Öyle aptalca yaşıyorum ki," diye fısıldadı.

Paul dönmüştü. Oturma odasında sarsak sarsak dolaştığını duyabiliyordu. "Sana söylemeyi unuttum... Don'un dediğine göre Anatole France da savaşta sakat kalanlarla birlikte yürüyecekmiş... hazır olur olmaz kahveni içebilirsin." Yüzüne soğuk su çarptığı musluğun başından, "Bir dakika," diye seslendi. Giyinmiş, gülümseyerek, en iyi görünümüne büründüğüne inanarak yatak odasından çıktığında, "Kaç yaşındasın Paul?" diye sordu.

"Özgürüm, beyazım ve yirmi bir yaşındayım... soğumadan şu kahveyi içsek iyi olacak."

"O kadar bile görünmüyorsun."

"Daha neler neler bilecek kadar yaşlıyım," der demez yüzü kıpkırmızı kesildi.

"Ben senden beş yaş büyüğüm," dedi Eveline. "Ah, nefret ediyorum yaşlanmaktan."

"Beş yılın hiçbir anlamı yok, bir şey değil," diye kekeledi Paul.

Çok sinirliydi, pantolonuna kahve döktü. "Lanet olsun, yapılacak şey mi şimdi bu?" diye homurdandı.

"Dur, ben hemen çıkarırım," dedi Eveline, havlu getirmeye koştu.

Paul'ü iskemleye oturttu, önünde çömeldi, havluyla bacağının içini ovmaya başladı. Paul dudaklarını sıkmış, pancar gibi kırmızı, kaskatı oturuyordu. Daha bitmeden ayağa fırladı. "Haydi, dışarı çıkıp bakalım, neler oluyor. Keşke neler döndüğünü daha iyi bilseydim."

Eveline, yüzüne bakarak, "En azından teşekkür edebilirsin," dedi.

"Sağ ol; vay be çok iyisin Eveline."

Dışarısı pazar günü gibiydi. Yalnızca ara sokaklarda açık birkaç dükkân vardı ama onların da demir kepenkleri yarıya kadar inikti. Puslu bir gündü; en iyi giysileriyle dolaşmaya çıkmış bir sürü insanın arasından Saint-Germain Bulvarı'na yürüdüler. Pırıl pırıl miğferleri, üç renkli tüyleriyle, şakırtılar içinde bir Garde Républicaine bölüğü yanlarından geçip gidene dek havada hiçbir gerginlik sezmediler.

Sen Irmağı'nın öteki yakası daha kalabalıktı, küçük jandarma toplulukları ortalıkta duruyordu.

Birçok yol kavşağında işçi giysileri giymiş yaşlı adamlar, ellerinde kızıl bayraklarla, yazılar taşıyorlardı, L'UNION DES TRAVAILLEURS FERA LA PAIX DU MONDE.[1] Miğferlerinde güneş ışığı parıldayan, kılıçlarını çekmiş cumhuriyet muhafızları üzerlerine atlarını sürdü. Yaşlı adamlar kaçıştı, kapı girişlerine sığındı.

Grands Boulevards'da, çelik miğferli, pis mavi üniformalı Fransız askerleri, tüfeklerini kılıflarına sokmuş duruyorlardı. Caddelerde önlerinden geçen kalabalıklar onlara sevgi gösterileri yapıyordu; her şey yolunda, neşe içinde gibiydi.

---

[1] İşçilerin birliği dünya barışını kuracak. (ç.n.)

Eveline'le Paul yorulmaya başlamıştı; sabahın köründen beri yürüyorlardı. Yemek yiyebilecekleri bir yer bulmak istiyorlardı. Sonra yağmur da başlıyordu.

Bourse'u geçerken postaneden yeni çıkmış olan Don'a rastladılar. Öfkeliydi, yorgundu. Saat beşten beri sokaklardaydı. "Ayaklanma başlatacaklarsa, ne diye bize telgraf çekecek zaman bırakmazlar, anlamıyorum... Place l'Alma'da Anatole France'ı sürükleyip götürdüklerini gördüm. Şu baş belası sansür olmasa bundan güzel bir öykü çıkar. Almanya'da da işler oldukça ciddi... Sanırım orada bir şeyler olacak."

"Burada, Paris'te bir şey olacak mı, Don?" diye sordu Paul.

"Biliyorsam ne olayım... bazı çocuklar, Magenta Caddesi'nde, ağaçların çevresindeki telleri söküp aynasızların üze-

rine attılar... Burnham'ın dediğine göre, Place de la Bastille'in sonunda barikatlar varmış ama bir iki lokma yemeden oraya gidersem ne olayım... zaten bir şey olacağına inanmıyorum da... canım çıktı yorgunluktan, hem sizin gibi iki kentsoylunun böyle bir günde dışarlarda işi ne?"

"Hey işçi dostum, vurma bizi," diye bağırdı Paul, kollarını havaya kaldırarak. "Bir şeyler yiyinceye kadar bekle." Eveline güldü. Paul'ü, Don'dan daha çok sevdiğini düşündü.

İnceden yağan yağmur altında bir sürü arka sokakta dolaşıp içeriden seslerin, yemek kokularının geldiği küçük bir lokanta buldular. Kapıdaki demir kepengin altından eğilip geçerek içeri girdiler. Karanlıktı, işçilerle, taksi sürücüleriyle doluydu. İki yaşlı adamın satranç oynadığı mermer masanın ucuna sıkıştılar. Eveline'in bacağı Paul'ünkine değiyordu. Eveline kımıldamadı; sonra Paul'ün yüzü kızarmaya başladı, iskemlesini biraz çekerek, "Özür dilerim," dedi.

Hepsi ciğerle soğan yedi, Don, kötü ama açık Fransızcasıyla yaşlı adamları konuşturmaya başladı. Adamlar, şimdiki gençlerin beş para etmeyeceğini söyledi. Eskiden onlar sokaklara döküldüler mi yerlerden kaldırım taşlarını sökerler, aynasızların paçalarına asılıp atlarından düşürürlerdi. Sözde bugün genel grev vardı, ne yapmışlardı yani?.. Hiçbir şey... birkaç haylaz bir iki taş atmış, bir kahvenin camını kırmıştı. Özgürlüğün, kendini, emeğin saygınlığını savunduğu izlenimini vermiyordu olanlar. Yaşlı adamlar satrançlarına döndü. Don, onlara bir şişe şarap ısmarladı.

Eveline arkasına yaslanmış, konuşulanlara kulak kabartırken bir yandan da, öğleden sonra gidip J. W.'yi görsem mi, diye düşünüyordu. O pazar sabahından beri ne Eleanor'u ne de onu görmüştü; pek de aldırdığı yoktu. Sonra da, acaba Paul benimle evlenir mi, ona benzeyen, utangaç neşeli tüy gibi taptaze bir sürü bebeğim olsa nasıl olur, diye geçirdi aklından. Yemek, şarap, doğranmış ucuz tütün kokan bu küçük, karanlık lokantada arkasına yaslanıp oturmak, Don'un

Paul'e devrim yasalarını anlatmasını dinlemek hoşuna gidiyordu.

"Geri döndüğümde, hasat kaldırma işlerinde falan çalışarak biraz ülkeyi gezeceğim, bu işleri öğreneceğim," dedi sonunda Paul. "Şimdi hiçbir şey bilmiyorum, ondan bundan duyduklarım dışında."

Bir Amerikalının sesini işittiklerinde, yemeklerini bitirmiş, şarap içiyorlardı, iki inzibat içeri girmiş, çinko kaplı barda içki içiyordu.

"İngilizce konuşmayın," diye fısıldadı Paul. İki haki üniforma kalkıp gözden yitene dek dimdik, ellerinden geldiğince Fransıza benzemeye çabalayarak oturdular, sonra Paul, "Vay canına, ödüm patladı... beni üniformasız yakalasalardı mutlaka canıma okurlardı... sonra doğru Saint Anne hapishanesine ve elveda Parii," dedi.

"Ah, zavallı çocuk, gün doğarken kurşuna dizerlerdi seni," dedi Eveline. "Şimdi hemen evine koşup üstünü değiştir... nasılsa ben de bir süre Kızılhaç'a gideceğim."

Don da onunla birlikte Rue de Rivoli'ye yürüdü. Eve gidip üniformasını giymek için Paul başka bir sokağa sapmıştı.

"Bence Paul Johnson çok hoş biri; nerede buldun onu Don?" diye aldırmaz görünmeye çalışarak sordu Eveline.

"Oldukça yalınkat biri... şu bozulmamış denen cinsten... Bence de iyi çocuk... Çalıştığı taşımacılık bölüğü, Marne'da bizim yanımıza konaklayınca tanımıştım onu... Sonra da şu Posta Dağıtım Servisi'ne kapağı attı, şimdi Sorbonne'da okuyor... Bence buna gerek de duyuyor... toplumsal konularda kafası tın tın... Paul hâlâ o eski leylek öykülerine inanıyor."

"Sizin oralardan olmalı... yani Amerika'dan demek istiyorum."

"Öyle, şu küçük kasabalardan birinde babasının tahıl ambarı varmış... küçük burjuva... otlakçı bir çevre... Buna karşın kötü çocuk değil... Ne yazık Marx'ı, kafasını doğ-

ru dürüst çalıştıracak bir şeyleri okumamış." Don yüzünü buruşturdu. "Bu sözlerim senin için de geçerli, Eveline ama senden umudu kestim çoktan. Sen bir süssün, işe yaramazsın."

Durmuş, köşedeki kemerin altında konuşuyorlardı.

"Üf Don, bence senin düşüncelerin çok sıkıcı," diye söze başladı.

Don sözünü kesti, "Tamam, hoşça kal, işte otobüs geliyor... Grev kırıcıların sürdüğü otobüslere binmemeliyim ama ta Bastille'e dek dünyanın yolu var." Eveline'i öptü. "Bana kızma."

Eveline el salladı, "Viyana'da iyi eğlenceler, Don." Önlerinden geçerken otobüsün sahanlığına atladı. Eveline son gördüğünde otobüs dolu olduğu için kadın biletçi, onu aşağı iteliyordu.

İşyerine çıkıp sanki bütün günü orada geçirmiş gibi görünmeye çalıştı. Saat altıya gelirken J. W.'yi görmek için yürüye yürüye Crillon'a gitti. Her şey bıraktığı gibiydi; sarı saçlarıyla masanın başında buz gibi oturan Miss Williams, usulca ortalıkta dolanıp çayla kanape dağıtan Morton, pencerenin girintisinde, ağır, şampanya rengi kadife perdelerin arasına yarı saklanmış, birisiyle derin bir konuşmaya dalmış J. W., Eveline'in daha önce hiç görmediği inci grisi bir öğle sonrası giysisi içinde, şöminenin önünde üç genç subayla cıvıl cıvıl bir konuşmaya kendini kaptırmış Eleanor. Eveline bir bardak çay içti, Eleanor'la birkaç dakika şundan bundan konuştu, sonra da birisiyle buluşacağını söyleyerek ayrıldı.

Girişte, Miss Williams'la göz göze geldi, önünden geçerken bir an masasının başında durdu. "Her zamanki gibi çok çalışıyorsunuz Miss Williams," dedi.

"Çalışmak daha iyidir," dedi kız. "İnsanı kötü yola sapmaktan korur... Bence Paris'te bir sürü zamanı boşa harcıyorlar... İnsanların tembel tembel böyle uzun süre ortalıkta oturdukları bir yerin var olduğunu bile düşünemezdim."

"Fransızlar boş zamanlarına her şeyden çok değer verirler."

"İşine yarıyorsa boş zaman iyidir... ama şu gelip gidenler yüzünden öyle çok zamanımız harcanıyor ki... Öğle yemeğine gelenler, bütün öğleden sonrayı da burada geçiriyorlar. Bununla nasıl başa çıkacağımızı bilemiyorum... durumu çok zorlaştırıyor." Miss Williams ters ters Eveline'in yüzüne baktı. "Sizin de Kızılhaç'ta yapacağınız pek bir şey yok artık, değil mi Miss Hutchins?"

Eveline tatlı tatlı gülümsedi. "Hayır, biz de tıpkı Fransızlar gibi boş zamanlarımızın tadını çıkarıyoruz."

Ne yapacağını bilemeden Place de la Concorde'un geniş asfalt yollarından yürüyerek atkestanelerinin çiçek açmaya başladığı Champs Elysées'ye döndü. Genel grev bitmiş gibiydi çünkü sokaklarda birkaç araba görünüyordu artık. Bir sıraya oturdu, ölü gibi sapsarı suratlı, redingotlu biri de yanına oturup sataşmaya başladı. Eveline ayağa kalkıp koşarcasına yürüdü. Rond Point'de, karşıya geçmek için Fransız atlı topçularıyla, iki yetmiş beşlik topun yoldan uzaklaşmasını bekleyerek durdu. Ölü suratlı adam yine yanı başındaydı; eski bir dostuymuş gibi dönüp elini uzatırken şapkası da yana eğilmişti. "Üff, ne sıkıcı," diye söylenerek kaldırımın kıyısında duran bir at arabasına bindi Eveline. Adamın da peşinden bineceği geldi aklına ama o, araba uzaklaşırken kızgın kızgın kaşlarını çatıp baktıktan sonra, kendisi de bölüğün bir üyesiymiş gibi askerlerin peşinden gitmeye başladı. Eve gelir gelmez gaz sobasının üzerinde kendine kakao pişirdi, eline bir kitap alıp yapayalnız yatağına girdi.

Ertesi akşam eve döndüğünde üzerinde yepyeni üniformasıyla, yuvarlak burunlu pabuçları pırıl pırıl cilalı Paul, onu bekliyordu. "Ne oluyor, Paul, çamaşır makinesinden yeni çıkmış gibisin."

"Askeri gereç dükkânında çavuş bir arkadaşım var... yeni bir takım uydurdu bana."

"Anlatılamayacak denli güzelsin."

"Kendinden söz ediyorsun değil mi, Eveline."

Geniş caddeleri geçip Noël Peters'te, Pompei kemerlerinin arasında, gıcırtılı bir keman müziğinin eşliğinde, somon rengi, tüylü sıralarda yemek yediler. Paul'ün cebinde aylığıyla tayın kartı vardı, çok mutluydu. Amerika'ya döndüklerinde neler yapacaklarından söz ettiler. Babası, Paul'ün Minneapolis'te bir tahıl simsarının yanında çalışmasını istiyordu ama onun niyeti New York'ta şansını denemekti. Bir delikanlının, herhangi bir işe yerleşmeden önce, bu iş için uygun olup olmadığını anlamak amacıyla birçok şeyi denemesi gerektiğini düşünüyordu. Eveline, ne yapmak istediğini bilemediğini söyledi. Daha önce yaptıklarından hiçbirini yapmak istemiyordu, bunu biliyordu, belki de Paris'e yerleşirdi.

"Önceleri Paris'i böyle sevmezdim," dedi Paul, "ama seninle dolaşırken çok seviyorum."

"Ah, benden hoşlandığını sanmıyorum, en azından hoşlandığını hiç göstermiyorsun," diye takıldı Eveline.

"Ama Eveline, sen öyle çok şey biliyorsun, öyle çok yer gezmişsin ki. Benimle dolaşman bile çok büyük incelik, gerçekten, bu iyiliğini hiç unutmayacağım."

"Öff, keşke böyle olmasaydın... Alçakgönüllü insanlardan nefret ederim ben," diye öfkeyle parladı Eveline.

Şimdi artık sessizlik içinde yiyorlardı yemeklerini. Üzerinde peynir rendesi bulunan kuşkonmaz yiyorlardı. Paul sık sık bardağından büyük şarap yudumları alıyor, Eveline'in nefret ettiği kırgın, incinmiş gözlerle bakıyordu.

Az sonra Eveline, "Bu gece canım eğlenmek istiyor," dedi. "Bütün gün öyle sıkıldım ki Paul... Bir gün anlatırım sana... bilirsin o duyguyu, hani, istediğin her şey, eline alır almaz parmaklarının arasında ufalanıp gider."

Yumruğunu masaya indirerek, "Oldu, Eveline," dedi Paul, "haydi eğlenelim, bu gecenin tadını çıkaralım."

Kahve içerlerken orkestra polka çalmaya başladı, kemancının, "Ah Polkaaa aah," diye bağırmasıyla yüreklenen

insanlar masaların arasında dans etmeye koyuldu. Sonunda Parii'nin yeniden şenlendiğini hisseder gibi görünen iriyarı İtalyan başgarsonun mutluluktan parlayan gözleri altında, orta yaşlı müşterilerin döne döne masaların arasında dans etmeleri görülecek şeydi. Paul'le Eveline kendilerini unutup dans etmeye çalıştı. Paul çok sarsaktı ama nedense onun kollarında olmak Eveline'in hoşuna gitmişti, içindeki ürkütücü yalnızlığı alıp götürmüştü.

Polka biraz yatışınca Paul kabarık hesabı ödedi, tüm Parisli sevgililer gibi birbirlerine iyice sokularak kol kola dışarı çıktılar, şarap, börek, yaban çileği kokan mayıs gecesinde, bulvarlarda yürümeye başladılar. Başları dönüyordu. Eveline boyuna gülümsüyordu.

Sanki kendi kendini yüreklendiriyormuş gibi, arada bir Paul, "Haydi, bir güzel eğlenelim," diye fısıldıyordu.

"Sarhoş bir erle, bulvarlarda kol kola gezdiğimi görseler arkadaşlarımın ne düşüneceklerini geçiriyordum aklımdan," dedi Eveline.

"Yoo, gerçekten, sarhoş değilim ben," dedi Paul. "Senin sandığından daha çok içebilirim. Hem orduda da çok kalmayacağım, şu barış anlaşması biter bitmez ayrılacağım."

"Ah, hiç aldırdığım yok," dedi Eveline. "Ne olacağı umurumda bile değil."

Başka bir kahveden gelen müzik sesini duydular, üst kattaki pencerenin önünde dans edenlerin gölgelerini gördüler. "Haydi, oraya çıkalım," dedi Eveline. Aynalarla dolu uzun bir oda olan üst kattaki dans salonuna çıktılar. Eveline şarap içmek istediğini söyledi. Uzun süre listeyi incelediler, sonra yan gözle, tuhaf tuhaf Paul'e bakarak liebefraumilch istedi Eveline.

Paul'ün yüzü kızardı. "Keşke benim de bir liebe frau'm olsaydı," dedi.

"Niye olmasın, belki de vardır.. her limanda bir tane," dedi Eveline. Paul başını salladı.

Bir dahaki dans edişlerinde kıza sıkı sıkı sarıldı. Artık eskisi kadar sarsak da değildi.

Yerlerine oturduklarında, "Bu günlerde kendimi çok yalnız hissediyorum," dedi Eveline.

"Sen mi, yalnız mı?.. Bütün Barış Konferansı ve Amerikan Çevik Kuvvetleri peşinden koşarken mi... Don, senin tehlikeli bir kadın olduğunu söylemişti bana."

Eveline omuzlarını silkti. "Don ne zaman anlamış bunu? Belki sen de tehlikelisin Paul."

Yine dansa kalktıklarında Eveline yanağını onunkine dayadı. Müzik durduğunda Paul onu öpecek gibiydi ama öpmedi.

"Hayatım boyunca geçirdiğim en güzel gece bu," dedi.

"Keşke senin gerçekten çıkmak isteyeceğin biri olsaydım."

"Belki de olursun Paul... çok hızla öğreniyor gibisin... Yoo ama çok aptalca davranıyoruz... oynaşmaktan, cilve yapmaktan nefret ederim... Sanırım ben hemen sonuca ulaşmak istiyorum... belki de evlenmek, çocuk doğurmak istiyorum."

Paul tedirgin olmuştu. Dans edenleri izleyerek sessizce oturdular. Genç bir Fransız subayının, eğilip dans ettiği küçük kızı dudaklarından öptüğünü gördü Eveline; öpüşerek dans ediyorlardı. O kızın yerinde olmayı istedi.

"Biraz daha şarap içelim," dedi Paul'e.

"İçmesek daha iyi değil mi? Ama neyse, canı cehenneme, bu gece eğleniyoruz."

Taksiye binerlerken Paul iyice sarhoştu; gülüyor, Eveline'e sarılıyordu. Arabanın arka koltuğundaki karanlığa sığınır sığınmaz öpüşmeye başladılar.

Eveline Paul'ü bir an kendinden uzaklaştırarak, "Senin odana gidelim," dedi. "Ben bizim kapıcıdan korkuyorum."

"Oldu... ama çok küçüktür," dedi Paul, kıkır kıkır gülerek. "Ama canı cehenneme, tasalanacak şey mi şimdi bu."

Paul'ün otelinde, anahtarları aldıkları yaşlı adamın dövecekmiş gibi ters ters bakan gözlerini arkalarında bırakınca, döne döne yükselen, soğuk, uzun merdivenleri sendeleyerek tırmanıp bir avluya açılan Paul'ün küçük odasına girdiler. Kapıyı kilitleyip sürgüledikten sonra, kollarını savurarak, "Gücünü yitirmezsen, görkemli bir hayat bu," dedi. Yine yağmur yağmaya başlamıştı, avlunun dibindeki camdan çatıda çağlayan sesleri çıkarıyordu. Paul, şapkasıyla ceketini odanın köşesine attı, gözleri pırıl pırıl Eveline'e yaklaştı.

Sevişmeleriyle, Paul'ün başını Eveline'in omzuna dayayarak uyuması bir oldu. Eveline, ışığı söndürmek, camı açmak için yataktan süzüldü, sonra da bir çocuğunki gibi sıcacık, gevşemiş Paul'ün bedenine titreyerek sokuldu. Dışarıda, cam çatıdan boşanıyordu yağmur. Yapının bir yerlerine kapatılmış bir köpek yavrusu hiç durmaksızın inliyor, umutsuzca kesik kesik, acı acı bağırıyordu. Eveline bir türlü uyuyamıyordu. İçine hapsedilmiş bir şeyler, tıpkı köpek yavrusu gibi inliyordu. Solgun, eflatun gökyüzüne karşı bir çatının sivri tepesini, bacaları görmeye başlamıştı camdan. Sonunda uykuya daldı.

Ertesi günü birlikte geçirdiler. Her zamanki gibi Kızılhaç'a telefon edip hasta olduğunu söyledi, Paul de Sorbonoe'u tümden unuttu. Madeleine yakınlarında bir kahvede, solgun güneş ışığı içinde sabah boyu oturup neler yapacaklarını tasarladılar. Ellerinden geldiğince çabuk Amerika'ya gönderilmelerini sağlayacaklar, New York'ta iş bulup evleneceklerdi. Paul, boş zamanlarında mühendislik okuyacaktı. Babasının arkadaşları olan tahıl, besin tüccarı birilerinin Jersey City'de bir şirketleri vardı, onların yanında iş bulabileceğini biliyordu. Eveline de dekorasyon işine yeniden başlayabilirdi. Paul, mutluydu, kendine güvenliydi, o bağışlanmayı dileyen tavırlarını da bırakmıştı. Paul'ü sevdiğini, Paul'de bir cevher bulunduğunu, Paul'ü gerçek bir erkek yapabileceğini içinden yineleyip duruyordu Eveline.

Mayıs ayının geri kalan bölümünde ikisi de azıcık sarhoş gibiydiler sürekli. Aylıklarını ilk günlerde harcayıp bitirdikleri için iki ya da iki buçuk franga yemek veren, öğrencilerle, işçilerle, yoksul yazmanlarla dolu bir lokantadan tabldot kartları alarak küçük bir masada yemek yemeye başladılar. Haziran ayında bir pazar günü Saint-Germain'e gidip ormanda yürüdüler. Eveline'in sık sık başı dönüyor, midesi bulanıyor, çimenlerin üzerine yatmak zorunda kalıyordu. Paul kaygıdan çılgına dönmüştü. Sonunda Sen kıyısında bir sete oturdular. Öğle sonrasının ışığı altında içine yol yol yeşiller, eflatunlar çizilmiş Sen Irmağı, dizi dizi koskoca kavak ağaçlarının sardığı alçak kıyılarından taşacakmış gibi hızla akıyordu. Eveline'in "Zaman Baba" dediği yaşlı adamın kürek çektiği kayıkla karşıya geçtiler.

Yolun yarısında Paul'e, "Bana neler olduğunu biliyor musun, Paul? Bebek taşıyorum karnımda," dedi.

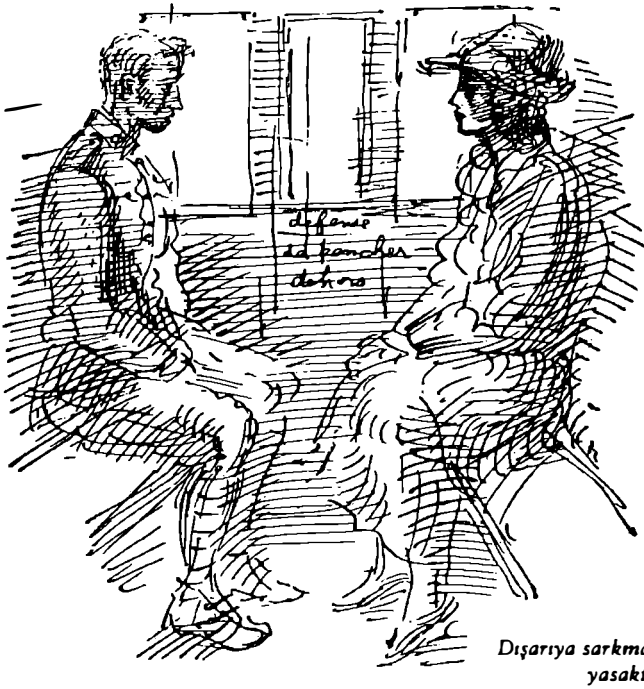
Paul, ıslık çalar gibi bir soluk verdi. "Şey, bu işe pek hazır değilim... Bu iş başına gelmeden seninle evlenmediğim için alçağın biriyim... Hemen evleniriz. Çevik Kuvvetler'de evlenebilmek için neler yapılması gerektiğini araştırırım. Sanırım zorluk çıkmaz Eveline... Ama vay canına, bütün tasarılarımı değiştirmem gerek."

Öteki kıyıya varmışlardı, Paris'e giden trene binmek için Conflans'ı geçerek istasyona yürüdüler. Paul kaygılı görünüyordu.

"Bu işin, benim tasarılarımı değiştirmeyeceğini mi sanıyorsun?" dedi Eveline kuru bir sesle. "Niyagara Çağlayanı'nı bir fıçıyla geçmeye benziyor tıpkı."

Paul, ağırbaşlılıkla, gözlerinde yaşlarla, "Eveline," dedi, "ne istiyorsan söyle, seni mutlu etmek için elimden geleni yaparım... gerçekten yaparım."

Tren, düdük çalarak gümbürtülerle istasyona girip önlerinde durdu. Kendi düşüncelerine öylesine dalmışlardı ki görmediler bile onu. Üçüncü sınıf vagona girdiklerinde ses-

Dışarıya sarkmak yasaktır

sizlik içinde, dimdik, karşılıklı, dizleri birbirine değerek, Paris'in dış mahallelerini görmeksizin camdan bakarak, tek söz etmeden oturdular.

Sonunda Eveline, boğazı sıkılıyormuş gibi bir sesle, "Bu küçük yumurcağı istiyorum Paul, hayatta her türlü şeyi geçirmeliyiz," dedi. Paul başını salladı. Sonra da artık Eveline onun yüzünü göremez oldu. Tren tünele girmişti.

Haber-film 34

BÜTÜN DÜNYADA PLATİN SIKINTISI BAŞ GÖSTERDİ

Il serait criminel de négliger les intérêts français dans les Balkans[1]

HÜCREDE KENDİNİ ÖLDÜRDÜ

United Cigar Stores, bu ay hisse senedi başına 167 dolar vermiştir, bu, şimdiki hisse senedi sahiplerinin önceden olduğu gibi hisse başına % 27 pay almaları, eski sermaye payının hisse başına 501 dolar kazanç getirmesi demektir. Savaş ve barış boyunca şirket büyümüş, kazanç paylarını çoğaltmıştır.

ÜST KATTA ALTI KİŞİ TUZAĞA DÜŞÜRÜLDÜ

Nasıl oyalayacaksınız onları artık çiftliklerde
Gördükten sonra Parii'yi hepsi de

Wall Street, barış anlaşmasına gerek duyduysa, yani, ülkedeki iş çevreleri, bizi doğrudan ilgilendirmeyen olaylara ne ölçüde karıştığımızı bilmek istediyse, Paris'te Mr. Wilson'un peşine takılmış güruha niçin rüşvet vermek zorunda kalsın?

Balkanlar'daki Fransız çıkarlarını ihmal etmek büyük bir suç olur. (ç.n.)

MÜTTEFİKLER MACAR HALKINI BELA KUN REJİMİNİ DEVİRMELERİ İÇİN KIŞKIRTIYOR

MAVİ SAKAL GİZİ İÇİNDE KAYBOLMUŞ ON BİR KADIN VAR

Enfin La France achète les stocks américains[1]

Nasıl uzak tutacaksınız onları Broadway'den
Caz çalıp oynamaktan
Kenti birbirine katmaktan

öğleden sonraları bulvarlar alışılmamış bir görünüm sergiliyordu. Birçok yerde kahve önleri bomboştu, masalar, iskemleler kaldırılmıştı. Kimi kahvelerde müşteriler birer birer içeri alınıp her olasılığa karşı önlüklerini çıkarmış olan sadık garsonlarca ağırlanıyordu

İŞLEK BİR CADDE ÜZERİNDEKİ EVİNDE KENDİNİ ÖLDÜRMEYE KALKIŞIRKEN YEOMANETTE ESKİ SEVGİLİSİ İÇİN ACI ÇIĞLIKLAR ATIYORDU

HİCAZ'IN İSTEKLERİ PARİSLİ ELEŞTİRMENLERİ EYLEME GEÇİRDİ

gerçek niyetlerinin açıkça belli olmaması için birkaç birliği gösteriş olsun diye dağıttılar; yine de, gerçekte, bu birlikler tümden Kolçak'a gönderildi

DÜNYA ENDÜSTRİ İŞÇİLERİ ÖRGÜTÜ WILSON'U ÖLDÜRME GİRİŞİMİNDE BULUNDU

ON BİN ÇUVAL ÇÜRÜMÜŞ SOĞAN BULUNDU

ZENGİN BİR YURTTAŞ MERDİVENLERDEN DÜŞEREK ÖLDÜ

Nihayet, Fransa Amerikan stoklarını satın alıyor. (ç.n.)

limandan ayrıldıktan az sonra havanın sisli olması nedeniyle savaş gemisi gözden yitti ama gemi George Washington'a doğru yol alırken Başkan şapkasını sallamayı, gülümsemeyi sürdürdü.

SOVYET YÖNETİMİNİN DEVRİLMESİ KESİN

Morgan Kuruluşları

Kutsal kurtarıcımız Hazreti İsa efendimizin ellerine ruhumu teslim ediyorum, diye yazdı vasiyetnamesinde, John Pierpont Morgan, *ruhumu, O'nun en kutsal, değerli kanıyla yıkayıp arındıracağına, günahın kefaretini ödeyerek kutsal babamıza tertemiz, suçsuz sunacağına tam olarak güveniyor, inanıyorum, bütün tehlikelere karşı, her türlü kişisel özveride bulunarak Hazreti İsa efendimizin kanı aracılığıyla günahları arındırma kuramını savunmaları, yaşatmaları için çocuklarıma yalvarıyorum*

ve oğlunun temsilciliğini yaptığı Morgan Kuruluşları'nın ellerine,

1913 yılında Roma'da öldüğünde

teslim etti,

denetimini, New York, Paris, Londra'daki Morgan şirketlerinin, dört ulusal bankanın, üç tröstün, üç hayat sigortası şirketinin, on demiryolu sisteminin, tramvay şirketinin, bir nakliye şirketinin, Uluslararası Ticaret Filosu'nun,

tek merkezden yönetim ilkesine dayalı, yönetim kurullarının aynı üyelerden oluşmuş ortak şirketler topluluğu aracılığıyla,

on sekiz başka demiryolu üzerinde, A.B.D. Çelik Endüstrisi üzerinde, General Elektrik, Amerikan Telefon ve Telgraf üzerinde, beş ana endüstri dalında

yönetimi;

Morgan-Stillman Bankerlik ortaklığının birbiri içine girmiş kabloları, asma köprü gibi elinde tutuyordu kredileri, dünya bankacılık kaynaklarının yüzde on üçünü.

Parsayı toplayan ilk Morgan, Connecticut Hartford'dan, otelci Joséph Morgan'dı. Bu bey, bir posta arabası hattı işletmiş, 1830'lardaki o büyük New York yangınının yol açtığı panik sırasında Aetna Hayat Sigortası'nı satın almıştı;

oğlu Junius da babasının izinden gitti, önce manifaturacılık işinde, sonra da Massachusetts'li bir banker olan, Londra'da koca bir sigorta ve ticaret işini örgütleyip Kraliçe Victoria'nın dostluğuna yükselen George Peabody'yle ortaklığa girişerek;

Bostonlu bir vaiz, ozan, garip düşünceli biri, köleliğin kaldırılmasından yana bir adam olan John Pierpont'un kızıyla evlendi Junius; en büyük oğulları,

John Pierpont Morgan,

İngiltere'de eğitim gördükten, Vevey'de okula gittikten, Göttingen Üniversitesi'nde kendini olağanüstü bir matematikçi olarak kanıtladıktan sonra

ince uzun huysuz sinirli yirmi yaşında bir delikanlı olarak New York'a vardı, servetini yapmak için;

zamanlaması da çok iyiydi, zamanlardan 57 paniğiydi

(savaşlar ve hisse senedi piyasasındaki panikler, iflaslar, savaş borçları çok iyi bir serpilme ortamı oluşturur Morgan Kuruluşları için).

Fort Sumter'da silahlar ateş kusmaya başlayınca genç Morgan, kullanılmaz durumdaki tüfekleri yeniden A.B.D. ordusuna satarak biraz parayı cebe indirip New York merkezindeki Altın Oda'sında varlığını duyurmaya başladı; altın satışında, döküntü tüfeklerin satışından daha çok para vardı; yaşasın, İç Savaş.

Fransa-Prusya Savaşı sırasında, Junius Morgan, Tours'daki Fransız hükümeti için inanılmaz sayıda hisse senedi satışa çıkardı.

Aynı zamanda genç Morgan, Amerikan savaş borçlarını paraya dönüştürmek amacıyla Jay Cooke ve Frankfurt'taki Alman-Yahudi bankerlerle savaşıyordu (hiç sevemedi Almanları, Yahudileri).

73 paniği Jay Cooke'un işini bitirdi, J. Pierpont Morgan'ı da Wall Street'in en büyük patron krupiyesi yaptı; Philadelphia Drexel'le birleşti, Drexel binasını yaptırdı, tam otuz yıl boyunca o yapıda camlarla çevrili bir odada oturdu, kıpkırmızı yüzlü, küstah, terbiyesiz bir adam olarak, masasında oturup yazılar yazarak, koskoca, kara purolar içerek, ya da eğer önemli işler söz konusuysa arka odasında tek başına kâğıt oynayarak, ağzından çıkan iki sözcükle ün salmıştı, Evet ya da Hayır, konuklarının suratına doğru ansızın bağırıvermesiyle, *Bu işten benim kazancım ne olur?* anlamına gelen o özel kol savuruşuyla ün salmıştı.

77'de Junius Morgan kendini işten çekti; J. Pierpont New York Merkez Demiryolları'nın yönetim kuruluna seçtirdi kendini, ilk *Korsan*'ı denize indirdi. Yatları seviyordu, güzel sinema yıldızlarının kendisine Komodor demelerini seviyordu.

Stuyvesant Alanı'ndaki Doğumevi'ni yaptırdı, Saint George kilisesine gitmeyi, ilahi söylemeyi, öğle sonrasının sessizliği içinde tek başına kalmayı seviyordu.

93 paniğinde
Morgan
kendi adına hiç de azımsanmayacak bir kazanç sağlayarak

A.B.D. Hazinesi'ni kurtardı; altın stokları eriyordu, ülke büyük yıkım içindeydi, çiftçiler gümüş standardı uygulanması için acı acı uluyup duruyordu, Grover Cleveland'la kabinesi, Beyaz Saray'ın Mavi Oda'sında bir türlü karara varamadan bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı, Hazine Dairele-

rinde altın stokları eriyip giderken Kongre'de söylevler çekiyorlardı; yoksul insanlar açlıktan ölüyordu; Coxey'in ordusu, Washington'a yürüyordu; uzun bir süre Grover Cleveland, kendine yediremedi Wall Street para babalarının sözcülerini çağırmayı; Morgan, Arlington'daki dairesinde sessizce oturup bekledi, purolar içerek, tek başına kâğıt oynayarak, sonunda Başkan kendisini çağırıncaya dek;

altının kan kaybetmesini önlemek, altın kanamasını durdurmak için tasarıları hazırdı zaten.

Ondan sonra da Morgan ne dediyse o oldu; Carnegie satışa çıkarınca Çelik Tröstü'nü kurdu.

J. Pierpont Morgan, boğa gibi kısa kalın boyunlu huysuz sinirli saksağan gözlü burnunun üstünde yumru olan bir adamdı; bıraktı ortakları bankacılığın ayrıntılı tekdüze işleriyle canlarını çıkarırcasına uğraşsınlar, o arka odasında oturdu, kara purolar içti; karar verilmesi gereken bir konu olduğunda yalnızca Evet ya da Hayır, dedi; şöyle bir arkasını dönüp tek kişilik kâğıt oyununa daldı.

Her Noel'de, kütüphanecisi, Dickens'in *Noel İlahisi*'ni, gerçek, özgün baskısından okudu ona.

Kanaryaları, pekin ördeklerini sever, güzel film yıldızlarını yatla gezdirmekten hoşlanırdı. Her *Korsan*, bir öncekinden daha güzel bir gemi oluyordu.

Kral Edward'la akşam yemeği yediğinde Majesteleri'nin sağında oturdu; Kayzer'le baş başa yemekler yedi; kardinallerle, Papa'yla konuşmayı sever, Episkopal piskoposların konuşmalarını kaçırmazdı;

en sevdiği kent Roma'ydı.

Güzel pastaları, eski şarapları, güzel kadınları, yatla gezmeyi, arada bir üzeri değerli taşlarla süslü bir enfiye kutusunu eline alıp saksağan gözlerini üzerine dikerek koleksiyonlarına şöyle bir bakmayı severdi.

Fransız yöneticilerin özgeçmişlerini içeren bir koleksiyonu vardı, Babil tabletleri, mühürler, kral mühürleri, küçük heykelcikler, büstlerle dolu cam kutuları vardı,

Galya-Roma bronzlarıyla,

Merovenj hanedanlığı takılarıyla, minyatürlerle, saatlerle, kilimlerle, porselenlerle, çiviyazısı kitabelerle, bütün eski ustaların, Hollandalı, İtalyan, Flemenk, İspanyol ustalarının resimleriyle,

Gospel ve Apocalypse'in özgün baskılarıyla,

Jean-Jacques Rousseau'nun tüm yapıtlarının ilk, özgün baskılarıyla

Genç Plinius'un mektuplarıyla dolu cam kutucukları vardı.

Koleksiyon uzmanları, pahalı, ender bulunur, içinde görkem pırıltısı taşıyan her şeyi satın aldılar, doğru ona götürdüler, o, saksağan gözlerini dikti durdu bu değerli şeylere. Sonra da doğru kaldırıldı bir cam kutuya.

Ömrünün son yılında, Nil Irmağı'na özgü, üzerinde bir evcik bulunan gemilerden biriyle Nil'de geziye çıktı, Karnak Tapınağı'nın koskoca sütunlarına gözlerini dikerek uzun uzun önlerinde durdu.

1907 paniği, demiryolu yatırımlarında en büyük rakibi olan Harriman'ın 1909'da ölümü, onu Wall Street'in karşı konulamaz tek yöneticisi, yeryüzünün en güçlü vatandaşı yaptı;

eski Roma krallarının erguvan rengi kaftanını giymekten bıkmış, nikris illetine tutulmuş yaşlı bir adam olarak, Para Tröstlerinin Denetimi sırasında Pujo Kurulu'nun sorularını yanıtlamak için Washington'a gitme alçakgönüllülüğünü gösterdi; evet, bana, ülkemin çıkarları için en iyi gibi görünen şeyi yaptım.

İmparatorluğu öylesine sağlam temeller üzerine oturtulmuştu ki 1913 yılında ölümü, dünya borsalarında en küçük bir dalgalanmaya bile yol açmadı; Roma imparatorlarının erguvan kaftanı,

Groton ve Harvard'da eğitilen, İngiliz yönetici sınıfın işbirliğiyle eğitilen oğlu J. P. Morgan'a geçti,

anayasal bir kral olması için; diyor işte J. P. Morgan...

1917 yılında Müttefikler, Morgan Kuruluşları aracılığıyla bir milyar dokuz yüz milyon dolar borç almışlardı; işte biz de bayrak adına, demokrasiyi kurtarmak adına yabancı ülkelere çarpışmaya gittik;

ve Barış Konferansı'nın sonunda J. P. Morgan'ın ağzından çıkan her cümlenin büyük bir zorlayıcı gücü vardı, yetmiş dört milyar dolarlık bir gücü vardı.

J. P. Morgan sessiz bir adamdı, gazetelere demeç falan vermezdi ama büyük çelik grevi sırasında Gary'ye şunları yazdı: *Sizin de bildiğiniz gibi benim yürekten desteklediğim, sendikalı işçi çalıştırmama politikasını savunduğunuz için sizi içtenlikle kutlarım. Amerikan özgürlük ilkelerinin bu durumla yakından ilgili olduğuna, yılmazsak kazanacağımıza inanıyorum.*

(Savaşlar ve hisse senedi piyasasında panikler,

makineli tüfeklerin ateş kusması ve kundakçılık,

iflaslar, savaş borçları,

açlıktan ölümler, bitler, kolera, tifüs:

İşte, güzel bir serpilme, gelişme ortamı Morgan Kuruluşları için.)

Haber-film 35

dün, elli ikinci kez koşulan, Grand Prix de la Victoire, orada bulunanların belleklerinde uzun süre kalacak bir olaydı çünkü klasik yarış tarihinde hiçbir zaman uzun mesafe şampiyonları böylesine görkemli bir görünüm sergilememişlerdi

Yanık tutun ateşleri
Dönünceye dek çocuklar evlerine

LEVIATHAN'IN SUYA İNDİRİLMESİ OLANAKSIZ

BOLŞEVİKLER POSTA PULLARINI KALDIRIYOR

NEW HAVEN'DA SANATÇI GAZLA KENDİNİ ZEHİRLEDİ

BİR DOLARLIK PARANIN ÜZERİNDE KAN BULUNDU

Yüreklerimiz özlemle tutuşurken

POTAS YÜZÜNDEN BARIŞ GÖRÜŞMELERİNDE ANLAŞMAZLIK ÇIKTI

ALBAY ZEHİRLENEREK ÖLDÜ

YANLIŞLIKLA BÖCEK İLACI İÇTİ

ayaklanma ve soygunculuk bugüne kadar duyulmamış boyutlara ulaştı. Bir iki gün içinde Lemberg Gettosu, üzerinden dumanlar tüten bir yıkıntıya dönüştü. Görgü tanıklarının söylediklerine göre, Polonya askerleri, binin üstünde Yahudi erkek, kadın ve çocuğu öldürdü

SARHOŞ KAVGASINDA TROÇKİ LENİN'İ VURDU

yardım arayan Brisbane, bira konusunda tavrımı biliyorsunuz, dedi

Uzaklarda olsa bile çocuklar
Özlemiyle yanıyorlar evlerinin
Gümüşsü bir parıltı var
gözümüzü alıyor, ardında, kara bulutların

BAŞKAN ÖLÜLERİN ÇIĞLIKLARINI CANLANDIRIYOR

BOMBALI SALDIRIYA İPUCU VEREN MEKTUP

Emile Deen, üç bölüm olarak yaptığı görüşmelerde, Royal Dutch ve Standard Oil Şirketleri arasındaki durumu, yalnızca savaşın bitişi ve dünya pazarlarını denetim altına alma savaşımının başlangıcı diye tanımladı. "Belli başlı etmenler," dedi, "kıskançlık, doyumsuzluk ve kuşkudur." İç Savaş'tan beri ülkemizin olağanüstü endüstriyel gelişmesi, yeni bölgelerin açılması, kaynakların büyümesi, hızlı nüfus artışı, bunların tümü, ansızın, birçok büyük servetin yaratılmasına neden olmuştur. Yurtdışında çarpışan iki milyon çocuğun anneleri, babaları, sevgilileri, hısımları, dostları arasında tek bir kişi bile var mıdır ki H. P. Davidson'u Kızılhaç'a verdiği için Wall Street'e şükretmesin, tanrıya şükretmesin?

SENET HIRSIZI ÖLDÜRÜLDÜ

Ters yüz edin parlak yüzü
Dönene dek çocuklar evlerine

Sine-göz (39)

kızıl sessizliğin içinden genişliyor gün ışığı usulca yürek gibi atarak batıyor benim tatlı karanlığıma göz kapaklarıma sıcak tatlı bastıran bir kızıllığa büyüyor sıcak kandan geçerek sonra ansızın kıvılcımlar çakıyor

devasa boyutlarda mavi sarı pembe

bugün Paris pembe bir gün ışığı turkuvaz yeşili lekelere karşı bulutların üzerinde puslu incecik bir canavar düdüğü acı acı ötüyor tembel tembel uğulduyor arabalar parke taşların üzerinde takırdıyor taksiler ciyaklıyor açık pencereden görünen sarı rahatlatıyor Sen Irmağı'yla gökyüzü arasında Louvre gri pembeden taşlarıyla mimarisinin ağırbaşlılığını vurguluyor

ve Paris'in kararlılığını

pırıl pırıl yeşil kırmızı römorkör akıntıya karşı yol gösteriyor çın çın sesler çıkartarak üç tane kara ve kızıla çalan pırıl pırıl mavnaya kaptan evlerindeki pencerelerde yeşil kepenkler var dantel perdeler çiçek açmış sardunya saksıları maviler giymiş şişman adam köprünün altından geçmek için küçük kara rafı indirmek zorunda kaldı güverteye

Paris doluyor odama hizmetçi kızın gözlerinde gri iş giysisinin altında sıcacık kabaran göğüslerinde sütle kaynatılmış kahvenin hindiba kokusunda tuzsuz tatlı tereyağının usulca gezdirildiği ayçöreklerinin çıtır çıtır ışıyan parıltısında

dostumun o alçakgönüllü yüzünü yarı gizleyen sarı kapaklı kitapta

1919 Paris'inde

paylaştığımız Paris'te

Tour Eiffel'in çevresinde dönen rulet masası kırmızı kare beyaz kare bir milyon dolar bir milyar mark bir trilyon ruble baisse du franc[1] ya da Montmartre için bir manda

Medrano Sirki Salle Gaveau'da ortaya çıkıveren viyolonsellerin sahnede akort yapmaları onların engelli at yarışındaki ağırbaşlılıkları obualar köşeli çelik çalgılarla musique s'en fou de moi[2] diyor yaşlı markiz Stravinski'de dışarı doğru yürürken elmaslarla şakır şakır ama kırmızı kazak geriye sıçrıyor tüm paramızı yitiriyoruz

Madeleine'in karşısındaki la peinture[3] Cézanne Picasso Modigliani

Nouvelle Athènes

karşı çıkan şiirler hep taptaze gazete kulübelerinde ve helalara tebeşirle yazılmış sloganlar L'UNION DES TRAVAILLEURS FERA LA PAIX DU MONDE

fırıl fırıl dönen Eyfel Kulesi'nin çevresinde devrim

geçen yılın dizgelerini yakıp kül ediyor tarihler uçup gidiveriyor takvimlerden biz bugün her şeyi yeni yapacağız bugün yıllardan Ben Bugün ilkbaharın ilk gününün pırıl pırıl sabahı Kahvelerimizi yudumluyoruz yüzümüze su çarpıyoruz giysilerimizi geçiriyoruz sırtımıza aşağı koşuyoruz cin gibi uyanık dışarı çıkıyoruz ilk yılın ilk gününün ilk sabahına

---

Frankın değer kaybı (ç.n.)
Bu müzik beni deli ediyor. (ç.n.)
Tablo (ç.n.)

Haber-film 36

ÖLÜMSÜZ FRANSA'NIN ZAFERİNE

Ah geçiverdi bir Alman subayı Ren'i
Paralayarak Fransızcayı

ALMANLAR RİGA'DA YENİLGİYE UĞRADI

GÖNÜL BORCU DUYAN PARİSLİLER FRANSIZ MAREŞALLERİNE SEVİNÇ GÖSTERİLERİ YAPTI

Ah, geçiverdi bir Alman subayı Ren'i
Sevdi kadınları, sevdi şarabı
Honki ponki, bilirsin Fransızcayı

Wilson'un Washington'a varmasıyla sorunlar başladı, Parisli grevciler, çıktıkları kır gezisinde söylev dinledi. Kahveler yıkıldı, Fiume caddelerinde bombalar atıldı. Parisliler ete daha çok para veriyor, Il serait dangereux d'augmenter les vivres.[1] Bethmann Holweg'in kanı kaynıyor. Gizemli güçler antibolşevik yürüyüşü durdurdu.

SUİKASTLARDA ALMAN PARMAĞI GÖRÜLDÜ

Erzakı artırmak tehlikeli olabilir. (ç.n.)

Ah Armentières'li matmazel
Bilirsin Fransızcayı
Ah, Armentières'li matmazel
Bilirsin Fransızcayı
Ne dersin-olmadı mı kırk yıl
honki ponki bilirsin Fransızcayı

La Baule'deki son günün göstergesi, yıkıntılar; sendikalı işçiler, değişikliğe hazır olmayan işverenleri tehdit etme olanağı buldu. LAFAYETTE'İN MEZAR TAŞINA ZAFER ÇELENGİ KOYDU. En varlıklı zenci kadın öldü. Öfkeli askerler ayaklanarak Yale yatakhanelerini bastı. Altın madeninde işler karıştı.

BERLİN'İ GİTTİKÇE DAHA ÇOK SIKIŞTIRIYOR

Ah, götürdü onu üst kata, sonra doğru yatağa
Kıvırdı genç kız boynunu orada
Honki ponki, bilirsin Fransızcayı

İŞADAMLARI BARIŞI İZLEYEN GÜNLERDE FİYATLARDA DÜŞÜŞ OLMAYACAĞINI SÖYLÜYOR

İŞYERİNDEKİ MASASINDA KENDİNİ ÖLDÜRDÜ

ÇAĞDAŞ MAVİ SAKAL ŞİMDİ KARASEVDAYA TUTULDU

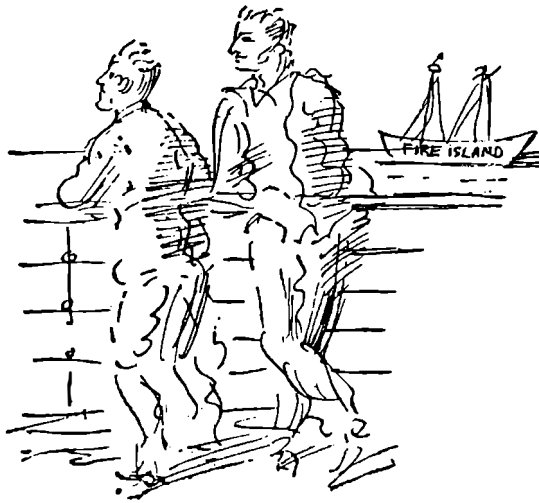
Kerenski hükümeti sırasında Minsk bölgesindeki birliklerin kumandanı olan eski İmparatorluk Genel Kurmayı'ndan General Minus'tan başkası değil o adam. Üzerlerinde o gizemli Mistelles sözcüğü olan tüfek namlularının Fransa'ya gönderilmesine izin verirlerse Parisli polisler de greve katılmakla tehdit ediyor hükümeti. Bir spekülatörün bir hafta içinde hemen hemen beş milyon frangı cebe indirdiği söyleniyor.

Ah o ilk üç ay nasıl da yolundaydı her şey
Ama ikinci üç ay başladı kızcağız şişmeye
Honki ponki bilirsin Fransızcayı

Amerika'nın büyük parasal kaynakları, gelişmiş araç gereçleri, çok bol hammaddeleri, Fransa'nın sanayi gücünü yenileme ve çoğaltmada Fransız dehasına yardım etmelidir, o güzelim görünüm içinde, olağanüstü güzel yollarda, görkemli otellerde, güzel yiyeceklerin başında el ele verilmesi, kırk beşinci enlemin kestiği Lyon'u panayır yerine dönüştürdü. Büyük maden kaynaklarının da yardımıyla geleceği, inanılmaz güzellikte beliriyor ufukta. Belediye başkanı Ole Hanson, burada belediye çalışmalarının üzerinde denetim kurmaya kalkışacak herhangi biri, hemen yoldan temizlenecektir, dedi. Kendisi ufak tefek olan bu adamın büyük düşünceleri var; büyük bir beyni, büyük umutları. İlk bakışta insan, onun Mark Twain'e olan benzerliğinden şaşkınlığa düşüyor

Richard Ellsworth Savage

Fire Island fener gemisini gördükleri sabah, Dick'le Ned oldukça bitkindi. Dick, askere alma kurulunun karşısına çıkmayı, beş parasız Tanrı'nın Ülkesi'ne ayak basmayı dört gözle beklemiyordu, hem annesinin bunları nasıl karşılayacağını kestiremiyordu, kaygılanıyordu. Ned'in yakındığı tek şey savaş nedeniyle içki yasağının konmuş olmasıydı. Yolculuk boyunca içtikleri konyak yüzünden hâlâ azıcık sarhoştular. Long Island'ın kurşuni sığ sularına girmişlerdi bile; artık yapacak bir şey yoktu. Batıya doğru uzanan ağır sis, sonra da suda boğulmuş gibi duran alçak kutu kutu evler, derken Rockaways kumsalının beyaz çizgisi; Coney Adası'nın manzaralı demiryolu; Staten Adası'ndaki koyu

yeşil yaz ağaçları, beyaz süslemeli, gri ahşap evler; her şey, yüreklerini acıyla burkacak denli ülkelerinindi. Göçmen bürosu römorkörü yaklaştığında, haki üniforma giymiş, tozluklar takmış Hiram Halsey Cooper'ın merdivenleri tırmandığını görünce çok şaşırdı. Dick bir sigara yakıp ayık görünmeye çalıştı.

"Evlat, seni görmek içime su serpti... Annenle ben... şey..." Onu Ned'le tanıştırmak için sözünü kesti Dick.

Üzerinde binbaşı üniforması bulunan Mr. Cooper, kolundan tutarak güvertenin ucuna çekti. "Karaya çıkarken üniformanı giysen iyi edersin."

"Olur efendim, biraz eski diye giymemiştim de."

"Daha da iyi... Şey, sanırım orada cehennem gibi günler geçirdiniz... ozanca derin düşüncelere dalma olanağı da bulamadınız, ha?.. Bu gece benimle Washington'a geliyorsun. Senin için çok kaygılanmıştık ama geçti artık... tüm olanlar bana nasıl da yapayalnız bir yaşlı adam olduğumu düşündürdü. Bana bak evlat, annen General Ellsworth'un kızıydı, değil mi?" Dick başını salladı. "Elbette öyle, çünkü benim sevgili karım, onun yeğeni olurdu... Neyse, şimdi koş ünifor-

manı giy, sakın unutma... konuşmaları ben yapacağım, sen karışmayacaksın."

Eski püskü üniformasını giyerken Mr. Cooper'ın nasıl da hızla yaşlandığını düşünüyor, barda girdiği on beş dolarlık borcu ödeyebilmek için ondan nasıl para isteyebileceğini tasarlıyordu Dick.

Yaz öğleden sonrası güneşi içinde New York'un yalnız, boş bir görünümü vardı; neyse, işte yurdundaydı. Pennsylvania İstasyonu'ndaki bütün girişlerde polisler, sivil giysili kişiler, üzerlerinde üniforma bulunmayan tüm gençlerden askerlik şubesinin kartını soruyordu. Mr. Cooper'la birlikte trene doğru koşarken ter içindeki polislerin köşeye sıkıştırıp çevrelerini sardığı asık suratlı bir gençler topluluğu gördü.

Birinci sınıf vagondaki koltuklarına oturduklarında, Mr. Cooper mendil çıkarıp yüzünü sildi. "Niçin üniformanı giymeni istediğimi anlıyorsun, değil mi? Şey, sanırım, cehennem gibi günler geçirdiniz."

Dick, aldırmazlık içinde, "Kimi günler oldukça kötüydü," dedi. "Ama yine de geri gelmeyi hiç istemedim."

"Biliyorum istemediğini evlat... eski akıl hocanı, koruyucunu, binbaşı üniforması içinde görmeyi beklemiyordun, değil mi... şey, hepimizin bu çorbada tuzu bulunmalı. Donatım Dairesi'nin satın alma bölümünde görevliyim. Bizim bölümün başkanı General Sykes senin büyükbabanla birlikte çalışmış. Ona senden söz ettim, iki cephede edindiğin deneylerden, yabancı dil bilginden... şey... elbette çok ilgilendi... sanırım sana hemen iş bulabileceğiz."

"Mr. Cooper," diye kekeledi Dick, "çok iyisiniz... benimle böyle ilgilenmeniz beni çok duygulandırdı."

"Evlat, seni nasıl özlediğimi anlayamamıştım... eski ozanlar, geçmişteki o görkemli büyükler üzerine çene çalışlarımızı falan... ta sen gidene kadar." Trenin gümbürtüsünde boğuldu Mr. Cooper'ın sesi. Dick'in kafasının içinde bir şey sürekli olarak, işte yurdundasın diyordu.

Batı Philadelphia İstasyonu'nda tren durduğunda, duyulabilen tek ses vantilatörün alçak vızıltısıydı; Mr. Cooper eğilip Dick'in dizini okşadı, "Yalnızca tek bir konuda bana söz vermelisin... biz savaşı kazanıncaya kadar barış sözünü ağzına almayacaksın. Barış yapılınca, ondan şiirlerimizde azıcık söz edebiliriz... Sonra da hepimiz için sürekli bir barış adına çalışma zamanı gelecek... Şu İtalya'da başına gelen ufak şey... hiç anlamı yok... unut onu... hiç kimse duymadı zaten." Dick başını salladı, yüzünün kızardığını duyumsayarak öfkelendi. Görevli, "İlerideki yemek vagonunda yemek verilmeye başlandı," diye bağırarak gelinceye kadar ikisi de konuşmadı.

Washington'da (işte yurdundasın, diyip duruyordu Dick'in kafasında bir şey) Mr. Cooper, Willard'da bir oda tutmuştu, otel dolu olduğu, başka yerde de oda bulmalarına olanak olmadığı için Mr. Cooper'ın odasındaki sedirde yatmak zorunda kaldı. Çarşaflara sarındıktan sonra Dick, Mr. Cooper'ın parmak uçlarına basarak başına dikildiğini, hızlı hızlı soluduğunu duydu. Gözlerini açıp gülümsedi.

"Evet, evlat," dedi Mr. Cooper, "seni yine aramızda görmek çok hoş... güzel güzel uyu," sonra da yatağına döndü.

Ertesi sabah General Sykes'la tanıştırıldı: "İşte ülkesine hizmet etmek isteyen delikanlı bu," dedi Mr. Cooper gösterişli bir biçimde, "tıpkı dedesinin yaptığı gibi... Gerçekten de öylesine sabırsızdı ki, ülkesinden önce davranıp savaşa gitti, Fransız Gönüllü Ambulans Servisi'ne yazıldı, sonra da İtalya'ya geçti."

General Sykes, pırıl pırıl gözlü, karga burunlu, duvar gibi sağır, ufak tefek yaşlı bir adamdı. "Evet, Ellsworth büyük adamdı; Hieronimo'ya karşı birlikte savaştık... Ah o eski Batı... Gettysburg'dayken yalnızca on dört yaşındaydım, o herifin oralara gittiğini hiç sanmıyorum. Savaştan sonra West Point'te aynı sınıftaydık, zavallı yaşlı Ellsworth... Demek sen de dedene çektin, ha, evlat?" Dick, kıpkırmızı kesildi, başını salladı.

"Görüyorsunuz ya general," diye bağırdı Mr. Cooper, bu delikanlı şey istiyor... şey... Ambulans Servisi'nde olduğundan daha sorumlu bir iş."

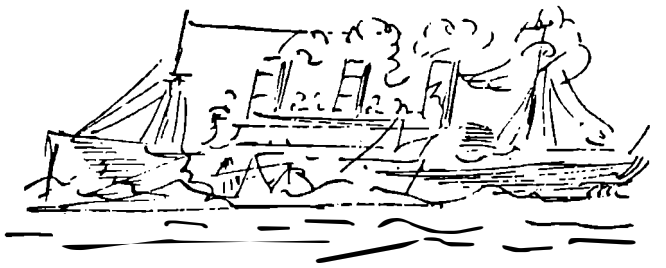
"Haklısınız efendim, tutkulu, ateşli bir gence göre yer değil... Andrews'u tanıyorsunuz değil mi, binbaşı..." General bir kâğıda bir şeyler karalıyordu. "Bu notla birlikte onu Albay Andrews'a götürün, bir yerlere yerleştirir, niteliklerini falan belirlemesi gerek... Anlıyorsunuz ya... İyi şanslar, evlat."

Dick, kurallara uygun biçimde selam vermeyi becerdi, sonra da dışarıda, koridordaydılar; Mr. Cooper'ın yüzünde geniş bir gülümseme vardı, "İşte oldu. Ben işimin başına dönmeliyim. Sen gidip başvuru kâğıtlarını doldur, doktora görün, belki de bunu kampta yaparlar... Neyse, saat birde Willard'da yemeğe gel. Odaya çık." Dick, gülümseyerek selamladı onu.

Sabahın geri kalan bölümünü, birtakım boşluklara yazılar yazıp doldurarak geçirdi. Yemekten sonra Atlantic City'ye, annesini görmeye gitti. Annesi bıraktığı gibiydi. Chelsea'de pansiyonda kalıyordu, casuslar konusunda neredeyse uzmanlaşmıştı. Henry, piyade alayına er olarak yazılmıştı, şimdi Fransa'da bir yerlerdeydi. General Ellsworth'un torununun sıradan bir er olduğunu düşünmek kanını tepesine sıçratıyordu ama kısa sürede terfi edip yükseleceğine de inanıyordu. Çocukluğundan beri Dick, onun babasından söz ettiğini duymamıştı, nasıl bir adam olduğunu sordu. Annesi daha küçücük bir kızken, toplumdaki yerlerine hiç de uygun düşmeyecek biçimde, çok az gelir bırakarak ölmüştü. Hatırladığı tek şey, onun maviler giyen, kabarık fötr şapkası yana eğik, beyaz keçisakallı, uzun boylu biri olduğuydu; Sam Amca'nın karikatürünü ilk görüşte babası sanmıştı. Cebindeki küçük gümüş şekerleme kutusunun içinde hep nane şekeri taşırdı, askeri cenaze töreni ve ona mendilini veren iyilik dolu, incelikli subay yüzünden büyük coşkulara kapılmıştı. Yıllar boyu saklamıştı şekerleme kutusunu ama her şeyle

birlikte onu da elden çıkarmak zorunda kalmıştı, zavallı kocası şey olduğunda... şey... başarısızlığa uğradığında.

Bir hafta sonra Dick, Savaş Bakanlığı'ndan, Richard Ellsworth Savage, Teğmen, Donatım Bölümü, diye üzerine adres yazılmış, görevini bildiren, yirmi dört saat içinde Merrit Kampı'na gitmesini isteyen bir yazı aldı. Merrit Kam-

pı'nda, geçici olarak görevlendirilmiş bir topluluktan sorumlu buldu kendini Dick, çavuş olmasaydı bu adamlarla ne yapacağını hiçbir zaman kestiremeyecekti. Yola çıktıktan sonra durum biraz düzeldi: Başka iki teğmen ve bir de binbaşıyla paylaştığı birinci sınıf kamarada yolculuk yapıyordu; cephede bulunduğu için Dick hepsine karşı üstünlük kurmuştu. *Leviathan* gemisiyle yolculuk yapıyorlardı; Sandy Hook da gözden yitince Dick yine neşelenmeye başladı; Ned'e, uzun, uyaklı bir mektup yazdı, şöyle başlıyordu:

Babası mapusane kuşuydu, yoktu anasının meteliği
Çok severdi konyak içmeyi, özellikle de fiçıyı başına
dikmeyi
Ama şimdi bir teğmen, sırtında Devlet'in desteği
Sırtında şık üniforması, adımları askeri
Alnına yazılmış yazgıların en kötüsü
Bir çocuğun, general eskisiyse dedesi.

Kamaradaki öteki iki kılkuyruk, Leland Stanford'dan, hiçbir özelliği olmayan delikanlılardı; ama Binbaşı Thompson, West Point'ten, huysuz, katı bir adamdı. Sarı, yuvarlak yüzlü, ince dudaklı, burnunun üstünde gözlükleri olan biriydi. Binbaşı deniz tutması yüzünden iki gün boyunca yataktan çıkamayınca, kamarotla ahbaplığı ilerleten çavuş aracılığıyla Dick ona viski getirterek azıcık yumuşattı, böylece de onun tutkulu bir Kipling hayranı olduğunu, Copeland'ın sesinden *Danny Deever*'i dinlediğinde çok etkilendiğini öğrendi. Dahası, katırlar ve at eti üzerine uzmandı, "İspanyol Atı," adında, basılı bir de kısa kitabı vardı. Nasılsa Dick, Copeland'ın öğrencisi olduğunu söyledi, sonra da General Ellsworth'un torunu olduğu ortaya çıkıverdi. Binbaşı Thompson, onunla ilgilenmeye başlamıştı, Fransızların cephede silah taşıdıkları eşekleri, İtalyan süvarilerinin atlarını, Rudyard Kipling'in yapıtlarını sormaya girişti. Brest'e varmalarından bir gece önce, herkes coşku içindeyken, savaş bölgesine girdikleri için tüm güverteler, karanlığa, sessizliğe gömülmüşken Dick tuvalete girdi, ilk gün Ned'e yazdığı uzun, alaylı mektubu baştan okudu. Küçük küçük parçalar halinde yırttı, deliğe attı, üzerine özenle çekti suyu; artık mektup yazmak yoktu.

Brest'te, Dick, üç binbaşıyı kent merkezine götürüp otelde şarapla güzel bir yemek yedirdi; gece boyunca Binbaşı Thompson, Filipinler ve İspanyol Savaşı üzerine öyküler anlattı; dördüncü şişeden sonra Dick, hepsine *Armentières'li Matmazel* şarkısını söylemeyi öğretti. Birkaç gün sonra geçici görevli askerlerin sorumluluğundan alınıp Tours'a gönderildi; kendisine Fransızca çevirmenlik yapacak, onunla Kipling üzerine konuşacak birine gerek duyan Binbaşı Thompson, Dick'i yanına aldırmıştı. Sürekli çiseleyen yağmur, çamur, disiplin, selam verme zorunluluğu, kurbağa bacak Fransız subaylarıyla takışma korkusu yüzünden herkesin sürekli homurdandığı, yakındığı Brest'ten ayrılmak, onun için gerçek bir kurtuluştu.

Yaz sonunun yoğun mavimsi yeşiline gömülü beyaz taş yapılarla doluydu Tours. Tayın kartı dağıtma bölümünde çalışıyordu Dick, her sabah sütlü kahvesini yatağına getiren yaşlı, anlayışlı bir kadının yanında kalıyordu. Personel Bölümü'nde biriyle arkadaşlığı ilerletmiş, onun aracılığıyla Henry'yi piyade birliğinden çıkartmaya uğraşıyordu. Binbaşı Thompson, yaşlı Albay Edgecombe, birçok başka subayla birlikte sık sık akşam yemeğine çıkıyordu; yemeği nasıl ısmarlayacağını, güzel şarapların hangi üzümden yapıldığını bilen, Fransız kızlarının karşısında Fransızca paralayabilen, uyaklı dizeler söylemeyi beceren, merhum General Ellsworth'un torunu olan Dick'siz edemiyordu hiçbirisi artık.

Posta Dağıtım Bölümü, kendi içinde ayrı bir örgütlenmeye gidince, bunun başkanlığını yapan Albay Edgecombe, Dick'i Binbaşı Thompson'dan, onun at satıcılarından ayırdı; Dick, yüzbaşılığa yükselerek onun yardımcısı oldu. Hemen Henry'yi subay okulundan Tours'a getirtti. Yine de ona üsteğmenlikten daha yüksek bir rütbe ayarlayabilmek için çok geç kalmıştı.

Teğmen Savage, çalışma odasında Yüzbaşı Savage'ı görmeye ona göreve başladığını bildirmeye geldiğinde, güneşten yanmış, bir deri bir kemik kalmış, öfkeli biri olmuştu. O gece, Dick'in odasında birlikte beyaz şarap içtiler. Arkalarından kapı kapanır kapanmaz Henry'nin ağzından ilk çıkan sözcükler, "Tüm bu baş belası bokluktan sonra... küçük kardeşimle övüneyim mi, yoksa çenesine bir yumruk mu patlatayım, kestiremiyorum," oldu.

Dick, ona içki doldurdu. "Annemin başının altından çıktı bunlar," dedi. "Gerçekten de dedemizin general olduğunu unutmuştum ben."

"Biliyor musun biz cephedekiler, Donatım Bölümü için ne deriz?"

"Ama birileri de uğraşmalıdır, gereçlerle, stoklarla, hem..."

"Hem de matmazellerle, şaraplarla," diye patladı Henry.

"Öyle ama ben hep korudum erdemlerimi... Küçük kardeşin yaptıklarına büyük özen gösterdi, gerçekten, köle gibi çalıştım."

"Donatımcı binbaşılar için aşk mektupları yazarak mutlaka... Lanet olsun, başa çıkamazsın onlarla. Her seferinde bir elleri yağda, bir elleri balda... Neyse, ailemizden Ellsworth'un anısını sürdürecek başarılı bir kişinin çıkması beni mutlu etti."

"Argonne'da kötü günler geçirdiniz, değil mi?"

"Berbat... subay okuluna gönderilene dek."

"Biz 17'de Ambulans Servisi'nde çok eğlendik."

"Ah, elbette."

Henry, biraz daha şarap içip azıcık kafayı buldu. Dantel perdeli, pırıl pırıl çini döşeli odaya, başucunda, ayakucunda sütunlar bulunan büyük karyolaya sık sık göz gezdiriyor, ağzını şapırdatıyor, "Amma rahat," diye söyleniyordu. Dick, onu dışarı çıkarıp en sevdiği lokantada yemek yedirdi, son-

ra da Madam Patou'nun yerindeki en güzel kız olan Minette'i ayarladı ona.

Henry üst kata çıktıktan sonra, Dick, Pis Gertie dedikleri, saçları kızıla boyalı, şişkin boyalı dudaklı, kötü konyaklar yuvarlayıp kederlenen bir kızla birkaç dakika oturma odasında oturdu. "Vous, triste?" dedi kız, pençe gibi elini Dick'in alnına koydu. Dick başını salladı. "Fièvre... trop penser... penser iyi değil... moi aussi.[1]" Sonra da kendini öldüreceğini ama korktuğunu, tanrıya inandığından değil de, öldükten sonra her şeyin nasıl da sessiz olacağını düşünerek korktuğunu söyledi. Dick onu neşelendirmeye çalıştı, "Bientot guerre finée.[2] Tout le monde[3] eve dönmek ne iyi." Kız, hüngür hüngür ağlamaya başladı, Madam Patou, koşarak, martı gibi çığlıklar atarak yanlarına geldi. Koskoca, çirkin bir çenesi olan şişman bir kadındı. Kızın saçlarına asılıp sarsmaya başladı. Dick şaşırmıştı. Kızı kadından kurtarıp odasına gönderdi, biraz para bıraktı, dışarı çıktı. Canı sıkkındı, altüst olmuştu. Eve gittiğinde, şiir yazmak istedi. Şiir yazmaya giriştiğinde, o tatlı, ağır, nabız gibi atan duygu yükünü yakalamaya çalıştı. Oysa elinden gelen tek şey kendini mutsuz hissetmekti, bu yüzden de yatağına girdi. Gece boyu yarı düşünceler içinde, yarı hayallere dalarak uzandı; Pis Gertie'nin yüzü, gözlerinin önünden gitmedi bir türlü. Sonra da Hilda'yla, Bay Head'de geçirdiği günleri hatırlamaya başladı, kendi kendisiyle, aşk üzerine uzun bir konuşmaya girişti. Her şey insanın içini yakacak ölçüde pislik doluydu... bıktım usandım orospulardan, erdemli kadınlardan, büyük aşklar yaşamak istiyorum. Savaştan sonra yapacaklarını tasarlamaya koyuldu, belki de ülkesine dönecek, Jersey'de politikayla ilgili bir işe girecekti; oldukça pis bir durum.

"Siz, üzgün?" dedi kız, pençe gibi elini Dick'in alnına koydu. Dick başını salladı. "Ateş... fazla düşünmek... düşünmek iyi değil... ben de." (ç.n.)
Yakında savaş bitmek. (ç.n.)
Herkes (ç.n.)

Dışarıda, sokakta adını haykıran Henry'nin sesini duyduğunda sırtüstü yatmış, gün doğumuyla grileşen tavana gözlerini dikmişti; çini döşeli soğuk merdivenleri parmak uçlarına basarak indi, onu içeri aldı.

"Ne diye beni o kızla gönderdin, Dick? Her yanım pisliğe battı, bit gibiyim... Tanrım... şu yatağın yarısını bana bırakır mısın? Sabahleyin kendime bir oda bulacağım."

Dick, ona pijama getirdi, yatağın kıyısına büzüldü. "Senin sorunun," dedi esneyerek, "geri kafalı bir Püriten olman... daha çok Avrupalı gibi davranmalısın."

"Ama gördüğüm kadarıyla sen o orospulardan biriyle kalmadın."

"Benim ahlaki kaygılarım yok, yalnızca çok titizim," diye uykulu uykulu söylendi Dick.

"Leş gibi, pis bir bulaşık bezine benzetiyorum kendimi," diye fısıldadı Henry.

Dick gözlerini kapayıp uykuya daldı.

Ekim başlarında, albayın bir gönüllünün eline bırakılamayacak kadar önemli olduğunu söylediği bir resmi mektup çantasıyla Dick, Brest'e gönderildi. Rennes'de iki saat aktarma beklemesi gerekiyordu, bu yüzden de lokantada oturmuş yemek yerken, tek kolu askıya alınmış bir er yanına yaklaşıp, "Vay canına, selam Dick," diye bağırdı. Skinny Murray'dı bu.

"İşe bak, Skinny, seni görmek ne hoş... beş, altı yıl oldu değil mi?.. Vay vay, yaşlanıyoruz. Baksana, otur hadi... yoo, bunu yapamam."

Skinny, katı bir tavırla, "Sanırım, sizi selamlamam gerek, efendim." dedi.

"Haklısın Skinny... ama konuşabileceğimiz bir yer bulmalıyız... trenin kalkmadan önce bana ayıracak zamanın var mı? Gönüllü yazılmış biriyle yemek yiyip konuştuğumu görürlerse inzibatlar beni tutuklar... Yemeğimi bitirene dek bekle sonra istasyonun karşısında bir bar buluruz. Bu kadarını göze alabilirim."

"Bir saatim var... Grenoble'a, boşaltılmış bölgeye gidiyorum."

"Amma şanslısın... çok mu kötü yaralandın Skinny?"

"Koluma şarapnel parçası isabet etti, yüzbaşım," dedi Skinny, iki inzibat subayı ters ters bakarak istasyon lokantasından geçtikleri için esas duruşa geçerek. "Bu kuşlar da tepemi attırıyor."

Apar topar yemeğini bitirdi Dick, parasını ödedi, istasyonun önündeki alanı geçti. Kahvelerden birinin, karanlık, sessiz görünen arka odası vardı. Tam, bira söylemiş, çene çalmaya girişeceklerdi ki Dick posta çantasını hatırladı. Masada bırakmıştı. Soluk soluğa hemen döneceğini fısıldayarak alanı geçip istasyon lokantasına girdi. Üç Fransız subayı oturmuştu masaya. "Pardon beyler." Hâlâ masanın altında, bıraktığı yerde duruyordu. "Eğer bunu yitirseydim, kendimi vurup öldürmem gerekirdi," diye anlattı Skinny'ye. Trenton'dan, Philedalphia'dan, Bay Head'den, Doktor Atwood'dan konuştular. Skinny evlenmiş, Philadelphia Bankası'nda iyi bir işe girmişti. Tankçı bölüğüne gönüllü yazılmış, saldırı başlamadan şarapnel parçasıyla yaralanmıştı, bu da onun için büyük şans olmuştu çünkü tüm arkadaşları çarpışma sırasında ölmüştü. Bugün hastaneden yeni çıkmıştı, bitkindi. Dick, onun yaptıklarını ayrıntılarıyla öğrendi, onu Tours'a aldıracağını söyledi. Kurye olarak gerek duydukları bir adamdı. Sonra da Skinny'nin trenine koşma zamanı gelmişti, posta çantasını sıkı sıkı kolunun altına kıstırarak çiseleyen sonbahar yağmuru altında inanılmaz güzellikte renklere bürünmüş, belli belirsiz parıldayan kenti dolaşmaya başladı Dick.

Asılsız çıkan barış söylentisi Tours'u vızır vızır arı kovanına döndürdü; herkes içki içiyor, birbirinin sırtına vuruyordu; subaylarla gönüllüler işyeri kapılarından girip çıkarak kol kola dans ediyordu. Bunun yanlışlık olduğu anlaşılınca Dick'in içine su serpildi. Bunu izleyen günlerde, Posta Dağıtım karargâhındaki herkesin yüzünde, söylemek istemeyeceği kadar

çok şey biliyormuş gibi gizemli bir anlatım vardı. Gerçek ateşkes günü, Albay Edgecombe ve başka birkaç subayla birlikte Dick, oldukça taşkınlık içinde akşam yemeği yedi. Yemekten sonra arkadaki küçük avluda albaya rastladı. Albayın yüzü kızarmış, bıyıklarının telleri havaya dikilmişti.

"Evet, Savage, soyumuz için büyük bir gün," diyip kahkahalarla güldü.

"Ne soyu?" diye utangaçlıkla sordu Dick.

"İnsan soyu," diye gürledi albay.

Sonra Dick'i bir kıyıya çekti. "Paris'e gitmeye ne dersin evlat? Göründüğü kadarıyla Paris'te Barış Konferansı toplanacak, Başkan Wilson da katılacak... İnanılmaz bir şey değil mi... ve biz de barışı kaleme almak için gelen Amerikan delegelerinin posta taşıma işlerini yürüteceğiz, yani Barış Konferansı kuryeleri olacağız. Elbette, sen yurduna dönmek istersen bunun da gereğini düşünürüz."

"Yoo, hayır, efendim," dedi Dick hemen. "Daha şimdiden geri gidip iş aramak zorunda kalacağım için kaygılanmaya başlamıştım bile... Barış Konferansı, tam bir sirk gösterisi olacak, hem Avrupa'da yolculuk yapma olanağı veren her iş bana uygundur."

Albay gözlerini kısarak baktı. "Ben soruna böyle yaklaşmazdım... İlk kaygımız, görevimizi yapmak olmalıdır... elbette söylediklerimiz yalnızca ikimizin arasında kalacak."

"Ah, evet, kesinlikle," dedi Dick ama masadakilere katılmak için geri döndüğünde yüzündeki gülümsemeyi gizleyemiyordu.

İşte yine Paris: hem bu kez fitilli kumaştan yeni bir üniforma, omuzlarında gümüş şeritler, cebinde parayla; ilk yaptığı şey, bir yıl önce Steve Warner'la kaldığı Pantheon'un arkasındaki dar sokağa gidip göz atmak oldu. Kireç rengi, gri yüksek evler, dükkânlar, küçük barlar, kara gömlekli kocaman gözlü çocuklar, boyunlarına ipek mendiller dolamış bereli gençler, Parislilerin ağır ağır konuştukları argo; hepsi, içi-

ni belirsiz bir mutsuzlukla doldurdu; Steve'e ne olduğunu da merak ediyordu. Gönüllülerin, Amerika'dan yeni gelmiş, açılır kapanır yazı masalarını, sarı cilalı dosya dolaplarını içeri taşıdıkları işyerine dönmek onu biraz rahatlattı.

Paris'in nabzı, Place de la Concorde'daki Crillon Oteli'nde atıyordu, can damarı da, Başkan Wilson, Llyod George, Belçika Kralı, Kraliçesi gibi önemli kişilerin kaldığı, tüylü miğferleri içindeki Garde Républicaine askerlerinin eşliğinde sürekli geçit törenleri yaptığı Rue Royale'di; kendini kaybederek çılgınca yaşamaya başladı Dick, gece ekspresleriyle Brüksel'e yolculuklar yaparak, Larue'nün uzun kırmızı tüylü kanepelerinde iyi şaraplarla ıstakoz yuvarlayarak, Ritz Bar'da şampanya içerek, Café Weber'de içki içerken gizli bilgilerle dolu konuşmalarla yaşamaya başladı; tıpkı eski gün-

lerde, Baltimore Kongre'sinde olduğu gibi; tek ayrım artık hiçbirine metelik vermemesiydi; tüm bu olanlar ona sapık bir güldürü gibi geliyordu.

Noel'den hemen sonra bir gece Albay Edgecombe, New Yorklu ünlü bir reklamcı olan, Albay House'a yakınlığıyla tanınan biriyle Voisin'de yemeğe götürdü Dick'i. Lokantaya girmeden önce karşılarındaki fıçı gibi kubbeleri olan kiliseye bakarak bir an kaldırımda durdular. "Görüyorsun ya Savage, bu adam benim akrabalarımdan birinin kocası, Pittsburghlu Staple'lardan birinin... uygun... öyle görünüyor bana. Sen de bir incele onu. Genç olmana karşın insandan anlıyor gibisin."

Mr. Moorehouse'un, iriyarı, tane tane konuşan, mavi gözlü, iri çeneli, konuşma biçiminde, arada bir Güneylilere özgü vurgulama sezilen biri olduğu anlaşıldı. Yanında Robbins denen adamla, Miss Stoddard adında, ince yapılı, saydam, mermer gibi beyaz tenli, kuş cıvıldamalarını andıran tiz sesli kadın vardı; Dick, kadının, insanı şaşırtacak ölçüde şık giyinmiş olduğunu fark etti. Lokanta, biraz Episkopal kilisesine benziyordu; çok az konuştu Dick, Miss Stoddard'a karşı çok incelikli davrandı, gözünü, kulağını dört açtı, krallara layık yemeği atıştırdı, hiç kimsenin aldırmadığı yıllanmış şarabın tadına baktı özenle. Miss Stoddard herkesi konuşturup duruyordu ama hiçbiri de Barış Konferansı'yla ilgili konularda söz söylemeye istekli görünmüyordu. Miss Stoddard, göze batar biçimde küçümseyerek, iğneleyerek Hôtel de Murat'nın döşenmesinden, Wilson'ların zenci uşağından, Mrs. Galt demekte direndiği Başkan'ın karısının ne tip giysiler giydiğinden söz etti. Puroyla likör içme zamanının gelmesi hepsi için kurtuluş oldu sonunda. Yemek bittiğinde resmi arabası kendisini almaya geldiği için Albay Edgecombe, Mr. Moorehouse'u Crillon'a bırakmayı önerdi. Irmağın sol yakasında, Notre Dame'ın karşısındaki evine taksiyle Miss Stoddard'ı götürme görevi de Mr. Robbins'le

Dick'e düştü. Kızı kapıda bıraktılar. "Belki bir akşamüzeri çaya gelirsiniz, Yüzbaşı Savage," dedi kız.

Taksi sürücüsü, zamanın çok ilerlediğini, Noisy-le-sec'teki evine dönmek zorunda olduğunu, onları başka bir yere götüremeyeceğini söyleyerek arabasını sürüp gitti.

Robbins, Dick'in koluna girdi. "Haydi, tanrı aşkına gidip adam gibi bir içki içelim... Bıktım usandım şu kodamanlardan."

"Oldu," dedi Dick. "Nereye gideceğiz?"

Gölgeler içindeki Notre Dame'ın önünden geçip sisli rıhtımda yürürlerken gelişigüzel Paris'ten, nasıl da soğuk olduğundan söz ettiler. Kırmızı yüzünde saygısız, buyurgan bir anlatım olan kısa boylu bir adamdı Robbins. Kahvenin içiyse, yalnızca azıcık daha az soğuktu dışarıdan.

Çenesini paltosunun içine gömerek, "Bu soğuk benim sonum olacak," dedi Robbins.

"Bunun tek çözümü yünlü iç çamaşırlarıdır; orduda öğrendiğim tek şey de bu," dedi Dick, gülerek.

Yaldızlı eşyalarla süslü, puro dumanlı odanın sonunda, sobanın yanında tüylü bir kanepeye oturdular. Bir şişe viski, bardak, limon, şeker, sıcak su istedi Robbins. Sıcak suyun hazırlanması çok zaman aldığından Robbins ikisine de birer büyük bardağın yarısına dek viski doldurdu, içkisini içince boş çuval gibi sarkmış yorgun yüzü gerginleşti, on yaş daha gençleşti.

"Şu kahrolasıca kentte ısınmanın tek yolu kafayı çekmek."

Dick, gülümseyerek, bacaklarını masanın altına uzatarak, "Yine de mutluyum, güzelim emektar Parii'ye döndüğüm için," dedi.

"Şu sıralar, insanın bulunması gereken tek yer burası," dedi Robbins. "Dünyanın nabzı Paris... Eğer Moskova değilse tabii."

Moskova sözcüğü üzerine, yan masada dama oynayan Fransız adam, gözlerini tahtadan kaldırdı, iki Amerikalıya

dikti. Bu bakışta neler olduğunu anlayamadı Dick; tedirgin etmişti onu bu gözler. Garson sıcak suyu getirdi. Yeterince sıcak olmadığı için Robbins olay çıkardı, suyu geri gönderdi. Beklerlerken birer koca bardağı daha yarıya dek viskiyle doldurdu.

"Başkan, Sovyetler'i tanıyacak mı?" diye alçak sesle sordu Dick.

"Bahse girerim... Resmi olmayan bir heyet göndereceğine inanıyorum. Azıcık da petrolle manganeze bağlı bu... bir zamanlar Kral, Kömürdü ama şimdi İmparator Petrol ve Bayan Manganez, Kraliçe de Çelik, işte, pembe Gürcistan Cumhuriyeti'nde olacaklar bunlar... Umarım kısa zamanda oraya varırız, dediklerine göre dünyanın en güzel kadınlarıyla, en iyi şarapları oradaymış. Tanrım, oraya gitmem gerek... Ama petrol... Lanet olsun, işte şu kahrolası ülkücü Wilson'un anlayamadığı da bu, Buckingham Sarayı'nda onuruna büyük şölenler verilirken o cici bici emektar İngiliz ordusu, Musul'u, Karun Irmağı'nı, İran'ı ele geçiriyor... şimdi de kulaktan kulağa dolaşanlara bakılırsa Bakü'yü almışlar... yani dünyanın gelecekteki petrol başkentini."

"Ben, Bakü'deki petrol yataklarının kuruduğunu sanıyordum."

"İnanma bunlara... orada bulunmuş biriyle daha yeni konuştum... tuhaf bir adam, Rasmussen, tanışmalısın onunla."

"Bizim ülkemizde yeterince petrolümüz yok mu?" dedi Dick. Robbins yumruğunu masaya indirdi.

"Hiçbir zaman, hiçbir şeyden yeterince yoktur elinde... termodinamiğin ilk yasası budur. Örneğin ben, hiçbir zaman yeterince viski içemem... Sen genç bir adamsın, hiç yeterince kadının oluyor mu? İşte, ne Standard Oil ne de Royal Dutch Shell yeterince ham petrol elde edebilir."

Dick kızardı, azıcık zoraki güldü. Şu Robbins denen adamdan hoşlanmıyordu. Sonunda garson kaynar suyla gel-

di, Robbins ikisine de içki hazırladı. Bir süre kimse konuşmadı. Dama oynayanlar gitmişti.

Sonra ansızın Robbins, Dick'e dönüp dumanlı, mavi, sarhoş gözlerini yüzüne dikti. "Peki, siz gençler, tüm bu olanlara ne diyorsunuz? Cephelerdeki çocuklar ne diyor?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Lanet olsun, hiçbir şey demek istemiyorum... Ama eğer savaşın pislik olduğunu düşünüyorlarsa barışa kadar sabretsinler... Barışa kadar sabretsinler oğul."

"Tours'da, kimsenin, ikisi için de bir şeyler düşündüğünü sanmıyorum... bununla birlikte, savaşı yaşamış olan herhangi birinin, barışa, uluslararası sorunların çözümünde bir ganimet kapma yolu olarak bakacağını da sanmıyorum... Kara Jack Pershing'in bile soruna böyle yaklaşacağını düşünmüyorum."

"Vay vay, şuna bakın... yaşı daha yirmi beş bile yok ama Woodrow Wilson'un yazdığı kitap gibi konuşuyor... ben orospu çocuğuyum, bunu biliyorum ama kafayı bulunca canımın istediğini de söylerim."

"Bağrışıp çağrışmanın yarar sağlayacağını sanmıyorum. Olağanüstü trajik bir gösteri bu... Paris sisinde çilek kokusu var... tanrılar bizi sevmiyor ama ne olursa olsun yine de genç öleceğiz. Kim demiş benim ayık olduğumu?"

Şişeyi bitirdiler. Dick, Robbins'e Fransızca bir şiir öğretti:

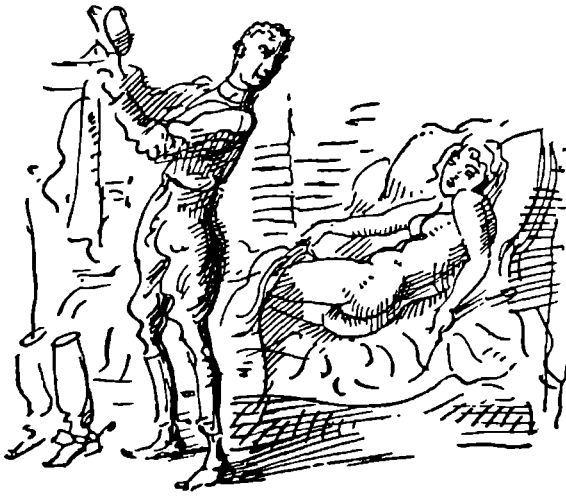
Les marionettes font font font
Trois petit tours et puis s'en vont[1]

sonra da kahve kapanınca kol kola dışarı çıktılar. Robbins söyleniyordu,

Haydi, neşelen Napolyon, az sonra öleceksin
Kısacık bir hayat ama nasıl da keyiflisin

Kuklalar üç küçük tur atarlar / Sonra giderler (ç.n.)

Boul' Mich'teki bütün güzel kadınlarla konuşmak için duruyordu. Sonunda Dick, onu, Place Saint-Michel'de bir çeşmenin önünde, kocaman sarkık şapkalı, inek gibi bir kadınla konuşurken bırakıp Saint-Lazare Garı'nın karşısındaki oteline yürümeye başladı.

Pembe ark lambalarının altındaki geniş asfalt yollar boştu ama Sen kıyısı boyunca çıplak, salkım saçak ağaçların altında, rıhtımlara serpiştirilmiş sıralarda, soğuk kış gecesine karşın hâlâ aşkın yabansı kucaklaşmalarıyla sarmaş dolaş olmuş çiftler oturuyordu. Sébastopol Bulvarı'nın köşesinde, karşıdan gelen bembeyaz yüzlü bir delikanlı suratına bakıp olduğu yerde durdu. Bir an yavaşlattı adımlarını Dick ama sonra Rue de Rivoli'nin aşağılarına doğru takırtılarla giden pazar arabaları dizilerinin önünden geçip kafasından viski buğusunu atmak için derin derin soluk alıp vermeye başladı. Opera'ya giden pırıl pırıl aydınlanmış uzun yol boştu. Opera'nın önünde birkaç kişi vardı; bir Fransız askerinin koluna asılan, yüzünde sevimli bir anlatım olan kız ona gülümsedi. Hemen hemen tam otelinin önünde, göze batacak kadar gü-

zel bir kızla burun buruna geldi; ne yaptığının tam olarak bilincine kendisi bile varamadan kıza bu geç saatte sokakta ne aradığını soruyordu. Dick'e çok çekici gelen gülüşüyle onun aradığı şeyi aradığını söyledi kız. Kendisininkinin arkasına düşen bir ara sokaktaki küçük bir otele götürdü kızı. Eşya cilası kokan küçük, soğuk bir odaya girdiler, içeride büyük bir yatak, bir bide, duvarlarda asılı bir sürü bordo rengi ağır perde vardı. Kız sandığından da yaşlıydı, çok yorgundu ama çok güzel vücudu, solgun teni vardı; kenarları dantelli iç çamaşırlarının çok temiz olduğunu görerek sevindi Dick. Bir süre alçak sesle konuşarak yatağın kenarında oturdular.

Adını sorduğunda kız gülümseyerek başını salladı, "Qu'est-ce que ça vous fait?"

"L'homme sans nom et la femme sans nom, vont faire l'amour à l'hôtel du néant," dedi Dick.

"Oh qu'il est rigolo, celui-là," diyerek kıkır kıkır güldü kız. Sonra kıkırdadı: "Dis, tu n'est pas malade?" Dick başını salladı. "Moi non plus," dedi kız, sonra da kedi yavrusu gibi Dick'e sürtünmeye başladı.[1]

Otelden çıkınca, sabahın erken saatlerinde açılan bir kahve buluncaya kadar karanlık sokaklarda dolaştılar. Tezgâhta yan yana dururken birbirlerine iyice sokulup eğilerek uykulu, içtenlik dolu bir sessizlik içinde kahve içtiler, çörek yediler. Sonra da kız ondan ayrılarak Montmartre'a doğru tepeyi tırmanmaya başladı. Kıza yine onu görüp göremeyeceğini sordu. Kız omuz silkti. Dick otuz frank verdi, öptü, kulağına kısa şiirini fısıldadı:

Les petites marionettes font font font
Un p'tit peu d'amour et puis s'en vont[2]

Adını sorduğunda kız gülümseyerek başını salladı, "Size ne bundan?" "İsimsiz adamla isimsiz kadın hiçlik otelinde sevişecekler," dedi Dick. "Ay, ne komik adam," diyerek kıkır kıkır güldü kız. Sonra kıkırdadı: "Bana bak, hastalığın filan yok değil mi?" Dick başını salladı. "Ben de yok," dedi kız, sonra da bir kedi yavrusu gibi Dick'e sürtünmeye başladı. (ç.n.)

Kuklalar birazcık sevişirler / Sonra giderler (ç.n.)

Kız güldü, yanağından makas aldı, son duyduğu şey boğuk boğuk gülerken söylediği, "Oh qu'il est rigolo, celui-là,[1]" sözcükleriydi.

Mutlu, uykulu odasına döndüğünde kendi kendine, "Benim sorunum, yalnızca benim olan bir kadının yokluğu," diyordu. Her zaman sabahın köründe kalkıp işe gelen Albay Edgecombe'dan önce davranıp orada bulunmak için apar topar yıkandı, tıraş oldu, temiz bir gömlek giyip merkeze koştu. O gece Roma'ya götürülmesi gereken emir pusulaları vardı onu bekleyen.

Trene bindiğinde uykusuzluktan gözleri diken diken batıyordu. Ona eşlik eden çavuşla ikisine, üzerinde Paris-Brindisi yazan birinci sınıf vagonunun sonunda bir kompartıman ayrılmıştı. Tren tıklım tıklım doluydu; insanlar koridorlarda ayakta duruyordu.

Vagonun kapısından uzanmış bir deri bir kemik bir Amerikalının suratını gördüğünde Dick paltosunu, kemerini çıkartmış, daha tren kalkmadan sıralardan birine uzanıp uyumayı tasarlayarak tozluklarını gevşetiyordu. "Kusura bakmayın, siz Yüzbaşı Savage mısınız?" Dick, dimdik oturup esneyerek başını salladı. "Yüzbaşı Savage, benim adım Barrow, G. H. Barrow, Amerikan delegelerine bağlı olarak çalışıyorum... Bu gece Roma'ya gitmem gerekiyor ama trende hiç yer yok. İstasyondaki taşımacılık görevlisi büyük bir incelik göstererek dedi ki... şey... her ne kadar kurallara uymasa da, belki anlayış gösterir, sizinle yolculuk yapmamıza izin verirmişsiniz... yanımda, Yakın Doğu Yardım Örgütü üyesi olan çok tatlı genç bir kadın da var..."

"Yüzbaşı Savage, sizinle gitmemize izin vermeniz büyük incelik." Akıcı bir Teksas vurgulaması işitti Dick. Sonra da koyu gri üniforma giymiş, pembe yanaklı bir kız, adının Barrow olduğunu söyleyen adamın önünden rüzgâr gibi geçip

---

[1] Ay, ne komik adam. (ç.n.)

içeri girdi, ipe dizili fasulyeler gibi kupkuru bir adam, öne fırlamış titreyen gırtlak kemiği, patlak gözleri olan Mr. Barrow, çantaları, bavulları içeri tıkmaya başladı.

Dick, öfkelenmişti, sert bir sesle, "Sanırım, bunun, bana verilen emirlere tamamen ters düştüğünün bilincindesiniz..." diye söze girişti ama kendi sesini duyar duymaz ansızın gülümseyip, "Ne yapalım, Çavuş Wilson'la beni, mutlaka şafakta kurşuna dizerler ama gelin bakalım," dedi. Tam o sırada da tren kalktı.

İsteksizce eşyalarını bir köşeye toparladı Dick, yerleşir yerleşmez de gözlerini kapadı, insanları kurtarmaya giden bir baş belasıyla konuşmak için çaba harcayamayacak kadar çok uykusu vardı. Çavuş öteki köşeye oturmuştu, Mr. Barrow'la kız da öbür sıraya yerleşmişti. Dick, uykusunun arasından, arada bir trenin takırtılarında boğulan Mr. Barrow'un çıngır çıngır sesini duyuyordu. Bozuk makine gümbürtüsünü andıran kesik kesik konuşma biçimi vardı. Arada bir, "Aman tanrım," ya da "bence," gibi sözcüklerin dışında kızın ağzından pek bir şey çıkmıyordu. Avrupa'nın durumuydu söz konusu olan şey: Başkan Wilson diyor ki... yeni diplomasi... yeni Avrupa... toprağa el koymaksızın, zararların bedeli ödenmeksizin sürekli barış. Başkan Wilson diyor ki... sermayeyle işçiler arasında yeni bir uyuşma... Başkan Wilson başvuruyor... endüstride demokrasi... dünyanın her yanındaki basit vatandaşlar Başkan Wilson'un arkasında. Anlaşma. Milletler Cemiyeti... Dick uyukluyordu, rüya görüyordu, kedi gibi mırıldanıyordu, bir kızın göğüslerini kendisine sürttüğünü görüyordu, konuşma yapan patlak gözlü bir adamı, Baltimore kongresinin önünde konuşan William Jennings Wilson'u, endüstride demokrasiden söz ettiğini, Marne'da plajda, üzerinde çizgili mayosuyla, pembe yanaklı Teksaslı bir delikanlıyla birlikte olduğunu, çocuğun istediğini... İpe dizili fasulye gibi... titreyen bir gırtlak kemiği görüyordu...

Birinin kendisini boğduğu duygusuyla, bir karabasanla uyandı. Tren durmuştu. İçerisi boğucuydu. Başlarının üzerindeki lambaya mavi abajur geçirilmişti. İnsanların bacaklarının üstünden atlayarak koridora çıkıp bir pencere açtı. Soğuk dağ havası burun deliklerini doldurdu. Ay ışığında tepeler karlıydı. Yolun kıyısında bir Fransız nöbetçi, tüfeğine yaslanmış uyuyordu. Dick umutsuzluk içinde esnedi.

Yakın Doğu Yardım Örgütü'nden kız gülümseyerek, yüzüne bakarak yanında duruyordu. "Nereye yaklaşıyoruz, Yüzbaşı Savage?.. İtalya'ya geldik mi?"

"Sanırım İsviçre sınırındayız... uzun süre bekleyeceğiz bence... bu sınırlarda işler hiçbir zaman bitmez."

"Aman tanrım," dedi kız, zıp zıp zıplayarak, "İlk olarak sınırdan geçiyorum."

Dick gülerek yerine döndü. Çok az aydınlatılmış, ahır gibi, ıssız bir istasyona girdi tren; sivil yolcular bavullarıyla dışarı çıkmaya başladı. Askerlerin incelemesi için kâğıtlarını çavuşla yolladı Dick, yeniden uyumak için yerleşti.

Derin bir uykuya daldı, Mont Cenis'e kadar da uyanmadı. Sonra da İtalyan sınırına vardılar. Yine o soğuk hava, karlı dağlar, ahıra benzeyen ıssız istasyona doluşan insanlar.

Uykulu bir duygusallık içinde, son kez Fiat arabayla, Sheldrake'le birlikte İtalya'ya girişini hatırlayarak titreye titreye istasyon barına girdi, bir şişe maden suyu, bir bardak şarap içti. Birkaç şişe madensuyu, bir şişe de şarap alarak kompartımana döndü, Barrow'la kız asık suratlarla uykulu uykulu polisten, gümrükten dönünce şarabı onlara sundu. Kız şarap içemeyeceğini söyledi çünkü Yardım Örgütü'ne girdiğinde içki, sigara içmeyeceğine yemin etmiş, imza vermişti ama biraz madensuyu içip burnunu gıdıkladığından yakındı. Sonra biraz daha uyumaya çalışarak herkes köşesine büzüldü.

Roma'daki Termini istasyonuna vardıklarında birbirlerini ilk adlarıyla çağırıyorlardı. Teksaslı kızın adı Anne

Elizabeth'ti. Dick'le kız koridorda yan yana durup kentlerin safran rengi çatılarına, üzüm bağlarının arkasındaki, hepsinin de kapılarının üzerinde alçı sıvasına konmuş mavi işaretleri olan köy evlerine, zeytin ağaçlarına, kırmızı teraslı tarlalarda üzüm kütüklerinin eğri büğrü biçimlerine bakmışlardı gün boyu; koyu renk sivri servi ağaçlarının, solgun tepeler üzerinde, yelken bezinde bıçak yarası gibi durduğu İtalya görünümlerine. Kız anlatmış durmuştu savaş boyunca nasıl da Avrupa'ya gelmeye çalıştığını, San Antonio'da uçak kullanmayı öğrenirken kardeşinin nasıl öldüğünü, gemide, Paris'te Mr. Barrow'un kendisine nasıl iyi davrandığını ama onunla sevişmeye çalışarak çok aptallık ettiğini, bunun çok uygunsuz kaçtığını anlattı. Dick, adamın belki o kadar aptal olmadığını söyledi. Cephede bulunmuş, İtalyanca bilen gerçek bir subayla birlikte yolculuk yaptığı için Anne Elizabeth'in çok mutlu olduğunu görebiliyordu Dick.

Elinde posta çantasıyla, istasyondan doğru elçiliğe koşması gerekiyordu ama Yakın Doğu Yardım Örgütü'nde Miss Trent'i görmeye gidecek zamanı bulabildi. Barrow da

içtenlikle elini sıktı, birbirlerini göreceklerini umduğunu söyledi; olan bitenin farkına varabilen kişilerle ilişki kurmaya çok istekliydi Barrow.

O gece Dick'in düşündüğü tek şey, hemen işlerini bitirip yatağa girmek oldu. Ertesi sabah Kızılhaç'ta, Ed Schuyler'e uğradı. Pincio Bahçeleri'nin yanındaki pahalı lokantada şaraplı bir yemek yediler. Ed, çok hızlı bir hayat sürdürüyordu; İspanyol Merdiveni'nde bir apartman katı tutmuş, boyuna yolculuklar yapıyordu. Şişmanlamıştı. Ama bu aralar başı dertteydi. Gezip tozduğu İtalyan kadının kocası, onu düelloya çağırmakla tehdit ediyordu. Ed, olay çıkacağından, Kızılhaç'taki görevini yitireceğinden korkuyordu. "Savaş iyiydi ama barışa dayanamıyorum," dedi. Her neyse, İtalya'dan bıkmıştı. Kızılhaç'tan bıkmıştı, yurduna dönmek istiyordu. Ama yakında İtalya'da devrim olacaktı, kalıp görmek de istiyordu. "Eee Dick, bir fener alayı üyesi için epeyce ileri bir aşamaya gelmişsin sen."

Dick, burnunu kırıştırarak, "Bir dizi rastlantı sonucu," dedi. "Her şey çok tuhaf, biliyor musun?"

"Bilmez miyim?.. Şu bizim zavallı Steve moruğuna ne olduğunu merak ediyorum. Son duyduğumda Fred Summers, Polonya lejyonuna katılıyordu."

"Sanırım Steve tutuklanmıştır," dedi Dick, "tıpkı bizim de tutuklanmamız gerektiği gibi."

"Ama böylesine bir gösteriyi izleme olanağı da her zaman geçmez ele."

Lokantadan çıktıklarında saat dörttü. Ed'in odasına gittiler, kentin sarı, pas yeşili çatılarına, son güneş ışığıyla parlayan barok kubbelere bakarak, son kez burada buluştuklarında nasıl da Roma'yı içlerinde hissettiklerini hatırlayarak, şimdi savaş bittiğine göre neler yapacaklarından konuşarak oturup konyak içtiler. Ed Schuyler onu Doğu'ya götürecek bir gazete yazarlığı işi bulmak istediğini söyledi; artık New York'a dönmeyi düşünemiyordu bile; Pakistan'ı, Afganis-

tan'ı görmeliydi. Neler yapacağından söz etmek Dick'in içini dayanılmaz bir mutsuzlukla doldurdu. Çini döşeli odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Kapı çalındı, Ed Schuyler koridora çıktı. Fısıldaşmalar ve tiz sesli bir kadının İtalyanca konuştuğunu duydu Dick. Bir an sonra da Ed, ufak tefek, uzun burunlu, kocaman kara gözlü bir kadını odadan içeri sürükledi. "Bu Magda," dedi; "Sinyora Sculpi, Yüzbaşı Savage'la tanışın."

Ondan sonra da Fransızca, İtalyanca karışımı bir dilde konuşmaya başladılar. "Yağmur yağacağını sanmıyorum," dedi Ed. "Ne dersin sana da kız bulalım, arabaya atlayıp Ceasar'ın Yeri'nde yemek yiyelim mi... çok soğuk olmaz belki de."

Dick, Anne Elizabeth'i hatırlayarak, Yakın Doğu Yardım Örgütü'ne telefon etti, Teksaslı ses çok mutluydu, birlikte çalıştığı kişilerin korkunç olduğunu, Mr. Barrow'a söz verdiğini ama onu atlatacağını söyledi. Evet, yarım saat içinde uğrarlarsa hazır olurdu. Sinyora Sculpi'yle arabacı arasındaki uzun pazarlıktan sonra çok şık ve çok yıpranmış iki atlı bir araba tuttular. Anne Elizabeth onları kapıda bekliyordu.

Arabaya atlayarak, "Bu yaşlı hindiler bıktırdı beni," dedi. "Söyle arabacıya elini çabuk tutsun, yoksa Mr. Barrow'a yakalanırız... Şu yaşlı hindiler saat dokuzda dönmem gerektiğini söylüyor. Burasının Pazar Okulu'ndan beter olduğunu söyleyebilirim... Arkadaşlarınızla tanıştırmak için beni çağırmanız büyük incelik Yüzbaşı Savage... Dışarı çıkıp kenti görmeye can atıyordum... Ne görkemli değil mi? Şey, Papa nerede oturuyor?"

Güneş batmış, hava soğumaya başlamıştı. Palazzo dei Cesari de boştu, soğuktu, bu yüzden yalnızca birer vermut içip yemek için kente indiler. Yemekten sonra Apollo'da bir gösteriye gittiler.

"Belki de yakalanırım," dedi Anne Elizabeth, "ama aldırmıyorum. Kenti görmek istiyorum."

Tiyatroya giderlerken Dick'in koluna girdi. "Biliyor musun Dick... tüm bu yabancılar yüzünden kendimi yapayalnız hissediyorum... yanımda bir beyaz insan olduğu için mutluyum... New York'ta, okuldayken dokuma grevini görmek için Jersey'e giderdim... böyle şeylerle ilgilenirdim. O zaman da, tıpkı şimdiki gibi duygulara kapılırdım. Ama oraları özlemeyeceğim. Belki de gerçekten ilginç şeyler yaşadığında böyle duygular beliriyor insanın içinde."

Dick kendini azıcık sarhoş, çok da sevgi dolu hissediyordu. Kızın kolunu sıkıp eğildi. "Kötü adamlar, Teksaslı gülümü inciteme yecek," diye mırıldandı.

Ansızın ses tonunu değiştirerek, "Sanırım benim sağduyudan yoksun biri olduğumu düşünüyorsun," dedi Anne Elizabeth. "Aman tanrım, nasıl dayanacağım Metodist Özdenetim ve Halk Ahlakı Kurulu'na, onlarla birlikte yaşamak zorundayım. Yaptıkları çalışmaları beğenmediğimi söylemek istemiyorum... Her yerde açlıktan ölen zavallı küçük çocukları düşünmek çok korkunç... Biz savaşı kazandık, Başkan'ın da söylediği gibi yaraları sarmak bize düşüyor Avrupa'da." Perde kalkıyordu, çevrelerindeki bütün İtalyanlar, "Şşşşt," diye söylenmeye başlamıştı. Anne Elizabeth yatıştı. Dick, kızın elini tutmaya kalkışınca, geri çekti, parmaklarıyla vurdu. "Şey, ben senin liseyi bitirdiğini, büyüdüğünü sanıyordum," dedi.

Gösteri pek bir şeye benzemiyordu, tek sözcük bile anlayamayan Anne Elizabeth uyukluyor, başı boyuna Dick'in omuzuna düşüyordu. Arada içki içmek için hep birlikte bara gittiklerinde Anne Elizabeth görevini yerine getiriyormuş havasıyla limonata içiyordu. Merdivenleri inip yerlerine dönerlerken ansızın kavga koptu. Gözlüklü, dazlak kafalı, ufak tefek bir İtalyan, "Traditore,[1]" diye bağırarak Ed Schuyler'in üzerine saldırdı. Öylesine güçle saldırmıştı ki ikisi de denge-

[1] Hain (ç.n.)

lerini yitirdi, küçücük İtalyan, Ed'i tekmeler, yumruklarken, Ed de kolunun yettiğince onu kendisinden uzak tutmaya çabalarken paldır küldür kırmızı halı döşeli merdivenlerden yuvarlanmaya başladılar. Dick'le, çok güçlü biri olduğu anlaşılan Anne Elizabeth, ufacık İtalyan'ı yakaladı, yerden kaldırdı, Sinyora Sculpi gözyaşları içinde boynuna sarılırken kollarını arkasında kenetledi. Kadının kocasıydı bu.

Bu arada utancından yüzü kıpkırmızı kesilen Ed ayağa kalkmıştı. İtalyan polisi ortaya çıktığında her şey yatışmıştı, yönetici tedirginlikle Ed'in üniformasının tozunu silkeliyordu. Anne Elizabeth, küçücük İtalyan'ın çok kötü bükülmüş olan gözlüklerini buldu, adam hıçkıran karısını dışarı çıkardı. Burnunun ucunda bükülmüş gözlükleri titrerken kapıda durup Ed'e yumruğunu sallaması öylesine gülünçtü ki Dick gülmekten kendini alamadı. Açıkça onun yanını tutan yöneticiden boyuna özür diliyor, pırıl pırıl başlıklı polislere kocanın bir kaçık olduğunu açıklamaya uğraşıyordu Ed. Ziller çaldı, hep birlikte yerlerine döndüler.

Dudaklarını, kulağına değdirerek, "Vay canına Anne Elizabeth, sen tam bir karate uzmanıymışsın," diye fısıldadı Dick. Gülüşmeye başladılar, artık hiçbiri gösteriyi izleyemiyordu, çıkıp bir kahveye gittiler.

"Şimdi şu zavallı ufaklığı düelloya çağırmazsam bütün İtalyan askerleri beni korkak sanacak."

"Elbette şimdi otuz adım yürüyüp ateş edeceksiniz... ya da beş metreden kılıçla saldıracaksınız." Gülmekten yaşlar boşanıyordu Dick'in gözlerinden.

Ed kızmaya başlamıştı. "Hiç de gülünç değil," dedi, "tam baş belası... öteki insanlara acı çektirmeden eğlenmenin hiç yolu yok... zavallı Magda... onun için çok kötü oldu... Miss Trent, umarım bu gülünç gösteri yüzünden bizi bağışlarsınız." Kalkıp gitti Ed.

Sokağa çıkıp kızın kaldığı pansiyona doğru yürürlerken, "Şey, tüm bu olanlar ne anlama geliyordu Dick?" diye sordu Anne Elizabeth.

"Sanırım, Ed'in Magda'yla dolaşmasına Sinyor koca çok içerlemiş,... ya da küçük bir şantaj... zavallı Ed çok üzüldü."

"İnsanlar burada kendi yurtlarında yapmayacakları şeyleri yapıyor... bence bu çok tuhaf."

"Ah, Ed başını her yerde belaya sokar... Bu konuda özel bir yeteneği var."

"Bence savaş, Avrupa ölçüleri falan gibi şeyler, insanların ahlaki değerlerini sarsıyor... Ben kendimi ağırdan satmaya pek kalkışmam, aman tanrım, karaya çıktığımız ilk gün Mr. Barrow, oteline gitmemi isteyince şaştım kaldım... daha önce yalnızca üç dört kez konuşmuştuk gemide... şimdi eğer Amerika'da olsaydık bin yıl geçse bile böyle bir şeye kalkışamazdı."

Dick soran gözlerle baktı Anne Elizabeth'in yüzüne. "Roma'da Romalılar gibi davran," dedi tuhaf tuhaf sırıtarak.

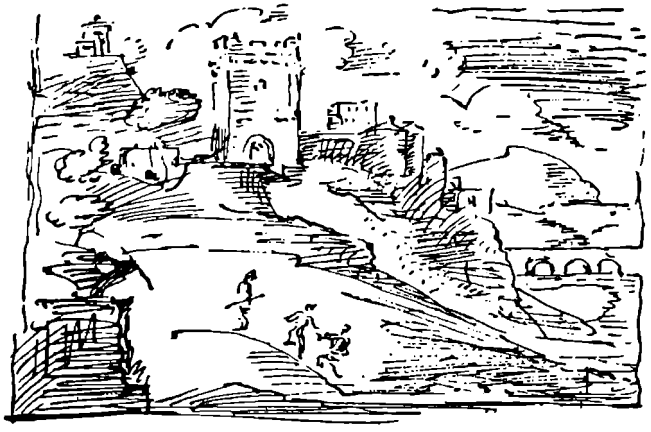
Ne demek istediğini kestirmeye çalışıyormuş gibi gözlerinin içine bakarak güldü kız. "Ah, sanırım, yaşamak böyle bir şey işte," dedi. Girişin gölgesinde Dick, kızı uzun uzun öpmeye kalkıştı ama kız hemen uzaklaşarak başını salladı. Sonra Dick'in elini yakaladı, sıktı. "Gel, iyi dost olalım," dedi. Sarı saçlarının kokusundan başı dönerek evin yolunu tuttu Dick.

Dick'in, Roma'da bekleyerek geçireceği üç dört günü vardı. 3 Ocak'ta Başkan gelecekti, onunla birlikte çalışmak

için birçok posta taşıyıcısı hazır bekletiliyordu. Bu arada da kentte dolaşıp *Yıldızlarla Süslü Bayrağım*'ı çalmaya çalışan bandoları dinlemekten, bayrakları, tribünleri izlemekten başka işi yoktu.

Ocağın biri tatildi; Dick, Ed, Mr. Barrow, Anne Elizabeth araba tutup önce Hadrianus Villası'na, sonra da yemek için Tivoli'ye gitti. Yağmurlu bir gündü, yollar çamur içindeydi. Kış nedeniyle sapsarı, kahverengi olan, önlerinden akıp giden Campagna'nın, ona yurtlarını, Middlebuster'ı hatırlattığını söyledi Anne Elizabeth. Çağlayanın altındaki lokantada güzel bir yemek yiyip o nefis, altın sarısı Frascati şarabından bol bol içtiler. Ed'le Mr. Barrow, Roma İmparatorluğu ve eskilerin yaşama sanatını bildikleri üzerinde anlaştı. Anne Elizabeth, Mr. Barrow'la oynaşıyor gibi geldi Dick'e. Çağlayandan yükselen buğunun doldurduğu derin dereye bakan terasta daha sonra kahve içmek için otururlarken Anne Elizabeth'in, adamın iskemlesini iyice burnunun dibine sokmasına izin vermesi Dick'i öfkelendirdi. Hiçbir şey söylemeksizin oturup kahvesini içti.

Bardağı boşalınca Anne Elizabeth ayağa fırladı, bir kabartmanın içindeymiş gibi karşı tepede duran küçük, yuvar-

lak tapınağa gitmek istediğini söyledi. Ed, yolun yemek üstüne tırmanılamayacak kadar dik olduğunu belirtti. Mr. Barrow gönülsüz gönülsüz homurdandı. "Şey, aa, o giderdi." Anne Elizabeth fırlamış, köprüyü geçerek dar yoldan aşağı koşmaya başlamıştı, gevşek çakılların, çamur birikintilerinin üzerinde kayarak, sendeleyerek peşinden koşuyordu Dick de. Dibe vardıklarında, yüzlerine çarpan buğu yağmur gibiydi, soğuktu. Çağlayan tam başlarının üstündeydi. Kulakları gümbürtüsüyle doluydu. Mr. Barrow'un gelip gelmediğini görmek için Dick arkasına baktı.

"Geri dönmüş olmalı," diye bağırdı, çağlayanın gümbürtüsü içinden.

"Hiçbir zaman, hiçbir yere gidemeyenlerden nefret ederim," diye haykırdı Anne Elizabeth. Dick'in elini tuttu. "Haydi, tapınağa koşalım."

Soluk soluğa vardılar oraya. Derenin öte yakasında, lokantanın terasında oturan Ed'le Mr. Barrow'u görebiliyorlardı. Anne Elizabeth, onlara nanik yaptı, sonra elini salladı. "Ne görkemli, değil mi?" diye söylendi. "Ah, harabelere, güzel görünümlere bayılırım... Bütün İtalya'yı dolaşıp her şeyi görmek isterdim... Bu öğleden sonra nereye gidebiliriz?.. Onların yanına dönüp Roma İmparatorluğu zırvalarını dinlemeyelim."

"Nemi'ye gidebiliriz... Caligula'nın kadırgalarını indirdiği gölü biliyorsun... ama oraya arabasız gidebileceğimizi sanmıyorum."

"O zaman onlar da gelir... Yoo, yürüyelim."

"Yağmura yakalanabiliriz."

"Yakalanırsak ne olur? Erimeyiz ki."

Kentin üzerinde yükselen tepeleri aşan yolu izlediler, az sonra da kendilerini ıslak kırlarda, meşe ormanlarında yürür buldular. Altlarında açık kahverengi Campagna, aralarına ünlem işareti gibi serpiştirilmiş kara servi ağaçlarıyla Tivoli'nin çatıları uzanıyordu, ilkbaharı hatırlatan yağışlı bir

öğleden sonraydı. Oradan oraya savrulan koyu gri yağmur bulutlarını, Campagna'nın ötelerindeki beyazımsı lekeleri görüyorlardı. Ayaklarının altında kırmızı, mor siklamenler çiçek açıyordu. Anne Elizabeth onları koparıyor, koklasın diye Dick'in burnuna sokuyordu. Yanakları al al olmuş, saçları dağılmıştı, yürüyemeyecek denli mutlu görünüyor, yol boyunca koşuyor, kayıyordu. Ansızın bastırıp geçen bir sağanak onları azıcık ıslattı, saçlarını alınlarına yapıştırdı. Sonra soğuk bir güneşli alan parçası buldular. Kocaman bir kayın ağacının köküne oturup gökyüzüne karşı parıldayan uzun kızıl kahverengi sivri tomurcuklara baktılar. Küçük siklamenlerin kokusu genizlerine doluyordu. Tırmanmaktan terlemişti, altındaki ıslak çalılığı, içtiği şarabı, küçük siklamenlerin kokusunu duyuyordu Dick. Dönüp kızın gözlerine baktı, "İşte," dedi Anne Elizabeth, kulaklarından tutup kendine çekerek defalarca öptü onu. Tutkulu bir sesle, "Beni sevdiğini söyle," diyordu sürekli. Sarı saçlarının kokusunu, sıcak bedenini, küçük siklamenlerin tatlılığını duyuyordu Dick. Kızı tutup ayağa kaldırdı, kucakladı, öptü; dilleri birbirine değiyordu. Çitteki açıklıktan öteki tarlaya geçirdi kı-

zı. Toprak çok ıslaktı. Tarlanın ucunda çalılardan yapılmış bir kulübe vardı. Kollarını birbirinin bellerine dolamış, kalçaları sürtünerek yürürken sendeliyorlardı. Kulübe, kuru mısır saplarıyla doluydu. Kuru, çatırdayan mısır saplarının arasına kıvranarak uzandılar. Gözleri kapalı, dudakları sıkı sıkı kenetlenmiş, sırtüstü yatıyordu kız. Dick, kolunun birini kızın başının altına sokmuş, ötekiyle giysilerini çıkarmaya çalışıyordu. Elinin altında bir şey yırtıldı, Kız onu itelemeye, uzaklaştırmaya başladı.

"Hayır hayır Dick, burada olmaz... dönmeliyiz."

"Sevgilim... yatmalıyız... öyle güzelsin ki."

Kız, kurtulup koşarak kulübeden çıktı. Ondan nefret ederek, üniformasından kuru sapları silkeleyerek Dick yere oturdu.

Dışarıda yağmur şakır şakır yağıyordu. "Geri dönelim Dick, ben de senin için çıldırıyorum ama çamaşırlarımı yırtman gerekmezdi... ah, insanı çileden çıkarıyorsun." Gülmeye başladı.

"Senin de bitiremeyeceğin bir şeye başlaman gerekmezdi," dedi Dick. "Ah, şu kadınlar ne korkunç... orospular dışında... onlardan ne alacağını bilirsin."

Yanına gidip öptü Dick'i. "Zavallı küçük sevgilim... nasıl da kızmış. Özür dilerim... seninle yatacağım Dick... söz veriyorum, yatacağım. Görüyorsun, burada çok zor, Roma'da bir oda buluruz."

"Bakire misin?" Sesi boğuktu, katıydı.

Kız, başını salladı. "Gülünç, değil mi?.. Savaş zamanı... Siz delikanlılar hayatlarınızı tehlikeye attınız. Ben de kızlığımı tehlikeye atabilirim diye düşünüyorum."

"Sanırım Ed'in evini ödünç alabilirim. Yarın Napoli'ye gidecek."

"Beni gerçekten seviyorsun değil mi Dick?"

"Elbette, yalnızca bu durum canımı sıkıyor... sevişmek olağanüstü bir şey."

"Bence de öyle... Of, keşke ölseydim."

Arada azalıp buz gibi bir çisentiye dönüşen sicim gibi yağmur altında, bin bir güçlükle tepeden aşağı yürüdüler. Dick yorgundu, sırılsıklamdı, yağmur boynundan içine dolmaya başlamıştı. Siklamen demetini atmıştı Anne Elizabeth.

Geri döndüklerinde lokantayı işleten adam, ötekilerin Villa d'Este'ye gittiğini ama az sonra döneceklerini söyledi. Sıcak romla su içtiler, mutfakta kömür mangalının başında kurumaya çalıştılar.

"Boğulmuş, güzel bir çift sıçanız," diye kıkırdadı Anne Elizabeth.

"Bir çift şahane aptalız," diye homurdandı Dick.

Ötekiler geldiğinde ısınmışlardı ama hâlâ ıslaktılar. Günümüz yönetici sınıfları yaşama sanatını şu eski İtalyanlar kadar bilselerdi ben sosyalist olamazdım, diyen Mr. Barrow'la tartışmaya girişmek Dick için kurtuluştu.

"Senin artık sosyalist olabileceğini sanmıyorum," diye söze karıştı Anne Elizabeth. "Ben kesinlikle değilim; bak, şu Alman sosyalistleri savaş sırasında nasıl davrandılar, şimdi de bebekler gibi sızlanıp hep barış istemiş olduklarını ileri sürüyorlar."

"Şey, mümkündür... uzlaş... sosyalist olmakla başkanımıza duyduğumuz inancı uzlaştırmak... demokrasiye duyduğumuz," diye kekelerken Barrow kızın burnunun dibine sokuluyordu yine. "Bu konuda uzun uzun konuşmamız gerekiyor Anne Elizabeth."

Kıza bakarken gözlerinin yuvalarında nasıl devrildiğini fark etti Dick. Sanırım o da bu kızın peşinde, dedi kendi kendine. Arabaya binerlerken Barrow'un kızın yanına oturmasına aldırmadı. Sonra da Roma'ya kadar trenle gittiler.

Onu izleyen üç gün, Başkan Wilson'un Roma'ya gelişi yüzünden koşuşturma içinde geçti. Birçok resmi tören çağrısı aldı Dick, İngilizce, Fransızca, İtalyanca söylevler dinledi, bir sürü ipek şapkayla, madalya gördü, bir yığın selam ver-

di, hazır ol durmaktan sırtına ağrılar girdi. Roma Forumu'nda, Başkan ve birlikte olduğu kişilere epeyce yakındı, böylece de kısa boylu, kara bıyıklı, Romulus tapınağının kalıntılarını gösterip vurgulu bir İngilizceyle konuşan adamı işitebildi, "Buradaki her şeyin o büyük savaşın olgularıyla yakından ilişkisi vardır." Uzakta kalan seçkin kişiler Mr. Wilson'un söyleyeceklerini duymak için kulak kabartırken kalabalıktan, "Susalım," sesleri geldi.

Mr. Wilson, ölçülü bir sesle, "Çok doğru," dedi. "Bu yıkıntılara yalnızca taş gözüyle değil, ölümsüz simgeler olarak da bakmalıyız." Kalabalıktan onaylayan bir mırıltı yükseldi.

Ondan sonraki İtalyan biraz daha yüksek sesle konuştu. Seçkin kişiler İtalyan'ın yanıtını beklerken tüm ipek şapkalar havaya dikildi. Adam azıcık eğilerek, "Amerika'da," dedi, "sizin bundan da yüce bir şeyiniz var ve o şey sizin yüreklerinizde gizli."

Zamanın aşındırdığı bütün sütunlara, süslü taşların bitmez tükenmez dizilerine karşı Mr. Wilson'un ipek şapkası dimdik kalktı.

"Evet," diye yanıtladı Mr. Wilson, "yüreklerinde taşıdıkları dev gibi insan sevgisini gösterme olanağı bulabilmek, Amerikalılar için övünç kaynağıdır."

Başkan konuşurken bir İtalyan generalinin tüyleri arasından onun yüzünü gördü Dick. İpek şapkanın altında upuzun duran, sütunlar gibi oluk oluk çizgili, gri, taş gibi soğuk bir yüzdü bu. Ağzının kıyısındaki belli belirsiz gülümseme, oraya sonradan çizilmiş gibiydi. Topluluk ilerledi, artık onları duyamıyordu.

Akşamüzeri saat beşte Ed'in evinde Anne Elizabeth'le buluştuğunda, ona bütün resmi törenleri, şölenleri anlattı. Gördüğü tek şeyin, Başkan'ı Roma vatandaşı yaparlarken Romus'la Romulus'u emziren kurdun altından bir heykeliyle, Forum'daki Başkan'ın yüzü olduğunu söyledi. "Korkunç bir yüz, yemin ederim bir yılan yüzü o, kanı sıcak akmıyor; daha çok da Via Appia'daki mezar taşlarına oyulmuş eski Romalı politikacıların yüzleri gibiydi... Biz neyiz, biliyor musun Anne Elizabeth? Biz yirminci yüzyıl Romalılarıyız." Sonra da kahkahalarla gülmeye başladı, "Ben de hep Yunan olmak istemişimdir."

Wilson'un hayranlarından olan Anne Elizabeth, önceleri onun söylediklerinden tedirgin oldu. Dick sinirliydi, coşkuluydu, durmadan konuşuyordu. Bu yüzden de yeminini bir kereliğine bozup onunla birlikte sıcak rom içti, hem içerisi de çok soğuktu. İspanyol Merdiveni'nin küçük köşesinde, sokak lambasının ışığında, sürekli gidip gelen karışık kalabalıkları görebiliyorlardı camdan.

"Tanrım, çok korkunç bunları düşünmek... İnsanların neler hissettiklerini bilemezsin, köylüler evlerinde onun için Tanrı'ya dua ediyorlar... Ah, biz hiçbir şey bilmiyoruz, hepsini ayaklarımızın altına almış eziyoruz... Korinthos'u eziyoruz, boş bir çuval gibi... İnsanlar onun kendilerine barış getireceğini, savaştan önceki sıcacık günlerini geri getireceğini sanıyorlar. O konuşmaları dinlemek insanın midesini bulandırıyor... Ah tanrım, elimizden geldiğince insan kalmaya çalışalım... yılan gözleri edinmeyelim, taştan yüzler, damarlarımızda akan kanın yerini alan mürekkep... Romalı olursam adam değilim."

Dick'in saçlarını okşayarak, "Ne demek istediğini anlıyorum," dedi Anne Elizabeth. "Sen sanatçısın Dick, ben de seni çok seviyorum... sen benim ozanımsın Dick."

Kollarını kızın boynuna dolayarak, "Hepsinin canı cehenneme," dedi Dick.

Sıcak roma karşın giysilerini çıkarırken Dick çok sinirliydi. Yatakta yanına uzandığında kız titriyordu. Her şey yolunda gitti ama kızın epeyce kanaması oldu, pek de neşelenemediler. Daha sonra, yemekte birbirlerine söyleyecek bir şey bulamıyor gibiydiler. Anne Elizabeth erkenden evine döndü, coşkulu kalabalıkların, bayrakların, ışıkların, üniformaların arasında yapayalnız sokakları dolaştı Dick. Corso, tıklım tıklım doluydu; Dick bir kahveye girdi, içki ısmarlamakta direten İtalyan subayları topluluğunca sevinçle karşılandı. Esmer tenli, upuzun kirpikli Carlo Hugobuoni adlı bir delikanlı onun özel dostu, eğlendiricisi oldu, bütün masaları dolaştırarak, herkesle Il capitan Salvaggio Ricardo diye tanıştırdı. Bütün konuşmalar, çok yaşasın Amerikalılar, uygarlığı kurtaran Sayın Veelson üzerineydi, sonunda da Dick'i belle kadınlara götürmeye kalkıştılar. Neyse ki götürdükleri evde bütün kadınlar doluydu, Dick usulca kaçıp oteline dönerek yattı.

Ertesi sabah kahvesini içmek için aşağıya indiğinde, otel girişinde Carlo onu bekliyordu. Gözlerinden uyku akıyordu: sabahın beşine kadar belle bir kadın bulamamıştı ama şimdi ona kenti gezdirmek için emirlerini bekliyordu. Dick'in onu kırmadan başından savmak için harcadığı bütün çabaya karşın gün boyu Dick'in peşinde dolaştı. Merkezden emirleri almaya gittiğinde bekledi, Dick'le, Ed'le birlikte öğle yemeği yedi; Dick'in Anne Elizabeth'le buluşabilmesi için, Ed elinden geleni yaptı. Ed bu konuda çok şakacı bir yaklaşım içindeydi, şimdi Magda'yı yitirdiğine göre kendisi oraya verdiği paraya değecek bir şey yapamadığını, cinsel amaçlarla odayı Dick'in kullanmasından mutluluk duyduğunu söylü-

yordu. Sonra da sıkı sıkı Carlo'nun koluna girip onu bir kahveye götürdü.

Dick'le Anne Elizabeth çok anlayışlı, çok sessizdiler. Birlikte geçirecekleri son gündü bu. O gece Dick Paris'e gidiyordu, Anne Elizabeth de her an İstanbul'a gönderilmeyi bekliyordu. Dick onu görmeye geleceğine söz verdi. O gece Anne Elizabeth onunla birlikte istasyona gitti. Yaldızlı kâğıda sarılı koca bir salam ve bir şişe şarapla kendilerini bekleyen Carlo'yu buldular orada. Birlikte yolculuk yapacağı çocuk posta çantasını getirmişti, Dick'in trene binmekten başka yapacağı bir şey yoktu. Söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu aklına, trenin kalkması içine su serpti.

Albay Edgecombe'a geldiğini bildirir bildirmez, yeniden yola çıkması gerekti, bu kez Varşova'ya. Almanya'da bütün trenler gecikiyor, insanların yüzlerinde ölümcül bir solgunluk göze çarpıyor, herkes Bolşevik ayaklanmasından söz ediyordu. Doğu Prusya'da bir istasyonda bitmez tükenmez bekleyişi sırasında Dick, ısınmak için ayaklarını vura vura karlı platformda yürürken Fred Summers'la burun buruna geldi. Fred, Kızılhaç ikmal vagonunda nöbetçiydi, birkaç istasyon boyunca onun vagonunda yolculuk yapmalarını önerdi. İçinde gaz sobası, yatağı, koca bir şarap deposu, konyağı, çikolataları olan ek vagonu vardı Fred'in. Uçsuz bucaksız, gri, donmuş ovada tren sarsılarak ağır ağır ilerlerken sürekli konuştular.

"Bu barış değil," dedi Fred Summers, "bu, sapık bir toplu kıyım. Tanrım, devletin yaptığı kıyımları görmeliydin."

Durmadan gülüyordu Dick. "Vay canına, senin sesini duymak çok hoşuma gidiyor, seni serseri Fred... Tıpkı fener alayında geçirdiğimiz eski günler gibi."

"Amma da eğlenceli bir sirkti," dedi Fred. "Ama burada işler eğlenceli olamayacak kadar karışık... herkes açlıktan ölüyor, çıldırıyor."

"Subay olmamakla çok akıllılık ettin... yaptığın, söylediğin her şeye büyük özen göstermen gerekiyor, bu yüzden de hiç eğlenemiyorsun."

"Bir yüzbaşı olarak karşımda görmeyi umacağım son insan sendin."

"İşte savaş böyledir," dedi Dick.

İçtiler konuştular, konuştular içtiler, koltuğunun altında posta çantasıyla kendi kompartımanını zor buldu Dick. Varşova istasyonuna girdiklerinde elinde bir paket çikolatayla çıkageldi Fred. "İşte sana küçük bir yardım Dick," dedi. "Kadın tavlamak için bire birdir. Varşova'daki hangi kadını istersen alabilirsin bütün bir geceliğine, bir paket çikolataya."

Paris'e döndüğünde, Albay Edgecombe'la birlikte Miss Stoddard'ın evine, çaya gitti. Miss Stoddard'ın, duvarlarında resimli İtalyan aynalıkları, ağır işlemeli ipek perdeleri, yüksek tavanı olan şık bir oturma odası vardı; pencerelerdeki ağır tüllerin ardından rıhtım boyundaki ağaçların mor dalları, yeşim taşından Sen Irmağı, Notre Dame'ın çıkıntılarının uzun, taştan oyulmuş dantele benzeyen görünümü göze çarpıyordu.

"Ne güzel bir ortam hazırlamışsınız kendinize Miss Stoddard," dedi Albay Edgecombe, "beni bağışlarsanız, içinde yaşayanın da buna değer olduğunu söyleyeceğim."

"Bunlar, zaten çok güzel, eskiden kalma odalardı," dedi Miss Stoddard, "bu eski evlere yapmanız gereken tek şey, güzel olma şansı tanımanızdır." Sonra da Dick'e döndü: "Delikanlı, hep birlikte yemek yediğimiz o gece Robbins'e ne yaptınız? Sizin ne parlak bir delikanlı olduğunuz dışında hiçbir şeyden söz etmez oldu."

Dick kızardı. "Daha sonra birlikte eşsiz lezzette bir viski içtik... bu yüzden olmalı."

"Neyse, gözümü sizden ayırmamalıyım... Parlak gençlere pek güvenmem."

İşlemeli dökme demirden eski bir sobanın çevresinde otururak çay içtiler. Şişman bir binbaşı, ince, uzun çeneli, Standard Oil'de çalışan Rasmussen adında bir adam, daha

sonra da Kızılhaç üniforması içinde incecik, uzun, çok özenli giyinmiş görünen bir Miss Hutchins geldi. Chartres'dan, yakılıp yıkılmış bölgelerden, Mr. Wilson'u her gittiği yerde kucaklayan büyük coşkudan, Clemenceau'nun niçin hep gri pamukludan eldivenler taktığından söz ettiler. Miss Hutchins, onda el yerine pençe olduğunu, bu yüzden ona kaplan dediklerini ve eldiven taktığını söyledi.

Miss Stoddard, Dick'i pencerenin yanına çekti: "Duyduğuma göre Roma'dan yeni gelmişsiniz Yüzbaşı Savage... Savaşın başından beri ben de epeyce bulundum Roma'da... Gördüklerinizi anlatın bana... her şeyi anlatın... Orasını her yerden çok severim."

"Tivoli'yi sever misiniz?"

"Evet, sanırım; oldukça turistik bir yer ama değil mi?"

Ed'in adından söz etmeksizin Apollo'daki kavgayı anlattı Dick ona, kız çok eğlendi. Konuşurlarken yeşilimsi bir parıltıyla yanmaya başlayan sokak lambalarını seyrederek, orada, pencerenin önünde çok iyi zaman geçirdiler, anlaştılar. Dick, bu la femme de trente ans'ın[1] kaç yaşında olduğunu merak ediyordu.

Albayla birlikte oradan ayrılırlarken, girişte Mr. Moorehouse'a rastladılar, içtenlikle sıktı Dick'in elini, onu yine gördüğüne çok sevindiğini söyledi, bir öğleden sonra Crillon'daki işyerine gelmesini istedi; ilginç kişiler sık sık orada toplanırdı. Canının sıkılacağını sanmasına karşın bu çay Dick'i bayağı canlandırmıştı. Artık yavaş yavaş ordudan ayrılma zamanının geldiğini düşünüyordu, bitirmeleri gereken bazı işlerin onları beklediği işyerlerine dönerlerken Fransa'da çalışabilmesi için ne gibi girişimlerde bulunması gerektiğini sordu albaya. Paris'te iş bulabileceğini düşünüyordu.

"Eğer istediğin buysa şu Moorehouse denen adam tam sana göre. Bence yakında Standard Oil için reklam ve tanıt-

---

Otuzluk kadının (ç.n.)

ma işini üstlenecek... Kendini halkla ilişkiler danışmanı olarak düşünebiliyor musun Savage?" Albay güldü.

Dick, ağırbaşlılıkla, "Annemi düşünmek zorundayım," dedi.

İşyerinde iki mektup buldu Dick. Biri Mr. Wigglesworth'tendi, bir hafta önce Saranac'ta, Blake'in veremden öldüğünü yazıyordu, öteki Anne Elizabeth'tendi:

SEVGİLİM:

Beni bıktırıp usandıran bir sürü moruk kediyle dolu bu pis inde bir masanın başında çalışıyorum. Sevgilim, seni seviyorum. En kısa zamanda görüşmeliyiz. Buralardan yakışıklı bir kocayı eve götürsem babamla Buster'ın ne yapacaklarını merak ediyorum. Önce öfkeden çıldırırlar ama sanırım sonra benimserler. Lanet olsun, şu masada oturup çalışmak istemiyorum, Avrupa'yı dolaşıp yeni yerler görmek istiyorum. Burada sevdiğim tek şey masanın üzerindeki küçük siklamen demeti. O güzelim, küçük, pembe siklamenleri hatırlıyor musun? Çok kötü üşütmüşüm, yapayalnızım. Şu yardım işinde çalışanlar, gördüğüm en kaba saba, en bayağı insanlar. Hiç yurdunu özler misin Dick? Özlediğini sanmıyorum. Hemen Roma'ya gönderilmeni sağla. O siklamenlerin açtığı yerde, kendini ağırdan satmaya çalışan bir aptal gibi davranmasaydım keşke. Kadın olmak çok zor Dick. İstediğini yap ama sakın beni unutma. Seni öyle seviyorum ki.

ANNE ELIZABETH

Ceketinin iç cebinde iki mektupla oteline döndüğünde Dick kendini yatağına attı, uzun süre gözleri tavana dikili uzandı.

Gece yarısından az önce Henry kapıyı çaldı. Brüksel'den yeni dönmüştü. "Hey, ne oldu sana Dick, yüzün kireç gibi... hasta falan mısın?"

Dick kalkıp yüzünü yıkadı. Suratına çarptığı suların arasından, "Hiçbir şey olduğu yok," diye söylendi. "Sanırım şu ordudan usandım."

"Ağlamış gibisin."

"Evet, olup bitmiş bir şeye, yani dökülüp giden süte ağladım," dedi Dick, usulca gülerek boğazını temizledi.

"Şey Dick, başım dertte; bana yardım etmelisin... Şu Olga denen kızı hatırlıyor musun, hani kafama çaydanlığı indiren?" Dick, başını salladı, "İşte, şimdi de bebeği olacağını, o mutlu babanın da ben olduğumu söylüyor... Çok gülünç bu."

"Evet, böyle şeyler oluyor," dedi Dick ters ters.

"Ama, yoo, tanrım, o orospuyla evlenmek istemiyorum... ya da fırlamasına bakmak... çok aptalca bu. Bebek doğuracaksa bile benim çocuğum olduğu belli değil ki... General Pershing'e yazacağını söylüyor. Şu gönüllü yazılmış zavallılardan bazılarını yirmi yıllığına içeri aldılar ırza geçme suçundan... utanç verici bir öykü."

"Birkaçını da kurşuna dizdiler... Çok şükür ben çıkmadım o askeri mahkemeye."

"Ama düşünsene, bütün bunlar annemizi nasıl üzer... Bana bak, sen benden daha iyi Fransızca paralarsın... Benimle gelip kızla konuşmanı istiyorum."

"Oldu... oysa ölü gibi de yorgunum, canım sıkkın..." Dick, ceketini giydi. "Şey, Henry, mangır durumun nasıl? Frank boyuna düşüyor. Ona azıcık para verebiliriz, nasılsa kısa süre içinde yurdumuza döneceğiz, şantaj için çok uzaklarda olacağız."

Henry'nin keyfi kaçtı. "Böyle bir şeyi kardeşine açıklamak zorunda kalmak çok kötü," dedi, "ama poker oynayıp bütün paramı yitirdim geçen gece... beş kuruşum yok."

Montmartre'da, Olga'nın vestiyerde çalıştığı yere gittiler. Daha kimseler gelmediği için dışarı çıkıp onlarla barda içki içebildi kız. Dick oldukça hoşlandı ondan. Küçük katı küs-

tah yüzlü, büyük kahverengi gözlü, çok açık sarışın bir kızdı. Aile durumları yüzünden kardeşinin yabancı kızla evlenemeyeceğini, durumunun uygun olmadığını, kısa süre içinde ordudan ayrılıp taslak çizdiği işine geri döneceğini söyleyerek konuştu kızla Dick... hem biliyor muydu mimar yanında çalışan bir teknik ressamın ne kadar az para kazandığını? Hiçbir şey geçmezdi eline, hem frankla birlikte doların değeri düşecekti, belki de yakında devrim olurdu, kızın yapacağı en iyi şey, her şeye katlanıp bebeği doğurmamaktı. Kız ağlamaya başladı... evlenmeyi, çocukları olmasını çok istemişti, hem çocuğu aldırmaya gelince... mais non, puis non.[1] Ayağını yere vurup vestiyere döndü. Dick peşinden gidip onu avuttu, yanağını okşadı, ne yapalım hayat böyle işte, dedi, acaba kız beş yüz franklık bir armağana ne derdi? Başını salladı Olga ama bin franktan söz edince neşelenmeye başladı, evet, hayatın böyle olduğunu onayladı. Henry'yle kızı, vestiyer kapandıktan sonra birlikte eve dönmek için neşe içinde tasarılar yaparken bıraktı.

---

[1] Hayır, hayır! (ç.n.)

"Şey, birikmiş birkaç yüz dolarım var. Sanırım hepsi uçup gidecek... İyi bir fiyata bozduruncaya dek oyala kızı... ve Henry, bir kez daha poker oynarsan, tanrı aşkına, yaptığına dikkat et."

Barış Konferansı'nın tüm üyeleriyle yapılacak oturumundan bir gün önce, Albay Edgecombe'la ikisine giriş kartı alacağına söz vermiş olan Mr. Moorehouse'u görmek için Crillon'a girerken Fransız üniforması giymiş tanıdık bir yüz gördü Dick. Fontainebleau'daki Fransız topçu okulundan yeni çıkmış olan Ripley'di bu. Babasının eski bir dostunu görüp barış delegelerine bağlı bir iş bulup bulamayacağını öğrenmeye geldiğini söyledi. Beş parası yoktu, Yabancı Lejyonu'na yazılmazsa Üçüncü Cumhuriyet'in Marianne'ı artık ona bakmayacaktı, bu yapmak isteyeceği en son işti. Mr. Moorehouse'un giriş kartı bulamadığını, işi bir de askeri yollardan denemesini söylemek için Albay Edgecombe'a telefon ettikten sonra Ritz Bar'a gidip içki içtiler.

Üniformaların üzerindeki madalyalara, kadınların takılarına bakarak, "Önemli günlere özgü bir hava var," dedi Ripley.

"Nasıl tutacaksın onları çiftliklerde... Gördükten sonra Paris'yi hepsi de?" diye söylendi Dick. "Şu ordudan çıktıktan sonra ne yapacağımı bir bilebilseydim."

"Kolay şeyler sor bana... ah, herhalde ben bir yerlerde iş bulabilirim... en azından geri dönüp Columbia'yı bitirmek zorunda kalırım... Keşke devrim olsa. Amerika'ya dönmek istemiyorum... Lanet olsun, ne yapmak istediğimi bilemiyorum."

Bu tür konuşmalar Dick'i tedirgin ediyordu: "Méfiez-vous,[1]" dedi. "Les oreilles ennemis vous écoutent.[2]"

"Bunlar söylenmesi gerekenlerin yarısı bile değil."

"Söyle, Steve Warner'la ilgili bir şeyler duydun mu?" diye alçak sesle sordu Dick.

"Boston'dan bir mektup aldım... Sanırım askere yazılmaya karşı çıktığı için bir yıl yedi... Şanslı... Onun gibi zavallıların çoğu yirmi yıl yediler."

"Ateşle oynamanın sonu budur işte," dedi Dick, yüksek sesle. Ripley gözlerini kısarak bir an sert sert baktı yüzüne; sonra başka şeylerden konuşmaya başladılar.

O öğleden sonra Dick, Miss Stoddard'ı, Rumpelmeyer'e çaya götürdü; arkasından da Mr. Moorehouse'u görmek için onunla birlikte Crillon'a yürüdü. Crillon'un koridorları koşuşturan haki üniformalılarla, denizcilerle, haber taşıyan çocuklarla, sivillerle arı kovanı gibi kaynıyordu; her açık kapının ardından yazı makinelerinin takırtısı geliyordu. Her merdiven başında alçak sesle konuşan, gelip geçeni süzen, not defterlerine bir şeyler karalayan sivil uzman toplulukları vardı.

İncecik beyaz parmaklarıyla Dick'in kolunu kavradı Miss Stoddard. "Dinle... tıpkı dinamo gibi... Sence bunun anlamı nedir?"

Dikkatli olun! (ç.n.)
Yerin kulağı var. (ç.n.)

"Barış değil," dedi Dick.

Mr. Moorehouse'un bölmesinin girişinde onun sekreterliğini yapan, yorgun görünümlü, sert yüzlü, sarışın Miss Williams'la tanıştırıldı. Oturma odasına doğru ilerlerken Miss Stoddard, "O bir hazinedir," diye fısıldadı. "Buradaki herkesten daha çok iş çıkartır."

Uzun pencerelerden süzülen mavi ışığın içinde bir sürü insan vardı. Bir garson üzerinde bardaklar bulunan tepsiyle grupların arasından yol açıyor, uşağa benzeyen biri parmak uçlarına basa basa şarap şişesiyle ortalıkta dolaşıyordu. Kiminin elinde çay fincanı, kiminin bardak vardı ama kimsenin içtiği şeyle ilgilendiği yoktu. Miss Stoddard'ın odaya giriş biçimine, Mr. Moorehouse'un onu karşılamak için biraz öne çıkışına bakarak bu odadaki gösteriyi yönetmeye alışkın olduğunu düşündü Dick. Çeşitli kişilerle tanıştırıldı, ağzını kapayıp kulaklarını açarak bir süre durdu ortalıkta. Mr. Moorehouse onunla konuştu, adını hatırladı ama tam o anda Albay House'un telefonda beklediği haberi geldiği için Dick onunla daha çok konuşma olanağı bulamadı.

Kapıdan çıkarken sekreter Miss Williams, "Yüzbaşı Savage, bana bir dakikanızı ayırabilir misiniz?.. Siz Mr. Robbins'in arkadaşısınız, değil mi?" dedi.

Dick gülümsedi, "Tanışıklığımız var diyebilirim. Çok ilginç biri."

"Çok parlak bir adamdır," dedi Miss Williams, "ama korkarım yeteneklerini yitiriyor... şöyle bir baktığımda burada her şeyin çok yıldırıcı olduğunu görüyorum... bir erkek için. Öğle yemeğine üç saat ayrılan, zamanın geri kalanında da şu aşağılık kahvelerde içki içilen bir yerde insan işini bitirmeyi nasıl umabilir?"

"Siz Paris'i sevmiyorsunuz Miss Williams."

"Evet, öyle."

Şakacı bir tavırla, "Robbins seviyor," dedi Dick.

"Aşırı seviyor," dedi Miss Williams. "Arkadaşı olduğunuza göre onu yola getirmede bize yardımcı olabileceğinizi düşünmüştüm. Onun için çok kaygılanıyoruz. Çok önemli bir zamanda, çok önemli ilişkiler kurulması gereken bir sırada tam iki gün buralara uğramadı. J. W. canını çıkartırcasına çalışıyor. Bu gerilim altında bunalıma gireceğinden korkuyorum... Sonra ne bir yardımcı yazman ne de güvenilir bir stenograf bulabiliyoruz... Sekreterlik görevlerimin yanında tüm yazışmaları da ben yürütmek zorunda kalıyorum."

"Ah evet, hepimizin işi başından aşkın," dedi Dick. "Hoşça kalın Miss Williams." Dick dışarı çıkarken kız ona gülümsedi.

Şubat ayının sonlarına doğru Viyana'ya yaptığı bir başka yolculuktan döndüğünde Anne Elizabeth'ten gelmiş bir mektup buldu.

DICK SEVGİLİM:

O güzel kartpostallar için teşekkür ederim. Hâlâ bu masanın başında çalışıyorum ve yapayalnızım. Ne olur Roma'ya gelmeye çalış. Hayatlarımızda büyük değişiklik yapacak bir şeyler oluyor. Çok kaygılanıyorum ama sana sonuna dek güveniyorum. Senin dürüst biri olduğunu biliyorum, Dicky sevgilim. Ah, seni görmeliyim. Bir iki gün içinde gelmezsen ben her şeyi yüzüstü bırakıp Paris e geleceğim. Sevgilin,

ANNE ELIZABETH

Sorbonne'da okuyan, Staunton Wills adında bir topçu teğmeniyle birlikte bira içmeye gittiği Brasserie Weber'de bu mektubu okuyunca Dick'in her yanı buz kesti. Sonra yapayalnız geçirdiği yaşlılık günlerinden yakınan annesinin mektubuyla, bir iş öneren Mr. Cooper'ın yazdıklarını okudu. Théâtre Caumartin'de gördüğü, tanışmak istediği kızdan söz ediyor, bu konulardaki uzmanlığı yüzünden bu işi nasıl ya-

pabileceğini Dick'e soruyordu Wills. Kıza birkaç satır yazıp göndererek onu görmeyi mutlaka başaracağını anlatmaya çalıştı, Rue Royale'dan gelip geçen şemsiyeli insanlara, ıslak arabalara, pırıl pırıl resmi arabalara bakmaya çalıştı ama kafasının içinde tam bir panik vardı; kızın bebeği olacaktı; onunla evlenmesini bekliyordu; evlenirsem ne olayım. Biralarını içtikten sonra elden düşme kitaplar satan dükkânlardaki eski kitaplara, kabartmalara bakarak Sen'in sol kıyısında dolaştılar, sonra da Eleanor Stoddard'a çaya gittiler.

"Niçin böyle sıkıntılısın, Richard?" diye sordu Eleanor. Ellerinde çay bardaklarıyla pencerenin önünde duruyorlardı. Masada Wills, Eveline Hutchins ve bir gazeteciyle konuşuyordu.

Dick çayından bir yudum aldı. "Seninle konuşmak benim için büyük bir zevk Eleanor," dedi.

"Öyleyse, suratını bu yüzden asmıyorsun, değil mi?"

"Biliyorsun... kimi günler insan kolunu bile kıpırdatmak istemez... Sanırım şu üniformadan bıktım... Kendine özgü kişiliği olan bir birey olmak istiyorum yine."

"Yurda dönmek istemiyorsun, değil mi?"

"Yoo, hayır. Ama sanırım annem için bir süreliğine gitmek zorundayım, yani Henry gitmezse... Albay Edgecombe beni buradaki görevimden aldırabileceğini söylüyor, eve gönderilme hakkımdan vazgeçersem. Tanrı biliyor ya böyle bir şeye can atıyorum."

"Niçin burada kalmıyorsun?.. J. W. sana iş ayarlayabilir... Onun parlak delikanlılarından biri olmaya ne dersin?"

"Jersey'deki o kapalı politik hayata dönmekten iyidir... Bana yolculuk yapma olanağı verecek bir işim olsun isterdim... Gülünç bu çünkü bu işte bütün hayatım trenlerde geçti ama hâlâ bıkmış değilim."

Eleanor, elini okşadı: "İşte, sende sevdiğim yan da bu Richard, her şeye karşı duyduğun doymak bilmez tutku... Birkaç kez söz etti J. W. senin nasıl da açıkgöz göründüğün-

den... Kendisi de öyledir, tutkusunu hiç yitirmedi, işte bu yüzden de dünyada önemli bir güç olarak ortaya çıkıyor... Biliyorsun, Albay House hep ona danışır... Görüyorsun, ben tutkumu yitirdim." Çay masasına döndüler.

Ertesi gün birinin Roma'ya gönderilmesi emri geldi; Dick hemen atladı işin üstüne. Anne Elizabeth'in sesini telefonda duyduğunda yine içini ürperten bir panik sardı her yanını ama elinden geldiğince sesini tatlılaştırdı. "Ah, benim için çok değerlisin, Dicky sevgilim," diyordu kız. Piazza Venezia'nın köşesinde bir kahvede buluştu onunla. Kızın hiç kendini denetleme gereği duymadan koşması, boynuna sarılıp öpmesi Dick'i tedirgin etti. "Önemi yok," dedi kız, "İki çılgın Amerikalı olduğumuzu düşünürler yalnızca... Dur, Dick, bir bakayım sana... Ah, Dicky sevgilim, sensiz öylesine yalnızdım ki."

Dick'in boğazı sıkışıyordu. "Bu akşam yemek yiyebiliriz, değil mi?" demeyi becerebildi. "Ed Schuyler'i arayabileceğimizi düşünmüştüm."

Bir arka sokakta birlikte gidebilecekleri küçük bir otel bulmuştu kız. Dick bıraktı kız canının istediğini yapsın; her neyse, al al olmuş yanaklarıyla bugün oldukça güzeldi de; saçlarının kokusu, Tivoli'nin üstündeki tepede açan siklamenleri hatırlatıyordu; ama kızın kollarında terleyerek, sarılarak seviştiği tüm süre boyunca kafasında çarklar dönüp duruyordu; ne yapabilirim, ne yapabilirim, ne yapabilirim?

Ed'in evine gittiklerinde çok geç kalmışlardı, artık onları beklemiyordu. Ertesi gün Paris'e, bir gün sonra da yurduna gitmek için bavullarını hazırlamıştı.

"Çok iyi," dedi Dick, "aynı trenle gideriz."

"Bu benim Roma'da son gecem, baylar, bayanlar," dedi Ed, "haydi gidip şahane bir yemek yiyelim, Kızılhaç'ın da canını cehenneme gönderelim."

Traianus Sütunu'nun önündeki bir yerde en iyi cins şarapla güzel bir yemek yediler ama Dick hiçbir şeyin tadına

varamadı. Kendi sesi kulaklarında metalsi metalsi çınlıyordu. Yeni yeni içkiler söyleyerek, garsonlara takılarak, Romalı kadınlarla yaşadığı serüvenler üzerine gülünç öyküler anlatarak Ed'in onları eğlendirmek için büyük bir çaba harcadığını görebiliyordu. Anne Elizabeth epeyce şarap içti, Yardım Örgütü'nde çalışan canavarların sandığı kadar kötü olmadıklarını, nişanlısının Roma'ya geldiğini söylediğinde bu

gecelik dış kapı anahtarını verdiklerini söyledi. Masanın altından sürekli dizini Dick'inkine sürttü, hep birlikte *Auld Lang Syne*'i söylemelerini istedi. Yemekten sonra arabayla dolaştılar, Trevi Çeşmesi'ne para atmak için durdular. Sonunda da Ed'in evine gidip paketlerin üzerine oturarak Ed'in ansızın hatırlayıp ortaya çıkardığı şampanyayı bitirdiler, *Auprès de ma blonde*'u söylediler.

Tüm bu süre boyunca Dick'in içi buz gibiydi, öfke doluydu. Ed tanıdığı Romalı kadınları son kez görmeye gideceğini sarhoş sarhoş söyleyip bu gecelik katını onlara bırakacağını bildirince biraz rahatladı Dick. Ed dışarı çıktığında Anne Elizabeth boynuna sarıldı, "Bana bir öpücük ver Dicky sevgilim, sonra da evime götür, Metodist Özdenetim ve Halk Ahlakı Kurulu'na... sonuç olarak önemlisi kişisel ahlaktır. Ah, çok seviyorum bizim özel değerlerimizi," dedi.

Dick onu öptü, sonra da gidip camdan bakmaya başladı. Yine yağmur yağıyordu. Bir sokak lambasından dökülen incecik ışık şeritlerinde, İspanyol Merdiveni'nin evler arasından görünen taş basamakları aydınlanıyordu. Kız gelip başını omuzuna dayadı.

"Ne düşünüyorsun, Dicky sevgilim?"

"Bak Anne Elizabeth, hep bu konuyu açmak istiyordum... gerçekten emin misin?.."

"İki ayı aştı... başka bir şey olamaz, arada bir sabahları midem de bulanıyor. Bugün korkunçtum, yalnızca seni görmek bana her şeyi unutturdu."

"Ama anlamalısın... çok tedirgin ediyor beni. Bu konuda yapabileceğin bir şeyler olmalı."

"Hintyağıyla kinini denedim... Bütün bildiğim bu... görüyorsun ben basit bir taşralıyım."

"Öf, lütfen ciddi ol... bir şeyler yapmalısın. Bu işi çözümleyecek bir sürü doktor var... Ben parayı bulurum... Çok kötü, benim yarın geri dönmem gerek... Keşke şu ordudan kurtulmuş olsaydım."

"Ama galiba ben bir kocam, bebeğim olsun isterdim... kocam sensen, bebek senin çocuğunsa."

"Yapamam bunu... elimden gelmez... Ordudayken evlenmemize izin vermiyorlar."

"Pek de öyle değil Dick," dedi kız usulca.

Birbirlerine hiç bakmadan, karanlık çatıların üzerindeki yağmuru, sokakların belirsiz parıltısını seyrederek uzun süre yan yana durdular. Kız güçsüz, titreyen bir sesle konuştu, "Artık beni sevmediğini mi söylemek istiyorsun?"

"Elbette seviyorum ama sevginin ne demek olduğunu pek bilmiyorum sanırım... her güzel kızı severim... özellikle de seni sevgilim," diyen kendi sesi Dick'in kulağına bir başkasınınmış gibi geldi. "Birlikte çok güzel günler geçirdik." Ceketinin dimdik yakasının çevresinde tüm boynunu öpüyordu kız. "Ama sevgilim anlamıyor musun, belli bir işim olmadan bir çocuğun bakımını üstlenemem, hem sonra kollamam gereken bir de annem var; Henry çok sorumsuz, ondan bir şey bekleyemem. Hadi seni evine götüreyim, geç oldu."

Sokağa çıktıklarında yağmur azalmıştı. Bütün kanallar gurulduyor, sokak lambalarının altındaki hendeklerde su parıldıyordu. Kız ansızın yüzüne bir tokat indirdi, alçak, diye bağırdı, merdivenlerden aşağı koşmaya başladı. Fısıltıyla sövgüler yağdırarak peşinden kovalamak zorunda kaldı Dick. Küçük bir alanda yitirdi onu, bir çeşmenin kıyısındaki taştan ankanın ardından önüne atladığında artık peşini bırakıp geri dönmek üzereydi. Kolundan yakaladı kızı, ters bir sesle, "Baş belası bir budala gibi davranmayı kes," dedi. "Görüyorsun nasıl üzüldüğümü." Kız ağlamaya başladı.

Kapıya vardıklarında ansızın dönüp ağırbaşlılıkla, "Bak Dick, belki bebeği ortadan kaldırabiliriz... Ata binmeyi deneyeceğim. Herkes bunun işe yaradığını söylüyor. Sana yazarım... gerçekten, sen işini engelleyecek şeyler yapmamalısın... sonra şiirine de zaman ayırman gerektiğini biliyorum...

Parlak bir geleceğin var, biliyorum... evlensek ben de çalışırdım."

"Anne Elizabeth, sen çok hoş bir kızsın, belki de bebekten kurtulsak evlenmenin bir kolayını bulurduk." Kızı omuzlarından tutup alnını öptü.

Birdenbire kız zıp zıp zıplamaya başladı, küçük bir çocuk gibi uyumlu bir sesle söyleniyordu, "Yaşasın, yaşasın, yaşasın, evleniyoruz."

"Ah, lütfen ciddi ol ufaklık."

"Yok ciddiyim... gerçekten," dedi ağır ağır. "Bak, yarın beni görmeye gelme... Yapılacak bir sürü işim var. Paris'e yazarım sana."

Otele döndüğünde pijamalarını giyip akşamüzeri Anne Elizabeth'le birlikte olduğu yatağa tek başına girmek içini tuhaf duygularla doldurdu. Pireler vardı, oda kokuyordu, kötü bir gece geçirdi.

Trende Paris'e giderlerken yol boyunca Ed ona içki içirdi durdu, devrimden söz etti, güvenilir kaynaklardan öğrendiğine göre 1 Mayıs'ta sendikaların fabrikalara el koyacağını söyledi. Macaristan kızıl olmuştu, Bavyera da, sonra sıra Avusturya'ya gelecekti, arkasından da İtalya'ya, Prusya'ya, Fransa'ya; Rusya üzerine sürülen Amerikan birlikleri ayaklanmıştı: "Dünya devrimi bu, tam yaşanacak zaman, bu işi de sağ salim atlatırsak çok şanslıyız demektir."

Dick hırçınlıkla hiç de öyle düşünmediğini söyledi. Müttefikler her şeyi denetim altına almışlardı.

"Ama Dick, ben senin devrimden yana olduğunu sanıyordum, bu sapık savaşı bitirmenin tek yolu devrimdir."

"Şimdi savaş bitmiş durumda, tüm bu devrim öyküleri de savaşın ters yüz edilmiş biçimi... Tüm karşıtlarını vurarak savaşı bitiremezsin. Bu daha çok savaş demektir."

Öfkelenip hırsla tartışmaya başladılar. Vagonda yalnız olduklarına seviniyordu Dick. "Ama ben senin kral yanlısı olduğunu sanıyordum Ed."

"Öyleydim... İtalya kralını gördüğümden beri düşüncemi değiştirdim... Sanırım ben diktatörden yanayım, beyaz ata binmiş adamdan yana."

Sarhoş, öfkeli, vagonun birer ucuna yerleşip uyumaya başladılar. Ertesi sabah bir sınır istasyonunun temiz havasına sendeleyerek girdiler, sendeleyerek, başlarında ağrılarla, taptaze yüzlü Fransız kadının beyaz büyük fincanlara doldurduğu, buharı tüten sıcak kakaoyu içtiler. Her yer don tutmuştu. Parlak kızıl güneş yükseliyordu. Ed Schuyler o güzel kadınlardan, la douce[1] Fransa'dan söz etti, şimdi daha iyi anlaşıyorlardı. Paris'in dış mahallelerine vardıklarında o gece gidip *Plus ça Change*'de Spinelli'yi görmeyi tasarlıyorlardı.

Tatlı (ç.n.)

İşyerinden, uğraşması gereken ayrıntılardan, çavuşların önüne dimdik, askerce çıkma gereğinden sonra, ağaçlardaki yaprakların yemyeşil, tomurcukların pembe fışkırdığı, koyulaşan eflatun alacakaranlıkta çiçekçilerin tezgâhlarını topladığı Sen'in sol kıyısı boyunca yürüyüp her şeyin iki yüzyıl önceden kalma gibi göründüğü Quai de la Tournelle'e yönelip Eleanor'un soğuk taş merdivenlerini ağır ağır çıkmak, onu fildişi rengi bir giysinin içinde, boynunda iri incilerle çay masasının başında oturmuş, çay koyarken şakacı ve incelikli sesiyle Crillon'un, Barış Konferansı'nın son dedikodularını ayrıntılarıyla anlatırken bulmak Dick'in içini mutlulukla doldurdu. Eleanor o gece uzaklara gideceğini, birkaç hafta birbirlerini göremeyeceklerini, Kızılhaç'ta çalışmalar yapmak için Roma'da bulunması gerektiğini söylediğinde Dick, anlayamadığı, tuhaf duygulara kapıldı.

"Aynı zamanda orada olamamamız ne kötü," dedi Dick.

"Benim de hoşuma giderdi bu," dedi kız. "Arrivederci, Richard."

Mart ayını çok kötü geçirdi Dick. Artık hiç dostu kalmamış gibiydi; dağıtım bölümündeki herkesten içine baygınlıklar gelmişti. İzinli olduğu günlerde oteldeki odası öyle soğuk oluyordu ki gidip kitaplarını bir kahvede okuyordu. Eleanor'u, öğleden sonraları onun içtenlik dolu sıcak evine gitmeyi özlüyordu. Anne Elizabeth'ten kaygılandırıcı mektuplar alıp duruyordu; bu mektuplardan neler olduğunu anlayamıyordu; onun için büyük anlam taşıyan çok çekici bir dostuyla Kızılhaç'ta karşılaşması hakkında gizemli sözler ediyordu. Şimdi onun da beş parası kalmamıştı, Olga'yı başından savabilmesi için Henry'ye sürekli borç vermesi gerekmişti.

Nisan ayı başlarında bitip tükenmez yolculuklarından birinden, Coblenz'den döndüğünde, Eleanor'un onu bekleyen birkaç satırını buldu otelinde. Ertesi pazar günü, J. W.'yi de alarak Chantilly'ye kır gezintisine gitmelerini istiyordu.

J. W.'nin yeni Fiat arabasıyla, saat on birde Crillon'dan yola koyuldular. Çok iyi bir terzinin elinden çıkmış gri giysisinin içinde Eleanor, Standard Oil'in başkan yardımcılarından birinin karısı olan, orta yaşlı Mrs. Wilberforce adında bir kadın, uzun suratlı Mr. Rasmussen de vardı. Güzel bir gündü, ilkbahar havasını hissedebiliyorlardı. Chantilly'de şatoyu gezdiler, çevresini saran hendekteki büyük sazan balığına yem attılar. Yemeklerini ormanda yediler, sünger minderlerin üzerinde oturdular. Kır gezintilerinden nasıl da nefret ettiğini söyleyerek, en akıllı kadınlarda bile, boyuna herkesi kır gezintilerine götürmeye zorlayan şeyin ne olduğunu sorarak J. W. hepsini güldürdü. Yemekten sonra Marne savaşında süvarilerin yıktığı yapıyı görmek için Senlis'e gittiler.

Yıkık şatonun bahçesinde dolaşırken Eleanor'la Dick, ötekilerden ayrılıp biraz arkada kaldı, "Barışın ne zaman imzalanacağını bilmiyorsun, değil mi, Eleanor?" diye sordu Dick.

"Bilmiyorum, hiç kimse imza atacak gibi görünmüyor... İtalyanlar kesinlikle imzalamayacak; d'Annunzio'nun ne dediğini gördün mü?"

"Çünkü barış imzalanır imzalanmaz şu Sam Amca'nın ceketini çıkartacağım üzerimden... Orduya girdiğimden beri hayatım ellerimden kayıp gidiyor, daha önce böyle bir şey hiç olmamıştı."

Eleanor göz ucuyla bakarak, "Roma'da senin bir arkadaşınla tanıştım," dedi.

Dick, her yanının buz kestiğini hissetti. "Kimmiş o?" diye sordu. Sesinin titremesini güçlükle engelleyebiliyordu.

"Şu küçük Teksaslı kız... sevimli tatlı bir şey. Nişanlı olduğunuzu söyledi." Eleanor'un sesi, dişçi aleti gibi soğuktu, deliciydi.

"Biraz abartmış" –kısık bir sesle kuru kuru güldü– "öldüğünü bildirdiklerinde Mark Twain'in dediği gibi." Yüzünün gittikçe daha çok kızardığını hissediyordu Dick, öfkeleniyordu.

"Umarım öyledir... Görüyorsun Richard... en azından senin teyzen olacak yaştayım. O kız küçük tatlı bir şey... ama daha evlenmemelisin, elbette ben senin işlerine burnumu sokamam... uygunsuz bir evlilik, ilerisi için umut veren bir sürü delikanlının sonu olmuştur... belki de bunu söylememeliydim."

"Oysa benimle böyle ilgilenmen hoşuma gidiyor, gerçekten, benim için anlamı büyük bunun... Apar topar evlenip kendine geldiğinde pişmanlığı anlıyorum. Aslında, evlilikle pek ilgilendiğim de yok zaten... ama... bilmiyorum... Of, bütünüyle çok zor bir şey."

"Zor bir şey yapma hiçbir zaman... değmez," dedi Eleanor ağırbaşlılıkla. Dick hiçbir şey söylemedi. Ötekilere yetişmek için adımlarını hızlandırdı Eleanor. Yanında yürürken yüksek topuklu pabuçlarının parke taşlarında sarsılmasından ötürü azıcık titreyen, keskin çizgilerle çizilmiş, soğuk yüzünü yandan görüyordu Dick. Kız gülerek ansızın döndü, "Bak, artık seni azarlamayacağım Richard, hiçbir zaman," dedi.

Sağanak yaklaşıyordu. Yağmur başladığında arabaya daha yeni girmişlerdi. Geri dönerlerken Paris'in cicili bicili dış mahalleleri yağmur altında gri, iç karartıcı görünüyordu. Crillon'un girişinde ayrıldıkları sıra J. W., ordudan çıkar çıkmaz ona iş vereceğini açıkça belli etti. Dick oteline dönüp neşe içinde annesine olanları yazdı:

"... burada Paris'te, herşeyin son derece ilginç olmayışı ya da olan bitenlere gerçekten yakın kişiler tanımayışım yüzünden değil sıkıntım; beni sıkan şey hep üniforma giymek, kurallar, selamlaşmalar yüzünden tedirgin olmak; bunlar kendimi işime vermemi de engelliyor. Yine sivil giysilerimi üzerime geçirinceye dek bu iç sıkıntısı sürecek. J. W. Moorehouse, burada Paris'teki işyerinde bana görev vereceğini söyledi; çok değerli bir uzman o ama barış imzalanır imzalanmaz eski işini yeniden başlatacak. Halkla ilişkiler danışmanı, Standard Oil gibi büyük şirketlerin reklamcısı. Bu, aynı zamanda be-

nim kendi işimi de sürdürmeme olanak verecek türden bir görev, insanın hayatında bir kez karşısına çıkacak bir olanak olduğunu söylüyor herkes..."

Miss Williams'ı bir sonraki görüşünde kız elini uzatarak yüzünde geniş bir gülümsemeyle yanına yaklaştı. "Ah, çok mutluyum Yüzbaşı Savage, J. W. bizimle çalışacağınızı söylüyor... Her iki yan için de kazançlı, güzel bir deney olacağına inanıyorum."

"Şey, dereyi görmeden paçayı sıvamamalıyım," dedi Dick.

Miss Williams gülümseyerek, "Ah, gördünüz bile," dedi.

Mayıs ortalarında, birkaç havacı ve Alman kızlarıyla katıldığı bir eğlencenin sarhoşluk mahmurluğunu hâlâ kafasının içinde taşıyarak Köln'den döndü Dick. Alman kızlarıyla gezmek kurallara tümden aykırıydı; subaylara, kibar beylere yakışmayacak biçimde davranabilecekleri konusunda tedirgindi. Gare du Nord'da trenden indiğinde içinde şeftali bulunan içkinin tadı hâlâ damağındaydı. İşyerinde onun nasıl solgun, güçsüz olduğu Albay Edgecombe'un hemen gözüne çarptı, işgal bölgesinde korkunç günler geçirmiş olduğunu söyleyerek takıldı ona. Sonra da dinlenmesi için oteline gönderdi. Otele girdiğinde Anne Elizabeth'ten gelmiş bir not buldu:

CONTINENTAL'DA KALIYORUM,
SENİ HEMEN GÖRMEM GEREKİYOR.

Sıcak suyla yıkandı, yatağına girdi, birkaç saat uyudu. Uyandığında hava kararmıştı bile. Anne Elizabeth'in mektubu bir zaman sonra aklına geldi. Kapısı çalındığında yatağının kıyısında oturmuş, çıkıp onu görmek için asık bir suratla tozluklarını ilikliyordu. Aşağıda bir hanımın kendisini beklediğini söyleyen asansörcü çocuktu gelen. Çocuk daha sözlerini bitiremeden koridorda koşarak geldi Anne

Elizabeth. Solgundu, yüzünün bir yanında kırmızımsı bir morluk vardı. Onun koşuş biçimindeki çirkin bir şeyler hemen sinirine dokundu Dick'in. "Kardeşin olduğumu söyleyip koşarak çıktım merdivenleri," dedi, soluk soluğa öperken.

Asansörcü çocuğa birkaç frank verdi Dick, "İçeri gel. Ne oluyor?" diye fısıldadı, kapıyı aralık bıraktı.

"Başım dertte... beni geri gönderiyorlar."

"Nasıl oldu bu?"

"Çok sık işi kırdım sanırım... ama mutluyum, bıkmıştım onlardan."

"Nasıl yaralandın?"

"Ostia'da, atla birlikte yuvarlandım... İtalyan süvari atlarına binerek çok eğleniyordum... İçinde ne var ne yoksa süpürüp götürürler."

Dick, onu anlamaya çalışarak dikkatle bakıyordu yüzüne. "Evet," dedi, "düşürdün mü bebeği?.. Bilmem gerek... Çok üzülüyorum bu yüzden."

Kız, yüzükoyun kendini yatağa attı. Dick parmak uçlarına basarak gidip kapıyı kapadı. Anne Elizabeth yüzünü koluna gömmüş, hıçkırıyordu. Dick yatağın kıyısına oturup onu, yüzüne baktırmaya çalıştı. Kız birdenbire ayağa kalkıp odada dolaşmaya başladı. "Hiçbir şeyin yararı yok... çocuğu doğuracağım... Ah, babam için çok üzülüyorum. Öğrenirse bu onu öldürür... Ah, çok alçaksın... çok alçaksın."

"Ama Anne Elizabeth, kafanı kullan biraz... Dost kalamaz mıyız? Ordudan ayrılır ayrılmaz girebileceğim çok iyi bir iş önerisi aldım ama oyunun bu aşamasında bir karının, çocuğunun olması olanaksız, bunu anlamalısın... hem evlenmek istiyorsan seninle evlenmek için canını verecek bir sürü adam var çevrende... Nasıl beğenilen biri olduğunu biliyorsun... Zaten ben evliliği çok anlamsız buluyorum."

Kız bir iskemleye oturdu, sonra hemen yine kalktı. Gülüyordu: "Babam ya da Buster burada olsaydı seni silah zoruyla evlendirmeye kalkışırlardı herhalde... ama bunun da yara-

rı olmazdı." Kızın isterik gülmesi sinirine dokunuyordu Dick'in; kendisini denetleyip mantıklı konuşmak için harcadığı çaba yüzünden her yanı titriyordu.

"Niye G. H. Barrow'la evlenmiyorsun? Seçkin bir kişi, parası da var... Senin için çıldırıyor, geçen gün Crillon'da rastladığımda kendisi söyledi bunu bana... Hem, yaptıklarımıza dikkat etmeliyiz... Sen de benim kadar sorumlusun... gerekli önlemleri almış olsaydın..."

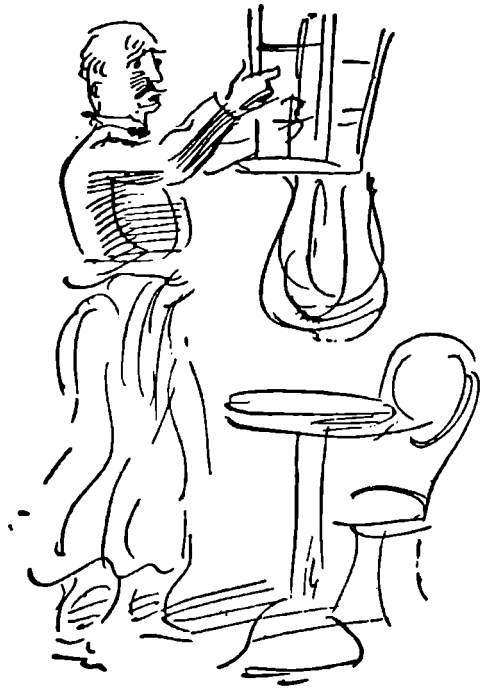
Kız şapkasını çıkartıp aynada saçlarını düzeltti. Sonra suyu açtı, yüzünü yıkadı, yeniden saçlarını düzeltti. Dick onun bir an önce gitmesini istiyordu, her yaptığı sinirine dokunuyordu. Yanına yaklaştığında gözlerinde yaşlar vardı. "Bana bir öpücük ver Dick... benim için üzülme... Nasılsa bir çözüm bulurum."

"Ameliyat için çok geç kalmadığına eminim," dedi Dick. "Yarın bir adres bulur, sana, Continental'a yazarım... Anne Elizabeth... bu konuda böyle tatlı davranman çok güzel bir şey."

Kız, başını salladı, hoşça kal, diye fısıldadı, aceleyle odadan çıktı.

"İşte, bu kadar," dedi Dick, yüksek sesle kendi kendine. Anne Elizabeth için çok üzülüyordu. Vay canına, iyi ki kız değilim, diye düşünüp duruyordu. Başı çatlayacak gibi ağrıyordu. Kapısını kilitledi, soyundu, ışığı söndürdü. Camı açtığında yağmurlu, soğuk hava dalgası odayı doldurup biraz kendine getirdi onu. Tam Ed'in dediği gibiydi işte, başkalarına acı çektirmeden hiçbir şey yapılamıyordu. Kokuşmuş, pis bir dünyaydı. Gare Saint-Lazare'ın önünde ışıkların yansıdığı sokaklar, su kanalları gibi parıldıyordu. Kaldırımlarda hâlâ birileri vardı, uzlaşamıyorlar diye bağıran bir adam, taksi kornalarının gıcırtılı sesi. Islak sokaklardan tek başına taksiyle oteline dönen Anne Elizabeth'i düşündü. Bir sürü hayatının olmasını, birini de Anne Elizabeth'le geçirebilmeyi diledi. Bunun üzerine şiir yazıp kıza gönderebilirdi. Sonra o

küçük siklamenlerin kokusu. Karşıdaki kahvede garsonlar iskemleleri ters çevirip masaların üzerine kapatıyorlardı. Bir sürü hayatının olmasını, bir kahvede iskemleleri ters çeviren bir garson olarak birini yaşayabilmeyi diledi, indirilen demir kepenkler tıngırdıyordu. İşte şimdi, kadınların sokaklarda dolaşmaya koyuldukları zamandı, bir aşağı bir yukarı yürüyerek, durarak, oyalanarak, ileri geri salınarak, sonra o buğday tenli genç kadın tellalları. Titremeye başlamıştı. Yatağına girdi, çarşafların üzerinde sanki nemli bir sır tabakası vardı. Ne olursa olsun, Paris yapayalnız yatağa girilecek yer değildi, korna çalan taksinin içinde tek başına eve dönülecek yer değildi Paris, taksilerin o insanın yüreğini parçalayan korna sesleri içinde. Zavallı Anne Elizabeth. Zavallı Dick. Nemli çarşafların içinde titreyerek uzanıyordu, gözkapakları açılıp çengelliiğnelerle tutturulmuştu derisine.

Giderek ısındı. Yarın. Yedi buçuk: Tıraş ol, tozluklarını ilikle... sütlü kahve, bisküvi, işyeri. Çok acıkacaktı, akşam yemeği yememişti... Deux oeux sur le plat.[1] Bonjour m'ssieurs mesdames.[2] Mahmuzlarını şıngırdatarak işyerine, Çavuş Ames, rahat. Gün süzülüp gitti haki renkte; Eleanor'da alacakaranlık çayı, barışın imzalanmasından sonra iş koparabilmek için Moorehouse'la konuştur onu, merhum General Ellsworth'u anlat, birlikte gülerler buna. Barışın imzalanmasından sonraya dek haki renk içinde eriyip giden günler. Kül rengi, sarımsı gri, haki. Zavallı Dick barışın imzalanmasından sonra çalışmak zorunda. Zavallı Tom üşüyor. Zavallı Dicky'cik... Richard... Ayaklarını yukarı çekip ovaladı. Barışın imzalanmasından sonra.

Bu arada da ayakları ısınmış, uykuya dalmıştı.

Sahanda iki yumurta. (ç.n.)
Merhaba, mösyöler madamlar. (ç.n.)

Haber-film 37

SOVYET MUHAFIZLARI GÖREVDEN ALINDI

Amerikan başkumandanı, ölenlere, yaralananlara şükranlarını sundu, zafer yüzünden askerlerin Tanrı'ya şükretmesini istedi, Tanrı'ya ve ülkeye karşı herkesi yeni bir görevin beklediğini bildirdi. Numaralar havaya kaldırıldığında Askeri Akademi'nin Zımzizimi'sinin orada bulunmadığı anlaşıldı. Sabahleyin tayı bir öksürük nöbeti tutmuş, bu yüzden de son anda geri çekilmişti

CUMHURİYETÇİLER WILSON'U SORGUYA ÇEKMEYE HAZIRLANIYOR

ESKİ KAYZER'İN CHICAGO'DA YARGILANMASI GİRİŞİMİ

Johnny hadi al silahını
al silahını
al silahını
Kaçırtıyoruz onları

bu büyük ülkenin toplumsal yapısında ortaya çıkan büyük bir değişiklikle karşı karşıyayız, dedi Mr. Schwab, geleceğin aristokratı olacak adam, malvarlığı ya da do-

ğuştan bu adı kazanmış olduğu için değil, bu ülkenin yararına bir şeyler yapmış olduğu için bu duruma gelecek

KIZILLARI YOK ETMEK İÇİN ACIMASIZ BİR SAVAŞ

kaçır tı yoruz
kaçır tı yoruz

aynı anda, birkaç koldan gelen askerlerle denizciler Başbakan sarayının önünde ortaya çıktı. Almanya'daki durum, Amerikan besiniyle, Bolşeviklik arasında kıran kırana bir yarışa dönüşüyor. Lloyd George'un Barış Anlaşmazlıklarında Her İki Yanı Birden Tuttuğu Görülüyor.

Ah, şu Fransız hanım her yanı dövmeli
Boğazından dizine dek dövmeli
Bir görmeliydiniz görmeli

MACKAY BURLESON'U BOLŞEVİKLİKLE SUÇLADI

her yerde yapılan gösteriler, bir dizi şölenle ağırlanacak olan Başkan'ın, İngiltere ve Belçika yöneticilerinin ziyaretlerine damgasını vuracak. Ortaya çıkan durumun gülünç çelişkisi, Sosyal Demokratların elde etmek uğruna onca gürültü kopardıkları konuşma ve basın özgürlüğünün, şimdi yeni hükümet için en büyük tehdit kaynağı olması gerçeğidir

Bakınca tam çenesine
Görürdün orda Kraliyet Hava Kuvvetlerini
Sırtında İngiliz bayrağını
Kim isteyebilir zaten daha fazlasını?

Arhangelsk bölgesindeki birliklerden bazılarında baş gösteren bir ayaklanmaya ve emirlere karşı çıkarak cepheye gitmemelerine ilişkin bir bildiri yayımlamaya karar verdi Savaş Bakanlığı polisin emrine karşın göstericiler egemen oldu ama yürüyüş yapan göstericiler çeşitli caddelerden, Malakoff'tan, Henry Martin'den, Victor Hugo'dan, Trocadèro'dan ve Jaurès'in oturduğu Paris'in aristokrat bölgesinden geçerken, en küçük bir kazanın büyük bir patlamaya neden olacağı bir mayın tarlasından geçiliyormuşçasına bir hava vardı ortalıkta

HUZURSUZLUK KAYNAĞINI ORTADAN KALDIRMAK İÇİN TAKVİYE KUVVET GÖNDERİLDİ

Belkemiği boyunca
Dizilmişti kralın muhafızları
Kalçalarında çepeçevre
Tütüyordu savaş filosu

Bavyera işçileri, partideki bölünmelerin üstesinden gelip bütün baskılara, sömürüye karşı güçlü bir blokta birleşti; İşçi, Asker, Köylü Konseylerinde tüm gücü ele geçirdiler

Tam böbreğinin üstünde
Kuşbakışı bir görünüm Sydney'de
Ama benim en sevdiğim yer tam göğsünde
Evimdi Tennessee'de

DOKTOR SIMONS ESKİ DOĞU YANLILARININ BOLŞEVİKLİKTEN BÜYÜK ÖLÇÜDE SORUMLU OLDUĞUNU SÖYLEDİ

İŞÇİLERİN SARAYLARDA OTURMASI BUYRUĞU VERİLDİ

UKRAYNALILAR MÜTTEFİK BİRLİKLERİNE ATEŞ AÇTI

şimdi görüldüğü kadarıyla Landru, yalnızca son on yılda değil, daha yıllarca önce de Fransa'da ortadan yok olmuş bütün kadınların ölümlerinden sorumlu tutulacak

Sine-göz (40)

genel grevde dolaştım bütün kenti ne otobüs ne taksi Metro'nun kapıları kapalı Place d'Iéna'da gördüm kızıl bayrakları bembeyaz sakalıyla Anatole France'ı MUTILES DE LA GUERRE[1] pankartlarını ve agents de sûreté'nin[2] karga suratını

Mort aux vaches

Place de la Concorde'da Cumhuriyet Muhafızları yılbaşı ağacı gibi miğferleriyle atlarını sürüyorlardı kalabalığın üzerine Parislileri pataklayarak kılıçlarının yassı yanlarıyla *Enternasyonal* kırıntıları miğferlerini giymiş kaygılı askerler Grands Boulevards'da silahlarını yere dayamışlar öylece duruyorlar aylak aylak

Yaşasın Fransız askerleri

République'ta à bas la guerre MORT AUX VACHES à bas la Paix des Assassins[3] ağaçların çevresinden söküp almışlar demir parmaklıkları taş atıyorlar dökme demir parçaları atıyorlar şıkır şıkır cici bici giyinmiş Cumhuriyet muhafızlarını yuhalıyorlar ıslıklıyorlar şemsiyeleriyle atlarını dürtüklüyorlar *Enternasyonal* kırıntıları

Gare de l'Est'te tamamını söylüyorlar *Enternasyonal*'in jandarma usulca ilerliyor Magenta'da taşların ıslıkların demir parçalarının içine *Enternasyonal*'e Mort aux vaches Barikatlar barikat kurmalıyız gencecik çocuklar silah mağazasının kepenklerini kırmaya çalışıyor taban-

---

Harp malulleri (ç.n.)
Güvenlik görevlileri (ç.n.)
Kahrolsun katillerin barışı! (ç.n.)

ca penceredeki kadını vuruyor vuruldu (Kimin kanı bu parke taşlarında?) bir ara sokağa kaçışıyoruz avlulara dalıyoruz havai fişek suratlarıyla hep bir hizada ilerleyen on ikili süvarilerin üzerine kapıları kapamaya uğraşıyor kapıcılar koskoca bıyıklarının arkasında Yılbaşı ağacı miğferlerinin altında ürkmüş acımasız

bir köşede koşan bir arkadaşımla yüz yüze geldim Dikkat et Öldürmek için ateş ediyorlar hem yağmur da başlamıştı şakır şakır küçük bir kahvenin demir kepengini tam indirirlerken birlikte daldık içeri karanlık sessiz orta yaşı geçmiş birkaç işçi homurdanarak söverek içiyor barda Ah les salops[1] Hiç gazete yok Biri Marsilya'da Lille'de devrimin zafere ulaştığını söyledi Ça va taper dure[2] Amerikan romu içiyoruz ayaklarımız ıslak yan masada iki yaşlı adam bir şişe beyaz şarabına dama oynuyor

daha sonra kapıya indirilmiş kepengin altından dışarısını gözetliyoruz bomboş sokaklara şakır şakır yağan yağmuru yalnızca ezilmiş bir şemsiye var tertemiz taş oluğun içinde yan yana duruyor eski çizgili bir bereyle bir de yırtık bildiri L'UNION DES TRAVAILLEURS FERA

1 Pislikler (ç.n.)

2 Ortalık nasıl kızışacak. (ç.n.)

Haber-film 38

C'est la lutte finale
Groupons-nous et demain
L'internationale
Sera le genre humain[1]

KURULTAYDA YAYLIM ATEŞ

Y.M.C.A.'DA ÇALIŞANLAR KURULUŞUN PARASINI ÇALMAKTAN TUTUKLANDI

böylesine bir girişimde, ulusa, yalnızca halkın zekâsının yön verebileceğini bildirdi. A.B.D. DÜNYANIN EN BÜYÜK DONANMASINA SAHİP OLMALIDIR DEDİ *ben İtalya'dayken yaralı İtalyan askerlerinden oluşmuş, hepsi de sakat küçük bir topluluk benimle görüşmek istedi. Bana söyleyeceklerini kestiremedim ve onlar büyük bir yalınlıkla, dokunaklı bir yalınlıkla bana Milletler Cemiyeti'ni desteklediklerini bildiren bir dilekçe verdiler. Alman Opera'sında Askerler Ayaklandı*

BÜTÜN YUNANLARIN ÖLÜME BIRAKILMASINI BUYURDU

İNGİLİZ KAMPLARINDA KANADALILAR AYAKLANDI

Enternasyonal marşının nakarat dizeleri. Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık / Enternasyonal'le kurtulur insanlık (ç.n.)

Kalkın ayağa siz açlığa tutsak edilenler
Kalkın ayağa bu dünyada lanetlenenler
Çünkü yağdırıyor adalet üzerinize suçları

A qui la Faute si le Beurre est Cher?[1]

WALL STREET'TE KAZANÇLAR AŞIRI ARTIYOR

BİRÇOK YENİ DOSYA

NE SOYONS PAS LES DUPES DU TRAVESTI BOLCHEVISTE[2]

Anadolu'ya asker göndermenin Amerikan kamuoyuna tersgeleceği ama halkın Rio Grande'nin güneyinde düzeni yeniden kurmak için ordunun kullanılmasından hoşnut olacağı görüşü egemen oluyor. Grevciler New York City'yi tümden felce uğratmak üzereler. Lahor'da düzen yeniden kuruldu. Lille ölü kaldırıcıları grevde

A.B.D. ASKERLERİ ARASINDA AYAKLANMA TEHLİKESİ

KALİFORNİYA JÜRİSİ SACRAMENTO İŞÇİLERİ ALEYHİNE KARARI HEMEN ÇIKARDI

Son çelişki bu
Herkes kendi yerini bulsun
Uluslararası parti
İnsan ırkı olsun

KAÇAN GENERAL BOLŞEVİKLİK YOK OLMAK ÜZERE DEDİ

Fransız sansürü, *Herald* gazetesinin, Çin delegelerinin yaptıklarını yazmasına izin vermiyor ama yadsınamayacak ölçüde büyük bir tedirginlik var. Hayatlarını kazan-

---

Tereyağı pahalıysa kabahat kimin? (ç.n.)
Bolşevik kılığına girenlere kanmayalım. (ç.n.)

ma olasılığından yoksun bırakılmış, çocuklarının açlıktan ağladığını gören, endüstrinin tıkanmasıyla, demiryollarının kapatılmasıyla, ulusal hayattaki tüm bozukluklarla yüz yüze gelen insanların, bu duruma serinkanlılıkla, sessizlik içinde bakması beklenemez.

İNGİLİZLER KAYZER'İ ASMAK İÇİN VERDİĞİ SÖZÜ TUTMAYA ÇALIŞIYOR

Korelilerin, Başkan Wilson'un bir uçakla gelip kendilerini dinleyeceğine inandıkları bildirildi. Seul Tepesi'ne dikilen beyaz bayrak, uçağın ineceği yeri belirtiyor

Kızım

Denizin dalgalı, havanın çok soğuk olmasına karşın okyanusu geçerken hiç midesi bulanmadı, çok sevildi o neşeli yolculukta. Başkan'ın özel görevle yolladığı, onunla yakından ilgilenen bir Mr. Barrow vardı. Çok ilginç adamdı, her şeyi de biliyordu. Bir zamanlar sosyalistmiş, işçilere çok yakınmış. Jersey'deki dokumacıların grevi sırasında yaşadıklarını anlatınca çok ilgilendi. Akşamları güvertede kol kola durmadan dolaşırlardı, arada bir özellikle büyük bir dalgayla ayakları neredeyse yerden kesilirdi. Adamın boyuna sevişmek istemesi yüzünden azıcık canı sıkıldı ama bu aralar gerek duyduğu şeyin iyi bir dost olduğunu, çok mutsuz bir aşk yaşadığını, artık böyle şeyler düşünemeyeceğini söyleyerek onu bu tavrından vazgeçirmeyi başardı. Adam çok incelikli, anlayışlı davrandı, hayatı boyunca kadınlarla başından geçen deneylerin doyuruculuktan çok uzak olduğunu, bu yüzden de onu çok iyi anladığını söyledi, insanların aşkta, evlilikte özgür olmaları, geleneklerle, yasaklamalarla kısıtlanmamaları gerektiğini anlattı. Aslında, o da tutkulu bir dost-

luğa inanıyordu. Kızım da bu inançtaydı ama Paris'e indikleri ilk gece birlikte oteline gitmelerini isteyince onu çok kötü azarladı. Oysa Roma'ya birlikte yaptıkları yolculuk sırasında Barrow ona çok iyi davrandı, eğer isterse onunla evlenebileceğini düşünmeye başlamıştı artık.

Trende genç bir Amerikalı subay vardı; Yüzbaşı Savage, önemli bir postayla Roma'ya giden, çok yakışıklı, çok güzel, gülünç şeyler anlatan biriydi. Dick'e rastladığı andan sonra Avrupa artık inanılmayacak güzellikteydi. İtalyanca, Fransızca biliyor, yıkık dökük kasabaların nasıl da güzel olduğunu söylüyor, savaşta başından geçen gülünç şeyleri anlatırken ağzını çok tuhaf bir biçimde büzüyordu. Azıcık Webb'e benziyordu ama ondan çok daha incelikli, daha kendine güvenli, daha yakışıklıydı. Onu gördüğü anda Joe'yu tümden unuttu. Barrow'a gelince, artık düşüncesine bile katlanamıyordu. Yüzbaşı Savage ona bakınca içi eriyordu; Roma'ya vardıklarında onun için çıldırdığını açıkça söyledi kendi kendine. Hep birlikte İmparator Hadrianus'un villasıyla, o çağlayanın bulunduğu küçük kasabaya geziye gittiklerinde, birlikte yürüyüşe çıktıkları zaman, Dick içki içmiş olduğu için sevindi. Hep içinden kendini onun kollarına atmak geliyordu; yağmur altındaki kır görünümünde, esmer, gözleri kösnüyle parlayan insanlarda, kentlerin tarihsel isimlerinde, yemekteki zeytinyağında, sarımsakta, gülen seslerde, Dick'in siklamen olduğunu söylediği, küçük, morumsu kızıl yaban çiçeklerinin kokusunda var olan şeyler, içinde her şeyi önemsizleştiren bir duyguyu egemen kılıyordu. Dick onunla sevişmeye başladığında az kalsın bayılıyordu. Ah, sevişmek istiyordu; ama hayır, hayır, şimdi yapamazdı, ama Yardım Kurulu'nda imzaladığı yemine karşın ertesi gün içki içecekti, kendini rüyalar ülkesinde yitirecekti. Umduğu denli pis bir şey değildi sevişmek ama çok güzel de değildi; müthiş korkmuştu, üşümüştü, midesi bulanıyordu, tıpkı ona daha önce hiç sevişmediğini söylediği zamanki gibi. Ama ertesi gün

Dick çok güçlüydü, inceydi, ansızın kendini çok mutlu hissetti. Dick Paris'e dönünce, çalışmaktan başka yapacak işi, o korkunç yaşlı kadınlardan başka konuşacak kimsesi kalmayınca dayanılmaz acılar çekti.

Bebeği olacağını anladığında korktu ama pek de aldırmadı gerçekten; elbette Dick onunla evlenecekti. Babayla

Buster baştan biraz kızardı ama ondan mutlaka hoşlanırdı. Şiir yazıyordu, ordudan çıkınca yazar olacaktı; çok ünlü biri olacağına inanıyordu onun. Pek de sık mektup yazmıyordu, onu Roma'ya getirttiğinde de, umduğu kadar anlayışlı davranmadı; ama elbette bu durum yüzünden sarsıntı geçiriyor olmalıydı. Bu sırada bebeği doğurmasının ya da Dick ordudan ayrılana kadar evlenmelerinin iyi olmayacağına

karar verdiler ama elbette ondan sonra evlenecekleri kuşkusuzdu. Bebekten kurtulmak için çeşitli şeyler denedi, Eton'da eğitim görmüş olan, İngilizceyi çok iyi konuşan, ona çok iyi davranan, tanıdığı en iyi kadın binici olduğunu söyleyen Teğmen Grassi'yle sık sık ata binmeye gitti. Teğmen Grassi'yle boyuna ata binmeye gittiği, eve çok geç döndüğü için Yardım Kurulu'ndaki yaşlı kediler kızdı. Amerika'ya geri gönderdiler.

Trenle Paris'e giderken Kızım gerçekten korkuyordu. Ata binmek işe yaramamıştı, bir taş duvarın üstünden atlattığı sırada Teğmen Grassi'nin süvari atlarından biri düşüp bacağını kırdığı için onun da her yanı yara bere içindeydi. Atı vurup öldürmüşler, teğmen bu konuda çok kaba davranmıştı; şu yabancılar da hep sonunda ne bayağı olduklarını gösteriyorlardı. Şimdi artık neredeyse üç aylık hamile olduğu için görünümünün herkesin gözüne batacağından korkuyordu. Hemen Dick'le evlenmeliydi, yapılacak tek şey buydu. Ufak tefek şişko bir rahibin onları Roma'da evlendirdiğini söylemek belki de en iyisiydi.

Otelinde, koridorda ona doğru koştuğu sıra Dick'in yüzünü görür görmez her şeyin bittiğini anladı; onu artık hiç sevmiyordu Dick. Çamurlu, ıslak Paris sokaklarından yürüye yürüye oteline dönerken nereye gittiğinin farkında değildi. Otele vardığında şaşırdı çünkü yolunu kaybedeceğini sanmıştı. Hem kaybolmayı biraz da istiyordu. Odasına çıktı, sırılsıklam şapkasını, paltosunu çıkarmaksızın iskemleye oturdu. Düşünmeliydi. Her şeyin sonuydu bu.

Ertesi gün merkeze gitti; ona yurda dönüş bileti verip hangi gemiye bineceğini bildirdiler, dört gün içinde yola çıkmasını söylediler. Sonra yine oteline dönüp iskemleye oturdu, düşünmeye çalıştı. Bu durumda evine, Dallas'a gidemezdi. Bir doktorun adresini veren bir not geldi Dick'ten.

Beni bağışla, yazıyordu. Sen harika bir kızsın, her şeyin yoluna gireceğine inanıyorum.

İnce, mavi kâğıda yazılmış mektubu küçücük parçalara böldü, pencereden attı. Sonra yatağına uzanıp gözleri acıyana dek ağladı. Mide bulantısı tuttu, koridora çıkıp tuvalete gitmesi gerekti. Yeniden uzandığında azıcık uyudu, açlığını hissederek uyandı.

Bulutlar dağılmış, güneş çıkmıştı; odaya güneş ışığı doluyordu. Aşağı inip işyerinden G. H. Barrow'u aradı. Adam çok mutlu olmuş gibiydi, yarım saat beklerse gelip alacağını, onu Bois'ya yemeğe götüreceğini söyledi; mevsimlerden ilkbahar olduğu, ikisinin de yürekten kural tanımaz oldukları dışında her şeyi unutacaklardı. Kızım yüzünü ekşitti ama sesini tatlılaştırarak onu bekleyeceğini söyledi.

G. H. Barrow geldiğinde gri pamuklu bir giysiyle gri şapka vardı üstünde. O nefret ettiği koyu gri üniformanın içinde, yanında yürürken kendini çok iç karartıcı buluyordu.

"Yaa işte böyle küçük kız... benim hayatımı kurtardın," dedi Barrow. "İlkbahar bana intiharı düşündürtür, eğer âşık değilsem... kendimi şey hissediyordum... yaşlı... aşktan uzak. Bütün bunları değiştirmeliyiz."

"Ben de aynı duygular içindeydim."

"Ne oldu?"

"Belki söylerim sana, belki de söylemem." Bugün onun uzun burnundan, uzun çenesinden hoşlanıyordu neredeyse. "Her neyse, konuşamayacak denli açım."

"Bütün konuşmayı ben yaparım..." dedi Barrow gülerek. "Hem zaten her zaman da öyle yaparım... Sana hiç yemediğin denli güzel bir yemek yedireceğim."

Arabayla giderlerken yol boyunca Barış Konferansı'nı, ilkelerini ayakta tutmak için Başkan'ın vermek zorunda kaldığı o korkunç savaşımı anlattı durdu bağıra çağıra. "Her türlü pis düzenbazlıkla, gizli anlaşmaların zehirli ruhlarıyla, karşıt olarak eski dünyanın en akıllı, en vicdansız iki yöneticisiyle kuşatılmış durumda... Savaştı... Biz hepimiz de savaşıyoruz... Tarihin en büyük haçlı savaşıdır bu; eğer biz kaza-

nırsak dünya yaşanması daha güzel bir yer olacak; eğer kaybedersek her şey Bolşeviklikle, umutsuzluğun ellerine düşecek... Düşünebiliyorsun, değil mi Anne Elizabeth telefonda kulağını gıdıklayan o tatlı alçak sesini ansızın duyuvermenin, beni tüm bu kaygılardan, sorumluluklardan kısacık bir süre için bile olsa uzaklaştırmanın ne güzel bir şey olduğunu... Bak, Başkan'ı Hôtel Murat'da zehirlemeye kalkıştıkları söylentisi bile dolaşıyor ortaklıkta... Bir an bile aklından çıkarma, dürüstlüğü, doğruluğu, sağduyuyu savunanlar yalnızca Başkan'la birkaç yandaşı, destekleyicisi, kendini adamış inançlı kişidir..." Söyleve hazırlanıyormuş gibi konuşuyor, konuşuyordu. Bozuk bir telefondan geliyormuşçasına belli belirsiz duyuyordu sesini Kızım. Yaşadığı bugün de gerçekdışıydı, atkestanelerinde tomurcuğa durmuş küçücük gümüşsü diller, kalabalıklar, kat kat giydirilmiş çocuklar, mavi gökyüzüne karşı dalgalanan bayraklar, mayıs güneşinde parıldayan pencereleriyle, demirden balkonlarıyla, oymalı taştan süslemeleriyle ağaçların arkasındaki güzel evlerle dolu sokaklar; Paris, tersten baktığı dürbünden görünen resim gibi küçüktü, parlaktı, uzaklardaydı. Gösterişli bir lokantanın kapı önüne çıkartılmış masalarında yemeğe oturduklarında da aynı şey oldu, yediğinin tadını anlayamıyordu.

Barrow ona bir sürü şarap içirdi, bir süre sonra da onunla konuşan kendi sesini duydu. Daha önce bir erkekle hiç böyle konuşmamıştı. Öylesine anlayışlı, incelikli görünüyordu ki. Babasından; Joe Washburn'den vazgeçmenin nasıl da zor olduğundan, gemiyle yolculuğa çıktığında nasıl da tüm hayatının yenilenmiş gibi göründüğünden söz eder buldu kendini... "Çok garip şeyler geldi başıma... Herkesle iyi geçinirdim ama artık yapamıyorum. Roma'daki Yardım Kurulu'nda o yaşlı kedilerin hiçbiriyle anlaşamadım; sonra bir İtalyan delikanlıyla iyi arkadaş oldum, birlikte ata binmeye giderdik, onunla da anlaşamadım, sonra biliyorsun İtalya'ya giderken bizi vagonuna alan Yüzbaşı Savage, hani birlikte

Tivoli'ye gitmiştik." –Dick'in adını söyleyince kulakları uğuldamaya başladı. Neredeyse Mr. Barrow'a her şeyi anlatacaktı.– "İşte onunla çok iyi anlaşıyorduk, nişanlandık bile, şimdi onunla da kavgalıyım."

Mr. Barrow'un yumru yumru yüzünün masadan kendisine doğru eğildiğini gördü. Gülümsediği zaman ön dişleri arasındaki açıklık korkunç görünüyordu. "Benimle birazcık anlaşabileceğini sanıyor musun, Annie güzelim?" Şişkin damarlarla dolu kemikli elini masada duran Anne Elizabeth'in elinin üzerine koydu.

Kızım gülerek başını yana attı: "Şimdi çok iyi anlaşıyor gibiyiz."

"Benimle anlaşırsan çok mutlu edersin... hem zaten ediyorsun da, yalnızca sana bakmak bile beni mutlu ediyor...

Yıllarca olmadığım kadar mutluyum şimdi, şey dışında belki de, Milletler Cemiyeti anlaşmasının imzalanması dışında."

Kızım, yine güldü. "Hiç öyle Barış Konferansı dinleyecek durumda değilim, gerçekten de başım korkunç dertte." Adamın yüzünü özenle izlemeye başladı; üst dudak inceldi, artık gülümsemiyordu.

"Niçin, sorun nedir... eğer sana şey... yardımcı olabilirsem... yeryüzünün en mutlu erkeği olurum."

"Ah, yoo... İşimi yitirdiğim, aşağılanarak evime gönderildiğim için çok sıkılıyorum... İşte hemen hemen hepsi bu... küçük bir budala gibi ortalıkta koşuşturduğum için hepsi benim suçum."

Az kalsın kendini tutamayıp ağlamaya başlayacaktı ama tam o anda ansızın mide bulantısı tuttu yine, kadınlar tuvaletine koşmak zorunda kaldı. Ucu ucuna yetişti. Orada bulunan biçimsiz, kösele suratlı kadın çok iyi, anlayışlı davrandı; sorunun ne olduğunu hemen anlayıvermesi Kızım'ı çok ürküttü. Pek Fransızca bilmiyordu ama kadının ilk çocuğu olup olmadığını sorduğunu, kaç aylık olduğunu öğrenmek istediğini, onu kutladığını anlıyordu. Ansızın kendini öldürmeye karar verdi. Geri döndüğünde Barrow parayı ödemiş, masaların önündeki çakıltaşı döşeli yolda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.

"Zavallı çocuk," dedi. "Ne olabilir ki? Birdenbire yüzün ölü gibi solgunlaştı."

"Bir şey değil... eve gidip yatsam daha iyi. İtalya'da yediğim o makarnaların, sarımsakların mideme iyi gelmediğini sanıyorum... belki de şu şaraptan oldu."

"Sanırım sana Paris'te iş bulman için yardım edebilirim. Daktilo ya da steno biliyor musun?"

"Bir deneyebilirim," dedi Kızım acı acı.

Mr. Barrow'dan nefret ediyordu. Yol boyunca arabada hiç konuşmadı. Mr. Barrow anlattı, anlattı. Oteline döndüğünde yatağına uzanıp Dick'i düşünmeye kaptırdı kendini.

Eve dönmeye karar verdi. Hep odasında kaldı ondan sonra, Mr. Barrow'un sürekli aramasına, birlikte çıkmalarını istemesine, olası işler üzerine düşündüklerini anlatmasına karşın onu görmeye yanaşmadı. Midesinin bulandığını, yatacağını söyledi. Yola çıkmasından bir gece önce, birkaç arkadaşıyla birlikte yemeğe çıkacağını belirtip onun da gelmesini isteyince ne yaptığının pek de bilincine varamadan geleceğini söyledi. Saat altıda onu alarak Ritz Bar'da içki içmeye götürdü. Kızım çarşıya çıkıp Galeries Lafayette'ten kendine yeni giysi satın almıştı, neşesi yerindeydi, oturmuş kokteylini içerken şimdi içeri Dick girse kılını bile kıpırdatmayacağını söylüyordu kendi kendine. Mr. Barrow, Fiume durumunu, Başkan'ın Kongre konusunda karşılaştığı güçlükleri, Milletler Cemiyeti gibi büyük bir çalışmanın tehlikeye girmesinden nasıl da korktuğunu anlatırken yanında kendisinden daha yaşlı, griler giymiş, solgun bir kadınla, bir de uzun boylu, iriyarı, açık renk saçlı, Barrow'un, J. Ward Moorehouse diye işaret ettiği bir adamla içeri girdi Dick; yeni üniformasıyla çok yakışıklıydı. Dick onu görmüş olmalıydı ama hiç bakmadı. Artık onun da hiçbir şeye aldırdığı yoktu. Kokteyllerini içip çıktılar. Montmartre'a giderlerken bıraktı Mr. Barrow uzun uzun öpsün dudaklarından, adamın neşesini yerine getiriyordu bu. O da hiç aldırmıyordu zaten; kendini öldürmeye karar vermişti.

Hermitage'da, Mr. Barrow'un ayırtmış olduğu masada bekleyen, Burnham adında bir gazete yazarıyla, Kızılhaç'ta çalışan bir Miss Hutchins vardı. İşgal Ordusu'nun tutukladığı, Bolşevik propagandası yapmakla suçladığı Stevens adında biri yüzünden çok kaygılıydılar; askeri mahkemeye çıkarılmıştı, kurşuna dizeceklerinden korkuyorlardı. Miss Hutchins büyük bir üzüntü içindeydi, Paris'e döner dönmez Mr. Barrow'un gidip Başkan'la bu konuyu görüşmesini istiyordu. Bu arada onlar da idamı durdurmalıydılar. Miss Hutchins, Don Stevens'in gazeteci olduğunu, radikal olma-

sına karşın hiçbir komünist propagandaya karışmadığını, her neyse, daha iyi bir dünya istediği için bir adamı öldürmenin korkunçluğunu anlatıyordu. Mr. Barrow çok tedirgin olmuştu, bir şeyler kekeledi, geveledi, söylendi, Stevens'in anlamadığı konularda çok konuşan salak bir genç olduğunu ama onu bu işten kurtarmak için elinden geleni yapacağını, hem zaten bu çocuğun hiç de uygun davranışlar içinde olmadığını falan homurdandı...

Miss Hutchins'i çok kızdırdı bu. "Ama onu kurşuna dizecekler... Senin başına böyle bir şeyin geldiğini düşün..." diyip duruyordu. "Onu kurtarmamız gerektiğini anlamıyor musun?"

Hangi konuda konuştuklarını bilmediği için Kızım'ın aklına onlara söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu; orada öylece oturup masalara, garsonlara, ışıklara, masalarda oturan insanlara baktı. Tam karşısında, yakışıklı bir Fransız subay topluluğu vardı, içlerinden biri, gaga burunlu, uzun boylu bir genç ona bakıyordu. Gözleri karşılaştığında gülümsedi. O ve öbür çocuklar epeyce eğleniyor gibiydi. Sirkteki atlar gibi renk renk giyinmiş birkaç Amerikalı, Fransızlarla arasından geçti. Bunlar, Dick, o solgun kadın, J. W. Moorehouse ve bir

sürü pembe fırfır, dantela, zümrüt içindeki o orta yaşlı iriyarı kadındı. Gece boyu üzerinde Tutulmuştur, yazısıyla boş duran, tam yanlarındaki masaya yerleştiler. Herkes birbiriyle tanıştırıldı, Kızım'la Dick daha önce şöyle bir karşılaşmışlar gibi soğuk soğuk el sıkıştılar. Roma'da çok dostça davranmış olan Miss Stoddard, yüzüne araştırıcı donuk gözlerle çok kısa bir süre bakarak içini korkunç duygularla doldurdu.

Miss Hutchins hemen onların yanına geçti, Don Stevens konusunda konuşmaya, Mr. Moorehouse'un çok çabuk Albay House'u araması ve bu konuda onu eyleme geçirmesi için uğraşmaya başladı. Mr. Moorehouse çok serinkanlı, ağır davrandı, hiç üzülmemesini, belki de yalnızca soruşturma için gözaltına alınmış olduğunu, İşgal Ordusu askeri mahkemesinin bir sivile, bir Amerikan vatandaşına karşı aşırı önlemler alacağına inanmadığını söyledi. Miss Hutchins kendisinden istediği şeyin bir ertelemeden ibaret olduğunu söyledi; çünkü babası La Follette'in dostuydu, Washington'da yeterince etkili olabilirdi. Bunu duyunca Mr. Moorehouse gülümsedi. "Eğer onun hayatı Senatör La Follette'in etkisine kaldıysa korkman için yeterince nedenin var demektir Eveline ama güven bana korkman gerekmez." Bunları işittiğinde Miss Hutchins çok öfkelendi, asık suratla yerine oturup yemeğini yemeye başladı. Her neyse, topluluktakilerin hepsi şımarıktı, züppeydi. Herkesi böyle gerilime sokan, kaskatı yapan şeyin ne olduğunu kestiremiyordu Kızım; belki de Dick'le kendisi yüzünden böyle yanılsamaya kapılıyordu. Arada bir yan gözle bakıyordu ona. Öylece oturmuş, gösterişli fısıldaşmalarla o pembeler içindeki dev gibi kadınla konuşurken zibidi, kendini beğenmiş görünümüyle, onun tanıdığı Dick'ten çok başkaydı. İçinden suratına tabak fırlatıvermek geçiyordu.

Orkestra dans müziği çalmaya başlayınca biraz rahatladı. Mr. Barrow hiç de iyi dans edemiyordu, boyuna elini sı-

kışı, boynunu okşayışı da hiç hoşuna gitmiyordu. Dansı bitirdiklerinde cinfiz içmek için bara gittiler. Tavana üç renkli Fransız bayrağı gerilmişti, dört Fransız subay da oradaydı; *La Madelon de la Victoire*'ı söyleyen insanlar vardı, güçlü kuvvetli küçücük kızlar gülüyor, tiz sesleriyle Fransızca konuşuyorlardı.

Mr. Barrow tüm bu süre boyunca kulağına fısıldayıp duruyordu: "Sevgilim, seni bu gece evime götüreyim... Beni bırakıp geri dönemezsin... Şu Kızılhaç mıdır nedir, orada her şeyi ayarlayabilirim... Öylesine mutsuz bir hayatım oldu ki seni de yitirirsem kendimi öldürürüm... azıcık olsun sevemez misin beni?.. Bütün hayatımı ulaşılamaz ülkülere adadım, işte şimdi de bir an için bile olsun gerçek mutluluğu yakalayamadan yaşlanıyorum. Tanıdığım ilk kızsın, gerçekten yürekten bir inançsız gibi görünen... yaşama sanatının tadını çıkarabilen." Sonra tükürüklü dudaklarıyla kulağından öptü.

"Ama George, bu aralar kimseyi sevemem... Herkesten nefret ediyorum."

"Bırak ben öğreteyim sana... yalnızca bir şans tanı bana."

"Beni iyice tanımış olsaydın bunu istemezdin," dedi soğuk bir sesle. Onun yüzünde yine o gülünç ürkmüş anlatımı, her biri bir uçta olan dişlerinin üzerinde incelen dudaklarını gördü.

Masaya döndüler. Herkes dikkatle, sözcüklerine uzun aralar vererek Barış Anlaşması'ndan, ne zaman imzalanacağından, Almanların imzalayıp imzalamayacağından konuşurken tedirginlikle kıpırdanarak oturdu orada. Sonunda dayanamaz oldu, burnunu pudralamaya tuvalete gitti. Masaya dönerken ne olup bittiğini görmek için bara göz attı.

Gaga burunlu subay onu görmüştü, ayağa fırlayıp topuklarını şakırdatarak selam verdi, eğildi, kırık dökük bir İngilizceyle, "Güzel bayan, bu alçakgönüllü uşağınızla bir dakika oturup içki içer misiniz?" dedi.

Kızım onların masalarına gidip oturdu. "Siz delikanlılar çok eğleniyor gibiydiniz," dedi. "Ben de süslü sirk atlarının en kötüleriyle birlikteyim... Bıktım usandım onlardan."

"Permettez mademoiselle," dedi delikanlı, onu arkadaşlarıyla tanıştırdı. Havacıydı. Hepsi de havacı subaylardı. Adı Pierre'di. Kardeşinin de havacı olduğunu, öldüğünü söylediğinde ona karşı çok anlayışlı davrandılar. Bud'ın cephede öldüğü yolundaki sanılarını değiştirmeye kalkışmadı.

"Mademoiselle," dedi Pierre, ağırbaşlılıkla, "mümkünse izin verin sizin kardeşiniz olayım."

"Anlaştık, el sıkışalım," dedi Kızım.

Hepsi de ağırbaşlılıkla el sıkıştılar, küçük bardaklarda konyak içiyorlardı ama bu olaydan sonra şampanya istediler. Hepsiyle dans etti. Çok mutluydu, ne olduğuna hiç aldırmıyordu. Hep gülen, ona çok iyi davranan yakışıklı delikanlılardı. Hepsi de el ele tutuşmuş, döşemedeki güllerin çevre-

sinde dans eder, herkes de onları alkışlarken Mr. Barrow'un kıpkırmızı kesilmiş, öfkeli yüzünü gördü kapıda. Kapı hızla çarpıldığında omzunun üzerinden, "Bir dakika sonra döneceğim öğretmenim," diye bağırdı. Yüz kaybolmuştu. Başı dönüyordu ama Pierre onu yakalayıp sımsıkı tuttu; çok güzel kokuyordu, onun böyle sıkı sıkı sarılmasından hoşlanmıştı.

Pierre başka bir yere gitmelerini önerdi, "Mademoiselle kardeşim," diye fısıldadı, "izin verin gösterelim size Parrii'nin gizemlerini... daha sonra süslü sirk atlarınıza döneriz yine. Bu arada da onlar alkolden zehirlenmiş olur... hiç şaşmaz, süslü atlar mutlaka zehirlenir."

Güldüler. Pierre'in gri gözleri, açık sarı saçları vardı, Normandiyalı olduğunu söyledi. Kızım da onun gördüğü en hoş Fransız olduğunu söyledi. Elinde numarası olmadığı için pal-

tosunu vestiyerden alma konusunda epeyce güçlük çekti ama Pierre vestiyer kızla konuşurken girip içeriden kendisi aldı sonunda. Uzun alçak gri bir arabaya bindiler; Kızım daha önce böyle hız yapan birini görmemişti. Ama Pierre çok iyi bir sürücüydü; tam hızla arabayı bir jandarmanın üzerine sürüp son anda direksiyonu kıvırarak oynadığı bir de oyunu vardı. Kızım ya birine çarparsa ne olacağını sordu; Pierre omuzlarını silkeledi, "Önemi yok... onlar... şey nasıl diyordunuz... baş belası inekler," diye söylendi. Önce çok sessiz, durgun görünen Maxims'e sonra da Paris dışındaki bir dans salonuna gittiler. Pierre'in her yerde çok iyi tanındığını, ünlü bir savaş pilotu olduğunu görüyordu. Beş düşman uçağı düşürmüştü. Öteki havacılar çeşitli yerlerde kızlara rastladı, onlardan ayrıldı. Daha neye uğradığını anlayamadan uzun gri arabada Pierre'le yalnızdı.

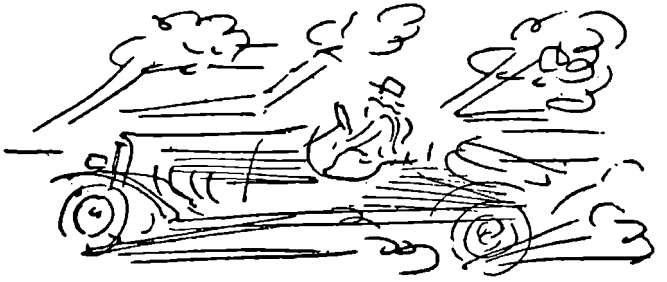
"Çok iyi," diyordu Pierre, "Les Halles'e gidip soğan çorbası içeriz... sonra da seni uçak gezisine çıkartırım."

"Ah, evet, lütfen uçalım. Hiç uçağa binmedim... havalara yükselmek, yükselmek, takla atmak isterdim... söz ver takla atacağına."

"Entendu,[1]" dedi Pierre.

Küçük boş bir lokantada uykulu uykulu oturup soğan çorbası, şampanya içtiler. Pierre hâlâ çok incelikliydi, düşünceliydi ama biraz yorulmuş, İngilizce konuşmayı bir yana bırakmış görünüyordu. Oteline geri dönüp gemiyi yakalamayı belli belirsiz düşündü ama söyleyebildiği tek şey, "Takla atalım, söz ver bana, takla atacaksın," oldu. Pierre'in gözlerine donuk bir parıltı yerleşmişti, "Mademoiselle kardeşimle," dedi, "sevişmem... yalnızca takla atarım."

Havaalanına dek uzun bir yol vardı. Gündoğumunun belirsiz griliği yayılıyordu her şeyin üzerine. Pierre artık doğru

dürüst kullanamıyordu arabayı, birkaç kez, yoldan çıkmasınlar diye direksiyona sarılmak zorunda kaldı Kızım. Bir sarsıntıyla alana girdiklerinde, dizi dizi hangarları, koyu mavilik içinde duran üç uçağı, onların da ötesinde ovanın gümüşsü kıyısında sıra sıra kavak ağaçlarını gördü. Başlarının üzerinde gökyüzü ıslak bir çadır gibi sarkıyordu. Kızım titreyerek arabadan indi.

Tabii. (ç.n.)

Pierre azıcık sendeliyordu. "Belki de yatağa gitsen daha iyi... yatmak en iyisi," dedi esneyerek.

Kızım, boynuna sarıldı, "Ama söz verdin beni göklere çıkartacağına, takla atacağına."

"Oldu," dedi Pierre, kızgın kızgın, uçaklardan birine doğru yürüdü.

Bir süre motorla oynadı, bu arada da Kızım onun Fransızca sövgüler yağdırdığını duyuyordu. Sonra da makinisti uyandırmak için hangara girdi. Çoğalan gümüşsü ışıkta titreyerek durdu Kızım. Hiçbir şey düşünmeyecekti. Uçakla yükselmek istiyordu. Başı ağrıyordu ama midesinde bulantı yoktu. Makinist, Pierre'le birlikte döndüğünde, onu uçmaktan vazgeçirmek için tartıştığını anladı. Çok kızdı. Tartışan iki adama doğru, "Pierre, beni uçurmalısın," diye bağırdı uykulu uykulu. "Oldu, Mademoiselle Kardeş." Kızım'ı kalın bir asker paltosuna sarıp gözlemci koltuğuna oturtarak büyük bir özenle kayışlarını bağladılar. Pierre de pilot koltuğuna tırmandı. Bunun tek düzeyli bir Blériot uçağı olduğunu söyledi Pierre. Makinist pervaneyi çevirdi. Motor çalıştı. Her yer motorun gürültüsüyle doldu. Ansızın ayılmış, kendine gelmiş, korkmuştu Kızım, evini, Babasını, Buster'ı, yarın bineceği gemiyi düşündü, yoo hayır gemi bugündü. Motorun gümbürtüsü içinde zaman bitmez tükenmez görünüyordu. Şimdi ışık daha parlaktı. Çözmeye çalışarak kayışlarla oynamaya başladı. Çılgınca bir şeydi, böyle göklere yükselmek. Gemiyi yakalamak zorundaydı. Uçak çalışmıştı. Alanda, yol boyunca sıçraya sıçraya gidiyordu. Belki de hiç havalanmazdı. Hiç havalanmasın istedi. Bir dizi kavak ağacı altlarından geçiverdi. Motorun gümbürtüsü artık iyice tekdüzeleşmişti, yükseliyorlardı. Gündüz olmuştu; soğuk gümüşsü bir güneş yüzünde parıldıyordu. Altlarında bulutlardan kumsal gibi kalın bir döşeme vardı. Korkunç üşümüştü, motorun uğultusuyla sersemlemişti. Önünde oturan koca gözlüklü adam dönüp bağırarak bir şeyler söyledi. İşitemedi. Pierre'in kim

olduğunu unutmuştu. Elini ona doğru uzattı, salladı. Uçak düzenli bir biçimde yükselmeyi sürdürüyordu. Beyaz bulutlardan kumsalın iki yanında ışık içinde duran tepeleri görmeye başlamıştı, burası sislerle dolu Sen koyağı olmalıydı; Paris neredeydi? Güneşin içine dalıyorlardı, hayır, hayır, yapma, yapma, işte her şeyin sonu bu. Beyaz bulutlar başlarının üzerinde bir tavandı şimdi, güneş bir kez döndü çevrelerinde, önce hızla, sonra yavaş yavaş, sonra uçak yükseliyordu yine. Korkunç midesi bulanıyordu, bayılacağından korkuyordu. Ölüm böyle olmalıydı. Belki de bebeği düşürürdü. Motorun gümbürtüsüyle uyumlu olarak küt küt zonkluyordu tüm bedeni. Ona doğru elini uzatıp aynı biçimde sallayacak gücü zorlukla toparlayabildi. Yine aynı şey. Bu kez kendini önceki kadar kötü hissetmedi. Yine masmavi göklere tırmanıyorlardı, rüzgâr çıkmış olmalıydı çünkü uçak biraz sarsılıyordu, kusmak için torbayı alıyordu arada eline. Kocaman gözlüklerin içindeki yüz arkasına döndü, iki yana sallandı. Dudaklarında sözcüklerin biçimlendiğini sandı; işe yaramayacak; ama şimdi Paris'i görebiliyordu, işlemeli bir iğnedenlik gibi, hepsi de süt gibi incecik sisin içinden yükselen bütün çan kuleleriyle, Eyfel Kulesi'yle, Trocadèro kuleleriyle. Montmartre'daki Sacré Coeur bembeyazdı, altındaki harita gibi bahçeye gölgesi düşüyordu. Sonra arkalarında kaldı, yemyeşil kırlarda halkalar çiziyorlardı. Bir iniyor, bir çıkıyorlardı, midesi bulanmaya başladı yine. Bir şeyin koparken çıkardığı bir tür gıcırtılı ses vardı. Yerinden kopmuş, maviliklere karşı parıldayan bir tel sızlayan sesler çıkartıyordu. Koca gözlüklü adama bağırmaya çalıştı. Adam döndü, el salladığını gördü, sonra yeni bir dalışa geçti. Bu kez. Hayır. Paris, Eyfel Kulesi, Sacré Coeur, yeşil tarlalar fırıl fırıl döndü. Yine yükseliyorlardı. Uçağın biraz ötesinde, kendi kendine kayıp giden bir kanadın parıltısını gördü Kızım. Fırıl fırıl dönen güneş gözlerini kör etti düşerlerken.

Haber-film 39

yitmiş bombardımandan yok olmuş bölgelere yaptığı ziyaret sırasında yakılıp yıkılmış köylerin eziyet çekmiş toprakların "canavarların yaptıklarının" görüntüsü Mr. Hugh C. Wallace'ın yüreğini burktu

BEŞİNCİ CADDEDEKİ GEÇİT TÖRENİNE KATILAN TANKLAR
HALKIN PARA TOPLAMA KAMPANYASINA
KATILMASINI SAĞLADI

JAPON TEHDİDİNE KARŞI A.B.D. DOĞU'DA SİLAHLANIYOR

Yönet İngiltere'yi, yönetirsin dalgaları
Olamaz İngilizler kimsenin kölesi

YONKERS'DA GENÇ BİR KADIN
BOĞULMUŞ OLARAK BULUNDU

sosyalist devrimciler, Denekine'in, Kolçak'ın, Müttefik İmparatorluk Orduları'nın ajanlarıdır. Seattle'daki Asker, Denizci, İşçi konseyini örgütleyenlerden biriydim. Asker giysileri içindeki beş bin kişinin katıldığı Seattle'daki ilk toplantımızda egemen olan düşünceler, hâlâ, bu toplantıda da sürmektedir. ESKİ KAYZER

GÜNLERİNİ YAZARAK GEÇİRİYOR. Geniş anlamda konuşursak, onların seçimleri, devrimci sosyalizm ve anarşizm arasındadır. İngiltere, daha şimdiden sosyalizmin kucağına düşmüş durumdadır, Fransa duraksamakta, Belçika benimsemiş, İtalya benimsemek üzeredir, bu arada da Lenin'in gölgesi, Barış Konferansı üzerinde gittikçe güçlenmektedir.

ORKNEY ADALARI'NDAN SKAGERAK'A KADAR
ON GEMİ ANİ SALDIRILAR İÇİN
ÖNLEM OLARAK DİZİLDİ

KÖMÜR MÜ YOK? ÖYLEYSE TURBA DENEYİN

Bulmak istiyorsan generalleri
Ben biliyorum nerde olduklarını
Bulmak istiyorsan generalleri
Ben biliyorum nerde olduklarını

büyük kitleler hâlâ bilmiyor savaşın nasıl başladığını, nasıl yönetildiğini, sürdüğünü, nasıl sona erdiğini, dedi Maximilian Harden. Savaş Bakanı göstericilerin saldırısına uğradı. Göstericiler, Herr Neuring'i sürükleyerek getirdi, Elbe'ye attı, kıyıya yüzmeye çalıştığı sırada da vurup öldürdü

HAYAT PAHALILIĞININ ARTMASINDAN KÖTÜ NİYETLİ
UYGULAMALAR SORUMLU DEDİ WILSON KONGREYE

Ben gördüm onları
Ben gördüm onları
Ta dibinde
Sığınağın

Sine-göz (41)

sen gelmiyor musun anarşistlerin kır gezisine bir anarşist kır gezisi yapılacak elbette gelmelisin bu öğleden sonra anarşist kır gezisine ta Garches'taydı bir çeşit parkta çok uzun sürdü oralara kadar gitmek geç kalmıştık delikanlılar vardı gözlük lü kızlar yanakları bıyıklı elleri uzun beyaz çalgılı yaslı adamlar herkes de siyah sanatçı boyunbağları takıyordu kimileri çıkarmıştı pabuçlarını çoraplarını uzun çimenlerin içinde dolaşıyordu siyah bir sanatçı boyunbağı takmış delikanlı şiir okuyordu Voilà[1] diyordu bir ses, c'est plûtot le geste prolétaire[2] güzel bir öğleden sonraydı çimenlere oturduk bakındık çevremize le geste prolétaire

ama lanet olsun yeryüzündeki bütün makineli tüfekleri toplamış onlar bütün basını linotipleri borsa fiyat kayıt şeritlerini kıvrım kıvrım demiri süslü sirk atlarını Ritz'i ya biz sen ben? çırılçıplak ellerimizle birkaç ezgimiz var hem pek de iyi ezgiler değil plutôt le geste prolétaire

Les bourgeois à la lanterne nom de dieu[3]

et l'humanité la futurité la lutte des classes l'inépuisable angoisse des foules la misère du travailleur tu sais mon vieux sans blague[4]

eve doğru yola koyulduğumuzda on sekizinci yüzyıl biçimli ağaçların arasında kararan soğuk bir ilkyaz günüydü üçüncü sınıf vagonda oturmuştum Libertaire'in kızıyla (işte bu bizim Patrick Henry ne olursa olsun ver

---

İşte! (ç.n.)
Bu daha çok bir proleter jesti. (ç.n.)
Elleri fenerli burjuvalar tanrı aşkına. (ç.n.)
İnsanlık gelecek sınıf mücadelesi kalabalıklarını bitmek bilmez bunalısı emekçinin sefaleti biliyorsun dostum şaka yapmıyorum (ç.n.)

bana ya da ölümü) tatlı bir kız dediğine göre hiç bırakmazmış babası yalnız başına dışarı hiç bırakmazmış delikanlılarla gezsin tıpkı manastırda yaşar gibiymiş o özgürlük istiyordu kardeşlik eşitlik gezip tozacağı bir delikanlı istiyordu tünellerde öksürtüyordu bizi kömür tozları o da istiyordu l'Amérique la vie le théâtre le feev o'clock le smoking le foxtrot[1] tatlı bir kızdı yan yana oturuyorduk vagonun tepesinde bakıyorduk Paris'in dış mahallelerine akşamın iç karartıcı karanlığında açılan küçücük zencefilli çörekten tuğla evlerin ıssızlığına o kızla ben tu sais mon ami[2] ama ne biçim kahrolasıca yönetimdir bu?

Amerika hayat tiyatro saat beş sigara içmek fokstrot (ç.n.)
Biliyorsun dostum. (ç.n.)

Haber-film 40

PİJAMALI SUÇLU DEMİR PARMAKLIKLARI KESTİ; DUVARLARI KAZIDI; KAÇTI

İtalyanlar! Her şeye, tüm olanlara karşın Fiume'de bir işaret ateşinin yandığını, tüm tumturaklı söylevlerin şu sözcüklerde özetlendiğini hiçbir zaman unutmayın: ya Fiume ya Ölüm

Criez aux quatre vents que je n'accepte aucune transaction.[1] Je reste ici contre tout le monde et je prépare de très mauvais jours.[2]

Criez cela je vous prie à tue-tête[3]

gönüllü askere yazılma çağrıları, yabancı ülkelere yapılacak yolculukların genel yararları yanında altından hizmet şeritleri için bir olanak, büyük av partileri olasılıkları, tüyler ürperten su sporları bulunacağını belirtiyor

Chi va piano
Va sano
Chi va forte
Va'la morte
Evviva la libertà[4]

Hiçbir uzlaşmayı kabul etmediğimi her tarafa duyurun. (ç.n.)
Herkese karşı duruyorum burada ve başınıza dert açacağım. (ç.n.)
Avazınız çıktığı kadar haykırın bunu lütfen. (ç.n.)
Yavaş giden / Sağlıklı gider / Hızlı gidense / Ölüme gider / Yaşasın özgürlük (ç.n.)

İTALYA'DA DEPREM SAVAŞ KADAR
BÜYÜK YIKIMLARA YOL AÇTI

Y.M.C.A.'ya bağlı kızlar yalnızca savaş gemileriyle yolculuk yapabiliyor; donanmanın bir bölümü Wilson'a yardım etmek için denize açılacak

DEMPSEY ÜÇÜNCÜ RAUNDDA WILLARD'I YERE SERDİ

Ils sont sourds.
Je vous embrasse.
Le coeur de Fiume est à vous.[1]

Joe Hill

Hillstrom adında genç bir İsveçli açıldı denizlere, yolcu gemilerinde, yük gemilerinde nasır bağlattı ellerine, Stockholm'la Hull arasında gidip gelen gemilerin başaltında öğrendi İngilizceyi, bütün İsveçlilerin Batı hayallerini taşıdı kafasında;

Amerika'ya vardığında, Bowery'de bir barda tükürük hokkalarını parlatma görevi verdiler ona.

Batıya gitti, Chicago'ya, bir tornacı işliğinde çalıştı.

Batıya gitti, hasatları izledi, iş bulma kurumlarını aşındırdı, yol yapım işine girsin diye bir sürü dolar ödedi, tayın çok berbatsa, patron çok acımasızsa, barakanın içi bit doluysa bir sürü mil yürüdü;

Marx'ı okudu. Dünya Endüstri İşçileri'nin Kuruluş İlkeleri'ni, eskisinin kabuğu içinde yeni bir toplum yapısı kurmayı hayal etti.

Sosyalist Parti'nin grevi sırasında Kaliforniya'daydı *(Casey Jones, iki lokomotif, Casey Jones),* akşam yemeğin-

---

Bunlar sağır / Sizi kucaklıyorum / Fiume'nin kalbi sizin (ç.n.)

den sonra barakanın kapısında el akordiyonu çalardı *(Uzun saçlı rahipler çıkagelirler her gece),* başkaldırı sözcüklerini, ezgilerin uyumuna dönüştürmeyi becerirdi *(Sonra sendika güç verir bize).*

Bütün kıyı boyunca ucuz lokantalarda ucuz hanlarda koca ormanlarda devrimciler işsizler aylaklar Joe Hill'in ezgilerini söylemeye başlamıştı. Washington Eyaleti'nin, Oregon'un, Kaliforniya'nın, Nevada'nın, Idaho'nun zindanlarında, Montana'nın, Arizona'nın hapishanelerinde, Walla Walla'da, San Quentin'de, Levenworth'te söylediler onun ezgilerini,

eskisinin zindanlarında yeni bir toplum yapısı kurarak.

Utah'ta, Bingham'da, Utah Yapı Şirketi işçilerini örgütledi Joe Hill, Tek Büyük Sendika'da; yeni ücret düzeni, daha kısa çalışma saatleri, daha iyi tayın elde etti. (Melek Moroni de tıpkı Güney Pasifik gibi hiç hoşlanmıyordu işçileri örgütleyenlerden.)

Melek Moroni söylevleriyle yüreklerini paraladı Mormonlar'ın, Morrison adında bir bakkalı vuranın Joe Hill olduğuna karar versinler diye. İsveç konsolosu ve Başkan Wilson onun yeniden yargılanmasını sağlamaya çalıştı ama melek Moroni, yüreklerini paraladı Utah Eyaleti Yüce Mahkemesi'nin, suçludur, kararında direnşinler diye. Bir yıl kaldı zindanda, ezgiler besteledi durdu. 1915 yılının Kasım ayında, Salt Lake City zindanının duvarı önüne diktiler onu.

"Benim için yaslara bürünmeyin, örgütlenin," sözcükleri, Dünya Endüstri İşçileri üyelerine yolladığı son sözcükler oldu. Joe Hill, zindan duvarının önünde durdu, tüfeklerin ağzına baktı, ateş edin, dedi.

Kara bir giysinin içine soktular onu, kaskatı bir yakalıkla bir de papyon boyunbağı taktılar boynuna, görkemli

bir cenaze töreni için yolladılar Chicago'ya, resmini çektiler yakışıklı taş gibi yüzünün, geleceğe diktiği gözleriyle
Mayısın Bir'inde küllerini savurdular rüzgâra.

Ben Compton

Bugüne dek var olmuş bütün toplumların tarihi, bir sınıf savaşı tarihidir...

Ana babası Yahudiydi ama okulda Benny hep, yoo hayır, dedi, o Yahudi değildi, Amerikalıydı, çünkü Brooklyn'de doğmuştu, 2531 numarada, Yirmi Beşinci Cadde'de oturuyordu, evleri de kendilerinindi. Yedinci sınıftaki öğretmeni okurken gözlerini kıstığını söyleyerek bir not yazıp eve gönderdi onu, böylece de baba gözüne mercek takıp saatleri

onararak çalıştığı kuyumcu dükkânından bir öğleden sonra izin aldı, göze damla damlatıp beyaz karttaki küçücük yazı-

ları okutan gözcüye götürdü Benny'yi. Doktor, Benny'nin gözlük takması gerektiğini söyleyince baba sanki hoşlandı bundan. "Saat tamircisinin gözleri... babasına çekmiş," dedi, yanağını okşadı. Çelikten gözlükler burnuna ağır geliyor, kulaklarının arkasını kesiyordu. Babanın göz doktoruna, gözlük takan bir çocuğun serseri ya da Sam gibi, Isidore gibi beyzbol oyuncusu olamayacağını, kendini derslerine verip avukat, eskiler gibi bilge bir kişi olacağını söylemesi Benny'nin çok tuhafına gitti. "Belki de haham olur," dedi gözcü ama baba hahamların aylak serseriler olduklarını, yoksulların kanını emerek yaşadıklarını belirtti; karısıyla ikisi hâlâ koşer et yiyorlar, sebt âdetini yaşatıyorlardı, ataları gibi ama sinagogla, hahama gelince... babası dudaklarıyla tükürür gibi bir ses çıkarttı. Gözcü güldü, kendisinin dine inan-

madığını ama dinin basit insanlar için iyi bir şey olduğunu söyledi. Eve döndüklerinde anne, gözlükler yüzünden Benny'nin korkunç yaşlı göründüğünü haykırdı. Gazete satmaktan geldiklerinde Sam'le Izzy, "Hey, merhaba dörtgöz," diye bağırdı ama ertesi gün okulda, gözlüklü biriyle alay etmenin hapishanelik bir suç olduğunu söylediler. Bir kez gözlükleri taktı mı artık Benny derslerde çok iyi notlar almak zorundaydı.

Lisedeyken tartışma takımına girdi. On üç yaşındayken baba uzun süren bir hastalığa yakalandı, bir yıllığına işinden uzaklaşması gerekti. Parasını hemen hemen tamamıyla ödemiş oldukları evlerini yitirdiler, Myrtle Caddesi'ndeki bir eve taşındılar. Sam'la Izzy evden ayrıldı, Sam Newark'ta bir kürkçüde çalışmaya gitti; Izzy'yi de boyuna bilardo salonlarında serserilik ettiği için baba evden attı. Her zaman iyi bir sporcu olmuştu o, onu ringe çıkartacak olan Pug Riley adında bir İrlandalı'yla gezip tozuyordu. Anne ağladı, baba onun adını ağızlarına almayı yasakladı öteki çocuklara; ama yine de hepsi, Manhattan'da stenograf olarak çalışan en büyükleri Gladys'in arada bir Izzy'ye beş dolar gönderdiğini biliyordu. Benny olduğundan çok daha büyük görünüyor, ana babası yine kendilerinin olan bir ev edinebilsinler diye çok çok para kazanabilmek dışında hiçbir şey düşünmüyordu. Büyüdüğünde avukat, işadamı olacak, çabucak yığınla para kazanacak, böylece de Gladys işten ayrılıp evlenebilecek, ana babası da kocaman bir ev satın alacak, çiftlikte yaşayacaktı. Eski ülkelerinde gencecik bir kızken nasıl da çilek, mantar toplamak için ormanlara gittiğini, bir çiftlik evinde durup inekten yeni sağılmış ılık, köpüklü süt içtiğini anlatırdı annesi. Benny zengin biri olacaktı, hepsini kırlara, yazlıkta bir eve götürecekti.

Baba yeniden işe başlayacak denli iyileştiğinde, hiç olmazsa motorlu trenin gürültüsünden uzakta yaşayabilecekleri, Flatbush'ta, içinde iki ailenin barındığı bir evin yarısını

tuttu. Aynı yıl Benny liseyi bitirdi, "Amerikan Hükümeti," adlı yazısıyla ödül kazandı. Çok zayıf, çok uzun boylu bir çocuk olmuştu, arada bir korkunç baş ağrısı tutuyordu. Ana babası gereğinden hızlı büyüdüğünü söyleyerek aynı mahallede oturan ama Borough Hall'da çalışan Doktor Cohen'e götürdüler onu. Doktor geceleri çalıştığı işini, kendini derslere böylesine kaptırmayı bırakmasını öğütledi; onun gerek duyduğu şey, açık havada gezmek, bedenini geliştirmekti, çenesinin altındaki kır sakallarını kaşıyarak, "Hep çalışmak, hiç oyun oynamamak, bu çocuğu durgunlaştırıyor," dedi. Benny bu yaz para kazanmak zorunda olduğunu çünkü sonbaharda New York Üniversitesi'ne gitmek istediğini söyledi. Doktor Cohen bol bol sütlü şeyler, taze yumurta yemesini, günlerini açık havada, güneşte geçirebileceği bir yerlere gitmesini, bu yaz dinlenmesini salık verdi, iki dolarlarını aldı. Eve yürürlerken yaşlı baba boyuna avucunu alnına vuruyor, bütün hayatı boyunca başarısızlığa uğradığını söylüyordu; otuz yıl çalışmıştı Amerika'da, işte şimdi iliği kemiği sömürülmüş yaşlı hasta bir adamdı, çocuklarına bile bakamıyordu. Anne ağladı. Gladys aptallık etmemelerini, Benny'nin akıllı bir çocuk, parlak bir öğrenci olduğunu söyledi; açık havada, kırlarda bir iş edinmenin yolunu bulamayacaksa bütün o kitapları okumanın yararı neydi? Hiçbir şey söylemeden yatağına girdi Benny.

Birkaç gün sonra Izzy eve geldi. Bir sabah baba işe gider gitmez kapının zilini çaldı.

Kapıyı açan Benny, "Az kalsın babamla karşılaşacaktın," dedi.

"Hiç öyle şey yapar mıyım? Gittiğini görene dek köşede bekledim... Nasılsınız?" Izzy'nin üzerinde açık gri hafif bir giysi, yeşil boyunbağı, giysisine uygun gri şapka vardı. Cumartesi günü, Filipinli bir tüysıkletle boks yapmak için Pennsylvania'ya, Lancaster'a gideceğini bildirdi.

"Sen yeterince pişmedin, oğlum... anasının kuzususun."

Sonunda Benny de onunla birlikte gitti. Brooklyn Köprüsü'ne dek trenle yolculuk yaptılar, sonra New York'u yürüyerek geçip gemiye bindiler. Elizabeth'e bilet aldılar. Tren bir manevra alanında durunca kapalı bir yük vagonuna gizlice süzüldüler. Batı Philadelphia'da indiklerinde tren polisi peşlerinden kovaladı. Bir bira fabrikasının vagonu onları alıp Batı Chester'e kadar götürdü. Yolun geri kalanını yürümek zorundaydılar. Mennoniteli bir çiftçi geceyi ahırda geçirmelerine izin verdi ama tam iki saat odun kesmeden kahvaltı ettirmedi. Lancaster'a vardıklarında Benny bitmiş tükenmişti. Kulübün soyunma odasına girip hemen uyudu, karşılaşma bitene dek de uyanamadı. Filipinli tüysıkleti üçüncü raundda yere yıkmıştı Izzy, yirmi beş dolar kazanmıştı. Soyunma odasını temizleyen çocuğu yanına katıp Benny'yi bir pansiyona gönderdi Izzy, sonra da arkadaşlarıyla birlikte kenti ayağa kaldırmaya gitti. Ertesi sabah suratı yemyeşil, gözleri kan çanağı gibi döndü geri; bütün parasını harcamıştı ama Benny'ye iş bulmuştu. Mauch Chunk yakınlarında bir şantiyede kantin işleten, zamanının küçük bir bölümünde de çocuklara boks çalıştıran birine yardım edecekti.

Yol yapım işiydi. Haftada on dolar, yemek, yatacak karşılığında iki ay çalıştı orada Benny. Yanında çalışanları yönetmeyi, defter tutmayı öğrendi. Kantin patronu Hiram Volle, yapı işçilerinin parasını dolandırıyor, yanlış hesaplar

çıkartıyordu ama Benny taş ocaklarında çalışan Nick Gigli adında bir çocukla arkadaş olana kadar bunun üzerinde pek durmadı, zaten işçilerin hepsi de serseriydi. Akşamları kapanma saati yaklaştığında kantinde dolanırdı Nick; sonra da birlikte çıkarlar, sigara içer, konuşurlardı. Pazar günleri, pazar gazetesini alarak kırlara giderler, bütün öğleden sonra güneşte yatarak, magazin bölümündeki makaleler üzerine konuşarak aylaklık ederlerdi. Nick Kuzey İtalya'dandı, öteki işçi çocukların hepsi Sicilyalıydı, bu yüzden yalnız kalıyordu. Babasıyla ağabeyleri anarşistti, o da anarşistti; Benny'ye, Bakunin'i, Malatesta'yı anlatıp zengin bir işadamı olmak istediği için kendinden utanması gerektiğini söyledi; elbette okula gitmeli, öğrenmeliydi, belki avukat da olmalıydı ama devrim için, işçi sınıfı için çalışmalıydı; işadamı olmak, şu orospu çocuğu Volle gibi dolandırıcı, soyguncu olmaktı. Benny'ye sigara sarmayı öğretti, kendine âşık olan bütün kızları anlattı; Mauch Chunk sinemasında, gişede oturan şu kız vardı ya, istese hemen onu elde edebilirdi ama bir devrimci gezdiği kızlar konusunda dikkatli olmalıydı, sınıf bilincine varmış bir işçinin aklını başka yönlere çekerdi kızlar, sermayeci düzenin en önemli yoldan çıkarma araçlarıydı bunlar. Böylesine bir alçak olan Volle'nin yanındaki işinden çıkıp çıkmayacağını sordu Benny. Ama Nick bütün kapitalistlerin birbirine benzediğini, yapılacak tek şeyin, o Gün'ün gelmesini beklemek olduğunu söyledi. Nick on sekiz yaşındaydı, acı dolu kahverengi gözleri, bir zenci melezininki kadar koyu renk teni vardı. Girdiği çıktığı işlerden ötürü onun çok büyük biri olduğunu düşünüyordu Benny; ayakkabı boyamış, denizlere açılmış, madenlerde çalışmış, bulaşık yıkamış, dokuma fabrikalarında, ayakkabı fabrikalarında, çimento fabrikalarında işçilik yapmış, her tür kadınla düşüp kalkmış, Paterson grevi sırasında üç hafta deliğe tıkılmıştı. Şantiyede işçilerden biri Benny'yi tek başına bir yere giderken görse, "Hey, ufaklık, Nick nerde?" diye bağırırdı.

Cuma akşamı, işçilerin patrondan paralarını aldığı pencerenin önünde kavga çıktı. O gece Benny, içinde kantinin de bulunduğu katranlı kâğıttan barakadaki uydurma yatağına giderken Nick çıkageldi, patronların işçileri dolandırdıklarını, fazla çalıştıkları saatlerin parasını vermediklerini, yarın greve gideceklerini fısıldadı kulağına. Onlar işi bırakırlarsa kendisinin de bırakacağını söyledi Benny; Nick ona İtalyanca, yürekli yoldaş, dedi, sarılıp iki yanağından öptü. Ertesi sabah işbaşı düdüğü çaldığında yalnızca birkaç kişi kazma, kürekleriyle ortaya çıktı. Ben ne yapacağını kestiremeden lokantanın kapısında dikiliyordu. Volle onu gördü, takımı toplamasını, bir kutu tütün almak için istasyona göndermesini istedi. Ben ayaklarına baktı, bunu yapamayacağını çünkü greve gittiğini söyledi. Volle kahkahadan kırılıyordu. Ben'e şakayı bırakmasını, bir Yahudinin bir sürü devrimciyle birlikte greve gitmesinin gördüğü en gülünç şey olduğunu

haykırdı. Ben her yanının buz kestiğini, kaskatı gerildiğini hissetti: "Ben de en çok senin kadar Yahudiyim... Ben Amerika'da doğdum... İçinden çıktığım sınıfın yanında yer alacağım, pis dolandırıcı," dedi. Volle bembeyaz kesildi, yanına yaklaştı, burnuna yumruğunu salladı, işten kovulduğunu, dört göz, kahrolasıca bir Yahudi piçi olmasa o boktan kafasını uçuracağını söyledi; hem zaten ağabeyi bu olanları duyunca onu bir temiz pataklardı.

Ben yatağına gitti, eşyalarını topladı, sardı, Nick'i aramaya başladı. Yolun aşağısında, barakaların bulunduğu yerde hepsi de bağıran, kollarını sallayan işçi topluluğunun ortasındaydı. Bellerine kara kemerlerle bağlı kılıfların içinde tabancalarıyla şef ve ustabaşılar geldi, biri İngilizce, öteki Sicilya dilinde konuşarak burada yapılanın hakça bir iş olduğunu, işçilere hep hakça davranıldığını, beğenmiyorlarsa cehennemin dibine gitmelerini belirtti. Şimdiye dek hiç greve tanık olmamışlardı, şimdi de olmaya niyetleri yoktu. Bu işe büyük para yatırılmıştı, şirket, budalalıklara göz yumup işi batağa sokturmayacaktı. Düdük bir kez daha öttüğünde işinin başında bulunmayan hemen kovulacak, ayrılacaktı, hem Pennsylvania Eyaleti'nde serseriliğin suç olduğunu da unutmamalıydılar. Düdük yeniden öttüğünde Benny'le Nick dışında herkes işbaşı yaptı. Ellerinde eşyalarıyla yola düzüldüler. Nick'in gözlerine yaşlar dolmuştu, "Çok yumuşağız, çok sabırlıyız... daha gücümüzü bilmiyoruz," diyordu.

O gece bir ırmağın üzerindeki tepede, yolun biraz uzağında yıkık dökük bir okul yapısı buldular. Bir dükkândan biraz ekmekle fıstık ezmesi almışlardı, yapının önünde otururak bir yandan yemeklerini yerken bir yandan da ne yapacaklarını konuştular. Yemek bittiğinde hava kararmıştı. Hiç böyle karanlık çöktükten sonra kırlarda kalmamıştı Benny. Rüzgâr çevrelerindeki ormanları uğuldatıyor, hızla akan ırmak koyağın aşağılarında kaynıyordu. Üzerlerine örtecek bir şeyleri yoktu, Nick Ben'e ceketini nasıl çıkartıp başından geçireceğini, çıplak tahtalarda yatmaktan canı yanmasın diye nasıl duvara yaslanarak uyuyacağını gösterdi. Her yanı buz kesmiş, titreyerek uyandığında güçlükle daha yeni uykuya dalmıştı. Kırık bir cam vardı, bulutlu ay ışığına karşı çerçeveyi, kırık cam parçalarını görebiliyordu. Yine uzandı, rüya görmüş olmalıydı. Bir şey tavanda gümbürdedi, başlarının üzerinden kiremitleri yere döktü, toprağa düştü. "Hey Ben, tanrı aşkına ne oluyor?" diyen Nick'in boğuk fısıltısı geldi kulağına. İkisi de ayağa kalkıp kırık camdan dışarı baktı.

"Daha önce de attılar," dedi Nick. Gidip dış kapıyı açtı. Vadiden gelen ve ağaçları yağmur gibi hışırdatan soğuk rüzgârda titrediler; aşağıda, ırmak, bir dizi tren vagonu gibi çatırdayan, uğultulu sesler çıkarıyordu.

Çatıya bir taş daha çarpıp yere yuvarlandı. Bir sonraki ikisinin başı arasından geçip arkalarındaki duvarın çatlak sıvalarına çarptı. Nick, cep çakısını açarken ağzının çatırtısını duydu Ben. Yaşlar gelene dek zorladı gözlerini görmek için ama rüzgârda titreyen yapraklardan başka bir şey yoktu.

"Hey, çıksana ortaya... gel bakalım... konuş... seni orospu çocuğu," diye bağırdı Nick.

Yanıt yoktu.

Nick omzunun üzerinden Ben'e, "Ne düşünüyorsun?" diye fısıldadı.

Ben bir şey demedi; dişlerinin birbirine çarpmasını önlemek için büyük çaba harcıyordu. Nick onu içeri çekti, ka-

pıyı sürgüledi. Kapının önüne tozlu sıraları yığdılar, pencerenin alt bölümlerini, döşemeden söktükleri tahtalarla kapattılar.

"İçeri girmeye kalkışırlarsa birini öldürürüm nasılsa," dedi Nick. "Ruhlara falan inanmazsın, değil mi?"

"Yoo, öyle şey olmaz," dedi Ben.

Sırtlarını çatlak sıvalara dayayarak yan yana döşemeye oturdular, dinlediler. Nick çakıyı aralarına koymuştu. Çakının ağzını dengede tutan sürgünün üzerine Ben'in parmaklarını değdirerek onun çakıyı yoklamasını sağladı Nick. "İyi çakı... denizci çakısı," diye fısıldadı. Ben kulaklarını dört açmıştı. Yalnızca rüzgârın ağaçlarda çıkardığı su sesiyle, ırmağın düzenli uğultusu. Başka taş atılmadı.

Ertesi sabah gün doğar doğmaz okuldan çıktılar, ikisi de hiç uyumamıştı. Ben'in gözleri yanıyordu. Güneş yükseldiğinde bir kamyondaki kırık yayı onaran bir adam buldular. Kamyona odun yüklemesine yardım ettiler, adam da onları Scranton'a dek götürdü, orada bir Yunanın işlettiği ucuz bir lokantada bulaşıkçılık yaptılar.

...geçmişten kalan kutsal önyargılar, görüşler dizisiyle birlikte bütün yerleşik donmuş ilişkiler süpürülüp yok ediliyor, yeni biçimlenen bütün ilişkiler, kemikleşemeden eskiyor...

Bulaşıkçılık pek Ben'e göre değildi, birkaç haftanın sonunda bilet parasını biriktirince eve, ana babasını görmeye gideceğini söyledi. Nick orada kaldı çünkü şekercide çalışan bir kız ona âşık olmuştu. Daha sonra da kardeşlerinden birinin çelik fabrikasında çalışıp çok para kazandığı Allentown'a gidecekti. Ben'le birlikte istasyona inip onu New York trenine bindirirken söylediği son şey, "Benny, çalış, öğren... işçi sınıfı için büyük bir adam ol, sakın unutma çok kız iyi değildir," oldu.

Ben hiç istemiyordu Nick'ten ayrılmayı ama eve dönmesi, kendisine kışın okula gitme imkânı verecek bir iş bulması gerekiyordu. Sınavlara girdi, New York Üniversitesi'ne yazıldı. Okula başlayabilmesi için baba bir yardım kuruluşuna yüz dolar borçlandı, Sam de kitaplarını alsın diye Newark'tan yirmi beş dolar gönderdi. Sonra akşamları Kahn'ın dükkânında çalışarak kendisi de biraz para kazanıyordu. Pazar günleri öğleden sonra kitaplığa gidiyor, Marx'ın *Kapital*'ini okuyordu. Sosyalist Parti'ye yazıldı, olanak buldukça Rand Okulu'ndaki konferanslara gitti, iyi bilenmiş bir gereç olmaya uğraşıyordu.

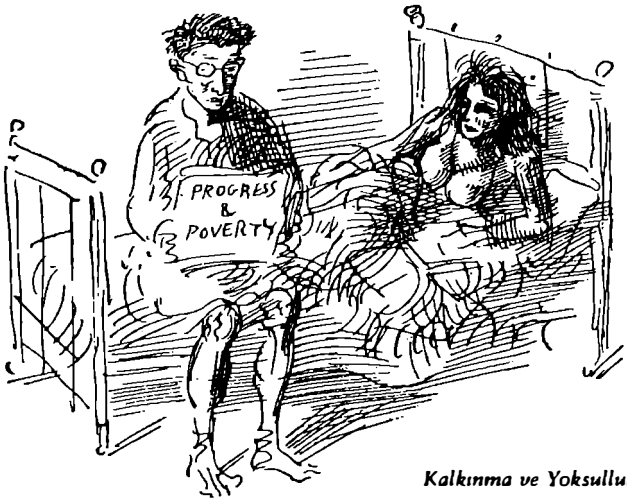
Ertesi ilkbaharda kızıla yakalandı, on hafta hastanede yattı. Çıktığında gözleri öylesine bozulmuştu ki bir saatten çok okursa başına ağrılar giriyordu, ilk aldığı yüz dolarlık borcun, onun faizlerinin, inceleme harcamalarının yanı sıra baba bir yüz dolar daha borca girdi.

Jersey'de Cooper Sendikası'nda bir toplantıda dokuma fabrikasında çalışan bir kızla tanıştı Ben, Paterson grevi sıra-

sında tutuklanmış, kara listeye girmişti. Şimdi Wanamaker'de satıcılık yapıyordu ama ana babası hâlâ Passaic'de, Yün Fabrikası'nda çalışıyordu. Adı Helen Mauer'di; Benny'den beş yaş büyüktü, solgun bir sarışındı, daha şimdiden yüzünde çizgiler vardı. Sosyalist eylemden iş çıkmayacağını, sendikacıların doğru çizgide olduklarını söylüyordu. Konuşmadan sonra kız onu İkinci Cadde'de Cosmopolitan Café'ye çay içmeye götürdü, gerçek başkaldıranlar olduklarını söylediği birtakım insanlarla tanıştırdı; Gladys'e, ana babasına onları anlattığında, yaşlı baba, "Püff... radikal Yahudiler," diyip dudaklarıyla tükürme sesi çıkardı. Bu zırvalıklarla uğraşmayı bırakıp derslerine çalışmasını söyledi Ben'e. Yaşlanıyordu, şimdi borca da girmişti; hastalanırsa kendisine, annesine bakmak ona düşecekti. Ben sürekli çalıştığını, ana baba için yapılanların önemli olmadığını, asıl işçi sınıfı için çalıştığını belirtti; yaşlı adamın yüzü kıpkırmızı kesildi, öfkelenerek ailesinin kutsal olduğunu, onlardan sonra da kendi halkının geldiğini anlattı. Anneyle Gladys ağladı. Yaşlı adam ayağa kalktı; tıkanarak, öksürerek ellerini başının üzerine kaldırdı, Ben'i lanetledi, Ben evden ayrıldı.

Hiç parası yoktu, kızıl hastalığının bitkinliğini de daha atamamıştı üzerinden. Yürüye yürüye Brooklyn'i, Manhattan Köprüsü'nü, kızıl ışıklarla, ilkbahar kokan sebzelerle yüklü el arabalarıyla dolu Doğu Yakası'nı geçti, Altıncı Doğu Caddesi'nde Helen'in evine gitti. Ev sahibi kızın odasına çıkamayacağını, Helen de kadına bu işe burnunu sokmamasını söyledi, onlar tartışırlarken Ben'in kulakları çınlamaya başladı, koridordaki sedirin üzerinde bayıldı. Yüzünden, boynundan sular akarak kendine geldiğinde Helen yardım edip onu dördüncü kata çıkardı, kendi yatağına yatırdı. Aşağıdan polis çağıracağını haykıran ev sahibine sabah ilk iş olarak taşınacağını ama yeryüzünde hiçbir gücün onu daha önce buradan çıkartamayacağını haykırdı. Ben'e çay yaptı, bütün gece yatağın üzerinde oturup konuştular. Birlikte yaşa-

mayı kararlaştırdılar, ondan sonra da bütün gece kızın eşyasını topladılar. En çok da kitaplar, bildiriler oluşturuyordu eşyasını.

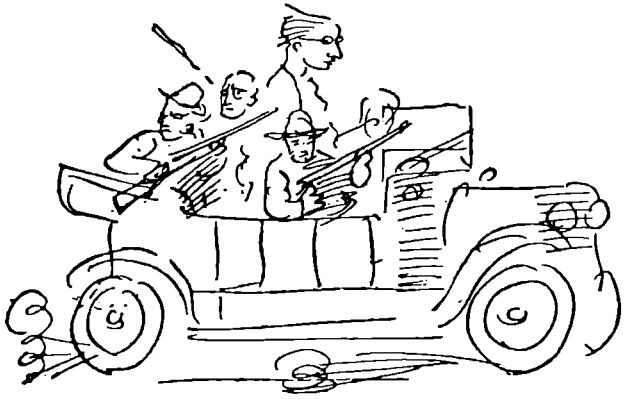

Kalkınma ve Yoksulluk

Ertesi sabah oda bulmak için saat altıda dışarı çıktılar, çünkü sekizde Wanamaker'de olmak zorundaydı Helen. Ev sahibine tam da evli olduklarını söylemediler ama kadın "Demek yeni evlendiniz?" diyince başlarını sallayarak gülümsediler. Neyse ki Helen'in çantasında bir haftalık kirayı peşin ödeyecek para vardı. Sonra da işe koşması gerekti. Ben'in yiyecek bir şeyler alacak parası yoktu, gün boyu yatağa uzanıp *Progress and Poverty*'yi okudu. Akşam kız döndüğünde bir büfeden yiyecek bir şeyler aldı. Çavdar ekmeğiyle salam yerlerken çok mutluydular. İncecik bir kız olmasına karşın iri göğüsleri vardı. Benny dışarı çıkıp eczaneden koruyucu gereçler satın aldı çünkü kız, tüm güçlerini eyleme vermeleri gereken böyle bir zamanda çocuk sahibi olamayacaklarını söylemişti. Yatakta pire vardı ama bu kapitalist düzen içinde olabilecekleri denli mutlu olduklarını, hem günün

birinde işçilerin pire dolu pis kiralık evlere tıkılmayacakları, ev sahipleriyle kavga etmeyecekleri, isterlerse sevgililerin çocuk doğurabilecekleri özgür bir toplum kurulacağını anlattılar birbirlerine.

Birkaç gün sonra, durgun yaz mevsimi yüzünden çalışanların bir bölümüne yol verdikleri için Helen işten atıldı. Helen'in ana babasının yanında oturduğu, Ben'in de yün ipliği fabrikasının gemiye yükleme bölümünde iş bulduğu Jersey'e gittiler. Daha sonra Passaic'de birlikte bir oda tuttular. Greve gidildiğinde ikisi de grev kurulundaydı. Ben iyi bir konuşmacı olmuştu. Birçok kez tutuklandı, bir keresinde az kalsın polis copuyla kafatası parçalanıyordu, altı ay deliği boyladı. Ama konuşmak için sandığın üzerine çıktığında herkese kendini dinletebildiğini, rahatça söz söyleyebildiğini, düşündüklerini anlatabildiğini, üst üste yığılmış, kendine çevrilmiş yüzlerde kahkahalar, sevinç çığlıkları yaratabildiğini gördü. Mahkemede cezasının belirleneceği gün, artı değer üzerine konuşmaya başladı. Dinleyici iskemlesinde oturan grevciler onu destekleyen çığlıklar attı, yargıç hepsini dışarı çıkarttırdı. Gazetecilerin harıl harıl ağzından çıkanları yazdığını görüyordu Ben; kapitalist düzendeki haksızlıkların, canavarlıkların yaşayan örneği olmaktan mutluydu. Çenesini kapat-

mazsa mahkemeyi küçük düşürmekten de ceza yiyeceğini söyleyerek susturdu onu yargıç, ellerinde tüfeklerle bir araba dolusu şerif yardımcısının arasında eyalet hapishanesine götürüldü. Gazeteler ondan, tanınmış bir Sosyalist kışkırtıcı diye söz ediyordu.

Hapishanede Bram Hicks adında bir devrimciyle dost oldu. Sarı saçlı, mavi gözlü, işçi eylemlerini görmek isterse ona kırmızı kart çıkarttırıp Kıyı'ya gönderebileceğini söyleyen Friscolu, uzun boylu bir gençti bu. Bram aslında kazancıydı ama değişiklik olsun diye tayfalık yapmış, beş parasız Perth Amboy'a çıkmıştı. Fabrikalardan birinin onarım bölümünde çalışırken herkesle birlikte greve gitmişti. Grevcilerin oluşturduğu çemberi kırmaya çalıştığında polisin birinin suratına yumruğu indirmiş, saldırı, dayak atma suçundan altı ay yemişti. Günde bir kez onu hapishane avlusunda görmek, Ben'in zindanda kalmayı istemesinin nedenlerinden biriydi.

İkisi de aynı gün bırakıldılar. Sokaklarda birlikte yürüdüler. Grev bitmişti. Fabrikalar çalışıyordu. Grevcilerin kordonlar oluşturdukları caddeler, Ben'in konuşmalar yaptığı salonlar, sessiz sıradan görünüyordu. Bram'ı, Helen'in evine götürdü. Kız yoktu ama bir süre sonra, "İngiliz yoldaş Billy," diye tanıştırdığı, ufak tefek, kırmızı suratlı, basık burunlu bir İngiliz'le birlikte geldi, ilk görüşte Ben onların yattıklarını anladı. Bram'ı İngiliz'le odada yalnız bırakıp kızı dışarı çağırdı. Eski, ahşap evin dar üst koridoru sirke kokuyordu.

Titreyen bir sesle, "Benimle işin bitti mi?" diye sordu.

"Öf, Ben, böyle tutucu davranma."

"Delikten çıkıncaya dek bekleyebilirdin."

"Ama görmüyor musun, biz hepimiz yoldaşız? Sen yürekli bir savaşçısın, böyle tutuculuk yapmamalısın Ben... Billy'nin benim için hiç anlamı yok. Bir gemide kamarot. Birkaç gün içinde gidecek."

"Öyleyse benim de bir anlamım yok." Helen'in bileğini yakalayıp olanca gücüyle sıktı. "Sanırım tamamen yanılmışım ama senin için çıldırıyorum... sanmıştım ki sen..."

"Öf Ben, aptal aptal konuşuyorsun, senden nasıl hoşlandığımı bilirsin."

Sonra odaya dönüp eylemden söz ettiler. Ben, Bram Hicks'le birlikte Batı'ya gideceğini söyledi.

insan bu makinenin bir eki durumuna gelir, ondan istenen şey, en yalınkat, en tekdüze, en kolay kazanılan ustalıktır...

Bram kaçak yolculuk etmenin bütün yollarını biliyordu. Yürüyerek, yük vagonlarına, boş mavnalara gizlenerek, posta vagonlarına, kamyonlara atlayarak Buffalo'ya vardılar. Oradaki ucuz bir handa Bram eskiden tanıdığı birini buldu. Arkadaşı onları Duluth'a giden bir tekneye güverte tayfası yazdırdı. Duluth'ta bir hasatçı işçiler takımına katılarak Saskatchewan'a giden bir gemiye bindiler. Başlangıçta çalışma koşulları Ben için çok ağırdı, Bram onun pes edeceğinden korkuyordu ama güneş altında, toz içinde geçirilen on dört saat, verilen bol yemek, kocaman ahırların tavan aralarında uyuduğu deliksiz uyku, onu güçlendirmeye başladı. Terden sırılsıklam giysileri içinde samanların üzerine uzandığında uykusunun arasında, yüzünü, boynunu sızlatan güneşi, kaslarındaki gerilmeyi, ufuk boyunca dizilmiş orak makinelerinin, biçerbağlarların vızıltısını, kızıl buğdayları ambarlara taşıyan kamyonların gıcırtısını, harman dövücülerin uğultusunu duyardı. Hasat işçisi gibi konuşmaya başlamıştı. Hasat zamanının bitiminden sonra Columbia Irmağı kıyısındaki konserve fabrikasında çalıştılar, çürüyen meyve kabuklarının pis ekşi kokusuyla dolu berbat, yapış yapış bir işti. Orada çalışırken bir gün, *Solidarity* adlı gazetede, Everett'te bıçkı fabrikalarında greve gidildiğini, konuşma özgürlüğü savaşımı verildiğini okudular, oraya şöyle bir uzanıp nasıl yardımcı olabileceklerini görmeyi kararlaştırdılar. Konserve fabrikasında çalıştıkları son gün, soyma, doğrama makinesini onarırken Bram sağ elinin işaret parmağını yitirdi. Şirket doktoru tazminat alamayacağını çünkü işten ayrıldığını bildirdiğini, sonra Kanadalı da olmadığını... söyledi. Bram'ın ateşten yanarak eli koca bir sargının içinde yattığı pansiyona ufak tefek düzenbaz bir avukat gelip dava açtırmaya çalıştı ama Bram hemen defolup gitmesini söyledi. Ben yanıldığını, işçi sınıfının da avukatları olması gerektiğini söyledi.

Eli biraz iyileşince gemiyle Vancouver'den Seattle'a gittiler. Oradaki Dünya Endüstri İşçileri Merkezi, A.B.D.'nin,

Kanada'nın her yanından gelmiş gençlerle tıklım tıklım dolu bir piknik yeri gibiydi. Bir gün içlerinden büyük bir topluluk, Wetmore ve Hewitt caddelerinin köşesinde gösteri düzenlemek için gemiyle Everett'e gitti. Liman eli tabancalı, tüfekli şerif yardımcılarıyla doluydu. "Tüccarlar Kulübünden çocuklar bizi karşılamaya gelmiş," diye sinirli sinirli güldü biri. Şerif yardımcılarının boyunlarında beyaz mendiller vardı. "İşte Şerif McRae," dedi bir çocuk. Bram, Ben'in yanına sokuldu. "Birbirimizden ayrılmayalım... Bir yolunu bulup bizi deliğe tıkacaklar gibime geliyor." Gemiden dışarı adımlarını atar atmaz devrimci işçiler tutuklanıyor, limanın sonuna doğru koyun sürüsü gibi götürülüyordu. Şerif yardımcılarının çoğu sarhoştu. Kolunu yakalayan kırmızı suratlı adamın soluğunda viski kokusu duydu Ben. "Hadi, kımıldabakalım orospu çocuğu..." Sırtının ortasına dipçik yedi. Adamların kafalarına inen sopaların çatırtısını duyabiliyordu. Direnenlerin suratlarını dağıtıyorlardı koca koca sopalarla. Bütün işçileri kamyona doldurdular. Alacakaranlıkla birlikte soğuk bir yağmur çiselemeye başlamıştı. "Çocuklar, bu şeriflere korkak tarla fareleri olmadığımızı gösterelim," diye bağırdı kızıl saçlı bir çocuk. Kamyonun arkasında onları kollayan şerif yardımcısı sopasını yüzüne indirmeye çalıştı ama dengesini yitirip düştü, işçiler güldü. Şerif yardımcısı yüzü mosmor kesilmiş, tırmandı yine kamyona. "İşinizi bitirdiğimizde, o pis suratlarınızın neresiyle güleceksiniz bakalım," diye bağırdı.

Karayolunun demiryoluyla kesiştiği ormanda kamyondan indirildiler. Körkütük sarhoş şerifle orta yaşlı, çok iyi giyimli iki adam ne yapacaklarını konuşurken şerif yardımcıları silahlarını çocukların üzerine çevirerek çevrelerini sardı. Sıra dayağı, sözcüğünü duydu Ben.

"Hey buraya bak Şerif," dedi biri, "biz olay çıkarmaya gelmedik. Bütün istediğimiz anayasal konuşma özgürlüğümüz."

Tabancasının kabzasını onlara doğru sallayarak döndü şerif, "Ya, istiyorsunuz demek, yaa, sizi orospu çocukları. Oldu, burası Snohomish bölgesi, bunu sakın unutmayın... eğer içinizden buraya bir kez daha gelen olursa vurup öldürürüz, işte hepsi bu... Hadi çocuklar, başlayalım,"

Şerif yardımcıları, demiryoluna doğru iki yanlı sıralandı. Devrimci işçileri teker teker yakalıyor, dövüyorlardı. Üç tanesi Ben'in koluna yapıştı.

"Sen de mi devrimcisin?"

"Elbette, pis herif..." diye söze başladı Ben.

Şerif yanına yaklaştı, vurmak için gerindi. "Hey, dikkat et, gözlükleri var." Koca bir el çekip aldı gözlüğünü. "İcabına bakarız." Sonra da şerif yumruğu burnuna indirdi. "Devrimci olmadığını söyle."

Ben'in ağzı kan doluydu. Çenesini ovuşturdu. "Yahudinin teki, bir de benim için vur."

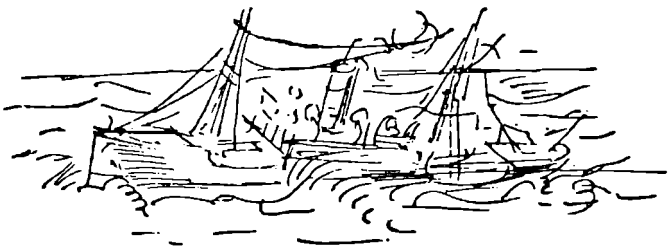
"Devrimci olmadığını söyle." Birisi bacağına dipçik indirdi. Ben yere yuvarlandı. Arkadaşları, "Koş, çabuk kaç," diye bağırıyordu. Üzerine inen sopalar, dipçikler, kulaklarını paralıyordu.

Koşmaksızın, yürüyerek aralarından ilerlemeye çalıştı. Demiryoluna takılıp düştü, sivri bir şey kolunu kesti. Gözlerine öyle çok kan dolmuştu ki artık hiçbir şey göremiyordu. Ağır bir postal böğrüne vuruyor, vuruyordu. Bayılacaktı. Nasılsa ileri doğru sendeledi. Biri koltuk altlarından tutmuş kaldırıyor, demiryoluna dizilmiş adamların arasından çekip çıkartıyordu onu. Bir başkası mendille yüzünü silmeye başladı. Uzaklardan bir yerlerden gelen Bram'ın sesini duydu, "İl sınırını geçtik çocuklar." Gözlüklerini yitirdiği, sürekli yağmur yağdığı, karanlık iyice bastırdığı, sırtına boydan boya dayanılmaz sancılar saplandığı için Ben hiçbir şey görmüyordu. Öteki çocukların sıra dayağından geçtiği yerden silah sesleri, bağrışmalar geliyordu. Demiryolu boyunca ilerlemeye çabalayan, sendeleyen küçük bir topluluğun ortasındaydı. "İşçi dostlarım," diyordu Bram, derin dingin sesiyle, "bu geceyi hiç aklımızdan çıkarmamalıyız."

Küçük kasabalar arasında işleyen trenlerin durduğu bir istasyonda, hepsi de kanlar içinde, sakatlanmış çocuklar, aralarında para toplayıp en ağır yaralananlar için bilet aldı. Ben öylesine şaşkındı, hastaydı ki birisi eline sıkıştırdığında bileti güçlükle tutabildi. Bram'la ötekiler, Seattle'a dek otuz mili yürüyeceklerdi.

Ben üç hafta hastanede yattı. Sırtına yediği tekmeler yüzünden böbrekleri iltihaplanmıştı, dinmeyen sancıları vardı. Boyuna yapılan morfin iğneleri yüzünden sersemlemişti, Kasım'ın 5'inde Everett dokunda ateş açılması sonucu yaralanan çocukları getirdiklerinde neler olduğunu anlayamadı. Hastaneden çıkarıldığı zaman yürüyecek durumda bile değildi. Tanıdığı herkes hapisteydi. Genel Postane'de Gladys'ten gelen bir mektup buldu, elli dolar gönderiyor, babasının onu eve çağırdığını yazıyordu.

Savunma Kurulu gitmesini söyledi; Doğu'da para toplayacak onun gibi birine gerek duyuyorlardı. Everett hapishanesine atılan ve cinayetle suçlanan yetmiş dört devrimcinin savunması için çok büyük tutarlarda para bulmak zorundaydılar. Savunma Kurulu için ufak tefek işler yaparak, eve dönmenin bir yolunu arayarak Ben birkaç hafta Seattle'da dolaştı. Gemi acentesinde çalışan bir yandaşları, Panama Kanalı'ndan geçerek New York'a giden bir yük gemisinde yazmanlık işi buldu ona. Deniz yolculuğu, yazıp çizme işi, kendini toplamasını sağladı. Yine tek bir gece bile geçirmi-

yordu, boğazında bir karabasan çığlığıyla uyanmasın, yatağında dimdik oturup şerif yardımcılarının sıra dayağından geçirmek için almaya geldiklerini rüyasında görmesin. Yeniden uykuya daldığında çevresini dayak atan adamların sardığını, dişlerin kolunu kopardığını, ağır postalların sırtını tekmelediğini görüyordu rüyasında. Durumu öylesine kötüleşti ki uyumak için yatağına uzanmak bile sinirini bozuyordu. Gemideki öteki adamlar onun kaçık olduğunu düşünerek uzaklaştılar yanından. Kahverengi sabah sisinde parıldayan New York'un yüksek yapılarını gördüğü gün bayram yaptı.

... gelişme süreci içinde sınıf ayrımları ortadan kalktığı, üretim, bütün ulusun bütünleşmesinden oluşan büyük topluluğun ellerinde yoğunlaştığı zaman halk iktidarı, politik kimliğini yitirecektir...

Daha ucuza geldiği için o kışı evde geçirdi Ben. Everett'teki çocuklara para toplama işinde tanıdığı Morris Stein adında radikal bir avukatın işyerinde hukuk stajı yapacağını babaya söylediğinde yaşlı adam çok sevindi. "Akıllı bir avukat hem işçileri, yoksul Yahudileri koruyabilir hem de para kazanabilir," dedi, ellerini ovuşturarak. "Benny, hep bilirdim senin akıllı bir çocuk olduğunu." Anne başını salladı, gülümsedi. "Çünkü burada durum, öteki savaş budalalarının yönetimi altındaki ülkelerde olduğu gibi değil, tembel bir aylağın bile anayasal hakları vardır, işte anayasayı yazmalarının amacı da budur." Bu konularda onlarla konuşmak Ben'in sinirine dokunuyordu.

Stein'ın Aşağı Broadway'deki işyerinde yazman olarak çalışıyor, akşamları da Everett toplu kıyımını kınayan toplantılarda konuşmalar yapıyordu. Morris Stein'ın kız kardeşi Fanya, ince, esmer, otuz beş yaşlarında zengin bir kadındı, ateşli bir savaş karşıtıydı. Ben'e, Tolstoy'u, Kropotkin'i okuttu. Wilson'un Amerika'yı savaşa sokmayacağına inanıyor, kadınların kurduğu bütün barış derneklerine para yolluyordu. Bir gece içinde birden çok toplantıya gideceği zamanlarda Ben'i arabasıyla götürüyordu. Toplantının yapıldığı salona girdiğinde, içeri doluşan dinleyicilerin mırıltılarını, hışırtılarını duyduğunda, Doğu Yakası'ndan gelen dokuma işçilerini, Brooklyn'den gelen kıyı işçilerini, Newark'taki kimyasal maddeler, metal işleri işçilerini, aydın sosyalistleri, Rand Okulu'ndan gelen ılımlıları, Madison Square Garden'daki bütün sınıflardan, ırklardan, uğraşlardan insanları gördüğünde yüreği hep güm güm çarpardı. Platformda oturum başkanıyla, öteki konuşmacılarla tokalaşırken elleri hep buz gibi olurdu. Konuşma sırası geldiğinde bir an için kendisine bakan bütün yüzler bir pembelik içinde bulanıklaşır, içerinin uğultusu kulaklarını sağır eder, söylemek istediklerini unuttuğu için büyük bir korkuya kapılırdı. Sonra birdenbire kendi sesini duyardı, açık seçik belirgin; duvarlarda, tavanda

yankılanışını hissederdi, kulakların gerildiğini, erkeklerin, kadınların iskemlelerinde eğildiğini, belirginleşen dizi dizi yüzleri, yer bulamayıp kapılara yığılan insan topluluklarını görürdü. *Karşı çıkma, kitle eylemi, bu ülkenin ve dünyanın birleşmiş işçi sınıfı, devrim* gibi sözcükler, gözlerini yüzlerini şenlik ateşi gibi tutuştururdu.

Konuşmadan sonra her yanı titrer, gözlükleri buğulanmış olur, silmek zorunda kalır, uzun, sırık gibi bedeninin biçimsizliğini hissederdi. Fanya, onu hemen oradan uzaklaştırır, pırıl pırıl parlayan gözlerle çok güzel konuştuğunu söyler, kent merkezine indirir, Brevoort'un mahzeninde ya da Cosmopolitan Café'de yemek yedirirdi. Ben onun kendisine âşık olduğunu biliyordu ama eylem dışında hemen hemen hiçbir şeyden söz etmiyorlardı.

Şubat ayında Rus Devrimi patlak verdiğinde, Ben'le Stein, haftalarca bütün gazeteleri aldılar, büyük bir özenle bütün yazıları okudular; bir gündoğumuydu bu. Bütün Doğu Yakası'nda, Brooklyn'in Yahudi kesimlerinde bayram havası esiyordu. Ne zaman bu konu açılsa yaşlılar ağlıyordu. "Şimdi Avusturya'da, sonra Almanya'da, sonra İngiltere'de... her yerde halklar özgür olacak," diyordu baba. "En sonunda da Sam Amca'nın ülkesi," diye ekliyordu Ben asık suratla.

Woodrow Wilson'un savaş açtığı nisan günü, Fanya isterik ağlama nöbetiyle yatağa düştü. Morris Stein'la karısının Riverside Drive'daki evinde onu görmeye gitti Ben. Bir gün önce Washington'dan dönmüştü. Başkan'la konuşmaya çalışan bir kadınlar barış kuruluyla gitmişti oraya. Dedektifler onları Beyaz Saray'ın çimenlerinde kovalamışlar, birçok kızı tutuklamışlardı. "Ne umuyordun ki?.. elbette kapitalistler savaş istiyor. Sonunda elde ettikleri şeyin devrim olduğunu görünce azıcık başka türlü düşünecekler." Kadın yanında kalması için yalvardı ama Ben *The Call*'da çalışanları görmesi gerektiğini söyleyerek ayrıldı. Evden çıkarken tıpkı babası gibi dudaklarıyla tükürme sesi çıkarmakta olduğunu fark etti. Bir daha buraya hiç gelmeyeceğini yineledi kendi kendine.

Askerlik kartının üzerinde inançlarına aykırı düştüğünü belirtmesine karşın Stein'ın öğüdüne uyarak gönüllü yazıldı. Bundan kısa süre sonra da Stein'la tartıştı. Stein fırtınanın önünde eğilmekten başka yapacak şey olmadığına inanıyordu. Ben sonunda tutuklanıncaya kadar savaş karşıtı kışkırtmalarını sürdüreceğini söyledi. Bunun anlamı işten atılmasıydı, hukuk eğitiminin sonu gelmişti, Kahn onu dükkânına almadı çünkü yanında bir radikal çalıştırdığı öğrenilirse polisin baskın yapacağından korkuyordu. Ben'in kardeşi Sam, Perth Amboy'da silah fabrikasında çalışıyor, büyük paralar kazanıyordu; Ben'e sürekli mektup yazarak aptallığı bırakıp orada işe girmesini öğütlüyordu. Hatta Gladys bile başını

böyle taş duvara vurmasının aptallık olduğunu söylüyordu. Temmuz ayında evden ayrılarak Helen Mauer'le birlikte yaşamak için Passaic'e gitti. Askere çağrılma sırası daha gelmediği için fabrikalardan birinde gemi yükleme bölümünde iş bulması kolay oldu. Belirlenmiş çalışma saatlerinin dışında da iş yapıyorlardı, sürekli birileri askere alındığı için işçiye gereksinmeleri vardı.

Rand Okulu kapatılmış, *The Call*'un yayını süresiz ertelenmişti, her gün birileri daha katılıyordu Wilson biçimi olayları değerlendirme görüşüne. Helen'in ana babası, onların dostları fazladan çalışarak çok iyi para kazanıyordu; savaşa karşı çıkma grevleri ya da devrimci eylemler sözleri edildiğinde kimi zaman gülüyorlar, kimi zaman da kızıyorlardı; artık herkes çamaşır makineleri, Özgürlük Tahvilleri, elektrikli süpürgeler alıyor, edindikleri evlerin ilk ödemelerini yapıyordu. Kızlar, ipek çoraplar, kürk paltolar giyiyordu. Helen'le Ben, Dünya Endüstri İşçileri'nin savaşım verdiği Chicago'ya gitmeyi kuruyordu. 2 Eylül günü, Dünya Endüstri İşçileri yöneticilerini topladı hükümet ajanları. Ben'le Helen tutuklanacaklarını sandılar ama unutulmuşlardı. Yağmurlu pazar gününü, karanlık bir odadaki yatağa sığınarak ne yapacaklarını kararlaştırmaya çalışmakla geçirdiler. Güvendikleri her şey ayaklarının altından kayıyordu. "Kapana sıkışmış fare gibiyim," diyip duruyordu Helen, ikide bir de Ben ayağa fırlıyor, avucuyla alnına vurarak odanın içinde dört dönüyordu. "Biz de burada bir şeyler yapmalıyız, bak Rusya'da neler yaptılar."

Günün birinde savaş için çalışanlardan biri gelip Özgürlük Tahvili aldırmak için herkesin adını yazmaya başladı. Sarı yağmurluk giymiş, kibirli tavırları olan bir delikanlıydı. Çalışma saatlerinde pek konuşmazdı Ben, bu yüzden yalnızca başını sallayıp geminin yük listesini yazmayı sürdürdü.

"Çalıştığın bütün bölüme kara çalınmasını istemezsin, değil mi? Bugüne dek yüz üzerinden yüz aldınız."

Ben gülümsemeye çalıştı. "Çok kötü ama sanırım benim yüzümden kara çalınacak."

Birlikte çalıştığı öteki adamın gözlerini üzerine diktiğini hissediyordu Ben. Yağmurluklu delikanlı tedirginlik içinde ayak değiştiriyordu. "Sanırım, herkesin seni Alman yanlısı ya da savaş karşıtı sanmasını istemezsin, değil mi?"

"Hiç aldırdığım yok, istediklerini sansınlar."

"Askerlik kartını görelim bakalım, mutlaka kaçaksın sen."

Ben ayağa kalkarak, "Bana bak, bırak yakamı," dedi. "Bu kapitalistsavaşa inanmıyorum, onu desteklemek için de kolumu bile kıpırdatmam."

Yağmurluklu delikanlı arkasını döndü. "Şu pis alçaklardan biriysen seninle konuşmam bile."

İşinin başına döndü Ben. O gece işten ayrılırken bir polis yaklaştı yanına. "Şu senin askerlik kartını görelim bakalım, evlat." Ben, iç cebinden kartını çıkardı. Polis özenle inceledi. "Tamam gibi görünüyor," dedi isteksizce. Haftanın sonunda Ben işten atılmış olduğunu gördü; hiçbir neden belirtilmeden.

Korku içinde odasına döndü. Helen geldiğinde Meksika'ya gideceğini söyledi. "Şu herife kapitalist düzenle savaşma konusunda ettiğim sözler yüzünden casusluk suçuyla içeri atılabilirim." Helen onu yatıştırmaya çalıştı ama Ben bu odada bir gece daha uyuyamayacağını haykırdığında, eşyalarını toparlayıp trenle New York'a gittiler, ikisinin ortak biriktirdiği yüz dolarları vardı. Sekizinci Batı Caddesi'nde, Mr. ve Mrs. Gold adı altında oda tuttular. Ertesi sabah *Times*'da, "Bütün İktidar Sovyetler'in," sloganıyla Maximalist'lerin Petrograd'da hükümeti ele geçirdiğini okudular. Gazete almak için Ben köşedeki büfeye koşup bu haberle geri geldiğinde İkinci Cadde'de bir pastacıda oturmuş, sabah kahvelerini içiyorlardı.

Helen ağlamaya başladı: "Ah sevgilim, inanılamayacak kadar güzel bir haber. Dünya devrimi bu... Şimdi artık işçi-

ler iyi günler yaşayacakları yalanıyla aldatıldıklarını, savaşın onları yok etmeye yönelik olduğunu görecek. Şimdi artık öteki ordularda da başkaldırılar başlayacak."

Ben masanın altından onun elini yakalayıp olanca gücüyle sıktı. "Şimdi çalışmalıyız, sevgilim... Meksika'ya kaçmadan önce burada bir kez daha zindana gireceğim. Sen olmasaydın Helen korkak bir orospu çocuğu gibi davranacaktım... Bir erkek tek başına hiçbir işe yaramıyor."

Kahvelerini içip On Yedinci Cadde'deki Ferber'in evine gittiler. Ferber kısa boylu, tıknaz, göbekli bir doktordu; işyerine gitmek için evden ayrılmak üzereydi. Çocuklarla birlikte hole döndü, üst kata karısına seslendi: "Molly, in aşağı... Pılısını pırtısını toplayıp arkasına bakmadan kaçmış Kerenski Petrograd'dan... kadın giysileriyle kaçmış." Sonra da İbranice olarak Ben'e, eğer yoldaşlar işçi köylü hükümetini kutlamak için bir şeyler yapacaklarsa, bu amaçla toplantılar düzenleyeceklerse, yapılacak harcamalara katkısı bulunsun diye yüz dolar vereceğini ama adının gizli tutulmasını, yoksa işinden olabileceğini anlattı. Molly Ferber kapitone sabahlıkla aşağı inip, bir şeyler satarak yüz dolar da kendisinin vereceğini söyledi. Ellerinde adresleri olan yoldaşlarını bulmak için dolaşarak geçirdiler günü; dinleneceği korkusuyla telefonu kullanmadılar.

Toplantı bir hafta sonra, Bronx'taki Empire Salonu'nda yapıldı. Et suratlı iki Federal ajan, her söyleneni yazan bir stenografla birlikte ön sırada oturuyordu, ilk birkaç yüz kişi içeri girdikten sonra polis kapıları kapadı. Platformdaki konuşmacılar onların dışarıdaki kalabalığı motosikletleriyle dağıttıklarını duyabiliyordu. Üniformalı askerler, denizciler, birer ikişer içeri süzülüyor, yüzlerine ters ters bakarak konuşmacıları utandırmaya çalışıyordu.

Toplantının başkanlığını yapan, beyaz saçlı yaşlı adam sahnenin önüne yürüyüp, "Yoldaşlar, Adalet Bakanlığı'ndan gelen sayın baylar, balkondaki iyi dilek elçileri, bugün, bura-

da Amerika'nın ezilen, sömürülen işçilerinden, Rusya'nın zafer kazanmış işçilerine bir kutlama bildirisi göndermek için toplanmış bulunuyoruz," dediğinde, herkes ayağa kalkıp alkışladı, bağırdı. Dışarıda dağıtmaya çalıştıkları kalabalık da bağırdı, alkışladı. Bir yerlerden *Enternasyonal*'i söyleyen topluluğun sesi geliyordu. Polis düdüklerini, bir polis arabasının kapanan kapılarını duydular. Ben, Fanya Stein'ın dinleyiciler arasında oturduğunu gördü; çok solgundu, ateşli durağan bir bakışla gözleri üzerine dikilmişti. Konuşma sırası geldiğinde, dinleyiciler arasında bulunan Washington'dan gelmiş, onlara karşı sevgi dolu olan kişiler yüzünden söylemek istediklerini dile getiremeyeceğini ama dinleyiciler arasında bulunan, sınıfına karşı ihanet içinde olmayan herkesin neler anlatmak istediğini bilebileceğini söyleyerek söze başladı... "Kapitalist hükümetler, bankerlerle silah yapımcıları dışında hiç kimseye yararı dokunmayacak, gereksiz, çılgınca bir savaşta, halklarını birbirlerini vurmaya zorlayarak gerçekte kendi mezarlarını kazmaktalar... Amerikan işçi sınıfı, tıpkı bütün dünyanın işçi sınıfları gibi, bundan gereken dersi alacaktır. Savaş vurguncuları bize, silah kullanmanın yararlarını öğretiyor; o silahları kullanacağımız gün gelecektir."

"Bu kadarı yeter çocuklar, haydi işbaşına," diye bağırdı bir ses balkondan. Askerlerle denizciler, dinleyicileri oturdukları yerlerden itip kakmaya başladı. Girişte duran polisler, konuşmacıların üzerine yürüdü. Dinleyiciler arasında bulunan, askerlik çağındaki gençleri dışarı bırakmadan önce askerlik kartlarına bakıyorlardı. Daha Helen'le konuşma olanağı bulamadan, güneşlikleri indirilmiş, kapalı bir limuzine sürüklendi Ben. Ellerine kelepçeleri takanın kim olduğunu bile görememişti.

Tek lokma yiyecek içecek vermeden, Park Row'daki Federal Yapı'nın kullanılmayan bir odasında üç gün tuttular. Her saat başı yeni bir dedektif topluluğu odaya giriyor, sorguya çekiyordu. Başı zonklayarak, susuzluktan bayılmak

üzere, dizi dizi çevresini sarmış sarı suratlılarla, gerdanlı kırmızı suratlılarla, sivilceli suratlılarla, ayyaşların, sapıkların suratlarıyla karşılaşıyor, gözlerin burgu gibi bedenini deldiğini hissediyordu; kimi zaman alay ediyorlar, tatlılıkla kandırmaya uğraşıyorlar, kimi zaman zorbalık ediyor, korkutuyorlardı; bir takım da dövmek için lastik coplar getirdi içeri. Ayağa fırlayıp karşılarında durdu Ben. Nedense dövmediler, onun yerine biraz suyla, birkaç bayat ekmek dilimi getirdiler. Ondan sonra azıcık uyumayı becerebildi.

Bir ajan, onu üzerinde yattığı sıradan çekip kaldırdı, iki saat boyunca yaşlı bir adamın neredeyse incelikle sorguya çektiği, iyi döşenmiş, bir köşesinde bir demet gül duran maun masanın bulunduğu odaya götürdü. Güllerin kokusu midesini bulandırdı. Yaşlı adam avukatını görebileceğini söylediğinde Morris Stein girdi içeri.

"Benny," dedi, "her şeyi bana bırak... Orduya katılacağına söz verirsen Mr. Watkins bütün suçlamaları geri alacak. Zaten sıran da geldi."

Ben, alçak, titreyen bir sesle, "Beni bırakırsanız," dedi, "yeniden tutuklanıncaya kadar bu kapitalist savaşa karşı çıkmayı sürdüreceğim."

"Şey," dedi Mr. Watkins, "bu tutkuna hayran olmamak elde değil, keşke daha iyi bir amaca yönelik olsaydı."

Sonunda, yargılanacağı güne kadar hiçbir kışkırtma yapmayacağı konusunda Morris Stein'ın verdiği güvence üzerine, on beş bin dolar kefaletle serbest bırakıldı. Stein'lar, kefalet parasını kimin yatırdığını söylemiyorlardı.

Morris ve Edna Stein, evlerinde bir oda verdiler Ben'e; Fanya da hep oradaydı. Onu çok iyi beslediler, yemeklerde bir bardak şarap, yatmadan önce de süt içirtmeye çalıştılar. Hiçbir şeyle uzun boylu ilgilenmiyordu, elinden geldiğince çok uyuyor, bulduğu bütün kitapları okuyordu. Morris duruşmayla ilgili bir şeyler söylemeye kalkıştığında susturuyordu, "Niye bana yardım ediyorsun Morris... başka şeyler

yap... umurumda değil. Ha burada olmuşum, ha zindanda, aynı şey."

Fanya gülerek, "Bizi şımartıyorsun," dedi.

Helen Mauer olan biteni anlatmak için epeyce gelip gitti. Hep telefonda anlatamayacağı türden haberleri olduğunu söylüyordu ama Ben hiçbir zaman, "Gel konuşalım," demiyordu. Stein'ın evinden en çok yola dek uzaklaşıyor, orada bir sıraya oturup bir süre boz renkli Hudson Irmağı'na, Jersey yakasındaki ahşap ev dizilerine, gri kayalık uçurumlara bakıyordu her gün.

Yargılanacağı gün geldiğinde, basın, Almanların kazandıkları zaferlerin üstü kapalı sözünü ediyordu, ilkyazdı, duruşma salonunun geniş pis camları arkasında güneş vardı. Havasız karanlıkta, uykulu uykulu oturdu Ben. Her şey çok yalınkat görünüyordu. Stein'la yargıç aralarında şakalaşıyor, Bölge Savcı Yardımcısı iyilikle gülümsüyordu. Jüri, "Suçludur," dedi, yargıç yirmi yıl hapsine karar verdi. Morris Stein temyiz dilekçesi yazdı, yargıç kefaletle dışarıda kalmasına izin verdi. Ben'in kendine geldiği, hayata döndüğü tek an, yargıcın cezasını bildirmeden önce mahkemede konuşmasına izin verdiği zamandı. Bütün bu haftalar boyunca devrimci eylem üzerine hazırladığı konuşmayı yaptı. Konuşurken bile söyledikleri aptalca, güçsüz görünüyordu gözüne. Neredeyse ortasında kesecekti. Sonuna yaklaştıkça sesi güçlendi, salonu doldurdu. Son söz olarak *Komünist Manifesto*'nun bitiş sözcüklerini yinelerken yargıçla, burunlarını çekerek oturan mübaşirler bile yerlerinden doğruldu:

Sınıfları, sınıflar arası çelişkileri bulunan eski burjuva toplumu yerine, her bir bireyin özgür gelişmesinin, bütün bireylerin özgür gelişme koşulu olacağı bir toplum kuracağız.

Temyiz, uzadıkça uzadı. Ben yine hukuk eğitimine başladı. Kendisine bakmalarının karşılığını ödeyebilmek için Ben,

Stein'ın işyerinde çalışmak istiyordu ama Stein bunun sakıncalı olduğunu söyledi; kısa süre sonra savaşın biteceğini, kızıl korkusunun kalmayacağını, böylece de cezasının hafifletileceğini anlattı. Çalışması için hukuk kitapları getirdi, yeniden vatandaşlık haklarına kavuştuğunda baro sınavını geçerse ortaklığa alacağına söz verdi. Edna Stein şişman, asık suratlı bir kadındı, hemen hemen hiç konuşmuyordu Ben'le; Fanya, Ben'in midesini bulandıran, sinirli titiz gereksiz bir özenle çevresinde dört dönüp duruyordu. Uykuları çok kötüydü, böbrekleri ağrıyordu. Bir gece kalkıp giyindi, pabuçları elinde, halı döşeli holde parmak uçlarına basarak kapıya doğru ilerlerken kara saçları beline dek çözük Fanya odasının kapısında belirdi. Bir deri bir kemik bedenini, basık, sarkık göğüslerini gösteren bir gecelik vardı üzerinde. "Benny, nereye gidiyorsun?"

"Burada çıldıracağım... dışarı çıkmalıyım." Dişleri birbirine çarpıyordu. "Yine eylemin içine dönmeliyim... Hemen yakalayıp zindana gönderirler beni... böylesi daha iyi olacak."

"Zavallı çocuk, sağlığın iyi değil." Kollarını boynuna dolayıp Ben'i odasına çekti.

"Fanya, bırak gideyim... Meksika sınırını geçebilirim... öteki çocuklar geçti."

"Sen çıldırmışsın... ya kefalet paran ne olacak?"

"Bana ne... görmüyor musun bir şeyler yapmalıyız."

Fanya, Ben'i yatağının üzerine çekmişti, alnını okşuyordu. "Zavallı çocuk... seni çok seviyorum Benny, beni de azıcık düşünemez misin... azıcık... eylem içinde sana çok yardım edebilirim... Yarın konuşuruz bunu... Sana yardım etmek istiyorum Benny." Ben bıraktı boyunbağını çözsün.

Ateşkes yapıldı, Barış Konferansı ve bütün Avrupa'da görülen devrim eylemleri haberleri geldi. Troçki'nin orduları, Beyaz Ordu'yu Rusya'dan sürüyordu. Fanya Stein herkese Ben'le evlendiklerini söyledi, Sekizinci Cadde'deki evine al-

dırdı, bir nezlenin arkasından yakalandığı iki yanlı zatürre sırasında ona baktı. Doktorun dışarı çıkmasına izin verdiği ilk gün Buick arabasıyla Hudson'a götürdü Ben'i. İlkyaz alacakaranlığında geri döndüklerinde Morris Stein'dan gelmiş özel bir mektup buldular. Eyaletler arası mahkeme temyize karşı çıkmış ama cezayı on yıla indirmişti. Ertesi gün öğlende, kefiliyle birlikte A.B.D. Bölge Mahkemesi'nin tutukevine başvuracaktı. Büyük olasılıkla Atlanta'ya gidecekti. Mektuptan az sonra Morris de geldi. Fanya bunalım geçiriyor, isteri içinde ağlıyordu. Morris solgundu. "Ben," dedi, "biz yenildik... Bir süre için Atlanta'ya gitmen gerekiyor... orada iyi arkadaşlar edinirsin... ama üzülme. Senin davanı Başkan'a götüreceğiz. Şimdi artık savaş bittiğine göre, liberal basını daha fazla susturamazlar."

"Tamam, tamam," dedi Ben, "uyanık durmak, korkulu rüya görmekten iyidir."

Fanya hıçkırarak oturduğu kanepeden fırlayıp kardeşine bağırmaya başladı. Ben sokaklarda dolaşmaya gittiğinde onlar acı acı tartışıyorlardı. Evleri, taksileri, sokak lambalarını, insanların yüzlerini, kadın gövdesine benzeyen gülünç yangın musluğunu, bir eczanenin vitrinine yığılmış mineral yağı şişelerini büyük özenle incelemekte olduğunu fark etti sonra. Ana babasına hoşça kal demek için Brooklyn'e gitmesinin iyi olacağını düşündü, istasyonda durdu, bunu yapacak gücü yoktu; mektup yazacaktı onlara.

Ertesi sabah saat dokuzda elinde bavuluyla Morris Stein'ın işyerine gitti. Gelmeyeceği üzerine Fanya'ya söz verdirmişti. Kendi kendine sürekli, zindana gittiğini yineliyordu; içinde sanki bir tür iş gezisine çıkıyormuş gibi bir duygu vardı. Üzerinde Fanya'nın satın aldığı İngiliz kumaşından bir giysi vardı.

Aşağı Boadway bayraklarla çizgi çizgiydi, kırmızı, beyaz, mavi; metrodan çıktığında kaldırımlarda iki yanlı dizilmişti yazmanlardan, ayak işlerine bakan çocuklardan, stenograf-

lardan oluşan kalabalık. Motosikletli polisler caddeleri açıyordu. Yolun aşağılarından, Battery'ye doğru bir yerlerden, *Yanık Tutun Evlerin Ateşlerini* ezgisini çalan askeri bandonun sesi geliyordu. Herkesin yüzü pırıl pırıldı, al aldı, mutluydu. Liman kokan, gemi kokan taptaze yaz sabahının içinde ezgilerin sesine ayak uydurmaksızın yürümek zordu. Boyuna kendi kendisine yinelemesi gerekiyordu: Debs'i zindana yollayanlar bunlar, Joe Hill'i vurup öldürenler bunlar, Frank Little'ı vuranlar bunlar, Everett'te dövenler bunlar, on yıl zindanda çürümemi isteyenler bunlar.

Yukarı çıkartırken asansörcü zenci çocuk gülümsedi, "Geçit töreni başladı mı bayım?" Ben başını salladı, kaşlarını çattı.

Hukuk bürosu tertemizdi, pırıl pırıldı. Telefoncu kızın kızıl saçları, göğsünde altın yıldız vardı. Stein'ın özel odasının kapısına Amerikan bayrağı asılmıştı. Stein, iyi cins kumaştan giysi içindeki burjuva görünümlü delikanlıyla konuşuyordu.

"Ben," dedi Stein neşeyle, "seni Steve Warner'la tanıştırayım... Charlestown hapishanesinden daha yeni çıktı, askere yazılmadığı için bir yıl yedi."

Delikanlı ayağa kalkıp tokalaşırken, "Tam da bir yıl değil," dedi, "İyi davranışlarımdan ötürü erken bırakıldım." Ben ondan hoşlanmamıştı, iyi giysisinden, pahalı boyunbağından; sonra ansızın kendisinin de aynı türden giysiler içinde olduğunu hatırladı. Bu düşünce kızdırdı onu. "Nasıldı?" diye sordu soğuk bir sesle.

"Pek kötü değildi; limonlukta çalıştırdılar beni... Cepheye gittiğimi öğrendiklerinde oldukça iyi davrandılar."

"Nasıl gittin cepheye?"

"Şey, ambulans görevlileriyle... Benim azıcık kaçık olduğumu sandılar... Çok eğitici bir deneydi."

Ben kızgınlıkla, "İşçilere başka türlü davranırlar," dedi.

"Şimdi bütün çocukların salıverilmesi için ülke çapında kampanya başlatıyoruz," dedi Stein, ayağa kalkıp ellerini

ovuşturarak, "Debs'le başlayacağız... göreceksin Ben, orada çok kalmayacaksın... insanlar sağduyularına yeniden kavuşuyor."

Ansızın Boadway'den metalsi bir ezgi sesiyle, düzgün adımlarla yürüyen askerlerin ayak sesleri geldi. Hepsi pencereden baktı. Uzun boz renkli derin uçurumun her yanından dalga dalga bayraklar akıyor, borsa şeritleri helezonlarla çözülüyor, sarkıyor, kızıl güneş ışığında kâğıt parçaları parıldıyor, gölgelerde solucan gibi kıvranıyordu; insanlar, boğazlarını patlatırcasına bağrışıyordu.

"Kahrolası aptallar," dedi Steve Warner; "çarpışan erlere neler çektiklerini unutturamayacak bunlar."

Gözlerinde yabansı parıltıyla Morris Stein geri döndü odaya. "Bir şeyleri kaçırdığım duygusuyla dolduruyor içimi bunlar."

Steve Warner yeniden ellerini sıkarak, "Şey, gitmem gerek," dedi. "Kötü bir durumda olduğun kesin Compton... seni dışarı çıkarabilmek için gece gündüz çalışacağımızı hiç unutma... İnanıyorum kamuoyu duyarlılığı değişecek. Başkan Wilson'dan çok umutluyuz... her neyse, savaştan önce işçilere yaklaşımı hiç kötü değildi."

"Sonunda kurtulursam beni kurtaracakların işçiler olacağını sanıyorum," dedi Ben.

Warner'ın gözleri araştırıcıydı. Ben gülümsemedi. Warner bir an tedirginlikle durdu önünde, sonra yine elini sıktı. Ben karşılık vermedi, "İyi şanslar," dedi Warner, yürüyüp çıktı dışarı.

"Neyin nesi bu, şu liberal kafalı üniversite çocuklarından biri mi?" diye Stein'a sordu Ben.

Stein başını salladı. Masasında duran kâğıtlarla ilgilenmeye başlamıştı. "Evet... müthiş bir çocuk Steve Warner... kitaplıkta dergiler, kitaplar bulacaksın... birkaç dakika sonra yanına gelirim."

Ben, kitaplığa girdi, Haksız Fiiller üzerine bir kitap aldı. Güzel bir baskısı olan kitabı okudu, okudu. Stein almaya geldiğinde, ne okuduğunun, ne kadar zaman geçtiğinin bilincinde değildi. Çok yavaş ilerliyorlardı Broadway'de, kalabalıklar, bandolar, hakiler içindeki miğferli askerlerin düzgün sıralar oluşturarak yürüyüşleri yüzünden. Bir bando takımının ortasındaki alay bayrağı önlerinden geçerken Stein şapkasını çıkarsın diye dürttü Ben'i. Boyuna giyip çıkarmak zorunda kalmasın diye şapkasını elinde tuttu hep. Kızların parfüm kokularıyla, koca koca silahları taşıyan kamyonların egzoz gazı kokusuyla, gülüşmelerle, bağrışmalarla, ayakların sürüklenme, hızla basma sesleriyle dolu sokağın tozlu, güneşli havasını derin derin içine çekti; sonra da Federal Yapı'nın karanlık kapısı yutuverdi onları.

Atlanta'ya giden trende şerif yardımcısıyla baş başa kaldığında her şeyin bitivermesi onun için kurtuluştu. Şerif yardımcısı irikıyım, asık suratlı, gözlerinin altından morumsu torbacıklar sarkan bir adamdı. Kelepçeler Ben'in bileklerini kestiğinden istasyonda olmadıkları zamanlarda onları çıkartıyordu. Ben bugün doğum günü olduğunu hatırladı; yirmi üç yaşındaydı.

Haber-film 41

İngiliz Sömürge Dairesi merkezlerinde, özün, görüntüden daha önemli olduğu anlaşılır anlaşılmaz Avustralyalıların tedirginliklerinin geçeceğine inanılıyor. Çabuk davranıp erken saatlerde telgraflarını çeken basın temsilcilerinin telgrafları sepetlere atıldığı için, bu kişilerin hakkının yendiği söylenebilir. Daha sonra gelen telgraflar üstte kaldığından önce onlar ele alındı. Ama bu, kasıtlı bir davranış olarak yorumlanmamalıdır. Kont von Brockdorf-Rantzau çok güçsüzdü, ayağa kalkamamasının nedeni yalnızca bu fiziksel durumudur

ERLER ARABACININ YOLUNU KESİP SOYDU

Sıkı tutun safları geliyoruz biz
Sendikalılar güçlü olun
Savaşacağız omuz omuza
Zafere kadar

New York City Federasyonu, sabahlıkların, gençlerin ahlakını bozduğunu söylüyor.

AVRUPA'DAKİ ASKERLER ALTIN MADALYAYI YİTİRECEKLERİNDEN KORKUYOR

ZORUNLU ASKERLİK BİR ŞAŞIRTMACA

Paris'te düşmanca bir propaganda mı işliyor?

Bugün buluştuk Özgürlük yolunda
Yükseltiyoruz seslerimizi
Sımsıkı tutuşacağız el ele sendikalarda
Ya savaşacağız ya öleceğiz

FRANSA ÖZGÜRLÜKLERİ KISITLIYOR

Milletler Cemiyeti'nin denetlediği, uygarlığın kutsal emanetleri olarak ele alınan geri kalmış sömürge bölgelerinin geliştirilmesi, rahata kavuşturulması amacıyla hazırlıklar yapılıyor

WASHINGTON'A GELEN HABERLERE GÖRE KIZILLAR GÜÇLERİNİ YİTİRİYOR

Sıkı tutun safları geliyoruz
Sendikalılar güçlü olun

Park Place 26 numarada dün gece erken saatlerde yapılan denizaltı işçilerinin dayanışma toplantısında, yarın saat 6'da genel greve gitme kararı alındı

BURLESON TELGRAFLA VERİLEN HABERLERİN YASAKLANMASINI BUYURDU

onun yanıtı, peşinden gelen adamlara, bu iki delikanlının asılmasını buyurmak oldu. Ağaçların altına konan iskemlelerin üzerine çıkarıldılar, dallara bağlanan idam ipleri boyunlarına geçirildi, sonra bu işkenceye son vermek için kendi iskemlelerini bir tekmeyle devirene dek ikisine de korkunç eziyetler yapıldı

Sine-göz (42)

dört saat boyunca biz geçici askerler yığdık durduk hurda demirleri yük vagonlarına dört saat boyunca indirdik hurda demirleri yük vagonundan yığdık yolun kıyısına ÇOCUKLARI BAKIMLI GÖNDERİN EVLERİNE'ydi Y.M.C.A.'nın sloganı sabahları kavak ağaçlarının gölgeleri batıyı gösterirdi öğleden sonraları doğuyu İran'ın olduğu yeri tırtık tırtık eski demir parçaları yelken bezinden eldivenleri deler ellerimizi keserdi bir tür boz renkli cüruf tozu dolardı kulaklarımıza burunlarımıza sızlardı gözlerimiz aşağılık soydan dört Macar asıllıydık birkaç İtalyan bir Orta Avrupalı, bir Yunan, Gineli, Afrikalı mavi çeneli ufak tefek iki esmer delikanlı hiç kimsenin konuşmadığı

yedek parçalar hiç kullanmak istemedikleri gereçler

ezilmiş çamurluklar patlamış yaylar eski beller kürekler eğri büğrü siper kazma gereçleri hastane yatakları her boydan somun mandal dağları dört milyon millik diken - li tel kümes teli dönümlerce teneke çatı kaplaması

kilometre karelerce park edilmiş kamyon yan yolların sarı demirlerine dizilmiş lokomotiflerin uzun gösteri alayı

ÇOCUKLARI BAKIMLI GÖNDERİN EVLERİNE yukarıda bürodan yazıp çizme işi yapan huysuz çavuşlar bilmiyorlar evleri nerede yitirdik gereçlerimizi hizmet ka - yıtlarımızı alüminyumdan numaralarımızı no spika de Engliss no entiendo comprend pas no capisco nyeh panimayoo[1]

gün be gün gösteriyor kavakların gölgeleri batıyı kuzeybatıyı kuzeyi kuzeydoğuyu doğuyu İşlerini bitirdiler mi başlarını hep çevirirler güneye dedi onbaşı Epeyce zor

---

[1] İngilizce bilmiyorum anlamıyorum bilmiyorum no kapiş çakmıyorum (ç.n.)

bişi ama hizmet kayıtları yoksa nasıl terhis edebiliriz onları ÇOCUKLARI BAKIMLI neyse canı cehenneme savaş bitti ya

dayan

Haber-film 42

bu, Seattle için tam bir bayram günüydü. İnanılmaz kalabalıklar yalnızca yürüyüşün yapılacağı rıhtımı doldurmakla kalmadı, daha sonra akşamüzeri makineli tüfekler de yerleştirildi, sonunda onların hareketsizlikleri yüzünden iş tehlikeli boyutlara varmaya başlayıp da subaylar ateş açmalarını buyuruncaya kadar nöbetçiler kurşun yağmuruna dayandı. ELEKTRİKLER KESİLECEK. Harvard Üniversitesi rektörü Lowell, öğrencilerin grev kırıcı olarak görev yapmasını istiyor. "Kamu görevlerini yerine getirme geleneğine uygun olarak üniversite bu bunalım anında düzeni sağlamayı, yasaları desteklemeyi diliyor."

ÜÇ ORDU KİEV İÇİN ÇARPIŞIYOR

BU DURUMU UYGARLIĞA KARŞI İŞLENMİŞ BİR SUÇ OLARAK ADLANDIRDI

BİZİ GÜÇLÜ KILMAK İÇİN

Walt Whitman'ın koruyucusu ve biyografi yazarı olan Horace Traubel'in cenaze töreni sırasında, bu öğleden sonra, İsa Mesih Üniteryen Kilisesi'nde yangın çıktı. Dergiler, mavnalar, tersaneler etkilendi. Başkan Wilson'un,

Pasifik Filosu'nu görmek için çıktığı Havre'da iki bin yolcu yollarından çevrildi ama sokağın iki yanına biriken binlerce kişi, Başkan'ı az da olsa görebildikleri için çok mutluydu. *George Washington*, Hoboken limanındaki yerini almak için körfezin aşağılarında ağır ağır ilerlerken uzaklardaki bütün gemiler Kral Albert ve Kraliçe Elizabeth'i selamlamak üzere sürekli düdük çalıyordu

POTA ÇELİĞİ PAZARI SÜRÜKLÜYOR

Benim ülkem, bu ülke senin
Güzel ülkesi özgürlüğün
Sana söylüyorum bu ezgiyi

Paul Bunyan

Ordudan terhis edilip denizaşırı ülkelerden yurduna döndüğünde Wesley Everest eskiden yaptığı kütük kesme işine koyuldu yine. Babası anası Kentucky ve Tennesseeli oduncu-lardandı, sincap avcılarındandı, hani Pasifik'in eğimli kıyılarındaki hep yağmurların yağdığı dev gibi ormanlarda Lewis'le Clark'ın ağaç kütüklerine kazıyarak koydukları işaretleri izleyip ormanlara dalanlardan. Ordudayken Everest keskin nişancıydı, dört dörtlük bir atışıyla madalya almıştı.

(Devletin oralara çiftçileri yerleştirdiği ilk günlerden beri Batılı girişimciler, Washington'daki politikacılar, lobiciler ilgilenip duruyorlardı eğimli Pasifik kıyılarının sürekli yağmur yağan dev ormanlarıyla, sonuç olarak da:

on şirket, yalnızca bin sekiz yüz iki çiftçinin topraklarına el koyarak tekelleştirdi bin iki yüz sekiz milyar sekiz yüz milyon

[1.208.800.000.000]

metre kare kereste ormanını... bu yeterince kereste... yeterince kalas demekti (bu ayar bir fabrikanın artıkları hesaba katılmazsa) yarım metreden kalın, sekiz kilometreden geniş, New York'tan Liverpool'a uzanacak yüzer köprü yapımı için;

sağladılar keresteyi darağaçları, yapı iskeleleri için, kaçak yapılar, yazlık evler, duyuru tahtaları için keresteyi, kulübeler, gemiler, gecekondu semtleri için keresteyi, resmi gazeteler, magazinler, boyalı basın, başmakaleler, reklamlar, posta katalogları, dosyalar, ordu yazışmaları, bildiriler, pelürler için kâğıt hamurunu.)

Wesley Everest de Paul Bunyan gibi keresteciydi.

Ağaç kesenler, kereste taşıyanlar, kaplama tahtası çıkartanlar, kereste fabrikası işçileri, bu kereste imparatorluğunun köleleriydi; Dünya Endüstri İşçileri örgütü, Paul Bunyan'ın kafasına soktu endüstride demokrasi düşüncesini; ormanlar herkesin malı olmalıdır, dedi işçileri örgütleyenler, Paul Bunyan'a ücret diye şirket senetleri değil gerçek para ödenmelidir, sıfır derece soğukta, kar altında çalışırken terden sırılsıklam kesilen giysilerini kurutacak doğru dürüst bir yeri olmalıdır, sekiz saat çalışmalıdır, temiz evlerde yaşamalıdır, karnı doymalıdır, dedi; Dört Büyüklerin demokrasisini Avrupa'da güvenlik altına almaktan döndüğünde Paul Bunyan, yerel oduncular birliğine katıldı, Pasifik'in eğimli kıyılarında demokrasiyi güvenlik altına almak amacıyla işçiler için. İşçileri örgütleyenler kızıldı. Korktuğu hiçbir şey yoktu Paul Bunyan'ın şu dünyada.

(1919 yazında kızıl olmak, 1917 yazında savaş karşıtı olmaktan ya da Canavar Alman olmaktan da kötüydü.)

Orman sahipleri, kereste fabrikası, kaplama tahta kralları, vatanseverlerdi; savaşı onlar kazanmıştı (ki bu savaş sırasında kerestenin fiyatı, bin ayağı 16 dolardan, 116 dolara çıktı, ladin ağacı için hükümetin 1200 dolar ödediği durumlar bile bilinmektedir); orman alanlarından kızılları temizlemek için kolları sıvadılar hemen;

bedeli ne olursa olsun, özgür Amerikan kurumları korunmalıdır;

işte böylece de kurdular İşverenler Birliği'ni, Sadık Oduncular Alayı'nı; bir eski askerler topluluğuna, Dünya Endüstri İşçileri salonunu yağmalatarak, örgütçülerini linç ettirerek, dövdürerek, yıkıcı yayınlarını yaktırarak işe giriştiler, bunları becerenler, emeklerinin karşılığını çok çok aldılar.

1918'de Şehit Askerleri Anma Günü'nde, Ticaret Odası'ndan bir topluluğun öncülüğünü yaptığı Amerikan Alayı'ndaki çocuklar, Dünya Endüstri İşçileri salonunu yakıp yıktılar, içeride buldukları herkesi dövdüler, kimilerini zindana tıktılar, geri kalanları kamyona doldurup kent sınırında atıverdiler, kâğıtlarını, bildirilerini yaktılar, eşyalarını Kızılhaç için açık artırmaya çıkardılar; devrimcilerin yazı masası, hâlâ durur Ticaret Odası'nda.

Oduncular, yeni bir salon tuttu, sendika gitgide büyüdü. Korktuğu hiçbir şey yoktu Paul Bunyan'ın şu dünyada.

1919'da Ateşkes Günü'nden önce kentte bir söylentidir gidiyordu, o gün salona yine saldıracaklar, bu da örgütün sonu olacaktı, iyi bir aileden gelme, kibar tavırlı delikanlı, Warren O. Grimm, Amerikan ordusunda subayken Sibirya'da bulunmuştu; işte bu durumu işçiler ve Bolşevikler üzerine tam yetkili biri yapıyordu onu, böylece de işadamları onu seçtiler Vatandaşı Koruma Derneği'ni yönetsin diye, Paul Bunyan'ın yüreğine Tanrı korkusu salsın diye.

Bu yürekli vatanseverlerin ilk işi, kör bir gazete dağıtıcısını yakalayıp dövmek, kent sınırında hendeğe atmak oldu.

Oduncular avukatlarına danıştı, saldırı durumunda kendilerini, salonlarını korumaya hakları olduğuna karar verdi. Korktuğu hiçbir şey yoktu Paul Bunyan'ın şu dünyada.

Wesley Everest dört dörtlük bir nişancıydı; Ateşkes Günü üniformasını giydi, ceplerini fişekle doldurdu. Wesley Everest pek de konuşkan biri sayılmazdı; saldırının yapılmasından bir önceki pazar günü sendika salonundaki toplantıda, linç edilmeleri olasılığı üzerine bir konuşma oldu; Wesley Everest işçi tulumlarının üzerine geçirdiği er üniformasıyla iskemlelerin arasında dolaşıyordu, bildiri dağıtarak; çocuklardan biri, başka saldırıya dayanamayacaklarını söylediğinde koltuğunun altında kâğıtlarla olduğu yerde durdu, kahverengi kâğıttan bir sigara sardı kendine, garip, sessiz bir gülümseyiş yayıldı yüzüne.

Ateşkes Günü, yağışlıydı, soğuktu; Puget Sound'dan dalga dalga gelen sis, ladin ağaçlarının koca kara dallarından, kentin pırıl pırıl mağaza vitrinlerinden süzülüyordu. Warren O. Grimm, yürüyüşün Centralia bölümüne kumandanlık yapıyordu. Eski askerler üniformalarını giymişti. Yürüyüşçüler hiç durmaksızın sendika salonunun önünden geçince, içerideki oduncular rahat bir soluk aldı ama geri dönerken göstericiler salonun önünde durdu. Biri parmaklarını ağzına sokarak ıslık çaldı. Biri bağırdı, "Hadi girelim... işlerini bitirelim çocuklar." İşçilerin salonuna doğru koştular. Üç kişi kapıyı kırdı. Bir tüfek konuştu. Kentin arkasındaki tepelerde doldurulmuş olan tüfekler, salonun arkasında kükredi.

Grimm'le eski bir asker vuruldu.

Yürüyüşçüler, başıbozukluk içinde dağıldı; ama tüfekli adamlar yeniden toparlanıp salona saldırdı. Eski bir buzdolabının içine saklanan birkaç silahsız adamla, başını kollarının arasına gizlemiş üniformalı bir çocuk buldular merdiven başında.

Wesley Everest, tüfeğindeki bütün kurşunlar bitene dek ateş etti, sonra elinden atıp ormanlara doğru kaçtı. Salonun arkasında birikmiş kalabalığı yardı, mavi otomatik tabancayla üzerine saldıranları uzaklaştırdı, tel örgülerden tırman-

dı, daracık geçitlerde, karanlık arka sokakta iki büklüm koştu. Serseri takımı kovaladı. Dünya Endüstri İşçileri Sekreteri Britt Smith'i linç etmek için yanlarında getirdikleri ip kangallarını attılar ellerinden. Britt Smith'i tam orada linç edilmekten kurtaran şey, Wesley Everest'in ayaktakımını uzaklaştırmasıydı.

Bir iki kez gelişigüzel ateş ederek, ayaktakımını uzaklaştırmak için durarak ırmağa doğru koştu Wesley Everest, çamurun içinde karşıya yürümeye başladı. Beline kadar suya batınca durdu, döndü.

Wesley Everest, ayaktakımıyla yüz yüze gelmek için durdu, yüzüne yayılmış garip, sessiz bir gülümseyişle. Şapkasını yitirmişti, sudan terden sırılsıklamdı saçları. Üzerine atıldılar.

"Geri durun," diye bağırdı, "aranızda polis varsa teslim olacağım."

Ayaktakımı yine üzerine yürüdü. Dört el ateş etti, sonra silahı tutukluk yaptı. Tetikle oynadı, soğukkanlılıkla nişan alarak elebaşlarını vurup öldürdü. Dale Hubbard'dı bu, Centralia'daki büyük kerestecilerden birinin yeğeni olan eski bir askerdi.

Sonra da boş silahını atıp elleriyle dövüştü. Ayaktakımı yakaladı onu. Adamın biri tüfeğin dipçiğiyle bütün dişlerini döktü. Biri ip getirdi, onu asma hazırlıklarına başladılar. Bir kadın dirseğiyle kalabalıkta yolunu açtı, ipi boynundan çıkardı.

"Güpegündüz adam asacak yürek sizde ne gezer," oldu Wesley Everest'in ağzından ilk çıkan.

Zindana götürüp hücreye attılar. Bu arada da öteki oduncuları tek tek işkenceden geçiriyorlardı.

O gece kentte ışıklar kesikti. Ayaktakımından biri zindanın dış kapısını bir tekmede parçaladı. "Ateş etmeyin çocuklar, işte aradığınız adam," dedi gardiyan. Wesley Everest ayakta karşıladı onları, öteki hücredeki çocuklara, "Herkese söyleyin, elimden geleni yaptım," diye fısıldadı.

Bir limuzinin içinde Chehalis Irmağı Köprüsü'ne götürdüler. Wesley Everest arabanın dibinde sersemlemiş, kaskatı kesilmiş yatarken bir Centralia işadamı usturayla erkeklik organını, testislerini kesti. Wesley Everest tüyler ürperten bir çığlık attı acıdan. İçlerinden biri daha sonra hatırladı, "Tanrı aşkına, vurun beni... böyle acı çektirmeyin," diye haykırdığını. Sonra da far ışıklarının parıltısında, köprüde astılar onu.

Wesley Everest'in ölüm nedenini araştıran yetkili, bu olanlara şaka gözüyle baktı.

Wesley Everest'in zindandan kaçtığını, Chehalis Irmağı Köprüsü'ne koştuğunu, boynuna bir ip bağladığını, atladığını, ipin çok kısa geldiğini görünce yeniden yukarı tırmandığını, daha uzun bir ip bağladığını, yine atladığını, boynunu kırdığını, kendi kendine ateş açıp delik deşik ettiğini belirtti raporunda.

Tanınmaz durumdaki cesedi ambalaj kutusuna tıktılar, doğrayıp tıktılar, gömdüler.

Hiç kimse bilmiyor, nereye gömdüler Wesley Everest'in bedenini ama yakaladıkları altı oduncuyu Walla Walla Zindanı'na gömdüler.

Richard Ellswoorth Savage

Akşamüzerinin son ışıkları içinde Notre Dame'ın çıkıntılarındaki kuleler, payandalar sigara külü gibi dağılıverecekmiş duygusu veriyordu. "Ama kalmak zorundasın Richard," diyordu Eleanor, hizmetçisi götürsün diye çay bardaklarını tepsinin üzerinde toplayarak odada dolaşırken. "Buradan ayrılmadan önce Eveline'le kocası için bir şeyler yapmam gerekliydi... hem sonra o benim en eski dostlarımdan biri... daha sonra gelsinler diye o ürkek bakışlı, peşinde dolaşan bütün hayranlarını da çağırdım." Dışarıdaki rıhtım-

dan şarap fıçısı yüklü büyük bir kızak filosu gümbürtüyle geçti. Dick ötelere, akşamüzerinin gri küllerine dikmişti gözlerini. "Şu camı kapasana Richard, toz doluyor içeri... Elbette anlıyorum, J. W.'nin basınla yapacağı toplantıya katılmak için erken kalkmak zorunda olduğunu... Bu iş olmasaydı o da gelirdi, zavallı sevgilim ama biliyorsun nasıl işi başından aşkın."

"Şey, benim de öyle pek bol zamanım var sayılmaz... ama kalıp bu mutlu çifti kutlayacağım. Ordudayken çalışmayı unutmuşum." Ayağa kalkıp sigara yakmak için odaya yürüdü.

"Bak ne diyeceğim, böyle yaslara bürünmen biraz gereksiz."

"Sen de sevinçten havalarda uçuyor değilsin."

"Bence Eveline çok büyük bir yanlış yaptı... Amerikalılar evliliği dayanılmaz ölçüde hafife alıyor."

Dick, tıkanır gibi oldu. Sert bir tavırla sigarayı ağzına götürmeye, dumanı içine çekmeye, üflemeye özen gösterdiğini fark etti. Eleanor'un gözleri üzerine dikilmişti, soğuk, araştırıcı. Dick hiçbir şey söylemedi, yüzünü sert tutmaya çalıştı.

"Şu zavallı kıza âşık mıydın Richard?"

Dick kızardı, başını salladı.

"Bu konuda böyle katı görünmeye çalışman gereksiz... olaylar karşısında katı görünmeye çalışmak çocukça bir şey."

"Bir subayın aldattığı Teksaslı güzel uçak kazasında öldü... ama gazetecilerin çoğu beni tanıyor, bu öyküyü örtbas etmek için ellerinden geleni yaptılar... Benim nasıl davranmamı bekliyorsun, Hamlet gibi mezara dalmamı mı? Bizim şerefli Mr. Barrow gereken her şeyi yaptı. Dayanılmaz, korkunç bir gösteriydi..." Kendini bir koltuğa attı. "Keşke çok katı olsaydım, hiçbir şeye metelik vermeseydim. Tarih, hepimizin üzerine basıp geçerken küçük hoş duyarlıklara kapılmanın sırası değil." Yüzünü gülünç bir biçimde buruştura-

rak ağzının kıyısından konuşmaya başladı. "Bütün istediğim, sevgili hemşire, bu dünyayı Woodrow Amcam'la birlikte kullanmak... le beau monde sans blague tu sais.[1]"

Eleanor o tiz, küçük kahkahasını atarken dışarıda, girişte Eveline'le Paul Johnson'un seslerini duydular.

Eleanor kafesin içinde bir çift küçük mavi papağan getirmişti. Şarap içtiler, portakalla pişirilmiş ördek yediler. Yemeğin ortasında Dick, Crillon'a gitmek zorunda kaldı. Açık havaya çıkmak, Paris sokaklarını bomboş, çok eskilerden kalma, tıpkı Roma Forumu günlerindeki gibi gösteren son alacakaranlığın devasa boyutlar kazandırdığı Louvre'un önünden geçen üzeri açık arabaya binmek içini rahatlattı. Tuileries'yi geçtikleri süre boyunca, taksi sürücüsüne, onu operaya, sirke, siperlere, neresi olursa olsun bir cehennemin dibine götürmesini, sonra da gitmesini söylemek geldi içinden, bu duyguyla oynadı. Crillon'daki kapıcının önünden geçerken yüzüne en sert anlatımını verdi.

Kapıda göründüğünde Miss Williams'ın yüzüne rahatlamış bir gülümseme yerleşti. "Ah, geç kalacağınızdan korktum Yüzbaşı Savage."

Dick başını sallayıp sırıttı, "Gelen oldu mu?"

"Akın akın geliyorlar. İlk sayfalara geçecek," diye fısıldadı kız. Sonra da telefona bakması gerekti.

Koskoca oda daha şimdiden gazetecilerle dolmuştu. Jerry Burnham elini sıkarken, "Hey Dick, eğer sonunda basmakalıp bir demeç çıkarsa bu odadan sağ ayrılamazsın," diye fısıldadı.

Dick gülümseyerek, "Üzülme, çıkmaz," dedi.

"Robbins nerelerde?"

Dick kuru bir sesle, "Sahnelerimizden uzaklarda," dedi, "sanırım Nice'de karaciğerinin son parçasını da tüketmek için kafayı çekiyor."

O güzel dünya, şaka etmiyorum biliyorsun. (ç.n.)

J. W. öteki kapıdan içeri girmiş, tanıdıklarıyla tokalaşarak, tanımadıklarıyla tanıştırılarak odada dolaşıyordu. Saçları dağınık, boyunbağı yana kaçmış bir delikanlı Dick'in eline bir kâğıt tutuşturdu. "Şey, sor bakalım, bu soruların bir bölümünü yanıtlayabilir mi?"

Bir başkası öteki kulağına, "Yurda döndüğünde Milletler Cemiyeti için kampanya açacak mı?" diye fısıldadı.

Herkes iskemlelere yerleşti; J. W. kendi iskemlesinde geriye kaykıldı, bunun içten bir söyleşi olacağını, hem zaten kendisinin de eskiden gazetecilik yaptığını söyledi. Bir duraksama oldu. J. W.'nin solgun, gerdanı çıkmaya başlamış yüzüne göz attığında Dick onun gazetecilere bakan mavi gözlerinde bir parıltı yakaladı. Yaşlıca bir adam, Mr. Moorehouse'un, Başkan'la Albay House arasındaki görüş ayrılıkları konusunda bir şeyler söyleyip söylemeyeceğini sordu ciddi bir sesle. Yine can sıkıntısıyla iskemlesine yerleşti Dick. J. W. soğuk bir gülümseyişle bunu Albay House'un kendisine sorsalar daha iyi edeceklerini söyleyerek yanıtladı. Birisi dünya petrolünü sorduğunda herkes yerinde doğruldu. Evet, kesinlikle söyleyebilirdi, belli Amerikan petrol üreticileriyle Royal Dutch-Shell arasında bir iş anlaşmasının, bir uyumun sağlandığını; ah, yo, elbette fiyatları belirlemek için değil ama bir araya toplanan büyük sermayelerin, barış için, demokrasi için işbirliği yapacağı, bir yandan gericilere, ırkçılara karşı, öte yandan Bolşevizmin kanlı güçlerine karşı birlikte savaşacağı yeni bir uluslararası işbirliği çağının güneş gibi doğduğuna ilişkin kanıtlar vardı. Ya Milletler Cemiyeti'ne ne diyordu? "Yeni bir çağ," diye sürdürdü konuşmasını kendine güvenen bir sesle J. W., "güneş gibi doğuyor."

İskemleler gıcırdadı, kalemler hışırdadı kâğıtların üzerinde, herkes kulak kesilmişti. Hepsi de iki hafta içinde J. W.'nin *Rochambeau*'yla New York'a gideceğini yazdı. Gazeteciler haberi telgrafla bildirmek için apar topar gidince J. W. esnedi, bu gece gerçekten oraya gidemeyecek kadar

yorgun olduğu için özür dilediğini Eleanor'a iletmesini istedi Dick'ten. Yine sokaklara çıktığında, gökyüzünde eflatun alacakaranlığın azıcık parıltısı hâlâ duruyordu. Bir taksi çevirdi; lanet olsun, artık her istediğinde taksiye binebiliyordu.

Eleanor'un evi oldukça sıkıcıydı; insanlar oturma odasında, üzerine tüller asılmış yüksek bir aynayla bir tür yatak odası olarak döşenmiş odada oturuyorlar, tedirginlik içinde, kesik kesik konuşuyorlardı. Damat, yakalığının altı karınca doluymuş gibi kıpırdanıyordu. Eveline'le Eleanor pencerenin içinde durmuş, İşgal Ordusu'nun Almanya'da tutukladığı, Eveline'in uğruna herkesi ayağa kaldırdığı Don Stevens adındaki delikanlı olduğu sonradan anlaşılan, ince asık suratlı biriyle konuşuyordu.

"Ve ne zaman başımı derde soksam," diyordu delikanlı, "hep beni kurtaracak küçük bir Yahudi bulurum... bu kez de o, bir terziydi."

"Ama Eveline ne terzi ne de küçük bir Yahudi," dedi Eleanor buz gibi sesiyle, "onun çok büyük yardımı dokunduğunu söyleyebilirim."

Stevens odayı geçip Dick'in yanına gelerek şu Moorehouse'un ne biçim adam olduğunu sordu.

Dick kızarmaya başladı. Keşke Stevens böyle yüksek sesle konuşmasa, diye düşündü. "Şey, olağanüstü yetenekleri olan biri," diye kekeledi.

"Ben de onun içi boş, şişirilmiş bir adam olduğunu sanmıştım... Şu burjuva basınının kahrolasıca salakları, onun söylediklerinden nasıl bir öykü çıkaracaklar anlamıyorum... Ben de *Daily Herald* adına oradaydım."

"Evet, seni gördüm," dedi Dick.

"Belki de Steve Warner'ın senin için söylediklerine dayanarak içten içe senin sıkıcı biri olduğunu düşünüyordum."

"Bir başka anlamda sıkıcı, sanırım, sıkıcı ve sıkılan."

Stevens, suratına yumruk indirecekmiş gibi gözlerini dikmişti üzerine. "Neyse, kısa sürede kim kimin yanında anla-

yacağız. Rusların dediği gibi çok geçmeden hepimiz gerçek yüzümüzü göstermek zorunda kalacağız."

Eleanor, elinde üzeri buğulu yeni bir şişe şampanyayla gelerek aralarına girdi. Stevens pencerenin içinde Eveline'le konuşmaya başladı yine. "Şurada bir de Baptist vaiz olsa; bir o eksik," diye kıkırdadı Eleanor.

"Başkalarını tedirgin ederek eğlenenlerden nefret ederim," diye dişlerinin arasından fısladı Dick.

Eleanor çabucak gülümsedi, dipleri yarım ay biçiminde açık bırakılmış, pembe boyalı sivri uzun tırnaklı, ince beyaz eliyle Dick'in kolunu okşadı, "Ben de öyle Dick, ben de öyle."

Başının ağrıdığını, eve dönüp yatsa iyi olacağını fısıldadığında kız onun kolunu tuttu, girişe çekti. "Sakın ha gidip de beni bu sıkıcı adamlarla yalnız bırakayım deme." Dick suratını buruşturdu, peşinden salona girdi. Hâlâ elinde tuttuğu şişeden bir bardak şampanya doldurdu ona Eleanor: "Şerefine Eveline," diye fısıldadı cızırtılı bir sesle. "Üçüncü kez batağa saplanmak üzere."

Dick saatlerce ortalıkta dolanıp Mrs. Johnson'la kitaplar, opera, tiyatrolar üzerine konuştu, ikisi de karşısındakinin söylediklerini izleyecek durumda değildi. Eveline gözlerini kocasından ayıramıyordu. Dick'in elinde olmaksızın hoşlandığı, çocuksu utangaç bir görünümü vardı kocasının; asalaklar, beş para etmez burjuva çocukları üzerine sürekli yüksek sesle çirkin çirkin konuşan Stevens'la birlikte büfenin önünde durmuş içki içiyordu. Uzun zaman böyle sürdü. Paul Johnson'un midesi bulandı sonra, Dick banyoya gitmesine yardım etti. Geri döndüğünde, Barış Konferansı konusunda giriştiği tartışmanın ardından ansızın yumruklarını sıkarak üzerine saldıran, ona baş belası burjuva orospusu diyen Stevens'la az kalsın kavgaya tutuşacaktı. Johnson'lar, Stevens'ı dışarı götürdü. Eleanor, Dick'in yanına yaklaştı, kolunu boynuna doladı, çok soyluca davrandığını belirtti.

Ötekiler gittikten sonra Paul Johnson, Eleanor'un armağanı olan papağanları almak için yukarı döndü. Yüzü kâğıt gibi beyazdı. Kuşlardan biri ölmüş, kafesin dibinde pençeleri havaya dikili, kaskatı yatıyordu.

Aşağı yukarı saat üçte Dick oteline döndü taksiyle.

Haber-film 43

radikallerin taşıdığı afişler ellerinden alındı, ordudan ayrılmış eski askerlerce işleri bitirilinceye kadar tartaklandı, gözleri morartıldı

Otuz dört kişi odun ispirtosu içtiği için öldü kısa süre sonra Fransa'da trenler durabilir.

GERARD ŞAPKASINI RİNGE ATTI

YÜKSEK MAHKEME İÇKİCİLERİN SON UMUTLARINI DA YOK ETTİ

HAVAİ FİŞEK SİNYALLERİYLE YARDIMA ÇAĞRILAN CANKURTARAN GEMİSİ ON ALTI SAATTİR BOŞU BOŞUNA ARAMALARINI SÜRDÜRÜYOR

Amerika seviyorum seni
Tıpkı sevgilim gibi

LES GENS SAGES FUIENT LES REUNIONS POLITIQUES[1]

WALL STREET GÜCÜNÜ YİTİRİYOR: SIKI PARA KORKUSU BAŞ GÖSTERİYOR

Akıllı insanlar politik toplantılardan kaçarlar. (ç.n.)

Okyanuslardan okyanuslara
Akıyor sana duyduğum sevgi
Dokunuyor her bir sınır çizgisine

KÜÇÜK CARUSO BEKLENİYOR

annesi Mrs. W. D. McGillicudy şunları söyledi: "İlk kocam bir trenin önünden demiryolunu geçerken ezilip öldü, ikinci kocam da aynı biçimde öldü, işte şimdi de oğlum

Küçücük bir bebek gibi
Anasının dizlerine tırmanan

KNOXVILLE'DE MAKİNELİ TÜFEKLER AYAKTAKIMINI TARADI

Amerika seviyorum seni

HAVACILAR TAM ALTI GÜN MİDYE YİYEREK YAŞADI

polis göstericileri sancaklarını indirmeye zorladı, kongreden, A.B.D.'nin yıldızlı bayrağı dışında hiçbir kırmızı arma ortaya çıkarmamasını istedi; mesaj geldiğinde General Pershing'in deniz tutması yüzünden odasından çıkamadığını söylemek pek de saygısızlık sayılmamalıdır, hem böyle bir durum onun zaferine gölge düşüremez. SAKIZLARINI EN DEĞERLİ ARMAĞANLARI OLARAK TİTİZLİKLE SAKLAYAN SEKSEN DOKUZLUK YAŞLI ADAM MİLLETLER CEMİYETİ'NİN KAPANIŞ TARTIŞMALARINDA SÜKÛNETİNİ KORUYAMADI

Daha yüz milyonlarcası var benim gibi

Bir Amerikalı'nın Ölümlü Bedeni

son zamanlarda çıkartılıp martındördünde yürürlüğekonan Amerikabirleşikdevletlerikongresinin kararnamesi uyarınca SavaşBakanına Avrupa'daki AmerikaBirleşikDevletleriÇevikKuvvetlerininüyesiolanveDünyaSavaşısırasındahayatınıkaybedenkimliğibelirsizAmerikalınınbedenini virginiaarlingtonulusalmezarlığınınmeçhulaskeranıtıaltına gömülmek üzere amerikabirleşikdevletlerinegetirmeyetkisiverilmiştir.

Châlons-sur-Marne'daki katranlı kâğıttan morgda kireç klor ve ölüm kokusu içinde çam tahtasından bir kutu seçtiler içinde bir insandan geriye ne kalmışsa o bulunan

bıçak tüfek kasatura ve daha bir sürü çam tahtasından kutu üst üste yığılmıştı orada içinde duruyordu Richard Roe'nun kırıntılarından ne toplayabildilerse

ve öteki kişiden ya da kişilerden tanınamayan. Yalnızca biri gidebilir. Nasıl seçtiler peki Kimliği Meçhul'ü?

Hey çocuklar, dikkat edin kara Çingenenin teki olmasın,

dikkat edin Afrikalı bi herif ya da Yahudi parçası olmasın,

peki nasıl bilebilirsin bir adamın yüzde yüz ne olduğunu elindeki tek şey kemik dolu, üzerine çığlıklar atan kartallar kazınmış bronz düğmeler dolu, bir çift tozluk dolu bir torbaysa?

...mide bulandıran klor, kusmuklu leş kokusu kim bilir kaç yaşında olan ölünün...

Ne olursa olsun, bugün, alkışların duyulamayacağı kadar anlam yüklüydü, acıklıydı. Sessizlik, gözyaşları, ezgiler, dualar, sesleri boğulmuş davullar, yumuşacık bir ezgi, bu ulusal şükran borcunu ödeme gününün tek gereçleriydi.

Kimliği Meçhul doğdu (âşık kanın güm güm atması bir adamla bir kadının yapayalnız titreyerek yükseklere ağmasına birlikte sarsılmasına

dokuz aylık uyuşukluğun içine uyanıvermesine nedensiz bir ürküntüyle acıya ve sancı, kan, doğum artıkları). Doğdu Kimliği Meçhul

büyüdü Brooklyn'de, Memphis'te, Clevland'da göl kıyısında, Chi'de hayvan pazarlarının pis kokusu içinde, Beacon Hill'de, Alexandria'da eski tuğla evde, Virginia'da, Telegraph Hill'de, Portland'da yarı tahta, Tudor biçimi kulübede, güllerin kentinde,

Stuyvesant Alanı'nda Morgan'ın kente armağanı Doğumevi'nde,

demiryollarının karşısında, kent kulübünün yakınlarında, her şeyi tamam, son derece güzel bir dinlenme yerindeki kulübede gecekonduda ucuz bir kiralık evde;

toplumsal hayatın soyluluk sıralamasına göre en iyi ailelerden birinin oğluydu, Coronado kumsalında yapılan bebek güzellik yarışmasında birincilik ödülünü aldı, Little Rock Ortaokulu'nda bilye şampiyonuydu, Booneville Lisesi'nde dört dörtlük beyzbol oyuncusu, Devlet Islahevi'nde solaçık, Missouri Irmağı'nda şerifin oğlunu boğulmaktan kurtardığı için Washington'a çağrıldı, Beyaz Saray'ın merdivenlerinde Başkan'la tokalaşırken resmi çekilsin diye;

> şimdi burada yaslara bürünmek için toplanmamıza karşın böyle bir toplulukta ister istemez insanın gözüne batan renkli yönler de bulunuyor. Localarda, yabancı diplomatların resmi giysileri, bizim ordumuza ve yabancı ordulara, filolara bağlı kişilerin altın şeritleri, Amerikan devlet adamlarının geleneksel kara yas giysileri, yas tutmak için gelmiş anaların, kız kardeşlerin renk renk kürkleri, şalları, atkıları, askerlerin, denizcilerin üzerindeki kurşun rengi, sarımtırak, haki renk, müzik gereçlerinin parıltısı, yelekli koronun akı, karası hemen göze çarpıyor.

– otobüs muavini, hasat kaldırıcı, domuz bakıcısı yavrukurt mısır ayıklama şampiyonu Batı Kansas'ın, Saratoga Springs'teki Amerika Birleşik Devletleri Oteli komisi ayak işlerine bakan çocuk yazman meyve toplayıcı telefon teli çeken çocuk rıhtım hamalı oduncu muslukçu çırağı,

Union City'de yıkım şirketinde çalıştı, Trenton'da esrarkeşler kahvesinde pipo doldurdu,

Y.M.C.A. yazmanı, taşımacılık şirketi temsilcisi, kamyon sürücüsü, Ford'da işçi, Denver'de, Colorado'da kitap sattı: Hanımefendi, üniversitede okusun diye bir delikanlıya yardımcı olmak ister miydiniz?

Şu anda yüklenmiş olduğu yüce görev yüzünden daha da anlamlı görünen bir huşu içinde sözlerini şöyle bitirdi Başkan Harding:

bugün, burada kişisel olmayan saygı borcumuzu ödemek için toplandık;

şu önümüzde bedeni uzanan askerin adı, yok edilemez ruhuyla birlikte göklere yükselmiştir...

temsilci demokrasinin özgün bir askeri olarak, ülkesinin davasının tartışılmaz haklılığına inanarak savaştı ve öldü...

sağ elini kaldırıp sesini duyurabildiği binlerce kişiden duasına katılmasını isteyerek:

Sen göklerdeki Babamız kutsansın senin adın...

Çırılçıplak girdi orduya;

tarttılar, boyunu ölçtüler, düztaban mı diye baktılar, belsoğukluğu var mı görmek için erkeklik organını sıktılar, basuru var mı diye kıçına baktılar, dişlerini saydılar, öksürttüler, yüreğini, ciğerlerini dinlediler, bir karta yazdıkları harfleri okuttular, sidiğini, zekâsını kayıtlara geçirdiler,

sana hizmet vesikası verdiler, gelecek için (yok edilemez ruh)

sonra da üzerine seri numarası basılmış kimlik kartı verdiler boynuna as diye. Üniforma, erzak kutusu, savaş yasalarının bir kopyasını verdiler.

Dik KKAAT Hazır OLL çek göbeğini içine seni orospu çocuğu sil çabuk şu pis suratından sırıtmayı ileri bak ne sanıyorsun yani sen burasını kerhanemi? İlerii ARŞ

Kimliği Meçhul

bir de Richard Roe, bir de öteki kişi ya da kişiler kimliği tanınmayan

talime çıktılar, uzun yürüyüşlere, silah talimnamelerini okudular, pislik yediler, selam vermeyi öğrendiler, askerlik yapmayı, helalara doluşmayı, güvertede sigara içmek yasak, denizaşırı ülkelerde nöbetçilik, kırk adama sekiz at, alçak sürünme talimi, şarapnel vızıltısı, havayı tarayan tiz sesli kurşunlar, hastalık, ağaçkakanlar, makineli tüfekler, çamur, bit, gaz maskesi, uyuz

Hey ahbap, söylesene nasıl dönebilirim birliğime

Kimliği Meçhul'ün bir kafası vardı

Yirmibilmemkaç boşageçmişyıl gözlerinin kulaklarının damağının dilinin parmaklarının ayakparmaklarının koltukaltlarının sinirleri, derisinin altında sımsıcak duran sinirleri bütün gücüyle doldurdu duyumları kıvrım kıvrım beynine tatlı, acılı, sıcak, soğuk madeni zorunluluklar yasaklar gazete başlıklarını:

Sen de ne biliyorsun ki ne çarpım tablosunu ne bölme işlemini, işte şimdi tam sırası bütün iyi çocuklar için, bir delikanlının kapısını bir tek kez çalar böyle şans, Yüce bir hayat bu eğer Ish gebibbel, İlk Beş Yıl Önce Güvenlik olacak, Tut ki Canavar Almanın teki ırzına geçmeye çalıştı senin ülkenin doğru mu bu yanlış mı, Yakala onları delikanlı Bilmediği onlara kötü davranılamayacağı, Hiçbir şey de-

me ona, Payına düşeni aldı, payını aldı, Burası Beyaz adamların ülkesi, Nalları dikti, batıya gitti, eğer işine gelmese gırtlağını sıkarsın

Hey ahbap, söyler misin bana nasıl döneceğim birliğime?

İşte bu şeyler üzerime geliverdi mi zıplamamak elimde değil, tırısa kaldırıyor işte bu şeyler beni. Marne'de yüzerken yitirdim kimlik kartımı, bitlerinden temizlenmeyi beklerken çocuğun biriyle evde bir güzel eğlendik, gürültü patırtı, Jeanne diye bir kızla girdik yatağa (Sever misin sinemayı ıslak Fransa'yı kartpostalları hayaller başladı kahvenin içinde güherçileyle bitti bir eczanede mikroplardan arınarak);–

Hey asker tanrıaşkına söyler misin bana nasıl döneceğim birliğime?

Kimliği Meçhul
yürek pompaladı kanı:
canlı güm güm atan sessizliği kanın kulaklarında
aşağılarda Oregon ormanındaki açıklıkta, balkabaklarının balkabağı rengi olduğu gözlerimden kana aktığı yerde, sonra güzrengi ağaçlar, bronzrengi çekirgeler hop hop hopluyor kuru çimenlerde, küçücük çizgi çizgi yılanlar sarkıyor çimen yapraklarının alt yanlarından, sinekler uğulduyor, eşekarıları vızıldıyor, arılar vızıldıyor, ormanlar, şarap, mantar, elma kokuyor, kanın içine akan güzün bal kokusu,
ve ben atıverdim miğferi, tere bulanmış torbamı, upuzun yattım yazın o en nemli, en sıcak güneşi yalarken boğazımı, boğazkemiğimi, göğüskemiğimin üzerindeki gergin derimi.

Merminin üzerinde numarası vardı.

Kan toprağa aktı.

Dosya dolabından düşüverdi hizmet vesikası, tam da o sırada bölük komutanı çavuş körkütük sarhoştu, apar topar toparlayıp ikâmet tezkerelerini, ayrılmak zorundaydılar oradan.

Kimlik kartı yatıyordu Marne'nın dibinde.

Kan aktı toprağa, çatlamış kafatasından sızdı beyinler, yaladı onları siper fareleri, karın şişti, büyüttü koca mavi sineklerden tam bir kuşağı,

ve çürümez iskelet,

hakiler içine bohçalanmış, kurumuş iç organ kırıntıları deri

alıp getirdiler Châlons-sur-Marne'a

dümdüz uzattılar çam tahtasından tabuta

savaş gemisiyle götürdüler ülkesine, Tanrı'nın ülkesine

bir taş lahitte gömdüler onu Arlington Ulusal Mezarlığı İsimsiz Asker Anıtı'na

Şanlı Bayrağı örttüler üstüne

borazancı çaldı borazanını

Mr. Harding yakardı Tanrı'ya, diplomatlar, generaller, amiraller, seçkin kişiler, politikacılar, *Washington Post* gazetesinin sosyete sütunlarından fırlamış süslü püslü hanımlar ağırbaşlılıkla durdular

ve düşündüler ne güzeldi, ne acıklıydı Şanlı Bayrak Tanrı'nın Ülkesi, borazancının borazanını çalması kulaklarını çınlatan şey üç el ateş edilmesiydi.

Tam göğsünün bulunması gereken yere iğnelediler

Kongre Madalyası'nı, Şanlı Hizmet Madalyasını, Médaille Militaire'ı, Belçika'nın Croix de Guerre'ini, İtalyan altın madalyasını, Romanya Kraliçesi Marie'nin yolladığı Vitutea Militara'yı, Çekoslovak Savaş Haçı'nı, Polonyalılar'ın Virtuti Militari'sini, New York'lu Hamilton Fish Jr.'un

yolladığı zafer çelengini, yüzlerine savaş boyaları sürünmüş, tüylerini takmış Arizonalı Kızılderililerin gönderdiği delege topluluğunun sunduğu küçük katır boncuğunu. Bütün Washingtonlular çiçekler getirdi.

Woodrow Wilson bir demet gelincik getirdi.

John DOS PASSOS

U.S.A./1919

roman

İlk önemli romanı **Manhattan Transfer**'in ardından **U.S.A.**'nın birinci kitabı **42. Enlem**'le, Dos Passos artık kişilerin ruhbilimsel çözümlemelerini bir yana bırakır ve bir topluluğun toplumbilimsel çözümlemesine geçer.

U.S.A.'nın ikinci kitabı olan **1919**'da Birinci Dünya Savaşı yılları anlatılır, yazar yine birinci kitapta başvurduğu yöntemlerden yararlanır ve aynı kişileri sergiler. Ancak birinci kitabın önde gelen kişisi, sanayi çevrelerinin hırsını ve açgözlülüğünü simgeleyen J. Ward Moorehouse'ken, ikinci kitabın ağırlığı Joe Williams'ın üzerine yüklenir. Yaşam kurbanı, yazgısı karşısında direnemeyen, çalıştığı şileplerle bir kıtadan öbürüne sürüklenen "zavallı"dır Joe Williams. Ve savaşın yıkıntılarıyla acıları üzerinde, zafer kazanmış, daha doyumsuz, daha maddeci, bir öncekine oranla her türlü manevi değerden yoksun, dolayısıyla da körü körüne ölüme yazgılı bir kuşak yükselir. Yazar, didik didik ettiği bu toplumu yere serer. Ayakta kalan bir tek şey bırakmaz. Okur bir çölün ortasında, ne inancın, ne kardeşliğin, ne de aşkın yaşadığı bir dünyada buluverir kendini.

ADAM

adam 257